

Universitätsbibliothek Paderborn

Medvlla Theologica

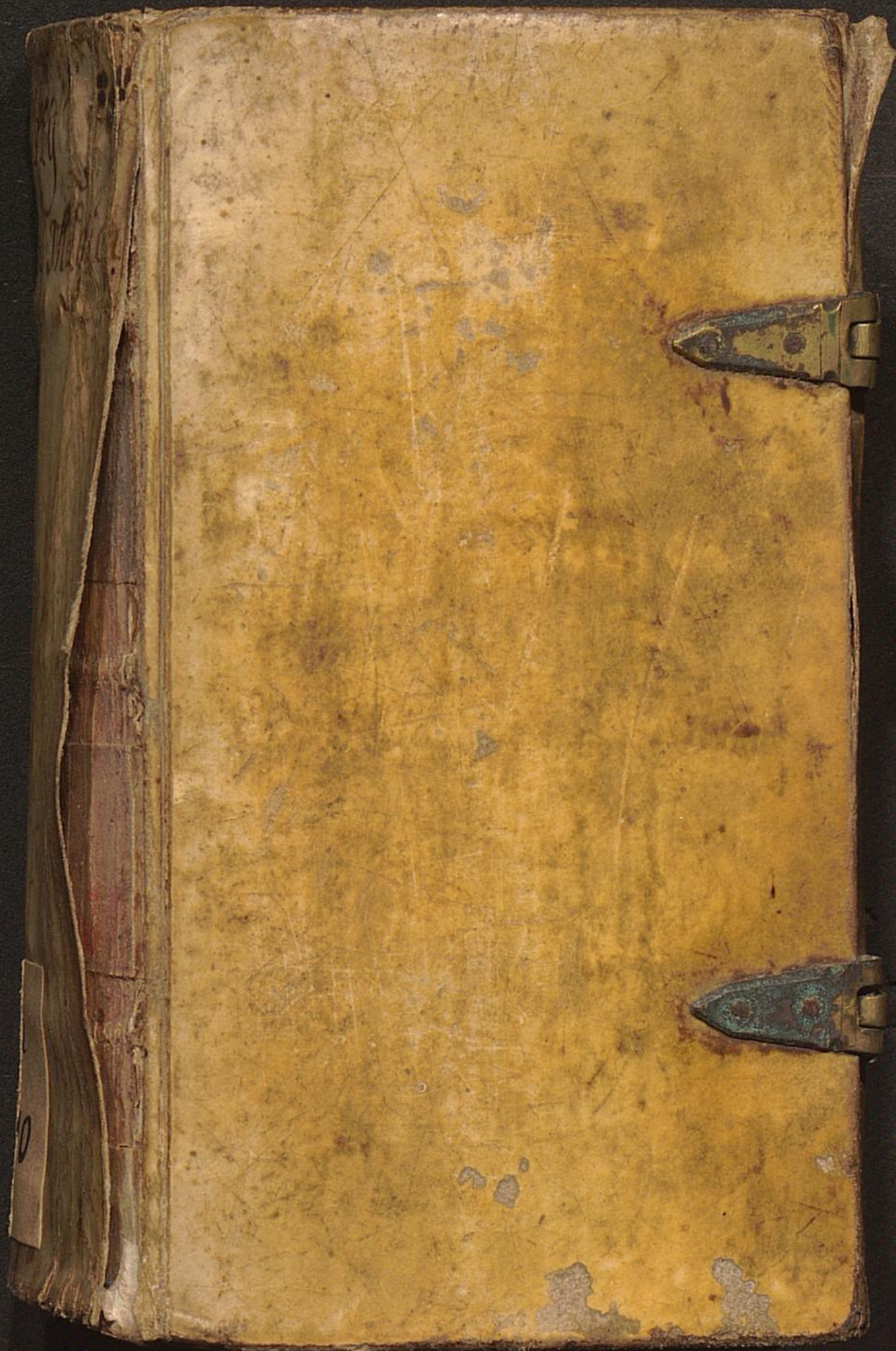
Ex Sacris Scriptvris, Conciliorvm Pontificvmqve Decretis, Et Sanctorvm Patrvm Ac Doctorum Placitis Expressa ; In qua, quidquid tum ad fidei mysteria sanè ac rectè intelligenda, & ab erroribus quibusvis secernenda, tum ad sacramenta debitè conficienda & ministranda, tum ad actiones humanas iuxta ...

Complectens ea quæ ad Sacramenta & mores pertinent

Abelly, Louis

Coloniæ Agrippinæ, 1659

urn:nbn:de:hbz:466:1-38979

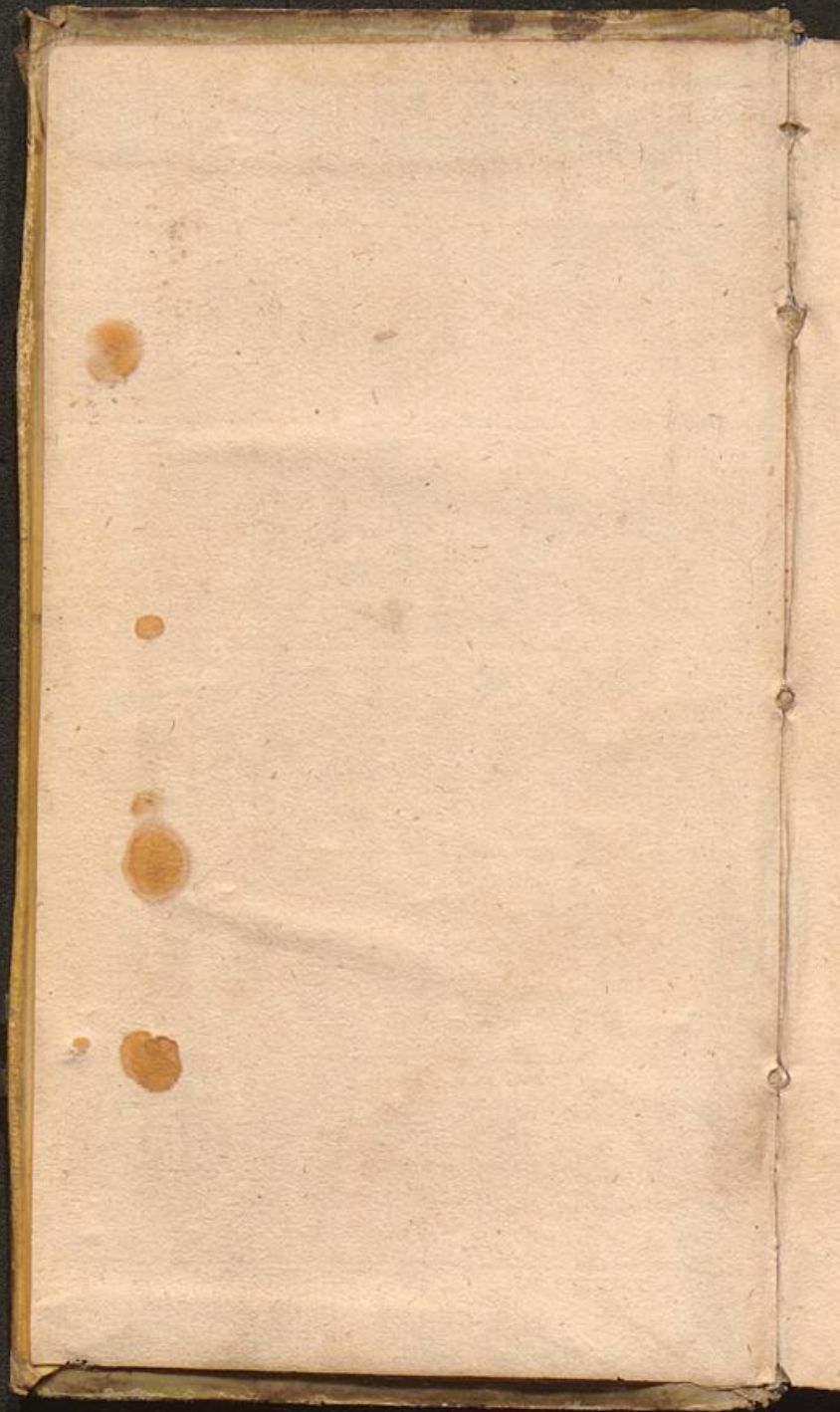

Ph. 440.

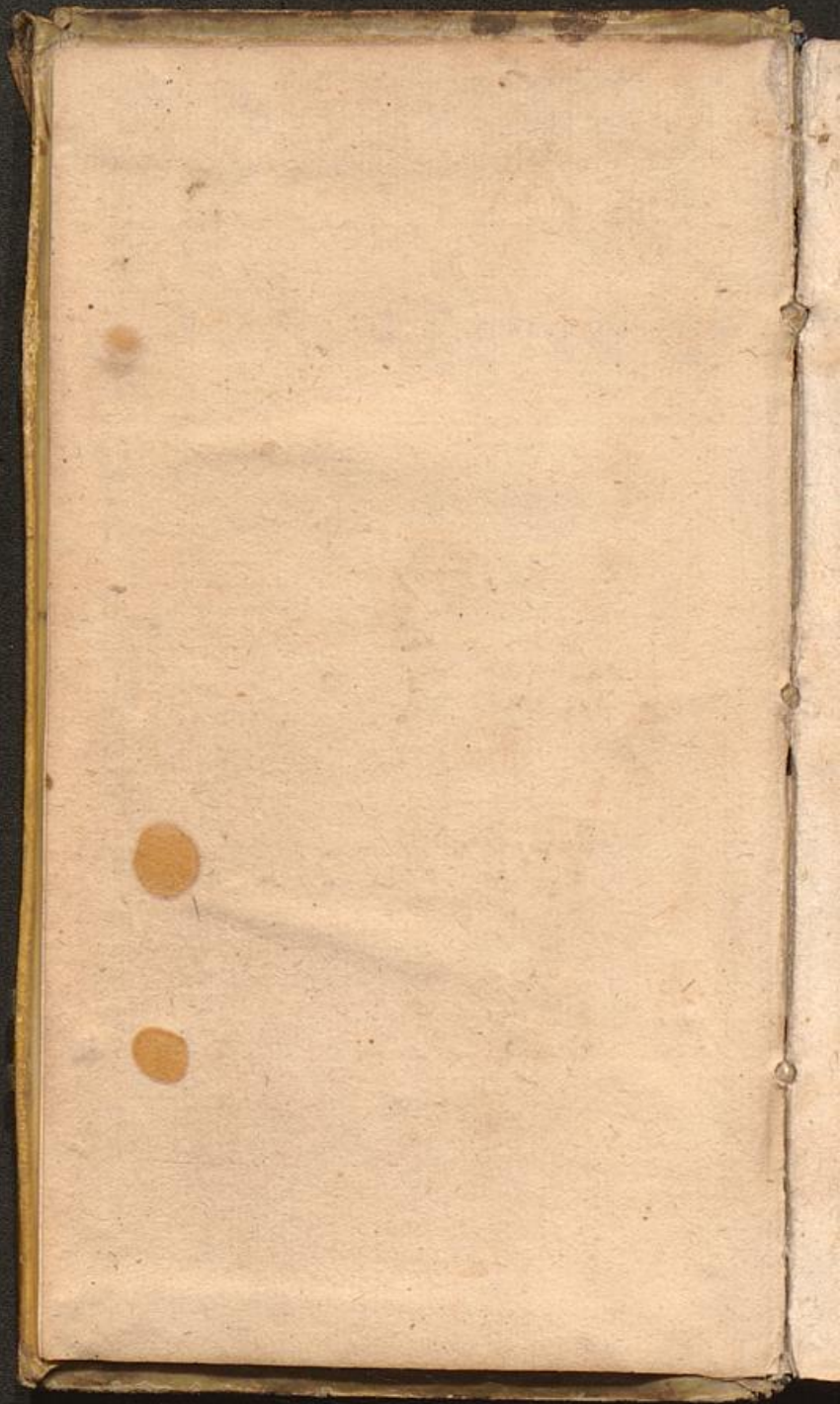
D 1

~~28~~ 27.

Collegij sociis JESU Paderbornae

MEDVLLA
THEOLOGICA.
EX SACRIS SCRIPTVRIS,
CONCILIORVM
PONTIFICVMQVE
DECRETIS,
AC SANCTORVM PATRVN ET
DOCTORVM PLACITIS,
EXPRESSA.

*In qua quidquid tum ad fidei mysteria sanè ac rectè
intelligenda, & ab erroribus quibusvis secer-
nenda, tum ad Sacramenta debite conficien-
da & ministranda, tum ad actiones humanas
iuxta diuinæ legis, normam dirigendas spe-
ciare potest, facili ac compendiaria methodo
explicatur.*

Auctore Magistro LVDOVICO ABELLY S.S.
Th.D. & Ecclesiæ Parochialis S. Iudoci
Parisiis Pastore.

PARS POSTERIOR.

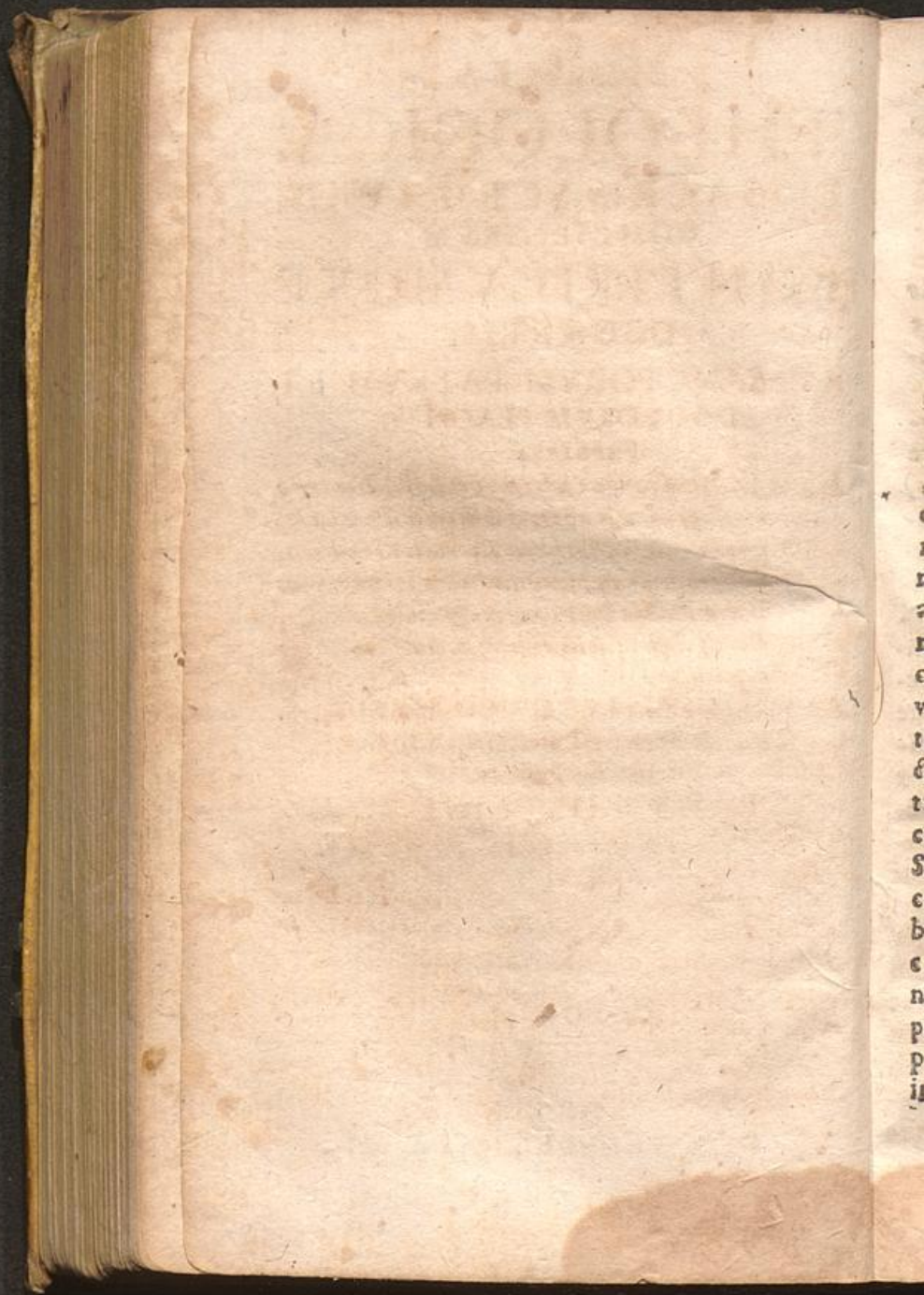
*Complectens ea quæ ad Sacramenta & mores
pertinent.*

MDCC

COLONIÆ,
Apud CONSTANTINUM MÜNICH.

M.DC.LIX.
CVM PRIVILEGIO S. C. M.

PRÆFATIO

In posteriorem Medullæ Theologicae partem.

POST explicatas in priori huius operis parte veritates illas quæ mysteriorum fidei notitiam præsertim spectant, reliqua Theologicæ doctrinæ capita, quæ magis ad praxim accedunt, hac posteriori exhibentur: atque in primis ea quæ ad Sacramentorum rationem ac disciplinam pertinent; quæ cum sint media quædam ad Christi Domini gratiam in nos vberimè deriuandam diuinitus instituta, conuenienter post ipsius gratiæ doctrinam vltimo prioris partis tractatu traditam, subiungitur Theologiæ Sacramentalis explicatio, in qua de ipsis Sacramentis tum generatim, tum speciatim, differitur; ut nouerint illi quibus mysteriorum tantorum dispensatio credita est, quomodo se in sacra illa œconomia gerere debeant, & qua ratione populus fidelis dignè iisdem participare, plenioresq; ac vberiores illorum fructus in se percipere possit.

ā 2

Quo-

PRÆFATIO.

Heb. 6. Quoniam vero terra super se venientem bibens imbrem, proferens autem spinas ac tribulos, maledicto proxima est, (ut testatur Apostolus) qui propterea monet ne in vacuum gratiam Dei recipiamus, hortaturque ut exhibeamus nos sicut Dei ministros in omni opere bono fructificantes; idcirco in secundo posterioris hujus partis tractatu, agitur de ipsis actibus humanis, quibus unusquisque Deo vel morti fructificare potest (ut loquitur idem Apostolus) investigaturque ex quibus fontibus bonitas eorum vel malitia profuat, ac præsertim prima & præcipua illorum actuum regula, lex scilicet divina Decalogi præceptis contenta Paulo attentius consideratur: cui subjungitur notitia Ecclesiasticarum legum ac censurarum, ac deum pro totius operis veluti coronide apponitur brevis quædam Appendix eorum quæ ad statum Clericalem & Ecclesiasticæ Hierarchiæ disciplinam spectant, quæ in aliis tractatibus explicari commodè non potuerunt.

Cum autem univèrsa hæc Theologia Moralis & practica duobus præsertim fundamentis innitatur, ratione scilicet ac autoritate, rationem quidem optimam ducem author hujus operis arbitratus est, sed in tanta rerum caligine quæ nos undique

PRÆFATIO.

diq; circumdat, solam haud satis tutam
ideoque auctoritatem tanquam certio-
rem, & fidei magis amicam illi adjunxit,
imò plerumque solam sequutus est; ac in
primis diuinam sacræ Scripturæ faciem
vbi cumque Deus illam allucere voluit
tanquam certum & infallibile medium
ad dignoscendum verum à falso, & pra-
uum à recto, in iis quæ ad Sacramenta &
mores pertinent, adhibuit iuxta Prophe-
ticum dictum, *Luxerna pedibus meis ver-* Ps. 118.
bum tuum, & lumen semitæ meæ. Exinde
Conciliorum summorumq; Pontificum
decreta, nec non Sanctorum Patrum ef-
fata, tum in propriis fontibus, tum in i-
pso iure canonico solerter inquisiuit, de-
nique Doctorem maximè probatorum
responsa consuluit, ac præ cæteris ipsum
sanctum Thomam Theologiæ totius a-
pitem obseruauit ejusque doctrinæ sem-
per adhæsit.

Et in iis quidem quæ nullam aut per
exiguam difficultatem recipiunt, vnius
tantum aut alterius probati Doctoris cal-
culum adiecit: in grauioribus vero diffi-
cultatibus maximè & nominatissi-
morum Theologorum sensa euoluit, eo-
rumque auctoritate stabilivit ea, quæ
probabilissima & quoad praxim tutissima
ipsi visa sunt: hæc quæ omnia quanta po-
tuit

PRÆFATIO.

enit brevitate, facilitate ac perspicuitate præstitit aut certe præstare voluit.

Ceterum si quid in hac Theologiæ moralis & practicæ Synopsi lectori minus arrideat hoc ab illo suppliciter postulatur, ut apud se perpendat difficillimum esse, imo vix possibile vniuscuiusque mentem assequi aut votis obsecundare, in tanta rerum adeo implexarum & arduarum varietate ac multitudine quæ in hoc opusculo tractari debuerunt, eiusque angustis limitibus arctari: præterea consideret authorem nihil ex proprio ingenio, cui maxime diffidere debuit, sed omnia & singula vel ex Scripturis sanctis, vel ex ipso iure canonico, vel ex probatissimis authoribus prorulisse, eaque insuper non nisi doctissimorum virorum iudicio examinata & probata in lucem edidisse, ac demum sanctæ Catholicæ, Apostolicæ ac Romanæ Ecclesiæ arbitrio & censuræ, quanta potest animi demissione submittere.

INDEX

I N D E X

TRACTATVVM,

C A P I T V M

& Sectionum huius
posterioris partis.

TRACTATVS I.

De Sacramentis.

C A P V T I.

De Sacramentis in genere.

- Sec. I. **Q**uid sit Sacramentum. fol. 2
- I. Vtrum Sacramenta noua legis constent
rebus & verbis tanquam materia & for-
ma, 4
- III. Vtrum ad conficienda Sacramenta determi-
nata res, ac determinata verba requiran-
tur. 6
- IV. Vtrum, & qua ratione Sacramenta noua le-
gis gratiam conferant. 9
- V. Quam gratiam Sacramenta noua legis con-
ferant. 13
- VI. Vtrum per aliqua Sacramenta imprimatur
character. 16
- VII. Quis sit numerus, & qua necessitas Sacra-
mentorum nouae legis, 18
- VIII. Quis sit minister Sacramentorum nouae legis,
& qua in illo requirantur ad validam illo-
rum administrationem. 20

2 iij

CA.

INDEX.

CAPVT II.

De Sacramento Baptismi.

Sect. I.	Q uid sit Baptismus, & qua eius necessitas.	fol. 26
II.	Qua sit materia Baptismi.	29
III.	Qua sit forma Baptismi.	32
IV.	Quis possit Baptismum conferre.	35
V.	Quis Baptismum suscipere possit, & qua dispositiones ad id requirantur.	37
VI.	Quinam sint effectus Baptismi.	41
VII.	Quanam sint ceremonia in collatione Baptismi seruanda.	44

CAPVT III.

De Sacramento Confirmationis.

Sect. I.	V trum Confirmatio sit Sacramentum.	fol. 49
II.	Quanam sit materia & forma Sacramenti Confirmationis.	50
III.	Quinam sint huius Sacramenti effectus.	54
IV.	Quanam dispositiones necessariae sint ad Sacramentum confirmationis valide & fructuose recipiendum, & qua sit illius recipiendi obligatio.	55
V.	Quis Sacramentum Confirmationis ministrare possit, & quorum ministrari debeat.	57.

CAPVT

INDEX.

CAPVT IV. De Sanctissimo Eucharistiae Sacramento.

- Sect. I. **Q**uo nomine sanctissimum hoc Sacramen-
tum nuncupetur. fol. 60
- II. In quo proprie consistat Eucharistiae Sacra-
mentum. 61
- III. Quanam sit materia Eucharistiae conficien-
dae. 63
- IV. Quae sit forma ad consecrandam Eucharisti-
am requisita, & quis verus & proprius ver-
borum illius sensus. 68
- V. Quid in hoc Sacramento per verba consecra-
tionis efficiatur. 73
- §. De vera & reali praesentia Corporis & San-
guinis Christi Domini in Sacramento Eu-
charistiae. 73
- §. 2. De transubstantiatione seu conversione to-
tius substantiae panis & vini in substantiam
Corporis & Sanguinis Christi Domini. 78
- §. 3. Explicantur quaedam difficultates circa
transubstantiationem panis & vini in Chri-
sti Domini Corpus & Sanguinem. 81
- VI. Quinam sint effectus Sacramenti Eucharis-
tiae. 86
- VII. De dispositionibus ad huius Sacramenti di-
gnam perceptionem necessariis. 92
- §. 1. Quanam dispositiones requirantur ex parte
animae. ibid.
- §. 2. Quanam dispositiones requirantur ex parte
corporis. 96

2 v

§. 3.

INDEX.

- §.3. *An sit ex precepto aliquo necessarium, ut quis poenitentiam seu satisfactionem sibi à Sacerdote iniunctam ante sumptionem Eucharistia impleat.* 98
- §.4. *An ad dignam Eucharistia perceptionem, requiratur excellens aliquis puritatis ac sanctitatis gradus.* 101
- VIII. *Qua sit huius Sacramenti percipiendi necessitas.* 103
- IX. *Soluntur quadam dubia circa doctrinam precedenti sectione traditam.* 109
- X. *Quis sit legitimus huius Sacramenti minister.* 111
- XI. *De sanctissimo Missæ sacrificio.* 113
- §.1. *Vtrum in Missa verum & propriè dictum sacrificium offeratur.* ibid.
- §.2. *Quanam partes Missæ, ad rationem sacrificii pertineant.* 117
- §.3. *Quinam sint huius sacrificii effectus.* 120
- §.4. *Quibus personis profit Missæ sacrificium, seu pro quibus licitè & validè offerri possit,* 125
- §.5. *Quanam applicatio requiratur ex parte Sacerdotis celebrantis ut Missæ fructus in alios derivetur.* 128
- §.6. *An Missæ sacrificium pro pluribus oblatum, tantum singulis profit, quantum si pro uno solum offerretur.* 132
- §.7. *Applicationis à Sacerdote celebrante faciendæ facilis & optima praxis proponitur.* 136
- §.8.

INDEX.

§.8. Explicantur reliqua qua ad debitam huius
sacrificij celebrationem requiruntur. 139

CAPVT V.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Sec. I. **Q**uid nomine pœnitentia intelligatur. 148

II. Pœnitentiam esse verum & proprie dictum
noua legis Sacramentum contra hæreticos
demonstratur. 150

III. Qua sit materia Sacramenti pœnitentia. 153

IV. Qua sit forma Sacramenti pœnitentia. 156

V. Quinam sint effectus huius Sacramenti. 160

VI. Vtrum per pœnitentia sacramentum merita
bonorum operum reuiuifcant. 164

VII. Quid sit contritio in genere. 166

VIII. Quid sit contritio perfecta, & quo pacto ab at-
tritione distinguatur. 168

IX. Vtrum contritio perfecta necessaria sit ad sa-
cramentum pœnitentia dignè & fructuosè
recipiendum? an verò attritio ad id sufficiat
173

X. Qualis debeat esse attritio illa qua ad sacra-
mentum pœnitentia debitè suscipiendum ne-
cessaria est. 177

XI. Vtrum Confessio sacramentalis ad peccato-
rum remissionem consequendam ex Christi
Domini institutione sit necessaria. 183

â vj

XII.

INDEX.

- XII. *Qua persona, & quo tempore obligentur ad confessionem sacramentalem faciendam,* 87
- XIII. *Quanam sit condiciones ad confessionem debite faciendam requisite.* 191
- XIV. *Qua sit integritas confessionis ad validitatem & fructum eius necessaria.* 192
- XV. *An integritas confessionis ita necessaria sit, ut in nullo casu licitum sit peccatum aliquod mortale in confessione reticere.* 196
- XVI. *Quis sit legitimus sacramenti poenitentiae minister.* 200
- XVII. *De Casuum reservatione.* 204
- XVIII. *Quanam condiciones requirantur in confessario, ut debite ministerio suo fungatur.* 207
- XIX. *Qua sit prudentia in confessario requisite.* 209
- XX. *Qua sit obligatio sigilli seu secreti in confessione servandi.* 213
- XXI. *In quibus casibus confessio nulla sit & ideo iteranda* 217
- XXII. *Quid sit satisfactio sacramentalis.* 220
- XXIII. *Quibus operibus Deo satisfieri possit.* 223
- XXIV. *Quomodo se gerere debeat confessarius in imponenda satisfactioe.* 225
- XXV. *Qua sit obligatio poenitentis circa poenitentiam acceptandam & adimplendam.* 229

APPEN-

INDEX.

APPENDIX.

De Indulgentiis & Purgatorio.

- .§.1. **Q**uid sit, & quotuplex indulgentia, fol. 231.
 .§.2. Quis possit concedere indulgentias, & quanam causa ad id requirantur. 235.
 .§.3. Quanam condiciones requirantur in eo qui indulgentiarum fructum percipere intendit. 239.
 .§.4. Quid de purgatorio sentiendum sit. 243.

CAPVT VI

De Sacramento Extremæ Vnctionis.

- Seçt. I. **V**trum extrema vnctio sit sacramentum, & quis sit ejus minister. fol. 247.
 II. Qua sit materia & forma hujus sacramenti. 250.
 III. Quinam sint hujus sacramenti effectus. 253.
 IV. Quis suscipere possit aut debeat sacramentum extremæ vnctionis, & qua in eo dispositiones requirantur. 256.

CAPVT VII

De Sacramento Ordinis.

- Seçt. I. **V**trum ordo sit sacramentum. fol. 259.
 II. Qua sit materia & forma sacramenti Ordinis. 264.
 III. Quis sacramentum Ordinis conferre, quis item illud suscipere possit. 268.
 a vij 275.

INDEX.

- IV. *Quanam qualitates seu dispositiones requirantur in illis qui ad Ordines sunt promovendi.* 272.
 V. *Quinam sint huius sacramenti effectus.* 277.

CAPVT VIII.

De Sacramento Matrimonii.

- Sec. I. **V**trum matrimonium sit Sacramentum. fol. 281.
 II. *Quanam requirantur ad hoc ut matrimonium validè contrahatur.* 286.
 III. *Quanam requirantur ut matrimonium non modo validè sed etiam licitè contrahatur.* 289.
 IV. *Quinam sint matrimonii effectus.* 291.
 V. *Quinam sint matrimonii impedimenta.* 295.
 VI. *De Sponsalibus.* 303.

TRACTATVS SECVNDVS.

De actibus humanis iuxta divinæ legis normam dirigendis.

CAPVT I.

De actibus humanis in genere.

- Sec. I. **Q**uis sit actus humanus propriè dictus. fol. 306.
 II. *Quis actus verè & propriè sit liber.* 309.
 III. *Vndenam actus humanus bonitatem suam vel malitiam desumat.* 312.
 An de-

INDEX.

- IV. *An detur aliquis actus indifferens seu qui nec bonus nec malus sit.* 315.
- V. *Vtrum ad hoc ut quis bene operetur teneatur sequi conscientia dictamen.* 318.
- §. 1. *Quid sit conscientia & quotuplex, ibid.*
- §. 2. *Qua sit obligatio conscientia recta.* 319.
- §. 3. *Qua sit obligatio conscientia errantis.* 320.
- §. 4. *Quid de conscientia scrupulosa sentien- dum sit.* 322.
- §. 5. *Quid sit conscientia dubia, & in dubiis quid agendum.* 324.
- VI. *Vtrum quis in operando possit sequi sententiam probabilem omissa probabiliori.* 328.

CAPVT II.

De Peccatis.

- Sect. I. *Q*uid sit peccatum. fol. 330.
- II. *Vtrum dentur quadam peccata mortalia & venialia.* 332.
- III. *Qua ratione peccata mortalia & venialia inter se dignosci possint.* 334.
- IV. *Vnde nam specifica vel numerica peccatorum distinctio petenda sit.* 339.
- V. *De peccatis commissionis & omissionis, eorumque variis gradibus.* 341.
- VI. *Quenam sint causa peccatorum.* 344.
- VII. *Qua ratione ignorantia sit causa peccati, vel ab illo excuset.* 348.
- VIII. *Quinam sint effectus peccati.* 351.
- Di-

INDEX.

Digressio. De loco inferni, & damnatorum suppli-
cuis. 354.

CAPVT III.

De Legibus.

- Sect. I. **Q**uid nomine legis intelligatur, & quo-
tuplex sit lex. fol. 357.
- II. Quid sit lex humana, & circa quam mate-
riam versari possit. 361.
- III. Vtrum lex humana in conscientia obliget.
364.
- IV. Vndenam dignosci possit vtrum lex humana
sub mortali culpa obliget. 369.
- V. In quibus personis resideat legum ferenda-
rum potestas. 373.
- .§ 1. De Romano Pontifice. 375.
- .§ 2. De Conciliis. 372.
- .§ 3. De Episcopis, aliisque Ecclesie Prælatiis.
380.
- VI. Quibus modis cessare possit obligatio servan-
da legis humane. 381.
- VII. An, & qua ratione consuetudo vim legis ob-
tineat. 395.
- VIII. De lege divina positiva. 387.

CAPVT IV.

De Legis divinæ seu Decalogi præceptis.

- Sect. I. **E**xplicatur primum Decalogi præceptum.
fol. 392.
- .§ 1. Quid circa fidem hoc primo Decalogi præ-
cepto præcipiatur aut prohibeatur 393.
- .§ 2. De

INDEX.

354.	§ 2.	De virtute spei, & peccatis illi oppositis.	395.
	§ 3.	De virtute Charitatis, peccatisque illi oppositis.	398.
357.	§ 4.	De virtute Religionis, peccatisque illi oppositis.	403.
361.	§ 5.	Quot modis peccetur in primum Decalogi præceptum.	414.
iget.	II.	Explicatur secundum decalogi præceptum	416.
	§ 1.	De Iuramento.	ibid.
ana	§ 2.	De Blasphemia.	419.
369.	§ 3.	De Voto.	421.
ada.	§ 4.	Quanta sit voti obligatio & quibus modis cessare possit.	425.
373.	§ 5.	Quod modis peccetur in secundum decalogi præceptum.	431.
375.	III.	Explicatur tertium decalogi præceptum	432.
372.	§ 1.	Quanam requirantur ad festorum dierum sanctificationem.	433.
atis.	§ 2.	Quot modis peccetur in tertium decalogi.	439.
van-	IV.	Explicatur quartum decalogi præceptum.	440.
381.	§ 1.	Quanam persona sint ex charitate diligende.	ibid.
506.	§ 2.	Quis ordo in charitate servandus sit.	443.
395.	§ 3.	De actibus charitatis erga proximum ac præsertim de elemosyna corporali.	446.
87.	§ 4.	De elemosyna spiritali & correctione fraterna.	450.
	§ 5.	Quam peccata charitati adversentur.	455.
ms.		§ 6. Qua-	
ora-			
393			
De			

INDEX.

- §.6. *Quanam sint obligationes filiorum erga parentes & parentum erga filios.* 460.
- §.7. *Quod modis peccetur in quartum decalogi praeceptum.* 463.
- V. *Explicatur quintum decalogi praeceptum.* 465.
- §.1. *Quomodo hoc quintum decalogi praeceptum intelligi debeat.* 466.
- §.2. *De homicidio & mutilatione sui ipsius.* 467.
- §.3. *De homicidio & mutilatione alterius.* 470.
- §.4. *Quot modis peccetur in quintum decalogi praeceptum.* 473.
- §.5. *De restitutione ob erius occisionem vel mutilationem facienda.* 475.
- VI. *Explicatur sextum decalogi praeceptum.* 477.
- §.1. *Quid hoc sexto praecepto prohibeatur.* *ibid.*
- §.2. *Quot modis peccetur in sextum decalogi praeceptum.* 482.
- §.3. *Quanam restitutiones ob hujus praecepti transgressionem faciendae sint.* 483.
- VII. *Explicatur septimum decalogi praeceptum.* 486.
- §.1. *Quid juris. Quid iustitia nomine intelligendum sit.* *ibid.*
- §.2. *Quid sit jus ad rem, & jus in re.* 488.
- §.3. *Quid sit dominium & quibus personis competat.* 489.
- §.4. *Quibus modis dominium proprietatis acquiritur.* 491.
- §.5. *De praescriptione.* 493.
- §.6.

INDEX.

460.	§. 6. De contractibus in genere.	494.
463.	§. 7. De promissionibus, donationibus & testamentis.	496.
466.	§. 8. De emptione & venditione.	499.
470.	§. 9. De mutuo, commodato, deposito, & locato.	502.
473.	§. 10. Quid hoc septimo decalogi praecepto prohibeatur.	504.
475.	§. 11. Quod modis peccatur contra hoc septimum decalogi praeceptum.	507.
478.	§. 12. Quibus modis usura peccatum committatur.	510.
482.	§. 13. Solvuntur quadam dubia circa usura materiam frequenter occurrentia.	514.
483.	§. 14. De restitutione ob violationem hujus septimi praecepti facienda.	518.
486.	Quaest. 1. Quisnam restituere teneatur.	519.
489.	Quaest. 2. Cui sit restituendum.	521.
491.	Quaest. 3. Quid, quando & quo ordine sit restituendum.	522.
493.	Quaest. 4. Quenam causa à restitutione excuset.	524.
496.	VIII. Explicatur octavum decalogi praeceptum.	525.
499.	§. 1. De mendacio.	526.
502.	§. 2. De iis quae ad processum judiciale spectant ac primò de iudice.	528.
505.	§. 3. De Accusatore.	531.
508.	§. 4. De Testibus.	534.
511.	§. 5. De Reo.	537.
514.	§. 6. De Advocato & Procuratore.	538.
517.	§. 7.	

INDEX.

- .§.7. De injuriis honoris & fama per detractio-
nem & contumeliam. 539
- .§.8. Solvuntur dubia quadam circa peccatum
detractionis. 541
- .§.9. De judicio temerario. 543
- .§.10. Quot modis peccetur in octavum hoc decalogi
praeceptum. 545
- .§.11. De restitutione ob hujus octavi praecepti vio-
lationem faciendam. 550
- IX. Explicantur nonum & decimum decalogi
praeceptum. 554

CAPUT V.

De praeceptis Ecclesiae.

SECTIO VNICA.

Explicatur tertium Ecclesiae praeceptum quod
de Ieiunio.

- .§.1. **Q**uid ad debitam jejuniij observationem
requiratur. 556
- .§.2. Qua sit obligatio jejuniij. 559
- .§.3. Quot modis peccetur in hoc Ecclesiae prae-
ceptum. 563

CA.

INDEX.

CAPVT VI.

De Censuris Ecclesiasticis & Irregularitate.

- Sect. I. De censuris in communi** 565.
- §. 1. In quibus personis resideat ferendarum censurarum potestas. *ibid.*
- §. 2. In quasnam personas censura ferri possint. 566.
- §. 3. Ob quam causam censura infligantur. 567.
- §. 4. Qua forma inferendis censuris observanda. 569.
- §. 5. Quanam causa ab incurrendis censuris excuset. 570.
- §. 6. Quis absolvere possit à censura, & quæ requirantur dispositiones in eo qui absoluitur. 572.
- §. 7. Quotuplex sit censura Ecclesiastica. 573.
- Sect. II. De censuris in particulari.** 574.
- §. 1. De Excommunications. *ibid.*
- §. 2. De suspensione. 581.
- §. 3. De Interdicto. 585.
- Sect. III. De Irregularitate.** 588.
- §. 1. De irregularitate qua oritur ex defectu. *ibid.*
- §. 2. De irregularitate qua oritur ex delicto. 591.
- §. 3. Quæ ratione tollatur irregularitas. 593.

AP-

APPENDIX.

De statu Clericali, & Ecclesiasticæ hierarchiæ
disciplina.

- Art. I. **D**E primo ad statum clericalem ingressu 596.
- II. De habitu & tonsura clericali. 598
- III. De beneficiis Ecclesiasticis. 601.
- Quæstiuncula 1. Quot modis beneficia Ecclesiastica
licite obtineri possint. 601.
- Quæst. 2. Quibus modis simonia, tum in aliis casibus
tum præsertim in obtinendis beneficiis committi
possit. 604.
- Quæst. 3. Quanam sint poena contra simoniacos con-
stitutæ. 610.
- Quæst. 4. Verum licitum sit plura simul beneficia pos-
sidere. 612.
- Quæst. 5. Qualiter si beneficiarii gerere debeant
in expendendis beneficiorum suorum rediti-
bus. 615.
- Quæst. 6. Qua si obligatio beneficiariorum ad resi-
dentiam. 618.
- Quæst. 7. Quanam requirantur dispositiones, ut
quis censeatur idoneus ad beneficium aliquod
Ecclesiasticum. 620.
- IV. De horarum canonicarum recitatione. 622.
- Quæstiuncula 1. Quanam persona obligentur ad
recitandas horas canonicas. ibid.
- Quæst.

INDEX.

Quest. 2. Quomodo canonica hora recitari debeant.

624.

Quest. 3. Quibus pœnis subiaceant ij qui horas ca-
nonicas recitare omittunt.

629.

Quest. 4. Quanam causa ab horarum canonicarum
recitatione excuset.

631.

V. Explicantur reliqua juxta canonicas san-
ctiones ad clericatis vitæ disciplinam spe-
ctantia.

633.

Approbatio Doctorum.

NOs in sacrâ Theologiæ facultate Parisien-
Doctores Sorbonici fidem facimus lectu-
esse examinatumque à nobis librum, cui titulus
est, *Medulla Theologica, &c. pars altera Autho-*
Magistro LUDOVICO ABELLY, *Doctore Theologo,*
Sancti Ludoci Parisiis Rectore, nihilque repertum
in eo quod sit Catholicæ Apostolicæ & Romanæ
fidei, ac Doctrinæ bonique moribus contri-
arium. Datum Parisiis die trigesima Septembris
anno Domini 1658.

R. DVVAL.

M. GRANDIN.

MEDVLLÆ
THEOLOGICÆ

PARS POSTERIOR.

*Complectens ea quæ ad Sacramenta &
mores pertinent.*

TRACTATVS PRIMVS.

De Sacramentis.

Vod olim per Prophetam *Ezech. 36.*
pollicitus fuerat Deus, effusurum
se super servos suos & ancillas suas
aquam mundam, qua emunda-
rentur ab omnibus inquinamen-
tis suis, hoc præsertim in Sacra-
mentis à Christo Domino post-
modum institutis adimplevit: hæc
siquidem sunt veluti vasa quædam
sacra, quæ (ut declarat Concilium Trident Sess. 7. can. 6.)
divinum illum gratiæ sanantis & sanctificantis liquorem
in se continent, & ex se diffundunt: hi sunt fontes illi sal-
vatoris, ex quibus haurire possumus in gaudio aquam
vivam *Isai. 12.* quæ fiat in nobis fons aquæ salientis in vi-
tam æternam. *S. Ioan. 4.* Certe si bonorum illorum, quæ
de sursum sunt quæque à Patre luminum descen-
dunt, iusti sumus æstimatores, inter alia innumera nobis
coelitus collata, Sacramentorum illorum institutionem, &
in ipsis Sacramentis divinæ charitatis exuberantiam, reli-
gioso in primis cultu suspicere, & grato quantum possu-
mus animo suscipere debemus, nec non peculiari studio,
A dili-

diligentiā & affectu perdiscendā huic coelesti de Sacramentis doctrinā incumbere, ut eos decet, quos ministros suos ac mysteriorum dispensatores Christus Dominus constituere voluit, & à quibus dispensationis illius rationem se aliquando exacturum esse contestatus est.

De ipsis igitur Sacramentis primum in genere, tū po-
steā in particulari, secundū ordinem à Sancto Doctore
præscriptum, nobis deinceps agendum est.

C A P V T P R I M V M.

De Sacramentis in genere.

S E C T I O I.

Quid sit Sacramentum.

Nomen Sacramenti duobus præsertim modis apud
scriptores acceptum reperitur: 1. pro re occulta &
latente; quo sensu Eph. 2. dicitur, *Ut notum nobis faceret Sa-*
cramentum voluntatis suæ; & Sap. 2. *Nescierunt Sacramenta*
Dei: 2. pro ipsius rei latentis & occultæ signo, ut Ephel.
Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ec-
clesia: ubi matrimonium ab Apostolo Sacramentum ma-
gnū appellatur, quia est signum magnæ alicuius rei la-
tentis & occultæ, nempe coniunctionis Christi cum Ec-
clesia.

In hac autem posteriori acceptione nomen Sacramen-
ti communiter à SS. Patribus & ab ipsa Ecclesia usurpatum
est, ad exprimendas sacras quasdam ceremonias ad no-
stram sanctificationem divinitus institutas, ut ex infra di-
cendis patebit.

Hoc igitur sensu Sacramentum in Catechismo Concilii
Trid. Part. 2. c. 1. definitur: *Res sensibus subiecta, quæ ex Dei in-*
stitutione sanctitatis, & iustitiæ, tum significanda, tum efficien-
tiam habet.

Dicitur 1. *Res sensibus subiecta* seu, ut loquitur S. Doctor
q. 60. art. 1. ad 4. *signum sensibile*: quia hoc ad suam De-
providentiam pertinuit, ut per res exteriores, & signa qua
dam

dam sensibilia ad cognitionem & perceptionem rerum
spiritualium & divinarum veluti manu ducemur: *Si enim
incorporeus esses*, (ut ait S. Chryl. Homil. 83. in S. Matth.) *nudè
ipsa dona incorporea tibi tradidisset; sed quia corpori coniuncta est
anima tua, ideo rebus sensibilibus tibi intelligenda traduntur.*

Dicitur 2. *Ex Dei institutione*: Sacramentum enim non
est signum naturale aut physicum, sed ex sola Dei volunta-
te & institutione, cuius solius est instituere signa illa, quæ
iustitiam & sanctitatem significare & conferre possint; sic-
ut illius solius est sanctitatem ipsam & iustitiam efficere,
ut docet S. Thomas: p. 3. q. 64. a. 2. quod tamen non ob-
stat, quin (ut idem S. Doctor asserit art. 3.) Christus Domi-
nus, etiam in quantum homo fuerit causa ministerialis
principalis ipsorum Sacramentorum, ad eorumque interio-
res effectus non solum meritorie, sed etiam efficienter
in ratione causæ instrumentalis operetur.

Dicitur denique, *Sanctitatis & iustitiarum significanda tum
efficienda vim habere*: quibus verbis indicatur Sacramentum
esse signum quoddam practicum, cuius usu seu applicati-
one fideles interius ex opere operato sanctificentur, & ex-
terius veluti Symbolo seu nota quadam ab aliis Gentibus
discernantur: quæ omnia ex dicendis plenius & facilius
poterunt intelligi.

Est autem observandum hac ultima definitionis parti-
cula Sacramenta legis gratiæ præsertim distingui à Sacra-
mentis legis naturæ & Mosaicæ: quamvis enim essent si-
gna quædam sensibilia ad sanctitatem & iustitiam signifi-
candam divinitus instituta, unde Apostolus dicit, Circum-
cisionem fuisse *Rom. 4. Signaculum iustitiæ fidei*; non tamen
illius efficiendæ & ex opere operato conferendæ vim ha-
bebant, ut docet S. Thomas: q. 62. a. 6. unde idem Aposto-
lus illa vocat *Infirma & egena elementa*: Gal. 4. & S. Augusti-
nus, Lib. 19. contra Faust. cap. 18. *vetera* (inquit) *Sa-
cramenta promittebant gratiam, nostra vero
ea exhibent.*

✱ ✱

A 2

SEC

SECTIO II.

*Virum Sacramenta nova legis constent rebus &
verbis tanquam materia
& forma.*

AD juvandam humanæ mentis imbecillitatem in percipiendis iis, quæ ad Sacramentorum rationem spectant, Ecclesia divinitus inspirata certos loquendi modos adinvenit, & ex rerum naturalium similitudine deduxit per quos ideam quamdam, licet aliquatenus imperfectam, veram tamen & certam mysteriorum illorum super naturalium conciperemus. Sicut igitur cernimus substantias omnes corporeas constare duobus principiis componentibus, materia scilicet & forma, sic ad percipiendam naturam Sacramentorum duas veluti partes in unoquoque illorum distinguendas esse docuit; unam quæ materia, alteram quæ formæ rationem obtineret. Ita expressè declaratur in Concil. Florent. in Decreto Eugenii Papæ, ubi per enumerationem septem Sacramentorum novæ legis hæc verba subjunguntur. *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & personâ ministri.*

Est autem observandum nomine rerum, quæ dicuntur esse instar materiae, intelligi id omne, quod in Sacramentis indeterminatam habet significationem; nomine verborum id, per quod illud determinatur: exempli gratia in Baptismo aqua naturalis se habet instar materiae quia (ut docet S. Thomas q. 60. a. 6.) *Significare potest ablutionem propter suam humiditatem, & refrigerium propter suam frigiditatem. Sed cum dicitur (ego te baptizo) manifestatur quod aqua utimur in Baptismo ad significandam emundationem spiritualem.*

Quæres an materia formæ conjungi debeat, & simul tempore cum illa existere, ut Sacramentum validè conficiatur. Respondetur id ex cuiusque Sacramenti natura esse dignoscendum. Nam in confectioe Sacramenti Eucharistiae

stia requiritur, ut eo ipso tēpore, quo verba formæ profe-
runtur, materia præsens sit; hanc enim ut præsentem sig-
nificat pronomen demonstrativum (*hoc vel hic*) quod
in forma ponitur. In Sacramento autem Pœnitentiæ,
cū forma non significet applicationem materiæ, sed
proferatur per modum iudicii, nec in iudicio requiratur
ut sententia iudicis cū rei accusatione tempore con-
iuncta sit; hinc fit, ut in hoc Sacramento non requiratur,
ut absolutionis forma cū confessione & aliis actibus
pœnitentis, qui materiæ locum tenent, tempore con-
iungatur. In aliis verò Sacramentis quæ in actione aliqua
transiente consistunt, & quorum forma applicationem
ipsius materiæ significat; quamvis aliqui doctores arbi-
trentur ad illorum validitatem satis esse, ut moralis ali-
qua coniunctio inter materiam & formam reperiatur
adeoque validum verbi gratia fore Baptismum, si statim
post ablutionem verba formæ proferantur, aut post for-
mæ prolationem ablutio sequatur; certior tamen & tu-
tior in praxi est aliorum omnium doctorum sententia
qui asserunt materiam ac formam simul reipsa debere
conungi, ita ut simul tempore, materia Sacramenti appli-
cetur & verba formæ proferantur; aut saltem priusquam
materiæ applicatio finiatur, formæ prolatio inchoetur;
vel vice versa. Ita glossa in cap. (*de trahet.*) causa 1. quæst.
1. Ioan. Major. Richardus, Scotus, Paludanus, Sylvester,
Navarrus, & alij quos citat & quibus subscribit Vivaldus
in Candelabro aureo 1. part. tit. 1. num. 15.

Cæterum ad faciliorem intelligentiam eorum, quæ de
unoquoque Sacramento in particulari dicenda sunt,
Theologi communiter duplicem distinguere solent ma-
teriam in Sacramentis, saltem in iis quæ in usu seu actio-
ne transiente consistunt (qualia sunt omnia novæ legis
Sacramenta præter sanctissimam Eucharistiam, ut suo lo-
co explicabitur) remotam scilicet & propinquam. Ma-
teria remota dicitur res illa, circa quam actio Sacramenti
exercetur, ut aqua naturalis in Baptismo, oleum balsamo
mixtum in Confirmatione, &c. Materia verò propinqua
dicitur ipse actus, seu usus illius rei sensibilis, puta ab-
lutio, unctio, &c.

A 3

SEC-

S E C T I O III.

Utrum ad conficienda Sacramenta determinata res ac determinata verba requirantur.

AD propositam quaestionem communis Theologorum responsio est affirmativa; nimirum, supposita institutione Sacramentorum novae legis divinitus facta, ad validam illorum consecrationem res eadem & eadem verba requiri determinate secundum ipsius Christi Domini instituentis voluntatem. Ratio est; quia, cum Sacramenta confici nequeat nisi in rebus illis & verbis, quae ex institutione Dei gratiam sanctificantem significare ac efficere possunt (ut constat ex dictis Sectione prima) si Deus significationem illam & efficaciam certis tantum & determinatis rebus, certis item & determinatis verbis imposuit, sequitur quod non nisi rebus & verbis illis à Deo determinatis Sacramentum confici possit. Ita argumentatur S. Doctor 60. a. 5. & 7.

Quod confirmari potest ex eo quod concilium Tridentinum Sess. 21. cap. 2. declarat Ecclesiam posse in Sacramentorum dispensatione statuere vel mutare ea, quae suscipientium utilitati seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum & locorum varietate magis expedire judicaverit; *Salvata tamen illorum substantia.* Quibus verbis significat non esse in Ecclesia potestatem immutandi ea, quae ad Sacramentorum substantiam pertinent; sed esse prorsus necessarium retinere omnia illa quae ex divina institutione determinata sunt. unde etiam S. August. Lib. 6. cont. Donat. cap. 25. *Certa sunt inquit verba evangelica sine quibus non potest Baptismus conferri:* & lib. 20. cont. Faust. cap. 13. *Noster calix & panis certa consecratione mysticus, sit nobis Corpus Christi.*

Est autem observandum determinationem illam in

teriz & formæ, seu rerum & verborum, non esse æqualem & ejusdem rationis in omnibus Sacramentis novæ legis. Quod enim spectat ad materiam, determinatio illius petenda est præsertim ex aptitudine ad usum ipsius Sacramenti secundum institutionem divinam; unde fit, ut aqua congelata, quamvis ejusdem speciei sit cum liquida; non est tamen materia Baptismi sufficiens; quia non est apta ad corporalem ablutionem. E contrario in Sacramento Pœnitentiæ, quilibet dolor de peccatis ex supernaturali aliquo motivo elicitus, licet non ejusdem speciei, sufficit ad illius Sacramenti validitatem; quia scilicet dolor ille quocunque ex motivo supernaturali elicitus, ac proinde cuiuscunque sit speciei, est dispositio sufficiens ex parte pœnitentis confitentis ad absolutionem peccatorum recipiendam, ut infra suo loco explicabitur.

Quod verò spectat ad formam; cum in reliquis sex Sacramentis certa quædam & determinata verba ore prolata requirantur, in Matrimonio signa & nutus ad consensum de præsentibus exprimendum verborum loco substitui possunt, ut suo loco dicetur.

In aliis etiam Sacramentis, quæ certa verba ore prolata requirunt, determinatio verborum illorum desumenda non est ex qualitate soni syllabarumque quibus illa constant, sed ex significatione; ita ut eadem determinare verba censeantur, quorum eadem est significatio, ut docet S. Thomas citato art. 7. in resp. ad 1.

Quæres 1. Undenam scire possumus, quænam sint res illæ determinatæ, verba item determinata, quæ ad validam Sacramentorum consecrationem ex divina institutione necessario requiruntur. Respondetur id constare, partim ex sacris scripturis, partim ex traditione divina, quam ex ipsius Ecclesiæ vel expressa declaratione vel continua praxi discimus. Vnde S. Dionysius Libr. de Eccles. Hierarchia cap. 1. sic loquitur: *Primi ducis Sacerdotatium muneris visibilibus signis celestia Sacramenta texuerunt, & partim scriptis, partim non scriptis institutionibus nobis tradiderunt.*

didierunt. Quid autem scriptura vel traditio de propria igitur
forum Sacramentorum materia & forma doceat explicat
bitur, cum de unoquoque illorum in particulari agetur.

Quæres 2. quænam mutatio in rebus illis & verbis divi-
nitus determinatis Sacramentorum validitatem impe-
diat. Respondetur mutationem quamcunque in rebus il-
lis aut verbis, seu in materia aut forma, si substantia-
lis sit, Sacramentum irritum & invalidum reddere; sin ve-
rò tantum accidentalis, validè quidem, sed tamen illicitè
confici Sacramentum, nisi necessitas aut alia legitima cau-
sa excuset. Ita S. Thom. citata q. 60. art. 8. & communiter
alii

Tunc autem materia Sacramentorum mutatio sub-
stantialis censetur, quando tanta est, ut secundum com-
munem usum & æstimationem hominum differat ratio-
ne & appellatione à materia, quam Christus præscripsit &
Ecclesia usurpat; sive differentia illa sit specifica, sive non
sit, ut rectè docet Suares disp. 2. de Sac. sec. 4. exempli gra-
tia farinacea massa nondum pista & igne cocta, non est
apta materia ad conficiendum Eucharistiæ Sacramentum,
quia secundum communem usum & æstimationem ho-
minum non est panis, sive eandem specie formam phy-
sicam cum ipso pane habeat, sive non.

Contraria ratione mutatio illa materia censetur acci-
dentalis, si materia secundum communem usum & æsti-
mationem eadem sit, licet qualitas fortasse aliqua illi de-
sit, quæ ex præcepti Ecclesiastici necessitate alias requira-
tur; putà si panis ille sit ater, fermentatus, &c.

Similiter forma Sacramentorum mutatio illa substan-
tialis censi debet, cum tanta est, ut communi hominum
iudicio non retineat eum sensum, quem habet forma à
Christo præscripta: quòd si sensum illum retineat, qualis-
cunque mutatio fiat, accidentalis tantum est. Ita S. Th. ci-
tato art. 8.

Ex quo intelligitur mutationem formæ fore tantum acci-
dentalem: exempli gratia, si sit solius idiomatis; ut si quis
baptizet vel consecret lingua vulgari vel græca; si fiat ali-
qua

qua verborum transpositio, oratione eundem sensum retinente: si vox aliqua detrahatur, quæ non pertineat ad substantiam formæ: aut si verbum aliquod addatur, quod tamen illius sensum non evertat: item si consueta formæ verba mutantur in alia synonyma; dicuntur autem synonyma, quæ idem, non quomodocunque, sed eodem modo, id est tam explicite & distincte significant: si denique verba formæ corrupte proferantur, ita nihilominus ut tota illa oratio corruptis dictionibus constans, habita ratione materiæ cui applicatur & aliarum circumstantiarum, juxta communem hominum concipiendi modum, eundem in audientium animis sensum generet. In his omnibus & similibus casibus mutatio formæ censetur esse tantummodo accidentalis, ut docet S. Th. q. 68 a. 7. ad 3. & post illum Paludanus, Sotus & alij, quos citat & sequitur Laymanus tract. 1. de Sacram. in communi; cap. 4. Hæc autem mutatio accidentalis, quamvis (si advertenter & sine ulla rationabili causa fiat) ministrum peccati reum efficiat, ipsius tamen Sacramenti validitatem non impedit.

SECTIO IV.

Utrum, & qua ratione Sacramenta novæ legis gratiam conferant.

QUOD spectat ad primam questionis propositæ partem, certum est ex fide, novæ legis Sacramenta gratiam conferre, quocunque modo illam conferant. Huic veritati oppositus olim fuit error Messalianorum, qui testes Damasceno lib. 5. de hæres. vim sanctificandi non tribuebant Sacramentis, sed solis precibus: à quo errore non longè absunt nostri temporis Hæretici, qui (ut observat Bellarminus tom. 3. lib. 2. c. 2.) gratiam, quæ in Sacramentorum susceptione recipitur, non eorum efficaciæ aut virtuti, sed soli suscipientium fidei adscribunt.

Refellitur hæc error, & veritas nostræ fidei probatur.

A 5

ex

ex scriptura, cuius testimoniis variis expresse constat Baptismum, Pœnitentiam, Eucharistiam, Ordinem, & extremam Vnctionem gratiam conferre: unde sequitur, & alia Sacramenta eundem effectum habere, cum horum & illorum sit par ratio.

De Baptismo constat ex his verbis S. Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto &c.* quibus regeneratio spiritualis, quæ per gratiam fit, aquæ Baptismali tantum causâ tribuitur.

De Pœnitentia S. Ioan. 20. *quorum remisistis peccata, remittuntur eis*: quibus significatur (ut declarat concil. Trid. Sess. 14. c. 1. & 3.) Sacerdotes in Sacramento Pœnitentiæ per absolutionem verè peccata remittere, ac proinde gratiam conferre.

De Eucharistia S. Ioan. 6. *qui manducat me, & ipse vivit propter me*, vita scilicet gratiæ.

De Ordine 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.*

De Extrema Vnctione denique S. Iacob. 5. *ungentes cum oleo in nomine Domini, &c. & si in peccatis sit, remittentur ei.* Vbi declaratur vis huius Sacramenti ad peccata remittenda, proindeque ad gratiam conferendam.

Probatur 2. ex Concil. Florent. in decreto Eugenii, & Tridentino Sess. 7. can. 6. & 7. ubi expresse definitur *Gratiam conferri per nova legis Sacramenta semper, & omnibus, quantum est ex parte Dei, si ritè ea suscipiant.*

Probatur 3. ex S. Aug. In Ps. 73. expresse asserente *Sacramenta novi testamenti dare salutem*: Et Chrysost. Homil. 6. ad pop. dicente *Deum per visibilia signa (Sacramenta scilicet) invisibilem largiri virtutem.*

Quod spectat ad secundam partem propositæ quæstionis, certum est etiam ex fide, Sacramenta novæ legis gratiam producere & conferre, non solam in quantum suscipientes ad aliquem actum fidei aut alium pium affectum objectivè excitant, ut dicunt Hæretici; sed propria virtute & efficacia, non quidem principaliter (quod solius Dei proprium est) sed instrumentaliter, & (ut loquuntur Doctores) ex opere operato.

Vt hæc veritas facilius intelligatur observandum est gratiam conferri ex opere operantis in aliquo Sacramento idem esse, atque conferri intuitu meriti ipsius operantis, seu illius qui est conficiens, vel administrans Sacramentum, aut illud suscipiens. Ex opere autem operato gratiam conferri idem esse, ac conferri gratiam præcisè vi ipsius operis operati, id est, facti, prout iuxta divinam institutionem faciendum est.

His observatis veritas nostræ assertionis probatur, & error oppositus refellitur. 1. autoritate scripturarum quæ suprâ relatæ sunt, ex quibus satis apertè colligitur Sacramenta, efficacia aliqua & virtute sibi propria, proindeque ex opere operato remissionem peccatorum & gratiam conferre.

Probatur 2. autoritate Concilii Trid. Sess. 7. can. 8. *Si quis dixerit per ipsa nova legis Sacramenta non conferri gratiam ex opere operato, anathema sit.*

Probatur 3. autoritate S. August. c. 12. cont. Faust. ubi dicit vim Sacramentorum esse inenarrabilem; & cap. 16. *Sacramenta nova legis plurimum à legalibus distare, & esse virtute maiora, utilitate potiora: atqui virtus Sacramentorum, novæ legis nec esset inenarrabilis, nec maior aut potior virtute Sacramentorum antiquæ legis, si eo tantum modo gratiam conferrent, quo asserunt Hæretici.* Item S. Cypriani Ser. de Cœna Dom. ubi dicit: *Sacramentis inesse æterna vitæ effectum;* Et S. Bernardi in Sermonibus de eadem Cœna Domini: *Si quis vestrum (inquit) non tam sæpe modo, nec tam acerbos sentit iracundia motus, invidia, luxuria, aut caterorum huiusmodi; gratias agat corpori & sanguini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatur in eo.*

Addimus Innocentium III. summum Pontificem, qui lib. 3. c. 5. de mysteriis Missæ dicit *Missæ sacrificium conferre gratiam, licet per malos ministros; quia, etiamsi opus operans fortasse sit immundum ex parte ministrum, attamen opus operatum est semper mundum respectu Dei.*

Querunt Theologi, utrum Sacramenta novæ legis moraliter tantum an etiam physice gratiam producant:

Résp.

Resp. 1. certum esse Sacramenta novæ legis semper esse causas morales gratiæ, quæ ex opere operato confertur digne suscipientibus; siquidem ad gratiam illam producendam & suscipientibus largiendam movent ipsi Deum gratiæ omnis autorem & largitorem, qui ideo gratiam illam tunc vult conferre, quia Sacramentum recte perfectum & debite susceptum est. Sunt autem causæ morales non quidem principales, sed tantum instrumentales; tum quia sic vocantur à Concil. Trid. Sess. 6. cap. 7. tum quia causa moralis principalis ipsius gratiæ est Passio Christi Domini (ut ibidem dicitur) in cuius solummodo virtute Sacramenta hunc suum effectum attingunt.

Resp. 2. probabilissimum esse Sacramenta novæ legis non tantum moraliter, sed etiam physice gratiam producere. Ita Cajetanus disp. 9. de Sacram. Ser. 2. q. 62. a. 12. & 3. Alanus Cardinalis, & plures alij quos citat & sequitur Suares; Quibus etiam favere videtur S. Doctor; q. 62. a. 1. 2. & 3. & SS. Patres id satis aperte innuere videntur, cum modum illum, quo Sacramenta gratiam producunt, admirabilem aut inexplicabilem esse dicunt: ut S. Cyrillus Alexand. libr. 4. in S. Ioan. c. 24. ubi de Sacramentorum effectu loquens, *Quomodo autem [inquit] id fiat, nec mente intelligere nec lingua dicere possumus, sed silentio atque firma fide suscipimus*; Et S. August. tract. 80. in S. Ioan. Unde (inquit) *tanta virtus aqua, ut corpus sanguis & cor abluat*? Atqui virtus illa Sacramentorum nec tanta esset, nec ineffabilis aut incomprehensibilis dici deberet, si moraliter tantum gratiam produceret: cum hæc moralis efficientia facile intelligi & explicari posset. Item S. Leo Papa Sermon. 5. de Nativitate, asserit *Virtutem Altissimi, qua fecit, ut Maria pareret Salvatorem, facere quoque ut regeneret unda credentem*: atqui Beatissima virgo non solum moraliter, sed etiam physice ad Incarnationem Christi Domini concurrat: ergo, &c.

Hinc obiter colliges quanta sit Sacramentorum novæ legis excellentia & dignitas, quanta virtus & efficacia illis insit; proindeque quanti à nobis illa æstimari, qua reverentia tractari & suscipi oporteat, & quanta Deo optimo maximo illorum auctori & largitori gratiæ debeatur.

SEC

SECTIO V.

*Quam gratiam Sacramenta novæ legis
conferant.*

Dicendum 1. certum esse, ut ex antè dictis patet, Sacramenta omnia novæ legis conferre gratiam sanctificantem, sive primam ut Baptismus & Pœnitentia, sive illius augmentum ut reliqua Sacramenta: de quibus suis locis fufius agetur.

Dicendum 2. Sacramenta novæ legis præter gratiam sanctificantem conferre quoque virtutum supernaturalium habitus & dona Spiritus sancti, sive illorum habituum & donorum augmentum. Id constat tum ex Concil. Trid. Sess. 6. cap. 7. asserente justificationem non esse solam peccatorum remissionem, sed & sanctificationem & renovationem interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum; & in ipsa justificatione cum remissione peccatorum simul infundi fidem, spem, & Charitatem; cujus quidem justificationis causam instrumentalem dicit esse Baptismi Sacramentum: tum etiam ex eo quod juxta communem & certam Theologorum doctrinam, gratiæ sanctificantis infusionem perpetuo comitatur habituum illorum & donorum infusio, ut in priori hujus operis parte, tractatu de gratia explicatum est.

Dicendum 3. præter gratiam sanctificantem, dona, & virtutes, Sacramenta novæ legis conferre quædam actualia gratiæ auxilia conducentia ad consequendos proprios fines, ob quos ipsa Sacramenta instituta sunt. Ita Sanctus Thomas q. 62. ubi expressis verbis dicit, *Gratiam Sacramentalem addere supra gratiam communiter dictam, & super virtutes & dona, quoddam divinum auxilium ad consequendum Sacramenti finem.*

Et certè nisi hoc verum esset, frustra tot Sacramenta instituta forent; eundem siquidem effectum haberent, ad quem unum illorum abundè sufficeret.

Quates

Quæres 1. quanam sint illa specialia gratiæ auxilia, quæ à Sacramentis novæ legis conferuntur.

Resp. illa esse, quæ in Concilio Florent. in decreto Eugenii Papæ enumerantur his verbis. *Per Baptismum spiritualiter renascimur; per Confirmationem augemur in gratia & roboramur in fide; renati autem & roborati, nutrimur diviniæ Eucharistiæ alimonia. Quod si per peccatum agilitudinem incrimus anima, per Pœnitentiam spiritualiter sanamur. spiritualiter etiam & corporaliter (prout anima expedit) per extremam Unctionem: per Ordinem vero Ecclesia gubernatur & multiplicatur spiritualiter: per Matrimonium augetur corporaliter. Quæ quidem omnia distinctius & facilius intelligentur ex illis quæ infra de unoquoque Sacramento in particulari dicenda sunt.*

Quæres 2. utrum Sacramenta gratiam sanctificantem & prædicta auxilia conferant omnibus suscipientibus.

Resp. certum esse ex fide, ac in Concil. Trid. Sess. 7. can. 7. definitum, gratiam sanctificantem per Sacramenta novæ legis, quantum est ex parte Dei, semper & omnibus ea rite suscipientibus conferri. Quod autem spectat ad illa specialia auxilia, dicendum est illa tribui omnibus, qui gratiam ipsam sanctificantem ex Sacramentis digne susceptis recipiunt; dispositio enim illa quæ sufficit ad recipiendum primum Sacramenti effectum qui est gratia ipsa sanctificans, sufficit etiam ad secundarium, qui in illis actualibus auxiliis consistit. Tribuuntur autem illa specialia auxilia non statim atque Sacramentum recipitur, sed ijs temporibus & occasionibus quibus aptum & conveniens videtur illi, qui est (ut ait Propheta Psal. 9.) *Adiutor in opportunitatibus in tribulatione*, ut fusius explicat Gammachaus ad q. 62. c. 3. Ex qua doctrina sequitur (quod valde notandum est) nullam ejusmodi auxilia ex opere operato unquam illis tribui, qui ob defectum dispositionis ex Sacramento indignè suscepto gratiam sanctificantem nunquam recipiunt; cum gratia illa sit primarius Sacramenti effectus, in quo reliqui veluti radicanantur.

Quæres 3. utrum Sacramenta novæ legis æqualem semper gratiam conferant.

Resp.

Resp. quæstionem illam in duplici sensu accipi posse:
 1. an diversa Sacramenta, verbi gratia Baptismus & Eucharistia, æqualem conferant gratiam: & dicendum est conferre inæqualem; cum probabilissimum sit Deum voluisse per Sacramenta perfectiora & digniora cæteris paribus maiorem & uberiolem gratiam conferre: est autem de fide, & in Concilio Trid. Sess. 7. can. 3. definitum, Sacramenta omnia non esse inter se paria, sed alia aliis digniora esse & excellentiora. Vnde infertur Sanctissimæ Eucharistia Sacramentum maiorem & uberiolem præ alijs Sacramentis conferre gratiam, cum omnium dignissimum & præstantissimum sit, ut satis indicat Concilium Trid. Sess. 13. cap. 1. & seq. & multiplici ratione probat S. Doctor q. 65. a. 3. Vbi etiam secundum dignitatis locum tribuit Ordini, tertium Confirmationi, quartum Baptismo, quintum Extremæ Vnctioni, sextum Poenitentia, & septimum Matrimonio.

2. Proposita quæstio intelligi potest, utrum unum & idem Sacramentum æqualem omnibus illud suscipientibus conferat gratiam: & dicendum est eò maiorem conferre, non modo ex opere operantis sed etiam ex opere operato, quò perfectius ad illud dispo. untur. Quod constat tum ex Concilio Trid. cap. 7. sess. 6. Vbi loquens de adulterum justificatione, cuius instrumentalem causam dicit esse Baptismum, expresse asserit illos iustitiam recipere *Secu dum propriam cuiusque dispositionem & cooperationem*: tum ex autoritate S. Doctoris, S. Bonaventuræ & aliorum quos citat & quibus subscribit Gammaehæus: ad q. 62. cap. 2. Tum etiam ex eo quòd ad suavem providentiam Dei pertinere videatur, ut melius & perfectius dispositis maiora & uberiora gratia suæ munera largiatur.

Hæc autem melior & perfectior dispositio consistit præsertim in maiori perfectione, intensione, continuatione & multiplicatione actuum fidei, spei, charitatis, religionis, &c. qui in ordine ad Sacramenti susceptionem eliciuntur; siue tunc eliciantur cum Sacramentum suscipi-

tus

tur; siue antea in ordine ad illud eliciti fuerint: ex quibus tamen videntur cæteris paribus melius disponere. & illi, qui eo tempore exercentur, quo Sacramentum actum suscipitur.

Dices inde sequi gratiam illam uberiores, quæ melius dispositis tribuitur, fore ex opere operantis, cum detur intuitu meriti ipsius suscipientis.

Resp. actus illos, per quos homo ad Sacramentum aliud quod suscipiendum disponitur, spectari posse duobus modis: 1. prout sunt ex se alicujus gratiæ meritorij: 2. prout passive disponunt subiectum suum, & magis aptum reddunt ad effectum Sacramenti recipiendum. Et sic duplex illis responderet gratia: si spectentur priori modo, gratiam merentur ex opere operantis; si posteriori, reddunt hominem aptum ad maiorem gratiam sacramentalem ex opere operato recipiendam.

Instabis, sacramenta agere necessario, ergo æqualiter.

Resp. verum esse, si subiecta sint æqualiter disposita; falsum verò, si inæqualiter: sicut sol æqualiter unde quaque lumen suum diffundit, quod tamen maxime inæqualiter in corporibus inferioribus recipitur; aliter siquidem in diaphano, aliter in opaco, aliter in stellis, aliter in luto & lapidibus impolitiss.

SECTIO VI.

Virum per aliqua Sacramenta imprimatur character.

NOMINE characteris intelligitur signum quoddam spirituale, quod animæ per quædam Sacramenta imprimatur, de quo

Dicendum 1. Ejusmodi characterem verè imprimi animæ per susceptionem quorundam Sacramentorum. Ita S. Tho. & communiter omnes, estq; de fide, ut in Concilio Florent. & Trid. definitum, ut infra dicitur.

Probatur 1. ex cap. 1. ad Ephes. *In quo & credentes signati*
est.

est : ubi Apostolus loquitur de signaculo spirituali quod accipitur in Baptismo, prout hunc locum exponunt SS. Chrysost. Hieron. & alii apud Bellarminum tom. 5. l. 2. c. 20. Item 2. Corinth. 1. ubi Apostolus de Confirmationis Sacramento loquens Vnctioni illius signaculum conjungit: *Vnxit nos Deus, & signavit nos.*

Probatur 2. ex S. Ambrosio lib. 1. de Spiritu sancto: *Spiritu signamur*, inquit, *ut splendorem atque imaginem eius tenere possimus, quod est utique spirituale signaculum*; & S. Aug. Serm. de gestis cum Emerito; ubi loquens de Baptismo: c. 6. *Iste, inquit, est character imperatoris mei; de isto character militibus suis, Vel potius comitibus suis, ut hunc imprimerent eis quos congregabant castris eius, praecepit dicens: Ite, Baptizate omnes gentes in nomine Patris, &c.*

Dicendum 2. Characterem illum esse indelebilem, nec ullis peccatis posse obliterari; ac proinde Sacramenta quae illum imprimunt, iterari non posse. Ita S. Tho. a. 5. Et expressè definitum est in Concilio Florent. in decreto Eugenij, & in Tridentino sess. 7. can. 9. Et ante praefata Concilia id ipsum docuerunt SS. Patres, ut S. Cyril. Hierosolym. praefat. in catecheses, ubi Baptismi Sacramentum per effectus definiens dicit esse *signaculum sanctum & indelebile*; & S. Aug. libro 2. c. 13. cont. Epist. Parmeniani loquens de Baptismo & Ordine, dicit Sacramenta illa non minus inherere apostatis quam corporalem notam imperatoris militibus fugitivis; ideoque illa non esse iteranda, dum apostata redeunt ad Ecclesiam.

Docet autem S. Thomas characterem illum manere etiam post hanc vitam, non solum in animabus beatorum, sed etiam damnatorum; in illis quidem ad maiorem ornatum & splendorem, in istis vero ad maiorem ignominiam & confusionem.

Dicendum 3. tria tantum Sacramenta imprimere characterem; Baptismum scilicet, Confirmationem, & Ordinem. Ita S. Doctor; & constat ex Concil. Florent. in citato decret. Eug. & Tridentino sess. 7. can. 9. & etiam ex praxi continua totius Ecclesiae, qua tria illa Sacramenta iterari

iterari non posse, alia verò quatuor iterari posse aperte demonstrat: cuius quidem discriminis alia sufficiens causa afferri non potest, nisi quòd tria illa imprimant characterem, reliqua verò non imprimant, ut fuse probat Bellarminus. l. 2. de Sacram. c. 22.

Quarunt Theologi quid sit propriè character ille Sacramentalis? Omisissis varijs super hac re doctorum sententijs, omnium probabilissimè loquuntur illi, qui juxta doctrinam S. Thomæ q. 63. a. 2. & 3. asserunt characterem illum esse qualitatem quãdam spirituales supernaturalem quæ tria præsertim efficit in anima cui imprimitur. Primum est, quòd conferat quandam potestatem spirituales ad ea peragenda quæ ad cultum divinum spectant. quæ quidem potestas est vel passiva ut in Baptismo, per cuius characterem redditur homo idoneus ad alia Sacramentalia citè & validè suscipienda; vel activa ut in Ordine & Confirmatione: per Ordinem enim efficitur homo idoneus ad Sacramentalia alijs ministranda; per Confirmationem verò ad fidem profitendam. Secundum est, quòd hominem Christo Domino configuret, à quo tamquam summo sacerdote derivatur omnis potestas spiritualis; & ideo, qui characterem aliquo Sacramentali insigniti sunt, Christo Domino similiores efficiuntur præ alijs, qui simili characterem non sunt insigniti. Tertium deniq; est, quòd consignet hominem, eumque ab alijs secernat, qui ejusmodi characterem non receperunt; ita ut (verbi gratia) illi qui characterem sacerdotali præditi sunt, quovis in loco vel statu reperiantur, per totam æternitatem ut tales agnosci poterunt & ab alijs distinguantur: quæ omnia fusius explicata apud eundem Bellarminum c. 19. videri possunt.

SECTIO VII.

Quis sit numerus, & qua necessitas Sacramentorum nova legis.

CERTVM est ex fide septem esse Sacramenta novæ legis, nec plura nec pauciora; scilicet Baptismum, Con-

Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam
Unctionem, Ordinem, & Matrimonium. Ita expresse defi-
nitum habetur in Concil. Florent. in decret. Eug. & in
Concil. Tridentino sess. 7. can. 1.

Plura nullus unquam hæreticus agnovit, pauciora mul-
ti præsertim recentiores, qui, cum in eo solummodo inter
se conveniant quod veritati adversentur, circa ipsorum
tamen Sacramentorum numerum maximè ab invicem
discrepant, & distrahuntur in varios & multiplices errores.
Alii siquidem unum tantummodo Sacramentum esse
contendunt: alij duo; alij tria recipiunt, nec tamen eo-
dem modo. Quidam enim Baptismum, Eucharistiam,
& Pœnitentiam inter Sacramenta solummodo nume-
rant: alii Pœnitentiæ loco Matrimonium, alii Ordina-
tionem substituunt: quæ omnia fusiùs apud Bellarmi-
num lib. 2. de Sac. c. 23. explicata reperiuntur. Verùm falsi-
tas istorum dogmatum hæreticorum, & nostræ fidei Veri-
tatis constat ex supradictorum conciliorum adeoque to-
tius Ecclesiæ autoritate, quæ hunc septenarium Sacra-
mentorum numerum definit, erroresque omnes oppo-
sitos proscripsit: & plenius adhuc constabit ex iis quæ di-
cenda sunt, cum de unoquoque Sacramento in particulari
agetur.

Quod spectat ad necessitatem Sacramentorum novæ le-
gis, certum est absolute loquendo, illorum institutionem
ad salutem hominum non fuisse necessariam; cum Deus
sine ullis Sacramentis, sive in statu naturæ lapsæ, sive in
quocunque alio, potuerit per alia media homines ad sa-
lutem consequendam efficaciter juvare: at verò supposita
institutione Sacramentorum in statu naturæ lapsæ divi-
nitus facta, dicendum est quædam Sacramenta necessaria
esse necessitate medii, quædam solummodo necessitate
præcepti; in quibusdam neutram reperiiri necessitatem; in
aliis utramque.

In primis enim Baptismi Sacramentum respectu infanti-
um sola necessitate medii necessarium est, cum nullum aliud
ad salutem consequendam medium ipsis suppetat. Idem
etiam

eriam Baptismi sicut & Poenitentiae Sacramentum in te vel in voto susceptum, necessitate tum medij tum præcepti necessarium est respectu adultorum, qui vel peccatum originale contraxerunt, vel post illud in Baptismo remissum, mortale aliquod actuale peccatum commiserunt.

Eucharistia quoad realem susceptionem, solius præcepti necessitate necessaria est. Ordo & Matrimonium, quamvis ad bonum commune totius Ecclesiae maxime requirantur, ad salutem tamen uniuscujusque fidelium nullam, neque medij, neque præcepti necessitatem inferunt.

Quomodo autem ista intelligi debeant, & quæ sit etiam Confirmationis & Extremæ Vnctionis necessitas, in suis locis explicabitur.

SECTIO VIII.

Quis sit minister Sacramentorum nova legis, & quæ in illo requirantur ad validam illorum administrationem.

SUPPONIMVS ex S. Doctore q. 64. a. 3. Christum Dominum in Sacramentis dupliciter operari 1. quatenus Deus est, per potestatem supremæ & omnimodæ auctoritatis 2. quatenus homo est, per potestatem ministerij principalis, ratione cujus Sacramenta ipsa instituit, & ad eorum effectus concurret, tum ut causa moralis & meritoria principalis, tum ut causa instrumentalis divinitati per unionem hypostaticam conjuncta: sicque primarius & præcipuus cujusque Sacramenti minister est ipse Christus Dominus: unde sancti Ioannis capi. 1. de illo dicitur: *hic est qui baptizat.* Hoc præsupposito.

Dicendum 1. Christum Dominum alios sub se Sacramentorum suorum ministros instituisse, qui quidem secundum legem ordinariam debent esse homines viatores. Ita S. Thomas; a. 7. & constat ex varijs scripturæ testimoniis

niis: 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum, &c. Ephes. 4. Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas alios autem pastores & doctores, &c. Hebrae. 5. Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum, &c. qui condolere possit iis qui ignorant, & errant; quoniam & ipse circumdatus est infirmitate.

Diximus secundum legem ordinariam; fatemur enim cum S. Doctore supra, Angelos posse extraordinarie Sacramenta ministrare. Vnde S. Augustinus lib. 2. c. 15. contra Parmenianum. Quod attinet, inquit, ad Baptismum, adest Deus qui dat, sive per se ipsum, sive per hominem, sive per Angelum.

Dicendum 2. in ministro, adhuc ut valide Sacramentum aliquod administret, duo praesertim requiri.

Primum est sufficiens & legitima potestas; cum enim Sacramenta non nisi supernaturali modo agant, nec valide confici possint nisi juxta praescriptum divinae institutionis; hinc aperte constat neminem ad illa conficienda esse idoneum, qui secundum rationem institutionis cuiusque Sacramenti sufficientem à Deo non acceperit potestatem.

Hac autem potestas respectu Baptismi secundum divinam institutionem in omnibus quibuscunque viatoribus etiam infidelibus sufficiens reperitur; respectu Matrimonij, in omnibus fidelibus baptizatis nullo impedimento canonico obstrictis; respectu aliorum quinque Sacramentorum, in iis solummodo qui sacerdotali aut Episcopali charactere sunt praediti; quae omnia suis locis fufius explicabuntur.

Secundum est intentio conficiendi Sacramentum & ad eius effectum cooperandi, vel saltem in genere faciendi id, quod Christus faciendum instituit, vel quod ipsa Ecclesia facit Ita S. Th. q. 64. a. 8. & expresse definitum habetur in Concil. Florent. in decr. Eug. & in Trid. sess. 7. can. 11. Vbi anathema profertur in eum qui dixerit, In

ministro

ministro, dum Sacramentum conficit, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia. Ratio peti debet ex institutione ipsius Christi, qui ministros Sacramentorum suorum humano & rationabili modo ea conficere & ministrare voluit. Vnde & Apostolus vocat illos dispensatores, ut significet consideratè & cum certa intentione illos operari debere, aliàs dissipatores potius dicendi essent.

Est autem observandum intentionem illam triplicem esse posse, habitualement scilicet, actualem, & virtuale. Habitualement intentio nihil aliud est quàm propensio illa & facilitas concipiendi aliquam actualem intentionem: quæ quidem propensio & facilitas ex iterata sapienter Sacramentorum administratione oritur: & hæc habitualis intentio est insufficiens ad Sacramentum valide conficiendum, ut docent Scotus, Gabriël, Richardus & alii apud Suarem; disp. 13. sect. 2. estque communis Doctorum sententia, & in praxi tenenda.

Actualis intentio ea est, quæ aliquis Sacramentum conficiens, actu & de facto intendit conficere seu facere, quod facit Ecclesia; estque optima & ad Sacramenti validitatem sufficientissima, non tamen absolute necessaria; quia sufficere potest virtualis, ea scilicet, quæ cum paulò antè actu extiterit nec revocata fuerit, ex illius vi minister actionem Sacramenti perficit: exempli gratia, cum quis ex intentione actuali celebrandi Missam & conficiendi Sacramentum Eucharistiæ, sumit vestes sacras, & ad altare accedit; quod si postea in ipso consecrationis actu ex humana fragilitate distrahatur, dummodo verba consecrationis super materiam aptam debite proferat, nec primam illam intentionem revocet, valide conficit Sacramentum: quia id facere cœsetur vi actualis illius intentionis quæ præcessit, & quæ causa extitit, cur sumpserit vestes sacras, ad altare accesserit, & alia egerit cum quibus consecratio habuit connexionem. Ita expresse S. Doctor art. 8 in resp. ad. 3. ubi dicit quod *si in ipso exercitio actu cogitatio ministri ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis perficitur Sacramentum: cui subscribunt Scotus, Durandus,*

Palu-

Paludanus, Gabriel & alii communiter omnes apud eundem suarem supra sect. 3. ad q. 64. c. 3.

Observat autem rectè Gammachæus non requiri in ministro ex necessitate absoluta explicitam & formalem intentionem faciendi, quod Christus instituit, vel quod facit Ecclesia; sed sufficere quamcunque aliam æquivalentem: exempli gratia, ut minister apud se velit hic & nunc fungi officio suo, vel quod solent alii sacerdotes & quod aliquis ab illo petit, scilicet ut Sacramentaliter absolvat, &c. omnia enim ista & alia similia æquipollenter includunt intentionem Christi & Ecclesiæ, ut per se liquet.

Dices si Sacramentorum validitas pender ab intentione ministri, inde consequens fore ut nullus securo & tranquillo animo esse possit, nec certò scire utrum verè absolutionem Sacramentalem receperit, vel Baptismi Sacramento fuerit initiatus; cum certò scire non possit, an minister sufficientem intentionem habuerit. Respondetur ad securitatem illam & tranquillitatem animi sufficere debere, quod spectatis omnibus circumstantiis nulla occurrat rationabilis causa dubitandi de Sacramenti suscepti validitate: imò rectè monet Gammachæus supra, quod, sicut ex præcepto charitatis unusquisque iudicia omnia temeraria & suspiciones contra proximum, ac proinde contra quemcunque Sacramentorum ministrum abijcere debet: sic etiam dubitationes omnes, quæ de illius legitima & sufficienti intentione suboriri possent, repudiare tenetur. Vbi etiam subiungit probabilem esse Alexandri A. lensis, Durandi, Gabrielis & aliorum Doctorum sententiam, qui existimant in eo casu, in quo ex malitia vel ignorantia aut inadvertentia ministri, intentio sufficiens in collatione Sacramenti alicuius non esset adhibita, Christum Dominum tanquam summum Sacerdotem, qui nusquam deest in necessariis, defectum illius Sacramenti suppleturum esse eo modo, qui infinitæ eius in nos charitati magis congruit; quod etiam docet S. Thomas 2. 2. in resp. ad 2.

Quæres

Quæres utrum in ministro, præter legitimam potestatem & sufficientem intentionem, requiratur insuper fides & gratia sanctificans.

Resp. 1. neutram requiri ad Sacramenti validitatem, expressè definitum est in Concil. Trid. sess. 7. can. 12. de Sacramentis in genere & can. 4. de Baptismo, & olim definitum fuerat in Concilio Niceno 1. can. 19. Carthagin. 1. can. 1. & à summis Pontificibus Leone magno Epist. 77. ad Marcetam, & Gregorio magno lib. 9. registri Epist. 61.

Respondetur 2. ad hoc ut minister non modò valide sed etiam licitè Sacramentum conficiat, fidem & gratiam sanctificantis statum in eo requiri Ita S. Doctor, & constat ex S. Dionysio c. 1. de Eccles. Hierarch. Vbi dicit quod *Malis non est sui nec tangere Symbola id est Sacramenta: & S. Aug. lib. 2. c. 10. cont. Parmenianum; Omnia Sacramenta cum ob sint indignè tractantibus, pro sunt tamen per eos dignè tractantibus.*

Id ipsum confirmat S. Doctor ex Sanctitate Christi Dominici principalis Sacramentorum Ministri, cui in actu Sacramentali, sicut inferiores ministri per cooperationem suam uniuntur, sic & per sanctitatem conformari debent juxta illud: *Lev. 19. Sancti estote, quia ego sanctus sum.*

Ex dictis colliges, quotiescunque aliquod Sacramentum conficiendum est, illius minister ante omnia inspicere debere, an peccati alicuius mortalis sibi conscius sit & si ita esse deprehendat vel dubitet, illud prius Sacramentali confessione, si fieri possit, sin minus saltem perfectæ contritionis actu expiare; aliàs grave sacrilegium committeret, si lethalis alicuius culpæ reus sacra illa ministeria tractaret.

Excipitur tamen casus necessitatis urgentis, v.g. Baptismus puero moribundo conferendi; tunc enim quam primò illius saluti omissis quibuscunque aliis, consulendum est nec peccaret qui Baptismum tunc licet in peccato mortali ministraret, si contritionis eliciendæ tempus non suppetere, ut docet S. Thomas q. 64. a. 6. ad 3. & post illum Ambertus ad quæst. 64. disp. 4. a. 7. Vbi etiam addit non

esse peccatum mortale ex se & genere suo, si quis in statu peccati mortalis Eucharistiam alteri sumendam porrigat; sicut nec si parochus vel alius sacerdos ab eo delegatus in tali statu adsistat celebrationi Matrimonii: in illa siquidem actione non ministri sed testis honorarii personam sustinet, ut infra suo loco dicetur: nec etiam si Diaconus vel Subdiaconus in statu peccati mortalis solemniter ministrent; quod etiam ante illum docuit Sotus, Valentia, Suarez, Henriquez, Vasques, & alii apud Laymannum cap. 7. de Sacram. Quamvis Angelus Sylvester, Victoria, Navarrus & alii apud eundem existiment Diaconum & Subdiaconum tunc mortaliter peccare; quod confirmari posse videtur ex eo quod dixit S. Doctor, In 4. dist. 5. q. 2. a 2. quod *quicumque in peccato mortali existens exhibet se ministrum Ecclesiae in quocunque spiritali, peccat.* Quamvis autem prior sententia sit maxime probabilis; in praxi tamen tutius est, ut ante quamlibet functionem solemnem cuiusque ordinis sacri, minister, si noxae alicuius lethalis conscius sibi sit, actum perfectae contritionis semper praemittat.

Quaeres, utrum à malis ministris liceat Sacramenta recipere. Responderetur cum distinctione: vel enim ministri illi sunt ij, quibus incumbit ex officio Sacramenta ministrare, ut Parochus, Episcopus; aut ij, quibus id non ex officio sed ex delegatione tantum incumbit. Rursus hi vel sunt expositi ad Sacramenta ministranda, ut quando confessorius aliquis sedet in loco ubi audire solet confessiones: vel non sunt expositi. Hac distinctione supposita, Dicimus 1. nullum Sacramentum solo Baptismo excepto, licite recipi posse ab iis ministris qui ab Ecclesia non tolerantur, quales sunt nominatim excommunicati, degradati, &c. addunt aliqui etiam in articulo mortis absolutionem Sacramentalem licite recipi posse à Sacerdotibus etiam non toleratis. Ita Canus in relect. de Poenit. p. 5. Azor instit. moral. part. 1. lib. 8. c. 11. q. 12. & habetur in declaratione Cardinalium ex collect. Ioan. Gallemar in cap. 7. sess. 14. Concil. Trid.

B

Dici-

Dicimus 2. ab ijs quibus ex officio Sacramenta ministrare incumbit, quamvis mali sint, quamdiu tamen a Ecclesia tolerantur, licitum est etiam nulla urgente necessitate Sacramenta petere ac recipere: neque enim seditus qui tale jus habet, ob Superioris malitiam illud mittere censetur.

Dicimus 3. ab iis, quibus ex officio Sacramenta ministrare non incumbit, si sint expositi & ab Ecclesia tolerantur, licitum esse Sacramenta recipere, & ipsi administrantes illa sibi solis nocent, ut habetur can. *suscitantibus*, quæst. 8.

Dicimus 4. à malis ministris, qui nec expositi sunt Sacramenta ex officio ministrare tenentur, non licere illis petere, si nulla urgeat necessitas: nomine autem malorum ministrorum intelliguntur illi, qui notoriè in peccato, quo mortali existunt, Verbi gratia concubinarij publici, peccatis enim occultis nemo judicare debet. Ratio huius dicti est, quia hoc esset verè ad peccandum eos inducere. Videri potest Toletus lib. 1. cap. 92.

CAPVT SECVNDVM.

De Sacramento Baptismi.

SECTIO I.

Quid sit Baptismus, & quæ eius necessitas.

BAPTISMI nomen, quod à græca voce derivatum est, significatque ablutionem seu immersionem ex Christi Domini instituto ab Apostolis & deinceps ab universa Ecclesia usurpatum est (ut docet Catechismus Conc. Trid. Part. 2. cap. 11.) ad significandum illud Sacramentum, in quo per exterioris corporis ablutionem aqua naturali factam sub præposita verborum forma confertur gratia.

Docet autem S. Thomas Q. 66. a. 2. institutum fuisse hoc Sacramentum à Christo Domino eo tempore, quo à S. Ioanne in Iordane baptizatus est : quod etiam docet S. Ambrosius lib. 2. in Luc. Baptizatus, inquit, Dominus non mundari volens, sed mundare aquas ; ut abluta per Christi carnem, quæ peccatum non cognovit, Baptismatis ius haberent.

Est autem hic obiter observandum, Baptismum illum à S. Ioanne collatum à Sacramento Baptismi longè diversum esse, ut expressè definitum est in Concil. Trid. Sess. 7. can. 1. de bap. quod vel ex ipsis S. Ioannis verbis satis liquet : Ego baptizo vos in aqua in penitentiam : qui autem post me venturus est ; ipse vos baptizabit in Spiritu sancto. S. Matth. 3. Vbi manifestam exprimit differentiam inter suum & Christi Baptismum ; quod ipse in aqua solum, id est in ceremonia quadam externa ad penitentiam exterius disponente ; Christus verò in Spiritu sancto baptizaret ; id est quod per exteriorem ablutionem quam instituit, Spiritum sanctum seu gratiam sanctificantem conferret. Huic veritati subscribunt unanimiter SS. Patres, quos fusè refert Coccius tom. 2. Thesauri cathol. lib. 5. de Baptismo art 5.

Iam quod spectat ad ipsius Baptismi necessitatem, certum est ex fide Sacramentum Baptismi omnibus cuiuscunque ætatis, sexus & conditionis hominibus non tantum præcepti sed etiam medii necessitate necessarium esse.

Probatur 1. ex his Christi Domini verbis S. Ioann. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei : quæ verba S. Ambrosius Lib. 2. de Apr. cap. ultim. explicans, Vtique, inquit, nullum excepit, non infantem, non aliqua præventum necessitate, &c.

Probatur 2. autoritate Conciliorum Cartag. & Milevit. Apud S. August. epist. 90. & 92. in quibus proscriptus est error Pelagianorum, qui censuebant parvulos sine Baptismo salutem posse consequi. & Concilii Constantiensis, ubi denuò condemnatus est idem error à Viclefo reno-

vatus; & denique Tridentini sess. 7. can. 5. de Bapt. ubi anathema proferitur in eum, qui dixerit Baptismum ad salutem necessarium non esse.

Probatur 3. ex S. Aug. lib. 3. de orig. animæ, cap. 9. & lib. 1. de peccat. meritis & remiss. cap. 18, & ex S. Hieronymo lib. 3. cont. Pelag. & aliis SS. Patribus à Bellarmino Lib. 1. de bapt. cap. 4. fusè relatis; ex quibus constat Baptismum esse omnibus sive parvulis, sive adultis necessarium, sine illo nullus ab originali peccato mundari æternamque salutem consequi possit.

Hæc est tamen differentia inter parvulos & adultos, quod illis ad salutem necessarius sit Baptismus re ipsa susceptus, his verò vel in re vel in voto: quod expresse declaravit Concilium Trident. cap. 4. sess. 6. ubi dicit justificationem à peccatis, post Evangelium promulgatum sine lavacri regenerationis, aut ejus voto fieri non posse.

Per votum autem Baptismi intelligitur illius suscipiendi desiderium & propositum, non nudum aut simplex, sed fidei & perfectæ contritioni coniunctum; quia sine illius virtutibus nullus adultus extra Sacramentum iustificari potest, ut constat ex iis quæ in priori huius operis partibus diximus tract. 6. cap. 4. Sect. 5. Quod confirmari potest eo quod dixit S. August. l. 2. contra donat. cap. 22. fidem conversionemque cordis id, quod ex Baptismo decrit, posse supplere, si forte ad celebrandum Mysterium Baptismi in angustiis temporum succurri non potest; quod ostendit exemplo Cornelii Centurionis ante talem Baptismi susceptionem iustificati.

Neque dicas superfluum fore postea realem Baptismi susceptionem; Ut enim idem S. Pater cap. 21. de eodem Cornelio dixerat (quod & de quolibet alio dici potest), etiam Spiritu sancto jam accepto baptizari voluisset, contempti Sacramenti reus extitisset.

Docet etiam S. Thomas q. 66. a. 11. & 12. Martyrium pro Christo perpassum posse vicem Baptismi supplere & salutem consequendam sufficere: quod etiam constat eo quod Christus Dominus dixit, S. Matth. 16. Qui per-

derit animam suam propter me, inueniet eam quibus verbis S. Augustin. Lib. 2. de orig. an. cap. 12. asserit Martyres: quibus contigerit antè pro Christi nomine occidi quàm Christi Baptismate dilui, exceptos esse ab hac sententia; nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto &c. & libr. 3. cap. 4. de Symb. ad Catechumenos dicit sanctos Innocentes, *Ab Originali peccato fuisse suo sanguine dilutos*: Vnde sequitur secundum ejus mentem (quod & plurimi Theologi asserunt) martyrium singulari Dei dispensatione, non modò ex opere operantis, sed etiam ex opere operato, gratiam conferre.

Ex his facile est intelligere quid S. Doctor art. 11. & cum eo communiter Theologi significare velint; cum triplicem Baptismum, fluminis, fluminis, & sanguinis distinguunt: Baptismus enim fluminis, est Baptismus in re susceptus; Baptismus fluminis, est Baptismus in voto; Baptismus denique sanguinis, est martyrium quod morte pro Christo perpeffa consummatum est.

SECTIO II.

Quæ sit materia Baptismi.

Dicendum 1. aquam naturalem esse remotam Baptismi materiam. Id constar ex his Christi Domini verbis S. Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* quæ de Sacramento Baptismi per aquam naturalem conferendo intelligenda esse declaravit Concil. Trident. sess. 7. can. 2. de Bapt. Vbi & aquam naturalem materiam Baptismi esse definit; quod & in Concilio Florent. in Decret. Eug. & in Conei. Lateran. cap. *Firmiter* de summa Trinitate antea definitum fuerat. Nomine autem aquæ naturalis intelligitur illa quæ est elementaris & simplex, sive sit ex mari, sive ex flumine, aut fonte, aut palude, aut etiam ex pluvia, ut docet S. Thomas q. 66. a. 3. & 4. In quo singularis prorsus elucet divinæ in homines misericordiæ benignitas quod ad Sacramentum tantæ necessitatis & utilitatis

B. 3.

confi,

conficiendum, (ut observat Catech. Trid. p. 2. c. 2.) materiam illam delegerit, quæ semper præsto est atq; ab omnibus ubique facile parari potest.

Hinc colliges aquas omnes artificiales & alios humores mixtos, exempli gratia, aquam quæ ex rosis aut aliis floribus vel herbis elicitur, item quæ ex sale resolvitur, lachrymas etiam, salivam, & similes liquores qui ab aqua naturali specie differunt, non esse idoneam & sufficientem Baptismi materiam: è contra verò Baptisimum valide confici posse ex quacunque aqua naturali quamvis accidentaliter immutata, dummodò veram aquæ naturalem formam secundum communem hominum æstimationem retineat; nihilque proinde ad hujus Sacramenti validitatem conferre, si aqua calida sit aut frigida, pura vel impura, vel ex glacie, nive, grandine expressa, aut aliquo quore alieno in modica quantitate permixta; omni enim ejusmodi aqua communis est Theologorum sensus, & expressa S. Thomæ Doctrina a. 4. posse Baptismi Sacramentum valide confici; valide inquam; nam ut licite ad ministraretur, aqua pura quantum fieri poterit adhibenda est.

Dicendum 2. materiam proximam Baptismi esse abluionem ex aqua naturali, ut constat ex illis Christi Dominici verbis: S. Matth. cap. ultim. *Baptizantes eos in nomine Patris &c.* & ex communi Doctrina & praxi totius Ecclesiæ: cum enim aqua sit materia remota Baptismi, oportet materiam ejusdem proximam in applicatione ipsius materię remotæ, quæ per abluionem fit, consistere, ut constat ex dictis capite præcedenti. Vnde S. Doctor quæst. 66. a. q. ad 3. dicit fieri Sacramentum, non in ipso elemento, sed in homine, cui adhibetur elementum per usum abluionis.

Quæres 1. qualis ablutio ad Baptismum requiratur. Resp. quòd, quamvis olim Baptismus ut plurimum fieri per immersionem; certum est tamen per effusionem quæque aut asperisionem aquæ valide conferri posse, ut docet S. Thomas; a. 7. Et usus communis Ecclesiæ declarat, quod

& ab ipsis Apostolis incepit; Act. 2. & 4. Vbi dicuntur uno die tria hominum millia baptizasse, quod non nisi per asperionem factum fuisse probat Isambertus disp. 2. a. 1. ad cit. quæst.

Cæterum nihil ad validitatem Sacramenti refert, utrum unica vel tria ablutio aut immersio fiat, ut observat Catech. Trid. p. 2. c. 2. & olim declaravit S. Gregorius lib. 1. ep. 41. ad Leandrum: Retinendus est tamen usus, qui in una-quaque Ecclesia particulari receptus est, sicut monet idem Catechismus.

Quæres 2. quanta ablutio sit ad Baptismum necessaria. Respond. tantam requiri quæ secundum communem loquendi morem verè ablutio dici possit, ad quod unica gutta sufficere non censetur; sed ea quantitate aquæ opus est, ut is qui baptizatur, verè dicatur ablui. Ita docent Sotus, Suares, & alii apud Laymannum cap. 3. de Baptismo. Observat tamen rectè Isambertus ad Baptismum validitatem sufficere posse guttas aliquot, quæ corpus tangerant cum aliqua sui divisione & partium successione quod ad scrupulos tantum amovendos hic adnotamus, non verò ut ex aliquo humano respectu Sacramenti huius minister in illius collatione aliquot tantum guttas adhibeat, ne verbi gratia infantuli alicuius nobilis corpus ex aquæ frigore tantillum lædatur, cum in Sacramento tantæ necessitatis ea semper aquæ quantitas adhibenda sit, quæ ad eius validitatem citra quodcunque dubium sufficere possit.

Quæres 3. quænam corporis pars ablui debeat ut validus sit Baptismus. Respond. Baptismus haud dubiè validus fore, si caput hominis abluatur: quod docet S. Thomas q. 68. a. 11. ad 4. & Ecclesiæ præcepto faciendum esse constat ex cap. *Postquam vos*, de consecrat. dist. 4. & ex Catech. Trident. part. 2. cap. 2. Validum quoque fore existimant Sotus, Suares, & alii apud Laymannum cit. capit. 3. & etiam Isambertus ad quæst. 66. disput. 3. artic. ultimum. Si scapula, pectus, & alia ejusmodi notabilis pars abluatur.

Cæterum si alia pars minùs notabilis, verbi gratia manus, pes, &c. tantummodò ablueretur; ut si infans in egressu ex utero materno manum vel pedem proferret, tunc si immineat aliquod vitæ periculum, baptizandum quidem esset; sed cum dissentiant inter se Doctores, utrum valeat eiusmodi Baptismus, docet S. Thomas loco citato & post illum Alexander Aletius p. 4. q. 17. memb. 3. & alii communiter, remoto postea infantis periculo Baptismus esse sub conditione repetendum. Addit Laymannus si præ sentiendum idem esse, si infans pelle adhuc illa, quam vocant secundinam, circumdatus, propter periculum baptizetur; cum à quibusdam dubitetur an sit pars infantis, quod etiam similiter dici debet, si soli capilliaqua perfrunderentur: quamvis enim Sotus, Henriquez, Toletus, Vasques & alii apud eundem Laymannum supra existimant ad Baptismi validitatem id sufficere; quia tamen incertum non est, & alii Doctores contrarium sentiunt, idcirco tutius est in re tanti momenti Baptismus sub conditione repetere, cum nunquam satis tutò æternæ animæ salutis, quæ ex hoc Sacramento pendet, consuli possit.

SECTIO III.

Quæ sit forma Baptismi.

Baptismi forma hæc est: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti.* Quod constat ex Concilio Lateranensi cap. firmiter de Summa Trinit. Florentini indecret. Eug. & Tridentino sess. 7. can. 4. Parte 2. cap. 1. de Baptismo; additurque in Romano Catechismo formam illam à Christo Domino Apostolis ac toti Ecclesiæ traditam fuisse S. Matth. 28. his verbis; *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.*

In qua quidem forma exprimi debet primò actio ipsius ministri, ut docet S. Thomas: q. 66. 2. 3. Vnde Alexander

tertius cap. i. de Baptismo & ejus effectu dicit quòd, si quis puerum ter in aquam immerferit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & non dixerit (Ego te baptizo) non est puer baptizatus. Et in decreto sapius citato Eugenii post relatam formam, qua Græci in Baptismi collatione utuntur quæ est eiusmodi: Baptizetur vel Baptizatur servus Christi N. in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti: dicitur Baptismum sub tali forma collatum, esse validum, quoniam in illa, exprimitur actus qui per ipsum exercetur ministrum, cum invocatione Sanctæ Trinitatis.

Exprimi 2. debet persona baptizanda, ut significat idem S. Doctor supra; & constat tum ex citato cap. si quis tum ex præfato Catechismo Tridentino, & etiam ex ipso usu & præxi totius Ecclesiæ, quæ in forma Baptismi personam baptizandam semper exprimere solet; tum denique ut ostendatur inter baptizantem & baptizatum esse debere distinctionem, aliumque esse qui baptizatur & alium qui baptizat, ut habetur cap. Debitum extra de Bapt. & ejus effectu; proindeque neminem posse seipsum baptizare.

Exprimi 3. debet unitas divinitatis ut asserit S. Doctor supra; Vnde S. Hieronymus super cap. 4. ad Ephes. Non baptizamus, inquit, in nominibus Patris & c. sed in uno nomine, quo intelligitur Deus & S. Aug. Lib. 3. contra Maxi. Ar. cap. 32. dicit conferri Baptismum In nomine, non in nominibus; quia hi tres unum sunt.

Exprimi denique debet explicita & distincta prolatio & invocatio trium personarum sanctissimæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ut docet S. Thomas: art. 6. & constat tum ex citatis Christi Domini verbis, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, tum ex Concilio Lateranensi cap. firmiter, tum ex epistola Zachariæ ad Bonifacium Episcopum quæ refertur cap. in Synodo de consecr. dist. 4. ubi dicitur quòd si lotus in fonte Baptismatis quis fuerit sine invocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti fuerit baptizatus. Quod similiter ante illum docuerant S. Cyprianus

nus epist. 63, ad Iubaianum, sanctus Leo Epist. 4. sanctus Augustinus loco proximè citato contra Maximinum, & plures alii.

Observat autem S. Doctor a. 5. ad 7 expressam Patris Filii & Spiritus sancti mentionem, & invocationem forma Baptismi esse ita necessariam, ut si quis alias vocem quamvis idem significantes adhiberet; ut si diceret in nomine Genitoris, & Geniti, & ab utroq; procedentis, Baptismum tamen minimè perficeret: quod etiam post illud docent plures alii quos citat Suares disp. 21. Sect. 4.

Dices Act. 8 referri quod nomine Christi baptizabatur viri ac mulieres; non ergo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Resp. 1. probabile esse (quod docet S. Thomas a. 2. ad 1.) Apostolos id ex speciali revelatione & dispensatione initio nascentis Ecclesiae aliquando fecisse; ut nomine Christi, quod erat odiosum Iudæis atque gentilibus, honorabile redderetur.

Resp. 2. probabilius adhuc videri Apostolos non solum in solius Christi nomine baptizasse, cum nullus eorum Patrum (ut observat Vasques disp. 143. c. 2.) Apostolis aut eorum discipulis contemporanei fuerunt illius revelationis aut dispensationis mentionem fecerunt imò S. Clemens lib. 2. const. Apost. cap. 23. S. Dionysius cap. 3. Eccles. Hierar. S. Iustinus apolog. 2. pro forma Baptismi, trium personarum sanctissimæ Trinitatis expressam nem divino præcepto servandam esse declarant: quod etiam in can. 48. & 49. Apostolorum præscribitur.

Quare, quod dicitur Apostolos baptizasse in nomine Christi, intelligendum est baptizasse autoritate ac potestate ipsius Christi: quo sensu de credentibus in se dixit idem Christus: S. Marc. ult. In nomine meo demonia eiiciuntur. Vel baptizasse in nomine Christi; quia baptizantes exprimebant nomen Filii simul cum nomine Patris & Spiritus sancti, ut intelligit S. Cyprianus epist. 73. ubi explicans S. Petri verba Act. 2. Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu sic ait: Iesu Christi mentionem facit Petrus, &

quasi Pater omitteretur, sed ut Patri quoque Filius adiungeretur.

SECTIO IV.

Quis possit Baptismum conferre.

DICENDVM 1. quemlibet hominem viatorem, siue virum siue mulierem, siue fidelem, siue infidelem posse validè baptismum conferre. Id constat ex Conciliis Lateranensi & Florentino sessione præcedente citatis & etiam ex cap. *Ad limina* 30. quæst. 1. & cap. *Romanus* de consecr. dist. 4. idque ita institutum à Christo Domino fuisse docet S. Tho. q. 67. a. 3. ut Sacramentum ad salutem necessarium à quocunque homine in casu necessitatis validè conferri posset.

Dicendum 2. quemlibet hominem non modò validè sed etiam licitè Baptismum absque solemnitate (in solo tamen casu necessitatis) conferre posse. Id constat tum ex Conciliis & canonibus suprà citatis, tum ex antiquis Patribus qui id expressè docent, ut Tertullianus lib. de Bapt. cap. 16. Vbi dicit in casu necessitatis *Laicus esse ius Baptizandi*: quod etiam docet S. Hieron. dialog. cont. Luciferianos paulò ante medium, idque affirmat suo tempore ubique receptum & usitatum fuisse. Diximus (absque solemnitate) id est absque ceremoniis illis quæ in collatione Baptismi ex Ecclesiæ præcepto adhibentur; nam si laicus ceremonias illas usurparet, peccaret mortaliter, fieretque irregularis, ut habetur cap. *si quis* extrà de non ordinato ministrante.

Observat autem S. Doctor, q. 67. a. 4. & post illum Paludanus, Sotus, Sylvester, Navarrus, & alii apud Laymanum cap. 7. de Bapt. in casu necessitatis hunc ordinem esse servandum; ut præsentem proprio pastore non baptizet diaconus, præsentem item Diacono non baptizet Clericus inferior aut laicus, imò etiam præsentem clerico non esse conveniens laicum baptizare, sicut nec præsentem viro mulierem: additque idem author fore peccatum mortale, si præ-

præsente sacerdote laicus aut inferior clericus baptizans præsumeret; veniale verò solummodò, si inter alios clericos inferiores & laicos, vel inter virum ac mulierem præstitus ordo invertatur; imò nullam fore culpam, si ordinis illius invertendi causa aliqua subsit, ut quia obstetrix mulier & certius novit modum baptizandi; vel quia virum non decet accedere ad baptizandum puerum nondum minò ex utero matris editum.

Dicendum 3. Episcopum in diocesi, presbyterum curatum in parocchia sua esse ordinarium Baptismi ministrum. De Episcopo aperte constat, cum sit in diocesi sua primus & ordinarius pastor; Unde Tertullianus lib. de baptismo. *Dandi Baptismus, inquit, habet ius summus sacerdos qui Episcopus, de hinc presbyteri, &c.*

De sacerdote curato etiam similiter constat ex usu & praxi totius Ecclesie, & ex Rituali Romano tit. de Baptismo. Opusc. de Paroc. & Paroc. orig. c. 7. Vbi dicitur quod *Legimus Baptismi minister est Parochus, vel alius sacerdos à Parocho vel ab Ordinario loci delegatus; unde etiam (ut observat Ioan. Filescus) Ecclesie Parociales olim vocabantur Ecclesia baptismales.*

Id præterea confirmat Isambertus ad qu. 67. disp. 1. a. 2. ex eo quod actus baptizandi solemniter (ut ibidem præstat) sit actus pastoris ordinarii proprius: ubi etiam additur Parocum præsentem Episcopo suo citra illius consensum (quem honoris & reverentiae causa postulare debet) licet baptizare non posse; quod colligit ex epist. 80. S. Leonis ad Episcopos Gallie.

Dicendum 4. quemlibet alium sacerdotem, qui nec Episcopus est nec parochus, non nisi ex huius vel illius delegatione seu licentia Sacramentum Baptismi posse licite administrare. Ita S. Thomas, qu. 67. a. 4. ad 2. cui subscribunt Suarez disp. 31. sect. 4. Vasques, à Valentia, Henricus, & alii apud Laymannum cap. 7. de Baptismo. Unde sequitur sacerdotem illum peccaturum mortaliter, qui absque proprii Sacerdotis licentia expressa aut saltem rationabiliter præsumpta, solemniter baptizat.

zaret; quod etiam docet Gammachzus ad citatam quaest. 67. capit. 7. & Isambertus ad eandem quaest. disput. 1. 2. §

Est autem observandum non modò sacerdotes sed etiam Diaconos ex Episcopi vel Parœci commissione posse solemniter baptizare, ut Doctores supra citati asserunt, cum hac tamen differentia: quòd sacerdoti tanquam legitimo ministro committi possit pro libito proprii sacerdotis, Diacono vero non nisi urgente aliqua necessitate: & præterea Diaconus absque Ordinarii licentia solemniter, baptizans non modò peccet mortaliter, sed etiam fiat irregularis, ut habetur cap. *Si quis* extra de non ordinato ministrante; Sacerdos vero idem faciens peccat quidem, sed nullam irregularitatem contrahit.

SECTIO VI.

Qui Baptismum suscipere possit, & quæ dispositiones ad id requirantur.

CERTVM est quemlibet hominem in statu viæ capacem esse baptismi percipiendi, cum Christus Dominus dixerit: *Et nunc docete omnes gentes baptizantes eos, &c.* Matth. 28. Et de adultis quidem nulla est difficultas; cum sicut ad doctrinam Evangelicam audiendam, sic etiam ad percipiendum Baptismum sint idonei: de infantibus verò rationis usum nondum assecutis negant huius temporis Anabaptista, qui (ut refert Bellarminus Lib. 1. de Bap. c. 8.) contendunt non nisi adultis conferendum esse Baptismum; ideoque infantes iam baptizatos; cum ad ætatem adultam pervenerunt, iterum rebaptizant; unde & Anabaptistarum nomen sortiti sunt: contra quos fides catholica docet, parvulos etiam nondum rationis usum assecutos, sive à parentibus catholicis, sive ab hæreticis aut infidelibus progenerati sint, Baptismi suscipiendisse capaces.

Probat hęc veritas & error oppositus refellitur, sum ex his Christi Domini verbis; Matth. 19. *Mittite parvulos*

& ne

ut nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum celorum; tum ex Concilio Milevitano cap. 2. ubi hæc habentur: Placuit, ut quisque parvulos recentes ab utero matrum baptizandos negat, anathema sit: tum etiam ex Concilio Viennensi sub Clemente V. Clementina I. de summ. Trin & fide Cathol. & Concilio Trid. sess. 5. can. 4. ubi eadem veritas definita est; denique ex S. Aug. qui lib. 10. cap. 23. de Gen. a litt. dicit hanc baptizandorum puerorum in Ecclesia consuetudinem esse traditionem Apostolicam.

Cum igitur hoc certum sit ex fide, quaeritur an infantes illi sint invitis parentibus baptizandi.

Resp. 1. infantes infidelium nondum rationis usum affecutos invitis eorum parentibus non esse baptizandos, si sub illorum cura & potestate remaneant, aut periculum sit, ne ad eorum curam & potestatem redeant & ab illis pervertantur; si autem ab illorum cura & potestate iuste abstrahi possint, ita ut nullum sit periculum ne ad illos redeant aut ab illis pervertantur, tunc licet infantes illos etiam invitis parentibus baptizare; quod similiter licitum est, in presenti periculo mortis ipsorum infantium, imo etiam invitis eorum parentibus fieri debet; quæ omnia fuse explicat & probat Gregorius à Valentia. disp. 4. q. 1. Bapt. p. 3.

Resp. 2. licitum esse invitis parentibus Hæreticis filios illorum, secundum ritum Ecclesiæ baptizare. Ita habetur cap. in Iudeis dist. 45. cum enim hæretici, ut pote & ipsi baptizari, Ecclesiæ sint subditi, iuste ab illa compelli possunt, ut filios suos Baptismi Sacramento secundum ritum Catholicum initiandos & in vera fide ac religione instruendos deferant; & si præstare id recusant, etiam invitis illis id fieri potest.

Iam quod spectat ad dispositiones in suscipientibus Baptismum necessarias, de adultis solum quaestio intelligenda est: in parvulis enim fidem, intentionem, aut aliam similem dispositionem requirere aliud non est (ut dicit S. Augustinus Epistol. 57. ad Dard.) quam ipsi

ipsis sensibus & evidentissimæ veritati velle contradi-
cere.

Prima igitur dispositio ad Baptismum in adulto requisi-
ta est eius consensus. Ita S. Doctor q. 68. a. 7. & constat ex
cap. *Maiores* extrâ de Baptism. & eius effectu & cap. *agro-*
tantes de consecr. dist. 4. & etiam ex ipso usu & praxi Ec-
clesiæ, quæ ante ipsius baptismi collationem interrogat
baptizandum utrum velit baptizari. Non requiritur au-
tem consensus actualis expressus, sed sufficit virtualis aut
interpretativus, seu ut adultus actualem suscipiendi bap-
tismi aliquando habuerit voluntatem, eamque minime
retractaverit.

Secunda dispositio ad suscipiendum baptismum ne-
cessaria, est fides, sufficiensque doctrinæ Catholicæ noti-
tia. Id constat tum ex script. S. Marc. ultim. *Qui crediderit, &*
baptizatus fuerit, salvus erit: & Act. 8. Eunuchus Baptismum
postulanti S. Philippus respondit: *si credis ex toto corde, licet.*
Vnde Ecclesia baptizandum super præcipuis fidei nostræ
articulis interrogat, illiusque publicam professionem ab
eo exigit.

Tertia dispositio est dolor de peccatis cum proposito
servandæ legis divinæ. Id etiam constat ex his S. Petri ver-
bis: Act. c. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque Ve-*
strum: & ex Concilio Trid. sess. 6. cap. 6.

Qualis verò esse debeat ille dolor, & ex quo motivo eli-
citus, quale item servandæ legis propositum, plenius con-
stabit ex iis quæ dicuntur infra cap. 5. de Sacramento Pœ-
nitentiæ: ut enim rectè docet, & probat Isambertus ad q.
68. disp. 6. a. 4. dolor qui ad Sacramentum Pœnitentiæ
sufficit, ad sacramentum etiam baptismi sufficiens esse
censetur.

Porro cum hæ tres dispositiones ad baptismum fructu-
osè recipiendum in adulto requirantur, ad illius tamen
validitatem solummodò prima necessaria est, ut constat
ex cap. *Maiores* & cap. *de Iudeis* dist. 54. & ex S. August. lib.
2. cont. Petilianum cap. 35. & lib. de Cateches. rud. cap. 17.
unde quando quis seriò vult Baptismum percipere, quam-
vis

vis neque fidem neque de peccatis dolorem habeat, verum
 ipsius baptismi characterem recipit, non tamen gratiam futuram
 sanctificantem neque alios effectus qui ab ipsa pendent, his in
 de quibus agitur sect. sequenti.

Quæres 1. utrum infans in utero materno baptizari
 possit Resp. S. Doctor ibid ad 4. a 11. non posse; cum eius
 corpus in eo statu aqua tingi & ablui non possit; proinde
 que (ut ibidem docet) ad Baptismum conferendum expe-
 ctanda est totalis egressio pueri ex utero: si tamen pericu-
 lum aliquod immineat, caputque primo egrediatur, in eo
 baptizari debet, nec est postea rebaptizandus, si eum per
 fecte nasci contigerit; quod si manum vel pedem aut ali-
 liam similem partem exerat, in illa similiter periculo im-
 minente debet baptizari; quia tamen incertum est an e-
 iusmodi Baptismus validus sit, erit postea sub conditione
 iterum baptizandus.

Quæres 2. utrum monstra baptizari debeant. Resp.
 monstra illa, de quibus dubitatur utrum animam ratio-
 nalem habeant, si nihil certi dignosci possit, imminetque
 mortis periculum, sub hac conditione baptizari debent.
Si tu es capax Baptismi, ego te baptizo, &c. Si vero nullum
 in mora periculum, consuli poterant medici & alii experi-
 ti, inò tutius erit rem ad Episcopum deferre, ordinemque
 ab illo præscriptum sequi, ut declaratur in Rituali Roma-
 no titulo de Baptismo.

Quod si monstrum tale sit, de quo dubitetur an sit unus
 homo vel plures; baptizari non debet donec id discerna-
 tur; discerni autem poterit, si unum vel plura capita, unum
 vel plura pectora in eo sint; tunc enim totidem erant cor-
 da & animæ hominesque distincti; & in eo casu seorsim
 singuli erunt baptizandi: si verò distinctio illa personarum
 non possit certo deprehendi, ut si duo quidem capita non
 vero duo pectora habeat; tunc in uno absolute baptizari
 debet, in altero sub conditione, ut in eodem Rituali præ-
 scribitur.

Quæres 3. an adulti amentes sint baptizandi. Re-
 spond. cum distinctione; vel enim fuerunt perpetuo
 amentes,

veramente, nec speratur eos rationis compotes aliquando
 futuros esse; & talibus Baptismus conferri debet sicut & a-
 dentibus infantibus: vel aliquando usum rationis habuerunt, &
 postea in amentiam lapsi sunt; & siquidem constet illos
 dum mentis compotes essent Baptismum petiisse aut ex-
 optasse, nec voluntatem illam mutasse, Baptismus illis e-
 rit conferendus; si verò id non constet, à Baptismi admini-
 stratione abstinendum est. Ita habetur in Catechismo Tri-
 dent. par. 2. c. 2.

Dices videri tutius esse illos baptizare, cum in illis in-
 terpretativa Baptismi suscipiendi voluntas præsumi pos-
 sit; id est illos esse ita dispositos, ut si statum suum agnos-
 cerent, & Baptismi necessitatem scirent, haud dubie illum
 suscipere vellent.

Resp. voluntatem illam interpretativam ad Baptismum
 minime sufficere, ut docet & probat Isambertus ad cita-
 ram quæst. 68. disp. 6. art. 2. additque art. 3. quod si Baptis-
 mum adulto conferret, in quo dispositiones ad Baptis-
 mum necessariò requisitas non deprehenderet, peccati
 mortalis reatum incurreret.

SECTIO VI.

Quinam sint effectus Baptismi.

QUINQUE sunt præcipui huius Sacramenti effectus.
 Primus est remissio quoad culpam peccati originalis,
 & peccatorum omnium actualium si quæ ante Baptis-
 mi susceptionem commissa sunt. Ita S. Doctor q. 66. a. 1. &
 expresse definitum habetur in Concil. Florent. in decret.
 Eug. & Trid. sess. 5. can. 5. & longè antè in Concil. Carth.
 4. can. 1. inter præcipua fidei dogmata, quæ Episcopus con-
 secrandus profiteri debebat, reponitur istud de remissio-
 ne peccatorum per Baptismum: & S. Greg. Epist. 39. infide-
 les illos vocat, *Qui dicunt peccata in Baptismate non verè sed
 superficiei tenus dimitti.*

Secundus effectus, est remissio totius pœnæ peccatis de-
 bitæ. Ita S. Doctor; artic. 2. & constat ex eodem Eugenij
 decre.

decreto, & ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 14. Vbi dicitur in Sacramento Poenitentiae temporalem poenam non tam semper, ut in Baptismo fit, dimitti.

Id etiam confirmari potest ex universali Ecclesiae praesentia, quae nulla unquam satisfactionis opera imponere baptizatis, sicut imponit sacramentaliter confessis: Catechismus Trid. supra docet *Id sine maxima Sacramento iniuria fieri non posse.*

Tertius effectus, est gratia sanctificans simul cum bonis & virtutibus infusis quae illam comitantur; Huiusmodi maxima Sacramenti virtute (ut loquitur Catechismus, Trid. supra) nos, non solum à malis, quae verè dicenda sunt, liberamur; verum etiam eximius bonis & muneribus augemur. Animus noster divina gratia repletur, quae iusti, & filii Dei effecti, atque quoque salutis haeredes instituimur, &c. Est autem gratia non solum per quam peccatorum fit remissio, sed divina quaedam in anima inherens, ac veluti splendor quidam, & lux, quae animas nostras pulchriores & splendidiore reddit. Huic vero gratiae additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quae in animam cum gratia divinitus infunduntur.

Quartus, est ipsa gratia Sacramentalis Baptismi quae quidem (ut docet idem Catechismus) procedit à sanctissima illa unione, quae per Baptismum Christo domino baptizati tanquam capiti suo membra copulantur & connectuntur; quaeque illos speciali modo ad servandam divinam legem, Sacramenta dignè suscipiendaliaque religionis & pietatis officia debite exequenda habiles reddit.

Quintus denique, est character qui per Baptismum indelebiter animae imprimitur, ut definitum est in Concilio Trident. sess. 7. can. 9. unde (ut ibidem declarat) hoc Sacramentum iterari non potest.

Ex his & aliis Baptismi effectibus, quos S. Doctor quae 69. & alii SS. Patres passim enumerant, colligi potest quanta sit huius Sacramenti excellentia & dignitas, quanta etiam eiusdem utilitas & necessitas, ac proinde quae iusta ratione praecipit Ecclesia, in tit. Rom. tit. de Baptismo.

parvuli recenter nati quàm primùm ad Ecclesiam Baptismi suscipiendi causa deferantur; & quàm graviter peccent parentes, qui ob inanes causas & vanos quosdam respectus per plures dies huius Sacramenti subsidio infantes privant, eosque beatitudinis æternæ amittendæ periculo exponunt.

Est autem observandum quòd, quamvis adultus qui fide Baptismum recipit, id est sine fide aut sine ullo dolore de peccatis, characterem quidem illius non verò gratiam recipiat; si tamen postea fictionem illam per poenitentiam removeat, tunc Baptismus omnem effectum suum consequetur, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 6. & 10. & ante illum docuit S. Cyprianus Serm. de Pass. Dom. paulò ante finem; & S. Aug. lib. 1. de bapt. cont. Donat. cap. 12.

Quærent hinc Theologi an Circumcisio, quæ olim apud populum Iudaicum divinitus instituta fuerat, peccatorum remissionem & gratiam sanctificantem ex opere operato contulerit.

Resp. negativè cum S. Doctore: q. 70. 2. 4. Et constat ex Concilio Florentino in decreto Eugenii, ubi dicitur, *Sacramenta legis antiquæ non causasse gratiam, sed eam solùm per Passionem Christi dandam figurasse.*

Quamvis autem per Circumcisionem non conferretur ex opere operato gratia & remissio peccatorum, conferebatur tamen ex opere operantis; in adultis quidem, per actum perfectæ contritionis, quo solo justificari posse peccatores extra Sacramenta novæ legis supponimus ex dicendis infra c. 5. In parvulis autem per applicationem fidei parentum vel aliorum, cuius quidem fidei signum erat Circumcisio; idque in virtute futuræ Passionis ipsius Christi Domini. At verò ante institutionem Circumcisionis docet idem S. Thomas in resp. ad 2. *Probabile esse, quòd parentes fideles pro parvulis natis, & maxime in periculo existentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam signaculum fidei,) sicut adulti pro seipsis preces & sacrificia offerebant; qua ratione ex speciali Dei misericordia virtus Passionis Christi ipsis parvulis*

lis

lis applicabatur, sicque à peccato originali emundabatur. Quod & similiter post Circumcisionem institutum fœminis quæ illius capaces non erant, & de meritis octavum diem (quo tantum eos circumcidere licitum erat) decedentibus dici debet.

SECTIO VII.

Quanam sint ceremonie in collatione Baptismi servanda.

CERTVM est ceremonias quasdam religiosas ab Ecclesia in solemnibus Sacramentorum administrationibus de maiorem Christiani populi devotionem excitandam. Fit per salva illorum substantia institui potuisse, & de facto per baptis- tantem institutas esse; proindeque sine peccato contemnerentur aut ab ipsorum Sacramentorum ministris omitti possent, ut expressè definitum est in Concil. Trident. Sess. 6. can. 13.

Quod igitur spectat ad ipsius Baptismi ceremonias, Exi- cet Catechismus Romanus eas ad tria capita revocari potest: quædam enim Baptismi collationem antecedunt; quædam comitantur; quædam subsequuntur. Præquædam præ- pua; hic eo ordine, quo ab Ecclesia adhibentur, discutimus.

Ac in primis ante Baptismi collationem aqua præparanda debet, qua sola in illius administratione uti licitum est. Consecratur autem baptismalis fons variis precibus exorcismis ab Ecclesia institutis addito Catechumenorum oleo & sacro Chrismate juxta priscum Ecclesiæ morem, cuius testis est S. Cyprianus Epist. 70. & S. Basilii de Spiritu Sancto cap. 27. quam benedictionem seu consecrationem aquæ baptismalis in vigiliis duntaxat Paschæ ac Pentecostes faciendam esse docet Catechismus Romanus. habetur cap. in Sabbato de consecr. dist. 4.

Hæc benedictione aquæ supposita, qui Baptismo in-

mandi sunt, adducuntur ad Ecclesiæ fores, atque ab ejus introitu tanquam indigni, utpote qui adhuc potestari dæmonis per peccatum mancipati sunt, excluduntur.

Et primò trinam insufflationem & varios exorcismos adhibet ad expellendum dæmonem, eoque ritu (qui in Ecclesia antiquissimus est) *Non exorcizatur aut exsufflatur creatura DEI in infantibus* [ut ait S. Augustin. Lib. 1. de Symb. ad Cat. c. 1.] *sed ille sub quo sunt omnes qui cum peccato nascuntur.*

Eadem etiam ratione signum crucis efformatur in baptizandi fronte aliisque partibus, ut per illud dæmon compescatur, omnesque ejus machinæ dissolvantur; quod ab observat S. Aug. lib. de Catech. rud. cap. 20. & S. Athanas. lib. de Incar.

Fit præterea impositio manus à sacerdote, variæque super baptismum orationes ab ipso proferuntur: huius ceremoniæ meminit Conc. Carthag. 5. can. 85. & S. Aug. lib. de pecc. merit. & remiss. c. 26. *Catechumenos, inquit, secundum quemdam modum, per signum Christi, & orationem manus impositionis puro sanctificari.*

Exinde sacerdos salem prius à se benedictum in os baptizandi imponit, ad significandam Baptismi gratiam, per quam homo à peccatorum putredine liberatur, & coelesti Præquædam ac supernaturali prudentia donatur. Huius ceremoniæ mentio fit in Conc. Carthag. 3. can. 11. & apud S. Aug. lib. 1. Confess. cap. 11.

Postea idem sacerdos saliva aures & nares baptizandi tingit: aures quidem, ut eas ad Christi sermones percipiendos aperiat; nares verò, ut virtutis ac pietatis bonum odorem hauriat, ut explicatur cap. postea. de consecr. dist. 4. & docet etiam S. Ambr. lib. 1. de Sacrament. cap. 1.

Sequitur abrenunciatio, qua ad interrogationem sacerdotis baptizandus diabolo & omnibus operibus & pompis ejus abrenunciat: cujus ceremoniæ mentionem facit S. Dionysius lib. de Eccles. Hier. cap. 2. & S. Ambr. lib. 1. de Sacrament. cap. 2. ubi hunc ritum expendens sic loquitur: *Quando te sacerdos interrogavit: abrenuncias diabolo, & pom-*

& pompis eius? quid respondisti? abrenuncio. Abrenuncio
 saculo & voluptatibus eius? quid respondisti? abrenuncio.
 Memor esto sermonis tui, & nunquam tibi excidat series car-
 nis tuae, &c. Chirographum tuum tenetur non in terra
 sed in caelo &c.

Per illam abrenunciationem bello veluti dæmon
 indicto Baptizandus in scapulis & in pectore inungitur.
 Quasi athleta Christi (inquit S. Ambr. supra) quasi luctator
 huius sæculi luctaturus, & (ut loquitur S. Chrysost. Hom.
 in Epist. ad Coloss.) stadium iam iam ingressurus.

Post primam illam unctionem baptizatus iterum
 a sacerdote interrogatus super præcipuis fidei articulis,
 publicam professionem emittit: & de hac fidei profes-
 sione loquitur S. Ambr. lib. de Sacram. cap. ult. & S. Aug.
 8. Confess. cap. 2. ubi dicit hanc fidei professionem.
 certis conceptis retentisque memoriter de loco eminentiore
 spectu populi fidelis reddi solere ab iis, qui ad gratiam Baptismi
 accessuri sunt. Hæc autem professio fidei supponebat
 baptizandi instructionem per Catechismum iam factam,
 unde adulti qui Baptismum olim petebant, priusquam
 admittentur, notabili aliquot temporis spatio
 sequebantur inter Catechumenos, de quorum instructione
 Catechismus frequens habetur mentio apud SS. Patres
 præsertim apud S. Aug. lib. de fide & operibus c. 8. &
 passim.

Tandem iterum elicitō libero & publico baptizatus
 consensu, confertur illi Baptismus, sive per immersionem
 sive per aquæ infusionem trinam vel unam in quo
 fidei cuiusque approbata consuetudo servanda est.

Postea baptizatus in vertice capitis sacro Chrismate
 igitur, ut habetur cap. Si quis de alio de consecr. distinctio
 ubi dicitur Chrisma recens esse oportere, id est eodem
 die in die Cœnæ Domini ab Episcopo consecratum. Quo-
 vis autem primis Ecclesiæ sæculis omnis unctio Chri-
 stis à solis Episcopis fieri soleret; postea tamen concessa
 fuit, ut hæc Baptismalis unctio in vertice à Presbyteris
 fieri posset, ut constat ex Concil. Carthaginens. 4, can. 3.

Tolet. 1. can. 20. Quæ autem in fronte fit, & propria est Sacramenti Confirmationis, solis Episcopis semper reservata fuit, ut suo loco dicetur. Significat autem hæc Chrismatio Baptizati illum *ab eo die Christo capiti* (ut loquitur Catechis. Roman. supra) *tamquam membrum coniunctum esse atque eius corpori insitum*; & ea re Christianum à Christo, Christum vero à Chrismate appellari.

Vestis deinde candida seu album sudariolum proferitur, & Baptizato imponitur, tum in Symbolum innocentia per Baptismum restituta, & per totam vitam servanda, tum etiam in signum futura resurrectionis & gloriæ, ad cuius spem baptizatus renascitur, ut explicat Catech. Roman. supra. De hac veste candida Baptizatis imponi solita loquitur S. Ambr. lib. de initiandis c. 7. & S. Aug. Serm. 157. de Temp.

Demum traditur baptizato cereus accensus; ut ostendatur illum translatum esse à potestate tenebrarum in lucem & sortem Sanctorum, fidemque illam charitate ardentem, quam per baptismum accepit, usque ad finem vitæ servandam esse, ac studio bonorum operum augendam, ut in eodem Catechismo Rom. dicitur. Meminit huius ceremoniæ S. Greg. Nazian. Orat. 40. in Sanctum lavacrum, & S. Aug. enarrat. in Psal. 65.

Præter supra dictas ceremonias duo sunt adhuc ritus in Baptismo servandi. Primus est ut hoc Sacramentum extracolum necessitatis non in domibus vel in locis privatis, sed in Ecclesia in qua sacri Fontes huic ministerio destinati sunt, conferatur, ut habetur Clementina unica de Baptismo: ubi ab hac lege tantummodò excipiuntur regum & principum filii, qui tamen non in loco profano, sed in Oratorio aut Sacello baptizari debent.

Secundus est, ut patrinus unus pro puero è sacro Fonte suscipiendo, & matrina una pro puella, aut ad summum unus & una pro hac vel illo adhibeantur. Ita constitutum est cap. *Non plures* de Consecr. dist. 4. & cap. *quamvis* de cognitione spirit. in 6, & novissime in Concil. Trident. Sess.

Sess. 24. cap. 2. De reform. Matrim. inter quos & baptizantem ex vna parte, & baptizatum patremque ac matrem ex altera, contrahitur cognatio spiritualis, non solum matrimonium contrahendum impediens, sed & contractum dirimens, vt suo loco dicetur.

Quando autem Baptismus confertur sine solemnitate casu necessitatis, obseruat Laymannus cap. 9. de Baptismo post Sotum. Suarem & alios quos citat, nullum ex præceptum Ecclesiæ, vt in tali casu patrinus vel matrinus adhibeatur.

Qualis vero sit obligatio patrini & matrinæ erga infantem quem de sacro fonte susceperunt, declaratur cap. 1. de Consecr. dist. 4. vbi dicitur eos esse fidei iussus apud Deum pro illis, quos proinde monere tenentur, promissiones suo nomine factas seruent, & ad hunc finem obligantur Symbolum, Orationemque Dominicam, Decalogum, aliq; Christianæ fidei rudimenta eos docere aut doceri curare, à qua tamen obligatione S. Doctor 67. a. 8. docet patrinum & matrinam vt plurimum raro, quando illi quos de Fonte susceperunt, inter fideles educantur, in ijs præsertim locis, in quibus Pastores de instructione animarum sibi commissarum sunt solliciti.

Porro ex praxi Ecclesiæ constat, quando aliquis in casu necessitatis Baptismum suscepit sine solemnitate, ceremonies illius esse supplendas eo modo qui præscribitur in rituali: excipitur tamē quando aliquis adultus ab hæretico in infantia baptizatus ad fidem Catholicam reuertitur, in illo enim casu [vt obseruat Laymann. loco cit.] plurimum in locis & præsertim in Gallia & Germania non solum Baptismi ceremoniæ suppleri [nisi ex devotione ijs qui hæreticis baptizati sunt, id postulent] fortasse ne rudis populus opinetur nos Baptismum hæretico minus improbare, & ab illis baptizatos iterum baptizare.

CAPVT TERTIVM.

De Sacramento Confirmationis.

SECTIO I.

Vtrum Confirmatio sit Sacramentum.

Confirmationis nomine intelligitur ritus ille, quo Episcopus baptizati frontem sub certam verborum formam sacro Chrismate vngit: qui ritus à S. Clemente Epist. 4. vocatur *Consignatio*; à S. Cypriano Epist. 73. ad Iubaianum, *signaculum Dominicum*; à S. Augustino lib. 2. con. Petilianum cap. 104. *Sacramentum Chrismatis*; & aliter ab aliis: communiter tamen nomine & magis usitato in Ecclesia vocari solet *Confirmatio*; quod nomen ante 1200 annos usurpatum reperitur à S. Melchiade Pontifice in Epist. sua Decretali ad Episcopos Hispaniæ, ubi ait quod *Confirmatio armat & instruit nos ad agonem vite istius*.

Verum quidquid sit de nomine, certum est Confirmationem esse Sacramentum novæ legis à Christo Domino institutum, Hanc veritatem, quæ de fide est, negant hæretici huius temporis, & olim negavit etiam Novatus, ut ut refert Eusebius lib. 6. cap. 35. Contra quos,

Probamus illam primò ex Script. Act. 8. ubi dicitur Samaritanos quosdam post Baptismum susceptum accepisse Spiritum sanctum per manuum impositionem sanctorum Petri & Ioannis: ex quo quidem loco constat Spiritum sanctum, id est gratiam, collatam fuisse per ritum quemdam externum, qui (ut dicitur in Conc. Senon. Decreto 10.) tunc impositionis manuum, nunc Confirmationis appellatum est Sacramentum; & eodem sensu hunc locum explicat S. Cyprianus Epist. 73. ad Iubaianum, & Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos.

C

Hic

Probatur 2. ex Concil. Constantinop. 1. can. 7. dicitur eos, qui ab Hæreticis baptizati ad Ecclesiam veniunt, *Signandos esse signaculo Spiritus sancti*: & ex Concilio Florent. in decr. Eug. & Trident. Sess. 7. can. 1. de Confirmatione in quibus definitum est Confirmationem esse verum sacramentum v^{er} legis Sacramentum.

Probatur 3. ex S. Dionysio cap. 4. de Eccl. Hier. dicit quod illi, qui divina regenerationis Sacramento initiati sunt, divini Spiritus adventum largitur unguenti consummationem: & S. August. lib. 2. cont. lit. Petil. c. 14. Sacramentum Chrismatis in genere visibilibus signaculorum sacramentum est, sicut ipse Baptismus.

Quæres quo tempore hoc Sacramentum à Christo Domino fuit institutum? Respondetur probabilissimè esse (sicut docet Suares disp. 32. sect. 2.) præcipuè & fuisse institutum post Christi Domini resurrectionem; cum à apostolis plenitudinem Episcopalis potestatis in corpus mysticum Ecclesie sue contulit dicens illis Ioan. 20. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*: quod non obstat, quin verum sit, quod S. Fabianus Episcopus 2. dixit, ipsum Christum in ultima Cœna Discipulos suos Chrismatis conficiendi rationem docuisse; ut promanavit consuetudo sacrum Chrisma conficiendi die Cœnæ Domini; quæ quidem semper in Ecclesia servata est, & adhuc servatur.

SECTIO II.

Quanam sit materia & forma Sacramenti Confirmationis.

Materia remota huius Sacramenti est Chrisma oleo olivarum & balsamo confectum, & ab Episcopo benedictum; proxima verò est ipsius Christi Domini unctio in fronte susipientis ab Episcopo in Christi figuram facta. Forma autem consistit in his verbis quæ ab Episcopo proferuntur: *Signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Amen.*

Spiritus sancti. Ita S. Doctor: q. 71. a. 2. & 4. & constat tum ex Concil. Florent. in Decr. Eug. tum ex Catechismo Rom. part. 2. cap. 3. tum etiam ex ipso usu & praxi Ecclesie.

Sunt autem quedam hic observanda ad clariorem & certiore huius veritatis intelligentiam.

Primum est, ad substantiam huius Sacramenti necessarium requiri Chrisma compositum ex oleo olivarum & balsamo. Ita docet S. Th. sup. nec satis probabilis videtur sententia Cajetani & quorundam aliorum, qui dixerunt ad validitatem Confirmationis solum oleum posse sufficere, nec mixtionem balsami requiri nisi ex Ecclesie precepto: cum (ut habetur in Cat. Rom. supra) Concilia & Patres perpetuo docuerint hoc Sacramentum per Chrisma seu unguentum ex oleo & balsamo confici oportere; quod expressis verbis declaravit Concil. Florentinum.

Secundum est, ad substantiam quoque huius Sacramenti requiri, ut Chrisma sit ab Episcopo benedictum, ut docet S. Thomas: & constat tum ex citato Decr. Eug. tum ex Innocentio I. Epist. 29. ad Decentium, tum etiam ex universali & perpetua Ecclesie praxi.

Ratio autem, cur materia huius Sacramenti sicut & Extrema-unctionis debeat necessario esse benedicta, ut Sacramentum valide conficiatur, cum ad validitatem Baptismi quavis aqua naturalis sufficiat; est, quia (ut docet S. Thom. sup.) Sacramentorum illorum, quibus Christus Dominus usus est, ut Baptismi & Eucharistie, materia, per ipsummet Christi usum accepit aptitudinem ad perfectionem Sacramenti; unde dicitur cap. nunquam de Consecr. dist. 4. Quod aqua Baptismi purgare credentium peccata nunquam possent, nisi tactu Domini corporis sanctificata fuissent: quare non est de illorum Sacramentorum necessitate, ut illorum materia benedicatur; & si quae benedictio ex Ecclesie institutione adhibetur, non ad necessitatem, sed ad maiorem reverentiam Sacramenti pertinet: cum vero neque ex Script. neque ex Traditione constet Christum Dominum unctionibus visibilibus,

C 2

qua

quæ in Sacramento Confirmationis & Extremæ Unctionis adhibentur aliquando usum fuisse; ea de causa benedictio Episcopi, qui Christum in Ecclesia sua perfectissimè repræsentat, necessario requiritur, ut materia illa idonea & apta efficiatur.

Observat autem Isambertus ad qu. 72. disp. 2. a. 5. m. lam certam benedictionis formulam à Christo Domino fuisse determinatam, illumque solummodo decrevisse Christum benedicere, modum verò benedicendi Ecclesie arbitrio reliquisse: unde quælibet ipsius Christi benedictio ab Episcopo facta cum debita intentione invocatione Spiritus sancti, ad validitatem Confirmationis sufficere potest; quamvis grave alioquin esset peccatum, formam benedictionis ab Ecclesia præscriptam mutare aut immutare.

Tertium est, unctionem Chrismatis in fronte commendari esse faciendam in Crucis figuram, ut constat Conc. Hispal. 2. can. 7. & ex Decr. Eug. ubi dicitur *Commendandum ideo in fronte, ubi verecundie sedes est, in unguento Christi nomen confiteri erubescat, & præcipue crucem eius, quod Iudæis est scandalum, gentibus autem stultitia secundum Apostolum propter quod signo Crucis signatur*: unde S. Ambrosius de ipsius Confirmationis Sacramento sic loquitur libro de Sacram. c. 2. *Vixit te Deus, signavit te Christus Quia Crucis ipsius signatus est forma.*

Docet autem Isambertus sup. a. 6. de necessitate huius Sacramenti esse, quod unctio Chrismatis manu seu digito Episcopi, non verò mediante ullo alio instrumento fiat, quod verò fiat pollice dexterae manus, id non nisi ex præcepto Ecclesie esse ad maiorem decentiam & commoditatem.

Quartum denique est, formam huius Sacramenti Christo Domino, sicut & materiam eius institutam esse, quod tamen non aliunde quàm ex traditione & perpetua Ecclesie praxi probari potest.

Nec obstat quòd apud quosdam antiquos auctores eadem verba non repeniuntur; satis est enim (ut ait Be-

larmius) lib. 2. cap. 10. quod habeatur idem sensus; cum vis formæ Sacramentalis posita sit, non in sono aut numero syllabarum, sed in verborum sensu; ubi etiam rectè monet nemini mirum videri debere, quod apud SS. Patres neque huius neque aliorum Sacramentorum formas expressas legamus; quia scilicet nostræ Religionis mysteria infidelibus patefacere nolebant, ne illis blasphemix alicuius aut impietatis occasionem præberent; unde Innocentius I. Ep. 1. ad Decentium, de hoc confirmationis Sacramento loquens, *verba, inquit, dicere non possum; ne magis prodece videar quàm ad consultationem respondere.*

Obijciat aliquis; Act. 8. Apostolos hoc Sacramentum administrantes neque Chrismate neque vñctione vñctos fuisse, sed tantummodo manus imposuisse; unde sequitur neque Chrisma neque vñctionem ad Sacramenti huius rationem pertinere. Resp. S. Doctor Apostolos ex singulari Christi priuilegio sola manuum impositione Sacramentum hoc extraordinariè aliquando administrasse, Spiritu sancto tunc visibilibus & miraculosis quibusdam signis super fideles descendente, & plenitudinem gratiæ conferente; communiter tamen in exhibitione huius Sacramenti Chrismate vñctos fuisse.

Aliam affert responsionem Bellarminus lib. 2. de Confir. cap. 9. ex Th. Waldensi, Hugone & alijs, qui dicunt impositionem manuum, cuius in Actis Apostolorum mentio fit, aliam non fuisse quàm unctionem Chriftalem, cum Apostoli non ungerent nisi imponendo manus; & S. Lucam (ut sæpe fit in alijs Script. locis) ex parte unam totam significare voluisse, quod etiam frequens est apud SS. Patres quoties de hoc Sacramento loquuntur, ut apud S. Cyr. qui Epist. ult. lib. 1. solius unctionis meminit; & Ep. 1. lib. 2. solius manuum impositionis; & Epist. 72. ad Iubaianum, impositionis manuum simul & lignaculi Dominici in fronte mentionem facit.

S E C T I O III.

Quinam sint huius Sacramenti effectus.

Tres sunt Confirmationis effectus. Primus illi
aliis Sacramentis communis est, nempe augmentum
gratiae sanctificantis; quod satis constat ex iis quae
1. dicta sunt.

Secundus effectus huius Sacramenti proprius & pe-
uliaris, est complementum & perfectio gratiae Baptisma-
& auxilium quoddam speciale actualis gratiae tempo-
opportuno conferendum, ad Christi fidem interiorius fide-
ter contra quaslibet tentationes retinendam, & exten-
in quibusvis casibus etiam cum discrimine vitae (si
necessarium sit) fortiter profitendam. Ita S. Th. q. 1. & 7.
constat tum ex decreto Eug. tum ex Catechismo Rom.
pra: quod etiam explicavit S. Melchiades Papa in Ep.
supra citata ad Episc. Hispaniae, ubi sic loquitur: Spiritus
sanctus super aquas Baptismi salutariter descendit illapsus.
Fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam; in Confirmatio-
nē augmentum praestat ad gratiam: & quia in hoc mundo atque
victurus inter hostes & pericula gradiendum est, in Bapti-
smo regeneramur ad vitam, post Baptismum confirmamur ad pug-
nam in Baptismo abluimur; post Baptismum roboramur.

Est autem observatione dignum id quod habetur
Episc. S. Cornelli Papae ad Fabium Episcopum Antio-
num, quae exstat apud Euf. Lib. 6. Hist. Eccl. c. 35. ubi S.
Pontifex ideo Novatum in haeresein lapsum esse dicit,
post Baptismum sigillo Domini ab Episcopo obsignatus non fuisse.

Textius denique effectus, est character spiritualis
per hoc Sacramentum indelebiter animae imprimitur
expresse definitum est in decr. Eug. & in Conc. Trid.
7. can. 9. & antea definitum fuerat in Conc. Tolet. 8. c.
7. in quo habetur, Sanctum chrisma collatum & altaris
rem evelli non posse; id est Confirmationis & Ordinis cha-
acterem non posse deleri: ex quo sequitur Sacramentum
hoc semel susceptum nunquam posse iterari, ut in iisdem
Concilijs declaratur, & etiam in Conc. Cabilonensi
can. 27.

Hinc colligitur quanta reverentia; & animi devotione Sacramentum istud recipi debeat, & quæ cura sit adhibenda, ne preparationis defectu obex a'iquis ponatur ejus gratiæ, inter tot pericula & hostes adeo necessariæ, quæ tamen nunquam fortassis recuperari poterit. Certe Dominicus Sotus in 4. dist. 6. quæst. 1. art. 8. & post illum Vasques disp. 161. cap. 2. & plures alii Theologi docent solius Baptismi id proprium esse, ut si hæc id est indigne susceptus sublata postea per veram pœnitentiam fictione, Sacramentalem nihilominus gratiam conferre possit; de aliis verò Sacramentis id negant: neque ulla autoritate aut ratione evinci potest. Sacramentum Confirmationis aut quodcunque aliud (solo Baptismo excepto) indigne receptum ullam unquam gratiam ex opere operato producere in eo qui indigne recepit, quantumcunque de indigna illa receptione pœniteat.

SECTIO IV.

Quenam dispositiones necessarie sint ad Sacramentum Confirmationis valide & fructuose recipiendum; & quæ sit illius recipiendi obligatio.

Certum est in primis Confirmationis Sacramentum solis baptizatis valide conferri posse. Ita S. Th. c. 72 a. 6. qui dicit characterem Confirmationis ita supponere Baptismi characterem, ut, si quis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet: & hæc est communissima & indubitata Theologorum omnium Doctrina, non modo Confirmationem sed & alia novæ legis Sacramenta solis baptizatis valide conferri posse.

Certum est præterea omnibus baptizatis Confirmationem valide conferri posse. Ita S. Doctor supra: & constat ex praxi Ecclesiæ primitivæ, in qua etiam infantibus simul cum Baptismo conferebatur, ut habetur ex S. Dionysio cap. 2. Eccl. Hier. ex S. August. tract. 6. in Epist. 1. S. Ioan.

& ex lib. de Eccl. dogm. cap. 52. Quod quamvis verum
monet tamen Catechismus Rom. part. 2. cap. 3. non
expedire fieri hoc, antequam pueri usum rationis habuerint
quare, si duodecimus annus expectandus non videtur; usque
septimum certe hoc Sacramentum differre, maximè conueniens
neque enim Confirmatio ad salutis necessitatem instituta
sed ut ejus virtute optimè instructi, & parati inuenirentur
cum nobis pro Christi fide pugnandum esset; ad quod sanè per
genus pueros, qui adhuc usum rationis carent, nemo aptos
carit.

Cum hæc certa sint, quæritur quænam dispositio
in adultis baptizatis necessariæ sint, ut Confirmatio
Sacramentum dignè ac fructuosè recipiant. Resp. dicitur
præsertim requiri, fidem scilicet & charitatem seu gratiam
sanctificantis statum. Ita S. Doctor a. 7. ad 2. & confirmatur
Catechismo Rom. sup. ubi dicitur. Debere adultos, qui
huius Sacramenti gratiam & dona consequi cupiunt, non
solum fidem & pietatem asserre; sed etiam grauiora peccata
qua ad miserunt, ex animo delere, imò elaborandum esse,
peccata etiam prius confiteantur, & Pastorum cohortationibus
jejunia, & alia pietatis opera suscipienda incitentur, ad
mè auturque laudabilem illam antiquæ Ecclesiæ consuetudinem
renouandam esse, ut non nisi jejunii hoc Sacramentum
susceperent: quod & similiter edicitur in Conc. Aurelian.
cap. ut jejunii de consecr. dist. 5.

Monet autem Lambertus disp. 5. a. 2. illi, qui peccatum
alicuius mortalis sibi conscius esset, ad Sacramentum hoc
dignè suscipiendum præmittendam esse confessionem
Sacramentalem, aut saltem perfectam de tali peccato
contritionem esse concipiendam, nec attritionem aut
quemvis alium dolorem charitate minimè informatum
sufficere.

Quod spectat ad obligationem huius Sacramenti susci-
piendi, certum est, (sicut docet S. Th. art. 8. ad 4.) gravissi-
mum fore peccatum, si quis ex contemptu illud recipere
nollet: imò Toletus lib. 2. c. 24. Sylvester verbo (Confirma-
tio) & alii quos citat Laymannus cap. 5. de Confirma-
tione existimant.

existimant proxime ad contemptum accedere, si quis non curaret suscipere hoc Sacramentum oblata illius suscipiendi opportunitate, quam in posterum non adfuturam praevideret: equidem Hugo. de S. Victore lib. 2. de Sacram. part. 7. cap. 3. dicit omnino periculosum esse, si quem ab hac vita migrare contingat Sacramento Confirmationis minimè suscepto, quod culpabiliter suscipere neglexit: & Isambertus disp. 7. a. 1. asserit in iis locis, ubi viget aut imminet persecutio contra Ecclesiam, teneti quemlibet aduultum, si Episcopum commodè adire possit, hoc Sacramentum suscipere, ut ex illo robur & vires ad fidem constanter profitendam hauriat; sicut & illum, qui graves contra fidem experiretur tentationes, quas per huius Sacramenti virtutem se posse tantummodo superare existimaret.

Optimè Catechismus Rom. supra monet, In hoc Sacramento suscipiendo, neque praepropera festinatione, neque dissoluta negligentia & cunctatione utendum esse, &c. & quamvis ejusmodi necessitatem non habeat, ut sine eo saluus quis esse non possit; illud tamen à nemine praefermitti debere, sed potius maximè cavendum esse, ne in re sanctitatis plena, per quam nobis divina munera tam largè impertiuntur, aliqua negligentia committatur: quod enim omnibus communiter ad sanctificationem Deus proposuit, ab omnibus etiam summo studio expetendum est.

SECTIO V.

Quis Sacramentum Confirmationis ministrare possit, & quo ritu ministrari debeat.

CERTUM est ex fide ordinarium Confirmationis ministrum esse solum Episcopum. Ita expressè definitum est in decret. Eug. & in Conc. Trid. sess. 7. can. 3. de Confirmatione; & jam antea in Conc. Constantensi sess. 8. error huic veritati oppositus inter Viclefi articulos

enlos damnatus est: & confirmari potest ex c. 8. Acton. dicitur sanctos Petrum & Ioannem Samariam venisse ut baptizatis manus imponerent: quo ex loco Innocentius 1. Epist. 29. ad Decentium infert non ab alio quam ab Episcopo Confirmationis Sacramentum esse conferendum.

Docet autem S. Th. art. 11. ad 1. ex commissione seu legatione summi Pontificis, Confirmationis Sacramentum posse à simplici sacerdote ministrari: quod et probat ex facto S. Gregorij magni, qui cum accepisset Sardiniam, Presbyteros solere baptizatis dare Confirmationem, id eos in posterum facere prohibuit, ut habet lib. 3. registri Epist. 9. at cum ex hac prohibitione comperisset scandalum aliquod in populo exortum fuisse, ut id facerent postea concessit, ut constat ex Epist. 27. eiusdem libri: & in decreto Eug. expressè dicitur *Per Apostolica Sedis dispensationem ex rationabili & admodum causa, simplicem sacerdotem chrismate per Episcopum confecto hoc Sacramentum Confirmationis aliquando gerere posse.*

Ex quibus Concilij verbis colligitur quod, quamvis simplex sacerdos ex dispensatione summi Pontificis sit extraordinarie Confirmationis Sacramentum conferre non potest tamen sacrum Chrisma conficere, sed semper ex perpetua Ecclesie praxi Episcopo soli reservatum fuit, ut docet & probat Isambertus disp. 2. art. 6.

Quod spectat ad ritum huius Sacramenti, prout quæ illi ex institutione divina essentialia sunt, Ecclesia ad maiorem suscipientium devotionem excitandam quasdam præscripsit ceremonias in eius administratione ac susceptione observandas.

Prima est, ut adsit susceptor seu patrinus, qui commendandum offerat Episcopo: ratione cuius susceptionis contrahitur spiritualis affinitas similis illi, de qua in Baptismo dictum est. Est autem hæc ceremonia antiquissima constat ex variis Conciliorum Pontificumque decretis quæ citantur à Gratiano, ac præsertim ex can. Si

dist. 30. q. 1. in quo præcipitur ut viri, qui filios proprios in Confirmatione tenuerint, quoad usum thori separentur ab uxoribus, propter affinitatem scilicet spirituales quam contraxerant: & diversa ratione can. *Dicitur est ib.* quibusdam faminis, quæ fraudulenter filios proprios in Confirmatione tenuerant; ut eo prætextu à viris separentur, injungitur quidem poenitentia; prohibetur tamen ne à viris separentur.

Secunda ceremonia est, ut preces quædam solemnes ab Episcopo super confirmandis recitentur, idque ut Divinum auxilium in actione tanti momenti tum pro se tum pro illis invocet, eosque ad mentem in Deum elevandam pietatisque ac devotionis sensum aliquem concipiendum excitet.

Tertia est, ut Episcopus genam cujusque confirmati percutiat, eique alapam leviter infligat: ut is intelligat se ad probra, verbera & quæcunque alia pro Christo patienter perferenda paratum esse debere, & ad hoc specialem gratiam vi & efficacia hujus Sacramenti accepisse.

Quarta in eo consistit, quod Confirmato pax ab Episcopo detur: ut agnoscat hunc esse Christianæ patientiæ fructum: & post fidem in bellis ac certaminibus huius vitæ servatam, æternam illi ac beatam pacem in cælo esse repositam.

Quinta denique in eo consistit, ut confirmati frons fascia ligetur, tum ne sacrum Chrisma casu aliquo profanetur; tum etiam ut significetur gratiam in Confirmatione acceptam sollicitè ac sedulo affectu esse custodiendam.

Monet autem Bellarminus Lib. 2. de Confirm. c. 13. morem cujusque Ecclesiæ in hac ceremonia servandum esse, quibusdam enim in locis ad septem dies fascia illa in fronte retinetur; in aliis ad tres tantum: aliquando etiâ frons confirmati confectum post susceptam Confirmationem à sacerdotibus extergitur.

Observat etiam Gammachæus c. 10. de Confirm. quod si quis nomen prophanum aut ridiculum gerat, possit illud

illud mutare in Confirmatione, quæ scilicet est completum & perfectio Baptismi. Addit etiam Episcopus non debere alienis dioecesanis absque proprii Episcopi consensu Confirmationis Sacramentum administrare nisi ferè invaluerit contraria consuetudo, de qua nullus Episcopus conqueratur.

CAPVT QVARTVM.

De Sanctissimo Eucharistia Sacramento

SECTIO I.

Quo nomine sanctissimum hoc Sacramentum nuncupetur.

CVM in sanctissimo hoc Sacramento mirabilis suorum memoriam fecerit Dominus (ut ostendit prænunciavit Propheta regius *Psal. 110*) illic non modo sapientiæ ac scientiæ, sed & potentis, misericordiæ, charitatis, ac reliquarum divinarum perfectionum thesauros omnes recondiderit; mirum est, si nullum singulare nomen excogitari potest quod excellentiam illius infinitam exprimeret; sed varietas & diversa vocabula passim à SS. Patribus adhibita repugnantur, quibus tanti mysterij dignitas utcumque adhiberetur.

Aliquando enim vocatur *Sacramentum corporis & sanguinis Christi* ex S. August. lib. 3. de Trinit. cap. 4. ipsa re quam in se continet. Aliquando *Sacramentum carnis*, à loco in quo conficitur ex eodem Sancto Augustino Epist. 30. Aliquando *Sacramentum fidelium*, ab ijs qui gratia institutum est, ex sancto Augustino Serm. de verb. Apostoli cap. 1. Aliquando *Panis supersubstantialis*, ex S. Cyr. lib. de coena Domini; *Panis*, ob id

cidentia exteriora quibus tegitur, *supersubstantialis*, propter Divinam vivificamque virtutem quæ ipsi inest. Aliquando *Communio*, propter unionem perfectam & ineffabilem, quam inter Christum Dominum ut caput, & Ecclesiæ fideles ut eius membra efficit, ex S. Damasc. lib. 4. *Orthod. fidei*. cap. 14. Aliquando *Sacra synaxis*, propter religiosum fidelium conventum in solemnibus huius Sacramenti celebratione fieri solitum ex eodem S. Damasc. ibid. Aliquando *viaticum*, eò quòd illius virtute in huius vitæ peregrinatione, & præsertim in ultimo ad æternitatem transitu sustentamur, ut in Concil. Niceno 1. can. 13.

Sed præ cæteris usitatissimum in Ecclesia est nomen *Eucharistia*, quod significat bonam gratiam vel gratiarum actionem, idque aptissimè ad designandum nos in hoc Sacramento gratias uberrimas, imo ipsarum gratiarum fontem in nobis recipere, & per idem Sacramentum acceptissimas Deo gratias posse referre, ut dicitur in *Cathec. Rom.* p. 2. c. 4.

Sive igitur *Eucharistia*, sive quovis alio nomine ex iis quæ suprà explicata sunt, appelletur, intelligitur Sacramentum illud, quod à Christo Domino in cœna ultima institutum est, in quo sub speciebus panis & vini verè, realiter, ac substantialiter ejusdem Christi corpus & sanguis continetur, ut in Conc. Trid. Sess. 13. cap. 1. & 2. expressè definitum est: quod plenius constabit ex iis quæ sectionibus sequentibus dicenda sunt.

SECTIO II.

In quo propriè consistat *Eucharistia Sacramentum*,

SUPPONIMVS tanquam certum ex fide, *Eucharistiā* esse verè & propriè dictum Sacramentum à Christo Domino institutum: quod nullus negavit Hæreticorum, qui Sacramenta aliqua novæ legis agnoverunt. Et hæc veritas non modo in Concil. Trid. sup. sed etiam

tiam in Concil. Carthag. 3. can. 29. in Concil. Lateran. firmiter de Sum. Trin. & in Concil. Florent. in decr. definita est.

Hoc præsupposito, quæritur in quo propriè consistat hoc Eucharistiæ Sacramentum? Cum verò quatuor spectari possint, scilicet consecratio, corpus & sanguis Christi, species consecrata, & usus sive sumptio Sacramenti; ex quibus primum, & quartum in actione aliqua transeunte consistunt; secundum verò & tertium in re permanente: hæretici huius temporis contendunt hoc Sacramentum non in re permanente, sed in actione transeunte consistere. Calvinus quidem in illius usu & sumptione; Kemnitius autem tum in sumptione tum etiam in consecratione ipsius, ut videri potest apud Bellarminum. Lib. 4. de Euchar.

Huic errori opposita est Catholica fidei veritas, docet Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum in re qua permanente consistere; & sic corpus Christi Dominum post verba consecrationis præsertim realiter existens sub speciebus panis, esse verè & propriè Sacramentum; si immutatur, si in sacratio servetur, si ad ægros aut aliam causam publice deferatur. Ita expressè definitum est in Concil. Trident. Sess. 13. cap. 5. & 6. & c. 11. 4. & 7. & 8. batur fusè à Bellarmino lib. 4. de Euch. cap. 4. ex antiquissimo ritu servandi Sacram Eucharistiam, eam cum honore & reverentia ad ægros deferendi, qui per in Ecclesia fuit religiosissime observatus.

Cum igitur ex fide constet, Sacramentum hoc permanente consistere; dubitatur inter doctores, num solo Christi corpore sub speciebus contento, num in speciebus, num in utroque simul Sacramenti huius propriè consistat.

Vera & ab omnibus communiter recepta est illorum sententia, qui dicunt consistere, tam in speciebus consecratis, quàm in Christi corpore & sanguine sub iisdem stente; proindeque Sacramentum Eucharistiæ esse verè quid compositum ex speciebus consecratis, & corpore

ac sanguine Christi Domini. Ita S. Doctor In 4. d. 8. q. 2. ad 1. quæst. 1. a. 1. ad 2. cui communiter alii Theologi subscribunt: & probatur ex cap. Hoc est de consecr. dist. 2. ubi dicitur hoc Sacramentum, constare duobus; visibili elementorum specie, & invisibili Christi carne & sanguine; veluti persona Christi constat ex Deo & homine. Deinde ex eo quod Cone. Trid. Sess. 13. cap. 1. dicit in Eucharistia Sacramento verè contineri Corpus & Sanguinem Christi. Vnde inferetur aliquid aliud ab ipso Christi corpore & sanguine ad rationem Sacramenti pertinere, nimirum species & accidentia sub quibus continetur.

Ex dictis colligitur Sacramentum Eucharistia ab aliis sex Sacramentis in eo præsertim differre; quod alia Sacramenta in actione aliqua transeunte consistant, scilicet in applicatione formæ ad materiam; nec proinde existant nisi cum actu conferuntur & suscipiuntur: at verò Sacramentum Eucharistia in re aliqua permanente consistit, ut explicatum est.

Sunt & aliæ inter Eucharistiam & alia Sacramenta differentia, quæ ex infra dicendis facile intelligentur, inter quas hæc minime prætermittenda est, quod Eucharistia Sacramentum sit omnium aliorum Sacramentorum Nobilissimum & Excellentissimum. Vnde S. Dionysius cap. 3. de Eccl. Hierar. dicit, *Ad hoc Sacramentum tanquam ad suum finem Sacramenta omnia alia ordinari*: & in Catech. Rom. asseritur *Hoc Sacramentum, quantum ad bonorum affluentiam, se habere ad reliqua, sicut se habet fons ad rivulos.*

SECTIO III.

Quanam sit materia Eucharistia conficienda.

Nomine materiæ in Sacramento Eucharistia intelligitur id, ex quo secundum Christi Domini institutionem conficitur ipsum Sacramentum; seu res illa quæ per verba Consecrationis in ipsius Christi Domini corpus & sanguinem convertenda est.

ER

Est autem certum ex fide, solum verum panem, solum verum vinum ex vite esse aptam & idoneam huius Sacramenti materiam. Id constat ex Sanctis Evangelis. *S. Matth. 26. S. Marc. 14. S. Luc. 22.* qui unanimiter dicunt Christum Dominum in instituendo hoc Sacramentum panem & verum vinum habuisse, & postea præcipisse discipulis suis, ut hoc facerent quod ipse fecerat, proinde ut verum panem & verum vinum de vite ad hoc Sacramentum hoc conficiendum assumerent. Id præsertim definitum habetur in Concil. Lateran. cap. *firmiter*, Concil. Florent. in decr. Eug. & in pluribus aliis Conciliis quorum canones fuscè citantur à Gratiano dist. 2. Consecr.

Cum igitur id certum sit, ad maiorem tamen huius veritatis elucidationem observationes hic aliquæ faciendæ sunt.

Prima est, solum panem ex frumento seu tritico confectum, esse sufficientem & aptam huius Sacramenti materiam. Ita S. Doctor & constat ex decr. Eug. in expressis verbis habetur, *Eucharistia materiam esse panem & vinum de vite*. Ex quo sequitur, panem ex hordeo, avena, aut aliis similibus granis à tritico specie diversam non esse idoneam huius Sacramenti materiam; imò neadmodum monet Isambertus ad q. 74. disp. 1. a. 4. panem ex siliginis confectum (vulgò *dain de segle*) non esse adhibendum ad conficiendam Eucharistiam: quamvis enim aliqui existimant siliginem specie non differre à tritico, quia tamen panem contrarium sentiunt aut saltem de ea re dubitant, ratione & docet pro confectioe huius Sacramenti assumenda non esse materiam dubiam, sed tantum certam, qualis panis purè triticeus.

Quod si panis fiat partim ex tritico, partim ex siliginis hordeo, vel aliis ejusmodi granis; tunc videndum erit, si grana illa specie à tritico diversa, in tam modica quantitate adhibita sint, ut panis secundum communem estimationem triticeus censeri possit; vel in tam magna quantitate talis minime censeatur: in primo casu erit materia utilis: ubi

ciens consecrationis, in secundo non erit. Est tamen semper optimum & reverentia huic Sacramento debita convenientissimum, ut panis consecrandus ex puro tritico sine ulla granorum quorumvis admixtione conficiatur.

Secunda est, ad consecrationis validitatem requiri, ut panis ille triticeus sit coagmentatus ex aqua elementari, & calore ignis concoctus, non vero frigus aut elixus. Unde neque massa farinae nondum igne cocta, neque panis ille qui ex melle aut butyro esset coagmentatus, aut frigus, vel elixus (qui non jam panis sed potius placenta dici deberet) sufficiens huius Sacramenti materia esse censetur, ut pluribus probat Isamb. a. 6.

Tertia est, panem fermentatum ad validitatem huius Sacramenti sufficere; in decreto tamen Eugenii constitutum fuisse, ut quilibet sacerdos Eucharistiam in pane sive fermentato sive azymo conficiat, juxta consuetudinem Ecclesiae suae; unde sequitur sacerdotem Graecum in Graeca Ecclesia pane fermentato, Latinum vero in Ecclesia latina non nisi azymo uti debere: quod quidem praeceptum de pane azymo tantummodo ad conficiendam Eucharistiam in tota Ecclesia latina adhibendo non adeo stricte obligare asserit idem Isamb. a. 5. ut ne quidem si in casu necessitatis existimet sacerdotem latinum in pane fermentato consecrare licite posse; quod probat ex cap. finali extra. de celebrat. Missarum, ubi sacerdos (qui in pane fermentato consecraverat) punitur officii depositione, reuisione & amissionem beneficii, quamvis excusatione necessitatis praetexeret.

Quarta est, in vino adhuc contento in uvis aut in vino seu liquore ex uvis nondum maturis expresso (quod Ligustica seu omphacium vocatur) consecrationem dominici sanguinis valide fieri non posse, sicut nec in aceto, aut vino decocto quod defrutum dicitur Ita S. Th. & ratio inest, quia haec omnia propriam vini rationem non habent, ut per se patet, & expresse declaratur in rubricis Missalis; ubi etiam dicitur quod, quamvis consecratio valide fiat

fiat in musto seu vino recenter ex uvis cum facibus
 presso, aut in vino acescenti non tamen poenitus acido-
 id tamen reverentia Sanctissimo huic Sacramento de-
 ra repugnare, proindeque sine gravi peccato fieri non
 se: quod etiam affirmat S. Doctor loco citato. a. 5. ad 2.
 dis seq.

De vino autem congelato, quamvis quidam The-
 gi existiment quamdiu congelatum remanet, non esse
 doneam consecrationis materiam: Sylvester tamen
 tus, & alii, quos citat & sequitur Suares Disp. 45. a.
 mant eiusmodi vinum congelatum valide consecra-
 posse; quamvis ad maiorem decentiam & scrupulo-
 vitandos sit consultius: (ut ibidem monet Suares)
 aliud vinum adhibere; vel vinum congelatum adhibe-
 pannis calidis aut admoto igne liquefacere, ut siccio-
 venientius possit consecrari: quod quidem rubrica
 salis faciendum esse praescribunt, si post consecrationem
 vinum congeletur, ut à Sacerdote celebrante sumi
 sit.

Quinta est, aquam vino permiscendam esse ante
 secrationem; quod semper in Ecclesia observatum
 testantur SS. Patres, qui fusi à Gratiano citantur de
 de consecr. idque ex professo probat S. Cyprianus
 63. ad Cæcilium: & praeterea definitum habetur in
 Eug. & in Concil. Trid. sess. 22. can. 9.

Monet autem S. Doctor a. ult. aquam illam in maiori
 quantitate vino permiscendam esse, ita ut species
 non solvatur, sed potius ut ipsa aqua in vinum conver-
 tur, & sic in vinum conversa consecratur.

Quæres an hæc permixtio aquæ sit de essentia con-
 crationis. Resp. non esse, sicut docet expresse Catech.
 cap. 4. ubi dicit sine tali permixtione Sacramentum
 stare posse: & in Conc. Trid. sess. 22. cap. 7. dicitur id ab
 clesia præceptum esse Sacerdotibus. Vnde sequitur,
 esse ex institutione divina necessarium.

Sexta denique est, materiam illam sive panis, sive
 Sacerdoti celebranti moraliter debere esse præsentem
 ita ut aliquo sensu, puta visu vel tactu deprehendi possit
 ut in

bus et valide ab ipso consecratur. Ita ex communi Theolo-
gorum consensu Isamb. ad q. 74. disp. 1. a. 1. & constat ex
verbis ipsius consecrationis, quæ materiam illam Sacer-
doti consecranti præsentem esse significant, ut ex dicen-
dis sequenti sectione facilius intelligitur.

Hinc sequitur (ut idem Isamb. observat) quod quando
cumulus aliquis formularum seu hostiarum coram sa-
cerdote in altari exponitur, possint omnes ab illo valide
consecrari, quamvis nec videat nec tangat singulas: quia
singula censentur illi moraliter præsentem eo ipso, quo
continentur in cumulo illo quem videt aut tangit: &
similiter dicendum, si formula illa consecrandæ sint qui-
dem sacerdoti proxima, sed velo aliquo cooperta, aut
pixide inclusa; quia ratione sui continentis moraliter
censentur esse præsentem.

Requiratur præterea, ut materia non solum sit mora-
liter præsentem, sed etiam ut per intentionem consecrantis
sit determinata; id est, ut formam consecrationis profe-
rendo intendat facere quod facit Ecclesia circa hanc de-
terminatam materiam. Ita ex communi Doctorum con-
sensu docet Isamb. a. 2. ex quo sequitur ut, si sacerdos co-
ram se centum formulas habens, intendat solum conse-
crare quinquaginta, eas nullatenus designando aut de-
terminando, tunc nullam illarum consecrare censeatur;
secus est si putans solummodo esse quinquaginta super
cumulum illarum verba consecrationis; proferat; tunc
enim cum nullas excludat, censetur omnes velle conse-
crare: & quamvis in æstimatione numeri decipiat, non
tamen in intentione, quæ (ut supponimus) super cumu-
lum illum sibi præsentem fertur.

Quare ad scrupulos devitandos tutius est, ut semper
sacerdos consecrare intendat formulas omnes sibi appo-
sitas, quamvis earum numerum nesciat, illius enim primæ
intentionis virtute consecrantur omnes, etiam si quando
ipsius formæ verba profert, de illis actu non cogitet, sed
ad eam quam præ manibus habet, solummodo attendat,
ut monet idem Isamb. supra.

SECTION

SECTIO IV:

*Quæ sit forma ad consecrandam Eucharistiam
requisita, & quis verus & proprius ver-
borum illius sensus.*

DOCEt S. Thomas q. 78 a. 1. formam ad Sacramentum hoc conficiendum requisitam in eo consistere, ut sacerdos eadem verba super materia panis ac vini pronuntiet, quæ à Christo Domino illud instituyente, panem in corpus suum ac vinum in sanguinem convertente pronuntiauit; nimirum super pane: *Hoc est corpus meum*; & super vino: *Hic est calix sanguinis mei, &c.* Quibus verbis Ecclesiæ Romanæ consuetudine à S. Petro Apostolo derivata (ut observat idem S. Doctor a. 2. ad 5.) inter se hæc coniunctio, enim, quæ non est de formæ huius necessitate, sed tantum ut verba ipsius consecrationis meliori sensu cum antecedentibus cohæreant.

Hæc autem doctrina expressis verbis traditur in Eug. & in Catech. Rom. part. 2. cap. 4. & huic etiam subscripserunt unanimiter SS. Patres, ut S. Greg. Nicen. Catechet. cap. 37. ubi dicit quod *Pani sanctificatur in calice* (sicut dictum est) *transmutatus nempe ab isto; hoc est corpus meum*, Tertull. lib. 4. cont. Marcionem, *Panem accepit, acceptum Christus fecit corpus suum dicendo Hoc est corpus meum*. Et S. Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 4. *Consecratio, inquit, fit verbis Domini: & ubi ventum est ut conficiatur venerabile Sacramentum, iam non suis sermonibus sacerdos, sed Christi sermonibus utitur.*

Confirmari potest eadem doctrina ex antiqua & universali Ecclesiæ praxi, quæ statim post prolationem super dictorum verborum ostendit venerabile Sacramentum operi populo adorandum, ut videre est in Canone Missæ obse-

quem multis ante saeculis ab ipsa Ecclesia institutum esse declarat Concil. Trid. Sess. 22. cap. 4. Vnde sequi docet Gamachæus id q. 78. c. 1. hanc doctrinam esse de fide, nec in hæresi negari posse, qui etiam capite 2. observat non omnia verba, quæ in consecratione sanguinis proferri solent, ad formæ substantiam pertinere, sed tantummodo ista: *hic est calix sanguinis mei*; alia verò quæ sequuntur, esse tantum de necessitate præcepti; proindeque absque gravi peccato omitti non posse; quamvis si omitterentur, nihilominus consecratio ipsius sanguinis validè conficeretur: quod etiam ante illum docuerunt Mag. sentent. Bonav. Albert. Alensis, Ioannes Major, & alii quos ibidem citat.

Quod spectat ad verum & proprium illorum consecrationis verborum sensum. Quæres 1. an debeant intelligi recitative tantum seu materialiter, an verò significative seu formaliter: seu an sacerdos verba illa proferat animo solum referendi verba ab ipso Christo in huius Sacramenti institutione usurpata; an etiam animo exercendi significationem illorum, & consecrandi seu convertendi panem & vinum in corpus & sanguinem eiusdem Christi.

Resp. cum S. Doctore utroq; modo proferri: recitative videm, ut constat ex his verbis canonis: *Qui pridie quam daretur, accepit, &c.* quibus sacerdos narrat, quid Christus Dominus in huius Sacramenti institutione fecerit, & dixerit. Proferri verò etiam significative præter S. Thomam docent Alensis, S. Bonav. Scotus & alii apud Suarem: & colligitur ex eo quod in Dec. Eug. declaratur sacerdotem in persona Christi loquentem hoc conficere Sacramentum; non loqueretur autem in persona Christi, si tantum arrareret & recitaret id, quod dixit Christus.

Quæres 2. quid in illis verbis consecrationis propriè & significet pronomen *Hoc & hic*.

Longum & superfluum esset, referre omnes hæreticentiam opiniones de significatione pronominis illius, nam Misat observat Gregorius à Valentis, octoginta & amplius inter-

interpretationes absurdissima & falsissima in eorum
 ris reperiuntur. Varia quoque sunt Doctorum Catho-
 corum explicationes, qui tamen in eo ab hæreticis sequi, il-
 ferunt, quod hi licet inter se divisi & male coherendum
 convenient nihilominus in reiicienda & deneganda versa un-
 substantiatione panis & vini in Christi corpus & sanctione
 nem; illi vero eam constanter asserant, imò tanquam Res-
 de credendam supponant. Omissis igitur etiam variis sacris a-
 lis Catholicorum interpretationibus, omnium certum verbo si-
 videtur esse illa, quam affert S. Doctor nimirum per phorice
 nomen, *Hoc vel hic*, nihil demonstrari, quod sit eo tenet & pro-
 re quo profertur, sed id, quod est in fine prolationis ipse in ve-
 formæ, prædictamque locutionem intelligendam esse secundum prædica-
 ultimum insans prolationis verborum.

Hæc autem S. Doctoris explicatio duplici modo lib. de in-
 ligi potest: prior est, ut pronomen illud accipiatur. Quo-
 stantive saltem in forma consecrationis panis & per esse possi-
 significetur substantia corporis Christi (quæ erit substantiam e-
 ciebus panis in fine prolationis formæ) confusæ tamen c-
 eo pronomine designata; & per prædicatum huius sciat, est
 ciationis distinctius expressa. Posterior modus, quæ esse que-
 entur Ioannes Major in 4. dist. 8. q. unica & Maldon Resp-
 in cap. 26. S. Matth. est, ut prædictum pronomen sumum, qu-
 adiectivè, ac proinde ut eodem modo hæc Christum qu-
 intelligantur: *Hoc est corpus meum*; atque si quis dicat, em qu-
 est *Thesaurus meus*; & sicut etiam Pater cælestis de eodem ad
 Christo Domino dixit, *Hic est filius meus dilectus*; quæ corpus
 steriori sensu præsertim intelligi debet forma consecra-
 tionis sanguinis, cuius verba transulit interpres nesc per
 per nomen adiectivum demonstrativum: *Hic est calix* qualis e-
 gnusit mei.

Quæres 3, quo sensu in verbis illis consecrationis i] hinc
 pienda sit copula, est; hæretici enim contendunt eo. Quæ
 accipiendam esse pro significat; quam ad rem varia ex qua ad
 pturis exempla proferunt, in quibus eo sensu accipiuntur
 sar, ut 1. Corinth. 10. *Petra erat Christus*, id est [ut inquit] *ysteris*
 petra significabat Christum.

Resp. 1. quamvis verum esset, aliquando in scripturis
verbum substantivum sic accipi; inde tamen nullo modo
sequi, illud in verbis consecrationis eo sensu esse accipi-
endum; cum neque à SS. Patribus, neque ab Ecclesia uni-
versa unquam sic acceptum fuerit, ut constabit ex ijs quæ
in sectione sequenti dicentur.

Resp. 2. falsum esse, illud verbum substantivum, *est*, in
sacris aut etiam prophanis litteris unquam accipi pro
verbo significare: in omnibus enim allegoricis aut meta-
phoricis locutionibus, quæ afferri possunt [ut rectè obser-
vat & probat Maldonatus suprà] si quæ figura est, non hæ-
ret in verbo, *est*, sed vel in subiecto enunciativum, vel in
predicato; verbum enim, *est*, semper aut substantiam, aut
solam extremorum unionem significat, ut docuit Aristot.
in lib. de interpret. cap. 3.

Quæres 4. quomodo hæc consecrationis forma vera
esse possit: prius enim requiritur rem aliquam esse, quam
sub veram esse propositionem quæ affirmat illam esse; forma
autem consecrationis, cum efficiat illam rem quam enun-
ciat, est illa prior, & ex consequenti falsa; cum significet id
quod non est.

Resp. ex S. Doctore hanc esse differentiam locutio-
num, quæ vim significativam solummodo habent, & ea-
rum quæ habent vim effectivam: quod illæ supponant
veritatem quam enunciant, jam esse: hæc verò illam efficiant:
eandem ad veritatem formæ consecrationis, per quam v.g.
corpus Christi ponitur sub speciebus panis, sufficit, quod
eadem duratione reali, qua significatio ejus, completur,
res per eam significata & enunciata talis à parte rei sit,
qualis esse significatur & enunciat: quod cum in forma
illa reperiatur [ut constabit ex dicendis Sectione sequen-
ti] hinc sequitur illam veram esse.

Quæres 5. & ultimo, quo sensu intelligi debeant verba,
quæ ad consecrationem sanguinis Christi Domini adhi-
bentur: *Hic est calix sanguinis mei, novi & æterni Testamenti,
mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remif-
sionem peccatorum.*

Iam diximus non omnia illa verba esse de esse
 consecrationis, sed hæc tantum, (*Hic est calix sang-*
mei) ea verò quæ sequuntur, per traditionem à S. P.
 Apostolo (qui Romanæ liturgiæ author fuit) acceptæ
 docet Leo 9. in Epist. ad Michaëlem imperatorem cap.
 & S. Thom. a. 3. fuisseque addita verbis essentialibus
 ma ad expressius significandam virtutem ipsius sang
 Christi, qui quidem (ut explicat S. Doctor) pro nobis
 ius est, primò ad conferendum nobis ius hæredit
 juxta illud Hebr. 10. *Habentes fiduciam in introitu sancti* est, quò
in sanguine Christi; & ad hoc designandum, dicitur, *idem*,
aterni Testamenti. Ius enim ad hæreditatem per testam
 tum acquiritur. Secundò ad justificationem & san
 tem conferendam, cuius initium, fundamen
 & radix est fides (ut loquitur Conc. Trid. sess. Secu
 cap. 8.) & ideo subditur. *Mysterium fidei*. Tertiò
 movenda ipsius gloriæ & justificationis impedime
 scilicet peccata juxta illud Hebr. 9. *Sanguis Christi*
dabit conscientiam nostram ab operibus mortuis: & qui Christi
 ad hoc subiungitur: *qui pro vobis & pro multis effundit*. Tert
remissionem peccatorum. *Pro multis*, id est, pro omnia pan
 quantum est ex parte ipsius Christi, ut explicant Eusebius, sine
 & Theophyl. apud Maldonatum supra; vel *Pro multitudine*
 est pro solis prædestinatis quantum ad fructum & op
 ciam, prout à nobis explicatum est priori huius
 parte tract. 1. cap. 6. Sect. 1. *Effundetur*, vox Græca, in
 Evangelistis Matthæo, Luca, & Marco est præsentis
 poris, significatque effundi sanguinem, id est, offer
 libari in ipso Missæ Sacrificio; versio tamen commu
 quæ est futuri temporis, refertur ad effusionem
 sanguinis quæ in cruce futura erat, quando hæc
 Christus protulit; & hæc Ecclesia retinuit, ut signific
 Sacrificium illud quod in altari offertur, & illud quod
 cruce oblatum est, unum & idem esse *Solâ* (ut
 loquitur Concil. Trid. Sess. 22. cap. 2.)

offerendi ratione diversâ.

SECTIO V:

*Quid in hoc Sacramento per verba conse-**crationis efficiatur.*

TRIA sunt præsertim, eaque maximè admiranda atque suspicienda (vt loquitur Catech. Rom. p. 2. cap. 4.) quæ per verba consecrationis efficiuntur. Primum est, quòd verum & proprium Christi Domini corpus, illud idem, quod ex sanctissima Virgine natum, ad dexteram Patris sedet; & verus ac proprius ejusdem sanguis (quæ pro nobis effusus est) in hoc Sacramento realiter & substantialiter continetur.

Secundum est, quòd nulla in Sacramento illo remanet panis aut vini substantia, quantumvis id à sensibus maximè alienum videatur; sed tota ipsius panis ac vini substantia convertitur in substantiam corporis ac sanguinis Christi Domini.

Tertium denique est, quòd in eo Sacramento accidunt panis ac vini, quæ oculis aliisque sensibus percipiuntur, sine ullo subiecto mira quadam, atque inexplicabili operatione remanent & operantur: de quibus in Paragraphis sequentibus agendum erit.

PARAGRAPHUS. I.

De vera & reali præsencia corporis & sanguinis Christi Domini in Sacramento Eucharistia.

NON hoc tempore solum, sed jam olim à primis Ecclesie sæculis hæc veritas (nimirum Christi Domini corpus & sanguinem verè ac realiter in Eucharistia Sacramento adesse) quæ inter reliqua fidei Catholica dogmata quasi principem locum obtinet, ab hæreticis impugnata est, quorum antesignanus fuit Judas Iscariotes, qui pri-

D

SAC

mus huic veritati incredulus fuit, vt habetur S. Ioan-
quem postea secuta sunt Simoniani & Menandriani, vt
fert Bellarm. Lib. 1. de Sac. Euch. c. 1. qui realem corpo-
Christi Domini praesentiam in Eucharistia negaverunt
Postillos Iconomachi (vt constat ex 6. Synodo gene-
act. 6.) dixerunt Eucharistiam esse tantum figuram
imaginem corporis Christi. Secutus est deinde Beren-
rius qui eandem veritatem circa annum 1050. impu-
vit, quam tamen contumaciâ omni depositâ in Co-
Rom. sub Greg. 7. postea professus est. Exorti sunt post
dum Albigenes, qui [vt testatur S. Antoninus p. 4. l. 1.
c. 7. §. 5.] in Sacramento Eucharistiae Christi Domini
verè & realiter esse negaverunt: quibus aliquot postea
subscripserunt haeretici illi qui Flagellantes dicti sunt
refert Bernardus Luxemburgensis in Catalogo haere-
tum. Demum Ioannes Zuinglius, Oecolampadius, Bu-
gerus, alique recentiores Sectarii, quorum agmen
Calvinus cum suis assecclis; qui omnes, licet inter se
mè discordes, in eo tamen conveniunt, quod Christi
mini corpus realiter in Eucharistiae Sacramento ex-
gent.

Probatur igitur nostrae fidei veritas, & simul error
positi refelluntur 1. autoritate script. S. Ioan.
Christus Dominus de institutione huius Sacramen-
facienda sic loquitur: *Tamen quem ego dabo, caro mea*
mundi vita: Deinde SS. Matth. 26. Mar. 14. & Luc.
Christus Dominus hoc Sacramentum instituens
& expressis verbis dixit: *Hoc est corpus meum*; hinc
quis meus. Vnde sic argumentari possumus: Christus
minus Eucharistiae Sacramentum instituens dedi-
tum id quod se daturum antè promiserat: atqui in
S. Ioannis loco promiserat se daturum in cibum, na-
guram corporis sui, sed ipsummet corpus: ergo dicitur
est verè corpus suum dedisse, proindeque ipsum
Domini corpus verè & realiter in Sacramento Euc-
stiz existere. Quod autem verba illa ex S. Ioanne
de corpore Christi non figuratè, sed verè ac realiter
est, quod

bum dando intelligenda sint, constat ex unanimi SS. Patrum consensu: ita enim hunc locum de vera & reali corporis Christi Domini sumptione in Sacramento Eucharistiae interpretati sunt SS. Basil. Gregor. Nissen. Chrysost. Cyrill. Epiph. Cypr. Hilar. Ambr. Hieron. August. Prosper, Leo. Damas. Bern. & alii quorum testimonia fusè refert Maldonatus in cap. 6. S. Ioannis.

Probatur 2. Auth. duorum Conciliorum generalium, primi scilicet & ultimi; Nicæni & Tridentini; in illius siquidem actis (vr refert Bellarm. lib. 2. de Euch. cap. 10.) hæc habentur: Fide intelligamus situm in sacra illa mensa agnum illum Dei tollentem peccata mundi, incruentè a sacerdotibus immolatum & pretiosum ipsius corpus, & sanguinem verè nos sumentes credere hæc esse nostra resurrectionis Symbola. In Tridentino autem Sess. 13. cap. 1. Docet sancta Synodus, & aperte, ac simpliciter profitetur, in almo sancta Eucharistia Sacramento, post panis, & vini consecrationem, Dominum nostrum, Iesum Christum, verum Deum, atque hominem, verè, realiter, ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilium contineri; nec enim hæc inter se pugnant, vt ipse Salvator noster semper ad dexteram Patris in cælis asideat, juxta modum existendi naturalem, & vt multū nihilominus aliis in locis Sacramentaliter præsens suā substantiā nobis adsit, ea existendi ratione, quam etsi verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse Deo, cogitatione per fidem illustratā, assequi possumus, & constantissimè credere debemus.

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui fusè citantur à Bellarmino toto lib. 2. de Euch. ubi consentientem illorum per omnes Ecclesiæ ætates doctrinam ostendit: illustriora alia quot testimonia hîc proferemus.

S. Cypr. Serm. de Cœna Dom. Panis iste, inquit, non effigie, sed natura mutatus: omnipotentia Verbi factus est caro.

S. Hilar. lib. 8 de Trinit. De veritate, inquit, carnis, & sanguinis non est relictus ambigendi locus; nunc enim & ipse Domini professione, & fide nostra vere caro est, & verè sanguis est. &c. An hoc veritas non est? contingat plane his verum non esse, qui Christum Iesum verum esse Deum negant.

D 2

S. Am.

S. Amb. lib. 4. de Sacram. cap. 4. *Panis iste, inquit, est ante verba Sacramentorum; ubi accesserit consecratio, deponit carnis Christi.*

Probatur 4. ex antiqua & perpetua Ecclesiae praxi: ratiocinandi hoc Sacramentum, quod testatur S. Amb. lib. 3. Spiritu Sancto cap. 12. *Per terram, inquit, intelligitur Christi: quam hodie quoque in mysterio adoramus: & S. Amb. in Psal. 98. Nemo, inquit, carnem Christi manducat, nisi adoraverit; adorari autem in hoc Sacramento Christi non posset, si in eo verè ac realiter non existeret.*

Obiiciunt hæretici 1. hæc Christi Domini verba S. Ioannis 6. *Spiritus est qui vivificat: caro non predest quidquam.* Vnde inferunt carnem Christi realiter in sumptione charistiae non comedi, cum ex se nihil profutura sit.

Respondet S. Aug. tract. 27. in Ioan. *Caro non prodest quidquam; sed quomodo illi (Capharnaïta scilicet) intellexerunt carnem quippe sic intellexerunt quomodo in cadavere dicitur, aut in mercato venditur: Vnde S. Chrysost. Hom. 1. in S. Ioan. S. Cyrill. Catechesi. 4. Mystag. & alii SS. Patres hæc Christi Domini verba & alia subsequencia dicunt, ut moneri fideles, ut huius Sacramenti veritatem non carnaliter, id est secundum sensum humanum, qui nihil prodest, imò in percipiendis mysteriis divinis multum obstat: sed spiritualiter, id est secundum veram fidei spiritum intelligant, secundum quem caro Christi Domini in hoc Sacramento non ut simplex & nuda caro consideratur, sed ratione nihil prodest) sed ut caro divino spiritu plenè & personaliter unita; quo pacto vivificare maxime prodesse potest.*

Obiiciunt 2. S. Aug. lib. cont. Adimantium cap. 11. loquentem: *Non dubitavit Christus dicere. Hoc est corpus meum, dum signum daret corporis sui: unde inferunt hoc Sacramentum non continere corpus Christi realiter, sed illius signum sit. Item tract. 25 in S. Ioan. Ut quid paraverim & dentes: crede & manducasti: unde sequitur, non sed fide percipi corpus Christi, proindeque in hoc Sacramento realiter non existere.*

Resp. ad primum locum, falsò ab hæreticis inferri corpus Christi realiter in hoc Sacramento non existere, ex eo quòd dicatur esse signum corporis Christi, sicut ex eo quòd idem Christus vocatur ab Apostolo Heb. 1. Figura substantiæ Patris, falsò inferretur substantiam Patris in illo realiter non esse: quare dicendum est ideo Eucharistiam vocari signum corporis Christi; non quòd Christi corpus ibi realiter non sit: sed quia ibi modo quodam invisibili sub speciebus tamen sensibilibus panis tanquam sub signo visibili existit.

Ad secundum resp. S. Aug. verbis in objectionem citatis metaphoricè loqui de manducatione spiritali doctrinæ Divinæ, quæ fit per fidem, ut ex toto ejus contextu facile colligi potest; vel si de hujus Sacramenti manducatione loquantur, docere tantum illum voluisse realem corporis Christi in hoc Sacramento manducationem tunc solummodo esse fructuosam, quando spiritali per fidem manducationi conjuncta est.

Obiiciunt 3. possibile non esse Christum totum in tam parva hostia, imò in illius minutissima particula realiter adeste: ejus majestatem dedecere, dentibus manducantium frangi & conteri, imò à bestiis posse devorari, ab igne comburi, pedibus conculcari &c.

Ad hæc & similia argumenta breviter respondetur, ista videri posse impossibilia & indecentia iis, qui Dei potestatem incomprehensibilem, & inexhaustam bonitatem, ac (ut Apostoli verbis utamur) *nimiam charitatem* Eph. 2. ignorant. Fideles verò, qui firmiter credunt: *non esse impossibile apud Deum omne verbum* (ut testatur est Angelus S. Luc. 1.) firmissimè etiam sibi persuadent, realem illam Christi præsentiam in hoc Sacramento tam expressis Divinæ veritatis testimoniis assertam, Deo possibilem esse, licet possibilitatis illius modum ignorent. Credunt etiam nihil in illo Sacramento infinitam ejus bonitatem dedecere, neque manducatione, aut quavis alia hujus Sacramenti attestatione corpus Christi gloriosum dehonoriari; sicut nec solis radius inficitur ex cæno in quod illabatur, nec ex speculi aut crystallo ab eo illustrati fractione violatur,

Porro ad has & similes hæreticorum objectiones respondendum est, observandum est huius Sacramenti veritatem, non ratione humana, sed sola Dei auctoritate inniti; proindeque, ut certò cognoscatur, non ratio cinium humanum, sed Divinum oraculum esse tantummodo consulendum. Videndum, quid asserat Sacra scriptura, non ut ab hæreticis in contrarias & falsas interpretationes distorqueatur, sed ut ab Ecclesia universa & à SS. Patribus unanimi consensu intelligitur. Preterea notandum est SS. Patres, quando non apertè & clarè; sed ambiguè & obscure hoc Sacramento locutos fuisse, ac religiosa quadam precautionem illius notitiam occultare voluisse, tum catechumenis, ne ex ea scandalum aliquod paterentur: tum in delibus, inter quos degebant, ne tam preciosam margaritam ante porcos proiicerent; præsertim cum inter fideles nulla tunc circa huius mysterii veritatem difficultas, dubitatio suborta esset: unde S. Athanasius in 1. Apologia sua. *Non est, inquit, fas mysteria non initiatis prodere. Ethnicis non intelligentes derideant, aut Catechumeni curiose facti scandalizentur.*

PARAGRAPHUS II.

De Transsubstantiatione, seu conversione totius substantiæ panis & vini in substantiam corporis & sanguinis Christi Domini.

FIDES Catholica docet non modò corpus & sanguinem Christi Domini realiter in Sacramento Eucharistiæ sub speciebus panis & vini existere, ut supra probatum est; sed præterea nihil substantiæ panis aut vini in remanere, totamque panis ac vini substantiam transmutari & converti in substantiam corporis & sanguinis Christi Domini: quod Concil. Trid. explicavit simul & de-

nuit his verbis: Persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denovo sancta hæc synodus declarat, per consecrationem panis & vini conversionem fieri totius substantie panis in substantiam corporis Christi, Domini nostri, & totius substantie vini in substantiam sanguinis ejus: quæ conversio convenienter, & propriè à sancta Catholica Ecclesia Transubstantiatio est appellata.

Huic veritati multiplices opponuntur errores, quos hic breviter recensere non erit inutile, ut evidentius fiat, quid in hoc mysterio credi, quidve repudiari debeat.

Quidam igitur (ut refert Bellarm. lib. 3. de Euch. cap. 13) attendentes ad modum transmutationum substantialium quæ naturaliter fiunt, in quibus una tantum pars substantialis compositi nempe forma transmutatur, materia prima immutabili permanente; similiter opinati sunt in hoc Sacramento solam panis substantialem formam per consecrationis verba mutari; materiam verò panis remanere, & ab anima Christi informari. Alii è contrario existimaverunt solam panis materiam mutari in corpus Christi, remanente forma substantiali ejusdem panis. Alii arbitrati sunt panem in Eucharistia hypostaticè assumi à verbo divino, eodem prorsus modo quo natura humana ab illo assumpta est. Alii censuerunt substantiam corporis Christi & substantiam panis simul in Eucharistia commisceri. Lutherus denique lib. de captiv. Babyl. cap. de Eucharistia, docuit non esse articulum fidei, quòd substantia panis maneat, vel non maneat simul cum Christi corpore in Eucharistia, ac utrumque sine hæresis periculo posse defendi; sibi tamen videri probabilius & scripturis conformius, quòd in hoc Sacramento panis substantia maneat simul cum ipso Christi corpore.

Refelluntur hi errores, & Catholicæ fidei veritas de transubstantiatione panis & vini in Christi Domini corpus & sanguinem probatur 1. ex autoritate Ecclesiæ, quæ id expressè & apertè declaravit tum in Concil. Trid. supra relato, tum etiam antea in Concil. Lateran. sub Innoc. III. cap. Firmiter, de sum. Trinit. ubi definitum habetur,

betur, In Sacramento altaris corpus & sanguinem Christi speciebus panis & vini, veraciter contineri, transsubstantiatione in corpus, & vino in sanguinem: Et in Concil. Rom. Nicolao 2. ubi Berengarius iterum hæresim suam abnegans, profitemisque fidem Catholicam sic loquitur: *credo, & ore confiteor panem & vinum &c. substantiam converti in veram ac propriam & vivificatricem carnem sanguinem Christi Domini.*

Probat 1. ex SS. Patribus qui id unanimi confessione asserunt: ut S. Greg. Nyssen. orat. Catech. cap. 37. *Dei Verbo, inquit, sanctificatum panem in Dei Verbi corpus transmutari; ibidemque subdit naturam panis & vini transmutari in corpus & sanguinem Christi: S. Cyrill. Alexan. Epist. ad Calosyrium dicit panem in altari oblatum, veritatem propria carnis à Christo converti: S. Damasc. 4. de fide cap. 14. asserit in hoc Sacramento panem & vinum modo mirabili in Christi corpus & sanguinem converteri: S. deique Ambr. lib. de initiandis cap. 9. ipsam panis & vini transmutationem in corpus & sanguinem Christi Domini fuse explicat, & variis tum rationibus tum exemplis probat, quæ apud illum utiliter legi possunt.*

Obiiciunt 1. hæretici Eucharistiam vocari in scriptis panem, ut 1. Corinth. 10. unde inferunt panis substantiam simul cum Christi corpore in Eucharistia remanere, alias falso panis diceretur.

Resp. vocari panem vel quia exteriorem figuram, & panis accidentia retinet, sicut Gen. 18. Angeli vocantur viri, quia exterius tales esse videbantur, licet realiter non essent; vel quia ante consecrationem verè panis fuerat, ideoque panis dicitur: quamvis amplius non sit; sicut scripturis res quædam post mutationem in ipsis factam eodem plerumque nomine vocantur, quo antea vocabantur, ut Exod. 7. virga Moysis in serpentem substantia iter mutata, adhuc tamen appellatur virga.

Obiiciunt 2. verbum (transsubstantiationis) non reperi in scriptura.

Resp. neque etiam in illa reperiri verbum, *Consubstantialis*, quod Concil. Nicæn. 1. ad Christi Domini naturam divinam explicandam usurpavit; neque ullum tamen Catholicum de veritate per verbum illud significata dubitare: si igitur Ecclesia in Concilio illo sanctissime ac summa cum ratione id fecit, cur eadem Ecclesia in Concilio Lateran. Florent. & Trident. ad Eucharistiæ veritatem expressius significandam, & ab erroribus vindicandam idem præstare non potuit?

PARAGRAPHUS III.

Explicantur quedam difficultates circa transsubstantiationem panis & vini in Christi Domini corpus & sanguinem.

PRIMA est, quid sit propriè illa transsubstantiatio, & quomodo intelligi debeat Omissis variis & prolixis super hac difficultate Theologorum disputationibus, breviter dicimus: Transsubstantiationem panis in corpus Christi, non esse ipsius corporis Christi substantialem productionem aut mutationem; id est, Christi Domini corpus per illam transsubstantiationem de novo non produci, nec substantialiter mutari, aut localiter moveri; sed per vim & efficaciam consecrationis fieri, ut desinente rota panis substantia, corpus Christi, quod est in cælo, sine ullo motu locali, aut mutatione sui substantiali, jam esse incipiat sub speciebus ipsius panis; neque solum sub illis sit per simplicem præsentiam sive coexistentiam, sed etiam per unionem quamdam, qualis erat inter substantiam panis, & accidentia ejusdem panis, sublata tamen inhzrentia.

D s

Quod

Quod si cui explicatio ista minimè satisfaciatur, tunc
 nerit SS. Patres (ut testatur Catech. Rom. part. 2. c. 4.)
 pè admonere fideles, *Nec curiosius inquirent, quo pa-*
mutatio fieri possit; nec enim à nobis percipi potest, ne
naturalibus mutationibus, aut in ipsa rerum creati-
hujus rei exemplum aliquod habemus: verum quod
fide percipi debet, id quomodo fiat, non est curiosius
quirendum.

Secunda difficultas est, quid in illa transsubstantia-
 ponatur sub speciebus panis & vini tam vi verborum
 fècrationis, quàm per naturalem concomitantiam. N
 aptius ad hujus difficultatis solutionem afferri po-
 quàm id quod habetur in Concil. Trid. Sess. 13. c. 1.
 dicitur, *verum Domini nostri corpus, verumque ejus sa-*
mem sub panis & vini specie, una cum ipsius anima & divi-
ne existere; sed corpus quidem sub specie panis, & sangui-
sub specie vini, ex vi verborum; ipsum autem corpus sub
vini, & sanguinem sub specie panis, animamque sub utro-
vi naturalis illius connexionis, & concomitantia, quæ
Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit, non
moriturus inter se copulantur; Divinitatem porro propri-
mirabilem illam ejus cum corpore, & anima hypostati-
unionem. Quapropter verissimum est, tantumdem sub
tra specie, atque sub utraque contineri; totus enim, & in
Christus, sub panis specie, & sub quavis ejus speciei parte,
mem sub vini specie, & sub ejus partibus existit.

Ex quibus Concilii verbis colligitur 1. quòd, sicut
 specie panis totum corpus, sic etiam sub specie vini
 Christi Domini sanguis vi verborum ponitur, cum
 sit ratio cur una ejus pars præ alterà ponatur; sicque
 ille divinus sanguis, ne unica quidem guttula excep-
 verborum consecrationis in sanctissimo Missæ sacra-
 (quod maximè perpendi debet) pro unoquoque nostrum
 quotidie effunditur.

Colligitur 2. ea omnia, quæ Christo Domino extra
 eramentum nunc in cælo esistenti sunt intrinseca,
 concomitantiam quoque poni sub speciebus consecra-

& sic corporis ejus gloriosi dotes, qualitates item naturales ac supernaturales ejus animæ inexistentes, omnes denique divinitatis ejus perfectiones in illo Sacramento contineri; ita ut aliqua ratione de unoquoque fidelium dignè Sacramentum hoc percipiente dici possit, quòd tunc, cum illud percepit, in eo sint omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei. Per eandem quoque concomitantiam persona Patris, & persona Spiritus sancti, propter identitatem naturæ cum ipsius Filii persona, sub illis panis ac vini speciebus ita simul ad sunt, ut si per immensitatem suam ubique non essent, ratione tamen illius identitatis in illo Sacramento adessent.

Tertia difficultas est, an Christi Domini corpus, quod in Eucharistiæ Sacramento inextensè & indivisibiliter existit (ut constat ex suprà relatis Concilii Trid. verbis) retineat in eodem Sacramento propriam quantitatem. Resp. affirmativè cum S. Doctore q. 77. a. 4. ratio est, quia omnia quæ naturalem & plusquam localem connexionem habent cum substantia corporis Christi, ponuntur per concomitantiam in hoc Sacramento, ut ex antè dictis patet; unde sequitur, ut quantitas quæ corpori glorioso Christi naturaliter connexa est, sub hujus Sacramenti speciebus reperiri debeat. Quæ quidem doctrina ita certa est, ut quamvis ab Ecclesia expressè definita non sit tanquam de fide, contrarium tamen sentire erroneum existimet Alexander Alensis. p. 4. q. 10. in. 7. a. 3.

Dicet aliquis, si corpus Christi retineret propriam quantitatem in Eucharistia, deberet esse extensum & divisibile, & figuram etiam aliquam habere, cum figura sit intrinsecus terminus quantitatis.

Resp. duplicem esse quantitatis extensionem, seu corpus quantum duplici modo esse extensum; primò in ordine ad se; secundo in ordine ad locum: prior extensio est de essentia ipsius quantitatis: posterior vero est tantum proprietas virtute Divina ab ea separabilis: unde fit ut quantitas hac extensione locali destituta, quantæcunque sit magnitudinis in ordine ad se, possit tamen per divi-

nam

nam omnipotentiam intra spatium quantumvis exiguum concludi. Similiter duplex est figura; una organica, quæ pendet ab extensione quantitatis in ordine ad se; altera localis seu (ut ita loquamur) situalis, quæ ab extensione locali ipsius quantitatis pendet, cum igitur corpus Christi Domini in Eucharistiæ Sacramento sit solummodo extensum in ordine ad se, non verò in ordine ad locum, habet tantum figuram organicam, non verò localem; unde intelligitur qua ratione fieri possit, ut retinens propriam quantitatem & figuram, in quantumvis exiguo spatio sub quantalibet specierum Sacramentalium particularum contineri possit.

Quarta difficultas est, quid de speciebus panis & vini in hoc Sacramento remanentibus sentiendum sit. Respondeo species illas seu accidentia panis & vini, puta figuram, colorem, saporem, &c. post consecrationem manere in nullo subiecto. Ita definitum est in Concilio Trid. sess. 13. Can. 2. & hæc Viulefi propositio tanquam falsa & hæretica damnata est in Concil. Constant. sess. 8. (*Accidentia panis non manent sine subiecto in Sacramento, &c.*) Id tenet de omnibus accidentibus conjunctim sumptis. est intelligendum: vera siquidem est S. Thomæ doctrina q. 71. a. 2. afferentis quantitatem panis & vini ab omni subiecto separata divina virtute in hoc Sacramento existere in subiecto. Qui etiam a. 3. docet, species illas panis & vini posse sic separatas agere, quidquid poterant, dum in panis & vini substantiæ tanquam proprio subiecto inexistebant; cum semper eandem essentiam, existentiam & agendi virtutem retineant. Et a. 4. species illas posse sumpi, ut experientia satis compertum est. Art. item 5. species illis fieri posse nutritionem substantialem, & nutritio illa ex sola specierum quantitate divina virtute fiat, sive (quod probabilius est) ex materia; quæ a deo creatur eo institi quo species illæ Sacramentales aluntur, ut ipsa substantia panis, si adesset sub illis esse naturaliter desineret. Denique q. 76. a. 6. ad 3. tradit Christi

mini corpus & sanguinem desinere esse sub illis panis ac vini speciebus, quando ita mutantur aut alterantur, ut hæc mutatio seu alteratio ad defitionem substantiæ panis ac vini sufficeret; remanere verò sub illis Christi corpus ac sanguinem, quamdiu mutatio illa seu alteratio tanta non est, ut ad defitionem substantiæ panis aut vini satis esset: quod ex ipsius etiam Ecclesiæ praxi satis constat, quæ tamdiu adorat Christum in hoc Sacramento, quamdiu in illo species panis ac vini remanere cognoscit.

Quinta difficultas est, an Christi corpus sub speciebus sacramentalibus existens videri possit ab oculo corporeo, vel ab intellectu creato cognosci.

Respondet S. Doctor q. 76. a. 7. nullum corporeum oculum perungere posse ad visionem corporis Christi, prout est in hoc Sacramento; cum in illo sit per modum substantiæ, quæ per se non est visibilis, neque ullo sensu aut imaginatione perceptibilis: ab intellectu autem creato posse clare cognosci, dummodo lumine gloriæ illustretur, quo deficiente non nisi obscure ac per fidem percipi posse Christi existentiam sacramentalem: unde (ut ait idem S. Doctor) nequidem ipsi dæmones Christum in hoc Sacramento existentem cognoscere possunt, nisi per fidem, cui non assentiuntur voluntariè, sed ad eam evidentia signorum conuincuntur, prout, dicitur S. Iacob. 2. quod *dæmones credunt, & contremiscunt.*

Sexta denique difficultas est, quid de miraculosis apparitionibus sentiendum sit, quæ aliquando in hoc Sacramento contigerunt, & adhuc contingere Deo ita volente possunt, ut quando puer, vel caro in manibus Sacerdotis, aut super altari, vel sanguis in calice cernitur. Respondet S. Doctor a. 8. Christum tunc semper manere in hoc Sacramento; nec carnem illam aut sanguinem miraculose apparentem esse carnem vel sanguinem ipsius Christi, sed esse aliquid miraculose productum, quo tum caro & sanguis ipsius Christi, tum etiam sacramentales species teguntur. Monet autem rectè idem S. Doctor In 4. dist. 10. q. 4. a. 1. q. 3. non licere ejusmodi carnem

aut

aut sanguinem miraculosè sic apparentem ore sumunt
quia hæc signa miraculosa non habent modum con-
entem, quo possint pro ratione hujus Sacramenti con-
ac bibi: quare in illo casu deberet Sacerdos (ut dicit
Valentia disp. 6. q. 4. de Euch. p. 1.) alium panem & vinum
consecrare & sumere, ut sacrificium ea ratione per-
retur.

SECTIO VI.

Quinam sint effectus Sacramenti Eucharistia.

VARII sunt itque saluberrimi hujus divini Sa-
cramenti effectus, de quo verè dici potest, quod olim
Manna dictum est, omnem in illo reperiri saporis su-
tem: præcipuos hic & observatione maximè dig-
nos notabimus.

Atque in primis certum est, hoc Sacramentum
dispositis, gratiæ sanctificantis augmentum conferre
in Decr. Eug. expressè definitum habetur, & satis con-
ex iis quæ cap. 1. de Sacram. in genere dicta sunt.
quidem gratiæ augmentum cæteris paribus longè ubi
& plenius in isto Sacramento quàm in aliis percipi-
cùm in eo fons ipse gratiarum, & omnium charissimus
ac donorum cælestium contineatur, ut dicit Catechismus
Romanus. Docet autem S. Th. q. 80. a. 8. ad 6. effectum
illum in ipsa Sacramenti sumptione percipi, ideoque
cipuam tunc & maximam in suscipiente requiri devo-
tionem.

Querunt Theologi, an Sacramentum hoc conferat
jam aliquando primam gratiam à peccatis justificanti-
Resp. certum esse (sicut docet S. Th. q. 79. a. 3.) Sacramen-
tum hoc nullo modo profuturum, sed potius maximè
futurum ei, qui cum affectu, vel conscientia peccati
talis illud susciperet; quod verò spectat ad illum, qui

peccato mortali existens, illius tamen nec affectum nec conscientiam haberet, si bona fide ad hoc Sacramentum accedat, quidam Theologi (ut Richardus, Scotus, & alii quos citat & sequitur Suares disp. 63. sect. 1.) existimant in illo casu Sacramentum Eucharistiae ex opere operato iustificare ac primam gratiam conferre. Melius tamen S. Bonaventura, Gabriel, Major, & alii, quibus subscribit Vasques disp. 205. c. 4. negant: cum hoc Sacramentum per se ad remissionem peccati mortalis non sit institutum; constat enim (ut loquitur Catech. Rom. sup. c. 4.) quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodest; ita etiam animae quae spiritus non vivit, sacra mysteria non prodesse; ac propterea panis & vini speciem habent, ut significetur, non quidem revocanda ad vitam animae, sed in vita conservanda causa, instituta esse. Docet tamen S. Th. sup. illum, qui bona fide ignorans se in peccato mortali esse, devotè ac reverenter hoc Sacramentum perciperet, ex Dei bonitate per illud gratiam aliquam actualem consecuturum, qua excitabitur ad actum charitatis seu perfectae contritionis eliciendum, & sic ab ipso peccato mortali liberabitur.

Secundus huius Sacramenti effectus complectitur quaedam specialia gratiae actualis auxilia opportuno tempore vi huius Sacramenti dignè suscepti conferenda, per quae charitas conservatur, roboratur, perficitur, idque spiritualiter animae confertur, quod panis & vinum corpori conferre solet, ut expresse declaratur in Decr. Eug. ubi dicitur *Omnem effectum, quem cibus & potus materialis quoad vitam operatur corporalem, sustentando, augendo, reparando, & delebando; Sacramentum hoc quoad vitam operari spirituales: In quo* (ut explicat S. Chrysost. hom. 61. ad pop. Antioch.) Christus Dominus maximam erga nos charitatem evidentissimè testatur, cum enim saepenumero parentes liberos suos aliis nutriendos tradant, ipse nos alere propria sua substantia voluit, carnemque suam à nobis tangi, manducari, illique, dentes nostros infigi permisit.

Tertius

Tertius effectus consistit in eo, quod Christus Dominus se in hoc Sacramento sumendum nobis exhibet, natura modò tanquam cibum quo nutriamur, sed etiam quàm salutare medicamentum quo naturæ nostræ infirmitates id est prave inclinationes, immoderati affectus &c. curentur. Id passim docuerunt SS. Patres. S. Gregorius dicit per senus Orat. Catech. cap. 37. dicit Eucharistiam esse cibum per se salutare medicamentum, veneni damnum quod corpori fuerat intus, per contrariam repellens affectionem, S. Cyrillus lib. 4. antidot. S. Ioan. cap. 17. Sedat, cum in nobis manet Christus, facit membra nostra legem pietatem corroborat, perturbata mentes animi extinguit, egrotos curat, collisos redintegrat, S. Ambr. lib. 5. de Sacram. cap. 4. Iste panis quotidianus est in remedium quotidiana infirmitatis. S. denique Bernardus in Sermon. de Coena Domini postquam dixit Sacramentum Dominici corporis & sanguinis efferatis moribus & vitiis ritibus concupiscentiæ mederi, subiungit: Si quis venenosa non tam saepe modò nec tam acerbos sentit iracundiæ motus, luxuria, aut caterorum huiusmodi, gratias agat ei & sanguini Domini; quoniam virtus Sacramenti est in eo, & gaudeat, quod pessimum ulcus accedat ad salutem.

Quartus effectus est remissio peccatorum venialium, ut docet S. Doctor art. 4. & ante illum docuerat S. Augustinus lib. 4. de Sacram. cap. 6. & lib. 5. cap. 4. & habetur capitulum Sacramentorum de Consecr. dist. 2. cap. 10. ibid. Remittuntur enim peccata venialia in hoc Sacramento, sive per infusionem gratiæ sanctificantis præsupposita de illis attritionem sive per charitatis & perfectæ contritionis fervorem quem hoc Sacramentum excitat, ut ex mente S. Doctoris explicat Isambertus ad q. 79. q. 1. a. 6.

Quintus effectus est præservatio à peccatis mortalibus, ut docet S. Th. art. 6. & S. Bernardus Sermon. de Coena Domini, ubi dicit Domino in nobis hoc Sacramentum operari, & sensum minuat in minimis, & in gravioribus tollat omnem consensum. Hunc autem effectum præstat tribus prædictis modis ut docet Isamb. supra: primò, suggerendo vires

robatur addendo, per augmentum scilicet habituum super-
 naturalium quod efficit. Secundò, amovendo peccandi
 occasiones, juxta illud Psal. 22. *Parasti in conspectu meo*
munus, adversus eos, qui tribulant me Tertiò denique pro-
 tegendo nos à dæmonum impugnationibus ipsosque
 dæmones arcendo. Vnde S. Ignat. Epist. ad Ephes. Di-
 cit per hujus Sacramenti frequentem & dignam suscep-
 tionem *Expelli potestates satanae &c. panemque illum esse*
antidotum non moriendi: & S. Chrysost. Hom. 61. ad pop.
Antioch. Tanquam leones, inquit, ignem spirantes ab illa
turbæ mensa recedamus, facti diabolo terribiles.

Sextus effectus, est animæ gloria, seu vita æterna. Ita
 S. Th. 2. 2. & constat ex his Christi Domini verbis S. Ioan.
 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Confert
 autem hunc effectum Eucharistia, non tantum quia
 tribuit gratiam sanctificantem, in qua fundatur jus &
 dignitas ad ipsius vitæ æternæ consecutionem, (quod &
 reliqua sacramenta præstant) sed etiam, quia speciali mo-
 do confert dignè suscipientibus finalem perseverantiam,
 in quantum per specialia gratiæ auxilia charitatem robo-
 rat ac perficit, & à peccatis mortalibus præservat, ut supra
 dictum est.

Septimus effectus, est corporis resurrectio, & glorifi-
 catio, quæ speciali modo tribuitur participationi hujus
 Sacramenti, quod Christus declaravit his verbis S. Ioan.
 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem,*
habebit vitam æternam: & ego resuscitabo eum in novissimo
die: quod fuse explicat, & probat S. Cyrill. Alexand. lib.
4. in S. Ioan. cap. 14. ubi observat quod Christus Domi-
nus in exsuscitando mortuis non solum verbo & imperio, ut
Deus utebatur, verum etiam carnem suam quasi cooperatri-
cem nonnunquam adhibebat; ut reipsa ostenderet carnem quo-
que suam, quoniam sibi conjuncta est, vivificam esse: nam
quando principis filiulam suscitavit, manum ejus apprehendit,
&c. Vnde concludit quod reformabit omnino ad immortalitatem
participes sui.

Octavus denique, est singularis quædam & inexplicabilis unio Christi Domini cum eo, qui Sacramentum digne suscipit: juxta quod ipse Dominus Christus *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, me manet, & ego in illo; & de hac mirabili unione sæpe* maximo pietatis sensu loquuntur SS. Patres, ac præsertim S. Chrysost. Hom. 61. ad pop. Antioch. ubi, postquam dixit nos per hujus Sacramenti participationem corpus cum Christo fieri, subjungit; ut itaque non tantum per charitatem hoc faciamus, verum & ipsa re in illam metamur carnem, hoc per escam efficitur, quam largitus est volens ostendere desiderium quod erga nos habet: propter metipsum nobis immiscuit, & corpus suum in nos contemnit, ut unum quid efficiamur tanquam corpus capiti conratum; ardentem enim amantium hoc est. Et S. Cyrillus Alex. lib. 10. in S. Ioan. cap. 13. supra relata Christi Domini explicans, Sicut, inquit, si quis ceram igne liquefactam, cera similiter liquefacta ita miscuerit, ut unum quidamque factum videatur; sic communicatione corporis & sanguinis Christi ipse in nobis est, & nos in ipso.

Hos omnes effectus paucis sed efficacibus verbis declaravit Concilium Trid. Sess. 13. cap. 2. Vbi dicitur: *Sum Dominum hoc Sacramentum à fidelibus suscipere de* fuisse tanquam spirituales animarum cibum, quo alendis cibis confortentur viventes vita illius, qui dixit: *qui manducat* & ipse vivet propter me: & tanquam antidotum, qui lebeat, & mur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præsertim odore Pignus præterea id esse voluit, futura nostra gloria, & felicitatis: adeoque Symbolum, unius illius corporis, cuius caput existit: cuius nos, tanquam membra arctissima coniunguntur & charitatis connexionem astrictos esse voluit.

Monet autem sapienter Isamb. ad q. 79. disp. 1. hos effectus per totam vitam obtinendos, Sacramentum participationem sæpe repetendam esse; adeoque timet vix fieri posse, ut quis propria sponte ac delibato ab hoc Sacramento per longum tempus abstineat, quod novum aliquod mortale peccatum dilabatur.

Porro circa hanc frequentem Eucharistia perceptionem, observanda est Doctrina sancti Thomae in 4. dist. 12. q. 4. a. 3. ubi dicit In perceptione huius Sacramenti duo requiri; desiderium conjunctionis ad Christum, & reverentiam Sacramenti: quorum primum inclinatur ad sumendum, secundum ad abstinendum: sed quia amor timori praeponderat, ceteris paribus laudabilius est sumere, quam abstinere; dum tamen ex frequenti sumptione amor intendatur, & reverentia non minuat.

Addimus praeterea ex libello verè aureo Introductionis ad vitam devotam, beatæ memoriæ Francisci Salesii Episcopi Gebennensis part. 2. c. 21. super hoc frequenti communionis usu iudicium communi Ecclesiae consensu & praxi approbatum: Duo, inquit, genera hominum frequentis huius Sacramenti participatione indigent; perfecti quidem, cum animi sint optimè dispositi, vituperio ipsis verteretur si ad perfectionis fontem non accederent; imperfecti autem, ut ad perfectionem possint aliquando pertingere: fortes, ne debilitentur; debiles, ut roborentur; infirmi, ut sanitatem recuperent; sani ne in morbum incidant. Subjungit postea eos qui multis secularibus negotiis sunt implicati, sacram Eucharistiam frequenter percipere debere, eo quod ejus virtute ac praesidio indigeant; sicut famuli, qui plurimis laboribus exterioribus attenuantur, vires solida alacris cibis crebrò reficere opus habent: denique sanctissimum hoc Sacramentum saepe percipiendum esse; ut quomodo dignè percipi queat, experientia ipsa discatur; minus siquidem rectè illud fit, si semper modò varò fit.

Hæc autem & similia, quæ de frequenti communionis consuetudine apud SS. Patres & alios probatos auctores dicta reperimus, semper intelligi debent cum hac conditione, ut scilicet quoties hoc Sacramentum sumitur, dignè & cum debitis dispositionibus sumatur: de quibus dispositionibus nunc agendum nobis est.

SECTIO

SECTIO VII.

De dispositionibus ad huius Sacramenti dignam
perceptionem necessariis

DE dispositionibus ad dignam Eucharistiæ perceptionem ex præcepto aliquo seu divino, seu Ecclesiæ necessariis agendum nobis est, & inquirendum, quæ dispositiones ad Sacramentum hoc sumendum ita requirantur, ut si vel unica ex iis desit, in illius perceptione peccati alicujus reatus incuratur.

PARAGRAPHUS I.

Quenam dispositiones requirantur ex parte
anime.

PRIMA dispositio ad dignam Eucharistiæ perceptionem necessaria, est sana & recta de illius veritate sine fide impossibile (ut ait Apost. Hebr. II.) Placet enim oportet accedentem ad Deum & ideo (ut observavit S. Doctor q. 78. a. 3. & ante illum Yvo Cotenensis Epist. 264) ex peculiari Ecclesiæ instituto huius Sacramenti consecratoriæ interposita sumit illa: *Mysterium fidei*, ut accedentes ad illud monentur fidem præsertim ipsis esse necessariam. Quod & confirmari potest ex antiqua Ecclesiæ praxi in illius administratione olim servari solita, teste S. Ambr. lib. 4. de Sacram. cap. 4. ubi refert moris suo tempore fuisse, ut Sacramentum Eucharistiæ sumendam porrigens clara voce diceret: *corpus Christi*, cui suscipiens respondebat, *haec vox tua* erga huius Sacramenti veritatem fidei professionem emittens.

Secunda dispositio est ab omni peccati mortalis macula mundities, & gratia sanctificantis in suscipiente status: cum enim (ut docet S. Thomas q. 79. a. 3.) hoc Sacramentum se habeat instar spiritualis cuiusdam alimentum, vitam necessarium supponere debet in suscipiente; & alio in loco q. 80. a. 5. dicite eos, qui cum conscientia peccati mortalis corpus Christi Domini sumunt, gravissimum haud dubie peccatum committere; quod quidem peccatum indignè communicantium S. Augustin. tract. 62. in S. Ioan. cum peccato Iudæ proditoris comparat; S. vero Chrysostomus hom. 60. ad pop. Antioch. cum peccato eorum qui ipsum Christum Dominum occiderunt. Certe Apostolus 2. Cor. 11. aperte declarat, indignè manducantem & bibentem Reum esse corporis & sanguinis Domini. Quare [ut monet Concilium Trid. sess. 13. cap. 7.] communicare volenti revocandum est in memoriam Apostoli præceptum loc. cit. Probet seipsum homo & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa Confessione Sacramentali ad sacram Eucharistiam accedere debeat: quod à Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hac sancta Synodus perpetuo servandū esse decrevit, modo non desit illis copia Confessorum: quod si, necessitate urgente Sacerdos absque pravia confessione celebraverit; quamprimum confiteatur.

Ex qua Concilii doctrina obiter colligitur, quàm periculosa sit quorundam Theologorum sententia, qui asserunt olim iis, quibus ob peccata mortalia imposita fuerat poenitentia publica, concessam nihilominus ab Ecclesia interdum fuisse Eucharistiae participationem, quamvis sacramentalem peccatorum absolutionem nonnumquam recepissent; eandem etiam Eucharistiam ab Ecclesia non fuisse denegatam ob peccata quædam mortalia non ita gravia, licet nulla Sacramentali poenitentia expiata forent,

Hæc

Hæc enim manifestè pugnant cum iis quæ à Tridentino Concilio, ex praxi & consuetudine totius Ecclesiæ, ad præsentiam Eucharistiæ perceptionem faciendam esse præscribitur; imò quæ ex ipsiusmet Apostoli verbis in vero & proprio sensu ab ipsa Ecclesia explicatis tanquam ab ipsa necessaria declarantur.

Diximus ad dignam sacra Eucharistiæ perceptionem requiri munditiem à quovis peccato mortali, non à peccato veniali: cum per illud sanctificantis gratia non destruat, ut ex fide certum est: quamquam ita erga venialia aliqua peccata pravè affectus esset, expressa & deliberata voluntate inhærere vellet, esset ratio dubitandi (ut nihil hic temerè definiamus) is ad sumendam Eucharistiam sufficienter esset: cum enim Eucharistia sit ex divina institutione desum quo liberamur à culpis quotidianis, ut ex Concilio suprâ relatum est, qui fieri posset, ut is dignè illam reciperet, qui peccata illa quotidiana seu venialia deliberat animo fovere vellet?

Tertia dispositio est, ut nulla Ecclesiæ prohibitio ius Sacramenti perceptionem impediat: quantum enim quis iustus & sanctus existat, si tamen Ecclesiæ sacramenti huius sumptioni conditionem aliquam imponat, qua deficiente illud sumi prohibeat, parendum ac cessario, nec contempto aut neglecto illius præcepti in Sacramentum non potest quis ad sacram illam mensam accedere, plurimum hoc affert S. Doctor q. 10. a. 8. si quis à media aliquo cibo vel potus sumpserit; cum secundum Ecclesiasticas leges non nisi à jejunis Sacramentum hoc extra modum periculosum sumi debeat. Item si quis excommunicationis alicujus sententia fuerit superioris auctoritate cussus, quantumvis aliàs coram Deo innocens & ab omni crimine immunis existat, nihilominus ab Eucharistiæ perceptione abstinere tenetur, donec vel innocentiam suam superiori probaverit, vel absolutionem ab excommunicatione acceperit: ut enim rectè monet S. Gregorius hom. 26. in Evangelium. *Pæsteris sententia iusta vel iniusta*

Trid. per gregi timenda est, &c. & is qui sub manu Pastoris est, timeat
 ligari, vel injuste; nec Pastoris sui iudicium temere reprehens-
 dat; ne si injuste ligatus est, ex ipsa tumida reprehensionis su-
 perbia culpa, qua non erat, fiat.

Quarta denique dispositio ad dignam Eucharistiae per-
 ceptionem necessaria, in illis qui sunt rationis compotes,
 est pius aliquis reverentiae ac devotionis affectus. Quod
 satis expresse declarat Concil. Trid. Sess. 13. cap. 7. ubi dicit
 quique fidelium cavendum esse, Ne absque magna reveren-
 tia, & sanctitate ad hoc Sacramentum percipiendum accedat;
 & cap. 8. explicans qua ratione spiritualiter sumatur, dicit
 id fieri Fide viva, qua per dilectionem operatur; id est per
 actus aliquos fidei & charitatis, quibus Christo Domino
 quilibet fidelis spiritualiter unitur; atqui frustra quis
 Christum sacramentaliter tantum in Eucharistia sumeret,
 nisi eidem spiritualiter conjungeretur; quod tamen sine
 aliquibus piis & religiosis affectibus fieri non posse ex re-
 latis Concilii verbis aperte constat.

Et certe quis non merito reprehensibilem judicaret &
 peccati damneret illum, qui licet à peccato mortali per
 absolutionem sacramentalem factus immunis, sine ullo
 tamen reverentiae aut pietatis sensu, animoque deliberatè
 vanis cogitationibus distracto ad tremendam hanc men-
 sam accederet: piorum equidem omnium sensus est, ut
 cepti in Sacramenti huius perceptione minùs afferant devo-
 tionis ac reverentiae quàm par esse arbitrentur, de illo de-
 defectu tanquam de peccato sese in confessione sacramen-
 tali accusent; unde patet eos, tanquam indubitatum
 tenere, divinum hoc Sacramentum non nisi
 cum singulari religionis ac pietatis
 affectu esse suscipien-
 dum.

PARA-

PARAGRAPHUS II:

Quanam dispositiones requirantur ex parte corporis.

DVÆ præsertim ad hoc Sacramentum suscipiendū dispositiones ex parte corporis requiruntur. est, ut qui Eucharistiam cupit percipere, sit jejunus; ut nihil cibi vel potus à media nocte sumpserit. Doctor q. 80. a. 8. idque in variis Conciliis decretum ut in Carthagin. 3. cap. 29. & Tolet. 7. can. 2. *ut in hoc tantum Sacramenti* (quod dixit S. Aug. Epist. 118.) *primi Christiani corpus Dominicum intraret, quam reliqui* quibus verbis intelligitur quale debeat esse illud jejunium, perfectum scilicet ac naturale; ita ut omnem solum cibi, potus, medicinæ, aut cuiusvis alterius rei intum libet parva quantitate sumptionem excludat, ut am docet S. Thomas cit. a. 8 ad 4. & cum illo commiter omnes.

Ceterum si quis sanguinem aliumve humorem ex parte defluentem, aut os eluendo aquæ guttulas cum mixtas, aut cibi reliquias dentibus adhærentes casu transglutiat, non censetur violare jejunium, nec de communione abstinere tenetur, ut explicat idem S. Thomas loco citato.

Sunt tamen aliqui casus in quibus, secundum communem Doctorum sententiam & Ecclesiæ praxim, etiam non jejunis Eucharistia sumi potest. Primus est, quando in periculo mortis per modum viatici sumenda est, docet idem S. Thom. supra. Secundus quando, nisi sumatur Eucharistia, vel incendio absumenda est, vel fidelium aut impiorum manibus prophananda; enim à Sacerdote vel à quovis alio etiam non jejunio reverentia sumi debet. Tertius, quando Sacrificii peragendi necessitas incumbit, ut si Sacerdos celebrans

consecrationem sed ante Sacramenti sumptionem moriatur; tunc enim debet alius etiam non jejunus Sacrificium inchoatum perficere. Item si quis post consecrationem & corporis Christi sumptionem animadvertat aliquam pro vino fuisse in calice appositam; tunc enim licet illam hauserit, debet tamen (prout in Rubricis Missalis annotatur) panem & vinum de novo offerre & consecrare, incipiendo ab illis verbis; *qui pridie quam pateretur &c.* ac postea sumere. Monet tamen recte Laymannus cap. 7. de Sacrif. Missæ nullum ibi præceptum imponi, adeoque Sacerdotem, præsertim si publicè celebret, sequi posse sententiam Scoti, Gabrielis, Adriani, Navarri, & aliorum quos ibidem citat, quibus etiam subscribit Tolerus lib. 2. cap. 9. qui omnes docent, in eo casu satius esse, ad evitandum scandalum, ut solummodo Sacerdos aliud in calice vinum cum pauxillo aquæ infundat, & tacite offerat, atque consecret incipiendo ab illis verbis: *simili modo postquam &c.* Quartus denique casus est, quando post sumptam ablutionem animadvertit Sacerdos superesse aliquas hostiarum à se consecratarum particulas; illas enim tunc licite absumere poterit, ut docent Sotus, Navarrus, Suares, & alii apud eundem Laymannum supra: ubi etiam monet id intelligendum esse, non tantum de particulis minutis in patena vel corporali harentibus, sed etiam de grandioribus si facile asservari non possint; dummodo tamen Sacerdos nondum ab altari recesserit aut vestes sacras exuerit.

Secunda dispositio ex parte corporis, est mundities, seu ab omni immunditia corporali puritas: ad reverentiam quippe huic divino Sacramento debitam pertinet, ut si quis immunditiei alicui seu pollutioni causam culpabilem dederit, quamvis peccatum in Pœnitentiæ Sacramento expiaverit, à perceptione tamen Eucharistiæ abstineat illo die, ut fusè declarat S. Thom. art. 7. ubi S. Gregorium tanquam illius Doctrinæ assertorem citat in Epist. ad August. Anglorum Episcopum responsione 10. &c. additque quòd, quamvis nulla culpabilis causa inter-

E

cede-

cederet, ex quadam congruitate tamen & decentia
fultius videretur illo die abstinere; quod tamen liberum
cuique est; imò si necessitas aliqua urgeat, aut diaboli
timeatur, tunc S. Doctor communionem censet non
esse relinquendam.

Quod autem de hac peccati specie, hoc & de plerisque
alijs grauioribus dicendum videtur: quis enim a
audeat hominem, qui immane aliquod flagitium,
homicidium aut adulterium recenter perpetraverit,
dem die mente adhuc commota, & turbata consciencia
quamvis peccatum cum ingenti cordis dolore confite
fit, illiusque remissionem fuerit consecutus, posse tamen
cum debita reverentia huic Sacramento participare,
quis non iudicet, ejusmodi hominem saltem illo die
sacra Communionem abstinere debere, eique confite
um hoc præcipere posse; excipitur tamen casus necessi
tis, aut alterius causæ rationabilis, quæ Confessionem
cio discutienda relinquitur.

Cum igitur de supradictarum dispositionum ad
nam Eucharistiæ perceptionem necessitate omnes
veniant, de duabus alijs aliqua est hodie inter The
gos difficultas, quæ duobus Paragraphis sequentibus
planabitur.

PARAGRAPHUS III.

*An sit ex præcepto aliquo necessarium, ut qui
nitentiam seu satisfactionem sibi à Sacerdotibus
injunctam ante sumptionem Eucha
ristiæ impleat.*

QUÆSTIO proposita intelligenda est de satisfactione
ne seu pœnitentia secreta, id est secreto in confes
ne sacramentali imposita, & secreto à pœnitente imposita
da, non verò de publica & canonica pœnitentia, quod sacra

peccata quædam graviora & publica olim imponebatur: est enim in confesso apud omnes secundum antiquam Ecclesiæ praxim publicos pœnitentes fuisse à sacra Communione exclusos, ipsamque à corpore Christi separationem publicæ illius pœnitentiæ partem fuisse; nec proinde nisi peracta illa pœnitentia ad sacram Mensam licite accedere potuisse; quamquam verum sit, etiam aliquando ante peractam publicam illam pœnitentiam ipsos pœnitentes prius secretò & sacramentaliter à peccatorum reatu absolutos, ad sacram Synaxim in quibusdam casibus admissos fuisse, ut fuse & erudite explicat & probat Ioannes Bagotius è Societate Iesu in dissertationibus Theologicis de Pœnitentia. dis. 2. cap. 8. sect. 2. & seq.

Quærimus igitur hic an pœnitens sacramentaliter confessus & absolutus impositam sibi à confessario satisfactionem prius implere teneatur, quàm Eucharistiam percipiat. Et respondendum est nullo præcepto neque divino neque Ecclesiastico ad id teneri. Quod ut facilius probari possit præsupponimus ex doctrina Concilii Tridentini & communi Ecclesiæ praxi, absolutionem sacramentalem posse valide ac fructuose conferri pœnitenti etiam peccata mortalia confitenti, antequam impleverit impositam sibi à Sacerdote satisfactionem, imò, cum ipsa satisfactio, siue consideretur quatenus exolvitur pro pœnis, quæ ut plurimum peccato quoad culpam remisso luendæ supersunt, siue sub quavis alia ratione, non possit esse Deo grata & accepta, nisi ab eo impleatur qui iustus longè melius ac perfectiùs effectum suum sortiri, si prius pœnitens per absolutionem sacramentalem Deo reconcilietur.

Hoc igitur præsupposito, dicimus nullum extare præceptum divinum aut Ecclesiasticum, quo homo per Sacramentalem absolutionem justificatus, ad implendam satisfactionem sibi à sacerdote impositam obligetur, antequam quid sacram communionem accedat, neque enim divinæ

aut Ecclesiasticæ leges quidquam aliud requirunt in eo qui communicaturus est, nisi ut sit in gratiæ sanctificatione, et statu, easque habeat dispositiones, quas Paragrapho precedenti explicavimus: potest autem illas habere, quamvis satisfactionem nondum impleverit. Certè Concilium Trid. Sess. 13. cap. 7. ex professo declarans quænam præratio ad hoc Sacramentum dignè suscipiendum requiritur, nihil de illa satisfactionis adimplerione dicit, sed tantummodò proponit probationem illam quæ ab Apostolo præscribitur, ratione cuius is, qui peccati alicujus mortalis sibi conscius est, ad sacram communionem non-nisi per missa confessione Sacramentali percepta quæ absolutio accedere debet.

Cui Concilii doctrinæ suffragatur S. Gregorius Episcopus in lib. reg. lib. 2. cap. 1. *Quid est, inquit, hoc loco probatio, evacuata peccatorum nequitia se probatum ad dominicam mensam & purum exhibere?*

Quod confirmari potest ex eo quòd S. Thomas dicit, quòd quilibet in gratia sanctificante existens, est membrum vivum corporis Christi, proindeque filius Dei altissimus ac hæres; atqui membrum vivum debet sustineri de alimento ipsius corporis, & is, qui divina illa celestis gloriæ fruitione revelata facie pasci ac regere dignus est, eandem sub vero Sacramenti dignè recipere potest.

Dices, saltem posse sacerdotem pro arbitrio præmissam obligare, ut adimpleat satisfactionem à se imperatam, priusquam corporis Christi particeps fiat.

Resp. posse quidem, sed non pro arbitrio; neque enim celestis illius thesauri Dominus est, sed tantum dispensator, proindeque sicut Margaritam illam divinam proinde non debet ante porcos, sic nec justis & filiis panem sine maxima & gravissima causa denegare: imò SS. Patrum nimium illum rigorem quorundam sacerdotum præsumptivè improbant. Vnde S. Leo Papa Epist. 80. in fine. *Nulli Christianorum, inquit, facile communicatio denegetur, nec ad invidiam arbitrium sacerdotis hoc fiat: & paucis interjectis*

conqueritur levibus de causis quosdam à gratia communio-
nis exclusos, & animam, pro qua Christi sanguis effusus est, irro-
gatione tam savi supplicii sauciata, & inermem quodammo-
do, ex utraque omni munimine diabolicis incurribus, ut facili-
ter capiatur, obiectam.

PARAGRAPHUS IV.

An ad dignam Eucharistiae perceptionem requiratur
excellens aliquis puritatis ac sanctita-
tis gradus.

SENSVS quaestionis est, an ad dignam corporis Chri-
sti participationem minimè sufficiat, ut quis per con-
fessionem & absolutionem sacramentalem à peccatis
mortalibus mundatus sit; sed requiratur insuper, ut per
diuturna poenitentiae bonorumque operum exercitia
gradum aliquem excellentiorem puritatis ac sanctitatis
acquirit; ita ut, si quis recens à peccatis mortalibus per
Sacramentum poenitentiae purgatus, in se nihilominus
adhuc experiatur vitiosos aliquos motus, pravas inclina-
tiones, infirmam & languidam voluntatem, & alias ejus-
modi peccatorum reliquias, is sufficienter dispositus ad
Eucharistiam dignè percipiendam non censeatur, nisi
prius in persanandis illis animi aegritudinibus, & ejusmo-
di peccatorum veluti radicibus penitus extirpandis, ac
virtutum oppositarum acquirendis habitibus sedulò ac
diu laboraverit. Pro cuius resolutione.

Dicendum quòd, quamvis nulla creaturae puritas aut
sanctitas, quantacunque sit, infinitae hujus divini Sacra-
menti excellentiae ac dignitati pro merito respondere va-
leat; ea tamen fuit divinae in nos clementiae benignitas,
ut nullum certum puritatis aut sanctitatis gradum ad dig-
nam illius participationem praescripserit, sed id uniuscu-
jusque liberae voluntati permiserit; ita, ut dummodo

E 3,

quis

quis verè à peccato mortali emundatus, & per gratiam sanctificatus existat, quascunque animæ ægri- tudines & pravorum affectus in se persentiat, modò iis non con- stit, licet ac fructuose ad sacram Eucharistiam. possit accedere.

Id satis aperte colligitur ex his Christi Domini ver- bis. S. Matth. 11. & 9. *venite ad me omnes, qui laboratis, & on- estis, & ego reficiam vos; & non est opus valentibus medicare, sed male habentibus.* Item ex eo, quòd universa Ecclesia in publicis Collectis profiretur ac postulat, ut hoc Sacramentum sit ablutio scelerum, sit fortitudo pro- dium, &c.

Id ipsum etiam asserunt SS. Patres, cum docent, ut ex huius Sacramenti effectibus esse, animæ ægri- tudines sanare, pravorum affectuum motus sedare, peccati- ficiorem comprimere, & alia similia in nobis operari, & eorum testimoniis suprà relatis constat, quibus tria ad- iungimus.

Primum est S. Thomæ in opusc. 58. de Sacramen- taris, cap. 1. ubi docet corpus Christi in Eucharistia sit Medicinæ nobis exhiberi; illudque comparat me- ficuum, qua Isaias Ezechie regis ulcus sanavit, dicit huius Sacramenti perceptione ulcus concupiscentie sanari.

Secundum est S. Bonaventuræ in compendio Theo- gicæ veritatis Lib. 6. cap. 15. ubi dicit corpus Christi in Eucharistia esse. *Ægris medicinam, peregrinantibus viam, & les confortare, valentes delectare, languorem sanare, &c.*

Tertium est insignis Ecclesiæ Parisiensis Cancellarius Ioannis Gersonis, qui tract. 9. super Magnificat, & quam hortatus est animam Christianam ut frequenter ad sacram Eucharistiam accedat. *Audis (inquit) respondeas: frigida sum, dispersa sum, carnalis sum, tor- tor curis, scrupulus inquietor, mordeor concupiscentiis, imbecillus est, nutat spes, charitas refriguit: quæ mihi cura- tio cum Hospite tanto? imò verò, quæ tibi curatio nisi sub- dice tanto? si te sanam iudicares, opus medico non haberet.*

de illum repelleres; exemplum Petri non approbamus in hac parte: stupuit ad capturam piscium, subintulit tremens; exi à me Domine, quia peccator ego sum; tantò magis à Petre, si peccator es, retinendus est medicus sanctificans & peccata tollens à se: quantò sapientius peccator Zachaeus, qui festinus & gaudens suscepit Iesum ad se: denique quam prudenter hoc fecerit, data salus ostendit.

Cæterum quantò propensior erga nos Christi clementia & benignitas in hoc Sacramento effulget, tantò majorem haud dubiè reverentiam ac devotionem à nobis exigit: tantumque abest ut inde quis occasionem negligens aut torporis accipiat, quin potius, quò ad hanc divinam mensam sapius accedit (quod tamen sine sapientis viri consilio facere periculosum est) eò attentius sibi ipsi invigilare debet, ne tot coelestibus gratiis tam frequenter irroratus, vitiorum tribulos aut lab: uscas, sed potius uberes virtutum fructus referat; Terra enim saepe super se venientem bibens imbrem, &c. proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledictio proxima: cujus consumptio est in combustionem. Hebr. 6.

SECTIO VIII.

Qua sit hujus Sacramenti percipiendi necessitas.

DE duplici necessitate medii vel præcepti, quaestio intelligi potest: de qua in priori sensu Dicendum 1. Sacramentum Eucharistiae in re susceptum, nec adultis nec parvulis ad salutem necessarium esse necessitate medii. Ita S. Doctor q. 73. a. 5. Et de adultis quidem constat, tum ex communi Ecclesiae consensu, tum ex illis Christi Domini verbis S. Marc. ult. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit, Vbi aeterna salus adultorum (de quibus loquitur) fidei*

E 4

ac Bap-

Baptismo solum ascribitur nullâ Eucharistiæ facta mentione. De parvulis verò usurationis carentibus, Concilium Trid. Sess. 21. cap. 4. expressè declaravit illos nullâ ligari necessitate ad Sacramentalem Eucharistiæ communionem: si quidem, per Baptismi lavacrum regenerati, & Christi in corporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam in illa committere non possunt.

Dicet aliquis, olim SS. Patres Eucharistiam parvulis baptizatis administrasse, ut constat ex S. Cypr. Sermonibus, S. August. Epist. 107. ad Vitalem, & aliis. Unde requiritur illos existimasse Eucharistiam esse necessitate mediæ necessariam.

Resp. morem illum communicandi parvulos aliquibus tantum in locis fuisse servatum; neque SS. Patres, quam censuisse realem Eucharistiæ susceptionem necessitate mediæ esse parvulis necessariam; cum S. Melchior Papa, qui circa annum 312. rexit Ecclesiam, in Epistola crederet ad Episcopos Hispaniæ dicat, *Regenerationem (Baptismi scilicet) per se salvare nos in pace beati seculi recipimus. Unde Concilium Trid. sup. docet, Non esse damnandam antiquitatem, si eum morem in aliquibus locis aliquando servavit: ut enim sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt; ita certè, eos nulla necessitate id fecisse, sine controversia credendum est.*

Dicendum 2. Sacramentum Eucharistiæ in voto acceptum, eatenus tam adultis quàm parvulis esse ad salutem necessarium necessitate mediæ, quatenus votum illud Baptismi susceptione continetur; tum ratione gratiæ baptismalis, quæ baptizatum ad Eucharistiæ perceptionem idoneum efficit; tum etiam ratione propensionis, quam is qui vitam spiritualem gratiæ per Baptismum cepit, censetur habere ad vitam illam per alimentum Eucharistiæ conservandam, ut docet S. Thomas super illud post illum communiter alii Theologi, ut videre est apud Valentiam disp. 6. quæst. 1. de Eucharist. punc. 7.

Ex qua doctrina sic explicitata intelligi potest, quo sensu dixerit S. August. Lib. 1. cont. duas Epist. Pelag. cap. 4.

vitam habere non posse, qui fuerint expertes corporis & sanguinis Christi. Id enim intelligendum est de sumptione corporis Christi, quæ censetur fieri in voto, cum suscipitur: quod idem S. Pater declaravit, ut refertur cap. Nulli, de Consec. dist. 4. ubi dicit tunc unumquemque fidelium corporis sanguinisque Domini participem fieri, quando in Baptismate membrum corporis Christi efficitur.

Quod si de necessitate præcepti quæstio intelligatur.

Dicendum 3. varia olim de hac re extitisse Ecclesiæ præcepta, Initio siquidem nascentis Ecclesiæ fideles sapissime, imò fere quotidie Sacramentum hoc sumebant: quæ consuetudo cum paulatim intermitti videretur; hanc S. Anacletus aliqua ex parte renovavit Epist. 2. præcipiens, ut saltem ministri qui Missæ Sacrificio inservirent, Eucharistia participarent. Charitate postmodum refrigescente S. Fabianus Papa Epist. 1. quæ refertur cap. *Etsi* de consec. dist. 2. edixit, ut ter saltem quotannis, scilicet in festis Natalis Domini, Resurrectionis, ac Pentecostes, omnes Christi fideles Eucharistiam sumerent. Quod postea in pluribus Conciliis similiter decretum est, ac præsertim Agathensi. Denum cum sancta illa & salubris præceptio in desuetudinem abiisset, & maximo animarum damno in plures etiam annos corporis Christi communio differatur, constitutum est in concilio Laterani sub Innocentio 3. cap. *Communio utriusque sexus*, ut singuli fideles, cum ad annos discretionis pervenerint, Sacramentum hoc saltem semel in anno tempore Paschatis percipiant, nisi ex licentia proprii sacerdotis, in plures aliquot dies ex causa aliqua rationabili differendum esse censeatur.

Sunt autem quædam hæc observanda circa Ecclesiasticum illud de sumenda Eucharistia præceptum.

Primum est, tempore Paschatis intelligi totum illud tempus, quod effluit à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis inclusivè; ut ab Eugenio 4. declaratum fuisse refert Navarrus cap. 21. nu. 45. imò, ubi consuetudo legitime præscripta viget de satisfaciendo huic præ-

E. s.

cepto.

cepto pro communionem quolibet Quadragesima factam, idem Navarrus docet, satis esse ad transgressionem præcepti evitandam, ut quis ejusmodi consuetudinem conformet.

Secundum est, ex probabilissima & in praxi magis accepta sententia illum, qui tempore Paschatis ex aliqua justa vel injusta sacram Eucharistiam accipere terminavit, postea quamprimum commodè potest, ad sumendam illam obligari. Ita docent Navarrus, Azor, Suarez & alii apud Layman. cap. 5. de Euchar. quibus subscribitur Isamb. ad quæst. 80, disp. 6, art. 2. ubi etiam addit illi qui prævidet defuturam sibi tempore Paschatis communionis occasionem, ad præveniendum illud tempus obligari: quod tamen aliqui rectè limitant, si intra eundem annum jam semel non communicaverit; aut si prævidet quod intra eundem annum amplius communicare non possit; quia Ecclesiæ intentio præcipua est, ut communicatio ultra annum non differatur, sicut rectè observat & præstat Laimannus supra.

Tertium est, poenam illam in supradicto decreto Concilii Lateran. contra hujus præcepti transgressores constitutam; scilicet ut viventes ab Ecclesia arceantur, & mortui Ecclesiastica sepultura priventur; non esse lata sententia sed ferenda, ut ipsius decreti verba indicant: quapropter parochi aliique sacerdotes, qui jurisdictionem in foro exteriori non obtinent, poenam illam non nisi constituto ac jubente Ordinario inferre non debent, nisi specialiter dioceseon constitutionibus aut consuetudinibus aliquæ expressius declaratur.

Dicendum 4. non modò Ecclesiasticum, sed etiam civile vinum de sumenda Eucharistia extare præceptum. Ita Thomas q. 80. a. 11. & constat tum ex his Christi Dominici verbis S. Ioan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis &c. non habebitis vitam in vobis*; tum etiam ex Concilio Tridentino, sess. 13. cap. 2. ubi sic loquitur: *Salvator noster, discessurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentum hoc instituit, &c. illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, &c.*

Quæres quo tempore divinum illud præceptum obliget? Resp. 1. obligare saltem in articulo mortis, ut docet & pluribus probat Suares disp. 69. sect. 3. & Valentia disp. 6. quæst. 8. de Euchar. punc. 4. colligiturque ex perpetua Ecclesiæ praxi, quæ peculiari cura semper cavit, ne infirmi sine illius sumptione ex hac vita decederent. Vnde in Concilio Nicæno 1. cano. 13. Eucharistia in fine vitæ sumenda vocatur *viaticum necessarium*; idem habetur in Concilio Carthagin. 4. can. 77. & in aliis Conciliis, quæ referuntur in Decreto causa 27. quæst. 1. & 6.

Resp. 2. valde probabilem esse sententiam Sorilect. 9. de Euchar. Ægidii Coninck quæst. 63. art. 3. & aliorum Doctorum, qui afferunt ex præcepto divino unumquemque fidelem adultum etiam citrà mortis periculum ad sumendam aliquoties in vita Eucharistiam obligari, Christumque Dominum nullum tempus certum præscribere voluisse, sed Ecclesiæ suæ reliquisse determinandum.

Est autem observandum, quando Eucharistia in periculo mortis per modum viatici sumitur, etiam à non jejunis illam sumi posse. quando sine gravi damno aut periculo jejuniam ab illis usque ad tempus hujus Sacramenti suscipiendi servari non potest, ut ex communi Doctorum consensu docet Toletus l. 6. c. 15. & habetur in rituali Romano titulo de communione infirmorum: si tamen nullum probabile mortis periculum immineret, & ex devotione sola communicare vellet infirmus (quod illi haud dubiè saluberrimum est, ideoque consulendum) tunc non nisi jejunus Eucharistiam suscipere deberet. In quod si infirmus in mortis periculo diutius versetur, poterit iterum & sæpius Eucharistiam per modum viatici etiam non jejunus sumere, ut docet idem Toletus suprà; dummodo tempus aliquod ab ultima viatici sumptione intercesserit, quod quidem tempus in Rituali Parisiensi dicitur de comm. infirm. decem dierum spatio præfiniri.

Quæ.

Querunt aliqui, an is, qui paulò antequam incidit in periculum mortis, communicavit, teneatur iterum riculo illo adveniente Eucharistiam recipere. Quamvis Theologi, ut Sorus, Paludanus & alii quos citat & laudat Laymannus cap. 5. de Euchar. existimant illum, qui Eucharistiam recepit octo vel decem diebus antequam in periculum mortis incideret, non teneri sub peccato iterum communicare: quorum sententia quamvis verior tamen & in praxi tenenda est ea, quæ talem ex præcepto divino iterum obligari ad communicandum, etiam si pridie quàm incideret in mortis periculum, jam communicasset. Ita Isamb. ad quaest. 80. §. art. 2. ubi etiam contendit illum, qui nihil de periculo mortis cogitans communicasset aut celebrasset, si eodem die in tale periculum incidat, iterum ad Eucharistiam communicandam per modum viatici obligari: cui tamen sententia ne subscribamus, obstat Ecclesiæ lex & consuetudo prohibens, ne quis eodem die bis communicet, ex aliquot casibus in jure expressis, ut Natalis Domini, rochi duas aut plures Ecclesias parochiales distincte legitime possidentis, &c. inter quos tamen propositus casus nusquam reperitur.

Optimum super hac re consilium esset id præceptum, quod à sanctissimis viris, & nuper etiam ab Eminenti-
mo & de universa Ecclesiâ optimè merito Cardinali
Xonio aliquot annis ante mortem factum legimus
quoties communicabant aut Missæ Sacrificium cele-
brabant, toties sacram Eucharistiam per modum viatici
peculiari intentione sumebant, ea scilicet mente,

si mors ex improvise accideret, divino præ-
cepto de Eucharistia in tali casu su-
menda ab ipsis satisfac-
tum esset.

¶

SECT.

SECTIO IX.

Solvuntur quaedam dubia circa doctrinam praecedenti sectione traditam.

PRIMUM est, utrum amentibus baptizatis administranda sit Eucharistia. Respondet S. Doctor q. 80. a. 9. cum distinctione: vel enim semper caruerunt usu rationis, & talibus dicit Sacramentum hoc non esse administrandum: vel non semper carverunt, & tunc si prius cum essent rationis compotes, apparuit in eis Sacramenti huius aliqua devotio, debet ipsis in articulo mortis exhiberi (ut ibidem docet confirmatque auctoritate Concilii 4. Carthaginensis cap. 76.) nisi forte timeatur periculum vomitus vel expuitionis. Iis autem, qui non omnino amentes sunt, sed debilem tantum habent rationis usum, non est hoc Sacramentum omnino denegandum, sed pro ratione dispositionis & devotionis administrandum.

Secundum est, quae aetate pueris Sacramentum hoc administrari debeat? Resp. nihil super hac re generatim posse definiri, sed cuiusque pueri indolem esse considerandam; in aliis siquidem tardius, in aliis citius rationis usus exoritur: neque tamen requiritur ut puer pleno ac perfecto iudicio polleat, sed satis est secundum mentem S. Doctoris sup. in resp. ad 3. ut aliqualem usum rationis habere incipiat, possitque actum fidei circa hoc Sacramentum elicere, & devotum aliquem affectum circa illud concipere.

Vnde graviter aliquando peccant parentes, pastores, & confessarii, qui ex incuria primam puerorum communionem nimis diu differunt, quos Beatae memoriae Franciscus Salesius Episcopus Gebennensis in ipso rationis crepusculo ad Christum Dominum volebat in huius Sacramenti participatione adduci; ut illius gratiis irrorati tanquam

quam nouellæ oliuarum in circuitu mensæ Domini adulescerent, eoque confortante, baptismalem innocentiam felicius & constantius custodirent.

Tertium est, utrum reis ad mortem damnatis Eucharistia licite denegari possit? Resp. cum Ifamberto ad q. 8. disp. 2. 4. Ecclesiam posse speciali aliquo decreto, vel ratione alicuius consuetudinis, eiusmodi reos ad mortem damnatos Sacramentali Eucharistia perceptione priuare, quod præsertim probat ex eo, quod Ecclesia olim in quibusdam Concilijs, ac nominatim in Concilio Eliberitano, quosdam peccatores publicos, licet poenitentes Sacramentaliter absolutos, sacra viatici sumptione etiam in articulo mortis priuauit: ergo idem etiam nunc in similibus casibus ad horrorem quorundam criminum alius animis imprimendum facere poterit: cum in dispensatione Sacramentorum salua illorum substantia plenam à Christo Domino potestatem acceperit.

Quartum est, utrum sicut sacerdotes celebrantes, sic etiam laici communicantes Sacramentum hoc sub utraque specie sumere debeant? Resp. iuxta definitionem Concilii Trid. sess. 21. cap. 1. *Laicos & Clericos non conficientes, nisi præcepto diuino ad Eucharistia Sacramentum sub utraque specie sumendum obligari; neque vltro pacto, salua fide, dubitare posse, quin illis alterius speciei Communio ad salutem sufficiens* (Et postea subdit cap. 2.) *quod, licet ab initio Christiana religio non infrequens utriusque speciei usus fuisset, tamen progressu temporis, latissime iam mutata illa consuetudine, sancta mater Ecclesia grauib; & iustis de causis adducta, hanc consuetudinem sub altera specie communicandi approbavit, & prælege habendam decreuit: quam reprobare, aut sine ipsius Ecclesie auctoritate pro libito mutare non licet.* (Addit denique cap. 3.) *fatendum esse, etiam sub altera tantum specie totum, atque integrum Christum, utrumq; Sacramentum sumi; ac propterea quod ad fructum attinet, nullam gratiam necessariam ad salutem, eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt.* Certè in scripturis, Act. 2. 20. & 27. fit mentio solius fractionis panis, in cuius communicatione dicuntur fideles fuisse per-

seueras

seuerantes : & olim in Ecclesia Sacramentum hoc sub sola specie panis ad communionem infirmorum asseruatum, ipsique infirmis ministratum fuisse constat ex Concilio Nicæno can. 12. & 14. & ex Eusebio lib. 6. Hist. Eccl. cap. 35. & etiam ex S. Greg. Nazian. in orat. de Gorgonia sorore: ex quibus constat quantum à veritate alienum sit, quod hæretici dicunt, vnumquemque fidelium præcepto diuino ad communionem sub vtraque specie sumendam obligari.

SECTIO X.

Quis sit legitimus huius Sacramenti minister.

QVÆSTIO proposita dupliciter intelligi potest: primo, quis hoc Sacramentum conficere; secundo, quis illud legitime dispensare & administrare possit. Pro illius in vtroque sensu resolutione.

Dicendum t. solum nouæ legis sacerdotem ritè ordinatum esse proprium & legitimum Eucharistiæ conficiendæ ministrum. Hæc veritas, quæ de fide est, constat tum ex his Christi Domini verbis S. Matth. 26. & S. Luc. 22. *hoc facite, &c.* quibus, solis Apostolis, eorumque in sacerdotio successoribus hanc Eucharistiæ conficiendæ potestatem concessit; quo sensu verba illa intelligenda esse docet S. Thom. q. 82 a 1. & constat ex Concilio Lateran. sub Innocentio 3. cap. *Firmiter*, in quo statuitur *neminem nisi sacerdotem ritè secundum clauēs Ecclesiæ ordinatum, Sacramentum hoc posse conficere*: quod etiam expresse definitum est in Conc. Trid. sess. 2. cap. 1. Huic quoque veritati subscripserunt SS. Patres, vt S. Chrysostomus passim in libris de sacerdotio, præsertimque lib. 3. cap. 3. & S. Hieron. dialogo cont. Luciferianos post medium,

vbi

ubi contendit Hilarium quemdam Schismaticum potuisse Eucharistiam conficere, eo quod fuisset tamen in Diaconum ordinatus.

Dicendum 2. solum sacerdotem esse ordinarium dispensationis & administrationis hujus Sacramenti. Ita S. Thom. q. 82. a. 3. & constat ex cap. Per de consecr. dist. 2. in quo reprehenduntur sacerdotes, laicis Eucharistiam dabant ad infirmos deferendam in Concilio Trid sess. 13 cap. 8. dicitur, *hunc semper ecclesia morem fuisse, ut laici à sacerdotibus communionem acciperent.*

Diximus (ordinarium) primis enim Ecclesiae temporibus ob penuriam sacerdotum, extraordinarie hanc charistiam dispensationem Diaconis commissam. Constat ex S. Iustino. Apolog. 2. in fine & ex S. Ambrosio. 1. offic. cap. 41. quod tamen tempore consequentium casum necessitatis redactum fuit, ut declarat Concilio Carthag. 4. can. 38. ac demum prorsus levit.

Quamquam Suarez disp. 72. sect. 1. & alii Doctores ibidem citat, existiment etiam nunc in casu necessitatis (ut si infirmus in mortis articulo postulare viaticum adesset sacerdos) posse Diaconum illi administrare. Similiter docet Tolet. lib. 2. cap. 28. Imò idem Suarez lentia, Koninch, & alii apud Bonacinam disp. 4. quod punct. 1. asserunt in extremae necessitatis casu, ut in articulo mortis, si nullus adsit sacerdos aut Diaconus laici posse Eucharistiam per se ipsum sumere aut alteri sumendam præbere; quod tamen intelligendum est de quovis scandalo: quamvis autem Bonacina hanc sententiam minus probabilem existimet, aliis tamen non probanda videtur; cum olim id usitatum fuerit ut constat ex Eusebio lib. 6. cap. 36. & nuper etiam in Mariae Regina factum laudetur.

Dicendum 3. nullum sacerdotem posse licite alteri charistiam administrare, nisi sit ejus proprius pastor, ex proprii pastoris id est summi Pontificis, Episcopi

vel Parochi commissione seu licentia expressa vel rationaliter præsumpta id faciat. Ita Suarez suprâ sect. 2. Vasquez. disp. 219. cap. 2. Laymannus lib. 5. tract. 4. cap. 7. de Euch. qui hanc affert rationem; quod dispensatio Sacramentorum, ac præsertim hujus, quo fideles spiritualiter pascuntur, sit proprium munus pastoris, quod proinde nemo alius sine illius commissione usurpare debet.

SECTIO XI.

De sanctissimo Missæ sacrificio.

PARAGRAPHUS I.

Utrum in Missa verum & propriè dictum sacrificium offeratur.

MISSÆ nomen plurimi ab hebraïca voce, quæ oblationem spontaneam significat, derivare contendunt: alii tamen probabilius (ut Bellarmino videtur lib. 1. de Miss. cap. 1.) dictionem esse latinam existimant à mittendo derivatam; quia per illam obligationes & preces ad Deum mittuntur; vel quia in illius fine Diaconi vel sacerdotis voce fit missio seu dimissio populi: Patres siquidè Græci nusquam nomen Missæ sed *λειτουργία* usurpasse reperiuntur; quos tamen alias voces Hebraïcas, ut *Pascha, Sabbatum, Alleluja &c.* passim retinuisse videmus.

Quidquid sit de illius nominis derivatione, certum est illud, in Ecclesia antiquissimum & usitatissimum fuisse, ut satis demonstrat eius frequens mentio tum in Conciliis antiquis, tum apud SS. Patres, quos fusè refert Bellarminus loco proximè citato. Et eo nomine, secundum communissimam ac usitatissimam illius acceptionem, significatur actio illa religiosa divinitus instituta, per quam Christi Domini corpus, & sanguis cum sacris quibusdam

busdam ritibus ab Ecclesia præscriptis consecratur, offeratur, ac sumitur. Et de Missa eo sensu intellecta quæritur an sit verum & propriè dictum sacrificium: pro cuius questionis faciliori resolutione.

Supponimus ex Doctrina S. Thomæ 22. q. 85. a. 2. aliorum communiter Theologorum, sacrificium propriè dictum esse oblationem externam soli Deo factam, quæ testimonium supremi dominij, quod in omnes creaturas earumque vitam & existentiam obtinet (cuius præsentia sicut creatæ sunt & cōservantur, sic etiā destrui & annihilari possunt) à legitimo ministro res aliqua sensibilis & permanens ritu mystico consecratur, & transmutatur.

Dicitur 1. (oblatio externa) vt ab internis religionibus discernatur.

Dicitur 2. (soli Deo factam) *quis verò, inquit S. Augustinus 10. de ciuit. c. 4. sacrificandum censuit, nisi et, quem deus aut scivit, aut putavit, aut finxit?*

Dicitur 3. (in testimonium supremi dominij) explicetur in quem finem sacrificium offeratur.

Dicitur 4. (à legitimo ministro) non enim cuiuslibet offerre sacrificium; *Nec (vt ait Apostolus Hebr. 5.) qui sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam deus.*

Dicitur 5. (res aliqua sensibilis & permanens) vt actione sacrificij propriè dicti excludantur actiones inane, quales sunt psalmodiæ, preces &c.

Dicitur 6. (ritu mystico consecratur) id est diuinitati & honori dedicatur: sacrificare enim, vt ait (S. Hieronymus sup. a. 3.) est aliquid sacrum facere.

Dicitur 7. (& transmutatur) ad verum enim & propriè dictum sacrificium requiritur, vt id, quod sacrificatur, transmutetur, vt definat esse id, quod antè erat: cum enim (vt supra dictum) sacrificium offeratur in protestationem quod Deus sit summus vitæ ac necis arbiter; hæc protestatio requirit, vt non solum usus rei, sed ipsa etiam substantia Deo offeratur, & in eius honorem consumatur.

Hoc præsupposito, dicendum est in Missa verum & propriè dictum sacrificium Deo offerri. Hæc veritas, quæ

Concilio Trid. sess. 22. cap. 1. definita est tanquam fide credenda, & quā hæretici hodierni præsertim impugnant, probatur 1. ex Malachia cap. 1. sic Iudæos alloquente: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum. & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus; & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quibus verbis prædicit Propheta (vt explicat S. Aug. lib. 19. de ciuit. cap. 23. cessaturas victimas quas in umbra futurorum offerebant Iudæi, & unum sacrificium gentes à soli ortu usque ad occasum, sicut iam fieri cernimus, oblaturas.*

Probatur 2. ex eo quod Apostolus dixit Heb. 6. quod Christus Dominus factus est Pontifex in æternum secundum ordinem Melchisedech, id est quod, sicut Melchisedech panem & vinum in sacrificium obtulit, sic etiam Christus Dominus corpus & sanguinem suum sub specie panis & vini in sacrificium obtulit, & discipulis suis eorumque in sacerdotio successoribus offerendum tradidit: ita enim hunc Apostoli locum explicant SS. Cypri. Ambr. Hieron. & alij quos refert Bellarm. lib. 1. de Missa cap. 6.

Probatur 3. ex Concil. Nicæno 1. can. 14. vbi statuitur, Diaconos non habere potestatem offerendi sacrificij, sed solos sacerdotes: & Nicæno 2. act. 6. vbi fit expressa mentio incruentij sacrificij, quod in memoriam passionis Christi à sacerdote offertur, diciturque in eo non imaginem, sed ipsummet Christi corpus offerri.

Probatur 4. ex Sancto Ambr. cap. 1. in Sanctum Luc. Cum Sacrificamus, inquit, Christus adest, Christus immolatur: Sancto Gregorio Nisieno orat. 1. de festo Paschæ: Christus non expectat Pilati iudicium, sed ineffabili sacrificij modo præoccupat violentum impetum Iudæorum, ac seipsum offert oblationem pro nobis, sacerdos simul & agnus. Quando verò id accidit? cum nempe corpus suum ad manducandum, & sanguinem familiaribus exhibuit ad bibendum. Et Sancto Aug. lib. 4. de Trinit. cap. 14. Quid gratius offerri aut suscipi potest, quam caro sacrificij nostri, corpus effectum sacerdotis nostri.

Proba-

Probatur 5. hac ratione: ubicunque reperitur altaria & sacerdotes, ibi sacrificium etiam reperiri cesse est, cum non nisi ad sacrificia offerenda usum possint: atqui in Ecclesia Catholica semper fuerunt altaria & Sacerdotes ut constat ex antiquissimis Concilio Calcedonensi a. 451. ubi dicitur Patres Concilii consecrari in Ecclesia. *Ante cancellos sanctissimi altaris*; & Laodiceensi can. 19. ubi statuitur *Salis sacratis licere ad altare accedere*; & can. 44. prohibetur *Ne mulier ingrediatur ad altare*; ex Cyrill. lib. 1. Epist. 9. ubi prohibet, ne offeratur sacrificium pro Christiano quodam defuncto, qui testamentum rerum aliquarum temporalium procuracionem facere mandaverat; *Quia, inquit, non est dignus, ut pro illo sacrificetur, qui sacerdotem Dei ab altari abstraxit.*

Obiiciunt 1. hæretici Christum Dominum in seipsum vocari & revera esse sacerdotem in æternum: unde dicunt nullos in terris sacerdotes illi esse substituendos, nulla proinde sacrificia ab ipsis posse offerri.

Resp. sacerdotes non substitui Christo Domino, illorum multiplicationem repugnare unitati & atri sacerdotii ipsius Christi; sed operari, & sacrificare, eius virtute tanquam ejus Vicarios; sicut, quamvis Christus de se ipso loquens Matth. 23. dixerit *Magister, unus est, Christus*, hoc non obstat, quin sub illo iam alii Doctores & Magistri: unde Apostolus. Tim. 2. & Timoth. 1. vocat se *Magistrum & Doctorem gentium*.

Obiiciunt 2. Apostolum Hebr. 10. dixisse Christum una sui oblatione consummasse in æternum sanctos; unde sequitur nos nullo alio sacrificio indigere, unum Christi in cruce sacrificium infinitam & æternam vim habuerit.

Resp. verum esse, quod Christus Dominus una oblatione æternam humani generis redemptionem fecit; quod tamen non obstat, quin (ut loquitur Conc. Trid. sess. 22. cap. 1.) *Ecclesia sua visibilis* (sicut hominum turba exigui) reliquerit sacrificium, quo cruentum illud, in cruce peractum, representaretur; ejusque memoria in

que sæculi permaneret; atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur.

PARAGRAPHUS II.

Quenam partes Missæ ad rationem sacrificiū pertineant.

DE duabus præsertim ipsius Missæ partibus controversia est apud Theologos, consecratione scilicet & communionem: an utraque vel una solummodo illarum ad rationem seu essentiam sacrificiū pertineat: de aliis enim, quæ in Missa fiunt, conveniunt omnes, quod ad essentiam sacrificiū minime pertineant; sed quod sint tantum ceremoniarum quædam ab Ecclesia institutæ quarum aliæ sunt præparatoriæ ad sacrificium, aliæ repræsentativæ eorum, quæ in Passione Christi Domini gestæ sunt, aliæ demum significativæ fructus, qui ex illo sacrificio super fideles derivatur.

Sunt autem duæ celebriores Theologorum super hac questione sententiæ. Prior est eorum, qui existimant, rationem seu essentiam sacrificiū Missæ in sola consecratione consistere. Ita Suarez disp. 76. & plures alii, quos ibidem idem citat, quorum præcipuæ rationes hæc sunt.

Prima, quod sacri Evangelistæ institutionem hujus sacrificiū referentes solius consecrationis meminerint, nec dicant Christum Dominum corpus & sanguinem suum in illa institutione sumpsisse; quod quamvis S. Thomas 2. 2. q. 81. a. 1. & plurimi alii tum Sancti Patres, tum Doctoresasserant, non est tamen verisimile sacros Evangelistas omisso fuisse, si ad hujus sacrificiū rationem, & essentiam pertinere existimassent.

Secunda

Secunda, quod huius sacrificij essentia consistat in actione, quæ est expressissima Passionis & mortis Christi Domini representatio: atqui consecratio est eiusmodi; cum in illa vi verborum corpus seorsim à sanguine separatur, & sic fiat mystica quedam separatio sanguinis à corpore; in qua quidem separatione realiter interfecta, posita fuit vera & propria ratio sacrificij in cruce peracti: ergo, &c.

Tertia, quod huius sacrificij propria & essentialis actio constituenda sit in actione illa, in qua sacerdos fungitur vice Christi Domini principalis offerentis, & illius nomine aliquid Deo offert: atqui in sola consecratione id peritur; tunc enim solummodo sacerdos in persona ipsius Christi loquitur, & virtute verborum consecrationis animam illam divinam velut insitit in altari, sicque Deo offert: omnes enim reliquæ oblationes, quæ post consecrationem antecedunt, aut subsequuntur, ab ecclesia institutæ sunt; cum S. Greg. lib. 7. Epist. 63. solos primis Ecclesiæ temporibus ad verba consecrationis solam orationem Dominicam addere solitos prætestetur.

Posterior sententia est eorum, qui asserunt ad rationem & essentiam huius sacrificij pertinere quidem consecrationem corporis & sanguinis Christi Domini, quatenus veluti positio seu adductio victimæ ad altare illiusque immolatio; sed solam non sufficere defectu realis immolationis in sacrificio requisitæ; proindeque ad rationem & essentiam huius sacrificij pertinere quoque sacerdotis communionem, per quam huius sacrificij victima in honorem Dei velut destruitur atque consumitur, in quantum probatur per illam sacerdotis communionem corpus & sanguis Christi sub speciebus sacramentalibus esse definit.

Cuius sententiæ assertores sunt Canus, Sotus, Bellarmus et alij, quibus subscribit Isamb. ad quæst. 83. diffinit. quæ art. 4. qui etiam pro ea citat S. Doctorem præfatæ quæstionis art. 3. & fundamenta illius posterioris sententiæ præcipua sunt hæc.

Primum

Primum, quòd Christus Dominus sacrificium hoc instituens simul & offerens dixit, S. Luc. 22. *hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: frangitur iuxta græcam editionem: & de calice sanguinis sui: qui pro vobis fundetur* (Matth. 26.) in remissionem peccatorum: quæ quidem verba de fractione & effusione, quæ in ipso sacrificio fit, intelligenda esse ex mente S. Chrysost. & plurium SS. Patrum probat Maldonatus ad cap. 24. S. Matth. unde rectè colligitur, summptionem corporis & sanguinis Christi Domini à sacerdote factam (quæ per fractionem & effusionem illam significatur,) ad sacrificij rationem, & essentiam pertinere; cum illius fractionis & effusionis virtute peccata remittenda esse dicantur; qui quidem effectus huius sacrificij proprius est, vt infra explicabitur.

Secundum est, quòd ad rationem sacrificij pertineat realis quædam immutatio, seu destructio rei oblata: per consecrationem autem nulla fiat corporis & sanguinis Christi destructio, sed potius noua ipsius sub speciebus sacramentalibus positio, quæ per communionem destruitur; per quam proinde fit, vt corpus Christi amittat esse sacramentale, & sic realiter immutetur.

Tertium est, quòd Ecclesia præcepit vt, si contingat sacerdotem celebrantem facta consecratione mori ante communionem, alius sacerdos etiam non ieiunus perficiat Missam, consumendo totam victimam; ne scilicet sacrificium imperfectum relinquatur: *quale enim est sacrificium, & eum* (vt dicitur cap. Relatum de consecr. dist. 2.) *cui nec*

is corpus sacrificans participes esse cognoscitur. Quamuis autem hæ duæ sententiæ maximè videantur quam probabiles, & ex vtraque illarum possint varij, & eximij sanguinis ac religionis affectus elici; posterior tamen magis nobis arridet, tum ob fundamenta illa quibus innititur, tum etiam, quia rationes pro priori allatæ non ita firmæ discurrunt, quin euerti posse videantur.

Ad primam siquidem Resp. satis expressam in evangelio fieri mentionem, non solum consecrationis, sed etiam communionis, seu consumptionis victimæ huius

hujus sacrificii verbis illis Christi Domini, quæ in præ-
posterioris sententiæ fundamento relata sunt.

Ad secundam Resp. mysticam illam separationem
sanguinis à corpore Christi Domini non sufficere
rationem sacrificii, ad quam (ut dictum est) realis ali-
immutatio rei sacrificatæ requiritur: quæ cum in
consecratione non reperiatur, hinc sequitur, in illa
perfectam & completam rationem sacrificii minimè
periri.

Ad tertiam denique Resp. sacerdotem vi suæ ordi-
nationis habere potestatem non modò consecrandi & con-
rendi victimam, sed etiam illam consumendi; cum
consumptio æquæ ac consecratio & oblatio pertineat
rationem sacrificii, quod perficere debet tanquam
minister Christi, in cujus persona æquæ dici debet victimam
consumere, cum id Christus Dominus fecerit: sicut
eius persona dicitur ipsam victimam consecrare,

PARAGRAPHUS III:

Quinam sint hujus sacrificii effectus.

SUPPONIMVS ex veriori sententia (quam Bellar-
minus Lib. 2. de Missa cap. 4. communem esse Theolo-
rum affirmat) sacrificium Missæ ad effectus suos pro-
cendos vim habere, non solum ex opere operantis
tione scilicet bonitatis & devotionis ejus qui illud offert
(quod illi cum omnibus aliis piis operibus commune est)
sed etiam ex opere operato, id est virtute ipsius sacrificii
quod offertur: idque independentè à bonitate vel
malitia seu indignitate ministri offerentis: unde Concilium
Tridentinum Sess. 22. cap. 21. dicit *hujus sacrificii oblationem ita
mundam, ut nulla indignitate, aut malitia offerentium in-
quinari possit: posset autem inquinari, si ex sola bonitate
et meriti ac merito operis, quod exercet offerens, valorem*

effectum haberet. Accedit communis totius Ecclesiæ sensus qui est, sacrificium hæc pro aliquo sive vivente sive mortuo oblatum posse ipsi esse fructuosum, etsi offerendi ratio ex parte ipsius operantis nihil habeat bonitatis moralis: nec ullo statuto aut lege obligat sacerdotem, qui in peccato mortali ex aliqua obligatione celebravit, iterum celebrare, tanquam obligationi illi minime satisfecerit.

Hoc præsupposito, pro resolutione quæstionis propositæ dicendum est Missæ sacrificium esse ex opere operato, non modo Latreuticum & Eucharisticum, seu sacrificium laudis & Gratiarum actionis, (ut loquitur concil. Trid. Sess. 22. cap. 2 & can. 3.) Sed præterea esse etiam Propitiatorium & Impetratorium, ut in eodem concilio definitum est. Atque in primis quod sit Latreuticum & Eucharisticum, seu quod offerri possit in laudem & honorem Dei, & in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis, consentiunt omnes; & inde constat, quod (ut docet S. August. in Psalm. 29. & S. Leo Sermon. 3. de Passione) in se contineat modo quodam longè perfectiori & eminentiori differentias omnes & proprietates sacrificiorum antiquæ legis: atqui inter sacrificia illa antiquæ legis (ut observat S. Doctor 1. 2. q. 102. a. 3.) quædam offerebantur purè in honorem & laudem Dei, quæ *holocausta* dicebantur; quædam in gratiarum actionem, quæ vocabantur *hostia pacifica*: ergo à fortiori Missæ sacrificium idem præstare poterit, & proinde in Dei laudem & gratiarum actionem offerri.

Quod verò sit etiam propitiatorium, seu expiatorium peccatorum, quod hæretici præsertim negant, probatur 1. ex eo, quod Christus Dominus hoc sacrificium instituens, & offerens dixit: *hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis & pro multis effunditur, vel effundetur in remissionem peccatorum*: quibus verbis (ut explicat S. Alexander Papa & martyr, qui anno 119. Ecclesiæ præfuit, in Epist. decretali ad omnes orthodoxos SS. Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22.) ipsa veritas nos instruit, &c. crimina atque peccata oblatu hæc

F

Domino

Domino sacrificiū deleri, &c. & talibus hostiis placari, & peccata in gentia dimittere.

Probat 2. ex SS. Patribus qui hanc veritatem miter asserunt; ut S. Cyprianus, qui Serm. de Coemini hoc sacrificium esse dicit *Medicamentum* *fructus* *holocaustum* ad sanandas infirmitates, & purgandas *res*: S. August. quæst. 57. in Leviticum asserit, in illo sacrificio veram fieri remissionem peccatorum; & Serm. 11. de *etis* dicit, in altari sanguinem effundi pro peccatoribus. *ra* SS. Patrum testimonia videri possunt apud Gregor. à Valentia disp. 16. quæst. 11. de ritu & oblatione Eucistia puncto 1.

Est autem observandum id, quod docet Bellarm. de Missa cap. 4. Suarez disp. 79. sect. 3. & communiter Theologi, remissionem peccatorum quoad culpam hujus sacrificii effectum, non ad eum modum, quo in baptismo & poenitentia per infusionem gratiæ huiusmodi justificantis remitti solent; sed ea solum ratione, hujus sacrificii intuitu Deus conferat donum poenitentiae, id est gratiæ alicujus actualis auxilium, quo per ad actum perfectæ contritionis eliciendum, vel ad solutionem in Sacramento Poenitentiae dignè, & fructu recipiendam excitetur & adjuvetur: quod expressè claravit Concil. Trid. Sess. 22. cap. 2. ubi de hoc Sacramento loquens, *hujus*, inquit, oblatione placatus Dominus remittit & donum poenitentiae concedens, crimina, & peccata, in gentia, dimittit.

Quod verò spectat ad remissionem poenae peccati ad culpam remissis debita, communis & vera Theologorum sententia (quam fusè explicat & probat S. August. disp. 79. sect. 6.) est, illam per Missæ sacrificium in Missa, diatè fieri, Deo scilicet ob illius oblationem reatua poenam ei pro quo oblatum est: quod etiam docet Thomas q. 79. a. 5. ubi dicit Missæ sacrificium iter prope directe ex institutione sua vim pro peccatis facere uti sitiam.

Denique quòd Missæ Sacrificium sit etiam impetrato-
rium, præter auctoritatem Concil. Trid. Sess. 22. cap. 2. &
can. 3. id expresse definientis constat, tum ex Apostolo 1.
ad Timoth. cap. 2. præcipiente fieri *Obsecrationes*, id est (ut
S. Chrysost. Theophil. & Oecum. explicant,) sacrificia, pro
regibus &c. ut quietam & tranquillam vitam agamus: tum
ex perpetua & universali Ecclesiæ praxi, quæ hoc Sacrifi-
cium offerre consuevit pro quibuscunque bonis spiritua-
libus & temporalibus à Deo impetrandis, & pro quibus-
cunque malis deprecandis & avertendis, ut satis constat
ex orationibus, quibus in Canone & aliis partibus Missæ
olim usæ est (sicut ex antiquis Liturgiis constat) & nunc
etiam uritur. Cujus quidem rei insigne exemplum pro-
fert S. August. lib. 21. de civit. cap. 8. ubi loquens de viro
quodam tribunitio nomine Hesperio, qui cum domum
suam à malignis spiritibus infestari comperisset, servos-
que & animalia vim illorum noxiam perpeti, *Regavit no-*
stros, inquit, me absente Presbyteros, ut aliquis eorum illò per-
geret, cuius orationibus cederent; perrexit unus, obtulit ibi
Sacrificium corporis Christi orans quantum potuit, ut cessaret
illa vexatio; Deoque prætinus miserante cessavit.

Neque dicas minus conveniens videri rem infinitè ex-
cellentem (qualis est victima illa divina, quæ in Missa
offertur) ad rem aliquam temporalem & caducam ordi-
nare Resp. enim, minime conveniens fore, si res illa tem-
poralis & caduca propter se solummodo expeteretur; non
esse autem, si expetatur tanquam medium ad Deum in
catibus bonis suis honorandum, & salutem æternam per recta
& legitimum illorum usum consequendam; ex qua sola
intentione decet Christianos, non modò in Sacrificio
in Missa, sed etiam in aliis orationibus à Deo bona tempo-
relia postulare.

Quæres itan Missæ Sacrificium effectus suos infallibili-
ter producat? Resp. cum distinctione: si enim conside-
retur ut est Latreuticum & Eucharisticum, infallibi-
liter haud dubiè consequitur effectum suum respectu Dei,
ad quem honor & laus ex hoc Sacrificio (quod illi non
potest

potest non esse acceptissimum) semper redundat in satisfactorium, habet etiam infallibiliter suum effectum in illis pro quibus offertur, idque secundum modum mensuram, tum institutionis ipsius Christi, tum deumnis & bonæ dispositionis illorum pro quibus offertur dummodo nullum ponant obicem; id est dummodo quando illis huiusmodi fructus applicatur, sint iam sanctificante constituti: nunquam enim poena relaxatur, nisi simul remittatur, vel ante remissa sit, ut ex dicendis cap. seq. intelligitur. Si autem spectetur ut impetratorium, habet etiam infallibilem effectum ad bona spiritualia vel temporalia in generali à Deo petrandi, non verò ad hæc vel illa in particulari; cuius parte Dei nulla intercedat promissio absoluta de illis specialibus bonis Sacrificii huius intuitu consideratis, sed tantum conditionata; si nimirum bona illi & nunc conducant ad maiorem Dei gloriam, & illi quo postulantur salutem.

Quæres 2. an Missæ Sacrificium æqualis sit effectus à bono sive à malo ministro offeratur. Resp. si spectetur illius effectus prout est ex opere operato, æquales esse illius efficaciam; cum nullo modo pendere a dispositione bona vel mala ministri, ut docet S. Th. q. 82. a. 6. si verò spectetur prout est ex opere operantis, tunc certum est, illius fructum pendere à dispositione Sacerdotis: quæ quod melior est, eo magis illi & aliis prodest.

PARAGRAPHUS IV.

Quibus personis proſit Miſſæ Sacrificium ; ſeu pro quibus licitè & validè offerri poſſit.

QUÆSTIO propoſita intelligenda eſt , non de eo Miſſæ fructu , qui ex opere operantis provenit ; certum eſt enim ejusmodi fructum applicari poſſe à quolibet Sacerdote iis omnibus vivis & defunctis , pro quibus orationes ſuas particulares ad Deum dirigere poteſt , cum ſit utrobique par ratio : ſed de fructu illo qui eſt ex opere operato.

Circa hujus verò quæſtionis reſolutionem conveniunt in quibuſdam Theologi ; in quibuſdam verò non conveniunt. Atque in primis conveniunt omnes in eo quòd Sacrificium Miſſæ validè & licitè offerri poſſit pro omnibus , & quibuſlibet fidelibus baptizatis non excommunicatis , ſive vivis ſive defunctis in purgatorio exiſtentibus. Id conſtat ex ipſius Eccleſiæ perpetua & univerſali praxi , quæ tum in antiquis Liturgiis , ut videre eſt apud Pamelium Tomo 1. Liturgicon ; tum in ritu illo , quo nunc in Miſſæ celebratione utitur , Sacrificium hoc offerre conſuevit. *Pro omnibus Orthodoxis , atque Catholicis & Apoſtolicæ fidei cultoribus &c. Et pro omnibus in Chriſto quieſcentibus , qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei , & dormiunt in ſomno pacis.*

Conveniunt etiam omnes in eo , quòd Miſſæ Sacrificium nec licitè , nec validè offerri poſſit pro damnatis , ſive cum peccato aliquo actuâli mortali , ſive cum ſolo originali deceſſerint. Quod expreſſè docuit S. Auguſt. lib. 3. de origine animæ cap. 11. *Noli credere , inquit , nec dicere , nec docere , Sacrificium Chriſtianorum pro iis , qui non baptizati de corpore exierunt , offerendum ſi vis eſſe Catholicus.*

Conveniunt item omnes Sacrificium Miſſæ poſſe validè ac licitè offerri in honorem & memoriam Sanctorum , ut habetur

ut habetur in Concilio Tridentino, Sess. 22. cap. 3. quod illi offeratur Sacrificium, (ut ibidem declarat) soli, qui illos coronavit: unde nec Sacerdos dicere solet. tibi Sacrificium Petre, vel Paule; sed Deo de illorum gratias agens, eorum patrocinia implorat; ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam faciamus.

Non conveniunt autem omnes, an, & qua ratione Missæ Sacrificium licitè offerri possit pro infidelibus baptizatis, & pro excommunicatis baptizatis. Quidam enim Doctores existimant, Missæ Sacrificium directè infidelibus non baptizatis offerri licitè posse: probè tamen alii docent, indirectè quidem posse pro infidelibus non baptizatis, sicut & pro excommunicatis baptizatis Sacrificium illud licitè offerri; quatenus scilicet incrementum, & exaltationem Ecclesiæ, & quovis Schismate ab ea tollendo offertur; quæ duo per conversionem infidelium & resipiscentiam excommunicatorum manifestantur: directè autem nec pro excommunicatis, nec pro infidelibus non baptizatis posse licitè offerri.

Atque in primis quod spectat ad excommunicatos (quo nomine intelligimus hic tantum nominatim communicatos vel notorios Clericorum percussores) tamen Extravagantem Martini 3. quæ incipit *Ad evitanda* stat prohibito Ecclesiæ cap. *Anobis* & cap. *Sacris* extensam sententia excommunicationis, ubi vetatur pro illis Sacrificium offerri: quam tamen prohibitionem Ricardus, & Navarrus apud Isamb. ad qu. 83. disp. 7. art. 2. cent, non extendi ad excommunicatos per veram penitentiam jam contritos, licet nondum ab excommunicatione absolutos, pro quibus existimant Missæ Sacrificium licitè posse offerri.

Quod autem neque etiam pro infidelibus non baptizatis offerri licitè possit, constat ex ipsius Ecclesiæ præcepto, quæ quamvis summo affectu illorum conversionem & salutem exoptet, nullam tamen eorum mentionem Missæ fieri voluit, neque pro eis orationes ullas in illa

ferri; quod tamen haud dubiè fecisset, si pro eis Sacrificium hoc offerri voluisset: *quis enim, inquit S. August. lib. 1. de Orig. animæ c. 9. offerat Sacrificium corporis Christi, nisi pro iis, qui sunt membra Christi.*

Quæres, an Missæ Sacrificium ex opere operato proficiat, non solum illis pro quibus offertur, sed etiam ipsi Sacerdoti offerenti quatenus præcisè est offerens. Suarez disp. 79. sect. 5. & quidam alii cum illo affirmativè respondent: alii tamen cum Gabriele, Vasquez disp. 232. cap. 3. probabilius negant, docentque, nullum in Sacrificio Missæ fructum ex opere operato provenire Sacerdoti offerenti quatenus est offerens: quod probari potest ex eo, quod Apostolus Hebr. 5. dicit, Pontificem seu Sacerdotem constitui pro hominibus in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis: unde propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam & pro semetipso offerre pro peccatis. Ex quibus Apostoli verbis sequitur (quod rectè docet S. Thomas 3. p. q. 22. a. 4. ad 1.) Sacerdotem sui Sacrificii effectum participare, non in quantum Sacerdotem, sed in quantum peccatorem: proindeque ut effectum aliquem Sacrificii sui accipiat, requiri necessariò, ut habeat se passivè ad illud, id est, ut illud offerat pro se, sicut & pro aliis, ad quos ex ejus applicatione fructus Missæ derivatur. Quod præterea confirmari posse videtur ex verbis, quibus per Episcopum Sacerdos consecratur: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium tam pro vivis, quam pro defunctis*: hæc enim verba significant, potestatem illi conferri, qua proficiat illis, pro quibus Missæ Sacrificium oblaturus est; unde sequitur Sacerdotem præcisè eatenus sibi ipsi prodesse, non quatenus offert Missæ Sacrificium, sed quatenus pro seipso illud offert.

PARAGRAPHUSV.

Quanam applicatio requiratur ex parte Sacerdotis celebrantis, ut Missæ fructus in alios derivetur.

AD faciliorem & certio rem quæstionis propositæ resolutionem quædam hic ex communi & recepta Theologorum doctrina observanda sunt.

Primum est, Sacerdotem celebrantem multiplici nomine Missæ Sacrificium offerre: in primis quidem nomine Christi ut principalis offerentis, & ex cujus merito procedit ipsius Sacrificii valor; proinde ex cujus voluntate præsertim pendet alius applicatio; ut enim habetur in Concilio Trid. Sess. 22. cap. 2. *Idem est nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui se ipsum in Cruce obtulit* Deinde nomine Ecclesiæ, cui meritorum suorum & satisfactionum dispensationem Christus Dominus commisit: præterea nomine proprio, quatenus ex libera sua voluntate Missæ Sacrificium offert, illiusque fructum aliis, vel sibi applicat. Denique nomine aliorum, qui simul cum eo Sacrificium illud offerunt, quales sunt ii, qui Missæ inserviunt aut assistunt, vel pro illa celebranda eleemosynam ad ipsum Sacerdotis victum erogant: qui quidem quamvis Laici existant, dicuntur tamen ipsum Missæ Sacrificium suo modo per ipsum Sacerdotem offerre, præsertim quando interno affectu illius actioni junguntur, ut docet Leo Epist. 81. cap. 2. & aperte colligitur ex ipsius Sacerdotis celebrantis verbis, dum in Missæ canone de assistantibus dicit: *qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis.*

Secundum est, inter illos omnes offerentes Christum Dominum primum & principalem locum tenere; ita ut ex eius præsertim voluntate pendeat fructuum huius Sacrificii applicatio, quorum quidem voluit omnes

& sing
cium
capac
quod
flag.
tation
millit
omnib
tribus
sancti
la; qui
fundit
plicati
nullum
dere (u
lit nol
tingit.
Sim
Christ
ejusde
baptiz
ponen
hoc Sa
atque
omnib
Por
Christ
aliqua
termin
minist
rum si
muni
um,
offerri
ex Ch
set, nu
& sim
plican

& singulos fideles esse participes, quoties illud Sacrificium offertur; dummodo tamen illius participationis capaces sint, nullusque ex illorum parte obex reperiatur: quod explicat S. Cyrillus Hierosolym. Catech. 8. Mystag. ubi hoc Missæ Sacrificium dicit esse *hostiam propitiationis pro communi Ecclesiarum pace &c. pro regibus, pro militibus, pro sociis, pro agrotis, pro afflictis, & in summa pro omnibus, qui egent auxilio &c. deinde pro defunctis sanctis Patribus, & Episcopis; denique pro omnibus qui inter nos vitam sanctam sunt.* Unde quoad communem hunc fructum Missæ, qui ex Christi Domini voluntate in omnes fideles diffunditur, nulla specialis ipsius Sacerdotis celebrantis applicatio requiritur: imò dummodo valide illud offerat, nullum ex fidelibus ab illius participatione potest excludere (ut rectè monet Isamb. ad q. 85. disp. 7. art. 5.) sed velit nolit unusquisque illorum portionem, quæ ipsum contingit, recipit.

Simili ratione Ecclesia, quæ est intentionum ipsius Christi Domini fidelis interpres, vult etiam fructuum ejusdem Sacrificii participationem omnibus fidelibus baptizatis ab unitate sua non præcis & nullum obicem ponentibus communicari; ideoque in canone præscripsit hoc Sacrificium offerendum esse *Pro omnibus Orthodoxis atque Catholicis & Apostolica fidei cultoribus; & etiam pro omnibus in Christo quiescentibus.*

Porro ex hac fructuum Missæ generalitate, certum est Christo Domino ita volente & disponente, notabilem aliquam partem relictam esse liberæ applicationi, & determinationi tam ipsius Sacerdotis celebrantis tanquam ministri, & mysteriorum ejus dispensatoris, quam aliorum simul cum eo offerentium; quod constat ex communi sensu ipsius Ecclesiæ, quæ approbat morem fidelium, quo expetunt pro se Sacrificium istud peculiariter offerri quod frustra facerent, si omnis ejus fructus jam ex Christi Domini, & Ecclesiæ intentione applicatus esset, nullusque superesset per Sacerdotis intentionem applicandus.

Sicut autem sacerdos in huius sacrificii actione superior existit aliis cum ipso offerentibus; sic etiam fructus illorum applicatio ab eius intentione praesertim pendet ita ut siue licite, siue illicite applicet (de qua re mox dicetur) valida tamen & rata semper sit haec illius applicatio cum sit actus à potestate ordinis pendens, qui proinde eius voluntati subiacet, ut recte docet Isamb. sup. art. 13.

Tertium est, determinari certo à nobis non posse, quantum sit fructus Missae, quem Christus Dominus voluit, generatim ad omnes fideles vivos & defunctos, siue specialim ad hos vel illos secundum intentionem particulari rem sacerdotis celebrantis derivari: cum nec sacra Scriptura, nec Ecclesiae traditio, nec Concilia, aut Patres quicquam de eiusmodi quantitate definierint aut tradiderint, ideoque satis esse, ut sacerdos celebrans saltem tacite, interpretative tantum de huius sacrificii fructu his aut illis secundum devotionem aut obligationem applicet, velut quantum Christus Dominus ipsi applicandum concessit.

His observatis pro quaestionis initio huius. Paragraphe propositae resolutione dicendum est, quadam requiritur parte Sacerdotis celebrantis, ut eius applicatio valida sit quadam verò, ut sit licita.

Ad hoc enim, ut valide fructum huius sacrificii applicet, requiritur in primis eius intentio eodem prorsus modo, quo antea dictum est requiri ut Sacramentum aliquod valide conficiat; est enim utrobique par ratio, ut docet Isamb. citato art. 13. Vnde sicut ad validam Sacramenti cuiuslibet consecrationem, sic etiam ad validam huius sacrificii applicationem habitualis intentio minimè sufficiens est: actualis optima, sed non necessaria; virtualis verò sufficiens est, & actuali deficiente necessaria.

Requiritur 2. ad eandem applicationis validitatem, intentio illa siue actualis siue virtualis concomitetur ipsam Sacrificii actionem, sicut comitari debet Sacramenti consecrationem aliàs si post sacrificium peractum (v. g. post consecrationem factam, praesertim secundum sententiam illam.

illorum, qui existimant sacrificii rationem & essentiam in illa sola consistere) Sacerdos applicare incipiat; hæc ejus applicatio nullum effectum sortietur: quia cum sacrificium esse desierit, illius effectus ex opere operato non amplius subjacet liberæ applicationi Sacerdotis.

Requiritur 3. ut applicatio illa specialis à Sacerdote faciendâ, sit determinata & certa, nec effectum hujus sacrificii suspensum relinquat: qua ratione docet idem Isamb. cit. ar. 13. Sacerdotem v. g. qui à nullo rogatus, hodie celebrat Missam, non posse istius Missæ fructum ex opere operato applicare illi, qui die crastino rogaturus est eum, ut dato honorario pro se offerat; ita ut hæc priori Missæ celebratione satisfaciatur obligationi, quam honorario illo accepto contraxit: quia sicut Sacramentorum, sic etiam sacrificii effectus à futura conditione pendere non potest.

Neque dicas, Deum probè nosse futurum esse, ut talia crastina die roget Sacerdotem, ipsique eleemosinam largiatur, ut pro se offerat: quamvis enim hoc verum sit; sicut tamen Deus nullum punit nec remunerat ob ea quæ futura prævidet, sic etiam effectum hujus sacrificii non confert propter prævisam aliquam actionem futuram: unde sequeretur, effectum sacrificii manere suspensum; quod nullatenus dici debet.

Iam ad hoc, ut applicatio Sacerdotis non modò valida sit sed etiam licita, debet ipse Sacerdos præsertim attendere, ut per illam obligationibus suis, si quæ sint, satisfaciatur. Circa illas autem obligationes præcipua difficultas est, an possit Sacerdos una Missæ celebratione & applicatione pluribus obligationibus particularibus satisfacere: an v. g. qui pro Missæ sacrificio celebrando accepit duo stipendia seu honoraria, quorum quodlibet secundum receptam consuetudinem sufficiens censeatur, possit una Missæ celebratione utrique satisfacere: cujus quidem difficultatis solutio pendere videtur ex solutione alterius questionis, quam Paragrapho sequenti discutiemus.

PARA.

PARAGRAPHUS VI.

*An Missæ sacrificium pro pluribus oblatum, tantum
singulis prodest, quantum si pro uno solum
offerretur.*

SUPPONENDUM est ex comuni Theologorum doctrina, quod quamvis sacrificium Missæ sit in se valoris infiniti, tam ratione rei oblatæ, quam principalis offerentis, cujus dignitas & excellentia infinita est, nihilominus efficientia, & influxus actualis ipsius sacrificii est solummodo finitus, ut docet S. Thomas in 4. dist. 45. quæst. 2. art. 4. & post illum Navarrus, Bellarminus, Toletus, Suarus, & plures alii, quos citat & sequitur Lammannus tract. 5. de sacrific. Missæ cap. 1. Idque constat, tum ex eo, quod Ecclesia Missæ sacrificium pro eadem re solum iterat, ut satis manifestum est ex ejus praxi; tum sequitur, quod influxum actuale illius finitum esse judicet; tum etiam ex eo, quod Eucharistia non sit majorem efficientiam in ratione sacrificii, quam in ratione Sacramenti: atqui licet in ratione Sacramenti sit infinitus valoris & excellentiæ, non nisi limitatos tamen producat effectus: ergo à pari in ratione sacrificii non nisi finitus producat.

Hoc præsupposito, pro quæstionis propositæ resolutione dicendum est. quando plures sunt Missæ sacrificium simul offerentes, tunc illud non minus prodesse singulis pro ratione dispositionis cujusque illorum, quam si unus tantum esset offerens: ex.gr. quando multi Missæ celebrationi adstant, illudque cum Sacerdote offerunt, tantum singulis prodest illud sacrificium, quantum si unus solus adesset & conferret. Ita Cordubensis lib. 1. quæstionarii quæst. 3. opin. 5. conclus. 3. ubi dicit hanc esse

esse communem Doctorum sententiam, & pro illa plurimos citat, quibus subscribit Isambertus ad quæst. 83. disp. 7. art. 8. Ratio est, quia ad multiplicationem oblationis, cujus quoque fructus multiplicatur: atqui quando plures adstant Sacerdoti celebranti, censetur cum illo moraliter simul offerre, proindeque tot sunt oblationes, quot sunt offerentes. Vnde sequitur quod sacrificium illud tantum singulis prodest, quantum uni prodesset, si solus offerret: imo si spectetur fructus Missæ prout responderet non tantum operi operato, sed etiam operi operantis, quo numerus adstantium est major, etiam fructus ille copiosior est; tum quia sicut major est virtus unita quam divisa, sic etiam multorum preces in illo sacrificio simul unitæ magis efficaces sunt apud Deum, quam separatim oblata; tum etiam quia, quo numerosior est offerentium multitudo, eo major honor Deo exhibetur, sicut princeps multitudine adstantium & sibi deservientium honorari censetur: qua ratione SS. Patres & Concilia Missam parochialem commendant, propter majorem in illa fidelium simul offerentium unionem, & uberiores quæ inde prosuunt benedictiones.

Dicendum 2. Missæ sacrificium non æquè prodesse iis pro quibus offertur tantum generatim, ac illis pro quibus speciatim & nominatim offertur. Id satis constat ex ipsius Ecclesiæ praxi: si enim non magis prodesset iis pro quibus speciatim offertur quam aliis, frustra Ecclesia illud offerret pro certis & determinatis quibusdam personis, ut pro muliere pregnante, pro infirmo, pro hoc vel illo defuncto, &c.

Dicendum 3. sacrificium Missæ oblatum speciatim pro pluribus, non tantum prodesse illis singulis, quantum uni eorum; si pro illo solo speciatim offerretur, proindeque Sacerdotem, qui pluribus personis ratione stipendii seu honorarii à singulis accepti, aut alia quavis de causa obligatus est ad sacrificandum, non satisfacere unicum pro illis offerendo sacrificium. Ita S. Bonavent. Richard. Major, Sorus, & alii, quos citat, & quibus subscribit

Smar,

Suar. disp. 69. Sect. 12. quæ sententia communis est, & in praxi tenenda, probaturque ex communi ipsius Ecclesiæ sensu & quotidiana praxi, quæ tam multæ singulares Missæ pro singularibus personis, nullo etiam accepto ab eis stipendio, offeruntur; cum saltem ex charitate illas singulas offerri pro pluribus imò pro omnibus par esset; si pro illis pluribus, vel omnibus oblata æque illis ex opere operato prodesse, ac si pro singulis offerrentur. Et sane cum Missæ sacrificium pro defunctis oblatum, ijs aliter prodesse non possit, nisi ad relaxationem pœnæ temporalis in Purgatorio ab ipsis luenda, si Missa vna pro pluribus oblata tantum pœnæ singulis relaxat, quantum relaxaret vni si pro eo solo offerretur, cur tam multæ Missæ pro vno duntaxat, & non pro omnibus, aut saltem pro pluribus speciatim offeruntur? Concilium Trid. sess. 25. cap. 4. de reform. cum tanta cautela solis Episcopis, & Abbatibus, & Generalibus Ordinum reductionem Missarum ad minorem numerum permisit, idque tantum in certis casibus ibidem expressit, quod etiam circumspicere & prudenter ab ipsis fieri vellet, ne forte conscientiam suam in discrimen adducant: cum inquam hoc ita statuerit, si Missam pro pluribus oblata, tantum singulis prodesse existimaret, quantum si pro vno duntaxat offerretur?

Hoc autem quod in hac tertia assertione dictum est, intelligi debet (ut recte obiteruat Isamb. ad quæst. 83. dist. 7. a. 2.) de sacrificio Missæ, prout est satisfactorium; quæ ratione quando pro pluribus speciatim offertur, minus singulis prodest, minusque pœnæ per illud redimitur respectu singulorum, quam si pro vno tantum offerretur, quia ut sic, se habet per modum cuiusdam solutionis; quæ cum sit finita, ut ex ante dictis patet, minuitur habundantia si in plures diuidatur. At verò quatenus est impetratorium, tantum potest prodesse multis quantum vni, cum enim vis illius impetratoria infinitam Dei misericordiam & liberalitatem respiciat, nihil obstat, quin Deus oblatione illius sacrificij ad beneficia sua conferenda exoretur æque pro multis, ac pro vno.

Quæres utrum, sicut Sacerdos intentioni eorum pro quibus obligatur, satisfacere debet quoad numerum Missarum; ita etiam teneatur quoad alias huius sacrificij circumstantias, v. g. utrum, quando qui postulavit de tali Sancto, in tali loco, vel tempore celebrari; Sacerdos ad id præstandum teneatur? Resp. Sacerdotem celebrantem, quantum potest intentionem illius, à quo stipendium accepit, exequi debere; proindeque talem pro illo Missam celebrare qualem postulavit; non tamen peccare, si ex iusta aliqua causa Missam celebret aliam ab illa; ex. gr. si postulavit, ut celebraret pro defunctis, & illo die incidat festum alicuius Sancti duplex, vel semiduplex, aut etiam simplex, poterit Sacerdos Missam illius festi celebrare: quamvis enim Missa propria defunctorum aliqua ratione ipsis defunctis magis prosit propter orationes, & preces ad hunc finem ab Ecclesia institutas: si tamen consideretur ut sacrificium, æqualiter prodest; imò illarum orationum defectus satis suppleri censetur deuotione celebrantis, & intercessione illius Sancti cuius Missa celebratur. Ita Nauar. Suar. Tolet. & plures alij, quos citat & sequitur Bonac. disp. 4. quæst. ult. de sacrific. Missæ punct. 7. Parag. 3.

Quod verò ad locum spectat, debet Sacerdos in eo celebrare, quem designauit is, qui stipendium dedit, nisi necessitas aliqua, aut rationabilis causa excuset: & similiter quoad tempus, debet quam primum potest obligationi suæ satisfacere. Vnde Bonac supra Parag. 5. dicit peccare Sacerdotes, qui sunt notabiliter in mora celebrandi; præsertim, quando ex mora illa sequitur alteri præiudicium, ut si Missa, quæ pro infirmo dicenda erat, ob nimiam dilationem non nisi defuncto illo celebratur: quare cauere debent Sacerdotes, ne stipendia Missarum dicendarum nimis cupide congerant, ex quarum dilatione conscientia ipsorum oneretur. In ijs tamen locis, in quibus sit populi concursus ob festum alicuius Sancti vel aliquam deuotionem, censentur illi, qui postulant Missas, & stipendia offerunt, tacite consentire in dilationem

nem illam, quæ ut plurimum necessaria est, ut illorum aliorum intentioni satisfiat: in quo tamen, qui ejusmodi stipendia recipiunt, curare debent, ut nihil ab ipsis sit quod iustitiæ vel charitati repugnet.

PARAGRAPHUS VII:

Applicationis à Sacerdote celebrante faciendæ præcæ; & optima praxis proponitur.

QVONIAM non raro contigit Sacerdotes quosdam ex inconsideratione, aut alia de causa minus convenienter hujus Divini sacrificii vim & efficaciam applicare; ex qua tamen applicatione (ut ex ante dictis constat) tanquam ex conditione necessaria uberrimorum fructuum illius participatio maxime pendet; idcirco illis in inutile, nec ingratum fore existimavimus, si ex iis quæ superioribus Paragraphis dicta sunt, brevem aliquam facilem hujus applicationis faciendæ methodum seu praxim colligamus.

Cum igitur Divinum hoc sacrificium omnes quotumcunque sacrificiorum proprietates modo quodam excellentissimo in se complectatur, sitque Latænticum, Eucharisticum, propitiatorium & impetratorium (ut supra explicavimus) Sacerdos celebrans, illud secundum has omnes ejus proprietates applicare poterit, & ad hoc attentionem & intentionem suam dirigere.

Atque in primis illud offerre intendet ad supremum cultum & honorem condignum divinæ majestati deferendum, offerendo ipsiusmet Christi veri & naturalis filii Dei demissionem, humilitatem, devotionem, adorationem & alia similia religionis officia, quæ in hoc victimæ statu modo quodam inexplicabili summæ Trinitatis exhibet.

Secundo

Secundò illud offeret ad gratias Divinæ majestati exhibendas, pro tot & tantis beneficiis, sive in natura, sive in gratia, ingratias licet, & immerentibus tempore præterito collatis, & in futurum præparatis, & promissis, ac præcipuè pro inestimabili Redemptionis humanæ per divini verbi Incarnationem, & ejus in carne assumpta Passionem, & mortem, beneficio, cujus memoriam præsertim in hoc sacrificio recolit voluit ipse Christus Dominus, & expressis verbis in ejus institutione præcepit.

Tertio ad placandum divinum numen, tot & tantis sceleribus, & peccatis quotidie, & ubique offensum, ab eoque misericordiam, ac poenitentiae gratiam pro eluendis ipsorum peccatorum maculis exorandam, nec non ad satisfactionem condignam pro iisdem peccatis ejus justitiæ exhibendam.

Quartò denique postulanda quæcunque beneficia tum spiritualia, tum etiam temporalia, quatenus ad ejus gloriam, & salutem nostram conducere possunt, & ad deprecanda quæcunque mala, sive præsentis tempore vexantia, sive in futurum impendentia.

Hæc autem præstabit Sacerdos primùm nomine ipsius summi Sacerdotis Christi Domini, intentionem suam illius intentioni perfecte conformando, & submittendo: inde totius Ecclesiæ nomine, omnimodam vim, & efficaciam hujus divini sacrificii universis illius membris applicando, tum sanctis & beatis in cælo ad gratias de illorum victoriis & præmiis Deo exhibendas, præsertim quando in illorum honorem Missa celebratur; tum animabus in Purgatorio ad poenas earum per satisfactoriam hujus sacrificii vim sublevandas; tum cunctis fidelibus viatoribus in terra, præsertimque illis quorum memoriam in Canone nominatim fieri præcipit, ut summo Pontifici, Episcopo (Regi) adstantibus, &c. ad fructum hujus sacrificii participationem illis communicandam, Deum, ut ipsius Christi & Ecclesiæ minister, cui notabilis fructuum illorum pars pro arbitrio dispensanda relicta est, applicabit eos in particulari, tum sibi, tum personis aliis.

alijs siue viuis, siue defunctis, quibus ex obligatione netur, vel ex charitate & deuotione hoc pietatis officium impendere cupit; idque vt suo ac illorum nomine supremum patriæ ac religionis cultum Deo per Christum deoratur, gratias pro omnibus beneficijs ac nominatim pro his vel illis exhibeat, veniam & gratiam pro omnibus peccatis ac peculiariter pro his aut illis exoret, ac denique, vt bona quæcunque sibi necessaria, aut vtilia impetret, prefertimque hæc vel illa, quatenus ad diuinam gloriam conducere possunt.

Ad euitandos autem scrupulos, qui circa huius particularis applicationis obligationem vel modum suboriri possent, optimum aliquibus visum est, si post debitam applicationem ijs factam, erga quos aliqua incumbit obligatio, Sacerdos illius sacrificij fructus alijs personis sibi charitate aut alia ratione peculiariter coniunctis, aut commendatis communicare cupiens, intentioni sue conditionem eiusmodi apponat, vt scilicet hanc communicationem velit, & à Deo postulet, in quantum licite & secundum iustitiæ ac charitatis leges velle, & postulare potest; sic enim tuta conscientia, & sine cuiusquam præiudicio poterit ex infinito illo, & nunquam exhaustiundo meritorum ac satisfactionum Christi Domini thesauro, cuius dispensator constitutus est, in aliquas personas partem aliquam deriuare, quæ ex summa & ineffabili Dei charitate ac misericordiâ, non-nisi maxima & vberima sperari potest.

PARAGRAPHUS VIII.

*Explicantur reliqua quæ ad debitam huius
sacrificij celebrationem requi-
runtur.*

NON repetemus ea quæ varijs sectionibus huius ca-
pituli dicta sunt de materia, forma, intentione, aliis-
que ad validam, & licitam Eucharistiæ confectiorem re-
quisitis, nec non de dispositionibus ad ipsius dignam re-
ceptionem necessarijs, quæque quidem maxime à Sacer-
dotibus exiguntur, ut diuinum hoc sacrificium debitè of-
ferant: sed illis suppositis, subjungemus tantum ea, quæ
ex ipsius Ecclesiæ instituto ad conuenientem Missæ cele-
brationem requiruntur.

Dicendum igitur 1. ad debitam huius sacrificij celebra-
tionem requiri tempus aptum, totum illud scilicet, quod
à primo auroræ crepusculo vsque ad meridiem excurrit,
ut habetur capite *Noctæ*, & capite, *Et hoc de consecrat.*
dist. 1. quare excepta festiuitate Natalis Domini (in cu-
ius nocte sacrificatur) illicitum est alijs temporibus an-
te auroræ initium Missam celebrare, ut docet S. Thon.
q. 83. a. 2. & cum illo communiter omnes: quod tamen
Suar. disp. 80. sect. 4. & quidam alij Doctores, quos ci-
tat & sequitur Laym. tract. 1. de sacrif. Missæ cap. 4. ita
explicant, ut ad euitandam culpam satis fore existiment,
si Missa priuata ad initium auroræ finiatur.

Potest autem Episcopus in causâ particulari dispen-
sare, ut ante auroram celebrare liceat; multoque magis
ipse met tali facultate uti, sicut ex communi Theologo-
rum consensu docet Coninck. quaest. 83. art. 2. dub. 4. ubi
addit consuetudinem, quæ in quibusdam Galliarum, Belgij,
ac Germaniæ locis viget, ut hiemis tempore aliquot ho-
ris

ris ante solis ortum Missa inchoetur in gratiam operationum & famulorum, reprehendi non debere, quando non contradicit Episcopus: quod etiam docet Nau. cap. 2. num. 85.

Simili ratione illicitum est Missam celebrare post meridiem: quæ est doctrina communis fundata in praxi & consuetudine ipsius Ecclesiæ, & roborata speciali constitutione Pij V. quæ incipit, *Santissimus*: Suarez tamen, & alij, quos citat & sequitur idem Laym. supra existimant, ad culpam evitandam satis esse, si Missa inchoetur ante meridiem, vel saltem in ipso meridie.

Potest vero Episcopus ob iustam aliquam causam dispensare, ut post meridiem celebretur, ut supra de anticipatione dictum est: imo in casu necessitatis etiam non petita Episcopi licentia (si ad illum facilis non detur recursus) celebrari poterit post meridiem: v. g. si infirmus viatico indigeat: si festo die publica Concio usque ad meridiem & ultra producta sit, licebit postea Missam privatam inchoare, præsertim quando aliqui ex populo Missam non audierunt: item, si Sacerdos festo die ratione itineris impeditus fuerit, ne ante meridiem celebraret, poterit post meridiem celebrare, ut docent Henric. Miranda, Suar. & alij apud eundem Laym. supra.

Dicendum 2. requiri locum idoneum, id est ab Episcopo consecratum seu dedicatum, vel ab eodem, aut alio eius licentia & facultate benedictum. Ita S. Thom. art. 1. q. 83. & habetur cap. *sicut* & cap. *nullus*, de consecr. dist. 1. ubi tamen excipitur casus necessitatis, v. g. in bello, quando Missa in castris pro exercitu dicenda est: in longa peregrinatione per loca infidelium: in maximo aliquo populi concursu, quem Ecclesia capere non potest; & similibus casibus, in quibus tamen semper Episcopi licentia obtinenda est, si commodè ad illum recurri possit.

Ipsis autem Episcopis speciali Privilegio indultum est, ut super altari portatili ubiuis sacrificare, vel sacrificium adistere possint, non solum in casu necessitatis, sed & ob solam deuotionem: quod etiam docet Suar. disp. 81. sect. 1.

sect. 3. ex eorum tamen prudentia pendet prospicere, ut talia loca ad id eligant, in quibus nihil, quod tanti mysterij sanctitati, ac reuerentiæ minus conueniens, factum sit, aut faciendum videatur.

Monentur tamen iidem Episcopi in Concilio Trid. sess. 22. Decret. de obseruandis in celebr. Missæ: Ne patiantur priuatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & oratoria ad diuinum tantum cultum dicata, ab iisdem Ordinariis designanda, & visitanda; sanctum hoc sacrificium à secularibus, aut regularibus quibuscunque peragi.

Porro neque etiam in Ecclesia consecrata celebrare licet, si violata, aut polluta fuerit, nisi prius reconcilietur, ut ex communi Ecclesiæ praxi constat. Tribus verò modis censetur Ecclesia pollui. Primo, per homicidium, aut violentam aliquam sanguinis humani effusionem, ex gravi & notoria percussione facta in Ecclesia, ut habetur c. *Proposui* & cap. ult. de consecr. Ecclesiæ, Secundo, per illicitam & notoriam seminis humani intra Ecclesiam effusionem, ut habetur eodem cap. ult. & cap. *Ecclesiis* de consecr. dist. 1. Tertiò, per sepulturam hominis nominatim excommunicati, aut notorii Clericorum percussoris; item infidelis, aut alicuius hominis non baptizati, etiamsi solummodo infans sit, ut habetur citato cap. *Proposui*, & cap. *Sacris* de sepulturis & cap. *Ecclesiam* de consecratione.

Est autem obseruandum discrimen in Ecclesiam ab Episcopo consecratam, & illam quæ Episcopali autoritate tantum benedicta est: illam enim solus Episcopus, hanc verò quilibet Sacerdos ex Episcopi commissione reconciliare potest, ut habetur cap. *Aquam* & cap. ult. de consecr. Ecclesiæ.

Si autem Ecclesia secundum maiorem sui partem destruat, quod Episcopus diiudicare debet; ex. gr. si eius parietes ex maiori parte corruerint, non amplius in ea celebrare licet; eaque reedificatâ non simplici reconciliatione, sed iterata consecratione, seu dedicatione, aut saltem benedictione opus est, ut habetur c. *Ecclesiis* de consecr. dist.

dist. 1. & cap. *Ligneis* de consec. Eccles. ubi tamen declaratur, consecrationem non amitti, si tecta solummodo aliaque opera lignea combusta sint, illas parietibus; quod consecratio in ipsis præsertim parietibus fiat; quamvis in eiusmodi Ecclesia, quæ omni prorsus tecto carere Missam celebrari non conveniat ob varios casus, qui aëris iniuria & ventorum agitatione accidere possent: tamen illius instaurato nulla neque consecratione neque reconciliatione opus erit.

Dicendum 3. requiri altare, quod lapideum esse debet & ab Episcopo consecratum, ut habetur cap. *Altaria* de consec. dist. 1. Est autem duplex altare; vnu n. portatile alterum fixum & stabile: inter quæ hoc discrimen intercedit, quod illud per se consecratur, hoc vero non nisi quatenus basi affixum est. Vnde sequitur, quod altare portatile quocunque deferatur, non amittat consecrationem; fixum vero amittat, si ab interiori structura & basi amoveatur, ut habetur cap. *Si motum* de consec. dist. 1. cap. *Ligneis* de consec. Eccles. Illud verò utriusque altaris commune est, quod notabili fractione consecrationem amittat; quando scilicet talis est ut in illo calix cum panis amplius consistere non possit: item violatione sigilli seu loculi in quo reliquiæ sanctorum conditæ sunt; quamvis aliqui Theologi negent, asserantque reliquiæ illas ad consecrationem altaris non esse absolute necessarias; spectata tamen consuetudine ipsius Ecclesiæ, quæ in Missæ hanc orationem à Sacerdote ad altare ascendente illudque osculante recitari voluit: *Oramus te Domine, pro meritis Sanctorum tuorum, quorum reliquiæ hic sunt, &c.* probabilius est, & in praxi tenendum, eiusmodi sigilli violatione consecrationem altaris amitti; proindeque iterum esse consecrandum: quod aperte colligitur ex cap. de consec. Eccl. ubi dicitur quod, *Si lapis ille, qui sigillum continet, confRACTUS fuerit, aut etiam diminutus, debet altare denuo consecrari:* & ita etiam docet Durandus in Rationali lib. 1. cap. 6. Angel. verbo, *Altare* §. 2. & alij communiter.

Dicens

Dicendum 4. in altari dum Missa peragitur, necessaria esse quædam ornamenta, quæ in rubricis Missalis enumerantur: ac in primis tres, aut saltem duas mappas, aut ad minus vnam duplicatam, vt tradit Suar, disp. 81. sect. 6. & Tolet. lib. 2. cap. 2.

Secundò, Corporale, quod equidem non sericum, aut auro aliâue materia intertextum, sed purè lineum ac simplex esse debet. Similiter & pallam, quæ calici superponitur, & pars quædam corporalis esse censetur, sicuti colligitur ex antiqua consuetudine, secundum quam corporale etiam calicem cooperiebat, vt obseruat Scottia lib. 3. de sacrificio cap. 5. quæ palla etiam lineæ, & simplex esse debet, saltem ex ea parte, quæ calicem contingit: & vtrumque ab Episcopo, aut alio facultatem habente benedictum esse oportet. Ita docet S. Thom. q. 83. a. 3. ad 7. & 8. & habetur cap. *Consulto* de consecr. dist. 1. Quamuis autem de mapparum benedictione nihil in iure decretum reperiatur, Ecclesiæ tamen consuetudo id etiam exigit, vt docet Azor. Lib. 10. cap. 28. quæst. 8.

Tertiò Calicem, & patenam ex materia aurea, vel argentea, aut saltem stannea; non verò lignea, lapidea, ferrea, ærea, aut vitrea, vt docet S. Thom. q. 83. a. 3. ad 6. & habetur cap. *vasa* & cap. *vt calix* de consecr. dist. 1. Debent autem calix & patena esse ab Episcopo consecrata, vt habetur cap. vnico de sacra vñctione; & constat ex vsu & consuetudine ipsius Ecclesiæ. Adjungitur purificatorium lineum, & mundum ad ipsum calicem abstergendum; velum item sericum, quo calix & pars anterior corporalis tegi solet.

Quartò, Missale approbatum, secundum vsu, quem in celebrando quisque sequi tenetur: communis enim Doctorum sententia est, ac præsertim Nau. cap. 25. num. 84. Syl. verb. *Missæ* Azor. cap. 29. quæst. 4. Tol. lib. 2. cap. 2. Sacerdotem illum peccaturum mortaliter, qui celebraret absque libro, in quo saltem canon Missæ contineretur, quamuis, quæ dicenda essent, memoriter teneret.

Quintò

Quintò lumen, vt constat ex cap. ultimo de celebrat. Missarum: dicit autem Tolet. loc. cit. duas candelas censas, aut saltem vnā requiri; ita vt sine lumine celebrare existimet, esse peccatum mortale: quamuis etiam absolute loquendo necessarium non sit ex præcepto vt candelæ illæ sint cereæ, possitque lumen ex oleo, postulante necessitate, adhiberi, vt docet Suar. disp. sect. 6. standum est tamen communi Ecclesiæ consuetudini, nec nisi candelis ex cera communiter vtendum esse.

Sextò imaginem Crucifixi, quæ secundum regulam Missalis altari superponi debet, ad cuius pedes reponitur tabella secretorum, quam vulgò canonem vocant.

Dicendum 5. requiri præterea vestes sacras, quibus sacerdos celebrans indutus esse debet: sunt autem sex, scilicet, alba, cingulum, manipulus, stola, & calceolus: quas quidam vestes mundas, & integras, atque Episcopo, aut alio facultatem habente benedictas esse oportet; ita vt Tolet. loc. cit. & plures alij existiment, peccatum mortale cum vestibus minimè benedictis, notabiliter immundis, vel laceris celebrare: quod & similiter de corporalibus intelligendum est.

Quæres 1. quamdiu vasa, & lintheamina sacra consecratione vel benedictionem retineant. Resp. de vasis, tam consecrationem retinere, quamdiu integra perseuerant, amittere verò, si notabiliter frangantur aut diuidantur, vt formam & quantitatem, quæ ad conuenientem & proportionatum eorum vsum necessaria est amplius non teneant, ita Ledesma tract. de Sacram. Euch. cap. 21. addit calicem, & patenam, quamuis pristinam formam retineant, amittere tamen consecrationem, si de nouo deurentur ex ea parte, qua corpus & sanguinem Christi contingunt, proindeque denuo consecrari debere. Vestimentis autem aut lintheaminibus sacris docet Anselm. lib. 10. cap. 28. quæst. 9. illa tunc amittere benedictionem, quando ita franguntur aut dissuuntur, vt ad id amplius apta non sint, ad quod Ecclesiæ benedictione dedicata fuerant.

Quæres 2. an liceat omnibus sacra vasa & vestes contingere. Resp. 1. vasa & lintheamina sacra, calicem scilicet, patenam, corporale, & ciborium, dum in illis continetur corpus & sanguis Christi, à nemine præterquam à Sacerdote vel Diacono sine gravi culpa tangi non posse. Ita Suar. Palud. & alii apud Laym. tract. 5. de Sacrif. Mis. c. 6. & habetur ex cap. Non oportet dist. 23.

Resp. 2. eadem lintheamina & vasa sacra, etsi vacua sint, contrectari aut tangi non debere ab iis, qui sacris ordinibus non sunt initiati, ut habetur cap. In sancta, de consecr. dist. 2. Hujus tamen præcepti Ecclesiastici transgressionem, (si contemptus absit) culpam venialem non excedere docet Suar. Azor. Sot. & alii apud Laym. supra; imò si rationalis causa suadeat, nulla erit culpa, ut ibidem docet.

Vbi autem consuetudo viget, ut corporalia, & pallæ, ac purificatoria, à personis laicis præsertimque fœminis Deo sacris mudentur, prius à sacerdote vel Diacono in pelui lavari debent, & aqua lotionis in piscinam effundi vel in ignem projici.

Porro alias vestes benedictas, & reliqua altaris ornamenta, quæ neque Chrismate uncta sunt, neque corpus Domini, aut sanguinem immediatè attingunt, cum reverentia tangere omnibus etiam laicis concessum est. Verum ad profanos usus adhibenda non sunt, quamvis vetustate consumpta sint; sed potius igni absumenda, ut dicitur c. Ligna, &c. Altaris de consecr. dist. 1.

Dicendum 6. requiri ministrum, qui sacerdoti celebranti inserviat, ut habetur cap. Hoc autem, de consecr. dist. 1. & cap. Proposuit, de filiis Presbyt. Hic autem minister debet esse vir, non fœmina, ut habetur cap. 1. de cohabit. Clericorum & mulierum. Imò Suar. disp. 87. sect. 1. & Sotus disp. 13. quæst. 2. art. 5. arg. 12. satius esse arbitrantur, si urgeat necessitas, Missam absque ministro celebrare, quam fœminam ad Altare respondentem, aut urceolos porrigentem adhiberi: nihil tamen ob stare videtur, quo minus fœminæ præsertim Sanctimoniales, ex loco remo-

G

10 fag

to sacrificanti respondeant, ut ibidem dicit Suar, & usque
Ecclesie in Monasteriis declarat.

Est autem observandum, Sacerdotis celebrantis pedes
calteatos esse debere; ob maiorem honestatem, & decen-
tiam, ut docent Syl. Rich. & alij apud Perrum Ledes-
tract. de Euch. cap. 20. Caput verò apertum & nudum,
habetur cap. Nullus, de consecr. dist. 1. Azor. tamen, Suar,
alii, quos citat Laym. cap. 5. de Sacrif. Miss. cap. 6. exi-
mant, Episcopum posse ob causam aliquam rationabilem,
v.g. infirmitatis, dare licentiam sacrificandi capite opor-
to amictu, vel pileolo; præsertim usque ad Canonem. In-
si causa ita celebrandi manifesta sit, tali dispensatione
non esse opus docent Nav. Syl. & Henric. apud eundem
Laym. dummodo nullum inde scandalum oriatur, & ne-
cessitas celebrantis, v.g. ob infirmitatem, senectutem, loci
frigus &c. ab unoquoque; adstantium facile dignosci possit.

Superest una difficultas hic solvenda, nimirum quoties
Sacerdos Missam celebrare teneatur. Resp. cum distin-
guatur: si enim de Parocho, aut alio beneficiato sermo sit,
quoties celebrare tenetur, vel per se, vel saltem per alium
qui officio suo, vel obligationi satisfaciat. Si vero de Sacerdote generatim hoc quærat,
trahendo ab aliis obligationibus specialibus, nihil aptius
responderi potest quàm id, quod habetur in Concil. Trid.
sess. 23. c. 14. ubi dicitur Episcopum curare debere, ut Sa-
cerdotes saltem (quod verbum notandum est) diebus Dominis
& festis solemnibus; si autem curam animarum habuerint,
frequenter, ut suo muneri satisfaciât, Missas celebrent. Ex quo
bus Conc. verbis merito infertur maximè congruè esse,
decens, ut Sacerdos quantum fieri potest, quotidie sanctis-
simum illud Sacrificium offerat; quam quidem praxim
piam & religiosam, laudât SS. Patres ac præsertim S. Cyrillus
lib. 1. Ep. 2. S. Ambr. orat. in funere fratris, S. Hieron. lib.
adversus Iovin. S. Syric. Papa in Epist. ad Himerium c. 1.
Innoc. I. in Epist. ad Exuperium, S. Chrysost. Hom. 17. in Epist.
ad Hebræos: quibus addere possumus Ioan. Gersonem
part. 2. operum tract. de præparatione ad Missam.

Monet tamen idem Concilium sess. 22. in decret. de observandis ac evitandis in observatione Missæ, *Omniem operam & diligentiam in eo ponendam esse, ut quantâ maximâ fieri potest, interiori cordis munditiâ, & puritate, atque exteriori devotionis ac pietatis specie, hoc divinum, atque tremendum mysterium peragatur. Ideoque decernit, ut Episcopi ea omnia prohibere, atque e medio tollere sedulo curent, ac teneantur; quæ vel avaritia, idolorum servitus, vel irreverentia, quæ ab impietate vix sejuncta esse potest, vel superstitio, vera pietatis falsa imitatrix, induxit.*

Atque ut multa paucis comprehendantur, in primis, quod ad avaritiam pertinet, cujusvis generis mercedum condiciones, pæctæ, & quicquid pro Missæ novis celebrantibus datur; nec non importunas, atque illiberales elemosynarum exactiones, potius quàm postulationes, aliæque huiusmodi; quæ à simoniaca labe vel certe à turpi quæstu non longè absunt, omninò prohibeant.

Deinde, ut irreverentia videtur, singuli in suis Diocæsi-bus interdiciant, ne cui vago, & ignoto Sacerdoti Missæ celebrare liceat. Neminem præterea, qui publicè, & notoriè criminis sit, aut sancto Altari ministrare, aut sacris interesse permittant; nève patiantur privati in domibus, atque omninò extra Ecclesiâ, & Oratoria ad divinum tantum cultum dedicati, ab eisdem Ordinariis designanda, & visitanda. Sanctum hoc Sacrificium à secularibus, aut regularibus quibuscumque peragi; ac nisi prius qui intersint, decenter composito corporis habitu, declaraverint se mente etiam ac devoto cor:is affectu, non solum corpore, adesse. Ab Ecclesiis verò musicas eas, ubi siue organo, siue cantu lascivum, aut impurum aliquid miscetur, item saculares omnes actiones, stana, atque adeo profana colloquia, deambulationes, strepitus, clamores arceant; ut domus Dei verè domus orationis esse videatur, ac dici possit.

Postremò, ne superstitioni locus aliquis detur, edito, & pœnis propositis caveant, ne Sacerdotes aliis, quàm debitis horis celebrent; nève ritus alios, aut alias ceremonias, & preces in Missarum celebratione adhibeant, præter eas, quæ ab Ecclesia probata, ac frequenti, & laudabili usu receptæ fuerint. Quorundam verò

Missarum, & candelarum, certum numerum, qui magis à superstizioso cultu, quàm à vera religione, inventus est, omnino à Ecclesia removeant; doceantq; populum, quis sit, & à quo potissimum proveniat sanctissimi huius sacrificii tam pretiosus ac celestis fructus. Moneant etiam eundem populum, ut frequenter ad suam Parochiam, saltem diebus Dominicis, & maioribus Festis, cedant.

CAPUT QUINTVM

De Sacramento Pœnitentiæ.

SECTIO I.

Quid nomine Pœnitentiæ intelligatur.

PŒNITENTIÆ nomen in duplici sensu à Theologis sumi solet: primò, pro virtute morali infusa, cuius proprius actus est detestari peccatum, ac de illo commisso dolere, non modò, quatenus rectæ rationi advertitur, sed præsertim quatenus est offensa quædam, & iniuria Deo illata, cum proposito emendandi ac reparandi offensam illam & injuriam, ipsique Deo satisfaciendi. Ita Doctor. 3. p. q. 85. a. 1. 2. & 3. & de hac pœnitentiæ virtute frequens mentio reperitur in scripturis. *fuitq; ut loquitur Concil. Trid. sess. 14. cap. 1. universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam, & iustitiam assequendam necessaria.*

Secundò nomen Pœnitentiæ sumitur pro uno ex Sacramentis novæ legis; id, est pro, ritu aliquo externo, sensibili divinitus instituto, quosdam hominis pœnitentis, & ministri absolventis actus complectente, quo ab illo Deo reconciliatur, & à peccatis post Baptismum commissis absolvitur.

Primus, qui hujus Sacramenti veritatem impugnavit, fuit Novatus Episcopus Africanus, qui exinde Romanus

veniens

veniens Novatianum presbyterum, & alios quosdam seduxit, & in suas partes traxit, ut fufius declarat Baronius ad annum Christi 254. nu. 66. ubi refert ipsum novarum ipsiusque gregales primùm in Africa adversus S. Cyprianum Schisma conflasse, eò quòd in lapsis Ecclesiæ reconciliandis nimis rigidum se præbere. Postea mutata facie (quod rectè observat idem Baronius, peculiare esse omnium hæreticorum atque schismaticorum, nunquam scilicet perstare in eadem sententia, sed pro loco, & tempore novas induere formas) in sanctissimum Pontificem Cornelium turbas Romæ concitasse, eò quòd lapsos pœnitentes in Ecclesiam reciperet, eisque beneficium absolutionis impertiret, ut eū prætextu illo è sede Romana deturbarent, & Novatianum fastu, & ambitione tumentem in illā per fas nefasque intruderent: eoque tandem devenit ipse Novatus, ut negaret ullam sacerdotibus novæ legis ad remittenda peccata post Baptismum commissā traditam esse à Christo potestatem; verùm ipsius Novati sectatores postmodum ab eo desciverunt (quod Lutheranis, Calvinistis & aliis à veritate dissidentibus familiare est nimirum ut ab autoribus, & patriarchis sectarum suarum, ubi frav's illorum patescere incipit, paulatim se subducant, & alia dogmata profiteri subinde incipiant, donec ab illis etiam ad alia transfugere veritatis armis oppressi cogantur) càm enim ipsius Novati asseclæ præfatam magistri sui hæresim propugnare non possent, illam temperare voluerunt, admittentes quidem aliquod remedium, quo virtute clavium Ecclesia remittere posset leviora peccata, non tamè graviora & atrociora; quod testatur Sanctus Ambros. libr. 1. de pœnit. cap. 2. ubi de illis hæreticis sic loquitur, *Admittunt se exceptis gravioribus criminibus, relaxare veniam levioribus. Non hoc quidem author erroris Novatus ait, qui nemini dandam Pœnitentiam putavit.*

Errorem illum ab Ecclesia proscripsum, (ut testatur Cyprianus Epi. 12. & 54. cap. 9.) & iam obsoletum recentiores hæretici denuò renovare conati sunt, ut videre est apud Bellarm lib. de Pœnit. ca. 9.) negantes sacrum illum

ritum, quo Ecclesia Catholica in reconciliandis poenitentibus post Baptismum lapsis utitur, esse Sacramentum Christo Domino institutum, aut ullam inesse sacerdotibus ad peccata remittenda iudiciariam potestatem: cuius quidem erroris falsitas, & simul Catholici dogmatis veritas plenius constabit ex ijs, quæ sectione sequenti dicentur.

SECTIO II

Poenitentiam esse verum & propriè dictum novum

legis Sacramentum, contra hæreticos demonstratur.

PRÆTER auctoritatem universæ Ecclesiæ (quæ tum in Concilio Florent in decreto Eugenii, tum in Tridentinæ sess. 14. can. 1. hoc dogma tanquam certissimum, ac fide credendum definivit, erroremque oppositum anathematice percussit) probari potest ejusdem dogmatis veritas multis testimoniis. SS. Patrum fusè relatis à Iudoco Coccone tom. 2. thesauri lib. 7. art. 1. & seq. duo vel tria hic illustrata proferemus. Primum est S. Ambr. lib. 1. de Poenit. cap. 1. *Cur baptizatis, inquit, si per hominem peccata dimitti non possunt? Quid interest, utrum per Poenitentiam, an per Lavacrum hoc ius sibi datum Sacerdotes vendicent? quibus verbis æqualem vim ad peccata remittenda sacerdotibus, sive Baptismum conferendo, sive Poenitentia Sacramentum administrando tribuit. Secundum est S. Chrys. lib. 3. de sacerdotio, ubi, postquam potestatem ad peccata remittenda, quæ sacerdotibus collata est, contulit cum potestate eorum eadem ad conficiendam Eucharistiam: postea conferendam eandem cum potestate baptizandi, neque enim, inquit, illi, cum nos regenerant, sed etiam postea condonandorum nostrorum peccatorum potestatem obtinent. Tertium S. Petri Chrysologi Sermon. 84. ubi sunt, inquit, qui per homines non posse peccata remitti præseribunt &c. Remittit Petrus peccata, & toto cum gaudio suscipit poenitentes, atque omnibus sacerdotibus hanc a Domino concessam amplectitur potestatem.*

Probat

Probari Præterea potest eadem veritas ex his Christi Domini verbis S. Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ex quibus duo colliguntur; primum est, ritum aliquem externum à Christo Domino institutum esse, quo Apostoli eorumque in sacerdotio successores de peccatis juridicè cognoscerent, eaque sic cognita vel remitterent, vel retinerent, idque (ut fit in iudiciis humanis) verbo aliquo manifestarent. Secundum est, huic ritui divinitus instituto adjunctam esse promissionem gratiæ sanctificantis; quod satis indicant verba illa: *Remittuntur eis:* cum hæc peccatorum remissio non nisi per gratiæ sanctificantis infusionem fiat, ut constat ex iis, quæ in priori huius operis parte in tractatu de gratia dicta sunt. Unde patet, Pœnitentiam esse ritum externum à Christo Domino institutum, quo gratia confertur; ac proinde esse Sacramentum: & eo sensu verba illa Christi Domini intellexerunt S. Cypr. in Serm. de lapsis, S. Basil. in Epist. ad Amphilochoium, S. Athan. hom. in illa verba; *Ite in castellum* & S. Thom. in comm. super c. 16. S. Math. ubi tres errores super illorum verborum explicatione vitandos esse monet. Primus est eorum, qui opinati sunt, Sacerdotes posse quemlibet pro arbitrio solvere aut ligare, peccata remittere aut retinere; quod falsum est; his enim verbis Christus vices suas tantummodo demandavit Sacerdotibus, ut facerent quod ipse facturus fuisset, si visibilis in terra manere voluisset; proindeque ut peccata remitterent vel retinerent, non pro libito, sed prout ipse remisisset aut tenuisset; quod ab Ecclesiæ sensu discere debent.

Secundus error est, solvete aut ligare nihil esse aliud, quam pœnitentem solum, aut ligatum declarare; verum, si hoc ita esset, Christus Dominus potius dicere debuisset: *quacunque soluta erunt in cælis, solvetis super terram;* eum è contrario dixerit: *quacunque solveris super terram, soluta erunt in cælis.* Et hic error proscriptus etiam fuit in Concilio Trident. sess. 14. can. 9.

Tertius denique error est, sacerdotem, antequam absolutionis verba proferat, supponere debere, pœnitentem

per contritionis actum à culpa peccati, & æterna pœna reatu jam factum esse liberum; proindeque absolventem illum tantummodò à pœna temporali, quæ plerumque peccato quoad culpam remisso luenda superest, non tota quidē, sed aliqua ejus parte illius eximere. Verum quā falsa & aliena sit à vero, & genuino verborum Christi Domini sensu hæc verborum illorum expositio, satis per se manifestum est: quis enim dicat, remittere peccata nihil aliud esse, quàm ipsa peccata jam remissa supponere, & solummodò aliquid de pœna temporali peccatis quoad culpam remissis debita minuere?

Obiicies, in Sacramentis novæ legis pro materia requiri rem aliquam sensibilem; nullam autem ejusmodi materiam in Pœnitentia reperiri; proindeque non esse sacramentum.

Resp. actus pœnitentis esse materiam Sacramenti Pœnitentiæ, ut infra dicitur; actus autem illos esse sensibiles vel per se, vel per aliquid aliud; confessionem quidem per se, cum Sacerdotis auditu percipiat; contritionem autem per humiliationem externam, genuflexionem, lacrymas, & alia ejusmodi signa exteriora, atque etiam per ipsam confessionem.

Quæres, an Pœnitentiæ Sacramentum sit ad salutem necessarium? Resp. affirmativè, idque non modò necessitate præcepti, de qua suo loco agetur; sed etiam mediè, quod satis expressè declaravit Concil. Trid. sess. 14. cap. 1. ubi dixit, *Sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum salutem necessarium esse, ut nondū regeneratis ipse Baptismus*. Est autem necessarium vel in re, vel saltem in voto; ita ut quamvis peccator aliquando per actum perfectæ contritionis Deo reconcilietur, ipsa tamen reconciliatio (ut loquitur idem Concil. Cap. 4. *ipsi contritioni, sine Sacramenti voto quod in illa includitur, non est adscribenda*, Eatenus autem votum hujus Sacramenti in perfectæ contritionis actu includi censetur, quatenus, qui perfectè contritur, ita dispositus est, ut absolute velit servare præcepta omnia sub mortali obligantia, ita ut nullum sit de quo si actu cogita-

rer, illud adimplere non vellet: atqui datur præceptum divinum, & Ecclesiasticum (ut infra explicabitur) confitendi peccata omnia mortalia post Baptismum commissa, eaque clavibus Ecclesiæ subijciendi. Vnde sequitur, peccatorem perfectè contritum ita esse dispositum, ut peccata sua confiteri, & clavibus Ecclesiæ subijcere expressa vel tacita, seu interpretativa intentione velit.

SECTIO III.

Quæ sit materia Sacramenti Pœnitentiæ.

SUPPONIMVS juxta doctrinam S. Thomæ q. 84. a. 2. in Sacramento Pœnitentiæ sicut & in aliis novæ legis sacramentis, duplicem materiam esse distinguendam, remotam scilicet, & proximam: juxta quam distinctionem.

Dicendum 1. materiam remotam sacramenti Pœnitentiæ esse peccata actualia post actualem Baptismi susceptionem commissa. Ita S. Thomas citat artic. 2. & cum eo communiter omnes. Ratio est quia sacramentum Pœnitentiæ versatur circa peccata, unde sequitur quod ejus sint materia: dici autem non potest, quod sint materia proxima, cum illa sit pars ipsius sacramenti, quæ simul cum ejus forma ad producendam gratiam suo modo concurrere debet; quod peccatis nullomodo convenire potest: unde sequitur, quod sint tantum materia remota.

Sunt autem hic aliqua observanda circa remotam illam Pœnitentiæ materiam. Primum est, peccata illa eatenus dici hujus sacramenti materia, quatenus per Pœnitentiā destruuntur, & abolentur; sicut lignum dicitur ignis materia, quia per illum consumitur; quo exemplo utitur Catech. Rom. Part. 2. c. 5.

Secundum est, sola peccata post realem Baptismi susceptionem admissa, esse remotam hujus sacramenti materiam: quod satis expressè declaravit Concil. Trid. Sess. 14. c. 1. & 2. Ratio est quia sola ea peccata sunt ejus sacramen-
ti ma-

ei materia, quæ ab illis commissæ sunt, in quos sacerdos
tanquam iudex potest ferre sententiam: at Ecclesia (ut lo-
quitur Concilium Trid. Cit. c. 2.) in neminem iudicium en-
cet, qui non prius in ipsam per Baptismi ianuam fuerit in-
gressus.

Tertium est, peccata omnia post Baptismum commissæ
sive mortalia, sive venialia, esse materiam huius sacramen-
ti; cum de omnibus confessio fieri possit à pœnitente, &
Sacerdote absolutio conferri, ut satis constat ex generali
& illimitata potestate remittendi quæcumque peccata,
quam Christus Dominus Apostolis, eorumque in sacra-
dotio successoribus, concessit. Et hoc etiam intelligi debet
de peccatis jam in confessione declaratis, & per Sacerdotem
absolutionem remissis, ut docet S. Thom. in 4. dist. 17. q. 2.
a. 3. q. 5. ad 4. & dist. 18. q. 1. a. 3. q. 2. ad 4. & post illum Pa-
lud. Major, Med. Suar. & alii apud Laym. tract. 6. cap. 3. de
Sacram. Pœnit. & demonstrat usus in Ecclesia receptus, & ap-
probatus confessiones generales instituendi, in quibus
peccata jam antea confessæ, & remissæ declarantur, & de
vibus iterum subiiciuntur: & hanc praxim non solum in
confessionibus generalibus, sed etiam in aliis peccatis
qua jam confessæ, & remissæ iterum declarandi Navam
tanquam sanctam & piam laudat, si devotionis causa con-
scientia quieta fiat.

Dices, peccata illa iam remissa fuisse, & ex consequenti
esse delicta & abolita; proindeque materiam huius sacra-
menti esse non posse, cum amplius deleri, & aboleri non
possint.

Resp. peccata illa eatenus esse huius sacramenti mate-
riam, quatenus actus pœnitentis circa illa versari possunt:
id est, quatenus pœnitens potest illa detestari, confiteri,
&c. sicque materiam proximam huius sacramenti submi-
nistrare, quæ simul cum forma illius proprium effectum
producat, scilicet gratiam sanctificantem, per quam pec-
cata illa formaliter deleantur & abolerentur, nisi iam de-
leta & abolita forent.

Quartum est, hanc esse differentiam inter peccata mor-
talia

talia, & venalia; quod peccata mortalia sint materia huius sacramenti necessaria, id est, quod non alia ratione quam per hoc sacramentum in re, vel in voto susceptum remitti possint; peccata autem venialia sint tantum materia sufficiens, id est quod quamquam recte & utiliter (ut loquitur Concil. Trid. Sess. 14. cap. 5.) citraque omnem presumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisq; aliis remediis expiari possint. Addit Nav. Cap. 21. num. 35. iis, qui per divinam gratiam peccatis mortalibus non implicantur, utile esse sapius peccata venialia confiteri: quia per id augetur gratia, poena Purgatorii minuitur, propositum nunquam peccandi mortaliter renovatur, & habitus peccandi venialiter diminuitur.

Dicendum 2. materiam proximam huius sacramenti esse hos tres actus pœnitentis, scilicet contritionem (sumpto generatim hoc nomine, prout etiam attritionem complectitur) confessionem, & satisfactionem. Ita S. Doctor q. 84. a. 2. & expressè definitum habetur in Concil. Florent. in decr. Eug. & in Trid. sess. 14. Cap. 3. his verbis: *sunt autem quasi materia huius sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempe Contritio, Confessio, & Satisfactio. Qui quatenus in pœnitente ad integritatem sacramenti, ad plenamq; & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione Pœnitentia partes dicuntur.*

Ex illis autem tribus Pœnitentiæ partibus S. Doctor Citat. a. 2. & cum eo communiter alii Theologi asserunt, contritionem, & confessionem esse partes essentielles; satisfactionem verò esse tantum partem integram ipsius sacramenti; quod etiam habetur in catech. Rom. Part. 2. c. 5. contritionem enim, & confessionem esse partes essentielles inde constat, quod sine illis Pœnitentiæ sacramentum, nec fructuosum; nec validum esse possit, ut ex infra dicendis constabit; satisfactionem verò esse tantum integram, quod absque ea & validum & fructuosum esse possit, ut patet in pœnitente illo, cui in articulo mortis potest aliquando valide & fructuose conferri absolutio, quavis nulla pœnitentiæ iniun-

injungatur; & præterea ex eo, quòd satisfactio communiter post receptam absolutionem impleatur, ut dicitur in fra: ex quibus cum habeatur, illam non esse partem huius sacramenti essentiali, sequitur ut sit solum integrans. Et est, quod hoc sacramentum absque illa integrum & completum esse non possit; sicut licet pes, vel manus non sit pars essentialis hominis, cum absque pede vel manu verum homo esse possit; est tamen pars integrans, quia sine pede vel manu homo integer, & completus esse non potest.

SECTIO IV.

Quæ sit forma Pœnitentiæ.

FORMA sacramenti Pœnitentiæ consistit in his verbis sacerdotis pœnitentem absolventis: *Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Ita definitum habetur in decreto Eugenii, & in concilio Trid. sess. 14. c. 3. ubi dicitur *Formam huius Sacramenti in illis ministri verbis positam esse: Ego te absolvo.* & hoc etiam docet S. Thom. q. 84. art. 3. ex cuius doctrina quædam oblatione digna colligit Isamb. ad cit. quæst. disp. 2. art. 2. & sequent.

Primum ad validitatem huius Sacramenti necessarium requiri, ut illa absolutionis verba pronuncientur voce sacerdotis, neque ad hoc satis esse, si scripto tradantur: cuius quidem rei nulla melior ratio afferri potest, quam ipsius Christi Domini institutio, quæ nobis per Ecclesiæ praxim innouescit. Hæc autem verborum prolatio debet à sacerdote fieri præsentem ipso pœnitente; absolutio enim absentis conferri non potest, ut declaravit Clemens VIII. speciali suo decreto, quod refertur à Laym, tract. 6. c. 3. de Sacram. Pœnit.

Secundum est, quòd quamvis sacerdos in huius Sacramenti administratione verba omnia supra relata profert, imò & alias preces, quæ & Ecclesiæ instituto ante & post

absolu

absolutionem recitanda sunt, adungere debeat, nisi forte aliqua necessitas aut causa rationabilis excuset, ut in Rituali declaratur; nihilominus ad essentiam absolutionis seu formæ huius Sacramenti ex probabiliore Theologorum sententiâ hæc sola verba pertinent: *Ego te absolvo*; vel *Ab-solvo te*; quæ quoad sensum idem significant. Atque in primis quod expressio Sanctissimæ Trinitatis non requiratur essentialiter in hoc Sacramento sicut in Baptismo, docet S. Thomas artic. 3. ad 3. & probat ex eo quod Christus Dominus hoc Sacramentum instituens, nullam Sanctissimæ Trinitatis (sicut in institutione Baptismi) mentionem fecit. Quod item hæc verba: *à peccatis tuis*, ad eiusdem formæ essentiam non pertineant, constat ex eiusdem S. Thomæ doctrina cit. art. 3. ubi pro legitima huius Sacramenti formâ hæc verba tantum ponit: *Ego te absolvo*: quia tamen Ioannes Maior, Petrus Sorus, & aliqui alii graves Theologi existimaverunt verba illa: *à peccatis tuis*, ad essentiam formæ pertinere; nihilque ab Ecclesiâ super hac re definitum est, ideo tutius erit nunquam illa omittere, præsertim cum ex Ecclesiæ præscripto proferri debeant.

Tertium est, impositionem manuum in hoc Sacramento (ut docet S. Thomas artic. 4.) esse tantum ex Ecclesiâ instituto, nec ad Sacramenti rationem pertinere, quamvis ceremonia illa, sicut & quævis alia ex Ecclesiâ usu aut statuto aliquo in administrandis Sacramentis præscripta, non debeat omitti.

Quartum est, absolutionis formam modo deprecatorio prolata, esse invalidam, ut ex eodem S. Doctore artic. 3. constat: est enim hoc Pœnitentiæ Sacramentum ad instar iudicii institutum, cuius verba debent esse absolutiva, non deprecatoria: non enim dixit Christus Dominus: *Peccata illorum pro quibus oraveritis, remittentur ei*; sed simpliciter & absolute: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur ei*; unde si quis pœnitentem absolveret dicendo; *Absolvat te Deus*, nihil efficeret.

Quintum est, conditionem de futuro huius Sacramenti formæ appositam, reddere illam insufficientem & nul-

lam

lam; quia talis conditio suspenderet ipsius formæ significationem & effectum, proindeque in causa esset, cur absolutio illa irrita & nulla existeret. Imò Petrus de Ledesma tract. de Pœnit. c. 3. dicit gravissimum sacrilegium ab illo sacerdote committi, qui eiusmodi conditionem de futuro absolutioni apponeret; v.g. si diceret: *Ego te absolvo, dummodo rem ablatam intra decem dies restituas*, aut quid simile.

Quod autem spectat ad alias condiciones de præterito vel præsentis, quamvis non reddant absolutionem invalidam, cum eius significationem aut effectum non suspendant; nihilominus sine rationabili aliqua causa, aut necessitate apponi non debent; putà cum sacerdos ad moribundum absolvendum accedens, non nisi dubia & incerta contritionis signa in eo deprehendit; tunc enim potest, imò debet absolutionem illi conferre sub hac conditione, tacita vel expressa: *Si tu es absolutionis capax*, ut docet Isambert, disp. 18. de Sacram. Pœnit. art. 10. & Gamachæus cap. 27. de eod. Sacram. Pœnit. §. 2. in fine: similiter quando sacerdos dubitat, utrum pœnitens plenum atque perfectum rationis usum habuerit nec ne, quando peccata in confessione declarata commisit; v.g. quando puer in primæ rationis crepusculo ad Sacramentum Pœnitentiæ accedit tunc enim secundum communem omnium Doctorum consensum (ut loquitur Ledesma supra) licet poterit sacerdos dicere in absolutione: *Si peccasti, ego te absolvo*, &c. additque idem de similibus aliis casibus esse dicendum.

Quæres, quis sit verus & proprius sensus illorum verborum: *Ego te absolvo*. Quorundam antiquorum scholasticorum opinio fuit verborum illorum sensum hunc esse: *Ego declaro peccata tibi à Deo esse remissa*; sicque absolutionem sacramentalem nihil aliud esse, quam declarationem remissionis peccatorum ipsi pœnitenti à Deo factam quam quidem opinionem non satis cum fidei veritate coherere docet Isamb. disp. 1. de Sacram. Pœnit. art. 12. maxime ob contrariam definitionem Concil. Trid. sess. 14. cap. 6.

Sacra-

& can. 9. ubi anathema profert in eum qui dixerit, *Absolutionem sacramentalis sacerdotis esse nudum ministerium pronuntiandi*, & declarandi peccata esse remissa consenti. Quare vera & certa responsio ad questionem propositam est, sacerdotem per verba illa absolutionis significare, se pœnitentis peccata remittere, illumque à peccati macula, & consequenter à pœna æterna illi debita Christi Domini autoritate verè absolvere. Ita S. Thom. q. 84. a. 3. ad 3. & probatur in primis ex his Christi Domini verbis S. Matth. 18. *Quicumque solveritis super terram, &c.* & S. Ioann. 20. *Quorum remiseritis peccata, &c.* huius siquidem vocis (*Absolvo*) in forma Sacramenti Pœnitentiæ eadem est significatio, quæ est istorum verborum (*solveritis, remiseritis*) cum iis usus sit Christus Dominus ad Sacramentum hoc instituendum: atqui verba illa veram & effectivam peccatorum remissionem significant in omnibus aliis scripturæ locis, quæ frequenter in utriusque testamenti libris occurrunt; nusquam autem simplicem illius remissionis declarationem: ergo etiam in illo duplici S. Matth. & S. Ioan. loco idem significare censenda sunt; & ex consequenti verbum, *Absolvo*, in forma Sacramenti Pœnitentiæ eandem significationem habere dicendum est.

Probatur deinde ex eo quod S. Chrysostomus de peccatorum remissione loquens Lib. 3. de Sacerd. dixit, *Deum Patrem omnifariam potestatem dedisse filio, & eandem ipsam omnifariam potestatem à Deo filio ipsis Sacerdotibus esse traditam*: atqui certum est filium Dei habuisse veram potestatem remittendi peccata quoad culpam & pœnam æternam; ergo eandem potestatem Sacerdotibus dedit.

Denique (ut rectè observavit S. Ambr. Lib. 1. de Pœnit. c. 2. potestas remittendi peccata tanta est quanta potestas eadem retinendi, cum æqualiter utraque à Christo Domino data fuerit: atqui per hanc Sacerdotes verè peccata quoad maculam & æternæ pœnæ reatum remittunt denegando absolutionem: ergo per illam eadem peccata verè quoad maculam & æternæ pœnæ reatum poterunt absolutionem conferendo remittere.

Obiicies,

Obiicies, in variis scripturæ locis dici solum Deum remittere peccata, delere iniquitates.

Respondet S. Doctor supra, iis locis nihil aliud significari, quam Dei solius esse tanquam causæ principalis propriam auctoritatem peccata remittere; quod non impedit quin sacerdotes eiusdem Dei nomine peccata remittant per modum causæ ministerialis seu instrumentalis.

SECTIO V.

Quinam sint effectus huius Sacramenti.

PRIMVS Sacramenti Pœnitentiæ effectus, est remissio omnium, & quorumcunque peccatorum mortalium post susceptionem Baptismi commissorum quantumcunque gravia sunt & enormia; cum potestas peccata remittendi à Christo Domino collata Sacerdotibus S. Ioh. 20. ad omnia peccata, nullo prorsus excepto, se extendit & hoc definitum habetur in Concilio Later. sub Innocentio III. cap. *Firmiter* extra de summa Trinit. ubi sine ulla exceptione aut restrictione dicitur, peccatum quodcumque post Baptismi susceptionem commissum posse per Pœnitentiam reparari.

Obiicies Christum Dominum S. Matth. 12. & S. Marc. declarasse peccatum in Spiritum sanctum neque in hoc saeculo remitti neque in futuro.

Resp. 1. per peccatum in Spiritum sanctum intelligi à Aug. Ser. 11. de verb. Dom. & Epist. 50. ad Bonifacium peccatum finalis impœnitentiæ, quod certum est nunquam remitti; cum post illud commissum peccator sit extra statum viæ, nec proinde sit amplius pœnitentiæ aut absolutionis capax.

Resp. 2. alios SS. Patres per peccatum in Spiritum sanctum intellexisse peccatum illud, quo quis veritatem aliquam à Deo revelatam, & ut sic cognitam, ex certa malitia impugnat. Ita SS. Athanas. Chrys. Basil. Ambros. Hieron. & alii

alii apud Bellarminum lib. 2. de Pœn. c. 16. Dici autem irremissibile, non quod absolute remitti non possit, si peccator verè de illo pœniteat, illudque clavibus Ecclesiæ subiiciat; sed quia ordinariè, & ut plurimum, qui tale peccatum commisit, de illo ob propriam voluntatis perversitatem non pœnitent, nec proinde illius remissionem accipit; sicut alia peccata citatis locis dicuntur remitti, non quod semper de facto remittantur (cùm multi de illis non pœniteant) sed quia ut plurimum & ordinariè pœnitentibus scondonantur.

Secundus huius Sacramenti effectus, est remissio peccatorum venialium, quæ sicut quisque potest pie & salubriter in confessione declarare, ita de illis quoque remissionem virtutè illius Sacramenti consequi posse certum est, ut ex antè dictis patet.

Est autem difficultas inter Theologos, qua ratione peccata illa in Sacramento Pœnitentiæ remittantur. Omissis variis super hac re sententiis (quas instituti nostri non est hic fufius explicare) probabilissimè loqui videntur ij, qui asserunt, hanc peccatorum venialium remissionem in Sacramento Pœnitentiæ fieri per gratiam sanctificantem, per hoc Sacramentum ex opere operato produci, non solum secundum se præcisè consideratam, sed præsertim ut datam intuitu præviæ de illis attritionis, qua ratione formalem cum illis peccatis habet repugnantiam, cùm sit gratia reconciliationis ab ipsis. Ita Vasq. in 1. 2. disp. 207. cap. 4. ex qua doctrina sequitur, ad hoc, ut quis in Sacramento Pœnitentiæ peccatorum venialium remissionem consequatur, necessarium esse, non modò, ut nullam actualem circa peccata illa complacentiam habeat; sed præterea requiri, ut formalem de iis, vel saltem virtualem contritionem, aut attritionem concipiat; ita ut quamvis unum aut alterum in confessione declaret, si tamen de aliis omnibus generatim verè ex animo doleat, virtute Sacramenti illorum omnium remissionem consequatur: quod ideo hic obiter observamus, ut cuique facilius & certius innotescat, neque necessarium, imò neque satis

satis consultum esse omnia, & singula peccata venialia gillatim in confessionibus quotidianis declarare, quod aliqui scrupulosius faciunt; sed uno aut altero graviore replicato, si nullum mortale subfit, de his & reliquis omnibus verum dolorem & emendationis propositum concipere, & sic beneficium absolutionis recipere.

Quares, quomodo peccata venialia extra Sacramentum Pœnitentiæ remittantur. Resp. 1. Iuxta doctrinam Thomæ q. 87. a. 1 ad peccatorum venialium remissionem extra Sacramentum Pœnitentiæ non sufficere habituales displicentiam, quæ in habitu charitatis includitur; alio nullus iustus peccati venialis reatum haberet: sed requiritur displicentiam de illis formalem, quæ in actu perfectæ contritionis reperitur, aut saltem virtuales contentam in actu dilectionis Dei, quo quis ipsum sic diligit, ut, si peccata venialia quæ commisit menti occurrerent, perfectum de illis dolorem conciperet. Ita Alensis in 4. part. quæst. 1. memb. 3. art. 4. Palud. in q. dist. 16. quæst. 1. art. 2. & plures alii Theologi. Quamvis etiam probabilis videatur sententia Dom. Soti in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 1. Suar. disp. 1. sect. 3. & quorundam aliorum Doctorum, qui docent non modo per contritionem formalem & virtuales, sed etiam per attritionem de illis ex motivo supernaturali elicitam eiusmodi peccata remitti: certè S. Bernard. Serm. in Coena Dom. de peccatis illis venialibus loquens dicit, *non esse pro eis nimis esse sollicitos: Deum facile ignoscere, & libenter, si tantummodo nos agnoscamus. In huiusmodi namque quasi inevitabilibus & negligentiam culpabilem esse, & timorem inordinatum.*

Resp. 2. remitti quoque peccata venialia, tum per aliorum Sacramentorum susceptionem, dum modo suscipiens vere de peccatis illis doleat, tum etiam per usum Sacramentalium, ut docet S. Thomas q. 87. a. 3. Nomine autem Sacramentalium Theologi communiter intelligunt res quasdam vel actiones sacras ab Ecclesia eo fine institutas, ut per illarum usum peccatorum venialium remissio ob-
tineatur.

Varie autem à Theologis Sacramentalia illa solent enumerari: præcipua, & de quibus apud omnes constat sunt quinque, scilicet *Aqua benedicta*, ut habetur cap. *Aquam* de consec. dist. 3. *Panis benedictus*; c. cū omne crimen, de consec. dist. 2. *Benedictio Episcopalis*; cap. *Dictum est*, dist. 1. quæst. 2. *Oratio deuote ad Deum susa in Ecclesia dedicata*; ex ipso ritu dedicationis Ecclesiarum intelligitur. Et qualibet Sacramentalis unctio, ut docet S. Thom. cit. art. 3. id est, unctio illa, quæ fit in quibusdam Sacramentis ex solo Ecclesia instituto.

Remittuntur autem peccata venialia per Sacramentalium illorum usum, non quidem ex opere operato, ut quidam Theologi minùs probabiliter dixerunt, sed tantum ex opere operantis; quatenus per preces Ecclesiæ, quæ in eiusmodi Sacramentalium usu nobis applicantur, actualia quædam gratiæ auxilia impetrantur, quibus excitamur ad actum aliquem formalem aut virtutalem contritionis de illis peccatis venialibus concipiendum Ita S. Thom. cit. 2. 3. ad 3. ubi dicit, quod per Sacramentali tolluntur peccata venialia virtute charitatis, cuius motus per illa excitatur.

Quod si quæstio intelligatur de peccatis venialibus, cum quibus iustus ex hac vita decedit, dicendum est cum S. Doctore q. 7. de malo art. 11. *Illam remitti post hanc vitam quantum ad culpam, eo modo, quo remittuntur in hac vita; scilicet, per actum charitatis in Deum repugnantem venialibus in vita commissis.*

Neque dicas, nullum esse in altera vita merito locum, nec proinde contritionem tunc peccatorum venialium remissionem posse promereri. Respond. enim, peccata illa non remitti vi contritionis illius quatenus est actus bonus & meritorius; sed quatenus est forma quædam peccato veniali repugnans illudque ex anima expellens.

Sunt etiam alii huius Sacramenti effectus præter duos supra explicatos, quorum præcipui sunt pax, & serenitas conscientia cum vehementi Spiritus sancti consolatione, ut declarat Concil. Trident sess. 14. cap. 3. quibus addere possumus reviviscantiam bonorum operum per peccatum mortale

mortale extingtorum, de qua sectione sequenti agendum est.

SECTIO VI.

Utrum per Pœnitentia Sacramentum merita bonorum operum reviviscant.

DEDVPLICI bonorum operum genere quæstio proposita intelligi potest; primò de illis, quæ in statu peccati mortalis exercentur, & vocantur mortua; secundo de illis, quæ in statu quidem gratiæ facta sunt, sed statu peccati mortali labefacta, vim quoque suam per peccatum mortale labefacta, vim quoque suam per peccatum mortale amiserunt. De utrisque igitur quæritur, an per gratiam in Sacramento Pœnitentiæ acceptam quoad meritum reviviscant: pro cuius resolutione.

Dicendum 1. opera bona facta in statu peccati mortali nihil unquam homini iustificato ad gloriam consequendam profutura esse. Ita S. Thom. q. 89. a. 6. & constat ex illis, quæ in priore huius operis parte tract. 6. à nobis dicta sunt de conditionibus operis vitæ æternæ meritorii, quorum prima & præcipua hæc est, ut fiat ab homine in statu gratiæ sanctificantis; unde S. Aug. tract. 71. in S. Ioan. explicans hæc Christi Domini verba *Sine me nihil potestis facere*, dicit, opera fidelium à Christo Domino per peccatum mortale excisorum nihil illis ad vitam æternam consequendam prodesse: quod quamvis verum sit, rectè nihilominus moner S. Doctor in responsione ad 3. non esse propter inutelia eiusmodi opera bona in statu peccati mortali facta, ut fufius explicavimus in cit. tract. 6. unde S. Hieron. in cap. 1. Aggæi, *Si quando videris*, inquit, *inter multa mala opera facere peccatorum quemquam aliqua qua iusta sunt; non est tam iniustus Deus, ut propter multa mala obliviscatur peccatorum bonorum.*

Dicendum 2. bona opera in statu gratiæ sanctificantis facta, & per peccatum mortificata, huius Sacramenti virtute reviviscere; ita ut ius, quod homo sibi ad æternam gloriam

gloriam per opera illa acquisiverat, eidem restituatur; proindeque etiam gratia sanctificans per peccatum mortale deperdita, in qua fundatur ius illud & meritum ad aeternam gloriam. Ita S. Doctor 989. a. 5. & probatur 1. ex illis Apostoli verbis ad Galat. cap. 3. *Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa.* Quib. alloquens ipsos Galatas ob susceptam Christi fidem multa perpeffos, & postea in peccatum mortale lapsos declarat, quod, quamvis in illo statu peccati mortalis bona illa opera essent ipsis inutilia, si tamen per veram poenitentiam converterentur, non fore frustra, & inutiliter ab illis facta. Ita hunc locum explicat S. Hieron. in illud caput, ubi sic loquitur; *Qui ob Christi fidem laboraverit, & postea lapsus fuerit in peccatum, non perdet merita sua, si ad pristinam fidem & studium revertatur.*

Probatur 2. ex Concilio Trid. sess. 6. cap. 16. ubi ait, *Iustificati hominibus, si v. acceptam gratiam perpetuo conservaverint, si v. amissam recuperaverint, proponenda esse Apostoli verba: 1. Cor. 15. stabiles estote, & immobiles: abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino. Et Hebr. 6. non enim iniustus Deus, ut obliviscatur operis vestri &c.* Quo loco notanda est distinctio gratiae perpetuo servatae, & gratiae amissae sed recuperatae; quae videretur inutilis, nisi Concilium intelligeret per Poenitentiam pristina merita instaurari ut docet Gamachus cap. 27. de Sacram. Poenit. ubi etiam addit ex S. Doctore gratiam illam habitualement per peccatum deperditam reparari per Poenitentiam in maiori vel minori gradu; iuxta maiorem vel minorem devotionem ac dispositionem ipsius poenitentis; quod etiam prius docuerat Hugo à S. Victore lib. de Sacram. part. 4. c. 19. & S. Bonav. in 4. dist. 14. part. 2. art. 2. quaest. 3.

Quaeres an, sicut bona opera mortificata per Poenitentiam reviviscunt, sic è contrario peccata in Sacramento Poenitentiae semel remissa per subsequens peccatum mortale redeant quoad reatum tam culpae quam poenae. Respondet S. Doctor. q. 88. a. 1. peccata semel remissa nunquam postea redire; quod probari potest ex variis scripturis & lo-

exlocis: Ezech. 33. *Impietas impii non nocebit ei, in qua-
dia conversus fuerit ab impietate sua*; Mich. 7. *Proici in
fundum maris omnia & peccata nostra*; quibus & aliis simi-
bus loquendi modis significatur, Deum absolute & inde-
pendenter ab eventu futuro poenitentibus peccata remi-
tere: quò etiam spectat illud Rom. 11. *Sine poenitentia
dona Dei*. Probari deinde potest autoritate Gelasij Pa-
pae cap. Divina. de Poenit. dist. 4. ubi dicit, quòd *Divina
mentia peccata dimissa in ultionem venire non sinit*.

Quamvis autem peccata jam condonata, nec formali-
ter, nec materialiter obsequentem lapsum non redeun-
redeunt tamen virtualiter, in quantum aggravatur pec-
tum subsequens propter circumstantiam ingratitudinis
erga Deum, à quo tam misericorditer precedentia pec-
ta condonata fuerant; & hæc ingratiitudo tantò gravior
se censetur, quantò plura & atrociora delicta fuerunt
missa. Quamvis autem hæc ingratiitudo novum peccatum
notabiliter aggravet, non est tamen speciale peccatum
eo distinctum ut docet S. Thom. a. 4. nisi in eo casu, in quo
contra Deum peccaretur ex formali expressoque con-
ceptu beneficii ab eo accepti.

SECTIO VII.

Quid sit contritio in genere.

EXPLICATIS iis, quæ ad naturam effectusque huius
Sacramenti pertinent, nunc de singulis illius parti-
bus agendum est, atq; in primis de contritione, quæ in-
nere secundum mentem, Conc. Trid. sess. 14. cap. 4. defini-
tur: *Animi dolor, ac detestatio de peccato commissum pro
priprio non peccandi de cetero*.

Dicitur, *Animi dolor*, ut significetur, contritionem non
in appetitu inferiori, sed in voluntate sedem habere
que in dolore sensibili, sed in dolore spiritali, qui solus
voluntatis proprius est, consistere.

Dicitur deinde, *Detestatio*, ut exprimat odium peccati
commissi, ex quo dolor ille solet oriri, vel quod in ipso
dolo-

dolore saltem virtualiter continetur: eo ipso enim, quo quis verè de peccato commissio dolet, vellet non peccasse (qui proprius est ipsius contritionis motus ut docet Nav. cap. I. num. 2.) proindeque ita dispositus est, ut peccatum commissum odisset, & detestari censeatur.

Dicitur præterea, *de peccato commissio*; ut intelligatur, obiectum doloris illius ac detestationis, non esse quodcunque; malum, nec etiam quodcunque peccatum, sed solum illud quod vel omissione vel commissione à nobis perpetratum est: non dicitur de hoc vel illo peccato, sed indefinite de peccato commissio: ut ostendatur contritionem de omnibus peccatis commissis esse concipiendam; qui enim erga aliquod peccatum mortale ita esset affectus, ut de illo commissio non doleret, quantumcunque de aliis sibi dolere videretur, eius contritio vera non esset.

Dicitur denique, *cum proposito non peccandi de cetero*; qui enim amico à se offenso vult reconciliari (ut dicit Catech. Rom. part. 2. c. 5.) oportet ut & doleat, quod in eum iniuriosus atque contumeliosus fuerit, & de eius amicitia in posterum non amplius lædenda sollicitè provideat; alias non agitur pœnitentia, sed simulatur.

Quamvis autem optimum sit, ut propositum illud formaliter, & expresse concipiatur; sufficit tamen ut sit virtuale & implicitum; id est, ut pœnitens de peccatis commissis dolens ita sit dispositus & affectus; ut, si de futuro tempore cogitaret, peccata illa in posterum devitare firmiter proponeret. Ita Maior, Med. And. de Vega, Nav & alii, quos citat, & sequitur Suar. disp. 4. de Pœnit. sect. 3. R. est; quia, ubi est vera aversio à peccato & vera conversio ad Deum, ibi etiam est vera pœnitentia & vera contritio; potest autem cum solo virtuali proposito non peccandi concipi vera aversio à peccato, & vera conversio ad Deum; ex. gr. si quis totus defixus sit in perpendendis peccatis, quæ ex intimo cordis affectu dolet in Deum infinite bonum & diligibilem commississe, ita ut nullo modo de vita in futurum instituenda cogitet; quis dicat illum verè à peccatis non averti & ad Deum converti: ceptè

certè ubi David Rex tantummodo dixit; *Peccavi Domine* 2. Reg. c. 12. quibus verbis detestationem & displicentiam peccati à se commissi declaravit; quamvis nullum propositum peccati illius in futurum devitandi expresse sit, continuo audivit; *Domine quoque transfudit peccatum tuum*.

Observat autem Catech. Rom. ad significandum dolorem illum de peccatis, qui ad veram illam & contritionem requiritur, nomen contritionis usurpari, ducta similitudine à rebus corporeis quæ minutatim confringuntur; ut significetur: *Corda nostra, quæ superbia penitentia obduraverunt, ut contundi, atque conteri*; adeoque dolorem illum contritionis debere esse summum appretiative (ut loquuntur Theologi) id est, quod poenitens debet de peccatis commissis plus dolere, eaque magis odisse, & averfari, quam omnia alia quæcunque mala.

Porro quæ huc usque dicta sunt, generatim intelligi debent de contritione illa, quæ (ut loquitur Concil. Trid.) *Quovis tempore necessaria fuit ad impetrandam veniam peccatorum*: si enim agatur de contritione, quæ fidelium baptizatorum propria est, quæque ad peccatorum remissionem in Sacramento Poenitentiae recipiendam requiritur; propter conditiones supra explicatas unam adhuc exigit Contritionem, nimirum, ut dolor ille de peccatis, cum fiducia in misericordia, & voto præstandi reliqua, coniunctus sit, ut ad rite suscipiendum Poenitentiae Sacramentum requiruntur, est, ut explicitum, aut saltem implicitum propositum includat confitendi Sacramentaliter peccata mortalia commissa, & pro illis Deo satisfaciendi, seu satisfactionem imponendam acceptandi & adimplendi, ut explicat Catech. Rom. supra.

SECTIO VIII.

Quid sit contritio perfecta, & quo pacto ab attritione distinguatur.

SUPPONIMVS ex doctrina Conc. Trid. sess. 14. c. 4. *Contritionem illam, (de qua præced. sect. dictum est) dicitur*

in perfectam, quæ simpliciter contritio dici solet, & imperfectam quæ communiter vocatur attritio. Hoc præsupposito quaeritur, quid sit illa contritio perfecta, & quomodo ob attritionem distinguatur.

Quidam olim dixerunt, contritionem in eo tantum distinguere ab attritione, quod illius intensio, & duratio, huius intensio & duratio major esset. Alii, quod contritionis actus esset semper gratia sanctificante informatus, attritionis non item. Alii, quod contritio detestaretur peccatum mortale, ut summum malum & super omnia alia mala detestabile; attritio verò illud quidem detestaretur, sed non super omne detestabile. Alii, quod contritio se extenderet virtualiter super omnia peccata mortalia; attritio verò super omnia illa non se extenderet.

Omissa illarum opinionum refutatione, quæ apud I. samb. disp. 12. de Sacr. Pœn. art. 1. videri potest, vera sententia, & communis hodie inter Theologos est, contritionem in eo præsertim ab attritione distinguere, quod contritio sit detestatio & dolor de peccato commissi prout est offensa Dei, seu propter Deum summè dilectum; attritio verò sit ejusdem peccati detestatio, & dolor propter aliquod aliud motivum bonum & honestum à perfecta contritionis motivo distinctum. Ita I. samb. loc. cit.

Probat in primis ex Conc. Trid. cit. cap. 4. ubi contritionem ab attritione distinguit in eo, quod contritio sit *Charitate perfecta*, seu formata; attritio verò non sit: quod quidem intelligi debet de perfectione intrinseca per formale motivum charitatis, à quo ille contritionis actus specificatur, & constituitur in ratione veræ dilectionis Dei; neque enim intelligi potest de extrinseca perfectione, quæ per habitum in actum contritionis derivaretur; cum hoc commune sit cum omnibus aliis virtutum actibus, qui ab homine in statu gratiæ constituto eliciuntur, & etiam ipsi attritioni, si in tali statu eliceretur.

Probat. 2. ex S. Aug. serm. 7. de temp. ubi dicit: *Odiū peccati, & amorem Dei efficere veram, & perfectam Penitentiam*: atqui non alia ratione amor Dei cum odio peccati
H conjungi

coniungi potest ad veram & perfectam poenitentiam seu contritionem efficiendam, nisi quando quis odit, & detestatur peccatum à se commissum de eoque dolet, prout est offensum Dei; id est, prout est malum quoddam ipsius Dei, ejusdem enim charitatis est, velle Deo bonum, seu quod illi gratum & acceptum est, & averfari, ac detestari malum illius seu peccatum, de illoque dolere. At verò attritio non ex amore Dei, sed vel ex turpitudine peccati, vel timore gehennæ, aut alio simili motivo à charitate diverso concipitur, ut docet Concilium suprâ, & sectione sequentibus explicabitur.

De hac autem perfecta contritione tria præsertim à nobis observari debent. Primum est, illius tantam, & tam admirabilem esse vim, & efficaciam ratione charitatis, quæ informatur, & cuius motivo elicitur; ut peccata quæcumque deleat, peccatoremque Deo perfecte reconciliet, etiam antequam Poenitentia Sacramentum actu suscipiatur; ut expresse definitum est in Conc. Trid. suprâ.

Secundum est, ad rationem perfectæ contritionis, adeoque ut producat effectum illum remissionis peccatorum, & reconciliationis cum Deo, non requiri certum aliquem intensiōis gradum, aut determinatum voluntatis conatum, infra quem non sit ad effectum illum producendum sufficiens; neque certam aliquam durationis moram; neque, ut tot eliciantur contritionis actus, quot peccata commissa sunt: quamvis enim optimum sit, & quam maxime optandum, ut quis poenitens quàm plurimos eliciat perfectæ contritionis actus, eosque quantum poterit intensos, & ex summo voluntatis conatu; ea tamen est divinæ misericordiæ immensa largitas, ut ad peccatorum quorumcunque remissionem, & peccatoris cum Deo reconciliationem sufficiat unus perfectæ contritionis actus, quantumvis parum intensus, & vel unico tantum momento durans; dummodo ex veræ charitatis, & Deilectionis motivo eliciatur; sitque, si non intensivè, appetitativè summus; id est, talis, ut per illū voluntas Deo quibuscumque rebus absolute, & sine ulla prorsus excep-

ne proponat; proindeq; peccatum, quatenus ipsius Dei offensa est, tanquam summum malum, & supra omnia alia quæcunq; mala detestabile aversetur. Ita Bellarm. lib. 2. de Sac. Pœn. c. 2. Gamach. c. 7. de Pœn. assert. 3. & 4. & plures alii Theologi quos ibidem citat.

Ac in primis quod contritio, quamvis minimùm intensa, ad remissionem peccatoꝝum sufficiat, patet ex scriptura, quæ variis in locis peccatoꝝum cōdonationē promittit pœnitentibus. sed cōtritio nullā proposita mēsurā doloꝛis aut contritionis peccatoꝝum: ut Ezech. 18. *Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris; & non erit vobis in ruinam iniquitas: Zach. 1. Convertimini ad me, ait Dominus exercituum: & convertar ad vos Act. 3. Pœnitimini, & Convertimini, ut deleantur peccata vestra.* Et certè nulla est ratio, cur potius certus aliquis gradus intensiois in contritione requiratur ad remissionem peccatoꝝum efficiendam, quàm alius major vel minor; neque etiam dici debet quod iunius requiratur; alias quis unquam ne probabili- ter quidem sibi persuadere posset, quod ad gradum illum contritionis sumē intensum pervenisset: deinde, ad quid pœnitentia S. Magdalena alioꝝumq; sanctorum pœnitentium tantopere celebraretur, si omnes pœnitentes ad eādem pœnitentiæ perfectionem obligarentur? Quod verò unicus de omnibus peccatis perfectæ contritionis actus vel momento elicitus, ad illorum remissionem sufficiat, patet ex multis sanctis, ut S. Magdalena, S. Matthæo, S. Paulo & aliis, quos scriptura refert brevissimo tempore, & quæ si momento unico verè converſos & justificatos fuisse.

Huic doctrinæ favent SS. Patres: ut S. Cypr. in Serm. de cœna Domini, *Sed & in eodem articulo temporis, inquit, cum jam anima festinat ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerſerit, Pœnitentiā clementissimi Dei benignitas non aspernat. Et paulo inferius, Nec quantitas criminis, nec brevitas temporis, nec hora extremitas, nec vitæ enormitas, si vera contritio, si pura fuerit voluntatum mutatio, excludit à venia.* Et S. Ioan. Chrys. in priori Epist. ad Theodorum lapsum, de bono latrone loquens dicit, quod, *In unico momento totius vitæ peccata simul abſeſcit.*

H 2

Tex-

Tertium est, certum esse, dari aliquod præceptum divinum, quo peccator ad actum contritionis eliciendum obligatur aliquando. *Neque enim* (ut rectè dixit S. Aug. Lib. de duab. anim. c. 14.) *in hanc rem scriptura testimonia colligere necesse est; vox est etiam ista natura; neminem stultum rei huiusmodi a deseruit, &c. potest aliquis dicere, se non peccare, non autem non esse, si peccaverit, Pœnitendum; nulla barbaries hoc dicere audebit.*

Verùm difficultas est, quonam tempore præceptum illud obliget: quidam enim dixerunt, peccatorem statim a peccato commisso ad perfectæ contritionis actum eliciendum obligari; & tamdiu peccare continuè, quamdiu ob ipso peccato, vel perfectæ contritionis actu, vel Sacramento Pœnitentiæ susceptione non purgatur. Alii peccatorem ad id obligari asseruerunt, quoties peccata commissa necesse est memoria occurrunt. Alii peccatorem ad id adstringunt diebus Dominicis vel festivis, ut illos debite sanctificare possit. Quæ omnia quamvis optima sint & saluberrima; nullam tamen in illis casibus ad contritionis perfectæ actum eliciendum obligationem esse docet & probat Gamach. cap. 8 de Sacram. Pœnitent. & Isamb. disp. 11 de eod. Sacramento art. 3. & seq.

Quare cum illis dicendum est, peccatorem ex divinis præcepto in duobus tantum casibus ad actum perfectæ contritionis eliciendum obligari. Primus est, quoties actio aliqua necessariò exercenda est, quæ statum gratiæ requirit in eo, qui huiusmodi actionem exercere debet; nec adest Sacerdos, qui eum à peccato mortali quod commisit, Sacramentaliter absolvat; tunc enim ne novum sacrilegii peccatum incurrat, perfectæ contritionis actum elicere tenetur.

Secundus casus est, quoties quis in periculo mortis constitutus, alicujus peccati mortalis se conscius esse apprehendit: tunc enim, si confessarii copia non suppetat, tenetur perfectæ contritionis actum elicere. Ratio est, quia ex divinæ legis præscripto quilibet tenetur æternæ damnationis & separationis à Deo certum periculum devitandum.

mediumque ad id necessarium adhibere: atqui nullum aliud tunc suppetit damnationis evitandæ medium, quam actus perfectæ contritionis: ergo peccator tunc ad illum eliciendum obligabitur.

SECTIO IX.

Utrum contritio perfecta necessaria sit ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & fructuosè recipiendum? an verò attritio ad id sufficiat?

PRÆSUPPONIMVS alterutram esse necessariam: id est, ad fructuosam & dignam Sacramenti Pœnitentiæ susceptionem requiri contritionem aliquam formalem & expressam; ita ut aliquis verus & actualis dolor à Pœnitente concipiatur de peccatis commissis. quamvis venialia tantummodo forent; cum contritio sit pars essentialis huius Sacramenti, qua deficiente nullum esset Sacramentum. Quare qui tantummodo doleat, quod de peccatis non doleat, careret dolore ad fructum huius Sacramenti necessario: quia contritio est dolor de peccato commisso, ut ex Conc. Trid. doctrina constat; proindeque quivis alius dolor, qui non est de peccato commisso, non est contritio: quamquam si dolor ille sit absolutus & efficax, pariet necessario verum de peccatis dolorem; id est, efficiet, ut voluntas peccata commissa aversetur, & doleat ea commisisse: quo sensu intelligi debent Theologi, qui ad Pœnitentiæ Sacramentum sufficere dicunt, Pœnitentem dolere, quod de peccatis non doleat.

Hoc præsupposito, dicendum est contritionem perfectam, quamvis sit optima & excellentissima dispositio, ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & cum uberrimo gratiarum fructu recipiendum, non esse tamen necessariam, sed simpliciter sufficere attritionem. Ita docent Palud. in 4. dist. 19. quæst. 1. art. 2. S. Anton. 3. part. tit. 14. cap. 19. Sylv. verbo,

verbo, Confessio, c. 1. Roffensis art. 5. cont. Lutherum, & plures alii, quibus subscriperunt Isamb. disp. 14. de Pœn. art. 4. & Gamach. c. 9. de Sacr. Pœn. ubi etiam dicit esse manifestam sententiam S. Thomæ.

Probatur in primis ex Conc. Trid. sess. 14. c. 4. ubi, postquam declaravit contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, *Non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsus, non quidem adhuc inhabitantis, sed tantum moventis, quo Penitens adiutus diem sibi ad iustitiam parat.* hæc immediate subiungit. *Et quamvis sine Sacramento Penitentia per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Penitentia impetrandam disponit.* quibus verbis apertissime declarat, attritionem illam, quam ibidem dicit communiter concipi vel ex consideratione turpitudinis peccati vel ex gehennæ poenarum, quæ metu, si voluntatem peccati excludat, cum spe veniæ, esse dispositionem sufficientem ad remissionem peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ obtinendam. Vnde Catech. Rom. part. 2. cap. 5. mentem Concilii adhuc apertius explicans dicit. *Si quis ita animo affectus sit, ut peccata admittenda dolat, simulque in posterum non peccare instituat; et si eiusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse possit, ei tamen, cum peccata Sacerdotis ritè confessus fuerit, propter unum scelera omnia remitti ac condonari.*

Probatur 2. ex S. August. lib. de Catechizan. rud. cap. ubi dicit eos, qui volunt fieri Christiani, ne eant in ignem æternum cum diabolo, &c habere aliquam dispositionem, non omnino perfectam, sufficientem tamen, ut veri Christiani fiant; id est, ut Baptismi Sacramentum recipiant, ac per illud iustificentur. talis autem dispositio non est alia quam attritio, ut ex ejus motivo patet: ergo, si secundum mentem S. Augustini est dispositio sufficiens ad remissionem peccatorum in Baptismo consequendam, est etiam ad Sacramentum Pœnitentiæ digne & fructuose recipiendum; cum par sit utrobique ratio, ut recte probat Gamach. cit. cap. 9.

Proba-

Probatur 3. ex fine ob quem Sacramentum Pœnitentiæ à Christo Domino institutum est; qui finis est spiritualis suscitatio peccatoris à morte peccati, & ejus cum Deo reconciliatio; Unde Baptismus, & Pœnitentiæ vocantur Sacramenta mortuorum; & Conc. Trid. Sess. 14. c. 1. dicit hoc Sacramentum institutum esse, *Ad reconciliandos (Deo) fideles post Baptismum lapsos*: huic autem fini repugnat prærequiri ad hoc Sacramentum, tanquam dispositionem necessariam, actum aliquem, vi cujus ante realem ipsius susceptionem peccator à peccati morte suscitetur, & Deo reconcilietur; quia sic Sacramentum nunquam consequeretur finem suum, proindeq; ad finem illum frustra institutum fuisse diceretur.

Probatur 4. ex potestate remittendi peccata Sacerdotibus à Christo Domino collata, quam ipsi Sacerdotes in hoc Sacramento exercent: quæ quidem potestas frustrâ illis data fuisset, si ad illius exercitium dispositio aliqua necessariò prærequireretur in ipso pœnitente, qua peccatorum suorum remissionem ante Sacerdotis absolutionem consequi deberet. Imò ut argumentatur Gamach. cit. cap. 9 si contritio perfecta, esset ad Sacramentum Pœnitentiæ dispositio necessaria, consequens foret, Sacerdotes non habere propriè potestatem Clavium, nec verè peccata remittere; sed solummodo declarare peccata esse remissa: quod dicit esse hæreticum.

Confirmatur ex eo, quòd inde sequeretur, contra communem Ecclesiæ & SS. Patrum consensum, legem gratiæ duriorē, & rigidiorē esse, quàm Mosaica lex fuerit, & longè gravius onus Christianis impositum esse, quàm ludæis ad remissionem peccatorum obtinendam: in lege Mosaica siquidem sola contritio ad id sufficiebat; in lege autem gratiæ præter contritionem tenerentur insuper pœnitentes peccata omnia mortalia etiam occultissima sigillatim Sacerdoti aperire: quod quàm grave & acerbum sit plerisque, experientia satis testatur.

Porro hæc doctrina ita certa est, ut cùm quidam Theologus nuper in libro à se edito scripsisset, *Attritionem*

de peccatis insufficientem esse pro accipienda remissione peccatorum in Sacramento Penitentia, contritionemque ex charitate perfectam esse ad id necessariam; & ex consequenti Absolutionem Sacramentalem nihil aliud esse, quam declarationem iuridicam peccati iam remissi; alma Facultas Parisiensis multis præhabitis deliberationibus tam prima Iunii quam prima Iulii anni 1638. totum istud hac censura notaverit: *Quod tradit de attritionis insufficientia, & contritionis, ex perfecta charitate absoluta necessitate ad recipiendum Penitentia Sacramentum: & quæ addit de absolutione, quod nihil aliud sit quam declaratio iuridica peccati iam remissi; damnavit facultas, & censuit has propositiones esse quietis animarum perturbativas, communi & omnino tutæ praxi Ecclesiæ contrarias, efficaciam Sacramenti Penitentia imminutivas, & insuper temerarias, & erroneas.* Ita refert Isamb. dif. 14. de Sacr. Pœn. art. 6. qui eadem censuræ interfuit & subscripsit.

Obiiciunt aliqui Concil. Trid. sess. 6. cap. 6. inter dispositiones ad iustificationem adultorum requisitas hanc. *censere, ut scilicet, Deum tanquam omnis iustitiæ fontem, diligere incipiant: ac propterea moveantur adversus peccata periculi aliquod, & detestationem.* hoc est, per eam penitentiam, quam ante Baptismum agi oportet.

Resp. vel Concilium ibi loqui de iustificatione adultorum infidelis, quæ sit ante realem Baptismi susceptionem per solum propositum illius suscipiendi, ut verba ex illo citat explicat Isambertus artic. 7. & ad hanc iustificationem certum est contritionem perfectam esse necessariam: vel si loquatur de iustificatione, quæ in reali Baptismi susceptione confertur, per dilectionem Dei non intelligi amorem perfectæ charitatis, sed amorem imperfectum qui in virtute spei reperitur; quod satis apertè ex eius verbis antecedentibus colligitur, ubi de infidelibus adultis loquens, *Disponuntur, inquit, ad ipsam iustitiam, dum excitati divina gratia, & adiuti fidem ex auditu concipientes, &c. in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum proprium fore; illumque tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt: quasi dicat, illos incipere Deum diligere, eò quod*

ab illo tanquam à fonte totius gratiæ, & iustitiæ se peccatorum remissionem impetraturos sperant. Nullus autem dubitat, hunc amorem spei, & hanc confidentiam in Deum per Christi merita requiri ad iustificationem peccatoris, sive in Sacramento, sive extra Sacramentum, sicut & fidem, timorem, aliasque virtutes, quas ibi enumerat concillium, ea ratione quæ à nobis explicata est in priori ejus operis parte tractat. 6. de gratia cap. 4. de iustificatione.

SECTIO X.

Qualis esse debeat attritio illa, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè suscipiendum necessaria est.

AD FACILIOREM quæstionis propositæ solutionem, observandum est attritionem, seu dolorem de peccatis ex variis & multiplici motivo concipi posse. Primò ex motivo malo; v.g. quando quis dolet se in ebrietatem lapsum esse, quia per illam impeditus est, ne furtum committeret. Secundò ex motivo indifferenti; ut si quis de intemperantia doleat, quia sanitati obfuit. Tertiò ex motivo aliquo humano; ut si quem latrocinii pœniteat, eò quòd illius causa sit apud alios infamatus. Quartò ex motivo honesto, sed purè naturali; ut si quem pœniteat mendacii vel fraudis, eò quòd rectæ rationi naturali adversetur. Quintò denique ex aliquo motivo bono supernaturali, id est fidei divinæ innixò; v.g. quando quis ex impulsu Spiritus sancti se peccatum aliquod mortale commisisse dolet, illudque detestatur, quia æternæ damnationis incurrendæ, aut cœlestis beatitudinis amittendæ periculo illum exponit; vel quia per fidei lumen iudicat, turpe esse homini Christiano tale peccatum committere, 1. Cor. 6, (quod dixit Apostolus) *Tolero membra Christi, & facere membra meretrici.*

Hac observatione supposita dicendum est, attritionem

H s quinto

quinto modo sumptam, esse ad Sacramentum Pœnitentiæ debite suscipiendum sufficientem; aliis verò quatuor modis esse insufficientem. Ita Suar. disp. 5. de Sacram. Pœnit. Sect. 1. l. amb. disp. 14. de eod. Sacram. art. 4. & alii communiter. Atque in primis quod attritio quatuor illis prioribus modis sumpta, sit insufficientis, ex illorum enumeratione constat: certum est enim, dolorem de peccatis ex motivo aliquo malo, aut indifferenti, ut humano conceptum, non esse virtuosum; nec proinde ad Sacramentum Pœnitentiæ suscipiendum disponere posse. Certum est quoque, dolorem de peccatis ex motivo naturali honesto elicitum non sufficere, ut ex communi Theologorum consensu docet Suar. supra: & aperte constat ex eo, quod Concil. Trident. Sess. 14. cap. 4. dicit attritionem illam, quæ ad gratiam huius Sacramenti sufficienter disponit, *Esse donum Dei, & Spiritus sancti impulsam*. Quod vero sufficiat attritio quinto modo sumpta; id est, quatenus per auxilium gratiæ concipitur ex motivo aliquo bono supernaturali, quodcunque illud sit, evidens est, tum ex verbis Concilii; Trident. præced. sect. relatis, tum ex rationibus quibus ibidem probavimus contritionem perfectam ad fructum Sacramenti Pœnitentiæ non esse necessariam, attritionem verò esse sufficientem: si quæ enim attritio sufficiens est, haud debet illa, quæ talis est, qualem illo quinto modo descripsimus.

Obijciunt hæretici apud Bellarm. Lib. 2. de Pœnit. cap. 17. attritionem illam ex metu gehennæ conceptam non posse sufficienter ad Pœnitentiæ Sacramentum disponere, eo quod sit vitiosa & mala; cum non ex amore Dei, sed ex amore sui oriatur: Vnde Kemnit. in examine Concil. Trident. super sess. 14. attritionem illam ex metu gehennæ conceptam vocat Iudæ pœnitentiam.

Vt clarius & efficacius hæc obiectio solvatur, & hæreticorum error refellatur, observandum est quadruplicem timorem à Theologis assignari. Primus, est timor naturalis, quo naturaliter homo refugit malum naturæ suæ contrarium; & hic timor ex se neque bonus neque malus est.

Secun-

Secundus timor, est mundanus, quo quis inordinate temporalia mala timet, adeo ut ad illa devitanda in Deum peccare non vereatur; & hic timor malus est ac vitiosus, illumq; S. Basil. In Ps. 33. *Hostilem* vocat. Tertius, est timor filialis ex charitate perfecta originem cum omni humilitate ac cordis devotione reveretur, & hoc praesertim metuit, ne in aliquam ejus offensam incurrat, illiq; quovis modo displiceat, aut ab eo per peccatum separetur; & hic timor proprius est sanctorum, deq; illo dixit Psaltes regius Ps. 33. *Time Domini omnes sancti tui.* Quartus denique, est timor servilis, quo videlicet peccator Deum comminantem & punientem ita timet, ut ratione timoris illius, & propter poenam evitandam quam tunc praeculis habet, peccata commissa aversetur, & ab illis in futurum cavere proponat.

Est autem in confesso dolorem de peccato ex timore mundano, vel naturali ortum, esse insufficientem; ex timore vero filiali, optimum & saluberrimum, cum ad perfectam charitatem pertineat. Tota igitur difficultas est de timore servili (ut observat Bellarminus supra) quem haeretici contendunt esse malum, ac vitiosum, proindeque insufficientem ad veram Poenitentiam; nos e contrario asserimus esse bonum & utilem; proindeque attritionem ex ejus motivo elicitam esse sufficientem dispositionem ad Sacramentum Poenitentiae debite ac fructuose recipiendum.

Probat hanc veritas 1. ex scriptura, quae innumeris propè in locis timorem vindictae divinae, ac poenarum aeternarum ingerit, & ad illum peccatores vehementer excitat; quin & ipsemet Christus Dominus S. Matth. 10. *Nolite, inquit, timere eos, qui occidunt corpus, &c.* En timor mundanus, quem reprobatur, *sed potius timete eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam.* En timor gehennae & servilis, ad quem excitat.

Probat 2. ex Concil. Trid. sess. 14. cap. 4. ubi dicit timorem illum, *Donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsus.* &c.

etc. Eoq[ue] timore utiliter concussos Niniuitas, ad bona predicat[i]onem, plenam terroribus, p[en]itentiam egisse, &c.

Probatur 3. ex S. Aug. in Psal. 127. ubi super hæc verba: *Beati omnes, qui timent Dominum:* dicit quod, quamvis timer ille, quo quis p[en]as timet, ac metuit, ne mittatur in gehennam, nondum castus sit; est tamen bonus ac utilis: & ex S. Basil. in Pl. 33 ubi, postquam timorem mundanum descripsit, dixit, que prorsus esse abiiciendum, subiungit: *imò vero salutari, & qui sanctitatis operatorius est.* vi. enarrem qualis sit si quando te senseris ad unum aliquod cieri ac proficere peccatum, ad mentem revoca formidabile illud nec ulli mortalium tolerabile iudicium Dei, &c. Vbi pergit in iudicio illo ultimo describendo, & exinde proponit. *Inferni profundum barathrum; tenebras impermeabiles; ignem obscurum, causticus quidem habentem vires, luce verò destitutum; vermium innumerebilitium genus venosum ac carnivorum.* &c. additque, hæc time; & eiusmodi timore eruditus quasi frano quodam animum reprime. Et tandem concludit, Hunc esse timorem, quem Pater celestis non qualescunque sed filios de propria salute saltem promissit se docturum.

Cum igitur constet, timorem illum esse donum Dei, ac impulsu Spiritus sancti, atque ex motivo supernaturali divinæ fidei innixi concipi; hinc sequitur esse bonam ac salutarem; proindeq[ue] attritionem; quæ ex illo oritur non esse vitiosam & malam, sed bonam & honestam; quæ oritur quidem ex amore sui sed bene ordinato, quo nimirum secundum rectam rationem, & divinæ legis præceptum refugimus damnationem, & mortem æternam; & quamvis amorem Dei perfectum in se non includat, illam tamen non excludit, nec illi ullo modo adversatur, unde sequitur, attritionem illam esse sufficientem dispositionem ad Sacramentum P[en]itentia debite suscipiendum.

Instabit aliquis, attritionem ex solo gehennæ metu ortam nec honestam, nec bonam moraliter esse posse, cum sit odium non peccati, sed p[en]æ; ita ut si nulla esset p[en]a peccato imposita, nulla esset quoque peccati detestatio.

Ad solutionem huius instantiæ observandum est, duplicem

placem à Theologis distingui timorem servilem, unum quem vocant serviliter servilem, in quo tota ratio tam finis, quam impulsiva dolendi de peccato, aut ab illo abstinendi, est fuga, & odium ipsius poenae; ita ut quis peccato, aut ab illo abstinendi, est fuga, & odium ipsius poenae; ita ut quis peccatum fugiat solummodo ob poenam quam evitare cupit, finemque suum quasi ultimum in illius poenae fuga constituat: alterum vero, quem vocant timorem simpliciter servilem, in quo poenae odium illiusque fuga homini à peccato voluntatem suam avertenti non est ultimus finis, sed tantum proximus; ita ut non sistat se in simplici fuga poenarum aeternarum, sed hunc illarum metum saltem virtualiter & interpretative ad aeternae vitae desiderium, & amorem Dei imperfectum referat; quatenus scilicet ex tali metu movetur ad dolendum de peccato, vel ad bene operandum, tum ne poenam illam aeternam patiatur, tum etiam ne bono aeterno priveretur, Deumque sibi iratum, & infensum habeat; in quo praesertim differt à timore serviliter servili, qui nihil prorsus de Deo illiusque fruitione curat. Est etiam alia inter utrumque illud timorem differentia quam tradet Bellarm. Lib. 2. de Poen. c. 18. nimirum quod metus serviliter servilis solummodo peccati executionem seu actionem impediatur; timor vero simpliciter servilis voluntatem ipsam immutat; & non modo à peccato cohibeat, sed etiam ad Deum convertat.

Hac praemissa observatione, facilis est ad instantiam responsio: conceditur enim attritionem ex timore serviliter servili eliciram, nec honestam nec bonam esse moraliter; negatur verò attritionem ex timore simpliciter servili eliciram vitiosam esse, aut insufficientem, cum habeat omnes conditiones à Conc. Trid. requisitas: est enim donum Dei, & impulsus Spiritus sancti, cum gratiam excitantem praesupponat, & ex motivo supernaturali oriatur; & praeterea voluntatem peccandi excludat cum spe veniae à Deo consequendae.

Ex dictis facile intelligi potest, in quo convenient inter se

se contritio, & attritio, & in quo differant. Conveniunt enim 1. in eo quod utraq; sit supernaturalis; id est, quod utraq; per impulsu Spiritus sancti ex motivo aliquo supernaturali, seu per fidem divinam cognito oriatur. Secundo, quod utraq; debeat esse interna & spiritalis, nec dolore aliquem sensibilem necessario requirat. Tercio, quod ad omnia peccata mortalia commissa nullo prorsus excepto utraq; debeat extendi. Quarto, quod utraque voluntatem peccandi excludere, spemq; veniæ adjunctam habere debeat. Quinto denique, quod utraque sit dispositio apta, & conveniens ad Sacramentum poenitentiae dignè & fructuosè suscipiendum.

Differunt autem praesertim, tum ratione objecti formalis, seu motivi: contritio enim ex motivo perfectæ charitatis concipitur; attritio vero ex aliquo alio motivo à charitate diverso, bono tamen & honesto, ac supernaturali lumine fidei cognito: tum ratione effectus: contritio siquidem peccatorem justificat ac Deo reconciliat, etiam antequam poenitentiae Sacramentum actu susceperit; attritio vero ad justificationem in Sacramento poenitentiae consequendam tantummodo disponit.

Quod vero aliqui Doctores dicunt attritionem debere aliqua ratione concipi propter amorem ipsius Dei; si de amore perfectæ charitatis intelligitur, negandum est; quia dolor ex illo amore quantumlibet remisso elicitus, ante Sacramenti receptionem justificaret, ut supra probatum est, proindeq; dolor ille non esset attritionis sed contritionis; si autem de amore Dei imperfecto, id est, qui ex motivo à charitate diverso elicitur, qualis est ille qui in virtute spei includitur, quo diligimus Deum non prout est in se summè bonus, & propter se diligibilis, sed prout est erga nos beneficus, & liberalis, concedendum est; quia attritio debet saltem virtualiter spem veniæ in se includere, ut docet Conc. Trid. supra. Videri potest super hac materia beatorum memoriarum Franc. Salesii Episc. Gehen. in tract. de divino amore lib. 2. c. 17. ubi optimè explicat, quis, & qualis sit amor ille imperfectus, qui in spei virtute reperitur.

Super.

Supereſt unum hic obſervandum quod monet Laym. tract. 6. de Sacꝛ. Poen. c. 4. nimirum ad valoreꝛ Sacramenti Poenitentiaꝛ requiri, ut doloꝛ internus attritionis, ſeu contritionis aliquo modo antecedaꝛ, aut ſaltem comitetuꝛ externam peccatoꝝum confeſſioneꝛ; tum quia contritio, cuꝛ ſit pars Sacramenti, debet aliquo ſigno exteriori, per confeſſioneꝛ ſcilicet, fieri ſenſibilis; tum etiam quia ipſa peccatoꝝuꝛ confeſſio procedere debet ab interna Poenitentia; cuꝛ non ſit mera & ſimplex peccatoꝝuꝛ narratio. ſed ſui ipſius coram Deo accuſatio, quaꝛ proinde in ſpiritu humilitatis, & animo contrito facienda eſt. Probabilis nihilominus, & tuta eſt ſententia Suar. diſp. 20. de Sacꝛ. Poen. ſect. 4. n. 31. (quam hic ſubjūgimus in gratiam eoꝝum, qui frequentius ad tribunal Poenitentiaꝛ, nec niſi cum culpis venialibus accedunt, quique interdum variis ſuper hac re ſcrupulis exagitantuꝛ) qui docet, actum contritionis fruſtuoſe poſt confeſſioneꝛ peractam poſſe elici, dum modo ante abſolutioneꝛ Sacerdotis eliciatur; ipſamqꝛ confeſſioneꝛ, quamvis ab interna poenitentia non proceſſerit, tamen qua poſtea veluti informatur per conſequentem contritioneꝛ, ſufficienter perfici in ratione accuſationis Sacramentalis: ſed tunc neceſſe eſſe, ut interior illa contritio, vel attritio exteriori aliquo ſigno, puta exteriori corpoꝝis demiffione, humili expectatione ipſius abſolutionis, pectoꝝis tuſione, &c. ſe prodar.

SECTIO XI.

Utrum confeſſio Sacramentalis ad peccatoꝝuꝛ remiſſioneꝛ conſequendaꝛ ex Chꝛiſti Domini inſtitutione ſit neceſſaria.

CONFESSIONIS Sacramentalis nomine, ſecunduꝛ communem S. Thomæ in 4. diſt. 17. q. 3. a. 2. alioꝝumqꝛ Theologoꝝuꝛ doctꝛinam, intelligitur, *Accuſatio legitima*

Legitima in Sacramento Pœnitentie de propriis peccatis facta & a sacerdote ad absolutionem illorum ab eo recipiendam.

Dicitur 1. *Accusatio*: quia confessio fieri debet per modum accusationis, nec in ea (ut loquitur Catech. Rom. part. 2 cap. 5.) peccata sunt ita enarranda, quasi rem aliquam per se otiosis auditoribus delectandi causa exponamus: verum accusatoria animo ita enumeranda sunt, ut ea etiam in nobis discere cupiamus.

Dicitur 2. *legitima*: quia non qualibet accusatio sufficit, sed ad eam conditiones quædam lege divina præscriptæ, & infra explicandæ requiruntur.

Dicitur 3. *in Sacramento Pœnitentie*: confessio enim quæ fit in foro exteriori coram iudicibus sive secularibus, sive Ecclesiasticis, non est apta huius Sacramenti materia.

Dicitur 4. *de propriis peccatis*: neque enim aliena peccata, sed propria solummodo in confessione declaranda sunt: in quo ab utroque multorum notat Tolet. Lib. 3. c. 6. qui, ut aliquod proprium peccatum detegant, simul aliorum peccata enarrant, vir uxoris, uxor viri, Domini servorum, servi Dominorum, &c. qui quidem super hæc ab ipsis confessoribus admoneri debent.

Dicitur 5. *facta Sacerdoti*: quia solus Sacerdos est legitimus huius Sacramenti minister, ut ex ante dictis constat: nec proinde confessio facta laico, aut clerico non Sacerdoti, ullo modo Sacramentalis est. Debet autem fieri Sacerdoti præsentem non absentem, ut in Catech. Rom. sup. declaratur: & speciali Clementis 8. constitutione (quam refert Ilamb. disp. 18. art. 4.) sententia illa, quæ asserit, confessionem Sacramentalem per literas, aut internuncium fieri posse, tanquam falsa & scandalosa prohibita est: tunc enim nec confessio secreta esset, nec certa materia absolutionis; contingere siquidem posset, ut pœnitens intermedio tempore mutaret animum, aut è vivis excederet. Potest tamen pœnitens aliquando solis nutibus confiteri, ut in mutis contingit, & interdum in moribundis. Potest per interpretem, v.g. cum Sacerdoti ipsius pœnitentis idioma seu linguam non intelligenti sit confessio; ad quod ta-

men. nullus obligatur, ut monet Toletus *suprà*, cum alteri revelare confessionem suam non teneatur. Potest item scripto, ut scilicet peccata sua scribat, si confessor annuente ipso poenitente legat; quod in mutis, aut aliis ex causa aliqua rationabili contingere posse docet Toletus *suprà*.

Dicitur denique ad *obtinendam peccatorum remissionem*: in quo (ut observat Catech. Rom. *suprà*) hoc iudicium longe dissimile est forentibus capitalium rerum questionibus, in quibus confessioni pena & supplicium, non vero culpa liberatio & errati venia constituta est.

De confessione igitur Sacramentali eo modo intellecta: quaritur, utrum sit ex Christi Domini institutione ad remissionem peccatorum consequendam necessaria? & responsio affirmativa est de fide: quam tamen negaverunt olim, non modo Novatiani, sed etiam plures alii haeretici, ut Messaliani, Iacobini, Armenii, Albigenes, Flagellantes, VValdenses, & alii apud Iudocum Coccium t. 2. lib. 8. a. 3. Quibus postmodum subscripserunt Lutherani & Calvinistae, ut videre est apud Bellar. Lib. 3. de Poen. c. 1. qui omnes licet maxime inter se circa varia dogmata discrepantes, in eo tamen conveniunt, quod negent confessionis Sacramentalis ex jure divino necessitatem.

Retellitur illorum error, & veritas opposita probatur 1. ex cap. 20. S. Ioannis ubi Christus Dominus alloquens Apostolos eorumque in Sacerdotio successores, *Quorum* (inquit) *remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt*: ex quibus verbis perspicuum est (ut docet Catech. Rom. *suprà*) ipsos Apostolos, & Sacerdotes circa peccata remittenda, aut retinenda iudices esse constitutos, Et quoniam (ut S. Synod. Trident. sapienter admonuit) de qualibet re verum iudicium fieri, atque in repetendis criminum penis iustitia modus teneri non potest, nisi planè cognita & perspecta causa fuerit; ex eo sequitur, ut poenitentium confessione sigillatim peccata omnia Sac. r. lotibus sint patefacienda.

Probat 2. auctoritate plurimorum Conciliorum genera-

generalium, ac praesertim Lateranensis sub Innocentio tertio c. 21. Constant. sess. 8. Flor. in Decr. Eug. & Trid. sess. 14. c. 5. & can. 6. ubi haec habentur: *Si quis negaverit Confessionem Sacramentalem, vel institutam, vel ad salutem necessariam esse iure divino; aut dixerit, modum secretè confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit, & observat, alienum esse ab institutione, & mandato Christi, & inventum esse humanum; anathema sit.*

Probat 3. ex SS. Patribus qui huic veritati subscripserunt, ut S. Cypr. Sermon. de lapsis, ut laudans eos qui de peccatis sola cogitatione commissis se se apud Sacerdotem in Sacramento Pœnitentiæ accusant, *Quanto, inquit, & fide maiores & timore meliores sunt, qui quamvis nullo sacrificij, aut libelli facinore conficti; quoniam tamen de hoc vel cogitaverunt, hoc ipsum apud Sacerdotes Dei dolenter, & simpliciter confitentur, ex omni loge sim conscientia faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam parvus licet, & modicus vulneribus exquirunt* S. Basil. in regulis Breviorib. num. 288. *Necessario, inquit, peccata aperiri debent, quibus credita est dispensatio inferiorum Dei: siquidem rationem hanc in pœnitentia etiam veteres illos cernimus secutos fuisse.* S. Leo Papa Epist. 80. ad Episcopos Campaniæ prohibens, ne peccata secreta publicè recitarentur, hanc affert rationem: *Cum, inquit, reatus conscientiarum sufficiat solis Sacerdotibus confessione secretà indicari.*

Obijciunt hæretici Nestarium Patriarcham Constantinopolitanum abrogasse, presbyterum pœnitentiarii, confessionemque sustulisse: unde inferunt, illam non esse juris divini, cum tale jus ab hominibus abrogari non possit.

Duplex ad hanc objectionem afferri potest responsio, ut fusiorem huius facti enarrationem & explicationem committamus, quæ apud Bellarm. Lib. 3. de Pœn. cap. 14. videri potest. Prima est, abrogationem illam presbyteri pœnitentiarii à Nestario factam, ad sedandum populi tumultum occasione alicujus scandali exortum, qualitercunque facta sit, bene an malè, hominis particularis factum fuisse,

fuisse, qui nec eruditione nec experientia pollebar in his, quæ ad regimen Ecclesiæ pertinent; cum jam senex rerumque Ecclesiasticarum expertus ad Patriarchatum evectus fuisset: proindeque ex illo ejus facto nullum satis validum argumentum duci posse contra tot sæculorum praxim universæque Ecclesiæ consensum.

Secunda responsio est, Nestarium nusquam confessionem Sacramentalem secretam abrogasse, sed solummodo usum aliquem particularem occasione Novatianæ hæresis introductum, quo poenitentes certa peccata Sacerdoti poenitentiario confiteri tenebantur, qui eos (prout expedire censebat) ad publicam illorum peccatorum confessionem obligat: quem quidem usum ob scandalum inde secutum abrogavit Nestarius, liberumque reliquit, ut unusquisque peccata sua secreto posset cuilibet Sacerdoti aperire, ut fusiùs explicat & probat Bellarminus loco citato.

SECTIO XII.

Qua persona, & quo tempore obligentur ad confessionem Sacramentalem faciendam.

QVOD spectat ad primum, communis & certa Doctorum sententia est, eas omnes, & solas personas ad Sacramentalem confessionem obligari, quæ mortale aliquod peccatum post realem Baptismi susceptionem commiserunt. Hoc enim manifeste constat, tum ex cap. *Omnis utriusque sexus* in Concilio Lateran. tum ex eo, quod Concilium Tridentin. sess. 14. cap. 2. dicit, baptizatos, qui se crimine aliquo contaminaverint, ante Poenitentia tribunal, ex Christi Domini instituto sisti debere, ut ab admissis peccatis liberentur; & cap. 5. peccata omnia mortalia, etiamsi occultissima sint, esse in confessione declaranda: venialia autem, quamvis rectè, & utiliter in confessione dicuntur, taceri tamen posse citra culpam.

Quod

Quod verò spectat ad secundum, consentiunt omnes Theologi, præceptum divinum de confessione faciendâ obligare illum, qui sibi conscius est peccati alicuius mortalis saltem in articulo, aut probabili periculo mortis, ut sunt, periculosa navigatio, dimicatio cum hostibus, partus difficilis, gravis, & periculosa infirmitas, &c. Ita Navarrus, Sotus, Angelus, Reginaldus, Vasques; & alii apud Bonaciam dis. 5. quæst. 5. de part. Pœnitent. Sect. 2. punct. 4. & ea de causa. cap. cum infirmitas, de pœnitent. & remiss. injungitur medicis, ut, cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipse ante omnia moneant, atque inducant, ut Medicos advocent animarum: & Celestinus Papa Epist. 2. ad Episcopos, Galiliæ, quæ refertur 26. quæst. 6. cap. *Agnovimus*, improbandum prævum quemdam usum denegandi Sacramentum Pœnitentiæ damnatis ad mortem, qui tunc in Galliis inoleverat; *Quid hoc*, inquit, aliud est, quàm morienti mortem addere, eiusque animam sua crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere: & paucis interjectis, *Salutem ergo homini adimit, quæque mortis tempore speratam Pœnitentiæ denegavit.*

Diximus, saltem in articulo aut probabili periculo mortis: quidam enim Doctores non improbabili exstiment, præceptum illud divinum ad confessionem Sacramentalem obligans, etiam aliquando extra articulum seu periculum mortis obligare. Quis enim sibi persuadeat, si Ecclesia tempus confessionis faciendæ non determinasset, peccatorem in quibuslibet criminum sordibus tota vita torpere, mediumque adeo efficax ad veniam peccatorum obtinendam sine novo peccato negligere potuisse.

Quo verò tempore præceptum illud divinum obliget, Christus Dominus expressè determinare noluit, sed Ecclesiæ suæ determinandum reliquit; quæ quidem in Concilio Lateran. sub Innocentio 3. cap. 21. hoc decretum edidit: *Omni utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretæ ætatis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio Sacerdoti; & iniunctam sibi pœnitentiæ studet pro viribus adimplere.* quo decreto suo velut

timo

et modificavit, & determinavit ipsum præceptum divinum de confessione faciendâ; & tempus quo implendum esse præscripsit: Neque enim (ut loquitur Concil. Trid. Sess. 14. cap. 5. per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, ut Christi fideles confiterentur, quod iure divino necessarium, & institutum esse intellexerat: sed ut præceptum confessionis, saltem semel in anno, ab omnibus, & singulis, cum ad annos discretionis pervenissent impleretur.

Sunt autem quædam hæc circa præceptum illud confessionis annuæ observanda.

Primum est, illud propriè, & per se obligare tantum semel in anno ad confessionem sacramentalem instituendam; quamvis ratione Paschalis communionis, ad quam fideles tenentur, ipso tempore Paschali præsertim obligare censeatur. Ita Sot. in 4. dist. 18. quæst. 1. art. 4. Valent. qu. 9. de Pœn. pun. 4. Vasq. quæst. 50. art. 5. & plures alii, quos ibidem citat.

Secundum est, nullam certam ætatem determinari posse, in qua pueri primum confessionis faciendæ præcepto teneantur; cum in aliis citius, in aliis tardius oriatur usus rationis ad peccatum mortale committendum sufficiens: quare id confessarius non ex sola ætate, sed multò magis ex ingenii & educationis qualitate discernere debet. Ita Laym. traçt. 6. de Sacram. Pœnit. cap. 5. ubi etiam monet, confessarium, postquam consideratis circumstantiis judicavit, puerum verè ac deliberatè peccatum mortale, quod confitetur, commississe, illum cura peculiari ad concipiendum dolorem de peccatis ex motivo aliquo supernaturali excitare, & juvare debere; cum in eo dolore concipiendo frequenter pueri deficere soleant. Quod si (ut ibidem subjungit) omnibus perpensis de judicio, & discretionè pueri dubius permaneat, num sufficiens extiterit ad aliquod peccatum deliberatè committendum; tunc illum sub conditione absolvere poterit.

Tertium est, præcepto confessionis annuæ non obligari nisi eos, qui peccatum aliquod mortale commiserunt, ut constat ex Concilio Trid. suprà; & docuit S. Thomas, Sot. Major,

Major, & alii apud Suar. disp. 22. sect. 8. quod tamen non obstat, quin consuetissimum sit iis, qui nullus peccati mortalis sibi conscius sunt, ad Pœnitentiæ tribunal tempore Paschali accedere, & venialia confiteri: imo fieri potest, ut is, qui tantum habet venialia, ad confessionem Paschalem tempore obligetur, non quidem per se, sed per accidens: primo ratione scandalii, quod oriri posset, si tempore Paschali ad confessionem non accederet. Secundo ad evitandum peccatum presumptionis. Tertio ne se ipsum decipiat sibi minimum blandiendo, putans se tantummodo habere venialia, cum fortassis habeat etiam mortalia, quorum non recorderetur; quæ tamen tunc ei remitterentur indirectè simul cum venialibus quæ confiteretur. Quod poriori adhuc ratione observandum esse in articulo mortis rectè docuit Ilamb. disp. 14. art. 14.

Quartum est, præter confessionis annuæ præceptum, dari etiam quosdam alios casus, in quibus confessionis faciendæ obligatio incumbit; v. g. cum quis suscepturus est Sacram Eucharistiam, estque sibi peccati alicuius mortalis conscius: tunc enim (ut declaravit Conc. Trid. sess. 13. ca. 7. *quantumvis sibi contritus videatur, absq. præmissa Confessione Sacramentali ad Sacram Eucharistiam accedere non debet.* Inter cetera (ut ibidem habetur) quando urgente necessitate sacerdos lethalis alicuius culpæ sibi conscius, absque prævia confessione celebravit, postea debet quàm primum confiteri. Alium adhuc casum adiungit Suar. disp. 35. q. 3. num. cum scilicet quis sapius in peccatum aliquod mortale relabitur, nec se illud aliter evitare posse putat nisi confessionis Sacramentalis auxilio: tunc ep̄m medium illud amplecti tenetur. Addimus ex Catech. Rom. part. 2. ca. 5. *Nullam rem fidelibus adeo curæ esse debere, quàm ut frequenti peccatorum confessione animam studeant expiare &c. Ac ut peccata cum in eluendi corporis, atque vestium sordibus tam diligentius, non eadem saltem diligentia curare, ne animæ splendor turpissimis peccati maculis obsolescat.*

SECTIO XII.

*Quanam sint conditiones ad confessionem debitam
faciendam requisita.*

VIDAM Doctores sexdecim eiusmodi conditiones enumerant; quæ licet alioquin omnes bonæ sint ac utiles, pleraque tamen illarum minimè necessarias esse monet Tolet. lib. 3. c. 7. qui eodem cap. & seqq. quinque præsertim conditiones ad confessionem debitam faciendam requiri docet.

Prima est, ut sit *Diligens*: id est, ut pœnitens confessionem non accedat, quin prius peccata sua diligenti præmissio examine in memoriam sibi revocare conetur, alias qui nullam eiusmodi diligentiam adhibere veller, ad confessionem admittendus non esset: imo qui ex culpabili negligentia peccatorum aliquorum mortalium oblivisceretur, quæ idcirco in confessione declarare omitteret, ipsam confessionem ex integro repetere teneretur, ut asserit idem Tolet. c. 9. ubi rectè observat, diligentiam illam non æqualiter in omnibus requiri, sed pro diversa ratione personarum, & status, nec non temporis ex quo ultima confessio facta est, determinandam esse; illumque, qui multis & variis negotiis implicatus est, teneri ad maiorem diligentiam adhibendam, quàm is qui ab eiusmodi negotiis vacuus & liber est; similiter qui tempore diuturniori expers confessionis fuit, quàm qui breviori.

Secunda est, ut sit *fidelis & vera*; id est, ut pœnitens veraciter, & sincere Sacerdoti conscientia suæ statum aperiat, neque negando quæ commisit, neque scienter sibi imponendo, quæ non commisit, neque item dubia pro certis, aut certa pro dubiis proponendo: mentiri enim in confessione (ut ibidem docet) grave peccatum est, quando scilicet hoc fit deliberatè, & in materia aliqua gravi.

Tertia est, ut sit *Secreta*: id est, ut pœnitens non coram aliis & publicè, sed secreto & ad aurem ipsius Sacerdotis peccata

peccata sua explicet: hanc enim esse confessionis Sacramentalis conditionem ex ipsius Christi Domini institutione recte docet & probat Iſamb. disp. 15 de Pœn. art. 9. unde Concil. Trid. sess. 14. can. 6. expresse asserit, Ecclesiam semper observavisse, & observare modum illum secreti confitendi: & c. 3. ejusdem sess. dicit, quod, *et si Christus non vetuerit, quin aliquis in vindictam suorum scelerum, & suae humiliationem, cum ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesiae officinae adificationem, delicta sua publice confiteri possit: non esset tamen hoc divino precepto mandatum; nec satis consulte humana aliqua lege praeberetur, ut delicta, praesertim secreta, publice essent confessione aperienda.*

Quarta confessionis conditio est, ut sit *Obedirentia*: id est, ut poenitens habeat voluntatem & propositum exequendi ea, quae confessarius ipsi tanquam necessaria praescripserit, v. g. fugiendi proximas peccati occasiones aliena restituendi, poenitentiam impositam adimplendi, &c.

Quinta denique conditio est, ut sit *Integra*: quae quidem conditio, quoniam gravioris alicuius momenti est, sequens commodius explicabitur.

SECTIO IV.

Qua sit integritas confessionis ad validitatem & fructum eius requisita.

CERTVM est integritatem confessionis, non Ecclesiastico solum, sed Divino etiam jure necessariam esse poenitentesque ad peccata sua omnia in confessione declaranda ex Christi Domini institutione obligari. Hoc expresse docuit Concil. Trid. sess. 14. cap. 3. cujus quidem verba, quoniam doctrinam pro hujus Sacramenti praeceptum maxime necessariam continent, paulo fufius hic attente non erit inutile: dicit igitur *Sacerdotes à Christo Dominus, qui praesides, & iudices in Sacramento Poenitentiae constituti*

iudicium hoc, incognita causa, exercere non posse; neque aequitatem quidem illos in iniungendis poenis servare posse, si in genere duntaxat. & non potius in specie, ac sigillatim, sua ipsi (penitentes) peccata declarent. Ex his colligitur, oportere a penitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiam si occultissima illa sint, & tantum aduersus duo ultima Decalogi praecepta commissa, quae nonnunquam animum grauius sauciant, & periculosa sunt ipsi, quae in manifesto admittuntur, &c. Verum, cum uniuersa mortalia peccata, etiam cogitationis, homines irae filios, & Dei inimicos reddant; necessarium est, omnium etiam veniam, cum aperta, & verecunda Confessione, a Deo querere. Itaque dum omnia, quae memoria occurrunt, peccata Christi fideles confiteri student, proculdubio omnia diuina misericordia agnoscenda exponunt: qui vero secus faciunt, & scienter aliqua retinent, nihil diuina bonitati per Sacerdotem remittendum proponunt: si enim erubescat aegrotus vulnus medico detegere, quod ignorat, medicina non curat. Colligitur praeterea, etiam eas circumstantias in Confessione explicandas esse, quae speciem peccati mutant: quod sine illis peccata ipsa, neque a penitentibus integrè exponantur, nec iudiciis innotescant, &c. Reliquia autem peccata, quae diligenter cogitanti non occurrunt, in uniuersum, eadem confessione inclusa esse intelliguntur: pro quibus fideliter cum Propheta dicimus Ps. 18. *Ab occultis meis munda me Domine.*

Ex qua Concilij doctrina intelligi potest, non modò necessitas integritatis in confessione seruandae, sed etiam quis sit illius modus, seu quanam requirantur, vt confessio integra esse censeatur: quae hic paulò distinctus, breuiter tamen maioris facilitatis gratia subiungimus.

Ad integritatem igitur confessionis secundum mentem Concilij requiritur primò, vt penitens peccata omnia mortalia, vel quae mortalia esse dubitat, etiam solius cogitationis, quae post diligentem sui discussionem memoriae occurrunt, in confessione explicet; adeò vt confessio nulla sit, & denuo iteranda, si vel vnum eiusmodi mortale peccatum in confessione deliberatè reticeat. Et de peccatis quidem

quidem mortalibus, quæ à se commissæ esse recordatur, euidenter constat ex suprà citatis Concilij verbis: de illis verò peccatis, de quibus pœnitens dubitat vtrum mortalia sint, vel vtrum sint à se commissæ, communis Doctorum sententia, & in praxi tenenda, est pœnitentem ad ea sub dubio confitenda obligari. Ita S. Thom. S. Bonau. Alensis, Adrian. Syl. Nau. Suar. & alij, quos citat & sequitur Laym. lib. 1. tract. 1. cap. 5. parag. 4. Quod si post diligentiam sufficientem iudicio viri prudentis in examine conscientie adhibitam, peccata aliqua mortalia memoriam effugiant, tunc nihilominus virtute Sacramenti simul cum aliis remittuntur, cum onere tamen, & obligatione eadem confitendi, & clauibus subiiciendi, si forte postea memorie occurrant.

Obseruat autem Pet. de Ledesma tract. de Sacr. Pœn. 16. ex communi Ecclesie doctrina & praxi, omnia illa peccata mortalia vni & eidem Sacerdoti esse confitenda, neque sine sacrilegio diuidi, aut dimidiari posse confessionem, ita vt quædam peccata vni, reliqua vero alteri Sacerdoti declarentur: cum hæc diuisio, & dimidiatio confessionis integritati eius repugnet, nec possit vnum peccatum mortale sine alio remitti.

Requiritur 2. vt pœnitens numerum peccatorum suorum exprimat: neque enim satis est, vt quis v. g. dicat, se multoties tale peccatum commisisse, nisi quoties commiserit, explicet: quod tamen (vt recte monet Gamach. cap. 20. de Sacr. Pœn. par. 1. non mathematicè, sed moraliter intelligendum est, seu quantum ab ipso pœnitente fieri potest) vnde sufficit, vt pœnitens numerum illum peccatorum exponat, qui post sufficiens examen memorie occurrat: imo, si præcisè non recordetur quoties peccatum aliquod commisit, satis est, vt dicat se circiter toties plus minusve peccatum illud commisisse: quod si frequentissime in illud lapsus sit, saltem tempus exprimat, dicatque v. g. se ab anno ferè quotidie, vel pluries in vnoquoque die blasphemias protulisse, aut per mensem inimicitias cum aliquo gessisse, cuius quoties recordabatur (quod sæpissime, & quacumq; data occasione fiebat) toties se illius occidendi,

aut aliquod aliud malum illi inferendi voluntatem reno-
uasse. Ita idem Gamach. sup. Tolot. lib. 3. cap. 7. & alij
communiter.

Requiritur 3. vt poenitens circumstantias, quæ specie pec-
cati mutant, in cōfessione declaret; id est, quæ nouam ali-
quam deformitatē specie differentē in actū peccati indu-
cunt, seu quæ specialē oppositionē habent cum aliquibus
aliis præceptis aut virtutibus: v. g. si quis furatus fuerit
rem sacram, seu sacris vsibus consecratam, vt calicem; si
fornicatus fuerit in loco sacro; si hominem occiderit, qui
esset Sacerdos: in primo enim casu circumstantia rei fur-
to ablata; in secundo circumstantia loci; in tertio circum-
stantia personæ inducit nouam deformitatem specie dif-
ferentem in ipsam actionem furti, fornicationis, & homi-
cidij; proindeque in confessione declaranda est.

Sufficit autem (quod recte monet Gamach. loco cit.) ad
euitandas perplexitates, in quas personæ laicæ aliquando
incurrunt nescientes, quænam sint illæ circumstantiæ, quæ
speciem peccati mutant, aut quomodo explicari debeant;
sufficit inquam, vt eiusmodi personæ ad Pœnitentiæ Sa-
cramentum accedentes nihil omnino reticere velint eo-
rum, quæ ab ipsis debent declarari, vtque circumstantias
notabiliore, quæ per se statim memoriæ occurrunt, & se-
ipsas satis euidenter produnt, in cōfessione explicent, pa-
rati sincerè, ac humiliter respondere ad interrogata Sacer-
dotis, cuius est agnoscere circumstantias illas necessariò
explicandas, de ijsque poenitentem interrogare; vt postea
suo loco dicetur.

Quæres an poenitens teneatur etiam declarare in con-
fessione circumstantias illas, quæ speciem peccati nō mu-
tant, sed illud notabiliter aggrauant. Duæ sunt super hac
re oppositæ inter se Theologorum sententiæ: alij squi-
dem, quamuis existiment, optimum, & saluberrimum es-
se, circumstantias illas notabiliter aggrauantes in confes-
sione declarare, negant tamen poenitentes ad id obligari.
Ita Palud. Adrian. Nau. Med. Fesant. Regin. Vasq. & plu-
res alij apud Bonac. disp. quæst. 4. sect. 2. pun. 3. qui
etiam

etiam pro illa citat S. Doctorem, Alii è contrà asserunt, circumstantias notabiliter aggrauantes esse in confessione declarandas. Ita Marf. Major, Sot. Can. Suar. & alij, quos refert & sequitur Gamach, cap. 20. de Pœnit. parag. 1. cui sententiæ subscribit etiam Ilamb. disp. 18. a. 11. eamque pluribus rationibus propugnat. Quamuis autem priorem sententiam maximè probabilem existimemus, tum propter authoritatem Doctorem qui eam tuentur, tum etiam quia Conc. Trid. sess. 14. cap. 5. circumstantias tantummodo speciem peccati mutant, in confessione declarandas esse dicit, nulla facta mentione circumstantiarum illarum, quæ tantummodo notabiliter aggrauant; quod tamen dicere non omisisset, si necessarium esse iudicasset: contrariam nihilominus sententiam adhuc probabiliorem, & in praxi quantum, fieri poterit tenendam arbitramur, pœnitentesque circumstantias notabiliter aggrauantes debere in confessione declarare, & à confessarijs, prout spiritus & prudentia suggererit, de iisdem interrogandos esse ob eam præsertim rationem, quòd sine illarum circumstantiarum notitia vix possint confessarij discernere, quales & quantas satisfactiones, aut restitutiones iniungere, quæ remedia proponere, aut consilia pœnitentibus suggerere debeant: aliter enim haud dubie se gerere debet confessarius cum eo, qui breui, aut qui diuturno tempore in peccati alicuius cœno hæsit; aliter cum illo, qui ex graui & inueterato odio, aut qui ex repentina ira, deliberata tamen, malum aliquod intulit, aut optauit; cum hæc nihilominus circumstantiæ peccati speciem non mutant, sed tantummodo aggrauent.

SECTIO XV.

An integritas confessionis ita necessaria sit, vt in nullo casu licitum sit, peccatum aliquod mortale in confessione reticere.

DVO sunt præcipui casus, in quibus pœnitens licet, & fructuose absolutionem Sacramentalem recipere potest.

potest, quamuis peccata omnia mortalia, quæ à se commissæ recordatur, non declarauerit: quod tamen non obstat, quin cessante ratione, ob quam illa reticuit, eadem postea in confessione declarare teneatur.

Primus casus est, quando reperitur impossibilitas quædam moralis ex parte ipsius pœnitentis ad declaranda omnia peccata mortalia à se commissæ, v. g. quando egrotus inter confitendum vocis usum repente amittit, nec potest reliqua peccata explicare, vel etiam si nullum peccatū declarare potuerit: tunc enim, dummodo cōtriti animi signa quædam exteriora confessarius in ipso deprehendat, potest, imò debet illum Sacramentaliter absolueret. Ita Med. Syl. Nau. Bellarm. Suar. & alij apud Bonac. disp. 5. quæst. 3. de Pœnit. pun. 2. Imò, quamuis ante confessarij aduentum non modò vocis, sed etiam rationis ac iudicij usum amiserit, si tamen antea Sacramentalem absolutionē verbis, aut signis petiuerit, declaraueritque se velle confiteri, idque fide digno testimonio ipsi confessario innotescat; tunc etiam potest, imò debet illum Sacramentaliter absolueret saltem sub conditione. Ita Suar. & alij plures, apud eundem Bonac. suprà, quibus subscripsit Gamach. cap. 20. parag. 1. & Isamb. disp. 18. art. 10. Et probatur ex Cencil. Aurasic. 1. can. 12. vbi dicitur quòd subito obmutescens, prout statutum est, baptizari, aut Pœnitentiam accipere potest, si voluntatis prætèrita testimonium verbis aliorum habet, aut presentis in suo nutu: & ex Conc. Carth. 4. cap. 76. ei, qui Pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum Sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit; dent testimonium qui eum audierint, sicque accipiat Pœnitentiam; & si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur Eucharistia ori eius. Item ex S. Leone Papa Epist. 91. ad Theodorum Foro-Juliensem Episcopum, vbi de infirmis loquens, Si, inquit, aliqua vi aggritudinis ita fuerint aggranati, ut, quod paulò antè poscebant, sub presentia Sacerdotis significare non valeant; testimonia eis fidelium eircumstantium prodesse debent, ut simul & Pœnitentia & reconciliationis beneficium

ficiam consequantur. Accedit etiam praxis totius Ecclesie, quam discimus ex Rituali Romano tit. de ordine adm. ministrandi Sacramentum Eucharistie, in quo dicitur infirmum absolendum esse, si confitendi desiderium vel per se vel per alios ostenderit.

Quod si moribundus vi morbi de repente ita oppressus fuerit, ut nec confessarium postulauerit, nec ullum confitendi desiderium verbis aut nutibus aliisque similibus signis presente vel absente confessario ostenderit; tunc sacramentaliter absolui non poterit; cum nulla sit ibi materia idonea, & sufficiens Sacramenti poenitentiae, nulla contritio aut confessio quae signo aliquo exteriori se prodatur; cum tamen sint partes essentielles ipsius Sacramenti, sine quibus forma illius applicari nec licite nec valide potest. Ita Suar. disp. 23. sect. 1. & plurimi alij Theologi quos citat & sequitur Laym. tract. 6. de Poenit. cap. 8. quibus subscribit Isamb. disp. 17. art. 9. Ceterum Concilia, & Patres non aliter permittunt poenitentiae Sacramentum mortuo obmutescenti aut phrenetico ministrari, nisi Sacramenti constet illum antea Sacramentum ipsum experiri, desideriumque suum verbis aut nutibus aliisque signis declarasse.

Secundus casus est, quando ex confessionis integritate sequeretur aliquod graue damnum spirituale, vel corporale alterius, aut ipsiusmet confitentis. v.g. quando urgente periculo, aut instante naufragio plurimum militum, aut nauigatorum confessio excipienda est: tunc enim, ne dum vnius confessio integra excipitur, aliorum quibus confitendi spacium deerit, salus periclitetur, sufficit ut quisque peccatum aliquod mortale à se commissum fateatur; imò, si tempus ad id non suppetat, & jam jam naufragium immineat, aut praelium ineatur, satis erit tunc, ut omnes nauigantes aut milites signis aliquibus exterioribus se peccasse generatim, & de peccatis verè dolere demonstrent; quae quidem signa visu vel auditu à confessario percipiantur, sicque à confessario absoluantur. Ita Isamb. disp. 17. art. 8.

Item quando infirmus laborat morbo contagioso, si non

non possit confessarius absque manifesto vitæ periculo in peccatis illius sigillatim audiēdis diutius immorari; tunc aliquibus tantum peccatis in confessione auditis, si alias sufficienter dispositus sit, illum sacramentaliter absolue-
re poterit. Ita Vasq. Coninck, & alij apud Bonac. loco proxime citato. In hoc tamen casu debet confessarius ad-
monere infirmum, confessionem illius eo modo factam esse validam, & sufficientem, &, quantum fieri poterit, animum pacatum, & tranquillum dimittere.

Simili modo, si quis, v.g. patrem aut matrem confessarij sui occidisset, aut domui eius ignem subiecisset, nec alteri tunc confiteri posset; non teneretur incendium illud aut homicidium ei in confessione declarare: quia hoc esset exponere confessarium ipsum peccato vindictæ, & odij, forte etiam periculo reuelandæ confessionis; & multa hinc mala moraliter sequi possent, cum Sacerdotes sint quoq; homines circumdati infirmitate, & inter illos alij alijs infirmiores: quare tunc posset licite pœnitens peccatum illud in confessione reticere. Ita Nau. cap. 7. num. 3. Gamach, cap. 20. parag. 1. & alij.

Quæres, an similiter liceat pœnitenti reticere in confessione peccatum aliquod mortale, aut illius circumstantiam, quod, vel quam declarare nō potest, nisi cum manifestatione cōplicitis. Nau. supra num. 1. & seqq. affirmat, id non modò licitum esse; sed etiam pœnitentem tunc ad peccati illius aut circumstantiæ reticentiam obligari; illique subscribit Gamach. supra: quorum sententiam, quamvis sit præbalis & tuta, verior tamen, & tutior videtur sententia negans, quæ est S. Doctoris in 4. dist. 16. quæst. 3. art. 2. quæst. 5. ad 5. quem sequuntur Bonau, Alexan. Palud. Major, Almain. & plures alij apud Suar. disp. 34. de Pœnit. sect. 1. cum quibus proinde dicimus, pœnitentem in casu supra declarato debere in primis confessariū quærere, cui persona, cum qua peccauit, non sit nota, vel, si cōmodè, & absque salutis periculo fieri possit, confessionem in aliud tempus differre; quod si neutrum possit, tenetur tunc peccatum suum tale, quale commissum fuit

declarare. Id manifeste innuit S. Bernardus opusculo de formula honestæ vitæ versus finem, ubi hoc documentum tradit: *Denullo prorsus, sinistre loquari, quantumcumque sit verum vel manifestum, nisi in confessione, & hoc, ubi non potest aliter manifestare peccatum tuum.*

Ex qua S. Bernardi, & aliorum, qui suprà citati sunt doctrina colligitur 1. quòd obligatio integrè confitendi à Christo Domino cuique pœnitenti imposita, est ratio sufficiens ad peccatum alterius sub sigillo huius Sacramenti confessario manifestandum; ac proinde quòd illa manifestatio sic facta charitati proximi non aduersetur; sicut eadem charitati minimè repugnat, si extra confessionem peccatum alterius occultum ex aliqua iusta & rationabili causâ manifestetur.

Colligitur 2. extra hunc casum necessitatis nullatenus licere alterius peccatum in confessione declarare; idcirco quando confessarius prouidet, pœnitentem sine ulla causa rationabili velle nominare personas peccati sui complices, vel à quibus ad peccandum inductus est, debet id prohibere, ipsumque admonere ne detractionis peccatum incurrat, vt rectè obseruat Nau, suprà num. 2.

SECTIO XVI.

Quis sit legitimus Sacramenti Pœnitentia minister.

CERTUM est solum Sacerdotem esse legitimum Sacramenti pœnitentiæ ministrum: solis siquidem Apostolis, & eorum in Sacerdotio successoribus dictum est à Christo Domino S. Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittentur eis*, vt vnanimiter verba illa Christi Domini intellexerunt SS. Patres, ac nominatim S. Ambr. lib. 1. de pœnit. cap. 2. S. Aug. lib. 2. cont. Epist. Parmeniani cap. 12. S. Leo Epist. 91. ad Theodorum: eadem quoque veritas tanquam fide credenda definita est in Conc. Constantinensi, in Bulla Martini 5. in Concil. Florent. in decret. Eug. & in Conc. Trid. sess. 14. cap. 6. & ean. 10.

Quod

Quod quamvis verum sit, non tamen quilibet Sacerdos quoslibet pœniterentes validè absoluere potest; sed præter potestatem illam, quam ordinatione accipit, requiritur in eo præterea potestas iurisdictionis; id est, quòd, quamvis Sacerdos vi ordinationis suæ accipiat immediatè à Christo Domino potestatem remittendi peccata, non tamen accipit materiam, cui potestatem illam applicet, nec habet vi ordinationis suæ illos subditos, in quos iudicalem illam potestatem validè exerceat. Hoc patet ex Conc. Trid. sess. 14. cap. 7. vbi expressè dicit nullius momenti Absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet iurisdictionem. Idem antea fuerat quoque declaratum in Conc. Florent. in dec. Eug. in quo dicitur, Ministrum Sacramenti pœnitentiæ esse Sacerdotem habentem authoritatem absoluendi, vel ordinariam, vel ex commissione.

Porro in Sacerdotibus, qui parochiale beneficium non obtinent, præter iurisdictionem, & potestatem quæ ipsis demandari potest, requiritur quoque approbatio Episcopi; id est, testimonium iuridicum de illorum capacitate, & sufficientia ad excipiendas fidelium confessiones, eosque sacramentaliter absoluendos. Ita speciatim constitutum habetur in Conc. Trid. sess. 23. cap. 15. de reform. vbi Decernit sancta Synodus, nullum etiam Regularem posse confessiones secularium, etiam Sacerdotum, audire; nec ad id idoneum reputari; nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illi videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus iudicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat. Unde sequitur Sacerdotem illum, qui neque parochiale beneficium obtinet, neque ab Episcopo approbatus est, idoneum non esse ad Sacramentum pœnitentiæ ministrandum; ac proinde neque licitè, neque validè absolutionem sacramentalem conferre posse, ut fusiùs probat Isamb. disp. 21. de Pœnit. art. 2. vbi etiam refert ex observationibus Ioannis Galmart ad citatum cap. 15. sess. 23. congregationem Cardinalium declarasse, Absolutionem à Sacerdote datam vigore facultatis generaliter à summo Pontifice, vel specialiter

liter à parcho concessa, si ab Episcopo Sacerdos examinatus
& approbatus non fuerit, censeri nullam, etiam quoad eos, qui
tali Sacerdoti bona fide confessi sunt.

Ex hoc autem concilii decreto rectè inferitur Sacerdotes
quoscumque; seculares aut regulares, quamvis doctissimos
& in Theologia versatissimos, imò & laureâ doctoratus
insignitos, si parochiale beneficium non obtinent, indige-
re Episcopi approbatione, ut validè confessiones exciperent
& poenitentes absolvere possint; & è contrâ Superiores
Religiosorum posse dare suis licentiam eligendi sibi
confessarium aliquem è Sacerdotibus per Episcopum non
approbatis: quia Concilium approbationem illam ad con-
fessiones tantum secularium exigit. Ita Isamb. sup. art. 2.
qui etiam artic. seqq. quædam observat scitu dignissima
& ad praxim maxime necessaria, quæ hic non omittendi
duximus.

Primum est, iuxta probabiliorem & magis in praxi
tam Doctorum sententiam, ab illo Episcopo accipiendam
esse approbationem, in cuius Diocesi Sacerdos poeniten-
tiæ Sacramentum est administraturus. Ratio est: quia Sa-
cerdos approbationem ab eo Episcopo accipere debet,
qui ab illo Sacramenti, quod administravit, rationem
exigere potest, & cuius præsertim interest, ut debitè,
& eo, quo decet modo, administretur.

Secundum est, approbationem illam posse pro arbitrio
Episcopi esse, vel uniuersalem & illimitatâ, vel specialem
& determinatam ad tempus aliquod certum; vel ad certum
quædam loca; v.g. posse Episcopum Sacerdotem aliquem
approbare ad confessiones audiendas tantummodo per
annum, ita ut anno illo elapso nec licitè, nec validè (nisi
noua approbatione obtenta) huius Sacramenti admini-
strationi incumbere possit; quod in multis Diocesium
et etiam Romæ in usu esse comperitur, ad segnitiam quo-
rundam confessorum excutiendam, eorumque seduli-
tatem in conseruanda, & excolenda scientia ipsis necessa-
ria excitandâ. Similiter posse Episcopum approbare Sacer-
dotes ea conditione, ut in certo tantum loco, v.g. in aliqua
parochia

parochia rurali confessiones excipere possit; idque nō sine ratione, cū non raro contingat Sacerdotem aliquem idoneum ab Episcopo iudicari, qui in pagis pœnitentiam administret; non vero in urbibus, in quibus ut plurimum reperiuntur personæ varijs & difficilibus negotijs implicatæ, pro quibus in hoc Sacramento dirigendis doctrina vberior & maior ingenij vis requiritur.

Tertium est, approbationem illam ab Episcopo concessam posse ab eodem reuocari; e. g. si confessarius ex negligētia euadat imperitior, aut fiat moribus deterior; ita ut expediat pro bono Ecclesiæ illum à tali officio amouere. Imò existimat idem Isamb. posse Episcopum sine vlla causa approbationē, quamuis docto & pio viro cōcessam, prout libuerit, reuocare; quamuis enim id contra rationē faciendo peccet, eius tamen reuocatio vim suam & robur obtinet; ita ut Sacerdos sic reuocatus nec licitè nec valide possit pœnitentiæ Sacramentum ministrare.

Quartum est, quod, quamuis ex suprā relato Concilii decreto, approbatio requiratur ad audiendas confessiones secularium, etiam Sacerdotum, nihilominus in plerisque Galliæ locis solere Sacerdotes etiam minimè approbatos aliorum Sacerdotum confessiones excipere; quod quidem validè ac licitè ab ipsis fieri docet & probat Isamb. suprā, non vi alicuius consuetudinis, cui expressè derogat Concilium, sed ex tacito consensu Episcoporum, qui, cū probe nouerint Sacerdotes inuicem sibi hoc Sacramentum nulla obtenta approbatione ministrare, nec tamen id prohibeant, censentur tacitè illos quoad hoc approbare.

Quintum est, quemcunque Sacerdotem, quamuis nec approbatus sit, nec vllam obtineat iurisdictionem, imò etiam si excommunicatus, suspensus, degradatus, aut hæreticus sit, posse tamen quemlibet pœnitentē à quibusuis peccatis & censuris in articulo mortis absolvere; quod expressè declarauit Conc. Trid. Sess. 14. cap. 7. Per articulum vero mortis, etiam illius probabile periculum communiter Theologi intelligunt, quale est eorum, qui prælium, aut periculosam navigationem proximè sunt
inturi,

inituri, ut videre est apud Suar. tom. 3. disp. 69. sect. 3. & tom. 4. disp. 26. sect. 4. & 5. & disp. 30. sect. 3. & patet etiam cap. *Eos*, de sent. excomm. Hæc est autem in tali casu differentia obseruanda, quod Sacerdos ille tunc à quibusuis peccatis etiam reseruatis directe absoluat; à censuris vero non nisi sub ea conditione, ut elapso mortis periculo poenitens se coram superiore sistat, id quod sibi ab illo iniungitur præstiturus, ut citato cap. declaratur.

Potest etiam Sacerdos non approbatus à peccatis mortalibus aliàs confessis, & remissis, & à quibusuis venialibus, quemlibet sacramentaliter absolueret; dummodo tamen non sit excommunicatus, aut alio impedimento canonico notorie obstrictus, ut docent Viuald. Pefant. Suar. Henric. Regin. & alij apud Bonac. disp. 5. quæst. 7. de Sac. Pœnit. pun. 1. siue id possit ex vi ordinationis suæ, siue ex consuetudine, vel tacita Ecclesiæ concessione, siue ex eo, quod poenitens quoad ea peccata se ei subijcit, quæ clausibus Ecclesiæ non tenetur subijcere: quæ apud citatos auctores fusius explicantur.

Addimus è Tol. lib. 3. cap. 13. posse quoque Episcopum vel curatum, etiam in aliena Diœcesi vel parochia, subdites confitentes, audire & absolvere; quod tamen sine scandalo, aut aliorum offensione fieri debet.

SECTIO XVII.

De casuum reservatione.

CERTVM est, & in Conc. Trid. Sess. 4. cap. 7. expressè definitum; Pontifices Max. pro suprema potestate, sibi in uniuersa Ecclesiâ tradita, causas aliquas criminum grauiiores suo peculiari iudicio reseruare potuisse. Neque dubitandum est, quando omnia, quæ à Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cuique Diœcesi, in auctorificationem tamen, & non in destructionem, liceat, pro illius subditos traditâ supra reliquos inferiores Sacerdotes auctoritate, præsertim quoad illa, quibus excommunicationis censura

annexa est. Hanc autem delictorum reservationem, consonum est divinae auctoritati, non tantum in externa politica, sed etiam coram Deo vim habere. Ex qua Concilii definitione sequitur, Sacerdotes inferiores etiam approbatos, nec licite, nec valide posse à casibus illis reservatis sine speciali facultate absolvere, præterquam in articulo mortis, ut præc. sect. dictum est.

Quæres, quinam casus summo Pontifici, quinam item Episcopis sint reservati. Resp. primo, nec venialia peccata, nec mortalia pure interna, sed sola peccata mortalia externo opere consummata reservari solere, ut docent Major, Med. Henriq. Suar. & plures alii apud Laym. Tract. 6. de Sacr. Poenit. cap. 12.

Resp. 2. non convenire inter Doctores, quinam casus Episcopis ex jure sint reservati: quidam enim existimant nullos casus eis esse jure reservados: alii quodcunque peccatum enorme, publicum, scandalosum, ob quod olim publica poenitentia imposita fuisset, censent Episcopis reservatum esse, ut adulterium notorium, homicidium: alii aliter sentiunt. Tutissimum in re dubia est, ut quilibet confessarius attendat consuetudinem, & statuta Synodalia, & Episcopalia, ac reservationes speciales Diocesis illius, in qua versatur, & administrandæ poenitentiae incumbit, illique in praxi se conformet, ut rectè monet Laym. supra.

Quod verò spectat ad summum Pontificem, Nav. cap. 27. num. 261. Suar. disp. 29. de poenit. sect. 2. Tol. lib. 3. cap. 14. & communiter alii docent, nullum ab illo peccatum reservari consuevisse, nisi ratione excommunicationis, seu censura adjunctæ ita ut, si Papa ejusve Poenitentiarius à censura illa absolvat, quilibet confessarius postea possit in conscientiae foro absolvere: imò (ut observat Henriq. & alii, apud eundem Laym. supra) si quis committat peccatum aliquod Papæ reservatum, sed ex ignorantia invincibilis sciat, censuram tali peccato esse annexam; sicut ignorantia illa juris eum ab excommunicatione incurrenda excusat, ut infra suo loco diceretur; sic etiam facit, ut e-

ut eius peccatum minimè reservatum censeatur.

Quod si rursus quæras, quinam sint casus illi ob annuam censuram summo Pontifici reservati? Resp. plurimi & varios esse, qui in toto jure Canonico passim legi possunt, & à Toletò fusè explicantur lib. 1. cap. 19. & seq. *Rituale Parisiense* adnotantur præsertim sequentes, qui ibidem dicitur/frequentius in his regionibus possunt accidere.

1. Exustio Templorum, nec non & Domorum prophetarum procurata; dum incendiarius est publice denunciatus: quod etiam de effractione, & spoliatione ædium sacrarum similiter intelligi debet.

2. Simonia realis in ordinibus & beneficiis, & confidentia; dummodo sit publica.

3. Occisio, seu mutilatio membrorum, & quæcunque atrocior percussio Religiosi, vel Clerici in sacris constituti.

4. Percussio Episcopi, seu alterius Prælati.

5. Delatio armorum ad partes infidelium.

6. Falsificatio Bullarum, seu Litterarum summi Pontificis.

7. Invasio, depredatio, occupatio, aut devastatio terrarum Romanæ Ecclesiæ.

8. Violatio interdicti ab eadem sancta Sede impositi.

Quibus additur crimen hæresis; à quo tamen in plebisque Galliarum, & aliarum Provinciarum locis solent Episcopi, sive ex consuetudine immemorabili, sive explicita vel expressa licentia summi Pontificis absolvere.

Observat autè Laym. l. 1. Tr. 5. part. 2. de excom. c. 6. reservationem illam à summis Pontificibus factam, non adeò strictam esse, quin ob plures causas relaxetur, & ad Episcopalem jurisdictionem devolvatur: quæ causæ in jure Canonico exprimuntur, ut videre est in cap. *De cetero*, & cap. *Ea nescitur*, de sent. excomm. Prima causa, est ætatis infirmitas; si nimirum impuberes in casum aliquem Papæ reservatum incidant; ii etiam post pubertatem ab Episcopo absolvi possunt, ut habetur, cap. *Pueris*, de sent. excomm.

Secun-

Secunda, est sexus infirmitas: mulieres enim in excommunicationem Papalem lapsæ ab Episcopo absolvi possunt, ut habetur cap. *Mulieres*, & cap. *Quamvis*, eod. titul. Tertia denique causa, est, quodvis legitimum impedimentum Sedem Apostolicam adeundi: qua ratione excusantur pauperes, senes, valetudinarii. Item ii, qui sui juris non sunt, aut qui ob curam administrandi familiam, gerendi officium publicum; vel ob periculum vitæ, infamiæ, scandali, aut aliam similem causam impediuntur, ne Romam ad absolutionem recipiendam proficisci possint, ut toto illo titulo variis capitibus explicantur: unde concludit, quod juxta regulam communiter receptam, casus Papalis, superveniente impedimento adeundi Papam, fit Episcopalis.

SECTIO XVIII.

Quanam conditiones requirantur in confessario, ut debitè ministerio suo fungatur.

EX iis, quæ præc. sectionib. dicta sunt, constat tres præcipuas conditiones in Sacramenti hujus ministro requiri ad hoc, ut validè illud administrare possit; nimirum ut sit Sacerdos, ut sit ab Episcopo approbatus, utque jurisdictionem ordinariam, vel delegatam nulla reservatione, censura, aut quavis alia ratione impeditam in foro interiori habeat. Ut autem non modo validè, sed etiam licitè, ac debitè suo fungatur officio, tres adhuc conditiones ipsi necessariae sunt; probitas scilicet, doctrina, & prudentia. De duabus primis hac sect. breviter aliquid dicemus; tertiam verò in proximè seq. explicabimus.

Atque in primis quod spectat ad probitatem, certum est, sancta non nisi sanctè esse tractanda; nec Sacramenta in statu peccati mortalis administrari posse, quin novum mortale peccatum incurratur, ut supra cap. 1. à nobis dictum

ctum est & habetur cap. *Illud*, dist. 95. & cap. *Per Isaiam* 1. quæst. 1. proindeque confessarius ad Pœnitentiæ Tribunali accedenti attendendum esse, num alicujus lethalis non sibi sit conscius; & si fortè ita esse deprehendat, vel dubitet, maculam illam humili confessione, vel, si commodum non possit, urgeatque aliqua necessitas, saltem vera & perfecta contritione debet eluere: imò, quamvis nihil sibi conscius sit, non ideo tamen se justificatum credet, & consultius illi semper erit, huic divinæ functioni aliquem cordis contriti, & humiliati affectum præmittere nec, nisi suppliciter invocato numine, in illo sacro Tribunali sedere.

Quod spectat ad doctrinam; cùm in hoc Sacramento confessarius judicis ac medici personam sustineat; certum est, ut duplici illo officio debite perfungatur, scientiam aliquam in eo requiri, proindeque Sacerdotem illum graviter peccare, qui huic ministerio sine sufficienti doctrina se ingerit, quantumvis alias fuerit ab Episcopo approbatus, ut ex communi Theologorum consensu docet Sædisp. 28. sect. 2.

Urgitur confessarius suo muneri debite satisfacere possit, debet probe tenere saltem ea quæ sequuntur: tum mirum quæ sit materia necessaria, aut sufficiens, & quæ forma hujus Sacramenti; quæ illius partes essentielles, & integrantes; qualis contritio requiratur in patiente ad fructum hujus Sacramenti percipiendum; quæ sint conditiones in confessione servandæ; quæ peccata saltem ex genere suo sint mortalia, aut venialia; quæ circumstantiæ peccati speciem mutant, aut notabiliter aggravent; quæ peccata secum afferant aliquam restituendam obligationem, aut censuram aliquam annexam habeant; quæ quidem omnia, & alia similia tam ex antè dicta quam ex postea dicendis in hac posteriori hujus operis parte cuivis perspecta esse poterunt. Item, quæ peccata summo Pontifici, aut Episcopo sint reservata; quæ quivis discere poterit ex Rituali sive Romano sive cujusque Diocesis proprio. In casibus verò difficilioribus circa censuram oblig

obligationem restitutionis, &c. debet saltem scire dubitare, ut absolutionem differat quoad usque doctiores consuluerit. Monet autem recte Bonae. disp. 7. quaest. 7. de poen. pun. 4. specialem notitiam irregularitatum, & aliarum obligationum, quae Clericos, & Beneficiatos spectant, requiri in eo confessario, qui ipsorum Clericorum, & Beneficiatorum confessionibus excipiendis incumbit.

Quaerit, aliquis an confessarius teneatur audire quolibet peccato apud se determinare, an sit veniale vel mortale. Resp. non teneri, sed satis esse, ut intelligat, peccatum esse commissum, quod ex genere suo est mortale, vel veniale, quamvis in particulari dijudicare non possit certo, an sit mortale vel veniale. Ita Suar. Nav. & alii apud Bonae. supra: quando tamen confessarius dubitat, an poenitens peccaverit mortaliter, debet illum de peccato in futurum cavendo monere, & ad id firmiter proponendum inducere, aptaque remedia ipsi suggerere: quia in eiusmodi dubiis tutior pars est eligenda.

SECTIO XIX.

Qua sit prudentia in confessario requisita.

CERTVM est ipsamet experientia teste, confessarium praeter ceteris virtutibus prudentia praesertim indigere, ad omnes ministerii sui partes debite ac fructuose obeundas: ita ut quantavis doctrina, & pietate prae ditus sit, si tamen haec virtus in eo desideretur, in gravissimos & perniciosissimos defectus aliquando incidere possit: quod libro integro super hac materia edito fuisse demonstravit Val. Regin.

Haec autem prudentia primum requiritur in interrogando poenitente, quoties confessarius videt eum ex ignorantia, aut oblivione, aut inconsideratione, aut pudore, aut alia quavis de causa aliquid culpabiliter omittere, quod ad integritatem confessionis requiritur: quamvis

enim

enim per se loquendo confessarii officium non sit interrogare, sed audire confitentem; quando tamen poenitens in confessione deficit, tenetur ipsum iuvare confessorius; ne, si absolutionem conferat indisposito, simul cum ipso sacrilegij reatum incurrat. Ita Nau. cap. 5. num. 1. Regin. cap. 2. Vnde etiam cap. *Qui vult confiteri*, de poenit. dist. 6. dicitur quod *Diligens inquisitor sapienter interroget à peccatore, quod forsitan ignorat, vel verecundiâ velu- cultare.*

Interrogatio verò illa debet esse prudens; ita ut à poenitente exquirat ea, quæ habita ratione status, conditionis, ætatis, &c. probabiliter conicit eum commisisse, & quæ ratione se in illis interrogationibus gerat, ut nequæ vano aliquo respectu, aut timore aliquid necessarium omittat, neque etiam inquirendo, poenitentem docere peccata, quæ nescit, & quæ nescire illi maxime expedit, quod in juniorum confessionibus præsertim debet attendere. Legi potest Regin. toto cap. 3. libri suprà citati de poenitentia confessoris.

Requiritur etiam confessarii prudentia in iuvando poenitente ad hoc, ut veram & sufficientem de peccatis commissis contritionem concipiat, firmumque propositum de iisdem in futurum evitandis; & in expendendo poenitentis proposito, an ex vera cordis conversione procedat.

Item in erudiendo poenitente, quem mysteriorum dei, & aliarum rerum ad salutem necessariorum ignorare esse deprehendit; eoque in eliciendis fidei actibus iuvando.

Eadem prudentia confessarii similiter requiritur in tranquillando poenitentis animo, si fortè scrupulis agitur esse perspicat; eoque per spem, & confidentiam in Deum erigendo, si timore nimio, aut aliqua desperationi tentatione depressum esse cognoscat: vel è contra.

Necessaria est quoque eadem prudentia, in remediis consiliisque aptis, & convenientibus ipsi poenitenti suggerendis, ut peccata devitare, vitamque nomine Christiana

no dignam ducere queat; nec non in salutaribus pœnitentis, & satisfactionibus pro qualitate delictorum iungendis, & etiam restitutionibus tum honoris, & famæ, tum bonorū aliorū, si casus aliquis id exigat, præcipiendis.

Item in expendendis dispositionibus ipsius pœnitentis, num ad absolutionem recipiendam sufficientes sint; num etiam expediat diebus aliquot differre, aut omnino illi denegare.

Circa has autem dispositiones expendendas, non levis aliquando difficultas occurrit; quomodo se gerere debeat confessarius erga eos, qui sapius in eadem peccata relabuntur. Atque in primis certum est, denegandam esse absolutionem iis, qui statum peccati mortalis relinquere nolunt; quales sunt, qui nolunt inimicis reconciliari, restituere alienum, cum possint, &c. Similiter etiam iis, qui nolunt occasiones proximas peccandi relinquere, cū possint, & debeant, tales siquidem non censentur veram contritionem de peccatis commissis, aut verum propositum de iisdem in futurum non committendis habere.

Quod vero spectat ad eos, qui ex mera fragilitate in eadem peccata sæpe relabuntur, certum est, etiam præcisè loquendo, absolutionem illis dari posse toties, quoties in ipsa peccata relabuntur, dummodo cum vera de illis contritione, & firmo non amplius peccandi proposito, ad pœnitentiam accedant: declaratur enim in Conc. Trid. Sess. 14. cap. 2. *Pœnitentes per Sacerdotum sententiam non semel, sed quoties ab admissis peccatis ad pœnitentia Tribunal confugerint, poss. liberari*; Vnde S. Hier. Epist. 46. ad Rusticum, *Non solum, inquit, septies, sed septuagies septies delinquenti, si convertatur ad pœnitentiam, peccata condonantur*: & Nav. in Manuali c. 3. loquens de personis illis, quæ sunt in proxima peccati occasione, quam tamen ob aliquam causam rationabilem relinquere non possunt (quam quidem causam, utrum talis re vera sit, serio expendere debet confessarius) dicit personas illas posse, si reciderint, absolvi, non tantum semel, bis, vel septies, sed etiam septuagies septies; dummodo veram in illis contritionem, & firmū non amplius peccandi pro-

patienter modò, sed etiam amanter sustineat, nulli labori
parcat, nullam molestiam refugiat, ut illorum spirituale
bonum quovis modo procuret, ac novum semper Zelum
divinæ gloriæ salutisquæ animarum in corde suo concipiat & foveat, diemquæ illum fortunatum arbitratur, in
quo peccatoris alicujus conversioni, ac sanctificationi divina aspirante gratia cooperatus fuerit, memoret illius sum-
mæ charitatis, qua Christus optimus pastor peccatores, &
peccatrices quas sivit, vocavit, allexit, & ad se venientes
misericordiæ sinu excepit, fovit, amplexus est; hancquæ
divinam vocem ineffabilis prorsus benignitatis suæ tes-
tem in sacris Evangelii reliquit S. Matth. 11. *Venite ad me
omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos, Et dis-
cite à me, quia mitis sum, & humilis corde.*

SECTIO XX.

Qua sit obligatio sigilli seu secreti in confessione servandi.

DICENDUM 1. hujus sigilli, seu secreti obligatio-
nem esse strictissimam, adeò ut nunquam liceat con-
fessario peccatum aliquod in confessione auditum etiam
post mortem ipsius poenitentis ullo modo revelare: quod
certum est, ut S. Doctor in 4. dist. 21. q. 3. a. 1. q. 1. ad 1.
sententiam contrariam erroneam appellet; & cap. *Sacer-*
dos, dist. 6. de Poenit. & etiam cap. *Omnis utriusque* de poe-
nit. & remiss. depositionis poena, & detractionis in ar-
bitrium monasterium decernitur in hujus sigilli violato-
rum.

Hæc autem tam stricta sigilli servandi obligatio (ut fu-
re probat Isamb. disp. 23. art. 1.) oritur tum ex iure natura-
li, quo tenemur sub secreto nobis commissa celare; tum
ex virtute iustitiæ, quæ vetat proximi famam lacerare; tum
ex virtute religionis, quæ reverentiam sacramento Poeni-
tentiæ debitam servare jubet; tum maxime ex ipso iure
divino

diuino positiuo : quia (vt rectè argumentatur Gamach. 22. de Pœnit. eo ipso, quo Christus Dominus pœnitentem obligauit ad integram omnium peccatorum suorum confessionem Sacerdoti faciendam, censetur etiam ipsum Sacerdotem obligasse ad secretum inuiolabiliter seruandum; alias confessio maximè odiosa fieret, nullaque ex ea con-
 retur pax, & conscientia serenitys (quæ tamen sunt præ-
 pui Pœnitentia fructus, vt à Conc. Trid. sess. 14. c. 3. dicitur
 est) sed potius inquietudo mentis in ipso pœnitente, ac
 mor cōtinuus, ne confessarius ad declaranda peccata, quæ
 per eius confessionē nouit, ratione aliqua inducatur, ut
 si confessarius licitè posset peccata aliqua sibi confessam dilige-
 uelare, non teneretur pœnitens ea ipsi in confessione modo
 clarare: cū ex institutione Christi Domini (vt supra canqu-
 tum est) non nisi ad confessionem secretam obligetur aliqua
 quæ tamen secreta non foret, si Sacerdoti peccata per eum
 cognita euulgare liceret. Vnde patet tantū abesse, vt illi
 obligatio sigilli, in quocunque casu seruandi, bonæ delicti
 blico obstat, quin potius maximè ad illud conferatur, si debet
 ponamus enim perditum aliquem hominem moliri extra
 ditionem, aut simile quidpiam facinus in reipublica eius p-
 niciem; si credat confessarium teneri, vel posse licite pœnitens d-
 catum illud suum reuelare, nunquam hoc in illi confessione
 sione declarabit; neque enim ad id obligabitur; & si debeat
 peruersa voluntate perseverabit: ubi è contrā, si de debet
 fessionis sigillo inuiolabiliter seruando securus existere priu-
 pondus conscientia suæ in eius sinum libentius exonerat Ga-
 ret, piji que illius monitis, ac consilijs ab impio illo fixam p-
 nore deterreri posset.

Dicendum 2. hanc sigilli seruandi obligationem secundum a-
 ex quavis confessione Sacramentali, licet absolutio, licet fra-
 ex defectu potestatis in confessario, aut dispositionis non n-
 pœnitente, siue ex alia quacunque causa non conferatur;
 dummodo pœnitens eo animo faciat cōfessionem illam ut
 vt peccata sua Ecclesia clauibus subijciat. Ita S. Thom. texter
 4. dist. 21. q. 3. a. 1. cap. 22. cui subscribunt S. Bonau. Ric. Dico
 Gabr. Sor. & alij quos refert, & sequitur Gamach. sup. sing-
 si verò confessio non fiat animo subijciendi peccata cl-
 uibi

mach. quibus Ecclesia, sed v.g. alliciendi confessarium ad aliquod
 peccatum, aut ei illudendi, ex tali confessione nulla oritur
 sigilli seruandi obligatio, vt docet Adrian. Alenf. Viuald.
 Syl. & alij, apud eundem Gamach: qui tamen rectè mo-
 mer, Sacerdotem in eo casu non debere leuiter, & sine gra-
 ui causa, ea, quæ per eiusmodi confessionem nouit, decla-
 rare, ne inde scandalū oriatur, sed adhibito prudēris alicu-
 ius viri consilio id facere, quod magis expedire videbitur.
 Est autem obseruandum in citato decreto Concilii
 Lateran. dici, *Confessarium omnino cauere debere, ne verbo,*
aut signo, aut alio quouis modo prodat peccatorem; quæ verba
 diligenter à quolibet confessario perpendenda sunt, non
 modo, ne ex verbis suis licet generatim dictis, aut quibus-
 cunque signis, vel nutibus; sed etiam, ne ex poenitentia
 aliqua, & satisfactione pro peccatis occultis minùs confi-
 deratè imposita, alij coniciere possint, poenitentem hoc,
 vel illud peccatū speciatim, aut generatim graue aliquod
 delictum perpessasse. Imò tanto huic confessionis sigillo
 debetur reuerentia, vt ne quidem cum ipso poenitente
 extra confessionem loqui liceat, de peccatis, aut negotiis
 eius per solam confessionem cognitis; nisi ipsemet poeni-
 tens de iis confessarium interroget. Quod si confessarius
 aliquid in confessione omisit, quod poenitenti indicare
 & debet, v.g. restitutionem aliquam faciendam, id supplere
 debet, non ex abrupto, sed prudenter, ac priuatim, & peti-
 tione prius ab ipso poenitente venia: quæ omnia fuse expli-
 cat Gamach. suprā, vbi insuper addit, nec ipsum Sacerdo-
 illum posse vti notitia, per confessionem Sacramentalem
 acquisita ad suam, aut aliorum directionem, vel ad arcen-
 dum aliquod malum; si ex isto vsu, & applicatione sequa-
 tio, aut fractio sigilli, aut probabile fractionis periculum; si ta-
 tionis nen nihil tale impendat, & prudenter se gerat confessa-
 rius; ita vt omnem remoueat temerati Sacramenti suspi-
 cionem, potest tunc eandem notitiam ad pios vsus con-
 uertere, præsertimque ad malum aliquod impediendum.
 Ric Dicendū 3. sub sigillū confessionis cadere, primò omnia,
 h. suprà singula peccata mortalia, siue poenitentis, siue cōplices,
 c. cl. tam
 uibi

tam in particulari quàm in generali; omnia etiam peccata venialia in particulari, eorumque circumstantias, quæ non nisi per confessionem cognoscuntur: item ea omnia quæ licet peccata non sint, talem nihilominus cum peccatis in confessione declaratis, connexionem habent, ut illis cognitionem, aut suspensionem ingenerare possint. Ita ex S. Thomæ, & aliorum Theologorum communis doctrina Isamb. disp. 23. art. 4. ubi adjungit, etiam defectus, sive naturales, sive acquisitos ipsius poenitentis, quæ non aliter quàm per confessionem innotescunt, sub illius sigillum cadere; alias odiosa redderetur confessio, & poenitenti probrosa, si defectus ejusmodi per illam cognitionem manifestare liceret: opera vero bona, & virtutes ipsius poenitentis sub illius sigillum proprie non cadunt, quamvis aliunde confessarius juxta intentionem poenitentis secretum ipsi servare teneatur.

Dicendum 4. non modò confessarium, sed etiam interpretem, si forte poenitens aliquem ad explicanda peccata adhibuerit; alios denique omnes, qui quocunque modo licito vel illicito, sive data opera, sive casu fortuito peccata illa cognoverunt, quæ per solam confessionem sacramentalem innotuerunt, pari obligatione sigilli servandi teneri. Ita docet S. Thom. Palud. Sot. Med. Sylv. Nam alii apud Laym. Ratio est; quia secundum regulam juris res ad quemcunque perveniat, cum onere suo transit, & habetur cap. *Pastoralis*, de decimis: ac proinde ad quemcunque peccatorum alienorum notitia per solam confessionem perveniat, ad illos etiam servandi sigilli eadem obligatio transibit.

De consensu tamen poenitentis potest confessarius aliqua causa rationabili, & propter ipsius poenitentis maiorem utilitatem, peccatum illius in confessione autem alteri declarare, ut docet S. Thom. in 4. dist. 21. q. 3. 2. & cum eo communiter Theologi, ut videre est apud Isamb. disp. 23. art. 6. qui tamen art. seq. rectè admoneo consensum illum poenitentis debere esse plenè voluntarium, liberum, formalem, & expressum; nec sufficere

citum seu virtuale, aut interpretativum.

Quæres, an etiam pœnitens ad sigillum teneatur respectu eorum, quæ confessarius in hujus Sacramenti administratione ipsi vel dixit, vel injunxit. Communis Theologorum responsio est negans ut docet, Major Sotus, & alii apud Suar. disp. 33. sect. 4. canones siquidem sigilli obligationem præcipientes nullam pœnitentis faciunt mentionem. Quamvis autem sigillo Sacramentali non obligetur, lege tamen naturali tenetur ad secretum servandum, quando ex illius revelatione aliquod damnum in ipsum confessarium derivaretur; aut, quamvis nullum inde ipsi immineret damnum, aliquid tamen contra ejus voluntatem in illius secreti manifestatione, sine ulla rationabili causa fieret. Quod si confessarius eo impietatis delaberetur, ut in ipso Pœnitentiæ tribunali pœnitentem ad peccatum aliquod sollicitaret, tunc posset pœnitens illum ad superiores deferre; imò aliquando teneretur: si nimirum ex silentio suo plurimum aliorum ruinam sequi videret, quos ipse confessarius ad peccandum induceret.

SECTIO XXI.

In quibus casibus confessio nulla sit, & ideo iteranda.

EX ante dictis facile colligi potest, quænam ad confessionis Sacramentalis & subsequentis absolutionis validitatem necessariò requirantur, tam ex parte pœnitentis, quàm ipsius confessarii; quorum si vel unum desit, confessio illa, & absolutio irrita sit, atque adeò iteranda. Quæ quidem majoris facilitatis gratia breviter hic subiiciemus.

Atque in primis ex parte pœnitentis quinque præsertim requiruntur. Primum est, ut diligentiam rationabilem, & sufficientem adhibeat in discutienda conscientia, præsertim quando ad Pœnitentiæ tribunal rariùs accedit.

K

& se

& se alicujus peccati mortalis reum esse deprehendit, aut dubitat: unde si in illa discussione ita negligens sit, ut exinde sequatur obliuio peccati alicujus mortalis, quod sibi in memoriam facile reducere potuisset, ac debuisset, tunc confessio nulla erit, & proinde iteranda.

Secundum est, ut pœnitens veram de peccatis commissis contritionem, aut saltem attritionem actualem concipiat, idque ante confessionem, aut in ipsa confessione, aut saltem ante absolutionem; prout superius à nobis explicatum est: quæ quidem actualis contritio, vel attritio, si desit, confessio irrita erit, & proinde iteranda.

Tertium est, ut firmum concipiat propositum non amplius peccata illa committendi, de quibus se accusat, idque vel actuale, vel saltem virtuale, ut supra declaratum est: quod etiam intelligi debet, quando quis de solis venialibus confitetur; si enim nullum nequidem virtuale propositum haberet pro viribus peccata illa devitandi, obicem hujus Sacramenti effectui poneret: & quamvis si sola peccata venialia confessus fuisset, non teneretur eadem iterum in confessione declarare; teneretur tamen de proposito illius defectu, & indigna Sacramentalis absolutionis perceptione se denuo in Pœnitentiæ tribunalibus accusare.

Quartum est, ut pœnitens omnia peccata mortalia etiam purè interna, quæ post diligens examen memoriam occurrunt, eorumque numerum & circumstantias species immutantes aut notabiliter aggravantes, quando illas tales agnoscit, vel de iis à confessario interrogatur, in confessione explicet: unde si scienter & data opera peccatum aliquod mortale omittat, aut peccatorum à se commissorum numerum, vel circumstantiam aliquam necessariam declarandam reticeat, confessio nulla erit, tenebiturque non modo peccatum illud scienter omissum, sed & omnia alia, & singula mortalia in illa confessione explicata iterum clavibus Ecclesiæ subiicere; imò & omnes confessiones subsequentes iterare, in quibus confessionis illius sacrilegæ sibi conscius, eius defectum supplere non curaverit: si tamen eidem Sacerdoti confiteretur, & ille saltem

in genere peccatorum ipsius poenitentis sibi declarato-
rum recordaretur; tunc poenitenti sufficeret omissum
peccatum declarare, & se de illarum confessionum defe-
ctibus accusare.

Quintum denique, ut satisfactionem rationabilem à
confessario sibi inunctam ex animo acceptet, & suo tem-
pore adimplere proponat: si enim nullam omnino satis-
factionem acceptare vellet, absolutionis recipienda ca-
pax non esset.

Ex parte autem confessarii ad validitatem hujus Sacra-
menti tria requiruntur, quorum si vel unum desit, Sacra-
mentum etiam irritum erit. Primum est debita verborum
forma, seu absolutionis prolatio; quod attendere maxi-
mè debent illi, qui Poenitentiae administrandae frequen-
ter incumbunt, ut non ex quodam usu, & consuetudine,
neque nimis festinanter, sed distinctè Sacramentalis ab-
solutionis verba proferant; alias propter vel unicam syl-
labam omissam grave sacrilegium incurrere posset con-
fessarius, ipsumque poenitentem licet sitè dispositum hu-
jus Sacramenti effectu privare.

Secundum est, debita intentio actualis aut saltem vir-
tualis, ut suprà cap. i. explicatum est: hac siquidem defi-
ciente ejus absolutio, quamvis ore prolata, nulla & irrita
foret. Ideirco consultissimum est, ut Sacerdos hoc Sacra-
mentum administraturus, prius mentem in Deum elevet,
& intentionem suam pro hoc Sacramento debite omni-
bus poenitentibus eius tribunali adstantibus administra-
do dirigat; eamque quantum poterit, quoties absolutio
cuique illorum conferenda erit, renovet.

Tertium denique est, legitima potestas, & jurisdictio,
sive ordinaria, sive delegata cum debita Episcopi approba-
tione; non enim est major defectus quàm potestatis, qua
& deficiente nullius momenti erit absolutio, ut loquitur Conc.
Trid. sess. 14. cap. 7. ac proinde irrita & nulla: quare atten-
dere maximè debet confessarius, an potestatem sufficien-
tem habeat, an poenitens ejus jurisdictioni subsit, an pec-
catum aliquod reservatum commiserit, vel censuram in-
currerit, à qua illū absolvere non possit; quo tamen in casu

non

non

non statim poenitentem à se abiicere, sed benignè, ac misericorditer deberet illum monere, & excitare, ut ad superiorem recurrat: imò interdum præstaret, ut ipse confessorius ex charitate in se susceperet onus adeundi superiorem, & facultatem illum absolvendi postularet, ut ipse poenitens maiori animo satisfactionem in iuncta adimpleret, & remedia peccatis in futurum devitanda apta, & à confessario proposita libentius amplecteretur.

SECTIO XX.

Quid sit satisfactio Sacramentalis.

SATISFACTIONIS nomine intelligitur actio illa, qua is qui alterum laesit, tantum facit, quantum satis est injuriam compensandam; vel quantum is, qui laesus, iuste exigit, ut docet Bellarm. Lib. 4. de Pœ cap. 1.

Quamvis autem nullus homo (ut in priori hujus operæ parte tract. 5. & 6. dictum est) possit Deo pro peccatis satisfacere, nisi condonatio aliqua gratuita interveniat, parte ipsius Dei; supposito tamen gratiæ dono, per Christi Domini merita collato, certum est, satisfactionem quam Deo exhiberi posse ab homine, ejusque opera quædam esse satisfactoria, ut ex infra dicendis patebit.

Est autem hæc satisfactio duplex: alia siquidem est Sacramentum fit, alia Poenitentiae Sacramento conjungitur, estque illius pars integrans, ut supra dictum est; quidem, quoniam non solum ex opere operantis, sed etiam ex opere operato sortitur effectum suum, ideo potior est, & majorem vim habet.

Rursus, hæc satisfactio Sacramentalis duplex distingui potest: una minus propriè dicta, quæ reperitur in satisfactione, & confessione; aliisque poenitentis actibus, absolutionem antecedunt; per illos enim actus satisfactio aliquam Deo exhiberi docuit S. Thom. in 4. 2. 2. q. 85. art. 2.

16. q. 1. art. 1. q. 1. ubi dicit quod, *Pœna, quam pœnitens patitur in contritione & in confessione, in partem satisfactionis cadit*: quod olim etiam docuerat author libri de vera & falsa pœnit cap. 10. ubi de conf. Sacri loquens, *Multum, inquit, satisfactionis obtulit, qui erubescens dominans, nihil eorum qua commisit, nuncio Dei denegavit*. Certè non pauci sunt, qui pudorem illum in quorundam peccatorum confessione subeundum, multis jejuniis, orationibus, & eleëmofynis vellent redimere. Hi autem actus, quatenus ab homine peccatore eliciuntur, non nisi improprie dicuntur satisfactorii; cum neque pro culpa, neque pro pœna æterna peccato nondum remisso debita, aut ulla illius parte per illos satisfiat; sed convenientius tantum disponatur pœnitens ad justificationis gratiam uberius, & certius in Pœnitentiæ Sacramento recipiendam.

Altera est satisfactio Sacramentalis proprie dicta, quæ consistit in piis quibusdam operibus à confessario injunctis, quibus pœnitens pro pœna temporali peccato, quoad maculam remisso, debita Deo satisfacit: quod expressè docuit Conc. Trid. sess. 6. cap. 14. ubi de satisfactione Sacramentali loquens dicit, illam Deo exhiberi, *Non quidem pro pœna æterna, qua vel Sacramenti, vobis una cum culpa remittitur; sed pro pœna temporali; qua (ut sacra litteræ docent) non tota semper, ut in Baptismo fit, dimittitur*.

Hæc autem vera, & proprie dicta satisfactio vocatur, quia per illam pro pœna illa temporali peccato, quoad maculam remisso, debita verè & proprie Deo satisficit. Quod ut evidentius constet, duo breviter hîc explicanda sunt. Primum est, utrum remissa per absolutionem Sacramentalem peccati culpa, remaneat aliquando pœna aliqua temporalis luenda. Secundum est, utrum per aliqua bona opera in statu gratiæ facta pro pœna illa temporali satisfieri Deo possit. Vtrumque negant hæretici hujus temporis; utrumque tamen catholica veritas affirmat, quæ quoad priorem partem probatur, & simul oppositus error refellitur.

K 3

Primò,

Primò ex scriptura 2. Reg. 12. ubi refertur, Davidi de peccato suo perfectè pœniteni, Deum illius culpam condonasse (ut hunc locum explicat S. Ambr. in priore Davidis apolog. cap. 2.) & tamen eum temporali pœna, morte scilicet filii, ob peccatum illud, quamvis remissum, plebè voluisse.

Secundò ex Conc. Trid. loco suprà citato & præter seff. 14. cap. 8. ubi declarat falsum omnino esse, & à verbo *Dei alienum*, culpam à Domino nunquam remitti, quin univèrsam etiam pœna condonetur.

Tertiò ex S. August. in Psal. 50. veritatem, inquit, dilecti; hoc est impunita peccata eorum, etiam quibus ignoscis, non dimisisti: sic prorogasti misericordiam, ut servares & veritatem. Item ex S. Greg. lib. 9. moral. cap. 27. ubi dicit Davidem, Punium fuisse ob peccatum præteritum quamvis remissum; quia Dominus delictum sine ulsione non deserit.

Quarto ex iis, quæ ad probandam veritatem Purgatorii suo loco infrà proferentur.

Secunda pars ejusdem catholicæ veritatis; nimirum quod per bona quædam opera in statu gratiæ facta, pœna illa temporali, aut aliqua ejus parte Deo satisfieri possit, probatur.

Primò ex scriptura: Tob. 4. Eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat; Vbi loquitur Tobias senior de eleemosyna à filio in statu gratiæ facienda, ut ex ipso contextu patet; quam tamen dicit à peccato, id est à pœna peccati liberare.

Secundò ex Conc. Trid. seff. 14. can. 13. ubi profertur thema in eum qui dixerit, Pro peccatis, quoad pœnam temporalem, minimè Deo per Christi merita satisfieri pœnis ab eo afflictis, & patienter toleratis, vel à sacerdote injunctis, sed sponte susceptis, ut jejunis, orationibus, eleemosynis, vel aliis jam pietatis operibus.

Tertiò ex S. Cypr. lib. 3. Epist. 10. ubi dicit, Peccatores Patri misericordi precibus & operibus suis satisfacere possunt. S. Ambr. lib. 2. de Helia, & jejunio, cap. 22. ubi dicit, Nobis plura subsidia, quibus peccata redimamus: pecuniam habere, redimo peccatum tuum.

Quod verò illis, & similibus locis loquantur SS. Patres de redimendis peccatis quoad culpam jam remissis, rectè colligit Gamach. cap. 23. de satisf. Pœnit. ex eo, quod, quamdiu homo hæret in statu peccati mortalis, nihil ad redemptionem peccati quibusvis operibus suis conferre possit. Vnde Conc. Trid. dicit Sess. 14. cap. 8. *Omni satisfactionem, quam pro peccatis nostris exsolvimus, esse per Iesum Christum &c. in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentia; qui ex illo vim habent, &c.* ubi monet Gamach. notandas esse has voces: *Per Christum &c. in quo vivimus;* iis enim apertè significatur, satisfactionem supponere gratiæ vitam, & unionem cum Christo per ipsam gratiam sanctificantem.

Obiiciunt hæretici 1. S. Pet. 1. dici, *Nos redemptos esse, non corruptibilibus auro vel argento, sed pretioso sanguine Christi.* Vnde sequitur, sola virtute satisfactoria passionis Christi, non verò eleëmofinis, aut aliis operibus peccata nostra, aut pœnas illis debitas posse redimi.

Resp. verissimum esse, nos sola virtute meritorum Christi à peccatis, pœnisque illis debitis redemptos fuisse; quia Christus solus condignam pro nobis satisfactionem Deo Patri obtulit, & merito suæ Passionis gratias omnes promeruit, ex quibus oritur vis omnis satisfactoria, sicut & meritoria, quæ operibus nostris bonis inesse potest; unde fit, ut omnis satisfactio, quam pro peccatis nostris exoluimus, sit per Christum Iesum, & ex illo vim habeat; proindeque omnis gloriatio nostra, non in nobis, sed in ipso Christo esse debeat.

SECTIO XXIII.

Quibus operibus Deo satisfieri possit.

TRES sunt super hac quæstione Theolorum sententiæ; quidam enim existimant, virtutem satisfactoriam inesse solis operibus, quæ non sunt præcepti, sed solum consilia

confilii: alii verò solis operibus bonis poenalibus; id est molestiam aliquam, & afflictionem inferentibus: alii de nique omnium probabilissimè asserunt, omnibus, & quibuscunque bonis operibus; aeternæ gloriæ de condigno meritoris, ab homine iusto elicitis, pro pœna temporis peccato debita satisfieri Deo posse. Ita Scot. in 4. dist. 19. quæst. 1. Gabr. ibid. art. 1. Dom. Sot. dist. 19. quæst. 2. art. 1. Dom. Sot. dist. 19. quæst. 2. art. 1. Henr. quodlibet 8. quæst. 4. Petr. de Ledesma tract. de Sacr. Pœnit. cap. 22. quibus subscribit Isamb. disp. 28. de Sacr. Pœn. art. 1. Præcipua illorum ratio hæc est, quòd opera illa, quæ sunt aeternæ gloriæ de condigno meritoria, sunt etiam meritoria remotionis cuiuscunque impedimenti gloriæ illius consequendæ, cum sit utriusque par ratio; pro indeque, cum pro temporali peccato debita sit quoddam impedimentum illius consecutionis, sequitur, quòd iustus per opera bonæ remotionem illius impedimenti merebitur; & ex consequenti opera illa erunt pro peccatis satisfactoria. Quamvis verum sit, nihilominus fatendum, est, opera bona hominis iusti cæteris paribus eo magis esse satisfactoria, quòd sunt magis poenalia, & afflictiva; quia, ut siquid jorem ex natura rei aptitudinem habent ad poenam dimendam.

Inter opera verò satisfactoria præsertim tria enumerantur à Conc. Trid. sess. 6. cap. 14. Ieiunium scilicet, oratio, eleemosyna: ubi per ieiunium intelligit, omnes & quæcunque corporis afflictiones voluntariè susceptas; per orationem quoscunque religionis actus interiores, aut exterioriores in Dei cultum, & honorem elicitos; per eleemosynam autem quæcunque charitatis, & misericordiæ opera erga proximum exhibita, ad miseriam, seu necessitatem ejus corporalem, aut spirituales sublevandam: & sess. 9. cap. 9. adiungit, *Tantum esse divina munificentia largitam, ut non solum pœnis sponte à nobis pro vindicando peccato sustentis, aut Sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis; sed etiam (quod maximum amoris argumentum est) temporalibus flagellis à Deo inflatis, & à nobis patienter toleratis, apud Deum*

Patrem per Christum Iesum. satisfacere valeamus: circa quæ flagella tamen & alia incommoda, quæ necessario patimur, observandum est, nos pro eo solum tempore satisfacere, quo illa patienter toleramus per actum positivum patientiæ, vel alterius virtutis; cum satisfactionis virtus, non tam in passione, & sufferentia, quàm in libera, & virtuosa flagellorum illorum, & incommodorum acceptatione consistat.

S E C T I O XXIV.

Quo modo se gerere debeat confessarius in imponenda satisfactione.

SUPPONIMVS: confessarium non modò posse, sed etiam debere satisfactionem aliquam pœnitenti iniungere, ut constat tum ex Conc. Lateran. cap. *Omnis utriusq;*, & ex Conc. Trid. sess. 14. cap. 8. tum etiam ex eo, quòd tenetur confessarius id præstare, quod ex eius parte ad integritatem Sacramenti requiritur; pars autem integrans Sacramenti Pœnitentiæ est satisfactio, non quæcunque, sed illa solummodo quæ ex præcepto Sacerdotis imponitur, ut ex antè dictis constat, & habetur in Catech. Rom. part. 2. cap. 3. excipitur tamen, quando pœnitens ita mori proximus est, ut nihil supersit vitæ, nisi quantum satis est ad absolutionem recipiendam: tunc enim, sicut moribundus nullam pœnitentiam implere potest, sic confessarius nullam imponere tenetur: si tamen non ita mori vicinus sit, præstat semper aliquam vel levissimam imponere, v.g. invocationem nominis Iesu, deoscultationem imaginis crucifixi, &c. Vt ea ratione Sacramentum habeat debitam integritatem, & infirmus fructum aliquem ex illa satisfactione Sacramentali percipiat.

Hoc præsupposito, ut noverit confessarius quomodo se in iniungendis pœnitentiis seu satisfactionibus gerere debeat, Conc. Trid. doctrina ipsi atentè consideranda est.

K s

præstet.

præsertim sess. 14. cap. 8. ubi dicit, *Debere Sacerdotes Deum quantum Spiritus, & prudentia suggererit, pro qualitate criminum, & poenitentium facultate, salutaris, & convenientes satisfactiones iniungere, &c.*

Quæ quidem Concilij verba, si attente (considerentur) perpendantur, plurimum lucis cuilibet confessario afferre poterunt, ut hac in parte officio suo ritè fungatur.

Dicit igitur in primis, *Quantum Spiritus & prudentia suggererit*; ut ostendat Ecclesiam pro iniungendis satisfactionibus in foro interiori, & secreto Poenitentiae, nullam certam regulam in particulari præscribere voluisse, sed id confessariis determinandum reliquisse; & quamvis olim plures canones poenitentiales ad vigorem Ecclesiasticæ disciplinae conservandum sanctissime ediderit, ac pro exigentia temporum locorum, & personarum variè commutaverit; illos tamen, cum jam ab aliquibus sæculis in deturbandum abierint, in usum ob iustissimas causas revocari noluisse; sed satisfactionem quidem privatam, & sacramentalem, confessariorum discretionis, & prudentiae commisisse, publicam autem ob publica peccata exolvendam Episcoporum arbitrio permisisse, ut constat ex variis Conc. Tr. decretis, ac præsertim ex sess. 24. c. 8. de reformatione. Vbi declarat Episcopum posse poenitentiam publicam, publicam peccata impositam, in aliam secretam poenitentiam commutare, quando ita magis expedire iudicaverit.

Dicit 2. *Pro qualitate criminum*; ut noverit confessarius quid potissimum attendere debeat in imponenda satisfactione, cuius mensuram, ac modum non pro libito determinare debet, sed pro qualitate criminum, in quorum dictam simul, & medelam imponitur; ideoq; peccator non modò numerum, ac speciem, sed & alias circumstantias debet perpendere, ex quibus illorum gravitas augeri, minui potest, v. g. an ex infirmitate, ignorantia, vel maiori fuerint commissa; an ex repentino animi motu; an ex pravo aliquo, & inueterato habitu ortum ducant iuxta divinæ iustitiæ regulam, *Pro mensura delicti, sit & earum modus*

Dicit 3. & Pœnitentium facultate: non enim sola peccatorum grauitas aut leuitas, sed & ipsorum pœnitentium facultas consideranda est; quod Rituale Romanum optime declarauit tit. de ordine administrandi Sacramentum Pœnitentiæ, ubi dicit, in iniungendis satisfactionibus, *Habendam esse rationem status, conditionis, sexus, ætatis, & item dispositionis pœnitentium, Status, v. g. sitne pœnitens clericus, an laicus, &c. Conditionis, infimæ, an eminentis, superior, an inferior, diues an pauper. Sexus: aliqua enim in sexu fragiliori tolerari vt cunque possunt, quæ in perfectiori nullam excusationem admittunt. Et ætatis, est enim longè dispar ratio peccatorum, quæ in ætate puerili, & quæ in perfecta, & matura committuntur. Et dispositionis, corporis scilicet, vel animi; aliqui enim sunt imbecilles, & infirmi, quos si oneraueris, opprimes; alii contra valentes & robusti; item alij conscientia scrupulis, & dubiis inquietantur; alij passionibus acerbis exagitantur. Quæ omnia & alia similia confessario perpendenda sunt, vt (sicut loquitur Catech. Rom. sup.) Cum iustitia, prudentia & pietate in sententia erga pœnitentes ferenda se gerat.*

Post considerationem qualitatis criminum, & facultatis pœnitentium, satisfactiones ipsæ imponendæ attendi debent, quas Concilium dicit esse debere *Salutares & conuenientes.*

Salutares quidem, id est vtilis & aptas ad salutem pœnitentium: quod vt præstet confessarius, debet in illis imponendis hoc solum ob oculos habere, nimirum vt pœnitentis saluti consulat; ideoque duo extrema huic finis opposita sunt ipsi deuotanda.

Primum est, *Ne* (ut loquitur Conc. Suprà) peccatis conueniat, & indulgentius cum pœnitentibus agat, nè uelevissima quadam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum particeps efficiatur. Habent autem pra oculis, ut satisfactio, quam imponit, non sit tantum ad noua vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem: hoc fiet, si (ut monet Rituale Romanum suprà) confessarius, quantum poterit, *Contrariis peccatis pœnitentiæ injungat; veluti*
auariæ,

avaris, eleemosynas; libidinosi, jejunia vel alias carnis afflictio-
nes; superbi, humilitatis officia; desidiosus, devotionis studia.
Tariis autem, vel seriis confitentibus, vel in peccata facile reci-
dentibus utilissimum fuerit consulere, ut saepe, puta semel
in mense, vel certis diebus solemnibus confiteantur, & si expediat
communicent.

Aliud quoque extremum ipsi confessario, devitandum
est, ne scilicet durum se, & rigidum ultra quam satis est
poenitenti exhibeat, illique acerbis nimis, & molestas poe-
nitentias imponat, eo pretextu, quod conscientiam suam
exonerare velit, nihil curans, an ipse poenitens eas adim-
pleat nec ne: quod esset maxime à charitate alienum, &
fini huius Sacramenti prorsus repugnaret; unde sapien-
tissime monet Rituale Parisiense tit. de Sacram. Poenit.
confessarius satisfactione, iniuncta interroget poeniten-
tem, An possit, anne dubitet poenitentiam sibi iniunctam per-
gere; alioquin eam immutet aut minuat. Neque repudiandum
est axioma Io. Gerson. part. 2. operum in regul. moral. ubi
dicit, Tutius esse cum parva poenitentia, quae sponte suscipitur
& verisimiliter adimpletur, ducere confessos ad Purgatorium
quam cum magna non implenda, precipitari in infernum. Cu-
te multi graves Theologi, quibus subscribit Gamach. &
stimant, confessarium aliquando pro satisfactione poe-
nitenti salubriter imponere posse opera, etiam ab ipso non
debita, & præcepto implenda, v. g. ut audiat missam singu-
lis Dominicis diebus, & festivis per annum, ut per totam
quadragesimam ieiunet, &c. Observat præterea Laym. tit.
6. de poenit. c. 15. ex S. Thoma & aliis Doctoribus, aliquando
esse causas, quarum intuitu confessarius legitime possit
satisfactionis imponendæ rigorem minuere, quales sunt
magnitudo contritionis, infirmitas corporis, imbeci-
litas animi, subilxi aut indulgentiarum tempus aut fa-
les.

Denique Concilium dicit satisfactiones esse debere
venientes statui, conditioni, sexui, &c. Scilicet ut nihil
illis confessarius à poenitente nisi iuxta prudentiæ regu-
la exigat; e. g. ut filio familias non iungat eleemosy-
næ erogationem.

erogandas, operariis vel debilibus personis ieiunia, mulieribus peregrinationes, valde occupatis multas preces; sed præcipuo studio confessarius cauere debet (Vt recte monent S. Anton. Nau. & alij apud Laym, supra) ne tales imponat satisfactiones, ex quibus alij v. g. maritus, parentes, vel domestici in suspitionem peccati alicuius in confessione declarati venire possint, aut ex quibus conijciant, graue aliquod peccatum à poenitente commissum fuisse: quod etiam habetur in Rituali Romano supra, vbi expresse prohibetur, ne vnquam pro peccatis occultis quantumuis grauibz manifesta imponatur.

SECTIO XXV.

Quæ sit obligatio poenitentis circa poenitentiam acceptandam, & adimplendam.

CERTVM est poenitentem obligari ad acceptandam, & ad implendam poenitentiam sibi rationabiliter à confessario impositam, nec posse licite illam repudiare, & satisfactionem in Purgatorio implendam reseruare. Ita enim docet S. Thom. in 4. disp. 18. q. 1. a. 3. q. 3. & post illum Sot. Palud. Major, & alij plures, quos citat, & sequitur Suar. disp. 38. sect. 7. Ratio est; tum quia integritas Sacramenti à poenitente seruanda id requirit; tum etiam, quia potestas ligandi, quæ Sacerdotibus à Christo Domino concessa est, in eo præsertim consistit (vt declarat Conc. Trid. sess. 14. cap. 8. & can. 15.) quòd Sacerdotes ex iudicialia, quam habent potestate, ligare possint poenitentes ad poenam; ad quam profecto eos ligare non possent, si ad satisfactionem implendam non possent eos obligare.

Vnde sequitur, illum peccare, qui poenitentiam rationabiliter impositam acceptare non vult, aut acceptatam implere non curat; mortaliter quidem, si poenitentia illa sit grauis; venialiter tantum, si levis sit: vt docet Valent. quæst. 4. de Poenit. pu. 4. Imò Suar. supra existimat, poeniten-

nitentia cuiuscunque ob venialia peccata imposita omni-
fionem, si contemptus absit, esse tantum venialem. Ita
tamen confessarius nimis duram, aut difficilem poen-
itentiam imponat, poterit poenitens ab eo postulare, ut
illam minuat, aut mutet, cui tunc confessarius, quan-
tum licet potest, annuere debet, ut docet Nau. cap. 20.
n. 20. ne scilicet confessionis, & Poenitentia iugum ni-
mis onerosum, & exosum reddatur: quod si confessarius
nolet minuere vel mutare, poterit poenitens, antequam
recipiat absolutionem, petita humiliter veniam Sacerdo-
tem alterum adire, ei que peccata omnia rursus confi-
teri, & ab eo poenitentiam mitiorem, & a se facilius
implendam acceptare, ut docet Suar. supra. Imò si poe-
nitentiam, quam acceptavit, implere nisi cum maxima
difficultate possit, poterit confessarius, qui etiam im-
povit, aut quiuis alius etiam illo inferior, audita iterum
confessione peccatorum poenitentiam illam ex causa
qua iusta, & rationabili mutare. Ita Syl. Henric. Suar.
Valent. & alij, quos citat, & sequitur Laym. tract. 6. de
Sacram. Poenit. cap. 15. qui etiam ibidem subdit, proba-
bilem & in praxi tutam esse eorum poenitentiam, qui
ferunt, alterum confessarium ex causa aliqua iusta poe-
nitentiam mutare posse, etiam non audita confessione pec-
catorum ob qua imposita fuerat: sic enim docent
vald. Nauar. Victor. Toler. & alij, quos ibidem citat.

Quæres, quo tempore poenitentia à confessario
iuncta impleri debeat. Resp. cum distinctione. Ve-
nim illius implenda tempus à confessario præfixum
fuit, vel non: si primum, v. g. si certis diebus ieiunium
seruandum iniunctum sit, tempore illo præfixo imple-
dum est: si secundum, poenitens, quam primum con-
modè poterit, satisfactionem implere tenetur. Ita Suar.
l. cit. ubi docet, illum mortaliter peccare, qui poenite-
ntiam grauem sine vlla rationabili causa tempore valde
diuturno, ex sola desidia aut incuria differret.

Est autem hic obiter obseruandum, damnatam
olim fuisse à Sixto summo Pontifice in Bulla speciali de
ta an

applicationem satisfactionum Christi Domini, ut fide docet, & explicat Bellarm. Lib. 1. de Ind. cap. 1. & 2. Quod ut evidentijs fiat, duo nobis hic breuiter demonstrantur.

Primum est, extare in Ecclesia Thesaurum quemdam unde applicanda fidelibus indulgentia proferuntur: quod Thesaurus constat in primis ex satisfactionibus ipsius Christi Domini. quarum valor, cum infinitus fuerit (ut dictis 1. part. tract. 5. constat) quantacunque fiat illarum applicatio, Thesaurus ille nunquam exhauriri potest. Constat etiam ex satisfactionibus superabundantibus Sanctorum, quorum aliquos certum est, longè plura peccata esse, quam ob peccata commissa promeriti fuerint (quod de sanctissima Virgine Deipara negare, nemo potest, & de S. Ioanne Baptista, multisque aliis pias facit suadebunt) quibus passionibus voluntarie ab iis, & ex perfecta charitate acceptatis vis quaedam inerat, non meritoria, cuius fructum in cœlo percipiunt, sed etiam satisfactoria, quam licet ipsis minime necessariam (ut ponimus) aliis tamen maxime utilem, & salutarem esse Ecclesia semper agnouit, ut ex communione Sanctorum, quam in Symbolo profiteamur, aliisque scripturis clare fuse probat Isamb. tract. 1. de Indulg. disp. 1. art. 3. Gamach. disp. unica de Indulg. cap. 2. ubi etiam ex communi Doctorum sententia variis argumentis ostenditur iustum in hac vita non solum pro suis, sed etiam pro aliorum iusti peccatis, ob charitatis unionem, Deo satisfacere posse.

Porro has Sanctorum satisfactiones Christi Domini satisfactionibus coniungit Ecclesia non ut ullum harum defectum suppleat, cum perfectissimæ sint; neque ut eorumdem valori infinito quidquam superaddat; sed ut ut ipsius Christi virtutem in sanctis eius veneretur, tum eorum perfectam cum Christo capite unionem, & membrorum eiusdem capitis in ytraque Ecclesia triumphantis ac militantis communionem demonstret.

Secundum est, supradicti Theauri dispensationem Christi

Christo Domino Ecclesie creditam fuisse, vt habetur in extrauag. *Vnigenitus* de pœnit. & remiss. & in Concilio Trid. sess. 25. de Indulg. Et probari potest tum ex illis Christi Domini verbis; S. Matth. 16. *quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cœlis*; quibus potestas generalis & amplissima conceditur vincula quæcunque soluendi, quibus à consecutione salutis homines præpediri possint: tum etiam ex continua & vniuersali praxi Ecclesie, quæ iam inde à tempore Apostolorum, & consequentibus sæculis ad hæc vsque tempora perseuerauit: S. Paulus siquidem Indulgentiam Corinthio incestuoso pœnitenti concessit ad instantiam aliorum fidelium, qui pro illo intercesserant, vt docent S. Thom. & Theodor. in comment. super cap. 2. Epist. 2. ad Corinth. Similiter Indulgentias ad postulationem martyrum, qui in carceribus ob Christi confessionem detinebantur, pœnitentibus concessas fuisse, constat ex variis testimoniis Tertull. S. Cypr. & aliorum, qui apud Bellarm. cap. 3. referuntur. De earumdem postea Indulgentiarum vsu mentio fit in Concilio Nicœno 1. can. 11. Ancyrano can. 1. Laodiceno can. 2. & aliis passim vsque ad Gregoriū magnum, à cuius temporibus vsus indulgentiarum notior, adhuc & frequentior in vniuersa Ecclesia fuit, vt fusè ostendit idem Bellarminus suprà.

Ex quibus constat, quàm falsò & temerariè hodierni hæretici Indulgentias ab Ecclesia concedi posse denegent, quorum error vel eo solo nomine proferri deberet, quòd non alios patronos agnoscat quàm V Valdenses, qui primi Indulgentias impugnarunt, vt obseruat idem Bellarm. suprà apud quem fusior hæreticorum illorum refutatio, & veritatis nostræ fidei probatio videri potest.

Quæres, quis sit indulgentiarum effectus; seu à quibus pœnis per Indulgentias liberemur. Resp. per concessionem Indulgentiarum nos minimè liberari à pœnis naturalibus, quæ peccatum originale consequuntur, neque etiam à pœnis, ob delicta in foro externo siue Ecclesiastico, siue politico subeundis, sed à pœnis illis temporariis.

libus, quæ ob peccata post baptismum commissa, & quoad culpam remissa debentur in foro interiori diuina iustitiæ, seu (vt loquuntur Theologi) in foro animæ quæque vel in hac vita, vel post illam in Purgatorio luenda forent, si homo prius moreretur, quam condignam pro illis offerret satisfactionem: ita vt per Indulgentiarum concessionem à poenarum illarum reatu liberemur non modò coram Ecclesia, vt olim nonnulli dixerunt quos refellit S. Doctor in 4. disp. 20. q. 1. a. 3. sed etiam verè coram Deo, vt fusè ex eodem S. Doctore & aliis probat idem Bellarm. supra, & post illum Gamach. disp. vltima de Indulg. cap. 5.

Sunt autem variæ, & multiplices Indulgentiæ per varia, & multiplices concessionum forma, & concedentium voluntate. Interdum enim conceduntur Indulgentiæ aliquot dierum, vel annorum, vel quadragenarum; interdum tertia, vel quarta aut alia pars peccatorum per indulgentiam condonatur, aliquando plenaria Indulgentia conceditur; aliquando plenissima & in forma Iubilæi. Et quidem, quando conceditur Indulgentia tot dierum, vel annorum, vel quadragenarum; sensus est, per illam Indulgentiam remittitur tantum poenæ temporalis, pro peccatis remissis, & quæ culpam deletis, in hac vita aut in altera luenda, quantum redimeretur per poenitentiam tot diebus, vel annis vel quadragenis secundum antiquos Ecclesiæ canones imponi solitam, vt explicant Palud. Major, S. Anton. Sor. Suar. & alij, apud Laym. tractat. 7. de Indulg. capite 3. Similiter quando per Indulgentiam condonatur tertia, vel quarta pars peccatorum, nihil aliud significatur, quàm remitti tertiam vel quartam partem poenæ illius temporalis pro peccatis luenda. Plenaria verò Indulgentia totam poenam temporalem peccato quæ ad culpam remisso debitam tollit: quod similiter facit illa, quæ dicitur plenissima, & in forma Iubilæi, nisi in quantum simulcum Indulgentia facultate aliquæ conceduntur ad eligendum confessarium, quæ à

à casibus quibuscumque, & censuris absoluat, & in votis, aut irregularitatibus dispense, ut fieri solet in iubilæis: quæ omnia fusiùs explicata & probata reperiuntur apud eundem Bellarm. suprà cap. 9. ubi monet Indulgentias illas, in quibus mille & plurium annorum remissio conceditur, suspectas & à quæstuarijs confectas nonnullis videri; cum non soleant Pontifices concedere Indulgentias nisi tot annorum, quod solebant pœnitentiæ iniungi; quæ quidem non extendebantur ultra septem, aut decem, aut viginti annos, aut certè ad totam vitam, quæ ultra centum annos prorogari non solet: quanquam Tolet. lib. 6. cap. 23. Indulgentias eiusmodi rectè concedi posse contendit, si per illas intelligatur tantum pœnæ remitti, quantum redimere deberet peccator per pœnitentiam, quæ tot millibus annorum duraret; cuius quidem pœnæ reatum non est creditu difficile à multis incurri, qui (ut scriptura loquitur) *Bibunt quasi aquam iniquitatem.*

PARAGRAPHUS II.

Quis possit concedere Indulgentias, & quam causæ ad id requirantur.

SUPPONIMVS ex Bellarm. lib. 1. de Indulg. cap. 5. & Suar. disp. 69. de Pœnit. sect. 4. Indulgentiæ concessionem respectu viuorum fieri per modum cuiusdam absolutionis, quæ annexam habet solutionem ex thesauro Ecclesiæ, ut constat ex varijs summorum Pontificum diplomaribus, quæ ibidem refert Bellarm. Diximus, (respectu viuorum;) quia si quæstio sit de defunctis in Purgatorio existentibus, Indulgentiæ ipsis applicantur non per modum absolutionis, cum nullam in eos Ecclesiæ iurisdictionem obtineat; sed tantummodo per modum solutionis seu suffragij; sicut captium apud Turcas

Tarcas detentum Rex Gallia non per viam authoritatis, ut in proprio regno, sed tantum per viam solutionis, redemptionis liberate potest. Quod quis autem modo concedatur Indulgentia, siue per modum absolutionis, siue annexam habeat solutionem, siue per modum simplis solutionis: certum est in concedente requiri Iurisdictionem in foro exteriori Ecclesie; quia sine illa neque absolutionem concedere, neque bona Ecclesie communia in eius thesauro deposita legitime dispensare potest.

Dicendum 1. summum Pontificem ex iure diuino habere plenissimam potestatem concedendi quaslibet Indulgentias omnibus & singulis Christi Domini fidelibus. Quod constat tum ex potestate illimitata à Christo Domino primario, & præ reliquis Apostolis concessa S. Petro, cui succedit summus Pontifex; S. Matth. 16. *Tibi dabo claves regni cælorum: &c. & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis, &c.* Tum etiam ex eo, quod ad conferendas Indulgentias duplex ex parte concedentis requiritur potestas; una in eos, quibus conferuntur, altera in thesaurum Ecclesie ex quo desumuntur: vnde que autem illam potestatem in summo Pontifice plenissimam reperiri apud omnes Catholicos constat, & minus adhuc constabit ex iis quæ infra dicentur tract. 2. cap. 3. de legibus. Addit Tolet. lib. 6. cap. 25. Concilium generale similem habere potestatem concedendi quaslibet Indulgentias etiam plenarias, quod à Conc. Lateranensi factum fuisse dicit.

Dicendum 2. Episcopos etiam habere potestatem conferendi aliquas Indulgentias, ut patet ex cap. *Nostra* de poenit. & remiss. & ex ipsius Ecclesie praxi satis constat: possunt enim Episcopi conferre Indulgentias vnius anni in Dedicatione Ecclesie, & quadraginta dierum in anniversario Dedicationis; quam ultimam Indulgentiam possunt, quodcumque ipsis libuerit, ex causa aliqua legitima concedere, ut habetur ex cap. *Cum eo*, de poenit. & remiss.

Quærent Theologi, an Episcopi potestatem illam conferendi

ferendi Indulgentias habeant tantum ex iure humano, seu ex concessione summi Pontificis, an vero ex iure diuino; & si ex iure diuino, cur adeo restricta & limitata sit? Omissis variis Doctorum responsionibus probabilissimè loqui videntur ij, qui asserunt Episcopos hanc potestatem ex iure diuino habere; cum sint (vt dicit Apostolus 1. Cor. 4. *Dispensatores mysteriorum Dei*; & à Spiritu sancto regimini Ecclesiæ præpositi sint, Act. 20. *Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei*: qui tamen hoc regimen, & illa dispensatio subordinatur regimini, & dispensationi generali, quam summus Pontifex in vniuersam Ecclesiam obtinet, ideo penes illum est, eiu(s)modi potestatem in Episcopis ob causas aliquas iustas, & rationabiles extendere, vel restringere; vt docet & fuse probat Ilamb. disp. 3. de Indulg. art. 1. qui ibidem ex Nau. & aliis obseruat Cardinales etiam posse concedere Indulgentias centum dierum; idque non tam à iure, quam à consuetudine, & concessione summi Pontificis.

Quod verò spectat ad Abbates, Parochos, &c. rectè docet Bellarm. lib. 1. de Indulg. cap. 11. nullos Clericos, aut Sacerdotes Episcopis inferiores ex iure posse concedere Indulgentias, sed (vt habetur cap. *Accidentibus*, de excessibus Prælatorum) solummodo ex commissione Pontificis maximi vel Episcoporum. Vbi etiam obseruat ex S. Doctore in 4. di. 20. q. 1. a. 4. q. 1. nullos propriè loquendo in Ecclesia esse, aut dici debere Prælatos, nisi solos Episcopos; cum sint integri alicuius populi Rectores, & quasi in quodā Ecclesiastico regno præsent hominibus omnium aratum, sexuum, ordinum, & conditionum; Abbates vero & Parochi sint quasi vnius familiæ patres: vnde, cum Indulgentiarum concessio non nisi ad Ecclesiæ Prælatos spectat, sequitur illam esse Episcoporum propriam, non verò aliorum, qui ipsi sunt in Ecclesia inferiores.

Dicendum 3. non solum legitimam auctoritatem, sed etiam iustam aliquam, & rationabilem causam requiri ad hoc, vt licitè, & validè Indulgentiæ conferantur. Ita S. Thom. S. Bona, & alii quos citat, & sequitur Bellarm. sup. cap.

cap. 12. & constat ex Extrauag. *Vnigenitus*, vbi Clemens dicit Christum Dominum Ecclesie thesaurum per Vicarios reliquisse fidelibus dispensandum *salubriter* & *extrarationabilibus*, & *iustis causis*: & ex Conc. Constantiensis sess. vlt. vbi dicitur suspectos de hæresi interrogandos esse, an credant summum Pontificem concedere se Indulgentias *ex causa rationabili*.

Quæres, quænam causa iusta, & rationabilis esse debeat ad concedendum Indulgentias. Respon. iuxta probabiliorum Doctorum sententiam ad id requiri, modo, vt causa illa sit pia, & Deo grata, sed etiam vt quam habeat cum ipsa Indulgentia proportionem. S. Bonau. Rich. Major, Sor. Nau. & alij plures, citat, & sequitur Bellarm. cit. cap. 12. Ad, hanc tem proportionem duo præsertim requiruntur: primum est, vt concedatur Indulgentia ob pium aliquem finem, cuius affectio sit magis Deo honorifica, & Ecclesie utilis, quàm poenitentialis satisfactio, quæ per Indulgentiam relaxatur: secundum est, vt ad Indulgentiam illam percipiendam opus aliquod faciendum scribatur, quod sit aptum & vtile ad finem huiusmodi consequendum: e. g. quando summus Pontifex Indulgentiam concedit ijs, qui verè poenitentes, & confiteantur sacra Communionem refecti preces, & alia pietatis opera pro hæreseon extirpatione, & Christianorum pace Deo obrulerint; finis quem sibi proponit Pontifex, licet hæreseon extirpatione & Christianorum pax, est hæc dubiè maximè Deo honorificus, & Ecclesie proficiens opera item ad finem illum obtinendum iniuncta, id aptissima sunt, vt per se patet; & sic proportio debita peritur.

De hac verò causa, eiusque iusta proportionem per ipsum concedentem Indulgentias iudicium esse debet, rectè monet Bellarm. supra cap. 12. nec subditorum temerè de eiusmodi rebus iudicare: imò (vt docet Hamb. disp. 3. art. 4.) periculosum est, quascunque Indulgentias quibuslibet ex causis concessas parui facere.

unde ibidem observat Indulgentias illas, quæ conceduntur usui granorum benedictorum, rosariorum, piarum imaginum, & similibus rerum, quæ minimi momenti videntur, ex causa maximè iusta, ac rationabili à summis Pontificibus interdum posse concedi.

Rectè tamen observat Laym. cap. 4. de Indulg. post Nav. & alios, quod quamvis causa sufficiens, & iusta in concessione Indulgentiæ alicujus u. g. plenariæ reperiatur, fieri tamen posse, ut non omnes integram consequantur; si videlicet illorum aliqui ad maximam pro peccatis commissis temporalem pœnam subeundam obligati opus iniunctum repidè peragant: quia, quamvis causa Indulgentiæ in se iusta sit, illorum tamen respectu aliquo pacto deficit ob imperfectam dispositionem; quod etiam constat ex Extravaganti 1. Bonificii 8. de poenit. & remiss. & ex S. Bonav. in 4. dist. 20. part. 2. art. 7. quæst. 6. ubi dicit Homines plus vel minus participare de Indulgentia, prout plus vel minus ad illius causam accedunt.

PARAGRAPHUS III.

Quanam conditiones requirantur in eo, qui Indulgentiarum fructum percipere intendit.

PRIMA conditio est, ut sit homo baptizatus, ut ex communi & certa Theologorum sententia docet Suar. disp. 53. sect. 4. thesaurus siquidem Ecclesiæ valide dispensari non potest nisi filiis Ecclesiæ; nec absolvi possunt ab Ecclesiæ, qui eius jurisdictioni non subsunt: Nav. tamen & alii apud Laym. cap. 6. de Indulgentiis existimant probabile esse, Catechumenis tum vivis, tum defunctis Indulgentias per modum suffragii prodesse posse.

Secunda conditio est, ut is qui percipit Indulgentias,
subditus

subditus sit illius qui eas concessit: neque enim nisi subditis Indulgentiæ concedi possunt, ut habeatur ex capite. Quod autem, & ex dictis §. præc. constet.

Tertia conditio est, ut non sit excommunicatus, quæ maiori ligatus; hæc enim priuat hominem participatione bonorum spiritualium communium, ut supponimus ex dicendis infra suo loco.

Quarta conditio est, ut sit in statu gratiæ sanctificatus eo tempore quo Indulgentiæ fructum percipit: poenæ quidem temporalis remissio, culpæ remissionem præponit, ut ex S. Thomæ & Theologorum communi sententia docet Bellarm. cap. 13. & ex ante dictis satis constat.

Verum circa hanc quartam conditionem difficultas est, an status gratiæ requiratur in suscipiente Indulgentiam, non solum quando eius fructum percipit, sed etiam cum exequitur opera ad illarum perceptionem iniuncta. Palud. S. Anton. & alii apud Bellarm. supra eximant, satis esse, ut is qui lucratur indulgentiam, sit in statu gratiæ eo tempore, quo eius fructum percipit: licet tamen, Sot. & alii apud eundem Bellarm. assensum requiri gratiæ statum etiam tunc, quando iniunctum opus perficitur; quorum sententiam Bellarminus preferre tutiorem, & in quibusdam etiam casibus non certam; cum videlicet præscribitur, ut opera iniuncta in statu gratiæ fiant, quod in plurimis summorum Pontificum diplomatibus præscribitur, in quibus Indulgentia conceditur iis, qui verè contriti, & confessi Ecclesiæ, quas visitauerint, ibique orauerint pro pace. Imò Bellarminus existimat id semper subintelligi, quamvis non exprimitur, quando iniunctum opus tale est, ut minus conferat ad finem, ad quem Indulgentia confertur, ut ad placandum Deum, ad impetrandam pacem, nisi fiat in statu gratiæ; peccatores enim Deus non exaudit, nec opera mortua Iustitiæ eius placari aut misericordia exari potest: quare consultissimum est, ut, quando quis Indulgentiam percipere cupit, primum peccata sua sacramentali confessione, vel saltem perfectæ Contritione

tionis actu eluere curet: quæ quidem contritio ad omnia peccata non solum mortalia sed etiam venialia extendi debet, vt ad remissionem poenarum illius debitarum Indulgentia quoque extendatur.

Quinta denique conditio est, vt is qui Indulgentiam percipere cupit, id omne perficiat, quod ad illam consequendam iniunctum fuerit: vnde si ex ignorantia, aut obliuione, aut etiam iusto aliquo impedimento partem aliquam operis iniuncti quamuis inculpabiliter omittat, effectum Indulgentiæ non consequitur, vt ex S. Thoma & alijs docet Bellarm. cap. 13. quia secundum commune Theologorum axioma, *Indulgentia tantum valent, quantum sonant.*

Quæres, vtrum, quando in Pontificiis diplomatibus habetur Indulgentiam concedi poenitentibus verè contritis, & confessis, confessio sacramentalis necessaria sit ad eam lucrandam. Resp. secundum probabiliorem, & tutiorem sententiam, in eo qui peccati alicuius mortalis sibi conscius est, requiri actualem confessionem, quando illius mentio expressa habetur in Pontificiis litteris; nec sufficere solam contritionem, quamuis veram & perfectam, vt asserunt S. Anton. Adrian. Nau. & plures alij apud Bellarm. supra. In eo autem, qui nullius peccati mortalis conscientiam habet, actualem confessionem minime esse necessariam, vt docent idem S. Anton. Suar. & alij apud Laym. cap. 6. de Indulg.

Quod spectat ad Indulgentias, quæ defunctis fidelibus in Purgatorio existentibus applicantur, certum est, id ab Ecclesia validè, & fructuosè fieri posse: fideles siquidem defuncti cum fidelibus viuentibus ita coniuncti sunt, vt vnâ cum illis Ecclesiam efficiant; proindeque si particularibus suffragiis & orationibus viuentium iuuari possunt, à fortiori poterunt per applicationem satisfactionis Christi, & Sanctorum subleuari. Et hæc est communis, & certa doctrina S. Thomæ, S. Bonau. & aliorum Doctorum, quos citat Bellarm. capite 14. Quæ etiam ex communi Ecclesiæ praxi satis constat, in qua (vt ibidem refert)

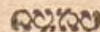
L

Pascha

Paschalis I. qui ante septingentos annos Apostolicam Sedem obtinebat, & plures alij summi Pontifices Indulgentias defunctis applicandas concesserunt.

Querunt aliqui, vtrum Indulgentiæ pro defunctis concessæ certò, ac infallibiliter illis profint. Affirmant Sot. Nau. Suar. & alij, quos citat Laym. cap. 7. de Ind. quorum sententia, licet sit probabilis, contraria tamen (quæ est S. Bonau. Rich. Duran. Cordub. Cani, & aliorum, quos citat & sequitur; Ibidem. quæ est, hunc Indulgentiarum pro defunctis effectum pendere ex liberali Dei acceptationis voluntate) probabilior videtur; cum neque ex vlla scripturæ loco, neque ex vlla certa traditione constet, Deum illas satisfactiones ex Ecclesiæ thesauro depromptas, & ab eadem Ecclesia sibi oblatas pro defunctorum liberatione acceptaturum promississe; præsertim cum ipsa Ecclesia Indulgentias illas pro defunctis concedat, non per modum absolutionis, sed per modum suffragij, tamquam ipsum Deum supplicans, vt eiusmodi satisfactionem, seu solutionem pro defunctorum subleuatione misericorditer acceptare dignetur.

Quod etiam ex ipsius Ecclesiæ praxi confirmari potest, quæ post applicatam alicui defuncto in particulari penariam Indulgentiam, v. g. per sacrificium in altari penalegiato pro ipso oblatum, nihilominus pro eodem opere, & sacrificare non desinit: quo facto tacite declaratur, Indulgentias quamuis maximè salutares, non tamen semper infallibilem effectum pro ipsis defunctis habere, sed pendere ex diuina misericordia: quod tamen non debet fideles viuentes reddere segniores, imò potius excitare, vt maiori affectu, & charitate ipsis defunctis per orationes, aut sacrificia, aut Indulgentiarum applicationem, aut alium quicumque modum opitulentur.

PARAGR

PARAGRAPHUS IV.

Quid de Purgatorio sentiendum sit.

CATHOLICA veritas, cui firmiter adhaerendum est, docet esse Purgatorium; id est, locum quemdam, in quo tanquam in carcere post hanc vitam usque ad certum & definitum tempus detinentur, ac purgantur animae fideles, quæ in statu quidem gratiæ, sed tamen nondum plenè à peccatis purgatæ è corporibus exierunt, ubi fidelium viuorum orationibus, & suffragijs, ac præsertim sanctissimo Missæ sacrificio possunt subleuari. Hanc veritatem olim VValdenses, Albigenes, Apostolici, & plures alij Catholicæ fidei hostes impugnarunt, ut videre est apud Bellarm. Lib. 1. de Purg. cap. 1. quibus adiunxerunt se hodierni hæretici tam Lutherani, quàm Caluinistæ, qui omnes nullum esse post hanc vitam Purgatorium contendunt, sed animas statim ut à corporibus separantur, vel in cælum euehi, vel in infernum detrudi.

Refellitur hic error, & nostræ fidei veritas probatur 1. ex scriptura: 2. Mach. 12. ubi dicitur, quod *Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur*: quæ verba, cum neque de beatis, neque de damnatis intelligi possint, sequitur, ut de quodam tertio hominum genere sint intelligenda, qui habeant adhuc aliqua vincula; à quibus post mortem solui queant; proindeque de illis, qui in Purgatorio detinentur. Hunc autem librum Machabæorum esse Canonicum (quidquid hæretici in contrarium dicant) constat non modò ex Concil. Trid. sess. 4. in decr. de Canon. script. sed etiam ex Concil. Carth. 3. (cui interfuit, ac subscripsit S. Aug.) cap. 47. item ex S. Innocentio I. Epist. 3. ad Exuperium cap. ult. & ex Gelasio I. in Concil. 70. Episcoporum, ut refertur dist. 15. cap. *Sancta Romana*, Probatur etiam ex Is. 4. *Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, &c. in spiritu iudicij, & spiritu ardoris*: quem locum de poena Purgatorij explicat

cat S. Aug. lib. 20. de ciuit. cap. 25. Item ex S. Matth. 12. vbi dicit Dominus, quædam peccata esse, quæ non remittuntur neque in hoc sæculo, neque in futuro. Vnde colligunt SS. Patres, quædam peccata remitti in futuro sæculo, id est, post hanc vitam, per orationes, & suffragia Ecclesiarum. Ita S. Aug. lib. 21. de ciuit. cap. 24. & lib. 6. in Iulianum c. 5. S. Greg. lib. 4. Dialog. c. 39. & S. Bern. Hom. 66. in Cant.

Probatur 2. ex variis Conciliis, in quibus præscribitur, ut orationes & suffragia pro defunctis fidelibus offerantur: ut in Concil. Carthag. 3. cap. 29. Bracaren. 1. c. 39. & Aurelian. 2. cap. 14. vnde sequitur, aliquos fideles defunctos in tali loco esse, vbi orationibus & suffragiis uiuentium iuuari possint, proindeque esse in Purgatorio.

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui Purgatorium apertissime asserunt, ut S. Greg. Nyss. oratione pro mortuis circa medium, vbi de iusto ex hac vita excedente loquens dicit, quod non poterit à corpore egressus diuinitati participare, nisi maculas animo immixtas Purgatorius ignis abstergit: & S. Aug. lib. 21. de ciuit. c. 24. loquens de iusto qui cum leuibus peccatis decedunt, Tales (inquit) cessante Iudicii diem per pœnas temporales, quas eorum spiritus patiuntur, purgatos, æternis supplicijs non tradendos. Item ex alijs SS. Patribus, qui pro fidelibus defunctis orandum, ac Missæ sacrificium offerendum esse dixerunt, ut S. Cyrill. Hierosolym. Catech. 5. Mystag. Pro omnibus inquit, oramus, qui inter nos vitæ sancti sunt, maximum credentes esse animarum iuuamen: S. Greg. lib. 4. Dialog. cap. 55. Multum, inquit, solet animas etiam post mortem sacræ hostiæ salutari adiuuare; ita ut hanc nonnunquam defunctorum animæ expetere videantur.

Porro, cum tantummodo fidelium iustorum animæ in Purgatorio detineantur, quæ ab omni peccati mortalis reatu immunes, ex hac vita decedunt, sequitur, ob duas tantum causas ibi purgari debeant, nimirum pro peccatis venialibus, cum quibus nondum quousque culpam remissis à corporibus exierunt, vel pro pœnis temporibus.

temporalibus, quæ peccatis mortalibus, aut venialibus quoad culpam remissis debentur, pro quibus plenè non satisfecerunt.

Hæ autem animæ in Purgatorio existentes, pro peccatorum illorum expiatione grauissimas haud dubiè poenas patiuntur; adeò vt SS. Patres doceant poenas illas Purgatorii quibuscunque huius vitæ poenis esse longè grauiiores, vt S. Aug. in Psal. 37. S. Greg. in Psal. 3. poenitentialem, & alij, quos citat Gamach. cap. 5. de Purgat.

Quamuis autem Doctores quidam Catholici, vt Dyon. Carth. lib. de quatuor nouissimis art. 47. & Michaël Baius lib. 2. de meritis operum c. 8. existiment, grauissimam animarum illarum poenam in eo consistere, quòd nullam suæ salutis habeant certitudinem, sed quasi suspensæ, & dubiæ occulta quadam iudicij diuini dispositione teneantur; communis tamen Theologorum doctrina est, animas fideles in Purgatorio detentas, de salute sua æterna certas ac securas esse: tum quia (vt docet S. Thom. 22. q. 18. a. 3.) spes Theologica in illis manet, ac proinde etiam fides, ex qua certissimè scire possunt, animas in Purgatorio detentas esse saluandas; aliunde verò satis certò sciunt, se esse in Purgatorio non verò in inferno: tum ex dictamine propriæ conscientiæ; norunt enim se Deum super omnia amare, nec vllò aduersus eum odio moueri, neque etiam ab alijs animabus secum detentis, vident illum blasphemari, vt fit à reprobis in inferno, sed potiùs laudari: quæ omnia fusiùs explicata & probata habentur apud Gamach. c. 3. & vlt. de Purg. & Bellarm. lib. 2. de eod. Purgat. c. 4. qui etiam c. 7. obseruat ex Beda & alijs probatis authoribus diuersos esse in Purgatorio poenarum gradus, disparemque animarum statum, quarum aliæ alijs longè minùs torquentur; imò earum aliquæ nullum alium nisi tantummodo dilata fœlicitatis dolorem sustinent.

Quæres 1. vbinam sit Purgatorij locus? Resp. locum Purgatorij ordinariū esse in ipsis terræ visceribus, vt docet S. Thom. S. Bonau. Sot. & alij apud Gamach. cit. c. 5.

L 3

Diximus,

Diximus, ordinarium: quia interdum ex aliqua divina dispensatione purgantur animæ in aliis quibusdam locis; vel quia in ijs peccauerunt, vel etiam ad instructionem & terrorem viuorum, vt ex S. Greg. S. Thoma, Petro Damiano, & alijs obseruat idem Gamach.

Quæres 2. quanto tempore animæ in Purgatorio detineri debeant? Resp. id ab eo solo cognosci, cuius iudicio iusto illic detinentur; certum nihilominus esse, aliquas illic animas pluribus annis, imò etiam sæculis detineri; cum Ecclesia probet consuetudinem illam annuensaria celebrandi pro aliquibus defunctis, etiam si constet illos ante ducentos, vel etiam plures annos ex hac vita migrasse; quod minimè probaret, si tamdiu eas illic non detineri posse, certum esset.

Quæres 3. an animæ ex Purgatorio aliquando egredi possint, & hominibus appareant. Resp. non modo ex Purgatorio, sed & ex ipso inferno, imò etiam ex limbo animas, Deo ita volente, egredi posse, & de factis interdum egressas fuisse, aliisque viuentibus apparuisse, vt docet S. Aug. lib. de cura pro mortuis agenda cap. 16. & id ipsum variis exemplis, & historiis expressissimis & fide dignissimis authoribus

probat Bellar. cit. lib. 3.
cap. 8.

CAPVT VI.

De Sacramento Extremæ vn-
ctionis.

SECTIO I.

*Vtrum Extrema vnctio sit Sacramentum, &
quis sit eius minister.*

EXTREMÆ VNCTIONIS nomine intelligimus vnctionem olei benedicti, quæ infirmo in extremis posito confertur à Sacerdote, adiunctis certis precibus. Hanc autem esse verum, & proprium nouæ legis Sacramentum, à Christo Domino institutum, negauerunt olim VValdenses, & Albigenſes, & nunc etiam negant Lutherani, & Caluinistæ; affirmat verò Ecclesia Catholica, & tanquam dogma fide credendum proponit: cuius quidem veritas simul, & erroris oppositi falsitas demonstratur.

Primò ex his S. Iacobi cap. 5. verbis: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesie, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei:* quibus verbis exprimuntur omnia, quæ ad Sacramenti rationem requiruntur; scilicet ritus aliquis externus, nempe olei vnctio; deinde promissio gratiæ illi adiuncta, quatenus per illum ritum peccata remitti dicuntur; ac demum institutio diuina; neque enim Apostolus adeò constanter, & absolutè gratiam illam promitteret, nisi Christus Dominus hoc ita instituisset, ac fieri præcepisset.

L 4

Secun-

Secundò, ex Concilio Cabilonenſi (quod temporibus Caroli magni celebratum eſt) cap. 48. ubi dicitur: *Infirmos ſecundum beati Iacobi documentum oleo, quod ab Epifcopo benedicitur, debere à Presbyteris ungi: & paulò poſt allegatis ipſius S. Iacobi verbis ſubdit, Non eſſe parvipendendam eiufmodi medicinam, qua anima corporiſque medetur languoribus.* Item ex Concil. Florentino in decr. Eug. & Trid. ſeſſ. 14. c. 1. de Extrema vnctione, ubi habetur: *Hoc Sacramentum inſtitutum à Chriſto Domino noſtro, apud Marcum quidem inſinuatum, per Iacobum autem Apoſtolum, ac Domini fratrem, fidelibus commendatum, ac promulgatum.*

Tertiò ex SS. Patribus, qui huic ſacræ vnctioni viam ſanctificandi & peccata remittendi tribuunt; vt S. Iohannes Chryſoſtomus lib. 3. de ſacerdotibus ubi dicit Sacerdotes non modo cum nos regenerant, ſed etiam, cum infirmos oleo ungunt, indulgere peccata; quod ex citatis S. Iacobi verbis confirmat: & S. Auguſtinus ſerm. 215. de tempore in quo dicitur Superueniente infirmitate ægrotum accipere deus Chriſti Domini corpus, & exinde proprium eius commendandum eſſe, vt impleatur in eo illud, quod ſcriptum eſt: *Infirmatur quis in vobis, &c.* additque hoc modo corporis ſanitatem, & peccatorum indulgentiam aſſignari.

Quod autem ſpectat ad miniſtrum huius Sacramenti certum eſt, ſolum Sacerdotem ritè ordinatum, per hoc Sacramentum hoc valide adminiſtrare. Ita S. Thomas in 4. diſt. 25. q. 2. a. 1. & alii communiter: eſtque fide, vt conſtat ex ſuprà relatis S. Iacobi verbis, licet etiam Presbyteros Eccleſiæ; tum ex Conc. Trid. ſup. c. 3. verba illa S. Iacobi explicans dicit, *Proprios huius Sacramenti miniſtros eſſe Eccleſiæ Presbyteros: quo nomine, dico, non atate ſeniores, aut primores in populo intelliguntur, ſed aut Epifcopi, aut Sacerdotes, ab ipſis ritè ordinati.*

Quamuis autem quilibet Sacerdos Sacramentum valide adminiſtrare poſſit, cum eius adminiſtratio,

modo deprecatorio fit, vt infra dicitur non fit proprius actus iurisdictionis, vt ex communi Theologorum sententia docet Isamb. disp. 8. de Sac. Extr. vñt. nullus tamen Sacerdos id licite potest, nisi sit proprius Sacerdos illius, cui hoc Sacramentum confertur; vel ab eo facultatem habeat: vnde in Clement. 1. de priuileg. prohibetur religiosis Sacerdotibus sub pœna excommunicationis sedi Apostolicæ reseruata, & ipso facto incurrendæ, ne hoc Sacramentum laicis, aut Clericis administrent sine licentia proprii Sacerdotis, vt refert Laym. cap. 6. de Extr. vñt.

Excipiunt tamen Doctores casum necessitatis; quando scilicet à proprio Sacerdote Sacramentum illud recipi non potest: v. g. si absit, nec ab illo licentia possit obtineri; tunc enim quilibet Sacerdos etiam religiosus potest valide, ac licite Sacramentum illud moribundo administrare, nec vllam ideo incurrat excommunicationem, vt docent S. Anton. Syl. Caiet. Henriq. & alii apud Laym. supra.

Quærent aliqui occasione illorum verborum S. Iacobi: *Inducat Presbyteros Ecclesia*, vtrum huius Sacramenti minister debeat esse vnus, an plures. Resp. 1. vnum sufficere, vt constatur ex cap. *Quasiuit* extra de verborum significatione, tum ex communi Ecclesiæ praxi, quæ non nisi vnum Sacerdotem ad Sacramentum hoc administrandam adhibere solet. Resp. 2. plures Sacerdotes posse Sacramentum hoc administrare, siue successiue; quando vñtione vna, aut altera ab aliquo Sacerdote facta, & forma simul prolata, alius reliquas vñtiones facit, & verba formæ proferit; siue coniunctim, ita vt vno Sacerdote vnâ vñtione faciente; & verba formæ proferente, alii Sacerdotes eodem tempore vñtiones reliquas faciant, ac simul verba formæ proferant: & hic modus administrationis semper quidem validus est; non tamen licitus nisi in duobus casibus. Primus est, si Sacerdos post aliquas vñtiones factas subito moriatur, aut in talem infirmitatem decidat, vt reliquas peragere non possit;

possit; tunc enim alius Sacerdos eius defectum supplere debet, non repetendo quæ facta sunt, sed ea quæ sunt perficiendo. Secundus est, quando subest alia ratio timendi, ne infirmus moriatur, priusquam unus minister unctiones omnes perficere possit: tunc enim adsint alij Sacerdotes, poterunt simul unus oculos, aures, &c. perungere, ac unusquisque illorum formam proferre, unctioni illi quam peragit conuenientem. Suar. disp. 43. sect. 2. nu. 8. Isamb. disp. 5. de Extr. art. 2. & 3. & plures alij.

SECTIO II.

Que sit materia, & forma huius Sacramenti.

DICENDVM 1. materiam remotam Extreme unctionis esse oleum oliuarum ab Episcopo benedictum. Ac in primis quòd sit oleum oliuarum, constat ex decreto Eugenij, ubi expressè dicitur, materiam huius Sacramenti esse *Oleum Oliua*: & in Catech. Rom. part. 2. cap. 6. declaratur, olei nomine intelligi liquorem, non quauis pingui, & crassâ materia, sed ex olearum tantummodo expressum. Quòd autem oleum istud sit apta & sufficiens huius Sacramenti materia, debet esse ab Episcopo benedictum, docet S. Thom. in 4. dist. q. 1. a. 3. & constat tum ex cit. decret. Eug. & Conc. Trid. sess. 14. cap. 1. de Extr. vnct. tum ex ipsius Ecclesie præcepto, quæ non nisi oleum ab Episcopo benedictum in huius Sacramenti administratione adhibere consuevit.

Quæres an deficiente oleo benedicto, possit vrgere necessitate ad Sacramentum hoc administrandum adhiberi oleum non benedictum, vel illius loco sacrum chrisma. Resp. 1. oleum benedictum, esse de necessitate huius Sacramenti, vt docet S. Thom. S. Bonau. Durand. &c.

quos refert, & sequitur Isamb. disp. 2. art. 2. proindeque nec licite, nec valide cum oleo non benedicto administrari posse: si tamen oleum benedictum non sufficeret, posset illi non benedictum in minori tamen quantitate licite admisceri, vt intelligitur ex cap. *Quod in dubijs*, extra de consecratione Ecclesiæ. Resp. 2. controuersum esse apud Theologos, an hoc Sacramentum valide conferri possit in oleo balsamato seu chrismate, quibusdam affirmantibus, aliis verò id negantibus, quos fuse refert Laym. cap. 2. de Extr. vnct. qui recte concludit (quid sit de vtraque illa sententia, quarum neutra expresse ab Ecclesia definita est) quantum ad praxim attinet, nunquam licitum esse Sacerdoti in Extremæ vnctionis administratione vt chrismate, eo quòd saltem id consuetudini, & praxi Ecclesiæ repugnet, quæ non nisi oleum simplex, & benedictum pro vngendis infirmis adhibere solet.

Addit quòd, quamuis, secundum ipsius Ecclesiæ praxim, oleum istud infirmorum quotannis renouari debeat, vetusque nouo accepto comburi. Si tamen Parochus oleum ab Episcopo benedictum nondum recepisset, urgente veteri benedicto ad conferendam extremam vnctionem vt licite posset.

Dicendum 2. materiam proximam huius Sacramenti esse vnctionem, quæ fit per modum crucis, iuxta Rituale Romanum, in oculis, auribus, naribus, labijs, manibus, pedibus & renibus (quam tamen vltimam vnctionem in fœminis omittendâ esse dicit) vel in pectore loco renum, vt in Rituali Parisiensi, & in quibusdam alijs habetur. Hæc autem vnctio in partibus illis, quæ naturâ geminæ sunt, duplex fieri debet, v. g. vna super oculum dextrum, altera super sinistrum; & vnica interim forma proferri; ita vt formæ prolatio incipiat, antequam prior vnctio finiatur, nec desinat, quin posterior saltem inchoetur, vt adnotatur in eodem Rituali: vbi etiam dicitur, quòd si quis aliqua illarum partium mutilatus sit, vnctio in proxima fieri debeat cum eadem formæ prolatione.

Cum

Cum igitur hæc ex ipsius Ecclesiæ praxi consensent, quæritur, an unctio illarum omnium partium sit de essentia huius Sacramenti, ita ut valide conferri non possit, si omnes illæ partes ungantur. Resp. 1. certum esse communi Theologorum consensu, ad validitatem huius Sacramenti non requiri, ut unctio fiat in modo crucis, nec etiam, ut pedes, aut renes aut pectus ungantur, nec ut fiat duplex unctio in geminis partibus iusque sensus: quamvis enim ex præcepto Ecclesiæ fieri, & seruari debeant, nec proinde (nulla urgente necessitate) omitti possint sine peccato; non sunt tamen essentia huius Sacramenti, nec ad eius validitatem requiruntur, ut docent Sot. Henric. Suar. Toler. & alij. Laym. cit. cap. 2.

Resp. 2. controuersum esse apud Theologos, utrum ad Sacramenti huius validitatem necessarium sit, ut quinque sensus corporis ungantur; an verò in vno illorum sufficiat: quidam enim Doctores, recenset, & quibus subscribit Isamb. disp. 2. art. 5. tantummodo sensus unctionem ad Sacramenti validitatem sufficere existimant: alij verò è contrà unctio quinque sensuum ad validitatem illam requiri affirmant. Ita S. Thom. in 4. dist. 23. q. 2. a. 3. S. Bonau. Richard. Palud. & plures alij, quos citat, & sequitur Suar. eorum sententia videtur probabilior, maxime propter auctoritatem ipsius S. Doctoris, proindeque in præsentanda.

Dicendum 3. formam huius Sacramenti hanc esse: *istam unctionem, & suam piissimam misericordiam infigeat tibi Dominus, quidquid per visum deliquisti, &c.* Similiter de aliis membris. Ita declaratum est in decreto & in Conc. Trid. sess. 14. cap. 1. de Extr. unct. & expressè habetur in Rituali Romano.

Sunt autem quædam obseruanda. Primum est, formam huius Sacramenti per modum deprecationis se proferendam, ut docet S. Thom. S. Bonau. & communiter alij apud Suar. suprà sect. 3. quod con-

rum ex his S. Iacobi verbis. *Orent super eum, ungentes &c. & oratio fidei salvabit infirmum*: tum ex universali Ecclesiæ praxi, quæ ubique in huius Sacramenti administratione forma deprecatoria utitur.

Secundum est, quod, quamvis omnes particulæ præfætz, quæ in forma huius Sacramenti communiter proferuntur, ad ejus essentiam non pertineant, sitque probabilissimum solas has quæ sequuntur (*Per istam unctionem indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti*) ad illius validitatem esse necessarias, ut docet & probat Isamb. disp. 3. art. 2. debet tamen Sacerdos omnia illa verba in huius Sacramenti forma ex Ecclesiæ præscripto appositâ, prout in Rituali Romano habentur, vel secundum peculiarem cujusque diœcesis usum, distinctè proferre; nec aliquid ab eo in illa prolotione omitti, aut mutari sine peccato potest.

Tertium est, probabilissimum esse (quod asserunt Henric. Med. Palud. & alii, quos citat, & sequitur Isamb. suprà art. 4.) quinariam formæ huius Sacramenti reparationem non esse de eius essentia, sed sufficere unicam: secundum quam sententiam, si infirmus jam moriturus credatur, poterit Sacerdos partes magis obvias quinque sensuum vngere; v.g. unum oculum, aurem, narem, labrum, & aliquam aliam partem pro sensu tactus, qui ubique diffusus est, ut genam, idque celeriter nullo facto signo crucis, & simul, ac semel hæc verba proferre, *Per istam unctionem indulgeat tibi Dominus quicquid deliquisti, vel quicquid peccasti per visum, auditum, odoratum, gustum, & tactum.*

SECTIO III.

Quinam sint huius Sacramenti effectus.

EXTREMÆ unctionis effectus duplicis sunt generis; quidam enim animam, alii corpus attingunt: quod spectat ad animam, quinque sunt præcipui effectus, quos Sacramentum hoc in ea operatur.

Primus

spectat ad animam, quinque sunt precipui effectus, quæ Sacramentum hoc in ea operatur.

Primus effectus illi cum aliis Sacramentis communis est gratia sanctificans; ut expressè definitum est in Conc. Trid. sess. 14. can. 2. de extrema unctione, his verbis: *quis dixerit, sacram infirmorum unctionem non conferre gratiam, &c. anathema sit.*

Secundus, est speciale gratiæ auxilium, tum ad superandas tentationes in articulo mortis occurrentes, tum ad spem, & confidentiam facilius, & firmitus in Deum erigendam; tum etiam ad morbi, & mortis molestias cum majori patientia tolerandas: quod expressè declarat Conc. Trid. cap. 2. ubi dicit, quod hoc Sacramentum *prope- roti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo divinam misericordiam fiduciam excitando; qua infirmus sublevatus morbi incommoda, ac labores levius fert; & temptationibus Diabolici calcanis insidiantis, facilius resistit.*

Tertius effectus, est remissio peccatorum mortalium, quæ fortè habet infirmus, quæ habere se bona fide, & invincibiliter ignoret; quamvis enim (ut rectè oblat Gamach. cap. 6. de Extr. unct.) Sacramentum hoc ex Maria Christi institutione secundum tantummodò gratiam, id est, gratiæ sanctificantis augmentum conferat, supponatque hominem à peccato mortali per Sacramentum Pœnitentiæ, aut perfectam contritionem jam purgatum nihilominus secundariò etiam primam interdum gratiam conferre potest, & peccata mortalia delere, si forte contritio Sacramentalis nulla, & invalida fuit, & alias infirmus se in statu peccati mortalis esse invincibiliter ignoret, de illis saltem in genere attitutus sit, ut docent Palud. Sum. & alii apud Laym. cap. 5. de Extr. unct. & satis apertè colligitur tum ex his S. Iacobi verbis: *Si in peccatis sit, remissionem ei;* tum ex istis Conc. Trid. cap. 2. *Delicta, si qua sint, huc expianda, abstergit;* tum denique ex his formæ verborum: *Indulgeat tibi Dominus quidquid peccasti:* quæ quidem verba sicut & alia ex Apostolo & Concilio relata, cum sint definita ac sine ulla restrictione, de quibuscumque peccatis etiam mortalibus intelligi debent.

Quartus effectus, est remissio peccatorum venialium, ut à fortiori ex suprà citatis Apostoli & Concilii verbis, & ex ipsa Sacramenti forma colligitur.

Quintus denique, est absterio reliquiarum peccati, ut expresse docet Conc. Trid. cit. cap. 2. quarum quidem peccati reliquiarum nomine S. Thom. in 4. dist. 23. q. 1. a. 2. q. 1. Ferrar. lib. 4. cont. Gentes cap. 73. & plures alii Theologi intelligunt animi languorem, torporem, mœrorem, tristitiam, fastidium, anxietatem, & alias similes pravas affectiones, quæ ut plurimum ex peccatis præteritis eorumque recordatione oriuntur, & varia incommoda spiritualia causant, vel etiam in extremam desperationem propellunt.

Quod verò spectat ad corpus, unus est Extremæ unctionis effectus, scilicet ipsius corporis sanitas, ut colligitur ex Apostoli verbis; *Oratio fidei salvabit infirmum*: quæ verba de corporis salute intelligenda esse docet Hugo de S. Viatore lib. 2. de Sacram. part. 15. c. 2. & post illum S. Thom. in 4. dist. 23. q. 2. a. 2. quem etiam Extremæ unctionis effectum tradit Conc. Trid. cit. cap. 2. adjecta tamen hac conditione: *ubi saluti animæ expedierit*: quo sensu citata Apostoli verba docet esse intelligenda.

Quæres, quis sit præcipuus horum effectuum, seu ob quem primariò Extrema unctio instituta sit. Resp. cum S. Doctore suprà, & pluribus aliis Theologis quos citat & sequitur Suar disp. 41. sect. 1. hoc Sacramentum principaliter institutum esse, ad conferendum infirmo speciale quoddam gratiæ actualis auxilium, quo juvetur, & roboretur contra occurrentes in extremo vitæ discrimine difficultates, quibus à negotio suæ salutis strenuè procurando, & promovendo retardari potest; secundariò verò tum ad sanitatem corporis, si animæ salutem conducat, reparandam, tum ad alios suprà explicatos effectus conferendos.

SECTIO

S E C T I O I V .

*Quis suscipere possit, aut debeat Sacramentum Extre-
mæ unctionis, & quæ in eo dispositiones
requirantur.*

D I C E N D U M 1. subjectum capax hujus Sacramen-
tus sit, & propter morbum de vita periclitetur. Est con-
munis sententia Doctorum in 4. dist. 23.

Requiritur 1. ut sit baptizatus; cum Baptismus (ut be-
betur in decr. Eug.) sit *jannæ vita spiritalis*, nec sine
Sacramenta reliqua validè suscipi possint.

Requiritur 2. ut rationis usum adeptus sit cum
hujus Sacramenti effectus sit remissio peccatorum ali-
lium, & robur adversus tentationes; pueri ante usum
tionis horum effectuum capaces non sunt, ut per se
nec proinde Sacramenti illius suscipiendi: unde
c. 22. num. 13. Suar. disp. 70. sect. 1. & plures alii Theo-
rectè docent. Sacramentum Extre-
conferri posse, imò & negari non debere pueris, qui
eam ætatem, & rationis discretionem pervenerunt, ut
cramenti Pœnitentiæ sint capaces, quamvis sanctam
charistiam nondum receperint, nec adhuc idonei ad illi
recipiendam judicentur: quod etiam in Rituali Parisi-
fitur, de Extr. vinct. præscribitur. Diximus requiri, ut
Sacramentum suscipiens, rationis usum adeptus sit,
usum illum adhuc retineat, sive postea in amentiam
phrenesim lapsus sit: licet enim maxime deceat, & quod
tum fieri potest, procurandum sit, ut infirmo ministran-
dum sana mente, & in integris sensibus est; non est
illi denegandum, quamvis in amentiam inciderit, au-
tionis usum amiserit, si antea illud petiit, aut saltem in-
pretative desideravit; si nimirum Christianè vixit, &
litis suæ memor fuit: quod quidem præsumendum

nisi contrarium appareat, ut docent Palud. Sylv. Henric. & plures alii apud Laym. cap. 4 de Extr. unct. & expresse declaratur in Rituali Romano, in quo etiam præscribitur, impoenitentibus, qui in manifesto peccato mortali moriuntur, & excommunicatis omnino denegandum esse hoc Sacramentum.

Requiritur 3. ut non nisi infirmo de vita periclitanti conferatur Extrema unctio, ut docet S. Thom. in 4. dist. 23. q. 2. a. 2. & cum eo communiter omnes, habeturque in Conc. Trid. cap. 3. unde neque reis ultimo supplicio mox afficiendis, neque prælum in iuris, aut aliis ex violentia aliqua extrinseca morituris hoc Sacramentum conferri debet, ut in præfato Rituali Romano expresse declaratur.

Observat etiam S. Doctor supra art. 4. & cum illo communiter omnes, Extremam unctionem, morbi periculo eodem durante, iterum conferri non posse; secus verò, si eodem morbo durante, infirmus novum aliquod mortis periculum incurrat: ut, si postquam inunctus fuerat, medicorum iudicio melius habere cœpit, evasitque periculum mortis, in quod nihilominus postea mutata corporis constitutione iterum recidit, ut docent Palud. Suar. & alii apud Laym.

Dicendum 2. infirmum sui compotem Sacramentum Pœnitentiæ, & Eucharistiæ debere recipere, priusquam Extrema unctio ipsi conferatur, si tempus & ipsius infirmi conditio, seu dispositio id permittat. Ita docet Isamb. disp. 7. art. 1. & expresse declaratur in Rituali Romano, & etiam in Catech. Rom. part. 2. cap. 6. ubi vocat hanc consuetudinem Ecclesiæ *Perpetuam*, aitque esse *servandam*; quod obligationem denotat: si tamen postea in mortale peccatum lapsus sit, aut alicujus peccati mortalis nondum confessi recordetur, debet hujus Sacramenti susceptioni Sacramentalem confessionem præmittere; aut si extrema morbi vi oppressus id non possit, debet actum contritionis aut saltem attritionis elicere, ut Sacramenti hujus virtute peccatorum remissionem percipiat, ut docet Isamb. supra, & anre illum docuerunt Suar. disp. 42. sect. 1. Nav. & 22. nu. 12. & plures alii.

Quæres.

Quæres, an sit aliqua obligatio Extremæ unctionis recipiendæ. Respondetur juxta doctrinam S. Thomæ in dist. 23, q. 1. a. 1 q. 3. ad 1. nullam esse hujus Sacramenti recipiendi sub peccato mortali obligationem, si secundum se præcisè consideretur; licet enim utilissimum sit, ac luberrimum, nullam tamen nec medii, nec præcepti necessitatem secum invehit, ut probat Isamb. disp. 8. art. 1. qui tamen rectè subjungit, fieri interdum posse, ut inimus illud non suscipiendo, mortaliter peccet; si v. g. illud ex contemptu omittat, vel quamvis absit contemptus ex neglectu illius scandalum sequatur, aut ipse infirmus probabile aliquod periculum salutis incurrat, quia tunc aliud Sacramentum suscipere potest.

Non est tamen par ratio illius, cui Sacramenti hujus administratio ex officio incumbit; is enim (ut rectè docet & probat Isamb.) per se, vel per alium Sacerdotem tenetur hoc Sacramentum subditis suis extremè, & periculo sè ægrotantibus administrare; ita ut peccet mortaliter si cognito alicujus infirmi periculo, illi conferre sine justa ratione omittat, aut differat cum probabili periculo interim ægrotus illo non suscepto moriatur. Ad quæ quod, quamvis infirmus morbo contagioso laboraret, nec posset illi Sacramentum hoc nisi cum vitæ periculo administrari, si tamen proprius ejus Sacerdos aliter subvenire non possit, quàm Extremam unctionem conferendo, teneretur etiam cum certissimo vitæ periculo hanc illi administrare, nisi alius Sacerdos ejus vicem suppleat. Docet nihilominus quod, si moraliter certum de bona illius dispositione quoad ea, quæ salutem animæ respiciunt; puta quia nuperrimè Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta illi administravit, tunc non tenetur

saltem sub peccato mortali Extremam unctionem illi administrare.

* *

CAN

CAPUT VII.

De Sacramento Ordinis.

SECTIO I.

Vtrum Ordo sit Sacramentum.

NOMEN Ordinis, quod ex se latissimam habet significationem, ab Ecclesia usurpatum est, ut observat Catech. Rom.) tum ad designandum Ecclesiasticæ Hierarchiæ statum, in qua reperiuntur varii ministrorum superiorum, & inferiorum gradus optime dispositi, ad ea perficienda, quæ cultum divinum, præsertimque sanctissimum Dominici corporis sacrificium spectant: tum ad significandum ritum illum Sacrum, quo quisque ministrorum illorum solemniter, religione consecratur, ac divino cultui sacrisque altaribus mancipatur: in quo posteriori sensu de illo quaeritur utrum sit Sacramentum. Quæ quidem quaestio dupliciter intelligi potest. Primò in genere; utrum in Ecclesia sit Sacramentum Ordinis: secundò in particulari; utrum quilibet Ordo Ecclesiasticorum sit Sacramentum. Pro cuius resolutione.

Dicendum 1. Ordinem esse Sacramentum novæ legis à Christo Domino institutum. Hanc veritatem, quæ de fide est, negaverunt olim Messaliani, ut refert Coccius tom. 2. lib. 8. art. 1. & hodie similiter negant Lutherani, & Calvinistæ, quorum error refellitur, & veritas nostræ fidei probatur.

Primò ex Apostolo 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum*: ex quo loco, ubi loquitur Apostolus de sacra Ordinatione

tionem ipsius Timothei, habetur ritus aliquis sensibilis collatio gratiæ per hunc ritum; unde sequitur veram tionem Sacramenti in sacra Ordinatione reperiri.

Secundo ex Conc. Chalced. can. 2. ubi damnantur qui pecunias pro Ordinatione suscipiunt, eò quòd gratiam Dei vendere censeantur, quæ tamen vendi nec debet nec potest: & ex Conc. Trid. sess. 23. cap. 3. his verbis: *Scriptura testimonio, Apostolica traditione, & Patrum consensu perspicuum sit, per sacram Ordinationem, quæ signis exterioribus perficitur, gratiam conferri; debet nemo debet, Ordinem esse verè & propriè unum ex septem sacra-
Ecclesiæ Sacramentis*

Tertio ex S. Leone Epist. 87. ad Episcopos Mauritanie cap. 1. ubi postquam dixit, *Ordinem Sacerdotij non bene probatis, & exercitatis esse conferendum, subiungit: Quis dissimulare audeat, quod in tanti Sacramenti perpetuam injuriam? si nimirum indignus ordinetur: & S. Ambrosius de dign. Sacerd. cap. 5. Quis dat Episcopalem gratiam? an homo? Respondes, sine dubio Deus: sed per hominem datus: homo imponit manus, Deus largitur gratiam.*

Dicendum 2. non modò Ordinem in genere, sed et in particulari unumquemque Ordinem Ecclesiasticum esse Sacramentum. Antequam hæc assertio probetur, ponendum est septem esse Ordines: tres qui dicuntur majores, scilicet Presbyteratum, Diaconatum, & Subdiaconatum; quatuor verò minores, nimirum Ordinem Acolytorum, Exorcistarum, Lectorum, & Ostiariorum. Quod constat ex variis Conciliis septem illos Ordines enumerantibus; ut ex Conc. Rom. sub. S. Sylv. cap. 4. Carth. 4. cap. 2. Florent. in decret. Eug. & Trid. sess. 23. cap. 2. ubi pressè dicitur, non solum nomina illorum Ordinum, etiam singulorum propria ministeria fuisse in usu ab Ecclesiæ initio. Item ex Epist. Cornelii Papæ ad Fabianum Episcopum Antiochenum, in qua totius Cleri Romani enumerationem faciens dicit, *In Ecclesia Catholica (id est Romana) Presbyteros esse quadraginta sex, Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolyths quadraginta duos, Exorcistas*

Leitores, una cum Oſtariis, quinquaginta duos.

Hoc præſuppoſito, probatur aſſertio primò de illis omnibus Ordinibus in genere, ex eo, quòd poſtquam Conc. Trid. cap. 2. ſeptem illos Ordines enumeravit, eoſdemque in Eccleſia ſemper fuiſſe dixit, cap. 3. abſolute definit, Ordinem eſſe ſacramentum, abſque ulla reſtrictione ad maiores Ordines, aut minorum excluſione; unde ſequitur, ſecundùm eius mentem in omnibus, & ſingulis ordinibus, maioribus & minoribus, veram ſacramenti rationem reperiri.

Probatur 2. de ſingulis Ordinibus in particulari. De Presbyteratu quidem, tum ex Conciliis Florent. in decr. Eug. & Trid. ſup. in quibus Presbyteratus tanquam aliolum Ordinum primus, & præcipuus enumeratur, cui proinde ratio ſacramenti præ aliis competere debet: tum etiam ex SS. Patribus, qui Presbyteratum annumerant aliis ſacramentis; vel Ordinationem Presbyterorum expreſſè vocant ſacramentum, ut S. Cypr. ſerm. de ablut. pedum, S. Aug. lib. 1. cont. Donatiſt. cap. 1. & S. Leo epiſt. 81. ad Diſcorum cap. 1.

De Diaconatu ſimiliter probatur, tum ex eo, quòd Conc. Trid. ſeſſ. 23. Can. 6. definivit, *Hierarchiam Eccleſie divina Ordinatione inſtitutam, conſtare ex Episcopis, Presbyteris, & miniſtris*: ubi per miniſtros ſaltem Diaconos intelligit, quorum proinde Ordinem diuinitus inſtitutum eſſe declarat: tum etiam ex ritu quem ſervat Episcopus Diaconos ordinans, cum ſingulis illorum imponens manus dicit, *Accipe Spiritum Sanctum*: quibus verbis ſe gratiam illis conferre declarat.

Quamvis autem Durand. & Caiet. negauerint, Ordinationem Diaconi eſſe ſacramentum, monet tamen Iſamb. diſp. 2. de Ord. art. 7. ſententiam illorum, licet ante Conc. Trid. utcunque probabiliter defendi potuerit poſt illud tamen ſine aliqua cenſuræ nota ſuſtineri amplius non poſſe.

Dices, Diaconos fuiſſe ab Apoſtolis inſtitutos, Act. 6. atque eo ſine, ut pauperum curam gererent, unde ſequitur. *illo-*

illorum Ordinationem non esse Sacramentum, cum Christi institutione non sit.

Resp. verum esse, Diaconos ab Apostolis ordinatos fuisse; falsum verò Diaconatus Ordinem fuisse ab illis institutum: constat enim ex ipsius Ecclesie traditione docet & probat Isamb. supra, sacramentum Ordinis fuisse à Christo Domino in ultima cœna institutum. Quod item dicitur, Diaconos ab Apostolis ordinatos fuisse pauperum curam gerere, id fuit quidem unum eorum officiorum, non verò primum, & primum, ut dicitur idem Isamb. supra art. 8. & plenius constabit ex iis, quibus singulorum Ordinum officiis infra dicentur.

De Subdiaconatu denique, & aliis minoribus Ordinibus constat, tum ex autoritate Conc. Trid. supra, etiam ex eo, quod hæc est plurimorum Doctorum, antiquiorum, quàm recentiorum sententia, ut S. Thomas 4. dist. 24. q. 2. a. 1. q. 3. S. Bonav. Rich. Scoti, Palud. Maini, Ferrar. Eckii, & aliorum, quos citat, & Valentia quest. 1. de Sac. Ord. pun. 4. quibus etiam scribit Isamb. disp. 2. de Ord. art. 11.

Nec obstat, quod tres tantum majores Ordines dicuntur sacri: non enim sic vocantur, quasi solis illis sacramenti competat; sed quia solis illis votum continentia annexum est, ut docet idem Isamb. disp. 1. de Ord.

Verum est quidem, S. Ignatium Antiochenum epistolam ad Antiochenos supra dictis Ordinibus numerare Cantores, seu Psalmistas, & laboratores, & funtorum corpora curabant; sed (ut rectè observat Ron. Ad an. 44. prope finem.) non fuerunt hi Ordines, sed officia merè Ecclesiastica: quod aperte etiam potest ex Conc. Carth. 4. cap. 10. ubi dicitur, quod Presbyter potest absque scientia Episcopi, sola Presbyteri ne suscipere canendi officium; & ex consequenti non conferebatur per Ordinationem, seu consecrationem, sed per meram deputationem, seu communionem.

Obiicies, ex doctrina superius explicata constare, fore, plura esse sacramenta quàm septem.

Resp. quod quamvis singuli Ordines habeant

nem sacramenti, vnum tamen in genere sacramentum simul constituunt; quod sufficit, vt Ordo dicatur vnum genericè sacramentum, quod sub diuersas species continet, vt fusiùs explicat Bellarm. lib. 1. de sacr. Ord. cap. 8.

Porro supradictis Ordinibus annumerari meritò debet Episcopatus, tanquam ipsius Ordinis Sacerdotalis vertex, & summitas; quod expresse declarauit Concil. Trid. sess. 23. cap. 4. vbi definit *Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt*, ad hunc ordinem Hierarchicum precipue pertinere; & positor, sicut ait Apostolus, à Spiritu Sancto, regere Ecclesiam Dei; eosque Presbyteris superiores esse; ac Sacramentum Confirmationis conferre; ministros Ecclesia ordinare; atque alia pleraque peragere ipsos posse: quarum functionum potestatem reliqui inferioris Ordinis nullam habent. Cui veritati suffragantur SS. Patres, qui Episcopatum vocant Ordinem, vt S. Anacl. epist. 3. cap. 1. S. Caius Epist. ad Felicem Episc. & S. Ambr. lib. 3. de sacram. cap. 1. Neque solum est Ordo, sed etiam sacramentum nobilissimum, & perfectissimum: quamuis enim nonnulli Theologi olim in dubium reuocauerint, communiter tamen asserunt alij omnes, qui fuse citantur apud Bellarm. lib. 1. de Clericis cap. 5. & Valent. disp. 9. de sacr. Ord. quæst. 1. pu. 2. apud quem videri potest fusior probatio huius sententiæ, quam aded certam esse dicit Isamb. Disp. 2. de Ord. art. 3. vt contrariam tanquam erroneam prorsus reudiandam existimet.

Quòd verò spectat ad tonsuram Clericalem, quamuis quidam Iuris Canonici Doctores, alijs Ordinibus illam annumerandam esse arbitrentur; communis tamen, & vera Theologorum sententia est, non esse Ordinem, sed solummodo ceremoniam Ecclesiasticam; ut S. Thom. in 1. dist. 24. q. 3. art. 1. S. Bonav. ibidem, & alij communiter locent: & constat etiam ex Conc. Trid. sess. 23. de reformat. cap. 6. & 10 ubi Tonsura semper ab Ordinibus expresse distinguitur: & in Catech. Rom. Part. 2. cap. 7. dicitur Tonsuram tantummodo esse præparationem quam ad Ordines suscipiendos, sicut Exorcismus est præparatio ad Baptismum, & sponsalia ad Matrimonium,

Quod

Quod quamvis ita se habeat, certum est nihilominus ceremoniam illam Tonsuræ accipiendæ ab iis, qui in Clerum cooptantur, & ab ipsis deferendæ, esse antiquissimam & ab ipsis Apostolis derivatam, ut videri potest, apud Iudæos lib. 4. hist. Anglorum. cap. 22. & apud Baron. ad annum Christi 58. habeturque de illa speciale decretum Aniceti summi Pontificis in epist. decret. ad Episcopos Galliarum, quo prohibentur Clerici comam nutrire, iubenturque Tonsuram in summitate capitis in modum spiræ gestare; cuius rei hanc ibi rationem reddit: *Quod Clerici differni debent à laicis in conversatione, sic etiam ab aliis in Tonsura, & in omni habitu discreti esse debent.* Quod etiam plures alii summi Pontifices, & plurima Concilia variis subinde temporibus sanxerunt, & novissimum Conc. Trid. sess. 23. cap. 6. decretum illud renovatum, sicut & in pluribus aliis recentioribus Italix, Hispaniæ, Germaniæ, ac præsertim Galliæ nostræ Conciliis, ut Bituricensi an. 1583. Turonensi eodem anno, Bituricensi 1584. Aquisgranensi an. 1585. Tholosano an. 1590. Burdigalensi an. 1624. &c. ex quibus apparet universam Ecclesiam novissimis temporibus veluti conspirare voluisse, ad conservandam illam Tonsuræ Clericalis traditionem, & præsertim communibus suffragiis de novo stabiliendam; unde inquit, non sine gravi peccato à Clericis, præsertim maioribus Ordinibus initiatis, aut beneficium aliquod Ecclesiasticum obtinentibus, hanc Tonsuræ deferendæ legem contemnere, vel negligere posse, ut infra in appendice peculiariter calcem huius operis fusiùs explicabitur.

SECTIO II.

Quæ sit materia & forma sacramenti Ordinis

QVÆSTIONIS propositæ duplex sensus esse potest. Primus, quæ sit materia, & forma sacramenti Ordinis in generali. Secundus, quæ sit specialis materia, & forma mate-

cujuscunque Ordinis in particulari. Pro cuius in utroque sensu resolutione.

Dicendum 1. materiam remotam sacramenti Ordinis in generali, esse rem illam, quæ ab Episcopo traditur illi, qui Ordinem aliquem suscipit; proximam, esse illius rei traditionem: formam denique in verbis illis consistere, quæ ab Episcopo proferuntur modo imperativo, cum expressione potestatis, quæ confertur. Ita Sor. Victor. Bellar. & plures alii, quos citat, & sequitur Bonac. disp. 8. de sacr. Ord. quæst. unica. pu 3. Constatque, tum ex Conc. Carthag. 4. & ex Florent. in decr. Eug. ubi dicitur sacramenti Ordinis materiam esse illud, per cuius traditionem confertur Ordo; formam verò esse verba ab ipso Episcopo in ejusmodi traditione prolata: tum ex iis, quæ de materia & forma singulorum Ordinum in particulari dicuntur.

Dicendum 2. materiam Ordinationis Ostiarii esse traditionem Clavium per Episcopum factam: Lectoris, traditionem Codicis, de quo ordinandi legere debent: Exorcista, traditionem libri exorcismorum; Acolyti, traditionem ceroferarii, & urceoli vacui. Formam verò esse verba cuique materię correspondentia, quæ ab Episcopo, dum ejusmodi instrumenta ordinandis tradit, proferuntur; quæ quidem habentur in Pontificali. Ita citati Doctores apud Bonac. suprà. Et constat, tum ex præfato Conc. Carthag. 4. can. 6, 7, 8. & 9. & Florent. in decr. Eug. tum ex Catech. Rom. part. 2, cap. 7. ubi hæc omnia distinctè expli-

Dicendum 3. duplicem esse materiam partialem, duplicemque formam Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus. Prior materia partialis Subdiaconatus est traditio calicis vacui, cum patena vacua, cui partialis hæc forma respondet: *Videte, cuiusmodi ministerium vobis traditur: potestatem ejusdem materia partialis est traditio libri Epistolarum, cui respondet hæc altera partialis forma: Accipe librum Epistolarum, & habes potestatem legendi eas in Ecclesia Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis.* Similiter prior partialis materia Diaconatus est manuum Episcopi impositio.

M

que

quæ sit super ordinandum ; forma ei correspondens huius parti
hæc verba : *Accipe Spiritum sanctum ad robur , ad resistendum* Episcop
dum diabolo & tentationibus ejus, in nomine Domini : posterior
rior partialis materia est traditio libri Evangeliorum ; consecra
ma ei respondens : *Accipe potestatem legendi Evangelia* huius est tra
Ecclesia Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Domini ; for
mini. Denique prior partialis materia Presbyteratus traditio co
traditio calicis cum vino , & patenæ cum pane superpo
to ; forma correspondens sunt hæc verba : *Accipe potestatem Theol*
sem offerendi Sacrificium Deo, Missæ scilicet celebrandi, tam pro Ordinati
vis quam pro defunctis, in nomine Domini : posterior partibus Ep
lis materia ejusdem est impositio manuum Episcopi sicut ab il
Ordinandum ; partialis item forma ei respondens Theolog
hæc verba : *Accipe Spiritum sanctum, quorum remissionem*
data, remittentur eis ; & quorum retinueris, retenta erunt, agenda ten

Hæc autem doctrina circa prædictorum Ordinum authorita
teriam , & formam desumpta est, tum ex cit. Concilio Ambro
thag. & Florent, tum etiam ex Pontificali & Catechismo. Cæterum
ubi hæc omnia fusè declarata habentur : pro cuius materias
firmatione non requiritur alia probatio , quam ipsa curre, o
clesiæ autoritas. Quamvis autem non planè contra Ord. credi
ter Theologos, utrum Subdiaconatus, & Diaconatus materias Or
teria, & forma sit duplex (de presbyteratu enim generatio
est ambigendi locus) quibusdam hanc, aliis illam, eorum su
quam solam, & sufficientem assignantibus ; sententiam instr
men illorum, qui duplicem illam materiam, & formam pote
partialem in utroque illo Ordine agnoscunt, videtur traditio
non solum probabilior, ob rationes quæ apud Isambart Isamb
3. art. 2. & 3. videri possunt ; sed etiam in praxi tenetæcepti, l
cum in iis, quæ ad Sacramentum validitatem spectant, ordinem
tior semper pars amplectenda sit.

Dicendum 4. triplicem esse materiam partialem : quo
copatus ; triplicem item formam partialem. Primæ parte Cle
materia partialis, est, impositio manuum a tribus Episcopis
pis facta super caput illius, qui in Episcopum ordinatur tunc t
forma ei correspondens sunt hæc verba, ab illis tribus quod n
mul prælata : *Accipe Spiritum sanctum &c.* Secundæ parte ord
actigisse

ens forma partialis est unctio capitis, & manuum ipsius electi in
 respo. Episcopum facta per consecratorem Episcopum; forma ei
 : potest respondens sunt verba, quæ in ipsa unctioe ab Episcopo
 m; consecratore proferuntur. Tertia denique partialis mate-
 elia est traditio Baculi Pastoralis, anuli, & libri Evangelio-
 ine rum; forma ei respondens sunt verba, quæ in ipsa tradi-
 tione consecrator Episcopus profert.

perpo. Vasquesius dif. 240. cap. 5. quidem cum quibusdam ali-
 potest Theologis, quos citat, existimat, materiam Episcopalis
 pr Ordinationis consistere in sola manuum impositione à
 paribus Episcopis facta; formam item in solis verbis, quæ
 pifunt ab illis proferuntur; observatque paucos admodum
 Theologos scripsisse de materia, & forma Episcopalis or-
 dinationis: nihilominus probabilius est, & in praxi te-
 menda sententia in assertione nostra explicata, ob varias
 um auctoritates, & argumenta, quibus fuse illam propugnat
 ne. Isamb. art. 4. quæ apud illum videri possunt.

Ch. l. Cæterum ad solvendas plures difficultates, quæ circa
 materias illas, & formas singulorum ordinum possent oc-
 currere, observandum est id quod docet Bellarm. cap. 9. de
 Ord. credibile esse, Christum Dominum istas omnes ma-
 terias Ordinum instituisse, non quidem in particulari, sed
 in generali, præcipiendo Apostolis, & per illos Episcopis
 eorum successoribus, ut Ordines conferrent per traditio-
 nem instrumentorum illorum, quibus significaretur eo-
 rum potestas, & verbis conceptis eandem illam potesta-
 tem traditionem exprimerent: quod etiam pluribus pro-
 bat Isamb. art. 6. idemque art. 8. recte monet, non solum
 concepti, sed etiam Sacramenti necessitate requiri, ut qui
 ordinem aliquem suscipiunt. (quod maxime notandum
 est) illius materiam ab Episcopo porrectam physicè tan-
 ant: quod variis argumentis probat, ac præsertim autho-
 ritate Clementis VIII. summi Pontificis, qui speciali di-
 plomate decrevit, reordinari saltem sub conditione eos,
 qui tunc temporis fuerant ab Episcopo Sagiensi ordinati,
 quod nec Episcopus ille per se ipsum tradidisset instru-
 menta ordinandis, nec Ordinandi physicè instrumenta il-
 ligissent.

M 2

SEC.

SECTIO III.

*Quis Sacramentum Ordinis conferre, quis item
suscipere possit.*

CERTUM est ex fide, ordinarium hujus Sacramenti ministrum esse, solum Episcopum, ut constat ex Concilio Florentino, in decretis Eugenii & Tridentini, sess. 23. cap. 4. & etiam ex perpetua Ecclesiae traditione manifestum est, ut ex variis Conciliis & SS. Patrum testimoniis probat Bellarmus, cap. 1. de Ord. sed difficultas est, utrum omnis, & quilibet Episcopus possit valide ordinare; item, utrum excommunicatus summi Pontificis possit aliquis alius ab Episcopo conferre Ordines. Pro cuius resolutione.

Dicendum 1. quemlibet Episcopum, etiam hereticum aut degradatum Ordines valide conferre posse, dummodo materiam, & formam legitimam cum debita intentione adhibeat. Ita S. Thom. in dist. 25. q. 1. a. 2. S. Bonaventura art. 1. q. 2. Scot. Rich. Durand. Palud. & alii communiter eandem distinctionem. Ratio est, quia potestas ordinandi pender fundamentaliter, & essentialiter à characteris Episcopali, sicut potestas consecrandi pender à characteris Sacerdotali; cum ipsa Ordinatio fiat per modum ipsius consecrationis, character autem ille æque in Episcopis, ac in Sacerdotibus est indelebilis.

Neque obstat cap. Nullum, 9. quæst. 2. in quo variè inania dicuntur omnia, quæ gesserat Episcopus, si in aliquas in aliena Diocesi, & super alienum Communionem exercens: hæc enim (ut rectè observat, & probat disp. 6. art. 1.) intelligenda sunt, non de sacra Ordinis, sed de aliis, ad Ecclesiasticam disciplinam spectantibus, unde etiam in Conc. Trid. sess. 14. cap. 2. & sess. 23. non dicitur, esse reordinandus ille, qui ab alieno Episcopo sine proprii licentia Ordines accepit; sed tantum notatur, ut à susceptorum Ordinum executione,

diu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.

Quamvis autem valida sit Ordinatio ab Episcopo alieno, vel etiam hæretico, aut degradato facta, est tamen illicita: ut enim Episcopus non modò valide, sed etiam licite Ordines conferat, nonnisi subditis suis illos conferre debet, aut alienis ex licentia proprii Episcopi; & insuper ab omni censura, & impedimento canonico debet esse immunis, concedit tamen idem Conc. sess. 23. cap. 9. ut Episcopus familiarem suum, seu domesticum, licet sibi non subditum, ordinare possit; dummodo fuerit cum eo per triennium commoratus.

Dicendum 2. ex dispensatione summi Pontificis, simplicem Sacerdotem conferre posse quatuor minores Ordines, Subdiaconatum, & Diaconatum. De minoribus constat ex eo, quòd Abbates regulares possint ex concessione summi Pontificis, Tonsuram, & quatuor minores Ordines regularibus sibi subditis conferre, ut habetur ex cap. *Quoniam*, dist. 69. & cap. *Cum contingat*, extra de ætate & qualitatibus Ordinand & etiam ex Conc. Trid. sess. 23. cap. 10. de reform. De Diaconatu & Subdiaconatu similiter constat ex privilegio per Innocentium VIII. anno Domini 1488. Abbatibus Cistercii concessio, ut quibuscunque Monachis sui Ordinis Subdiaconatum, & Diaconatum conferre possent.

De Presbyteratu verò, cùm nullum extet similis privilegii exemplum, nec ulli simplici Sacerdoti, quamvis in eminentissima dignitate constituto, summus Pontifex unquam concesserit facultatem ordinandi Sacerdotes, inde merito infertur, ejusmodi facultatem ita soli Episcopo competere, ut nullis aliis delegari, aut committi possit.

Quod autem spectat ad Episcopatum; quamvis jure communi tres Episcopi ad ordinandum, seu consecrandum Episcopum requirantur, ut habetur ex Pontificali Romano, & variis argumentis probat Isamb. disp. 6. art. 1. potest tamen summus Pontifex dispensare, ut unus Episcopus solum Episcopum ordinare solus possit; quod probari so-

M 3

in An-

in Angliam misso dispensavit, ut, quando ibi solus Episcopus, solus etiam posset alios Episcopos ordinare donec plures essent, qui cum illo Episcopalem ordinem facerent.

Dicendum 3. divino jure omnem, & solum masculinum baptizatum, sacra Ordinationis esse cepacem. Ita S. Theodorus in 4. dist. 25. q. 2. a. 1. estque de fide contra Collyridianum & Cataphrigas hæreticos, qui mulieres sacris Ordinibus initiabant, ut testatur S. Epiphanius hæresi 79. & probatur ex Apostolo 1. Timoth. 2. ubi prohibet, mulierem doceri in virum: & 1. Corinth. 14. jubet esse subditam, & permittit ei in Ecclesia loqui, vel docere: qui vero ad Ordines promoventur, accipiunt præminentiam, & potestatem in alios: & cap. *Nova quædam*, de poenitentia & remissione peccatorum, mulierem sacra Ordinationis esse adeo incapax, ut nequidem sanctissimæ Virgini Deiparæ (quæ tamen universis Apostolis longè dignior, & eminentior fuit) claves regni cælorum tradita fuerint.

Obiicies, ex antiquis canonibus constare, mulieres quasdam olim ordinatas fuisse Presbyteras, Diaconissas, & Ostriarias, &c.

Resp. Diaconissas, & Ostriarias non fuisse ullo Ordine insignitas; sed tantum deputatas ad quædam officia, & munia exteriora, præsertim erga alias mulieres obnoxias. Presbyteras verò fuisse, vel viduas longè aliis senioris ætatem sic dictas, ut patet ex cap. *Mulieret*, dist. 3. & vocatas fuisse, mulieres conjugatas, quarum maritus Presbyteratum, seu Sacerdotium promoti fuerant, tamen in perpetua continentia cælibes remanebant, & etiam illæ, quarum conjuges ad Episcopalem Ordinem evecti fuerant, quæ tamen similiter in perpetuo libatu vivebant, dicebantur Episcopæ, ut patet ex Concilio Turon. cap. 20. & Altiſiodorenſi can. 21.

Dicendum 4. ut quis licet Ordines suscipiat, reprobis, ut nulla læthali culpa sit inquinatus: *Qui enim loquitur Catech. Rom. mortiferi alicujus peccati se non initiari se curaret, vel etiam pateretur, non se, &*

mo scelere
initiandi
purgare d
Præter
tus, nulla
suo loco
nea ætate
positione
Atque
sara Cler
habetur i
nes, quan
nicis tan
prescribi
batis qua
Resurrec
habetur
dist. 75.
fieri deb
docet S.
Quod dic
Ad leg
servatio
susceptu
quod ne
minorib
& alii ap
Episcop
bili disp
eodem
iam ipse
aliqua
Subdia
consue
Henri.
Trid. da

mo scelere obstringeret: quare ibidem monet, ut, qui sacris
mittendi sunt, prius Pœnitentia Sacramento conscientiam
purgare diligenter studeant.

Præterea requiritur, ut nullo Censuræ vinculo innoda-
tus, nulla etiam irregularitate impeditus sit: quod infra
suo loco explicabitur. Item, ut legitimo tempore, & ido-
nea ætate ordinetur, habeatque alias qualitates, seu dis-
positiones jure divino, vel Ecclesiastico præscriptas.

Atque in primis, quod spectat ad tempus, prima Ton-
sura Clericalis quacunque die, & hora conferri potest, ut
habetur in Pontificali Romano. Quatuor minores Ordi-
nes, quando seorsim à majoribus conferuntur, in Domi-
nicis tantum, & festivis diebus, idque manè, ut ibidem
præscribitur: tres verò majores Ordines, nonnisi in Sab-
batis quatuor temporum, & in Sabbato ante Dominicam
Resurrectionis, ut constat ex universali Ecclesiæ praxi, &
habetur cap. De eo, de temporibus Ordinatur. & cap. ult.
dist. 75. Ordinatio verò Episcopi nonnisi die Dominica
fieri debet, idque ex antiqua Ecclesiæ consuetudine, ut
docet S. Leo epist. 79. ad Dioscorum cap. 1. & habetur cap.
Quod die, dist. 75.

Ad legitimum tempus Ordinationis pertinet etiam ob-
servatio interstitiorum; id est, ut post aliquem Ordinem
susceptum, nonnisi anno elapso superior ordo conferatur:
quod non solum in majoribus Ordinibus, sed etiam in
minoribus locum habere testantur Nav. Regin. Menoch.
& alii apud Bonac. Disp. 8. de Ord. q. vn. pu. 7. potest tamen
Episcopus in illis temporum interstitiis ex causa rationa-
bili dispensare & omnes etiam minores Ordines simul, &
eodem die conferre; non verò duos majores, neque et-
iam ipsos minores simul cum aliquo minori; nisi forte ex
aliqua particulari consuetudine minores Ordines cum
Subdiaconatu eodem die conferri soleant: quam quidem
consuetudinem damnari non debere asserunt S. Anton.
Henri. Nav. & alii apud Laym. c. 8. de Ord. cum à Conc.
Trid. damnata non fuerit.

Quod verò spectat ad ætatem, Conc. Trid. sess. 13. cap. 12. de refor. decrevit, *Ut nullus in posterum ad Subdiaconatum Ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatum ante vigesimum tertium, ad Presbyteratus ante vigesimum quintum annis sua annum promoveatur*: quod tamen intelligendum esse de annis inchoatis, constat tum ex Bulla Pii II. quæ refert Quaranta verbo, *Ordinatio*; tum ex communi Ecclesiæ praxi. Ad Episcopatum verò requiruntur juxta antiqui dispositionem triginta annis completi, ut habetur cap. *Cum in cunctis* de Erectione. Ad Tonsuram denique, minores Ordines nulla in Conc. Trid. certa præscribitur ætas, sed id Episcopi judicio relinquitur; dummodo nomen servetur constitutio Bonifacii VIII. cap. *Nullus*, de temperib. Ordin. in 6. ubi prohibitum est, ne Clericali Tonsura infanti, id est minori septem annis (ut explicat glossa) conferatur. Certè ex dispositionibus illis quæ ad Clericatum, aut minores Ordines Concilium exigit, quibus agitur sect. seq. satis apertè colligitur, secundum mentem Concilii requiri ætatem, non modò rationis, sed etiam paulò maturioris judicii capacem.

SECTIO IV.

Quenam qualitates, seu dispositiones requirantur in illis, qui ad Ordines sunt promovendi.

VT nihil nisi certum, & ab Ecclesia non modò probatum, aut prioribus sæculis usitatum; sed etiam præteritæ præsentis præscriptum, proindeque ab omnibus servandum proponamus, ipsius Conc. Trid. decreta paulò fusius, attexemus; ut ex iis attentè consideratis, ac perpensis, quivis intelligat, quæ sit Ecclesiæ mens, quod valeat per hoc Ordinationis sacræ negotio consilium.

Atque in primis quod spectat ad primam Tonsuram, sic de illa Conc. Sess. 23. cap. 4. de refor. loquitur; *Primam Tonsuram non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint; quiq; legere, & scribere nesciant; & de quibus probabilis conjectura non sit, eos non secularis iudicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegerint*: quibus verbis quatuor dispositiones requirit in eo, qui Clericali militiæ cupit ascribi. Prima est, ut sacramentum Confirmationis jam receperit: quod quidem tam strictè præceptum esse docet Bonac. Disp. 8. de Ord. q. un. pu. §. ut existimet, eum peccare mortaliter, qui Tonsura Clericali ante susceptum Confirmationis sacramentum initiatus fuerit. Secunda est, ut fidei rudimenta fuerit edoctus; id est, ut non modò catechismum memoriter didicerit (quod pueris familiare est) sed præsertim, ut ipsius doctrinæ Christianæ sensum perceperit; ita ut de præcipuis eius mysteriis interrogatus, aptè respondere possit. Tertia, ut legere ac scribere sciat. Quarta denique, ut non alicujus temporalis commodi causâ, sed solummodo, ut *Deo fidelem cultum præstet, hoc vitæ genus elegerit*: quæ verba maximè perpendi debent: illis siquidem declarat Ecclesia in eo, qui Tonsuram Clericalem suscepturus est, prærequiri, ut attentè consideret, quale sit illud vitæ Clericalis genus, quod amplecti cupit: neque aliena inductione, aut præcipitanter, sed spontè & præmissa matura deliberatione, adhibitoq; (quod maximè conducit) viri alicujus pii, & prudentis consilio illud eligat, non ullo humano respectu, neque beneficii alicujus captandi gratia, aut commodius vivendi spe, sed fidelis, & sinceri obsequii Deo præstandi causa unice ad id inductus; de quibus omnibus, & singulis ad primam Tonsuram initiandos seriò examinari debere, constituit S. Carolus Borromæus in Conc. 4. Mediolan. tit. de iis, quæ pertinent ad sacras Ordinationes.

De Minoribus autem Ordinibus Conc. Trid. ita edixit Sess. 23. cap. 11. de ref. *Minores Ordines iis, qui saltem linguam Latinam intelligant, per temporum interstitia (nisi aliud Episcopo expedire magis videretur) conferantur; ut eo accurratis,*

M s

quan-

quantum sit hujus disciplina pondus, possint edoceri, ac in unoquoque munere, juxta præscriptum Episcopi se exerceant; id in ea, cui ascripti erunt, Ecclesia; nisi forte ex causa studiorum absint; atque ita de gradu in gradum ascendant; ut eis cum ætate vita meritum, & doctrina major accrescat, quod & bonorum morum exemplum, & assiduum in Ecclesiæ ministerium, atque major erga Presbyteros, & superiores, Ordines reverentia, & crebrior, quàm antea, corporis Christi Communio maximè comprobabunt. Quibus verbis sex præsertim dispositiones exigit in iis, qui ad minores Ordines promoventur. Prima est, ut saltem linguam Latinam intelligant. Secunda, ut accuratè edoceantur, quæ sit illorum Ordinum ratio, & quæ singulorum propriæ functiones. Tertia, ut alicui Ecclesiæ ascribantur, ibique in suscepti Ordinis munere iuxta Episcopi præscriptum se exerceant, antequam ad altiore gradum evehantur. Quarta, ut Presbyteris, aliisque superioribus Ecclesiasticis, & potius adhuc ratione ipsi Episcopo reverentiam, & observantiam debitam exhibeant. Quinta, ut modestia, & bonorum morum exemplo cæteris præfulgeant. Sexta denique, ut ad sacram corporis Christi Communionem frequenter accedant, adeoque, ut vitam ducant tanti sacramenti frequenti susceptione dignam. De quibus testimonium Parocho, & scholæ magistro habere debent, ut ab eodem Concilio præscribitur. Eiusd. sess. cap. 5.

Iam quod spectat ad Subdiaconatum, Diaconatum, & Presbyteratum, Concilium in primis declarat Cap. 12. ad Ordines illos assumi debere. *Dignos duntaxat*, & quorum probata vita senectus sit: subiungit deinde cap. 13. Subdiaconos, & Diaconos Ordinandos esse habentes bonum testimonium, & in minoribus Ordinibus iam probatos, ac laudatos, & iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructis, qui sperent, Deo auctore, se continere posse; Ecclesiis, quibus ascribentur, inservient; sciantque maxime decere, si sabbatis diebus Dominicis, & solemnibus, cum altari ministraverint, aram communionem perceperint. Demum de Presbyteratu loquitur Cap. 14. *Qui pie & fideliter in ministeriis*

ad illis se gesserint, & ad Presbyteratus Ordinem assumuntur, bonum habeant testimonium: & hi sint, qui non modo in Diaconatu ad minus annum integrum, nisi ob Ecclesie utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur, ministraverint; sed etiam ad populum docendum ea, quae scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ad ministranda sacramenta, diligenti examine praecedente, idonei comprobentur: atque ita pietate, ac castis moribus conspicui, ut praeclarum bonorum operum exemplum, & vitae monita ab eis possint expectari.

Ex qua Concilii doctrina intelligitur, sex praesertim dispositiones in illis requiri, qui ad sacros illos Ordines promoveri cupiunt. Prima est, ut probata fuerit, & exemplaris eorum vita, idque testimonio fide digno constet. Secunda, ut in susceptis ordinibus debite ministraverint, & in suscipiendis ministrare, ac inservire ex animo velint, praesertim in ea Ecclesia, cui vel ratione beneficii, quod obtinent, vel ex Episcopi praescripto fuerint ascripti. Tertia, ut erga sacram Eucharistiam impense affecti illius participationem frequenter, ac saltem diebus Dominicis, ac solemnibus expetiverint. Quarta, ut tales sint, qui Deo bene juvante perpetuam, & illibatam castitatem tam corporis, quam animi servare se posse sperent. Quinta, ut probe teneant ea, quae ad susceptorum Ordinum functiones apte, ac debite exercendas pertinent, v.g. ceremonias, cantum Ecclesiasticum, officii divini recitandi ordinem, &c. Sexta denique, ut ea scientia polleant, ii praesertim, qui ad Presbyteratum promovendi sunt, quae ipsis sufficiat, tum ad sacramenta debite administranda, tum ad populum docendum ea, quae scire omnibus necessarium est ad salutem: unde manifestum est plerosque decipi, existimantes sufficere simplici (ut loquuntur) sacerdoti, qui neque curam animarum suscipere; neque divinum verbum praedicare, neque audiendis confessionibus, aut aliis sacramentis administrandis vacare intendit; si linguam Latinam utcumque intelligat, & ea quae ad Missam celebrandam officiumque divinum recitandum spectant, didicerit; cum tamen Consilium absolute nullos ad sacerdotium velit promoveri, nisi qui ad populum docendum ea, quae scire omnibus necessarium est ad

ad salutem, & administranda sacramenta idonei comprobentur. Esto enim, numquam velit sacerdos ille sacramentum ullum ministrare, aut fidei Christianæ rudimentum neminem imbuere, sicque non vereatur talentum per sacram Ordinationem acceptum in terram defodere, (de quo quid coram supremo iudice respondeat ipse videtur) certè variæ occasiones non infrequenter occurrere possunt, in quibus urgente aliqua necessitate, vel puerum, aut quemvis alium de præcipuis fidei mysteriis erudire, vel Baptismum infanti de vita periclitanti ministrare, aut absolutionem sacramentalem alicui subitanea ægritudine, aut alio repentino casu, in extremis vitæ constituto conferre tenebitur, quando nullus alius sacerdos advocari poterit: quid tunc ille doctrinæ fidei, & disciplinæ sacramentalis inscius, acturus est? in quas angustias redactum se deprehendet? quando dubius & anceps animi, fortassis absolutionem sacramentalem indigno, & indispósito sacro legè impertietur, vel denegabit ei, quem absolvere deberet; sicque illum manifesto æternæ salutis amittenda periculo exponet.

Porro de iis omnibus diligens examen ab Episcopo mittendum esse, decrevit Concilium; ne manus cito, minusque considerate aliis imponens, ipsorum peccata communicet. Hujus quidem examinis forma exactissima à S. Carolo Borromæo in praxim redacta videri potest in Conc. s. Mediol. ubi plurima reperientur, quæ suprà relictis Concilii Trid. decretis majorem adhuc afferentia cern.

Suprà dictis dispositionibus ad sacros Ordines requisitis, addenda est adhuc una, quæ non aliis, quam ipsius Concilij verbis melius, aut efficacius exprimi potest: sic legitur Concilium. Sess. 22. cap. 2. de ref. Cum non deceat qui divino ministerio ascripti sunt, cum Ordinis dedecore, aut didum aliquem quæstum exercere, compertumque sit, complerisq; in locis ad sacros Ordines nullo ferè delectu admittis; variis artibus, ac fallaciis consingunt, se beneficiis Ecclesiasticis, aut etiam facultates idoneas obtinere: statuit sancta Synodus, ut qui dicitur

deinceps Clericus secularis, quamvis alias sit idoneus moribus, scientia, & aetate, ad sacros Ordines promoveatur, nisi prius legitime constet, eum beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat, pacifice possidere. Id verò beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quod ad illius beneficii titulum sit promotus, neque ea resignatio admittatur, nisi constiterit, quod aliunde commodè vivere possit: & aliter facta resignatio nulla sit. Patrimonium verò, vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint, nisi illi, quos Episcopus iudicaverit assumendos pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum; eo quoque prius perspecto, patrimonium illud, vel pensionem verè ab eis obtineri, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint; atque illa deinceps sine licentia Episcopi alienari, aut extinguì, vel remitti nullatenus possint; donec beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti; vel aliunde habeant, unde vivere possint: antiquorum canonum pœnas super his innotando. Ex hoc autem Concilij decreto colligi potest, quàm graviter peccent illi, qui ficto interdum, & e mentito patrimonii titulo, se Ordinibus sacris ingerunt; aut stipulationes aliquas de retrocedendo titulo illo, aut fructibus eius nunquam exigendis, contra Concilij mentem faciunt, nec verentur Spiritui sancto mentiri: qui haud dubiè maledictionem pro benedictione expectare debent, ac meritò formidare, ne tam indigna, & sacrilega tanti Sacramenti susceptio ipsis in animæ perniciem æternamque ruinam vertatur.

SECTIO V.

Quinam sint huius Sacramenti effectus.

DICENDVM 1. per dignam cuiusque Ordinis majoris, vel minoris susceptionem conferri gratiam, tum sanctificantem (quod omnibus sacramentis commune est, ut ex antè dictis constat) tum specialem, & cuiusque Ordinis propriam; id est, ius quoddam ad accipienda specialia quædā auxilia, proportionata functionibus, & officiis uni-

uscu-

uscujusque illorum Ordinum propriis, per quæ is, qui Ordine aliquo initiatus est, peculiari modo juvatur, & idoneus efficitur ad officia illa debite exercenda: quæ quidem auxilia, non solum tunc cum Ordo suscipitur, sed præsertim, quoties susceptus Ordo exercendus est, ipsi ordinato speciali Dei providentia conferuntur, ut fultius explicat & probat Isamb. disp. 4 de Ord. art. 1.

Dicendum 2. per Sacramentum Ordinis imprimi characterem indelebilem, proindeque ordinationem iterum non posse: quod expresse definitum est in Conc. Trid. sess. 23. can. 4. unde, quando contingit propter quendam crimina ordinatorum interdum deponi, vel degradari, non auferitur ab eis character Ordinis, sed tantum gradus, honor, & locus Ordini debitus; ita ut quoad hunc gradum, honorem, & locum cum laicis reputentur.

Dicendum 3. per Ordinum susceptionem confertur quoddam ad sacras aliquas, & religiosas functiones cujusque Ordinis proprias legitime exercendas; cum eo præsertim sine unusquisque Ordo conferatur, ut patet tum ex verbis formæ cujusque Ordinis propriæ, tum ex aliis monitis, quæ ab Episcopo ad ipsos ordinandos dantur.

Quæres, quænam sint functiones illæ cujusque Ordinis propriæ. Resp. præcipuas has esse, prout ex Pontificali & Catech. Rom. habetur.

Ostiariorum functiones propriæ sunt, templi, & sacrorum claves, ac ianuam custodire, & aditu templi arcere eos quibus ingredi vetitum est: item curare, ne quis, dum sanctissimum Missæ sacrificium peragitur, proprius quam par est, ad sacram aram accedat, aut Sacerdotem rem divinam facientem interpellat: campanas etiam pulsare, libram aperire ei, qui prædicat. Magnam autem olim in Ecclesia hujus Ordinis (licet inter omnes Ordines minimam) dignitatem fuisse, vel ex eo colligitur (ut recte observat Catech. Rom. cap. 7.) quod nunc etiam Thesaurarius officium, qui sacrarii custos est, proindeque ad ostiariatum Ordinem propriè pertinet, inter honestiora Ecclesiæ munera recensetur.

Lectorum officium est, in Ecclesia novi, & veteris Testamenti libros clara, & distincta voce recitare; præsertim eos, qui inter nocturnam psalmodiam legi solent: item prima Christianæ religionis rudimenta fidelibus tradere, nec non panem, & fructus novos benedicere.

Ad Exorcistas pertinet, imponere manus energumenis, seu iis, qui ab immundis spiritibus obsidentur; & ab ipsis corporibus obsessis per Exorcismi verba spiritus immundos depellere: item à communione indignos excludere; nec non aquam ad ministerium Baptismi requisitam Sacerdoti ministrare.

Acolytorum partes sunt, Subdiaconum, & Diaconum in altaris ministerio assistere, eisque inservire; vinum, & aquam ipsis ad Eucharistiam porrigere; luminaria Ecclesiæ accendere, eademque accensa, cum Missæ sacrificium celebrandum est, ac præsertim cum Evangelium legitur, deferre.

Subdiaconorum munus est, ut nomen ipsum declarat, Diacono ad altare inservire; sacra item linteamina, id est, corporalia & pallas altaris, abluere; panem & vinum aliaque ad sacrificii usum necessaria præparare; aquam Sacerdoti manus in altari abluenti præbere; Epistolam alta voce in Missa legere; & Sacerdoti sacris operanti tanquam testem assistere, illumque custodire, ne à quoquam interturbari possit.

Ad Diaconos spectat, Sacerdoti celebranti proximè ministrare in ipso Missæ sacrificio Evangelium publice legere: item ex commissione superiorum Baptismi Sacramentum conferre, verbumque divinum fidelibus prædicare; est etiam illorum, vi ordinationis suæ Episcopum sequi, quando id ab illis exigit; cum concionantem, aut celebrantem custodire; & instar oculorum eius pervestigare, num omnia in urbe vel diocesi rectè se habeant; & si quæ secus deprehenderint, de his Episcopum commonefacere: quod hodie ad Archidiaconos præsertim devolurum est.

Sacerdos-

Sacerdotum denique functiones propriæ sunt, sanctissimum *Missa* sacrificium offerre; *Baptismus*, aliaque Sacramenta (si *Confirmatio*, & *Ordo* excipiantur) conferre; verbum divinum prædicare; & alia omnia ad salutem animarum cultumque divinum spectantia, quæ *Episcopo* jure divino, aut *Ecclesiastico* minimè reservantur, secundum *Ecclesiasticas* leges peragere.

Quod autem spectat ad *Episcopos*, nostræ tenuitatis non est, verticem illum *Ecclesiasticæ* dignitatis attingere: sufficiat hic nobis cum debita reverentia suspicere culmen illud, & munus ipsis etiam humeris Angelicis formidandum, illosque, ut *Clerici*, ac populi *Patres*, & *Pastores* debita observantia prosequi: ipsorum est, si libuerit, in sacris scripturarum Conciliorumque codicibus, quid Spiritus sanctus ad optimum *Ecclesiarum* regimen ab ipsis exigat perquirere: ac præsertim in Conc. *Trid.* sess. 2. in decret. modo vivendi, item sess. 5. cap. 1. & 2. de ref. sess. 6. cap. 1. & 2. de ref. sess. 13. cap. 1. de ref. sess. 22. in decret. de observandis & vitandis in celebr. *Missa*: sess. 23. cap. 1. 2. 3. 4. 5. de ref. sess. 24. cap. 3. & 4. de ref. sess. 25. cap. 5. 2. 3. &c.

Nec illud omittendum, quod habetur sess. 23. cap. 1. de ref. ubi Concilium varias *Ordinum Ecclesiasticorum* functiones pluribus in locis intermissas esse, & in delibetudinem abiisse conqueritur, Hortaturq; omnes, & singulos *Praelatos Ecclesiarum*, & illi præcipit, ut, quantum fieri poterit, in *Ecclesiis Cathedralibus*, *Collegiatis*, & *Parochialibus* suæ diocesis, si populus frequens, & *Ecclesia* proventus id ferre queant, hujusmodi functiones currenti restituendas, &c.

∞∞∞
∞

CAPVT VIII.

De Sacramento Matrimonii.

SECTIO I.

Vtrum Matrimonium fit Sacramentum.

MATRIMONII nomine (ut docet Catech. Rom. part. 2. cap. 8.) intelligitur legitima viri, ac mulieris conjunctio individuum vitæ consuetudinem retinens. Dicitur autem (Matrimonium) vel, quia femina eo præsertim fine nubit; ut mater fiat; vel quia prolem concipere, parere, educare, ad matrem præsertim spectat. Vocatur etiam (conjugium) eo quod virum, ac mulierem sub uno, eodemque quasi mutuo jugo ad fidem servandam, & onera Matrimonii sustinenda constituat. Nuptiarum quoque nomine nuncupatur; quia (ut observat S. Ambr. lib. 1. de Abraham c. 9.) virgines tradenda in matrimonium velo se opere, & quasi obnubere solebant, idque in signum tum pudoris, tum etiam subjectionis erga virum.

Est autem triplex Matrimonium, scilicet legitimum, ratum, & consummatum. Legitimum dicitur illud, quod legitimo consensu inter personas non impeditas contractum est; quale olim erat ante Christi Domini adventum, & etiam nunc inter ethnicos, & infideles esse solet. Ratum includit in se legitimum, addit verò rationem Sacramenti, per quod maiorem firmitatem, & indissolubilitatem acquirit: unde Innoc. III. in cap. *Quantò* de divoritiis; etsi inquit, *Matrimonium verum inter fideles existat, non ta-*

men est ratum: quia (ut ait Glossa) potest dissolvi; inter fideles autem non tantum legitimum, sed & ratum existit, ac proinde indissolubile. Denique Matrimonium dicitur consummatum, quod reali corporis usu, & legitima copula perficitur, & completur.

In prima quidem mundi conditione Matrimonium Deo institutum est, tanquam officium naturæ, ut docet Catech. Rom. suprâ: at verò in ipsius mundi instauratione per Christum facta, Sacramenti dignitas illi adiuncta est; ita ut Matrimonium, quod inter fideles legitime contrahitur, sit ex ipsius Christi Domini institutione, verum, ac propriè dictum novæ legis Sacramentum. Hæc veritas quæ de fide est.

Probat 1. autoritate scripturæ; Eph. 5. ubi Apostolus de Matrimonio loquens, *Sacramentum*, inquit, *hoc magnum est*; ego autem dico, in Christo, & in Ecclesia; quæ Apostoli verba explicans S. Aug. lib. 1. de Nuptiis & Concup. cap. 21. *hoc Sacramentum* inquit, *in Christo, & in Ecclesia magnum*; in singulis quibusque viris, atque uxoribus minimum, sed tamen conjunctionis inseparabilis Sacramentum; quibus verbis docet, Matrimonium esse Sacramentum magnum quidem, quatenus Christi cum Ecclesia conjunctionem significat; minimum verò in dignitate, si conferatur cum aliis Sacramentis; unde & ultimo loco numeratur.

Probat 2. ex Conc. Florent. in decr. Eug. & in Trid. sess. 24. can. 1. ubi eadem veritas definita est.

Probat 3. ex SS. Patribus, qui Matrimonium Sacramenti nomine vocant; ei que proprium Sacramenti effectum, gratiam scilicet tribuunt; ut S. Amb. lib. 1. de Abrahâ cap. 7. ubi dicit Deum esse *Veluti Præsalem custodem conjugii, & c. eumque*, qui conjugii thorum polluit, peccare Deum, cuius gratiam solvere; ac Sacramenti cælestis amorem consortium: S. Aug. lib. cap. 18. *In nostratum* inquit, *nuptius plus valet sanctitas Sacramenti, quam fecunditas uteri*. lib. de fide & operibus cap. 7. *In Ecclesia* inquit, *nuptiarum non solum vinculum, verum etiam Sacramentum* ita com-

mendatur; ut non liceat viro uxorem suam alteri tradere.

Cum igitur ex fide constet, Matrimonium esse Sacramentum; & aliunde habeatur (ut supra dictum est) Sacramenta novæ legis constare materia, & forma.

Quæritur 1. quæ sit hujus Sacramenti materia, & forma. Omisissis variis Theologorum super hac quaestione sententiis, probabilissima omnium videtur ea, quæ asserit, materiam remotam Matrimonii, esse corpora ipsorum contrahentium; proximam verò, mutuum eorumdem corporum traditionem verbis, seu nuptibus consensum interiore exprimentibus factam: formam denique mutuum ipsorummet corporum acceptationem à contrahentibus similiter factam. Huic sententiæ (quam variis argumentis propugnat Isamb. disp. 4. de Matrim. art. 2.) aperte favet S. Doctor in supplem. q. 45. a. 2. ubi docet, mutuum corporum traditionem ita se habere ad Matrimonium, sicut se habet ablutio ad Baptismum. Quod si secundum illius mentem mutua traditio corporum est materia ipsius Matrimonii, sequitur, quod eorumdem corporum mutua acceptatio sit ejusdem Matrimonii forma; sicut in contractu donationis traditio rei censetur quasi materia contractus, acceptatio verò quasi forma; cum præsertim ab acceptatione contractus ipsius validitas, & firmitas pendeat.

Quæritur 2. quis sit hujus Sacramenti minister. Resp. esse ipsosmet contrahentes sibi mutuo materiam & formam applicantes. Ita Sotus, & alii, quos citat, & sequitur Vivaldus in Candelabro aureo tit. 17. de Sacr. Matrim. Bellarm. l. 1. de Matr. cap. 6. & Petr. de Ledesma. tract. de Matrim. cap. 2. ubi hanc sententiam post Conc. Trid. communem esse Theologorum asserit: unde sequitur, Parochum, aut alium Sacerdotem, eius nomine Matrimonio assistentem, non esse ministrum, sed solummodo testem principalem; proindeque verba, quæ profert, non pertinere ad formam hujus Sacramenti; sed ex Ecclesiæ instituto adhiberi, ad consensum mutuum ipsorum contrahentium comprobandum.

Quæ-

Quæritur 3. an Matrimonium per procuratorem contrahitur, sit verè Sacramentum. Resp. affirmativè: quamvis enim aliqui Theologi id negent; probabilius tamen est sententia eorum, qui affirmant: quam sententiam post Dominum Sotum, Nav. & plures alios tuetur, & pluribus probat Isamb. disp. 3. art. 4. & Pet. de Ledesma cap. 2. de Matrim. Et constat ex cap. finali de procuratoribus in 6. ubi Bonifacius VIII. quasdam conditiones apponens, ut procurator idoneus sit ad Matrimonium contrahendum, ex consequenti satis apertè declarat, Matrimonium per procuratorem contrahi posse.

Neque dicas, fieri posse, ut is, qui per procuratorem contrahit, sit in statu peccati mortalis eo tempore, quo procurator ejus consensum per verba de præsenti exprimit: hoc enim non obstat, quin Matrimonium illius sit verè Sacramentum; quamvis nullam ex eo gratiam ob dispositionis defectum recipiat.

Est autem hîc observandum, quod docet Isamb. ad hoc, ut Matrimonium, per procuratorem validè contrahatur, adeoque verum sit Sacramentum, quinque præsertim requiri conditiones. Prima est, ut procurator habeat speciale mandatum ad Matrimonium nomine alterius contrahendum. Secunda, ut id exequatur per se ipsum, & non per alterum à se substitutum. Tertia, ut eo tempore quo Matrimonium per procuratorem contrahitur, is, cujus nomine contrahitur, potestatem procuratori datam non revocaverit, etiam si tam procurator, quàm persona, cum qua contraxit, revocationem ejusmodi penitus ignorent. Quarta, ut mandatum illud procuratoris sit ad contrahendum cum certa, & determinata persona. Quinta denique, ut procurator conditiones, & clausulas in mandato appositæ servet, nec illius fines excedat. Quæ quidem conditiones habentur expressæ in cit. cap. finali, & apud eundem Isamb. fusiùs explicantur.

Quæritur 4. quid de Matrimonio infidelium sentiendum sit. Resp. Matrimonium illud, quod contrahitur infideles non baptizatos, non esse Sacramentum; sicut nec illud.

illud, quod contraheretur inter personam baptizatam, & alteram non baptizatam, ut docet Tol lib. 7. cap. 9. & pluribus probat Isamb. art. 3. Quod si ipsi infideles ad fidem converterentur, & baptizarentur, tunc eo ipso, quod post susceptum Baptismum consentirent inter se cohabitare, & signo aliquo declararent, eorum Matrimonium fieret omnino ratum, & indissolubile, ac proinde Sacramentum, ut docent Eckius, Henricq. Bellarm. Petr. de Ledesma, & alii apud Laym. part. 2. cap. 3. de Matrim. Si verò altero conjugum in infidelitate remanente, alter ad fidem converteretur, & baptizaretur; quamvis olim primis Ecclesie temporibus indultum fuisset, ut conjux fidelis cum infideli cohabitare posset, ut constat ex 1. Corint. 7. postea tamen, crescente fide, & numero fidelium, Ecclesie visum est, ad cavenda perversionis pericula aliaque mala universim prohibere cohabitationem conjugis fidelis cum infideli; ut constat ex cap. *Judai sepe*, caus. 28. quæst. 1. Imò si alter infidelium conjugum (ut edixit Innoc. III. cap. *Quantò*, de divortiis) ad fidem convertatur, altero, vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente; qui relinquitur, ad secundam, si voluerit, vota transibit. Addit Laym. supra ex Soto, Henricq. & aliis, cum hodie cohabitatio conjugis fidelis cum infideli omnino prohibita sit, probabile esse, conjugem ex infidelitate ad fidem conversum, & baptizatum, posse transire ad alias nuptias; quamvis alter conjux in infidelitate remanens pacifice, ac sine injuria cohabitare vellet.

SECTIO

SECTIO II.

Quenam requirantur ad hoc, ut Matrimonium valide contrahatur.

AD Matrimonii validitatem quatuor præsertim requiruntur. Primum est, ut contrahentes liberum consensum præbeant, illumque de præsentis per verba aliqua, aut signa exteriora exprimant. Ita expressè habetur in Catech. Rom. part. 2. cap. 8. Atque in primis requiri consensum liberum, ita ut, si ex parte alicujus contrahentium liber ille consensus desit, Matrimonium nullum sit, patet ex cap. *Cum locum*, & cap. *Tua fraternitati* de sponsalibus; item ex cap. *Sufficiat*, & cap. *Si quippe*, 27. quæst. 2.

Ex quo sequitur, Matrimonium contractum ex gravi aliquo metu iniuste incusso esse invalidum, ut constat ex cap. *Vniens*, de sponsalibus & cap. 2. de eo qui duxit in Matrimonium: sive tale Matrimonium irritum sit ex divini iure naturali, ut existimant Scot. Nav. & alii apud Lessium in prælect. Theolog. de Matrim. cap. 4. dub. 8. sive saltem iure Ecclesiastico, ut Ioan. Maior, Palud. Sot. & alii apud eundem asserunt. Debet autem esse metus gravis, seu cadens in constantem virum, ut dicitur cit. cap. *Veniens*, & capite *Cum locum* supra: Qualis autem metus gravis censeri debeat, id prudentis viri iudicio dignoscendum est, ut rectè monet Lessius supra: multa enim gravem motum v.g. puellæ incuterere possunt, quæ à robusto, & magnanimo viro nihili fierent. Debet etiam metus ille esse iniuste incussus ad extorquendum consensum, ut patet ex cit. cap. *Cum locum*; si enim iuste incutitur à lege, vel iudice præcipiente, v.g. ut virginis stuprator eam in Matrimonium ducat, Matrimonium tali metu non redditur invalidum, ut habetur cap. *Ex litteris*, de sponsalibus.

Dubitant Doctores de metu reuerentiali; quando v. g. puella iubenti patri, vt cum tali viro nubat, contradicere non est causa, an scilicet metus ille debeat censi grauis adeoque Matrimonium irritum reddat? Nau. & quidam alii; quos citat Laym. part. 2. de Sacram. Matrim. c. 5. existimant, Matrimonium ex tali metu contractum, esse irritum: melius Henric. Less. & alii apud eundem docent, metum illum reuerentialem tunc solummodo censi grauem, ac proinde validitati Matrimonii contrarium, quando voluntati, & imperio patris, aut alterius superioris coniungitur sunt minae graues, aut aliqua sauitia; idemque dicendum, si timeatur grauis, & diu duratura indignatio patris.

Præterea consensus ille debet de presenti, vt docet S. Thom. Sot. Palud. & plures quos citat, & sequitur Petr. de Ledesma capite 5. de Matrim. & constat, tum ex capite *Tua fraternitati*, & capite *Docet de sponsalibus*, tum ex decret. Eng. dicitur quod *Causa efficiens Matrimonij est mutuus consensus per verba de presenti regulariter expressus*: ex quibus verbis habetur etiam consensum illum per verba, aut signa aliqua exteriora exprimendum esse: cum enim Matrimonium sit Sacramentum, in signo aliquo exteriori consistere debet. Diximus per verba, aut signa aliqua exteriora exprimendum esse: cum enim Matrimonium sit Sacramentum, in signo aliquo exteriori consistere debet. Diximus per verba, aut signa aliqua exteriora, quæ verborum defectum supplere possunt; ut in mutis contingit, qui licet eloqui non valeant, Matrimonium tamen per signa, & nutus validè contrahere possunt, ut habetur capite *Tua fraternitati*, supra.

Secundum, quod requiritur ad Matrimonii validitatem est, ut consensus illius expressio fiat coram Parocho, & duobus, vel tribus testibus: quamvis enim Matrimonia clandestinè contracta essent olim solummodo illicita; novo tamen iure (ut Conc. Trid. sess. 24. cap. 1. de reform. Matrim. constitutum est) *Qui aliter, quam praesente Parocho, vel alio Sacerdote, de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt; eos sancta Synodus ad se contrahenda*

de 1720

dum omnino inhabiles reddit; & huiusmodi contractus irriti
 & nullos esse decernit, prout eos presenti decreto irritos facit
 annulat: Vbi Parochi nomine (recte observat Ifamb. d.
 7. de Matrim. art. 9.) intelligitur ille, qui ordinariam
 contrahentes habet iurisdictionem, quales sunt Papa,
 piscopus, & proprius ipsorum contrahentium Parochus
 qui saltem titulum coloratum, & præsumptum in
 exteriori habeat, ut constat ex Cap. *Infamis*, 3. quæstio.
 Quod si contrahentes diversarum sint Parochiarum, non
 requiritur, ut ambo Parochi assistant, sed sufficit ille,
 cujus Parochia Matrimonium celebratur, ut ex praxi
 clesiae constat, & habetur in Rituali Romano, titulo
 Sacram. Matrim.

Porrò tam Parochi quam testium præsentia, non tantum
 Physica, sed etiam moralis requiritur, ita ut intelligant,
 quid agatur, & de eo testari possint, ut obstat
 Layman. part. 2. de Matrim. cap. 4. & Petr. Ledesm.
 def. cap. 6. de Matrim. unde & testes à Concilio vocantur.

Quod si, post Matrimonium coram Parocho, & testibus
 contractum, deprehendatur occultum aliquod impedimentum
 dirimens; tunc obtenta dispensatione satis est, ut
 ut vir, & mulier de novo consentiant in matrimonium
 inter se mutuò contrahendum, & consensum illum super
 aliquo exteriori sibi invicem manifestent; nec ad id
 rochi, aut testium præsentia requiritur, ut docet
 var. cap. 22. num. 70. & Petr. Ledesm. supra cap. 6.
 etiam refert à Pio V. summo Pontifice ita declaratum
 fuisse.

Contra doctrinam superiùs traditam obicere possunt
 aliquis, consensum clandestinum olim ad validitatem
 Matrimonii suffecisse, ac proinde etiam nunc sufficere;
 cum ea, quæ ad Sacramentorum substantiam
 & validitatem pertinent, ab Ecclesia mutari non possunt.

Resp. ad substantiam, & validitatem Sacramenti
 Matrimonii requiri contractum validum, seu mutuò consenti-

trahentium consensum valide expressum: quamvis autem Ecclesia efficere non possit, ut validus contractus non sit ad rationem hujus Sacramenti sufficiens; potest tamen ad hoc, ut contractus validus existat, certas condiciones apponere, quæ, si desint, censetur invalidus, nec proinde ad Sacramenti hujus substantiam, seu validitatem erit sufficiens.

Tertium, quod ad Matrimonii validitatem requiritur, est ætas pubertatis in utroque contrahentium; in mare quidem quatuordecim annorum completorum, in foemina autem duodecim annorum item completorum. Ita habetur ex cap. *Continebatur*, cap. *Attestatione*, & cap. ult. de dispensatione impuberum: ubi pueri, & puella ante dictam ætatem ad Matrimonium contrahendum declarantur inhabiles, nisi malitia suppleat ætatem, & ob justam aliquam causam cum illis dispensetur, juxta cap. *Vbi eodem* titulo.

Quartum denique ad validitatem Matrimonii requisitum est, ut nullum in contrahentibus subsit impedimentum canonicum, quod Matrimonium contrahendum impediat, contractumque dirimat: de his autem impedimentis agetur infra suo loco.

SECTIO III.

Quenam requirantur, ut Matrimonium non modò valide, sed etiam licite contrahatur.

AD DEBITAM, & licitam Matrimonii celebrationem quatuor præsertim necessaria sunt. Primum est, ut ipsi contrahentes nullius peccati mortalis sibi conscii sint: cum enim Matrimonium sit Sacramentum vivorum; ab iis, qui per peccatum mortui sunt, nec utiliter, nec licite suscipi potest. Vnde Concil. Trid. sess. 24. in decreto de reformatione Matrim. cap. 1. monet conjuges, ut, antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonii consummationem, sua peccata diligenter confiteantur. Addit Catechis. Rom. N part. 2.

part. 2. cap. 8. eos, qui Matrimonium contrahunt, Non
manam aliquam rem aggredi, sed divinam; in eaque *scultati*
singularem mentis integritatem & pietatem adhibendam *tribus l*
 Requirit præterea Romanum Rituale, in ipsis contrahentibus talem præcipuorum fidei mysteriorum notitiam, *cium E*
 de illis filios suos erudire possint. Quibus omnibus adhi- *Tert*
 gi meritò potest voluntatis rectitudo, ac intentionis pu- *tur. M*
 ras; ut scilicet Matrimonium, non intuitu divitiarum, *ca Adv*
 luptatis, aut alterius similis rei; sed ob finem aliquem *Cideru*
 gratum, & honorificum contrahatur: si enim in aliis hu- *tur in G*
 onibus humanis, ut rectè fiant, istud requiritur; *Qua*
 magis in actione sacra, & religiosa, qualis est ipius Ma- *cum co*
 monii contractus Sacramenti dignitate illi annexa *trimon*
 consecratus. *ones ne*

Secundum est, ut, antequam Matrimonium contrahatur, *in Con*
 ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuè *tamen,*
 festivi, in Ecclesia inter Missarum solennia publicè denun- *liter pa*
 tur inter quos Matrimonium sit contrahendum. Ita *trahant*
 præscribitur in cir. decret. Concil. Trid. quod & *confen*
 Conc. Lateran. sub Innoc. III. constitutum fuerat, ut *mach. q*
 tur cap. ultim. de clandest. desponsat. Hæ autem denun- *mater i*
 ciationes ab utriusque contrahentium Parochis fieri *stam ra*
 bent, si forte ad diversas Parochias pertinent, ut im- *retican*
 menta, si quæ subsint, ex utraque parte possint de- *quam.*
 docent Henric. Sanch part. 2. de Matrim. cap. 4. alii *posser*
 Layman. à quibus denunciationibus, aut ab aliquibus *ut con*
 larum potest ex iusta causa dispensare Episcopus, *servos.*
 quidem illius prudentiæ, & iudicio relinquitur, *nestan*
 præfato decreto declaratum est. *trahen*

Cæterum, quantum temporis requiratur ad hoc, *Quæ an*
 quis censeatur esse alicujus Parochiæ; quid item fac- *bent d*
 pus sit, cum quis à paucis diebus, aut hebdomadibus *subsur*
 rochiæ, aliquam incolere coepit; aut quando factis *P*
 nunciationibus, notabile aliquod tempus elapsum *tur*
 tequam Matrimonium contraheretur; consulere qui- *mu*
 debet particularem consuetudinem, aut Rituale *celu*
 prium cujusque diocesis; sicut & in aliis similibus

consultatibus, quarum resolutio à constitutionibus, aut moribus localibus petenda est, illisque deficientibus iudicium Episcopi exquirendum.

Tertium est, ut tempore apto, & convenienti celebretur. Matrimonium, serveturque interdictum Ecclesie prohibentis, celebrationem nuptiarum à prima Dominica Adventus, usque in diem Epiphania, & à Feria quarta Cinerum, usque ad Octavam Paschalis inclusive, ut habetur in Conc. Trid. sess. 24. cap. 10. de ref.

Quartum denique est, ut Matrimonium à filiis familias cum consensu parentum contrahatur: quamvis enim Matrimonium in vis parentibus contractum, si alia conditiones necessaria observentur, validum sit, ut definitum est in Conc. Trid. in decret. de ref. Matrim. cap. 1. certum est tamen, graviter peccare filios familias, si invitis rationabiliter parentibus, vel eorum consensu non requisito, contrahant Matrimonium, ut ex communi Theologorum consensu probat Petr. Ledes. cap. 8. de Matrim. & Gamach. cap. 11. de eod. ubi rectè observat, quòd si pater aut mater inducere vellent, ad nuptias illicitas, vel contra rectam rationem; v. g. si juberent filium ducere uxorem hæreticam, aut infamem, vel malis moribus præditam, vel quam ipse filius nullo modo tanquam conjugem amare posset; & è contrario si parentes nolint permittere filiis, ut contrahant, sed domi suæ retinere perpetuò velint, ut servos: in his, & similibus casibus, in quibus parentes honestam, & Christianam libertatem in Matrimonio contrahendo impedire vellent, filii obedire non tenerentur. Quæ autem de parentibus, eadem similiter intelligi debent de tutoribus, & aliis, quorum potestati filij familias subsunt.

SECTIO IV.

Quinam sint Matrimonii effectus.

Praeter gratiam sanctificantem, quæ per hoc Sacramentum confertur, quod illicum aliis Sacramentis commune est, & gratiam Sacramentalem, quæ illius propria

N a ea

est, & peculiaris, consistitque in quibusdam specialibus gratiæ actualis auxiliis, quæ hujus Sacramenti intuitu conjugibus opportuno tempore conferuntur, ad ipsius Matrimonii officia debite, ac recte obeunda, ut fusius explicat Petr. Ledes. cap. 1. de Matrim. tres sunt præterea hujus Sacramenti effectus, quos alio nomine bona Matrimonii vocare Theologi solent, scilicet Sacramenti insolubilitas, prolis legitima susceptio, ac pia educatio thori conjugalis fides. De singulis breviter hic aliquid notandum est.

Atque in primis certum est, Matrimonium inter Christianos legitime contractum, & ab ipsis consummatum esse omnino insolubile quoad vinculum. Id enim constat, tum ex scriptura: S. Marc. 10. & S. Luc. 16. ubi Christus Dominus hanc de Matrimonio Christianorum legem tulit; *Quicumque dimiserit uxorem suam, & alteram duxerit, adulterium committit super eam* tum ex Conc. Trid. sess. 24. can. 5. & 7. de ref. Matrim. ubi anathema profertur, qui dixerint propter adulterium, hæresim, aut quamlibet causam Christianorum Matrimonia dissolvere posse.

Dicitur aliquis, S. Matth. 19. Christum Dominum dixisse uxorem dimitti posse ob fornicationem.

Resp. cum S. Aug. Lib. de adult. conjug. c. 11. posse dimitti, quoad thorum, & cohabitationem, non verò separari, quoad ipsius Matrimonii vinculum.

Certum est quoque Matrimonium, ratum quidem, non adhuc consummatum, quamvis sit verum Sacramentum, solvi tamen posse, etiam quoad vinculum, si conjugum emitat solemne votum religionis, ut determinatum in Concil. Trid. sess. 24. can. 6. & ea de causa cap. 1. publico, de conversione conjugatorum, secundum communem Doctorum interpretationem injungitur judicium conjugum de religionis ingressu ante Matrimonii consummationem deliberanti bimestre spatium definiri, ut quod, vel propositum religionis exequatur, vel conjugum debitum reddat.

Quod spectat ad bonum prolis, certum est Matrimonium à Deo institutum esse ad generis humani conservationem, & multiplicationem; imò ad ipsius Ecclesiæ propagationem, & ad complendum numerum electorum; proindeque graviter peccare conjuges, qui in ipsius Matrimonii usu aliquid faciunt, quo generatio prolis impediatur, si tamen ex amore virtutis, & ad liberius perfectiusque Deo inserviendum, pari consensu continentiam servare vellent; haud dubiè excellentiorem adhuc viam sequerentur: quod fusè docet S. Aug. Epist. 45. quæ est ad Armentarium & Paulinam conjuges, quos ad servandam continentiam, quam pari consensu voverant, efficaciter hortatur; & lib. 2. de consensu Evang. cap. 1. id ipsum probat, ex castissimo conjugio, quod inter sanctissimam Virginem Deiparam, & S. Ioseph dignissimum ejus sponsum intercessit, sine ullo virginitatis detrimento, cujus flos in utroque illibatus permansit; quorum proinde exemplo dicit, *Magnificè insinuari fidelibus coniugatis, etiam servatâ pari consensu continentia, posse permanere, vocariq. conjugium; non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu.*

Quod denique ad thori conjugalis fidem pertinet, tria præsertim ab ipsis conjugibus exiguntur. Primum est, ut conjugæ vivente alter conjux cum alia persona non contrahat, nec ullo modo permisceatur; imò nec ullum illegitimum affectum deliberatè admittat; & quantumvis alter conjugum diutissimè absit, nec sciri queat, utrum adhuc vivat, an verò è vita migraverit; nunquam licet ad alias transire nuptias, donec de illius morte certò constet, ut habetur cap. Dominus, de secundis nuptiis.

Secundum est, ut ambo coniuges mutuò cohabitent, & mutua sibi obsequia in administranda re familiari, & filiorum educatione præstent; ad quod quidem reciprocè obligantur, & etiam cogi possunt, tum ab Ecclesiastico iudice, tum à sæculari, iuxta cap. Litteras de restitut. spoliatorum. Cùm autem vir sit caput uxoris, & familiæ, ut dicitur Eph. 5. tenetur uxor ad obediendum viro in his, quæ ad obediendum viro in his, quæ ad familiæ administratio-

onem pertinent; & vicissim obligatur vir ad alimenta, alia vitæ subsidia uxori, ac reliquæ familiæ præbendamque ad virum pertineat, pro arbitratu suo domicilium eligere, ac mutare, vxor eum sequi tenetur; vt habetur ex cap. *Vnaquæque* 13. quæst. 2. & ex communi Theologorum consensu docet Nau. cap. 14. num. 20. vbi tamē recte monet, vxorem non teneri cum gravi corporis, aut animi incommodo sequi virum, v.g. si ad bellum proficiscatur. &c. cui subscribunt Sor. Sanch. & alii apud Laym. part. 3. de Matrim. cap. 2.

Sunt etiam aliqui casus, in quibus possunt coniuges citē ab invicem quoad thorum, & cohabitationem separari, remanente tamen semper vinculi conjugalis indissolubilitate; vt quando vterq; coniux pari consensu religionem ingreditur. Item diversa ratione, si alter coniugum adulterium committat; coniux innocens potest ab eo quoad thorum & cohabitationem separari; quoad thorum quidem, propria autoritate; quoad habitationem verò, non nisi autoritate iudicis, ut docent S. Thomas, Bona. & alii, quos citat Sanch. lib. 10. disp. 12. si tamen coniux innocens alteri offensam remittat, ipsumque thori societatem recipiat, non poterit amplius ab eo separari, ut ex communi Theologorum consensu docet idem Sanch. Præterea si coniux coniugi sine gravi periculo corporis, vel animi cohabitare non possit, v.g. ob nimiam sevitiam, ob perditos profligatosque mores, & alias similes causas, quæ iudicis arbitrio relinquuntur, sine cuius autoritate hæc separatio fieri non debet, ut fuse docet idem Sanch. eod. lib. disp. 17. & 18.

Tertium denique est, ut vir & uxor sibi mutuò debitum conjugale reddant: nam, ut loquitur Apostolus 1. Cor. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Unde illi precipit, ut uxori vir debitum reddat: similiter autem & viro, idque siue debitum illud conjugale expresse petatur, siue tacite, ut docet S. Thomas In 4. dist. 32. q. 1. ubi art. 2. q. 1. Hæc autem obligatio mutua reddendi

conjugale debitum, est sub peccato mortali, si alter coniugum seriò, instanter, & rationabiliter illud petat, ut ex communi Theologorum consensu docet & fusè probat Sanch. lib. 9. disp. 2.

Sunt tamen aliqui casus, in quibus coniux ab obligatione reddendi debiti eximi censetur; ut quando unus coniugum adulterium commisit, tunc enim coniux innocens debitum ipsi negare potest: item, si ex redditione debiti timeatur gravissimum aliquod corporis incommodum; aut si uxor prægnans sit, & proli conceptæ timeatur probabile mortis periculum: quæ omnia fusiùs explicata apud eundem Sanch. toto lib. 9. citato videri possunt.

SECTIO V.

Quenam sint Matrimonii impedimenta.

SYPPONIMVS Ecclesiam pro data sibi à Christo Domino in omnes fideles autoritate, potuisse ex causis rationalibus certa quædam impedimenta Matrimonii constituere, ut expressè definitum est in Conc. Trid. Sess. 24. can. 4. & constat ex antiqua traditione ipsius Ecclesiæ: olim siquidem, teste S. Aug. Lib. 15. de ciuit. c. 16. legibus Ecclesiasticis prohibita erant Matrimonia inter consobrinos, & temporibus S. Gregorii Papæ eodem iure Matrimonia irrita erant usque ad septimum gradum inclusive, ut habetur ex cap. Nulli, & cap. De consanguinitate, 35. quæst. 2. & 2. cum tamen hodie nec affinitas, nec consanguinitas Matrimonium impediat, nisi usque ad quartum gradum, ut infra explicabitur.

Hæc autem impedimenta duplicis sunt generis; quædam enim Matrimonium solummodò contrahendum impediunt, alia etiam contractum dirimunt.

Impedimenta prioris generis quinque communiter à Theologis numerantur, ut videre est apud Bonac. Quæst. 3. pu. 14. de impedimentis Matrim. Primum est, Ecclesiæ interdictum, seu prohibitio, ut habetur ex cap. Capellanus, de feriis. Secundum est, contractus sponsali-

Sponsaliorum initus cum persona aliqua, ut ex infra de-
 cendis plenius intelligitur. Tertium est, votum simple
 castitatis, aut religiosi status amplectendi, vel suscipien
 sacros Ordines, vel non nubendi, ut constat ex cap. Si
 votum, 27. quæst. 1 & cap. unico, de voto in 6. & qui cum
 huiusmodi voto Matrimonium contrahit, dispensatione
 illius minime obtemperata, peccat mortaliter: & quamvis re
 dere possit coniugale debitum, illud tamen licite petere
 non potest, ut ex communi Theologorum consensu docet
 Bonac. Suprà. Quartum est cognatio spiritualis, quæ con
 trahitur per Catechismum, quæ tamen per Concil. Tri
 sublatæ est, ut docent Henric. Regin. Sanch. & alii apud
 eundem Bonac. Quintum denique est crimen, ut uxoricid
 dium, Presbytericidium, incestus, & quædam alia, quæ
 ab eodem Bonacina enumerantur, ob quæ olim quasi po
 nitentia loco Matrimonium interdictum erat: verum
 Sor. Cord. Henric. Nav. & plures alii quos citat Laym. Pan
 4 de Matrim. cap. 5. existimant, hæc criminum impedi
 menta fuisse per diuturnam consuetudinem penitus abro
 lata, aded ut Nav. dicat, se non meminisse totam materiam
 super eiusmodi impedimento petitam fuisse dispensatio
 nem.

Impedimenta dirimentia duodecim communiter
 Theologis numerantur, quæ memoriæ iuvandæ causâ
 tribus versibus comprehensa sunt.

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
 Cultus, disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
 Si sit affinis, si consummare nequebis.*

Primum impedimentum est, *Error*, qui dupliciter con
 tingere potest; vel circa substantiam personæ, ut si quis
 est Annam existimans esse Catharinam; vel circa ipsius
 personæ qualitatem, ut si quis ducat Annam credens
 nobilem; divitem, &c. quam postea comperit esse igno
 lem, pauperem, &c. Et priori quidem modo reddit Mat
 monium invalidum; non item posteriori, ut ex communi
 Theologorum consensu docet Bonac. Suprà pu. 1.

Secundum est, *Conditio*; quando quis contrahit cum
 personâ

persona aliqua servilis conditionis, existimans esse liberam: tale enim Matrimonium Ecclesiastico iure irritum est, ut habetur ex cap. 2. & ult. de coniugiis servorum. Veram eiusmodi impedimentum hodie inter Christianos rarissime contingit, nisi forte respectu eorum, qui sententia iudicis per totum vitam tempus ad remotos damnati sunt, aut carceri perpetuo mancipati: tales enim, cum sint *Servipana* ut iura loquuntur, servilis conditionis leges subire debent.

Tertium est *votum*, solemne scilicet, quod emittitur in professione status religiosi: tale siquidem votum non modo impedit Matrimonium contrahendum (quod etiam facit votum simplex castitatis) sed etiam contractum dirimit, ut habetur ex Clement. unica, de consanguinitate, & ex Conc. Trid. sess. 24. can. 9.

Quartum est *Cognatio*, quae triplex à Theologis distinguitur, naturalis scilicet, spiritualis, & legalis. Cognatio naturalis, quae etiam consanguinitas vocatur, est vinculum personarum, quae ab eodem proximo stipite per carnalem propagationem descendunt. Solent autem Theologi in consanguinitate considerare lineas & gradus. Nomine lineae intelligunt seriem seu ordinem personarum consanguinitatem inter se habentium; sive linea illa sit recta, qualis reperitur inter ascendentes & descendentes; sive sit transversa seu collateralis, qualis est inter personas, quae quamvis ab eodem stipite procedant, à se tamen invicem non descendunt. Nomine vero gradus exprimunt distantiam maiorem vel minorem unius personae ab altera secundum lineam consanguinitatis. Porro ad distantiam illam dignoscendam, & computandos ipsius consanguinitatis gradus, tres regulae à S. Doctore In 4. dist. 40. q. 1. a. 2. & aliis communiter Theologis assignantur.

Prima regula haec est: *In linea recta ascendentium & descendentium tot numerantur gradus, quot persona, una dempta: unde pater & filius in primo consanguinitatis gradu coniuncti esse dicuntur; avus & nepos, in secundo, & sic de aliis.*

N 5

Secunda

Secunda regula: In linea collateralis, quot gradibus per se distant à communi stipite, totidem etiam inter se distant: quod si eum frater, & soror uno tantum gradu distant à Patre, censentur etiam uno tantum gradu inter se distare; patruus verò duobus gradibus, & sic de aliis.

Tertia regula: Si consanguinei à communi stipite in quodam gradu distant; tunc quot gradibus is, qui magis remotus est, distat à communi stipite, tot etiam gradibus inter se distant: Iuxta quam regulam patruus censetur esse in secundo gradu consanguinitatis cum liberis fratris sui; quia liberi illi duobus gradibus à communi stipite distant. Quamvis autem jure quo impedimentum cognationis naturalis extenditur usque ad septimum gradum, ut supra dictum, hodie tamen non nisi ad quartum gradum inclusive extenditur, habetur ex cap. Non debet de consanguinitate & affinitate.

Cognatio spiritualis est propinquitatis secundum iura Ecclesiastici dispositionem, orta ex administratione, vel susceptione Baptismi; inter susceptores & baptizatum, & aliusque patrem ac matrem; necnon inter baptizantem & baptizatum, ejusque patrem ac matrem, ut in Conc. Trid. Sess. 24. c. 2. de ref. Matrim. constitutum est: quod etiam similiter intelligendum est de Confirmatione, ut ibidem declaratur: ex quo sequitur (quod hic obiter advertendum est) nullam inter ipsos susceptores contrahi cognationem: proindeque patrinum posse valide ac licite ducere illam in Matrimonium, cum qua simul alienum filium e sacro fonte suscepit, ut constat ex Bulla Pii 5. quæ incipit *Cum aliis vicis*. Observat etiam Bonac. Quæst. 3. de Imped. Matrim. pu. 5. ex Suare, Sanche, & aliis, illum, qui suscipit parvulum, quando privatim & jure sollemnitate baptizatum, nullam cognationem contrahere; licet is, qui Baptismum ejusmodi confert, contrahat cognationem spirituales cum baptizato, & patre ac matre illius. Excipitur casus in quo maritus conjugis suæ prolem in necessitate baptizat; tunc enim nullam cum ea contrahit cognationem, habetur cap. Ad limina, 20. quæst. 1.

Cognat

Cognatio denique legalis . est propinquitatē persona-
rum ex adoptione proveniens ; adoptio vero est extraneae
personae in filium aut filiam legitima assumptio. Et hæc co-
gnatio legalis contrahitur primò inter ipsum adoptantē &
adoptatum, adoptatiq̃ue descendentes usque ad quartum
gradum: secundo inter uxorem adoptantis & adoptatum;
tertiò inter filios adoptantis & adoptatum; ut constat ex
cap. *Per adoptionem* 3. quæst. 3. & cap. unico, de cognat. leg.
Hæc autem cognatio non provenit nisi ex ea adoptione,
quæ fit secundum leges, quæ proinde super hac re consuli
debent.

Quintum est, *Crimen*; quod quidem est duplex, ut habe-
tur ex cap. *Si quis vivente* 31. quæst. 1. cap. *significavit* & cap.
super hoc de eo, qui duxit: Primum est, homicidium conju-
gis; quando scilicet maritus uxorem per se, vel per alium
ferro, & veneno occidit eo fine; ut cum alia muliere cordis
illius conscia, & in illam consentiente Matrimonium
contrahere possit: quod etiam similiter de uxore intelli-
geretur: Aliud crimen est adulterium; quando alter conjux
committit adulterium; & pollicetur ei, cum quo adultera-
tur, se contracturum cum eo post obitum conjugis, & hæc
promissio ab eo acceptatur: vel quando post Matrimo-
nium de presenti contractum cum uno, cum altero etiam
per verba de presenti contrahitur, & ab utroque criminis
illius conscio adulterium committitur: vel etiam quando
alter coniux adulterium cum alio commisit, & postea in-
terficit coniugem; ut cum adultero; quamvis illius cordis
minimè conscio, contrahere possit.

Sextum est *Cultus disparitas*: quando baptizatus contra-
hit Matrimonium cum foemina nondum baptizata, aut
mulier non baptizata cum viro non baptizato. Hoc im-
pedimentum colligitur tum ex Concilio Tolet. 3. ca-
pit. 14. tum ex ipsius Ecclesiæ usu communi, qui
sufficiens est ad impedimentum inducendum, quam-
vis non sit in iure expressum, ut observat Bonacina Supra
pu. 7.

Quod

Quod autem spectat ad Matrimonium Catholice p
sonæ cum hæretica, quamvis validum sit, est tamen illi
sum, ut pluribus probat Laym. cap. 14. de impedimen
Matrimonii; ubi etiam monet experientia comper
esse, ex eiusmodi Matrimonio tot & tanta sequi spiritu
lia incommoda, tum ipsi coniugi Catholico, tum liberi
ac Christianæ reipublicæ, ut plerumque charitatis legi
minino adversetur: in quo casu (ut idem author dicit) n
quidem summus Pontifex id dispensativè permittere po
test; nisi probabilis aliqua spes subsit ex eiusmodi Mat
rimonio longè maiores fructus spirituales obventuros esse
quorum intuitu incommoda illa tanquam minora utro
que tolerari possint.

Septimum est *vis*, seu metus gravis iniuste incussus
quando quis vi aut metu eiusmodi adigitur ad contra
hendum Matrimonium, quod nullo modo contrahitur
nisi ad id eo modo compulsus fuisset, de quo dictum est
suprà sect. 2.

Octavum est *Ordo*: quando quis scilicet initiatus est
certis Ordinibus, vel aliquo illorum: tales enim Ordines
votum solemne castitatis, quod annexum habent, Mat
rimonium contrahendum impediunt, & dirimunt contra
ctum, ut habetur ex cap. unico, de voto in 6. & ex Conc.
Trid. sess. 24. can. 9.

Nonum est *Ligamen*, id est, obligatio, seu vinculum
terius Matrimonii rati cum coniuge adhuc vivente
quamdiu enim hoc vinculum durat, Matrimonium con
quovis alio contrahendum impedit, ac dirimit: idque no
modo iure Ecclesiastico, ut patet ex cap. 1. & ultimo
sponsa duorum, sed etiam iure divino; ut expresse declar
tum habetur in Conc. Trid. sess. 24. can. 2. & satis constet
ex prohibitione Christi Domini s. Matth. cap. 19.

Decimum est *honestas*, publica scilicet, ratione cuius
ritur impedimentum, tum ex sponsalibus validè con
ctis, tum ex Matrimonio rato & nondum consummato
ut habetur ex cap. *Sponsam* & cap. *Iuvenis* & cap. *Ad adul
terium* de sponsalibus. Quamvis autem iure antiquo impo
mentur

mentum istud protend eretur usque ad quartum gradum, iure tamen novo in Concil. Trid. Sess. 24. c. 3 de ref. Matrimon. constitutum est, ut impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus ortum non nisi ad primum gradum extendatur; illud autem, quod ex Matrimonio rato provenit, secundum iuris antiqui dispositionem relictum est; proindeque ad quartum gradum extenditur, ut constat ex decreto Pii V. quod incipit. *Ad Romanum*.

Vndecimum est *Affinitas*, quæ est attinentia, seu propinquitas quarundam personarum ex copula carnali proveniens, ratione cuius fit, ut mulier coniugata per consummationem Matrimonii affinis fiat consanguineis mariti; & vicissim maritus consanguineis uxoris. Hæc autem affinitas, si oriatur ex copula licita, usque ad quartum gradum extenditur; ut constat ex capite *Non debet*, de consanguin. & affin. si ex copula illicita secundum gradum non excedit, ut in Conc. Trid. constitutum est sess. a. 4. cap. p. 4. de refo. Matrim.

Docent autem Theologi, affinitatem non parere affinitatem, proindeque duos fratres v. g. valide ac licite posse duas sorores in Matrimonium ducere; filiumque similiter posse Matrimonium cum illa contrahere, cuius matrem pater sibi coniugio copulavit: quod pater ex cap. *Super his*, de consanguin. & affin. Quod si affinitas Matrimonio iam contracto superveniat, ut si maritus adulterium committat cum uxoris consanguinea in primo vel secundo gradu; tunc illius ratione maritus conjugale debitum ab uxore petere licite non potest, quamvis eidem reddere teneatur, ut ex communi Doctorum consensu docet Bonacina supra pu. 12.

Duodecimum est *Impotentia*, id est inhabilitas perpetua ad consummandum Matrimonium, siue illa se teneat ex parte viri, siue ex parte mulieris; dum impotens fuerit eo tempore, quo Matrimonium contractum est, non verò postea subsecuta sit. Et hoc impedimentum dirimit Matrimonium non modò iure Ecclesiastico, ut patet ex cap. *Quod sedem*, de frigidis, & maleficiis; sed etiam ipso iure naturali, ut

ut

ut ex communi Theologorum doctrina probat Bonae
supra. pu. 13. Quod si (ut idem author subdit), dubitetur
num impotentia sit perpetua, permittuntur coniuges
mul habitare per triennium, ut Matrimonium consum-
ment; quo tempore si nequeant consummare, non am-
plius permittuntur cohabitare; ad consummandum Ma-
trimonium; quia iudicatur adesse impotentia perpetua,
consequenter invalidum esse Matrimonium; ideoque
parationem esse faciendam propter periculum inconti-
nentiae: secluso tamen illo periculo iura permittunt, ut
habeat tantum pro sorore, quam non potest habere ux-
orem; ut constat ex cap. *Laudabilem*, & cap. *Requisivisti*,
quæst. 1.

Conc. Trid. sess. 24. cap. 6. de ref. Matrim. adiunxit de-
cretum tertium impedimentum, scilicet *Raptum*, de re vitæ.
*Inter raptorem, & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris
manserit, nullum posse consistere Matrimonium.* Quod quidem
decretum etiam locum habere existimant Henricus, &
Zerola; Petrus de Ledesma & alii apud Aug. Barbo-
sam remissionem ad citatæ sess. 24. c. 6. quando puella consentit
quidem in raptum, sed invitis parentibus; quamvis id
regit Regin. Sanch. Lessius, & alii apud eundem.

Quæres; quis in supra dictis impedimentis dispensare
possit. Respond. 1. Romanum Pontificem; pro summa
quam obtinet in Ecclesia; potestate dispensare posse in
omnibus impedimentis, quæ iure Ecclesiastico Matrimo-
nium impediunt, aut dirimunt, ut ex communi Theo-
logorū omnium consensu docet Bonae, sup. pu. 15. Resp. 2. Ep-
iscopum dispensare posse in impedimentis non dirimen-
tibus, excepto voto castitatis perpetuæ & religionis; imo
etiam aliquando in impedimentis dirimentibus, qui
post contractum bona fide Matrimonium deprehendun-
tur; quando scilicet impedimentum est occultum, & Ma-
trimonium manifestum, ipsique coniuges non possunt
absque magno scandalo separari, nec ad summum Pon-
ficem patet recursus propter paupertatem, aut alias ma-
gnas difficultates. Ita Petrus de Ledesma, Peres, Sanchez,
Valentia

Valentia, Riccius, & alii apud eundem Bonacinam supra, qui etiam censent, non modò post contractum Matrimonium, sed & antequam contrahatur, Episcopum posse ob urgentissimam aliquam necessitatem ex praesumpta summi Pontificis tacita facultate in iisdem impedimentis dimittentibus interdum dispensare.

SECTIO VI.

De sponsalibus.

SPONSALIA, quæ à spondendo, seu sponte promittendo dicta sunt, significant spontaneam promissionem mutuam inter virum & foeminam de Matrimonio in futurum contrahendo: sponsaliorum enim obligatio non contrahitur per solum desiderium, aut propositum contrahendi Matrimonii, nisi intercedat promissio, eaq; mutua & reciproca, ut docet & probat Sanch. lib. 1. de sponsal. disp. 1. disp. 12. nec ad illius validitatem requiritur praesentia Parochi, aut testium, ut observat idem Sanch. quamvis servari debeat laudabilis illa consuetudo, quæ in universa propemodum Ecclesia vim legis obtinuit, ut antequam Matrimonium per verba de presenti contrahatur, sponsalia in facie Ecclesiae, seu coram Parocho, & testibus celebrentur: super qua re consuli debent cuiusque Dioecesis consuetudines, & leges particulares.

Ad validitatem autem sponsaliorum requiritur in primis, ut contrahentes saltem ætatis annum septimum expleverint, ante quam ætatem ad sponsalia contrahenda censentur inhabiles, ut constat ex cap. *Literas*, & cap. *Accessit*, de desponsatione impuberum. Requiritur praeterea, ut usum rationis habeant, & cum ea deliberatione operentur, quæ ad plenum & perfectum consensum necessaria est, ut docet Tolet. li. 7. c. 20. Requiritur denique, ut verè & ex animo promittant, atque se obligare intendant: qui enim fide tantum promitteret, graviter quidè peccaret, & ad

& ad compensanda damna ex promissionis illius fictione
provenientia teneretur; nulla tamen in foro conscientie
contraheret sponsalia, ut fuse docet & probat Sanch. *supra*
disp. 9. & seq.

Quæres 1. quænam sit obligatio sponsaliorum. Respon-
detur, veris sponsalibus, id est, ex promissione illa mutua in
viri & mulierem, sive privatim, sive in facie Ecclesiæ
facta, oriri obligationem sub peccato mortali ad illam
parte utriusque adimplendam. Ita S. Thom. Palud. Sec.
Henric. & alii, quibus subscribit Sanch. disp. 27. unde
alter sponsorum promissis stare non velit, per iudicem Ec-
clesiasticum, etiam adhibitis censuris, ad illorum execu-
tionem compelli potest; ut habetur cap. *Ex litteris* sponsa-
libus, nisi forte attentis circumstantiis, & propter diffi-
ciliores perpetuas, aliaque gravia, mala, & scandala, quæ ex
invitis, & coactis nuptiis merito timeri possunt, aliter
faciendum esse iudex prudenter arbitretur; unde etiam cap.
Requisivit, de sponsalibus, & Matrimonio dicitur, *in*
casu monitione, potius quam coactione opus esse.

Quæres 2. quibus modis sponsalia dissolvantur. Respon-
detur, id variis, & multis modis fieri posse: præcipuos hic, & no-
gis ordinarios subiicimus.

Solvuntur igitur sponsalia 1. per mutuum consensum
& mutua ipsorum sponsorum remissionem libere
factam, ut ex communi Theologorum consensu docet Bo-
nac. qu. 1. de sponsal. pu. 10. Secundò per ingressum religio-
nis alterutrius sponsorum, etiam si professionem non
mittat, ut habetur cap. *Ex publico* de conversione coniuga-
torum, & docet Toletus lib. 7. c. 21. & Bonacina *supra* pu.
1. qui rectè ibidem subdit, quòd si quis post sponsalia
contracta virginem spe nuptiarum defloravit; tunc illi
ducere tenetur, nec religiosum statum amplecti cum
toto illius damno licitè potest. Tertiò solvuntur sponsalia
per Ordinis maioris susceptionem, ut habetur ex cap.
Scriptis 27. quæst. 2. Quarto per Matrimonium de præse-
nti cum altera contractum, quamvis peccet mortaliter
sic contrahit, ut habetur cap. *Sicut ex litteris*, de sponsa-

bus. Quinto per fornicationem unius sponforum post sponsalia contracta, ut habetur ex capite *Quemadmodum* de iureiurando: quamvis enim qui fornicationem commisit ex parte sua obligatus remaneat ad sponsalia implenda, alter tamen innocens potest ab illis resilire si velit. Sexto denique per notabilem aliquam mutationem post sponsalia contracta supervenientem, quæ si ab initio extitisset, aut prævisa fuisset, viri prudentis iudicio à sponsalibus contrahendis meritò absterruisset, ut si alter sponforum in lepram aut alium morbum incurabilem incidat; si notabilem famæ aut bonorum iacturam patiatur; si graves inter sponfos, aut parentes illorum inimicitie oriantur; Si sponsa dotem promissam afferre nequeat; si sponfus patrium solum mutare, vel vagari cum gravi sponsæ incommodo constituat; imò, etiamsi aliqua eiusmodi causa extiterit tempore sponsaliorum, nec nisi post illa contracta deprehendatur: in his enim & similibus casibus, qui iudicio viri prudentis dignosci debent, sponsalia dissolvi possunt. Ita Petrus de Ledesma, Reginaldus, Riccius, & alii apud Bonacinam. *suprà*. puc. 8.

Quæres tertio, utrum ad solvenda sponsalia iudicis Ecclesiastici auctoritate opus sit. Respond. ex Nav. Sylv. & aliis apud Layman part. 1. de spons. cap. 2. si causa solvendi Matrimonia moraliter certa sit, nulla iudicis Ecclesiastici auctoritate opus esse; nisi ratione vitandi scandali, quando sponsalia publicè contracta sunt: unde etiam in multis Diocesisibus observatur, ut non liceat à sponsalibus publicè notis resilire, nisi causa prius ad Ordinarium delata & ab ipso probata.

Atque hæcenus de Sacramentis ad maiorem authoris illorum gloriam.

TRAC-

TRACTATUS SECVNDVS, DE ACTIBVS HVMANIS

Iuxta diuinæ legis normam dirigendis.

VONIAM gratiarum cœlestium fontes in Sacramentis; ea potissimum ratione per Christi merita nobis reclusi sunt, ut earum auxilio excitati, & subnixi, ad prepositum nobis finem, beatitudinem scilicet æternam perveniamus; nec aliter (ut docet S. Thomas 1. 2. in præmi q. 6.) quàm per actus aliquos nobis proprios ad illam tendere queamus; eundemque sit de virtute in virtutem, iuxta propheticum dictum Psalm. 83. & ascensiones in corde nostro dispensanda, ut videatur Deus deorum in Sion; idcirco doctrinæ Theologicæ ordo postulat, ut nunc ipsos humanos actus consideremus, perspiciamusque, quinam actus ad beatitudinem illam æternam consequendam, apti sint & idonei, & e contra, quibusnam actibus ab ipsa beatitudine consequenda præpediamur.

CAPVT I.

De actibus humanis in genere.

SECTIO I.

Quis sit actus humanus propriè dictus.

OSERVANDVM est ex S. Thoma 1. 2. q. 1. a. 1. actus illos, qui ab homine eliciuntur, dupliciter spectari posse; scilicet in genere naturæ, quoad suam entitatem præcisè; & in genere moris, quoad libertatem cum qua

qua exercentur, & quoad ea quae fundantur in ipsa libertate, ut esse capaces laudis, vel vituperii, meriti vel demeriti: priori modo dicuntur actus hominis, posteriori vero actus humani: unde fit, ut per actum hominis intelligatur actus ille, qui ab homine fit: quocunque tandem modo fiat; actus vero humanus ille dicatur, qui fit ab homine in quantum homo; seu in quantum est Dominus actuum suorum, quando scilicet per rationem & voluntatem operatur: ac proinde secundum mentem S. Doctoris & communem theologorum doctrinam, ad propriam actus humani rationem duo requiruntur; primo ut sit voluntarius, secundo ut sit liber. Illum hic considerabimus prout voluntarius est; de eodem vero prout liber est in seq. sect. agemus.

Actus igitur voluntarius is est (ut docet S. Damasc. lib. 2. de fide cap. 14.) cuius principium est in ipso agente cognoscente: unde sequitur, ad rationem voluntarii duo requiri. Primum est, ut procedat à principio intrinseco; si enim quis invitus, ac renitens ab extrinseco moveatur, motus ille non est voluntarius. Secundum est, ut procedat à principio cognoscente voluntas enim non fertur in incognitum: cuius quidem conditionis defectu motus lapidis quo fertur deorsum, quavis sit naturalis, non est tamen voluntarius: quia licet sit à principio intrinseco (propria enim gravitate movetur) non movetur tamen cum cognitione: motus autem animalis, cum ex aliqua cognitione imperfecta procedat, non nisi imperfectè voluntarius, seu potius spontaneus dicitur: proindeque ratio voluntarii solis actibus hominis proprie, & perfecte convenit; & à fortiori actibus Angelorum & ipsius Dei.

Porro ipsius humanae voluntatis actus duplicis sunt generis, alii siquidem sunt elicti, alii imperati. Actus elicti sunt illi, qui primo & per se exercentur, seu eliciuntur ab ipsa voluntate tanquam à proxima potentia. Actus vero imperati exercentur imperio ipsius voluntatis, & alicuius volitionis praecedentis, siue ab ipsa voluntate,

quae

quæ sibi aliquos actus imperat; siue ab aliis potentiis
ipsa voluntate distinctis, quæ per illam ad agendum mo-
ventur & applicantur.

Cum autem voluntas (vt communiter docent Theo-
logi cum S. Thoma q. 8. a. 2.) sit tantum vel finis, vel
mediorum; tres enumerantur actus illius elicitici circa
finem, scilicet volitio, intentio & fruius; qui actus sunt
eodem cum amore, desiderio, & gaudio. Gaudium seu fru-
itio versatur circa finem obtentum, seu circa bonum præ-
sens; desiderium, seu intentio circa finem obtinendum
seu circa bonum absens; amor & volitio circa finem
bonum, abstrahendo ab eius absentia vel presentia; Quo-
bus ex aduerso respondent odium, timor, & tristitia circa
malum. Tres item sunt actus voluntatis elicitici circa me-
dia; scilicet electio, consensus, & usus: electione voluntas
præfert, & amplectitur vnum medium præ aliis; consensu
approbat iudicium intellectus circa illud medium; usu ap-
plicat potentias ad executionem.

Quarant Theologi, vtrum electio, & intentio sint
per actus inter se realiter distincti; seu an voluntas vna
eodem actu possit velle finem & media. Resp. iuxta po-
bilibiorem sententiam, quæ est etiam S. Doctoris q. 8. a. 4.
quod, quamvis hi duo voluntatis actus, vt plurimum
inter se distinguantur, absolutè tamen loquendo potest
voluntas vno & eodem actu velle finem ac media; sicut
potest intellectus principium & conclusionem eodem
actu cognoscere.

Quod verò spectat ad actus imperatos, tot sunt, & tam
multiplices & varii, quot & quam multipliciter ab ipsa
voluntate, aut aliis potentiis, ad eiusdem voluntatis im-
perium exerceri possunt: de quibus omnibus plenius tra-
gunt Philosophi in Ethicis; & videri potest S. Doctor q. 17.
qua st. 17.

Cæterum docet idem S. Thomas, omnes actus
voluntate humana procedunt, siue elicitos, siue impera-
tos, essentiali suam differentiam ac speciem desumunt
à fine proximo, quem agens spectat & intendit; hoc

à ratione seu motivo, quo movetur voluntas ad aliquid appetendum & volendum, & è contra: quod motivum vocatur etiam obiectum formale ipsius voluntatis. Vnde sequitur actus illos, qui habent eundem finem proximū, seu idem obiectum formale, esse eiusdem speciei; tamen si habeant diversa obiecta materialia: v. g. si quis ieiunet, & eleēmosynam largiatur purè ob amorem Dei, ut illi placeat, ut gloriam illi deferat; ieiunium illud, & eleēmosyna erunt formaliter actus charitatis, quamvis materialiter ad virtutes specie diversas, abstinentiæ scilicet & misericordiæ, pertineant: & è contra illos actus distinguere specie, qui, licet habeant idem obiectum materiale, à motivis specie distinctis oriuntur: e. g. oratio, quæ materialiter considerata est actus virtutis, religionis, si fiat ex motivo satisfaciendi Deo pro peccatis, erit actus Pœnitentiæ, si ex motivo alicuius alterius virtutis, ad virtutem illam pertinebit.

SECTIO II.

Quis Actus verè & propriè sit liber.

DICENDUM est, actus humani libertatem in eo consistere, ut eliciatur, vel imperetur à libera voluntate, ut sic; seu quatenus libera est, & liberè operatur, illa autem voluntas dicitur libera, & liberè operari, quæ nullam in agendo nequè coactionem, neque necessitatem patitur; sed positis omnibus ad agendum prærequisitis, libera semper manet & indifferens, siue quoad exercitium, siue quoad specificationem actus, seu ad agendum, vel non agendum; ad hoc vel illud agendum.

Hæc assertio duas habet partes: in prima dicimus, actum illum liberum esse, qui elicitur, vel imperatur à libera voluntate: libertas enim propriè & primò ipsi voluntati cōpetit, & ex illa in actum derivatur, quod per se patet.

In secunda parte dicimus, libertatem voluntatis in eo consistere; quod voluntas nullam neque coactionem neque

neq; necessitatem patitur: sed positis omnibus ad agendum prærequisitis, libera manet, & indifferens ad agendum vel non agendum, ad hoc vel illud agendum. Hæc propositio (quæ de fide esse asserit Iſam, Dist. 1. de lib. arb. art. 2.) probatur 1. ex script. Deut. 30. *Testes in vobis die cælum & terram: quod proposuerim vobis vitam & mortem &c. Elige ergo vitam: 2. Reg. 24. Hæc dicit Dominus: Triumphant datur optio, elige unum quod volueris ex his.*

Probatur 2. ex S. Athanasio orat. ad Gentes. *Anima, quiquit, cognoscens liberum sui arbitrium, videt se posse uti corpore partibus ad utraque, ad bona, & ad mala.* S. Cyrillo Alexand. lib. 4. in S. Ioan. *Liberum est, inquit, & propria electione in minimis in utrumque deflectere, aut in dextram, partem aut sinistram; in virtutem d. o. vel vitium.* S. Cypr. epist. 55. *Hæc inquit, libertati sue relictus, & in arbitrio proprio constitutus, sibi met ipse vel mortem appetit, vel salutem.* Et S. Anselmus in priori parte libri de concordia lib. arbitrii cum prædestinatione Dei & prædestinatione, ubi expressè dicit. *Deum non volentis voluntatem nulla necessitate cogi, aut prohiberi ad agendum, vel non volendum.* Ibidem fusè explicat, & prædictam necessitatem antecedentem, quæ voluntas ad unum quod determinatur, libero arbitrio adversari; docetque voluntatem indifferentem esse ad oppositorum alterum eligendum; quamvis, postquam unum re ipsa delegit, necessitatem quandam ipsa sibi faciat, quam consequentem vocant Theologi, quæ ex ipsa effectus positione sequitur.

Ad faciliorem verò intelligentiam eorum, quæ de libertate voluntatis humanæ in actibus suis dicta sunt, postea dicentur, duo sunt hic observanda. Primum est hoc, ut voluntas libere operetur, requirit præviā rationis advertentiam & deliberationem; id est, ut voluntas simpliciter intellectum ad considerationem convenientiæ vel disconvenientiæ, quæ in quolibet obiecto appetiti creato reperitur; hæc enim consideratio, & determinatio intellectus, quamvis non sit causa libertatis, quæ

quam voluntas humana ex se, & ex innata sibi indifferentia obtinet; est tamen conditio, sine qua voluntas libertate illa in actibus suis uti non posset: per illam enim obiectum proponitur voluntati cum variarum rationum oppositione, & quadam veluti indifferentia: nullum siquidem est obiectum creatum, in quo intellectus humanus varias & oppositas rationes convenientiæ & disconvenientiæ non deprehendat: unde proposito sic quovis obiecto creato, voluntas semper manet indifferens ad illud appetendum, vel repudiandum. Quod si advertentia illa, aut deliberatio intellectus secundum quid impediatur, actus à voluntate elicited vel imperatus, erit tantum secundum quid liber: si omnino & totaliter impediatur, ut contingere potest ex aliqua vehementi passione, aut distractione, actus ille omni prorsus libertate carebit, preindeque omni ratione meriti vel demeriti: quod fufius explicabitur infra, cum agetur de peccatis.

Secundum est, actum primum intellectus, seu primam cogitationem, quæ in quovis negotio deliberationem & voluntatis imperium præcedit, esse quidem actum hominis: non verò actum humanum, cum non sit liber, omnis enim actus liber à voluntate debet elici aut imperari: sed primus ille actus intellectus, seu prima cogitatio, non est à voluntate, quæ in incognitum ferri non potest; sed vel ab obiecto aliquo sensibus externis occurrente, vel immediate ab ipso Deo intellectum excitante, interdum etiam ab Angelo bono vel malo species imaginativas commovente: unde tamen non sequitur, hominem ab eiusmodi prima cogitatione determinari, aut necessitari ad aliquid volendum, quando humano modo agit, seu quando advertit se illud velle, licet nullam adhuc rationem disconvenientiæ deprehendat in obiecto illo quod per primam cogitationem proponitur, potest enim

enim tunc illius voluntas ob summum quod obtinetur in se, quam in alias potentias dominium, posita quacunque pravia cogitatione, & quocunque iudicio prae ipsius intellectus, vel actum suum suspendere, vel inter actum applicare ad considerationem magis attentam eiusdem obiecti & circumstantiarum eius, & sic cum plena deliberatione rationis ad illud appetendum, vel determinandum se ipsam determinare.

SECTIO III.

Undenam actus humanus bonitatem suam, vel malitiam desumat.

Duplex bonitas in quolibet humano actu spectatur, naturalis scilicet & moralis. Bonitas naturalis consistit in integritate, seu aggregatione eorum omnium, quae naturaliter ad ipsius actus entitatem requiruntur: bonitas vero moralis in integritate, seu aggregatione eorum omnium, quae cuilibet actui humano secundum rectam rationem conveniunt. Et de hac bonitate moralis quaestio proposita intelligi debet; undenam scilicet bonitas, seu rectitudo moralis, vel malitia moralis, proposita, in quemlibet actum humanum derivetur. Proponitur in resolutione.

Dicendum 1. bonitatem, vel malitiam actus humani illius obiecto desumi. Ita S. Thom. q. 18. a. 2. & contra scriptura: Osee 9. *facti sunt abominabiles sicut ea quae derunt*: ex quibus verbis patet, malitiam humanorum actuum, ob quam fit homo Deo abominabilis, provenire ex obiectis malis, quae diligit, & quibus adharet: unde Aug. epist. 52 ad Macedon. dicit quod, *Mores nostri, quod unusquisque diligit, diiudicari solent*. Et probari potest ea potest inductione: ideo enim velle orare censetur bonum; quia oratio (quae est obiectum illius voluntatis est ex se moraliter bona; & contra velle furari est malum quia furtum (quod est illius obiectum) malum est.

Dicendum est, bonitatem, vel malitiam actus humani desumi ex illius circumstantiis. Ita S. Thomas: & satis constat ex eo, quod passim in scripturis actiones plurimae propter circumstantias aliquas bonas, vel malas laudantur, vel vituperantur; ut S. Matth. 6. laudatur eleemosyna, & oratio facta in abscondito; & S. Luc. 21. commendatur eleemosyna duorum minutorum, & aliis majoribus donis praefertur ob circumstantiam personae viduae & pauperis; & ejusdem S. Luc. 16. ommissio eleemosynae ex variis circumstantiis, in persona divitis epulonis culpabilior esse demonstratur.

Verumtamen assertio hæc facilius intelligi possit, quædam hic observanda sunt. Primum est, circumstantiarum nomine à Theologis significari accidentia quædam actus humani, sic dicta, quod illum veluti circumstantent, ipsique jam per obiectum suum in aliqua specie boni, vel mali constituto adveniant.

Secundum est, non omnia, quæ actum humanum circumstant, inter ejus circumstantias numerari: sed ea tantum, quæ ita illum circumstant, ut ad ejus bonitatem aut malitiam aliquid conferant: e.g. nihil interest, an percussio manu dextra, vel sinistra facta fuerit, sed attendi debet, an quis fuste, vel gladio, patrem, an hominem incognitum percusserit.

Tertium est, septem præcipuas actus humani circumstantias à S. Doctore Quæst. 7. a. 3. numerari, quæ hoc versiculo comprehenduntur;

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Quis personæ agentis qualitatem designat. *Quid*, obiecti conditionem: *ubi*, locum: *Quibus auxiliis*, actionis adjumenta: *Cur*, ejusdem actionis finem: *Quomodo*, magnitudinem seu intentionem affectus, advertentiam rationis, &c. *Quando*, tempus quo actio peracta, ejusque actionis durationem. Quæ quidem circumstantiæ non omnes & singulæ simul, sed modò hæ, modò illæ quemlibet actum humanum afficiunt; ad illiusque proinde bonitatem, vel malitiam conferre possunt.

Quartum est, ex suprà enumeratis circumstantiis quædam

dam augere, vel minuere bonitatem vel malitiam actus intra eandem speciem, e. g. malum est percutere iniuste quemvis hominem, peius est percutere benefactorem alias vero addere actui bonitatem vel malitiam specie distinctam, e. g. percutere Secerdotem: in illa enim percussione præter malitiam, quæ illi propria est, quatenus iustitiæ repugnat, circumstantia personæ sacre percussæ inducit in ipsum actum novam, & specie distinctam sacrilegij malitiam, & deformitatem.

Dicendum 3. bonitatem, vel malitiam actus humani desumi quoque ex fine in quem actus dirigitur ab operante. Ita S. Tom. 2. 4. & constat ex his Christi Domini verbis S. Matth. 6. attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestram: quæ verba explicans S. Ambrosius in capit. 1. S. Luc. bona est, inquit, misericordia bona est oratio; sed potest iniuste fieri, si iactantia causa aliquis pauperi largiatur, ut videatur ab hominibus Et Aug. in ps. 31. Non valde, inquit, attendas quid homo faciat sed quid cum facit, aspiciat.

Ex his colligitur secundum mentem S. Doctoris bonitatem, vel malitiam actus humani ex his tribus præteritis pendere; scilicet ex objecto, circumstantiis, & fine; hac tamen differentia, quod, ut actus aliquis censetur malus, sufficiat quocunque defectus moralis, sive ex parte objecti, sive ex parte finis, aut circumstantiæ alicuius; ut verò bonus sit, requiratur objectum moraliter bonum, finis bonus & honestus, & præterea, ut ejusmodi actus nulla prava circumstantia vitietur: bonum siquidem (ut docet S. Dion. cap. d. divi. nomin. (pendet ex integra causa, malum ex quocunque defectu.

Dicet aliquis, frustra & superflue dici, actum humanum bonitatem vel malitiam desumere ex fine, cum ipse finis inter circumstantias numeretur.

Resp. ideo speciatim considerari bonitatem vel malitiam, quæ ex fine in actum humanum derivatur; quia finis præ aliis circumstantiis hoc habet peculiare, quod non

modò actum humanum circumstet; sed etiam in illum speciali, modo influat; habeatque rationem non solum circumstantiæ, sed etiam causæ moralis.

Quæres, quanam relatio actus humani in finem sit necessaria, ut ex ipso fine bonitatem, vel malitiam recipiat. Resp relationem illam; esse debere vel actualem, vel saltem virtualem; id est, necessarium esse, ut operans actualiter referat, aut saltem antea retulerit actionem suam in eum finem, ita ut virtute illius relationis actio ab eo exercetur: quia necesse est, ut finis influat in actionem: influere autem non potest, nisi uno ex his duobus modis moveat operantem ad agendum: quod ut clariùs adhuc fiat, observandum est, finem alium esse operis, alium operantis: finis operis est ipsius actioni intrinsecus, ideoque illi moralem essentiam seu speciem tribuit, e.g. ut quis ex misericordiæ motivo pauperi det eleemosynam, non est opus ulla explicita relatione ad talem finem; sufficit enim ut largiens eleemosynam, cognoscat se misericordiæ opus exercere, illudque libere exercere velit. Alter est finis operantis, qui & extrinsecus dicitur, quem ipse operans suo arbitratu sibi præstituit, veluti si detur eleemosyna, ut satisfaciatur pro peccatis; ad hoc autem, ut ejusmodi finis bonitatem suam actui communicet, debet in illum influere, quod præstare non potest, nisi operans actualiter, aut saltem virtualiter actionem suam in illum referat.

SECTIO. IV.

An detur aliquis actus indifferens, seu qui nec bonus, nec malus sit.

DUPLIX quæstionis propositæ sensus esse potest: primò, an detur actus aliquis humanus indifferens secundum speciem; seu qui ex parte objecti sui nec bonitatem habeat, nec malitiam moralem: secundò, an detur etiam talis actus indifferens secundum individuum, id est, qui propter à nobis hîc & nunc advertente ratione libere exercetur,

O 2

mal-

nullo ex capite bonus sit, vel malus moraliter. Pro cuius resolutione.

Dicendum 1. dari aliquem actum humanum, qui sit indifferens secundum speciem. Ita Thom. q. 18. a. 8. & cum eo communiter omnes Theologi id etiam expresse docet S. Aug. lib. 2. de serm. Domini in monte cap. 28. ubi explicans illud Domini Matth. 7. *Nolite iudicare, ut non iudicemini*, & concilians cum aliis eiusdem Christi Domini verbis ibidem *A fructibus eorum cognoscetis eos*, ait, hoc posterius dictum intelligendum esse de manifestis operibus, quae non possunt bono animo fieri, cuiusmodi sunt blasphemiae, furta: prius verò de operibus indifferentibus, cuiusmodi est ciborum sumptio, &c. unde hoc modo concludit; *Sunt ergo quaedam facta media, quae ignoramus quo animo fiant, quia & bono & malo fieri possunt; de quibus temerarium est iudicare, maxime ut condemnemus.*

Dicendum 2. quòd quamvis probabile sit nullos dari actus humanos indifferentes in individuo, propter plurimorum Theologorum praesertimque S. Doctoris, art. 9. auctoritatem, qui eiusmodi dari actus negant; probabilius tamen videri dari aliquos eiusmodi actus in individuo, qui nec boni sint, nec mali moraliter. Ita S. Bonav. in 2. dist. 41. a. 1. q. 4. & plures alii, quos citat & sequitur Lel. in quaest. 11. art. 9. dub. 10. Et probatur auctoritate S. Hieron. epist. ad S. Aug. quae est 15. inter Augustinianas, ubi sic loquitur: *Inter utrumque (bonum scilicet & malum) indifferens est ambulare, navibus capitis purgamenta projicere, &c. nec bonum nec malum est, siue enim feceris, siue non feceris, iustitiam habebis, nec iniustitiam.* Item S. Gregor. hom. 27. in Evang. ubi loquens de dilectione proximorum, quae procedit non ex charitate, sed ex affectu cognationis & carnis, ex una parte negat talem dilectionem esse actum virtutis, ex altera vero affirmat malam non esse, nec ei facti eloquia contradicere: unde sequitur, esse indifferentem cum nec bona nec mala sit.

Probatur praeterea ex eo, quòd appetitio commodi & fuga incommodi naturalis non est mala ex obiecto, ut patet

separet; neque etiam bona moraliter, cum non pertineat ad ullam virtutem moralem: ergo quando quis simpliciter appetit commodum, aut refugit incommodum aliquod naturale, eius actio nec bona mala est, ac proinde indifferens.

Dices, illam appetitionem esse malam, eo quod non referatur in finem aliquem bonum & honestum; cum teneatur homo actiones suas semper in aliquem finem bonum & honestum referre.

Resp. 1. negando teneri hominem ad actiones suas in finem bonum & honestum referendas, ut sint bonæ & honestæ moraliter: quod etiam negant S. Bonav. supra & plurimi alii graves authores, quos citat Isamb. disp. 7. in 1. 2. ad qu. 18. art. 2. asseruntque ad hoc, ut actus humanus sit bonus moraliter, satis esse, ut eius obiectum in quod voluntas liberè fertur, sit moraliter bonum & honestum; nec ulterius requiri, ut ab operante in bonum aliquem finem referatur.

Resp. 2. quamvis concedatur, teneri hominem ad actiones suas in finem bonum, & honestum referendas, ut sint bonæ & honestæ moraliter; inde tamen non sequi defectu eiusmodi relationis actiones illas esse malas, sed tantum non esse bonas & honestas, quod ultro fatemur, ac proinde indifferentes.

Instabis, actiones illas fore otiosas, ac proinde malas.

Resp. negando actiones illas, quæ in finem moraliter bonum non referuntur, esse otiosas; quia (ut docet S. Bonavent. supra) possunt ipsi naturæ esse necessariae vel utiles; quod sufficit, ut otiosæ minimè censeantur.

Quamvis autem hæc sententia, quæ asserit dari posse actus aliquos in individuo indifferentes, probabilis sit & tuta, & etiam in praxi conducere videatur ad evitanda multa peccata, quæ secundum oppositam sententiam frequentissimè committi possent; hoc tamen ob stare non debet, quin unusquisque peculiari studio curet omnes & singulos actus suos in finem aliquem optimum & Deo acceptissimum

acceptissimum referre, juxta consilium Apostoli 1. Corin. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*: quod explicans S. Basil. hom. sanctam Iulittam martyrem sic loquitur; *Accumbens mensa, ora; estans panem, largitori gratiam rependito; bibis vinum, memento ejus qui illud tibi dedit ad letitiam & infirmitatis solamen, tunicam induis, gratias agito benigno datori; suffragans in caelum & siderum pulchritudinem intueris, proside Deo & oleum, qui omnia hac in sapientia condidit, &c.*

SECTIO V.

Primum ad hoc, ut quis bene operetur, teneatur sequi conscientia dictamen.

QUONIAM ex hujus quaestionis recta intelligentia tanquam ex certo aliquo principio, pendet resolutio plurimarum difficultatum ipsius Theologiae moralis, idcirco paulò fusiores illius explicationem proponimus, eamque majoris facilitatis gratia in aliquot paragraphos distinguemus.

§.

Quid sit conscientia, & quotuplex.

OBSERVANDUM est juxta doctrinam S. Thomae 1. 2. q. 79. a. 12. & 15. hanc esse differentiam inter conscientiam, & synderesim; quòd synderesis sit habitus naturaliter nobis insitus principiorum practitorum; principia autem practica sunt quaedam regulae universales, & se notae, circa directionem actionum humanarum, &c. si *Quaedam lumina virtutum* (ut loquitur Aug. lib. 2. de arb. c. 10.) cujusmodi sunt: *iuste esse vivendum: sua cuique se reddenda, &c.*

Conscientia autem est actus intellectus quo apprehendimus cognitionem illam universalem practicam actionum licet singulari, & judicamus hic & nunc aliquid agendum

tanquam bonum, vel devitandum tanquam malum e.g. ex illo principio universali; quod malum & peccatum omne devitandum sit; conscientia hanc deducit conclusionem: ergo hoc furtum, quod est malum & peccatum, devitandum est. Hinc S. Basil. hom. in principium Prov. dicit in nobis esse *Judicium quoddam naturale, quo ab iniquis bonis facile discernimus.*

Hæc verò conscientia judicat tum de actionibus præteritis, eas vel accusando tanquam male factas, vel tanquam recte factas commendando, juxta illud Apostoli Rom. 2. *Testimonium reddente illius conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus:* tum de actionibus futuris, dictando scilicet ea quæ agenda sunt, tanquam bona; aut quæ omittenda sunt, tanquam mala: unde idem S. Basil. supra dicit, intra cordis arcana Tribunal quoddam esse constitutum, in quo quælibet agenda velut in trutina, & lance suspenduntur & libruntur.

Sicut autem judicium illud practicum multipliciter se habere potest circa actiones particulares, sic etiam à Theologis conscientia multiplex esse dicitur: alia siquidem est conscientia recta, alia errans, alia scrupulosa, alia dubia.

Conscientia recta dicitur, quando judicium practicum intellectus verum est, ac rectæ rationi consentaneum: errans, quando falsum est: scrupulosa, quando inani & frivolæ ratione suspicatur, aut formidat illic malum & peccatum esse, ubi re vera non est; dubia denique est, cum neutri parti determinatum assensum præbet, sed inter utramque fluctuat. De singulis breviter agendum est, & videndum, qua ratione quis obligetur quocumque in casu conscientia dictamen sequi.

§. II.

Quæ sit obligatio conscientia rectæ.

QUÆSTIONIS sensus est, an semper quis obligetur sequi dictamen conscientia aliquid recte præcipien-

ciipientis, aut prohibentis, seu iudicantis hinc & nunc cumbere obligationem, ad aliquid faciendum vel omittendum. Pro cuius resolutione.

Dicendum est, iudicium & dictamen illud conscientie recte ita obligare hominem, ut delinquat & peccet, ac illud in operando sequatur. Ratio est, quia conscientia seu iudicium illud intellectus practici recte aliquid praecipientis aut prohibentis, est proxima regula voluntatis operantis, vel moventis alias potentias ad operandum, docet S. Thom. 1. 2. q. 17. a. 3. & 9. per illud siquidem iudicium voluntati innotescit, & quasi intimatur bonitas moralis, vel pravitas obiecti, circumstantiarum, & finis: unde sequitur, voluntatem a regula sua deviare, ac proinde peccare, nisi conscientiam recte praecipientem in operando sequatur.

Diximus conscientiam, seu iudicium rationis esse proximam regulam humanae voluntatis, & operationum eius: alia est enim regula remota, quae tamen primaria & principalis, nempe lex aeterna & divina, seu iudicium illud infallibile, quo Deus ab aeterno vidit & determinavit quid in actibus humanis esset bonum aut malum, iustum aut iniustum; quidve in quocunque casu particulari faciendum esset, aut omittendum: quod quidem iudicium divinum unicuique hominum innotescit per ipsius rationis lumen, quod ab illo veluti quidam radius derivat iuxta illud Psalmista Psal. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*: proindeque huic divino iudicio humanum iudicium, seu ipsius conscientiae dictamen, si rectum sit, debet conformari.

§. III.

Qua sit obligatio conscientiae errantis.

SUPPONIMUS duplicem esse ignorantiam, ex qua conscientiae provenire potest: alia enim est ignorantia vincibilis, alia invincibilis. Ignorantia invincibilis illa

Quæ nulla morali diligentia vinci, aut superari potuit; vel quia nunquam venit in mentem dubitare, & ignoratur; vel, licet in mentem venerit, adhibita tamen sufficienti inquisitione ignorantia illa depelli non potuit, nec proinde debuit; cum nemo ad impossibile obligetur: ignorantia verò vincibilis illa est, quæ adhibita morali aliqua diligentia vinci ac superari potuit, ac proinde debuit. Hac distinctione supposita.

Dicendum primò, conscientiam errantem ex ignorantia invincibili obligare voluntatem ita ut peccet, nisi dictamen illius in operando sequatur. Ita S. Thom. q. 18. a. 5. & probatur ex Apostolo Roman. 14. *Scio, & confido in Domino Iesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei, qui existimat quid commune esse, illi commune est:* quibus verbis declarat Apostolus, quòd per gratiam Christi Domini fideles nullo cibo veluti communi, hoc est immundo, inquinantur; nisi quis existimet escam aliquam, v. g. carnem suillam etiam nunc communem, id est, immundam & vetitam esse: quia tunc ejusmodi esca illi foret illicita propter conscientiam errantem; unde subiungit paulò post, *Qui autem discernit, (inter cibos scilicet, existimans aliquos secundum legem Moysis vetitos esse) si manducaverit, damnatus est: quia non ex fide, (id est, quia non agit secundum persuasionem, seu dictamen conscientia) Omne autem, quod non est ex fide, (id est, ut explicat S. Doctor. art. 5. quod fit contra persuasionem, & dictamen conscientia) peccatum est.*

Ratio autem hujus doctrinae ex eodem S. Doctore est; quia, cum objectum voluntatis, sit bonum vel malum moraliter, prout ab operante tale judicatur; ideo si ex ignorantia invincibili judicet, illud esse malum, quod tamen revera malum non est, voluntas illi adharendo consentiet in malum, & proinde in peccatum: è contrà verò, si ex eadem ignorantia judicet esse bonum, quod re vera malum est, voluntas illud amplectendo non peccabit; imò poterit bene operari.

Discendum 2. si error conscientia ex ignorantia vincibili pro

li procedat, tunc voluntatem neque ad operandum, neque ad non operandum obligari, sed ad illum errorem deponendum. Ita S. Thom. art. 6. & S. Bonav. in 2. dist. a. 1. quæst. 3. Ac in primis, quod neque ad operandum neque ad non operandum obligetur, constat ex eo, quod utrobique peccaret (ad quod tamen nullus obligari potest.) operando quidem secundum dictamen conscientie, quia ad malum impellit: nec illius mali ignorantia excusat; quia vincibilis & proinde voluntaria est: non operando verò; quia, si conscientiam illam non deponat, contra illam; quæ qualiscunque sit, est semper proxima voluntatis operantis regula, contra quam nullatenus licitum est: unde Apostolus, *Gal. 5. Testificor inquit vni* *omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universali* *facienda*; in quantum scilicet iudicat ex conscientia erronea vincibili, Mosaicæ legis observationem esse necessariam; unde sequitur, quod ad evitandum peccatum conscientiam illam erroneam deponere teneatur, cum supponimus) id possit vel applicando intellectum attentius considerandum in quo se falli suspicatur, vel alicujus & prudentis viri consilium exquirendo; propriumque iudicium, quod sibi aliquantulum suspectum illius monitis humiliter submittendo.

§. IV.

Quid de conscientia scrupulosa sentiendum sit.

PER CONSCIENTIAM scrupulosam nihil aliud intelligimus (ut supra dictum est) nisi iudicium quoddam imperfectum ex inani aliqua & invola ratione ortum, quo quis suspicatur, vel timetibi peccatum, ubi revera non est: ex quo pater iudicium falsum esse, & sic conscientiam scrupulosam esse quoddam veluti speciem conscientie errantis; proindeque ipsa conscientia scrupulosa idem dicendum esse, quod conscientia erronea vincibili; scilicet illam esse deponendam.

dam; aliàs instare periculum peccandi, si quis ea non de-
posita operetur, vel non operetur secundum dictamen il-
lius.

Vt autem conscientia illa scrupulosa deponatur, atten-
dere quisque debet, quæ sit præcipua & magis ordinaria
scrupulorum sibi in animo suboriri solitorum causa: in
quibusdam enim scrupuli ex ignorantia procedunt; in a-
liis ex quadam mentis inconstantia & fluctuatione; in a-
liis ex ipsius cerebri debilitate, vel frigida & timida com-
plexione, aut etiam ex melancholia, seu atræ bilis redun-
dantia: in aliis ex occulta superbia, quæ aliorum iudicio
subiici renuit: in aliis ex consortio personarum scrupulo-
sarum, aut lectione librorum, in quibus Theologiæ mo-
ralis axiomata quædam rigidiora proponuntur: in aliis
denique ex ipsius dæmonis suggestionibus, Deo ob causas
æquissimas licet minus notas ita permittente.

Perspecta verò illorum scrupulorum causa & origine,
propria & apta remedia adhibenda erunt: & si quidem
ex infirmitate aliqua corporis proveniant, ex medici con-
silio solatia, & subsidia quærere oportebit: si ex ignoran-
tia, doctrinam sanam, & rectam opponere conveniet: si ex
superbia, humilitas erit sectanda, maximè in deponendo
proprio iudicio, illudque piis & salutaribus monitis alte-
rius, quantum expedit, submittendo: si ex dæmonis sugge-
stione, animi fluctuatione, & aut alia simili causa orian-
tur: auxilium divinum humili prece postulandum erit: sed
præcipuum & saluberrimum contra omnia scrupulo-
rum genera remedium est, confessario, aut alteri cui-
piam viro pio, prudenti & docto scrupulos illos, statum-
que animi interiorem fideliter, ac sincere aperire, ejus
consilijs humiliter acquiescere, illiusque iudicium, recla-
mante licet conscientia scrupulosa, quæ nusquam au-
dienda, sed semper deponenda est, constanter sequi. Ita S.
Antoninus, Navar. Valent. & alii apud Laym. tract. i. de
conscient. cap. 6.

Quod si quis aliquando ita scrupulis urgeatur, ut nec
apud se quid facto opus sit statuere, nec adire confessa-
rium,

rium aut à quoquam consilium requirere possit : tunc ipsamet ad scrupulos concipiendos proclivitas sufficiens ratio esse potest, ipsam conscientiam scrupulosam deprensiendi, & penitus abijciendi : imò persona timorata conscientia, quæ citius mori eligeret, quàm data opera displicere, in his casibus, in quibus dignoscere non potest an peccaverit necne, v. g. an consensum plenum & deliberatum tentationi alicui præbuerit ; tunc sibi persuadere potest se non consensisse deliberatè, nec peccatum ullum saltem mortale commississe : cum fieri non possit, quod consensum illum plenè advertisset, si deliberatè tentationi illi consensisset : secus verò dicendum de ijs, qui in peccata mortalia crebrò incurrunt : illis siquidem tutius est in scrupulis rigidiorè partem amplecti, seque peccatores agnoscere & confiteri, quàm sibi periculose adhaerere ; cum tales ut plurimum ob peccandi assuetudinem peccatorum stimulum vix persentiant.

§. V.

Quid sit conscientia dubia, & in dubio quid agendum.

OBSEVANDVM EST, aliud esse dubium juris, aliud verò dubium facti. Dubium juris dicitur illud, quod est de obligatione, vel de legitima facultate agendi aut de legitimo actus valore dividiturque in dubium speculative & dubium practicum. Dubium speculative illud est, quo dubitatur de realiqua utrum licita sit, aut vitiosa, valida, aut invalida; v. g. an talis contractus sit licitus an Matrimonium tali modo contractum sit validum. Dubium practicum est cum in particulari dubitatur, utrum hic & nunc liceat talem contractum inire tali cogitatione consentire.

Dubium vero facti est illud quo ambigitur utrum quid factum sit nec ne; v. g. utrum votum emissum sit, & emissum est, utrum impletum fuerit. His observatis

Dicendum 1. aliquid facere, vel omittere cum conscientia practice dubia, seu cum dubio juris practico, semper est peccatum. Id constat tum ex cap. *Dominus*, de secundis nuptiis, ubi Lucius 3. summus Pontifex declarat illum, qui post secundum matrimonium bona fide contractum dubitare incipit de morte prioris coniugis, & utrum licite possit secunda coningere debitum exigere quam diu in illo dubio hæret, peccare, si debitum exigat: tum etiam ex eo quod ex ponens se deliberatè peccandi periculo peccat ut docet S. Tho. Quodlib. 8. art. 13. atqui operans cum tali dubio practico, exponit se periculo peccandi: ergo peccat.

Dicendum 2. non esse peccatum facere aliquid, vel omittere cum dubio speculativo, dummodo practice iudicet operans, hic & nunc tale opus sibi esse licitum, e.g. quamvis subditus speculativè dubitet, an bellum illud, quod à principe suo geritur, sit iustum, tamen in particulari practice iudicare potest licitum sibi esse in tali bello pugnare, quamdiu ipsi non constat, quod sit iniustum, ut expresse docet S. Aug. Lib. 22. cont. Faust. c. 7. nihil enim obstat quin cum dubio speculativo simul consistere possit iudicium practicum verum & certum quia iudicii speculativi & practici veritas & certitudo ex diversis principiis & rationibus pendet: alia siquidem sunt rationes, ob quas aliquis de iustitia belli à principe suscepti dubitare potest; alia verò, ob quas iudicare potest licitum sibi esse in tali bello pugnare.

Dicendum 3. in dubiis facti, quoties urget necessitas, in qua de salute animæ agitur, tutiorem partem esse semper eligendam. Id constat ex cap. *Si quis autem*, de poenitentia quest. 7. & ex cap. *Iuvenis*, de sponsalibus: unde sequitur, quod in collatione Sacramentorum, quæ ad salutem necessaria sunt, quando dubium aliquod emergit, sententia tutior pro salute illius cui conferuntur, amplectenda sit, e.g. si dubitetur, an puer Baptismum suscepit necne, tutior pro illius salute sententia amplecti debet, quæ est Baptismum illi sub conditione esse conferendum: quod etiam

a fu-

à simili dici debet, quando salus corporalis alicuius periclitatur: tunc enim medicus succurrere tenetur eo medicamento, quod tutius esse iudicat; aliàs graviter peccaret, si eo posthabito experiendi gratià medicamentum minus certum adhiberet.

In aliis verò dubiis, in quibus non est adeò urgens necessitas, neque etiam tam arcta intercedit obligatio tutiorem partem amplectendam (præsertim si grave sit quod incommodum inde sequatur, e.g. qui de natalibus suis dubitat, utrum legitimus, sit an illegitimus) non tenetur semper sequi partem rigidiorem, & tutiorem sed meliorem & benigniorem, dummodò probabilis & certa sit amplecti potest. Ita Navar. cap. 27. numer. 13. Sylv. verbo, *Filius* quaest. 12. vbi Panorm. & alios Doctores citat.

Dicendum 4. in dubio meliorem semper esse conditionem possidentis. Ita habetur regula 65. in 6. ex quo sequitur quod, si quis dubitare incipiat, utrum res quam hactenus bona fide possedit, sua sit vel aliena, nec diligenti inquisitione adhibita id cognoscere possit, tunc illi sibi tuto potest retinere. Ita Ioan. Med. quaest. 17. de restitutione, Sylv. verbo, *Præscriptio*, num. 3. ubi citat Glossam & Panormit. qui hanc sententiam dicit esse communem.

Dicendum 5. in dubio factum non præsumi, sed demonstrari debere. Ita Sor. Suar. Azor, & plures alijs. quos citat & sequitur Laym. tract. 1. de conscientia c. 5. parag. 3. & colligitur L. *In bello*. parag. *facta*. ff. *captivis*, e. g. in dubio, utrum quis votum emisit, non debet censeri obligatus, si autem constet illi de voto emisso, dubitet autem, an illud impleverit, tunc ad illud implendum tenebitur. Ita præter cit. Doctores Suar. lib. 4. de voto cap. 5. Item dubitans, an lex aliqua ita sit vel promulgata; si post diligentem inquisitionem nihil certi deprehendere possit, sed semper æque dubius remaneat, tunc præsumere potest non esse, si verò post legem latam & promulgatam dubitet.

an sit revocata, vel usu contrario abrogata tunc præsump-
tio stat pro lege, proindeque ad illam servandam obliga-
tio est. Ita Lessius in prælect. Theolog. ad q. 19. dub. 10.

Superest una difficultas circa conscientiam dubiam;
nimirum quando quis in eas angustias redigitur, ut quid-
quid faciat, peccatum devitare non posse videatur;
& sic dubius, & anceps apud se est; quid potissimum agere
debeat; v. g. interrogatus quis in privata conversatione
de peccato occulto alterius sibi cognito, dubitat, quid sibi
agendum sit; & verumque peccandi periculum sibi imine-
re videt: si enim negaverit ab illo commissum esse, aut à
se cognitum, mentietur, si vero illud declaraverit, vel aliis
loquendi modis usus fuerit, unde adstantes veritatem fa-
cti conicere possint, famam proximi lædet. & detractio-
nis peccatum incurret.

Resp. in tali casu, & aliis similibus, si nullum aliud pa-
teat effugium neque ullo modo se quis ex eiusmodi an-
gustis liberare possit, tunc id eligere, & agere debet quod
minus malum sibi videtur, & illud agendo conscientiam
peccati deponere, quia iuxta regulam iuris, *Ad impossibile*
nemo potest obligari; quis enim (vt dicit S. Aug. Lib. 3. de lib.
arb. c. 13.) *Peccat in eo, quod nullo modo caveri potest; Neque*
refert, vtrum quis se ipsum sua culpa in hanc perplexita-
tem conjecerit; quia, quidquid sit de præterito, quod in-
eius potestate amplius non est, certe ad evitandum nou-
um peccatum sufficit, vt quis tunc faciat id quod in se est:
Nihil enim quouis tempore (vt recte monet Gerson in regu-
lis moralibus part. 2. tract. 1.) *amplius, ab homine requirit*

Dens; qui (vt declarat Concil. Trident. sess. 6.

cap. 11.) *impossibilia non*
inbet,

SEC-

SECTIO VI.

Verum quis in operando possit sequi sententiam probabiliorē omīssa probabiliori.

QVÆSTIONIS propositæ resolutio lucem majorem præbebit iis, quæ sup. sect. dicta sunt. Nomine autem sententiæ probabilis intelligimus eam, quæ tum ratione probabilis, tum præsertim gravi authoritate nititur; iungimus rationi authoritatem; quia, licet in rebus speculativis, quæ ad fidem non pertinent, argumenta ex ratione ducta sufficiant ad sententiam aliquam non solum probandam, sed etiam demonstrandam; in practica tamen & moralibus, in quibus agitur de recta divinis legis notitia eiusque observatione, aut transgressionis agnoscenda, intellectus humanus sibi ipsi non sufficit, sola ratio humana plerumque caligat, & deficit, ut religiosa experientia teste nimis compertum est. Cum igitur sententia probabilis talis esse debeat, ut, quamvis certa & infallibilis non sit, tutò tamen teneri possit; certè præter argumenta ex ratione ducta, quæ ad eius probabilitatem non parum conferre possunt, gravi aliqua authoritate Doctorum orthodoxorum fulciri debet, ut, si perspicacitate, & acumine ingenii non possumus, saltem demeritis & humilitate id, quod rectum & iustum est, assequamur, & à pravo atque iniusto dignoscamus.

Cum igitur inter sententias probabiles aliquæ probabiliores iudicari possint, quæ firmiori aliqua ratione, plurium Doctorum authoritate nitantur, quaritur an quando licitum sit, & tutum omīssa sententia probabilioris minus probabilem amplecti Pro cuius resolutione.

Dicendum, ex duabus probabilibus sententiis contradiCTORIè oppositis, quæ versantur circa actionem aliquam humanam, utrum ea licita sit, nec ne, potest quis reprobabiliore sequi minus probabilem. Ita Nav. in cap. *quis autem, dist. 7. de poenit, Suarez. tom. 3. disp. 4. o. sect. 1.*

Or. tom 1 lib. 2. cap. 16. quæst. 2. & 4. Med. in 1. 2. quæst. 19.
 art. 6. dub. penult. Isamb. ad prædict. quæst. 19. disp. 9. art. 4.
 Id constat ex eo, quod sicut non semper tenemur sequi id,
 quod est melius, & perfectius; sed sufficit, ut sequamur id,
 quod est bonum, alias consilia omnia Evangelica essent
 in præcepto: sic à pari in opinionibus practicis non tene-
 bimur amplecti id, quod est verisimilius seu id quod ma-
 iorem habet speciem veri tatis talem, ob quam possit prudenter
 iudicare verum præterea ne quidem obligamur ex dua-
 bus probailibus sententijs contradictorie oppositis tuti-
 orem amplecti, sed illa relicta minùs tutam sequi possu-
 mus, e.g.s. Bonav. & quidam alij Doctores asserunt eum,
 qui in peccatum mortale lapsus est ad confitendum sta-
 tum habita confessoris copia obligari; id negat S. Thom.
 In 4. dist. 57. part. 2. art. 2. quæst. 2. in eand. dist. q. 1. a. 3. q. 1.
 & plures alij. Iam quis non vider sententiam S. Bonaven-
 turæ in praxi longe tutiorem, & salubriorem esse, quod
 tamen non obstat, quin sententiam S. Thomæ quivis
 licitè ac tutò sequi possit ergo à simili, poterit quis sen-
 tentia probabiliori relicta, licitè ac tutò sequi minùs pro-
 babilè.

Excipi tamen debet, quando iudex inter partes litigan-
 tes laturus est sententiam: tunc enim, licet unius causa
 probabilis illi videatur si tamen ex allegatis, & probatis.
 alterius causam probabiliorè, ac magis iuri conformem
 deprehendat, tenebitur illi victoriam litis adiudicare. Ita
 Sylv. Sor. & alij, quos citat & sequitur Laym. Tract. 1. de
 de conscap. 5. sect. 3. Ratio est, quia iudex tenetur ligan-
 tibus sententiam dicere secundum merita causæ: est au-
 tem per se notum ex litigantibus illum qui in iudicio
 causam suam secundum leges probabiliorè esse, probavit
 potiori iure mereri. Imo verò (ut ibidem rectè observat) si
 causæ litigantium sint æque probabiles, non est in iudicis
 arbitratu positum, ut litis victoriam adiudicet, cui parti
 maluerit iudex si quidem non est Dominus iuris sed in-
 terpres proindeque tenetur cuique, suum tribuere;
 quod

quod non faceret, si duobus æquale jus ad aliquid haberet, totum uni tribueret, quia sic personarum acceptionem committeret contra juris regulam 12. n. 6. ubi dicitur, *In iudiciis personarum acceptionem habendam non est, quare in tali casu, vel compositionem aliquam æquam consentaneam litigantibus suadere debet; vel etiam imperare potest; vel uni dimidium, alteri dimidium aliorum juris aut rei, de qua lis est, adjudicare.*

CAPVT II.

De Peccatis.

SECTIO I.

Quid sit Peccatum.

QVÆSTIO proposita intelligenda est maxime de peccato originali, quod aliena culpa contrahitur, de quo in priori hujus operis parte tractatum est; sed de peccato actuali, quod proprio voluntate incurritur. Hoc autem peccatum definitur à S. Augustino. Lib. 22. cont. Faust. cap. 27. *Factum, vel concupitum, contra legem Dei æternam, & à S. Thomas 1. 2. q. 71. a. 6. dicitur, peccatum commissionis nihil aliud esse, quàm actum humanum malum, & à recta ratione devium.*

Quod ut clariùs intelligatur, observandum est, ad rationem peccati duo præsertim requiri; nimirum; ut talis actus sit humanus, id est, voluntarius & liber; deinde, ut sit malus & pravus, id est, ut careat debita commensuratione ad suam regulam: regula autem actus humani proxima est recta hominis ratio; (ut supra dictum est) remota vero sed principalis ac primaria, est ipsa lex æterna, quæ per naturalis rationis lumen cuique manifestatur, dicente apostolo Roman. 2. quosvis homines gestare

scriptum
ipsum
dictis de
ad substantia
teriale?
eiusdem
communi
vatio re
æterna,
actum
Peccatum
de civi
humano
illa effect
cap. 7. g
Ansel. l
Non est,
sed tant
Obs
compre
omissio
ad 1.)
ideoque
debet
de aliis
Obs
ad 5. p
verò à
rant se
givero
quod
Dei o
ne S.
ut

scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia
 ipsorum. Atque ideo S. Augustinus & S. Thomas in supra
 dictis definitionibus primo posuerunt id, quod pertinet
 ad substantiam actus humani, tanquam ipsius peccati ma-
 teriale? deinde id, quod pertinet ad rationem mali? ut
 eiusdem peccati formale. Ratio enim formalis peccati (ut
 communiter docent Theologi nihil est aliud, quam pri-
 vatio rectitudinis illius? quam homo ex præscripto legis
 æternæ, & dictamine rectæ rationis inducere tenetur in
 actum suum: unde idem S. Aug. tract. 1. in S. Ioan. dicit
Peccatum esse nihil, quia per verbum factum non est: &c. lib. 12.
 de ciuit. cap. 7. Nemo, inquit, querat causam efficiensem
 humanæ voluntatis? non enim est efficiens sed deficiens? quia nec
 illa effectio est, sed defectio. S. Ambr. lib. de Isaac & anima
 cap. 7. Quid est, inquit, malitia, nisi boni indigentia? & S.
 Ansel. lib. de concordia præscientiæ cum lib. arbit. cap. 1.
*Non est, inquit, iniustitia qualitas, aut actio aut aliqua essentia,
 sed tantum absentia debita iustitiæ.*

Observandum est præterea, in præfatis definitionibus
 comprehendendi peccata, non solum commissionis, sed etiam
 omissionis: nam (ut rectè docet S. Thom. supra in resp.
 ad 1.) affirmatio & negatio reducuntur ad idem genus,
 ideoque in illa definitione per factum, etiam intelligi
 debet non factum; per dictum, non dictum; & sic
 de aliis.

Observandum denique ex eodem S. Doctore in resp.
 ad 5. peccatum alia ratione considerari à Philosophis, alia
 verò à Theologis. Philosophi siquidem peccatum conside-
 rant solummodò prout rectæ rationi aduersatur? Theolo-
 gi vero ulterius progrediuntur, & in peccato attendunt,
 quod sit contra Dei voluntatem ac legem, adeoque ipsius
 Dei offensa quædam & iniuria: unde in peccati definitio-
 ne S. Aug. rectè dixit, illud esse contra legem Dei æternam
 ut præcipuam, & maximam ipsius peccati de-
 formitatem ob oculos
 poneret.

SECTIO II.

*Virum dentur quadam peccata mortalia
& venialia.*

NOMINE peccati mortalis intelligitur illud, cuius homo gratia sanctificante privatur, & aeterna damnatione puniri meretur; nomine verò venialis illud, quod quamvis peccatum sit, nihilominus neque gratia sanctificante privat hominem, neque damnatione aeterna dignum reddit.

Est autem certum ex fide, dari quædam peccata mortalia; quædam item peccata venialia. Atque in primis quædam peccata aliqua mortalia in confesso est apud omnes, & manifestè constat ex scriptura, quæ variis in locis restatur damnationem, seu mortem æternam pro quibusdam peccatis incurri: ut Eph. 5. *Omni fornicator, aut inmundus, &c. non habet hereditatem in regno Christi & Dei.* 1. Cor. 21. *Homicidæ, & fornicatores; &c. pars illorum erit in stagno ardenti ignis & sulphure.*

Quod verò etiam quædam peccata sint tantum venialia, probatur 1. ex eadem scriptura: Proverb. 26. *Septies detestatus est iustus: 1. S. Ioan. 1. Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus; ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est:* quo loco S. Ioannes loquitur de peccatis iustorum, ob quæ iusti non desinunt, & quæ proinde cum gratia sanctificante stare possunt, ut asserit S. Aug. Lib. de nat. & grat. c. 36.

Probatur 2. ex Concil. Milev. can. 7. ubi dicitur non tantum peccatoribus, sed etiam iustis hanc orationis Dominicæ petitionem convenire: *Dimitte nobis debita nostra.* ex Concil. Trid. sess. 6. cap. 11. ubi expressè declaratur, *Peccata & sanctos in levissima & quotidiana, quæ etiam dicuntur venialia, peccata quandoque cadere.*

Certum est præterea discrimen peccati mortalis & venialis desumendum esse non ex eo quòd (ut asserunt hæretici) peccata omnia prædestinatorum, aut fidelium

venialia sint, reprobatorum verò, aut infidelium mortalia;
et ex propria ratione, & natura ipsorummet pecca-
torum.

Id probari potest 1. ex scriptura, quæ (ut suprà dictum
est) declarat peccata quædam æterna morte digna esse, ac
quædam mortalia, quædam verò venialia, sine ulla relatio-
ne ad prædestinationem, aut reprobationem, vel ad fidem
aut infidelitatem peccantium: imò expressè testatur,
quosdam prædestinatos, & fideles peccasse mortaliter, v.
Davidem cum perpetravit adulterium, quod haud du-
bit peccatum mortale fuit, ut docet S. Ambrosius lib. 2. de A-
nalog. David cap. 16. S. Petrum cum ter Christum negavit,
in quo peccavit mortaliter, teste S. Aug. tract. 66 in S. Ioan.
ubi dicit, illum in ista negatione timendo corporis mor-
tem, animæ mortem incurrisse.

Probat 2. ex Bulla Pii, V. & Gregorii XIII. quæ per Vr-
banum VIII. renovata est, in qua damnata est hæc propositio
Michaelis Baii; *Nullum est peccatum ex natura sua venia-*
le, sed omne meretur poenam æternam.

Probat 3. ex eo quòd, si peccata omnia prædestina-
torum essent venialia, sequeretur prædestinatum gratiam
iustificationis amittere non posse, cum per solum pecca-
tum mortale amittatur: quod tanquam falsum & hæreti-
cum damnatum est in Concil. Trid. sess. 6. can. 3.

Quæres, quænam sit propria & formalis ratio, per quam
peccatum mortale à veniali differat. Respond. varias esse
super hac quæstione Theologorum sententias. Quidam
nim existimant in eo differre, quòd peccatum mor-
tale sit contra præceptum, veniale verò contra consi-
lium. Alii, quòd mortale sit contra legem, veniale verò
contra legem. Alii probabilius, quòd peccatum mortale
tollat ordinem ad ultimum finem, quia tollit charitatem
& gratiam, qua homo ad Deum ordinatur, & illi tanquam
ultimo fini coniungitur; veniale verò non tollat ordinem
ad finem, cum non tollat charitatem; sed tantum ad me-
dia, quia ponit inordinationem in actione humana, quæ
ad Deum referri deberet tanquam ad ultimum finem, nec
tamen

tamen potest, cum peccatum non possit in Deum referri. Alij denique probabilissimè asserunt, rationem formalem distinctivam peccati mortalis a veniali in eo consistere, quod in quolibet peccato mortali reperitur contemptus Dei vel expressus, vel tacitus seu interpretativus. Quod ex plerisque scripturæ locis colligitur, in quibus conqueritur Deus se à peccatoribus sperni & contemni, ex quo sequitur dissolutio charitatis, & amicitiae, quæ inter Deum & hominem intercedit: in peccato autem veniali non reperitur, nec proinde ipsius charitatis & amicitiae diuinæ dissolutio: sicut in amicitia humana leues alicui offensæ licet ipsi displiceant, non tamen usque ad contemptum procedunt, nec proinde amicitiae vinculum & unionem dissolunt.

SECTIO III.

Quaratione peccata mortalia. & venialia inter se dignosci possint.

QUAMVIS, ut sectæ præ diximus, certissimum sit, & scripturis apertissimè constet, peccata mortalia & venialia inter se differre? quam tamen peccata specie, aut in individuo mortalia sint, & à regno coelorum per totam æternitatem excludant? quam sint venialia & perversionem ad illud pro determinato tantum tempore impediunt, ex solo proprio & particulari iudicio certissimum est in venire, (ut cum S. Aug. lib. 21. de civ. cap. loquamur) & periculosissimum definire.

Quia tamen ad Sacerdotis officium spectat distinguere lepram à lepra, nec iustam in pœnitentiæ Tribunalis sententiam ferre potest, nisi gravitatem, aut levitatem illorum dignoscat? idcirco, ut in re obscurissima lucem aliquam afferamus, quasdam hic observationes committere à Doctoribus receptas & à SS. patribus approbatas proponemus, quibus in quolibet casu peccatum mortale

veniali dignoscere quiuis probabiliter, & tuto poterit Ad
tam igitur distinctionem peccati mortalis & venialis fa-
cendam.

Observandum 1. quædam peccata ex genere suo mor-
talia esse; & grauem habere cum recta ratione, & lege Dei
repugnantiam, ut periurium, homicidium, &c. quædam
vero repugnantiam illam grauem cum recta ratione, &
lege Dei non habere. proindeque ex genere suo non esse
mortalia, sed tantum venialia, cuiusmodi sunt illa de qui-
bus loquitur S. Aug. serm. 4. de ant. defunct. *Quoties ali-*
quis in cibo & potu plus accipit, quam necesse sit: quoties plus lo-
quitur quam expetit: quoties pauperem importune perentem exas-
perat; & similia quam plurima, quæ ibidem enumerat Quo-
tam vero in dignoscendis huiusmodi peccatis, quæ ex
genere suo mortalia, vel venialia sunt, quiuis plerumque
proprio sensu falli & decipi posset, duæ regulæ communi-
tari Doctores assignantur, secundum de qualitate cu-
iuscunque peccati ferri potest.

Prima regula ex scripturis habetur; quando scilicet sa-
cz literæ tradunt peccatum aliquod à regno Dei exclu-
dere, æterna morte peccatorem dignum efficere, inimicū
Dei constituere: ex his, & similibus loquendi modis
patet infertur, peccatum eiusmodi ex genere suo esse mor-
tale. Et hac regula utitur S. Aug. Enchiridio cap. 78. ubi
ait quod quædam peccata levissima putarentur, nisi in scri-
pturis demonstrarentur opinione graviora.

Secunda regula ex cōmuni Ecclesiæ & Doctores con-
sensu desumitur; quando enim ex scripturæ terminis non
patet liquet, vtrum peccatum aliquod ex genere suo mor-
tale, vel veniale sit, videndum quid sentiant Ecclesiæ Do-
ctores: si enim vnanimi consensu doceant peccatum ali-
quod ex genere suo esse mortale, pro mortali habendum est
veniale, pro veniali: quod si in aliquo inter se dissen-
siant, pars probabilior & tutior, aut saltem probabilis, &
ita eligenda est.

Observandum secundò, peccata quædam ex genere
suo

fuo mortalia, posse duobus modis fieri venialia, scilicet vel ob levitatem materiae, vel ob imperfectionem actus. Ita ex communi Doctorum sententia Nav. pralud. 9. num. 12. Vtrumque hunc modum attingit S. Aug. lib. de nat. grat. cap. 38. Vbi de iustis venialiter peccantibus loquens dicit, *Sape in levissimis, & aliquando incautis ipsis obrepere peccatum.* Hinc inferitur, furtum v.g. quod ex genere suo mortale est, ratione levitatis materiae fieri veniale, si res furti ablata sit vilissima & perexigui pretii: similiter iram, quae ex genere suo mortalis est, propter imperfectionem actus fieri venialem; si aliquis v.g. ex imperfecta rationis advertentia & deliberatione vindictam aliquam gravem appetat Quod ut clarius intelligatur.

Observandum 3. motus voluntatis, & aliarum potentiarum in triplici esse differentia. Alii enim sequuntur plenam & perfectam rationis advertentiam, & deliberationem: cum scilicet homo plene advertit se aliquid cogitare, appetere, aut exterius operari, quod est malum aut illicitum, & nihilominus in illa cogitatione, appetitione, aut actione persistit; tunc enim dubium non est, quin peccet mortaliter, si materia sit ad mortale peccatum sufficiens.

Alii ante omnem rationis advertentiam oriuntur, qui vocantur primo primi: cum scilicet vel ex demonis suggestionem, vel ex re aliqua in sensus exteriores incurrente, ex alia quavis dispositione naturali exoritur v.g. per aliquam cogitationem, unde voluntas, vel appetitus sensus naturaliter in propositum obiectum movetur. Et hi motus omni culpa carent, cum in hominis potestate non sit quis enim (ut loquitur S. Aug. Lib. 3. de lib. arb. c. 18. *Peccatum in eo, quod caveri nullo modo potest*: unde S. Greg. Papa in sponcione 10. ad Augustinum Anglorum Episcopum habetur cap. Sed pensandum dist. 6. expresse dicit: *Peccatum perfici, cum in delectationis motum ex deliberatione fit sensus*: cum igitur in illis motibus primo primis nullus deliberationi locus, nullus etiam erit consensio, ne proinde peccato: & idem S. Aug. de motibus illicitis appo-

titus inferioris loquens, dicit illos abq; culpa esse, quando nullus eis præbetur consensus: at qui moribus eiusmodi primo primis nullus præbetur consensus, cura deliberationem omnem præcedant, quæ tamen iuxta doctrinam S. Thomæ 1.2. q. 74. a. 7. ad 1. ad consensum necessario prærequiritur: ergo secundum mentem S. Augustini eiusmodi motus omni culpa vacant.

Alii denique motus, quamvis perfectam rationis ad advertentiam & deliberationem antecedant, sequuntur tamen advertentiam aliquam & considerationem imperfectam adeoque fiunt cum consensu imperfecto, & (ut ita loquamur) semiplenè deliberato: qualis consensus esse solet in semidormientibus, vel etiam in vigilantibus? sed animum passione aliqua iræ, timoris, &c. perturbatum, aut aliquibus alijs cogitationibus implicatum habentibus? ut ad illius motus, v. g. delectationis qua afficiuntur malitiam plenè non advertant: & sic non nisi imperfectè & leviter, id est; venialiter, delinquant. Ita Maior in 3. dist. 73. quæst. 14. Nav. prælud. 9. num. 11. & alij communiter, quibus accedit autoritas S. Aug. lib. 6. cont. Iulianum cap. 9. & 10. ubi loquens de moribus inordinatis concupiscentiæ, *Sine peccato*, inquit, *semper essemus, donec sanaretur hoc malum* (concupiscentiæ scilicet) *si ei nunquam consentiremus ad malum: sed in quibus ab ipso rebellante, et si non lethali-ter, sed venialiter tamen vincimur, in his contrahimus unde quotidie dicamus, dimitte nobis debita nostra.* Ex quibus verbis habetur hominem erga motus concupiscentiæ insurgentes tripliciter se habere posse; sine peccato, si nullo modo consentiat; cum peccato lethali, si deliberatè consentiat; cum peccato lethali, si deliberatè consentiat; cum veniali, si consentiat quidem, sed imperfectè, & cum semiplena deliberatione.

Observandum 4. peccatum ex genere suo veniale, quinque; præsertim modis posse fieri mortale, ut ex iis quæ cap. præced. dicta sunt colligi potest. Primò, si fiat ex conscientia erronea arbitrante peccatum illud esse mortale, quamvis revera non sit. Secundò si ordinatur ad aliquod

P

morta-

mortale e.g. si quis verbum otiosum dicat, ut alium inde cat ad peccandum mortaliter. Tertio si in ipso peccato veniali, v.g. amore inordinato alicuius rei, finem ultimum constituat: quod fit (ut docet Tolet. Lib. 3. c. 1. 2.) cum qui ira veniale aliquē actū exequitur, ut paratus esset, si mortalis esset illū exequi. Quarto, si ex commissione deliberata alicuius peccati venialis sequatur aliquod grave scandalum quod peccator securum prouidit, aut prouidere potuit & debuit. Quinto denique, si transgressio aliqua, vel inobedientia ex se venialis, committatur ex formali contemptu, legis vel legislatoris.

Quæres an ex pluribus peccatis venialibus constari possit vnum mortale. Resp. cum S. Doctore q. 88. a. 4. id fieri non posse, alias inde sequeretur contra expressam Conc. Trid. doctrinam Sess. 14. cap. 5. nos per venialia peccata excludi posse à gratia sanctificante.

Obiicies, ex multis venialibus furtis posse constitui furtum mortale: e.g. ponamus furtū viginti assium esse quantitatem ad peccatum mortale sufficientem: si quis singulis diebus unū assē accipiat, prima & secunda vice aliisq; seq. peccabit solum venialiter, vigesima autem mortaliter peccabit.

Resp. furtum illud vltimum esse peccatum mortale, non quod ex illo & aliis præcedentibus coalescat, & consistat mortale illud peccatum, sed quia in hoc vltimo furtum continetur expressa, vel tacita volitio simul in iuste retinēdi hunc vltimum assē novendecim præcedentibus quæ quantitas cum ex hypothesi sufficiat ad mortale, hinc fit, ut vltimum furtum censeatur esse mortale.

Cæterum, quamuis peccata venialia quantalibet numero peccato mortali æquiponderare nunquam possint, tamen verissimum (quod docet S. Thomas) art. 3. venialia peccata, illa præsertim quæ ex deliberata voluntate committuntur eātenus disponere ad peccatum mortale, quatenus assuescit humana voluntas illa committere diuinæ legi in minoribus non subiici; vnde paulatim ipsius diuinæ legis iugum in maioribus & grauioribus excutiendum propensior fit, iuxta illud Eccl. 19. *Qui spernit*

medica, paulatim decidet: quo sensu recte dixit Sanctus Augustinus serm. 244. de temp. Noli despicere peccata tua quia parva sunt; nam & pluviarum gutta parva sunt, sed flumina implent, & arbores cum suis radicibus tollunt, Tu qui dicis, quia parvum peccatum est, velim scire quoties tale peccatum admittis, si tot parvulas plagas in corpore, & maculas aut scissuras in vestibus tuis fieri velis; cum ergo nec in corpore plagas, nec in veste scissuras vel maculas fieri acquiescis, quā conscientia hoc facere in anima tua non metuis;

SECTIO. IV.

Vndenam specifica, vel numerica peccatorum distinctio petenda sit.

QUONIAM in Concilio Tridentino Sess. 14. cap. 5. & can. 7. definitum est, omnia & singula peccata mortalia post Baptismum commissa (quorum memoria post diligentem sui discussionem haberi potest) esse in confessione declaranda; simul etiā circumstantias, quæ peccatorum speciem mutant; ut poenitēs hoc præstare, vel illū ad id præstandum confessarius iuvare possit; necessarium est inquirere, vndenam specifica, vel numerica peccatorum distinctio oriatur.

Atq; in primis quod spectat ad specificā peccatorum distinctionem, dicendū est, illam præsertim ex obiecto formali cuiusq; peccati desumendam esse, docet S. Tho. q. 72. a. 1. ita ut peccata illa specie inter se distincta censeantur, quorum obiecta formalia oppositionem habent cum perfectionibus moralibus specie diversis, quibus ipsa peccata priuant: cum enim peccatum formaliter consistat in privatione rectitudinis, seu perfectionis alicuius moralis, ut sect. 1. dictum est sequitur cuiusque peccati formalem, & specificam ab altero distinctionem desumendam esse ex ratione specificæ rectitudinis illius & perfectionis qua privatur: privationum enim specifica

distinctio (ut docent Philosophi) non aliunde petitur, quam ex distinctione specifica formarum, quibus privantur.

Hinc colliges 1. peccata illa esse inter se specie diversa, non modò quæ virtutibus specie diversis adversantur, sed etiam quæ eidem virtuti sub diversa tamen formali ratione repugnant. e.g. perjurium, & voti prævaricatio specie inter se differunt, quia eidem virtuti religionis, sub diversa tamen formali ratione opponuntur, ut plenius intelligetur ex iis, quæ in explicatione primi & secundi præcepti Decalogi dicenda sunt.

Colliges 2. circumstantias illas speciem peccati mutare, aut peccata specie distincta multiplicare, quæ novam & specie distinctam deformitatem in actum peccati inducunt: e.g. ille qui vovit se singulis diebus veneris jejunaturum, si jejunium illud tempore quadragesimæ infirmitate, duplex specie peccatum, licet numero unicum, committit; quia in illius actu duplex deformitas specie distincta reperitur, una quidem contra obedientiam Ecclesiæ legibus debitam altera verò contra virtutem religionis, cuius est vota edere, ac edita fideliter adimplere; idcirco circumstantia illa voti in confessione declaranda est.

Quod spectat ad distinctionem numericam ipsorum peccatorum, dicendum est tot esse numero distincta peccata, quot sunt actus voluntatis moraliter interrupti & repetiti. Ita S. Thom. in 2. dist. 42. q. 1. a. 1. & post illum Suarez part. 3 tract. 4. disp. 22. sect. 5. Nav. cap. 6. num. 16. Azor. Tract. 1. lib. 1. c. 1. & alii. Cum enim voluntas sit principium actuum voluntariorum bonorum & malorum, nec ullum sit peccatum, nisi in quantum ab ipsa voluntate deliberatè procedit; hinc sequitur, peccatorum numerum in tantum multiplicari, in quantum ipsius voluntatis actus moraliter interrupti repetuntur.

Quæres, quando-nam voluntatis actus censeantur moraliter interrupti, ita ut per illorum repetitionem peccata numero multiplicentur. Respond. actus voluntatis moraliter interrupti, quoties nec formaliter, nec virtualiter perseverant: unde qui proficiscitur ad furandum, &

occidendū inimicum, quamvis in via furandi, vel occi-
dendi propositum sapius repetat, non censetur nisi unum
numero peccatum committere: secus verò, si hæc prior vo-
luntas furandi somno interrumpatur, & postea renovetur
& repetatur; tunc enim aliud peccatum numero distin-
ctum committitur, ut docent suprà citati auctores. Quòd
si numerus actuum illorum voluntatis interruptorum, &
repetitorum tantus sit, ut illum inire moraliter impossi-
bile sit; tunc satis erit in confessione temporis moram de-
clarare, eo modo, quo dictum est, tract. I. hujus post. part.
c. 5, sect. 14.

SECTIO V.

*De peccatis commissionis & omissionis eorumque
variis gradibus.*

DOCET S. Thomas quæst. 72. a. 6. & ante illum docue-
rat S. Aug. lib. de perfectione justitiæ cap. 11. peccatum
omne duobus admitti; si nimirum aut illa fiant quæ pro-
hibentur, & hoc est peccatum commissionis; aut non fiant
quæ jubentur, & istud est omissionis. Hæc est autem præci-
pua inter utrumque differentia: quòd peccatum commis-
sionis opponatur præcepto negatiuo, cuius est ea conditio
iuxta doctrinam S. Thomæ 12. q. 33. a. 2. ut omni tempore
obliget; peccatum verò omissionis opponatur præcepto
affirmatiuo, quod non omni, sed certo tantum & determi-
nato tempore obligat, ut plenius & distinctius infra in ex-
plicatione Decalogi declarabitur.

Iam circa peccatum omissionis obseruandum est, illud
incurri, non solum quando quis aduertenter vult omitti-
re id ad quod faciendum obligatur, iuxta illud S. Iacob. 4.
Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum est illi; sed et-
iam quando vult aliquid facere, ex quo secururam esse
omissionem aduertit, aut advertere potest aut debet: quæ
quidem actio quatenus est causa peccati omissionis, est
peccatum

peccatum, non tamen ab omissionis peccato distinctum, juxta probatorem sententiam Theologorum, quam fuisse probat. Isamb. Ad qu. 71. disp. art. 4. & 5. unde sequitur in confessione satis esse, ut quis v.g. declaret se die festo Missam omisisse, nec ulterius teneri ad explicandum, quoniam actio illius omissionis causa fuerit, si actio illa ex se mala non sit.

Quod verò spectat ad peccatum commissionis, tres sunt præcipui illius gradus; aliud enim committitur corde, aliud opere, ut docet S. Thom. art. 7. & aperte constat ex scriptura: S. Matth. 15. *De corde exeunt cogitationes male & quæ coinquinant hominem*: Psalm. 14. *qui non egit dolum lingua sua; nec fecit proximo suo malum*. Rursus peccata cordis seu purè interna tribus præsertim modis committuntur, cogitatione, scilicet, delectatione, & consensu in opus malum. Quod enim sola cogitatione peccati possit, & qui quis advertenter & liberè opinioni alicui ab Ecclesia præscriptæ & damnatæ adhæret; per se patet juxta illud Sap. *Perversæ cogitationes separant à Deo*. Quod item non modo consensus in opus aliquod malum, (de quo nullus ambigit) sed etiã quod sola delectatio de ipso opere malo (quæ Theologi morosam vocant) sit peccatum, docet S. Thom. 4. 74. a. 8. & cum illo Theologi omnes: & olim expressè Aug. lib. 12. de Trinit. c. 12. ubi sic loquitur: *Totus homo damnabitur, nisi hæc, quæ sine voluntate operandi, sed cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur, se peccata, per mediatoris gratiam remittantur*.

Ratio; quia S. Doctor probat, hæc est; quod talis est delectatio, quale est ejus objectum: atqui quando quis delectatur de opere aliquo malo prout malum est, objectum delectationis illius est malum: ergo delectatio illa erit talis; mortaliter quidem, si de realiqua mortaliter male delectetur, ut cum quis cogitat de fornicatione, & ratiocinante de illa sic cogitata delectatur: venialiter vero, si res illa sit solum venialiter mala; ut cum quis cogitat, & cogitando delectatur de re aliqua otiosa.

Ex quo sequitur, quod si quis, non de opere malo ut malum est, sed de aliqua illius circumstantia quæ per se ~~aliam~~ non est, delectaretur: v. g. si cogitans de homicidio alienius hominis delectaretur, non quidem de morte illius, sed de modo quo mors ei illata est, seu de dexteritate homicidæ in homicidio perpetrando; non peccaret mortaliter, ut docet S. Thomas suprà.

Est autem hic observandum 1. ad hoc ut delectatio de re aliqua mala sic peccatum mortale, duo requiri; quod rectè docet & probat Isamb. Ad quæst. 74. disp. 5. Primum est, ut homo advertat, non solum de tali re delectari, sed etiam delectationem illam malam esse & illicitam; vel saltem id adverterit, quando delectationi causam culpabiliter dedit. Secundum est, ut illam rationis advertentiam sequatur consensus vel expressus vel tacitus: ut enim rectè docet S. Aug. suprà, illicitæ delectationes non solum per consensum expressum admittendæ non sunt, sed etiam, ut attigerunt animum, respui debent: unde secundum illius mentem peccat is, non modo qui delectationi alicui de re mala positivè seu expressè consentit; sed etiam is qui tacitè, id est, qui delectationem illam, cum possit reprimere, negligit: quod etiam docent Sanctus Antoninus & plures alii, quos citat & sequitur Vasques disput. 108. capit. 2.

Observandum 2. delectationes illas de opere aliquo malo, si coniungantur cum efficaci voluntate operis illius perpetrandi, ejusdem esse speciei cum ipsomet opere, si perpetraretur, juxta dictum Christi Domini S. Matth. cap. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam jam machatus est eam* proindeque in tali casu declarandas esse in confessione circumstantias illas, quæ speciem peccati mutarent, si actu commissum fuisset; verbi gratia an de simplici fornicatione aut adulterio &c. delectatus fuerit. Quod si nulla subsit voluntas committendi tale peccatum, sed in solam delectationem feratur consensus, tunc probabile est (quod docent Vasques, Azotus, & alij apud Laymannum) Lib. 1. tract. 3. cap. 7. omnes

eiusmodi delectationes ejusdem esse speciei, quando eodem & simili motivo oriuntur; proindeq; illum, qui in la cogitatione delectaretur turpiter, v.g. de fornicatione, adulterio &c. ex solo delectationis ejusmodi percipiendi motivo, ac sine ullo consensu in actionem ipsius peccati non teneri ad declarandas in confessione circumstantias personarum & alias similes, quæ peccati illius, si admitteretur, speciem mutarent; sed satis esse, si tantummodo ipsum in turpem cogitationem consensum implicet.

SECTIO VI.

Quanam sint cause peccatorum.

CERTVM EST causam primam & præcipuam peccati esse voluntatem, quæ à divinæ legis regula libere deflectit: ut enim rectè dixit S. Aug. Lib. de duab. anim. cont. Manich. c. 11. *Peccatum sine voluntate esse non potest*. *omnis mens apud se divinitus conscriptum legit*: sed præter ipsam voluntatem sunt etiam aliæ quædam causæ ad peccatum moventes & inducentes tum externæ tum internæ: de quibus quæritur quanam illæ sint. Pro cuius quæstionis resolutione,

Dicendum 1. duas esse causas externas ad peccatum moventes & inducentes, diabolum scilicet, & mundum. Atque in primis quod diabolus per suggestiones suas à tentationes ad peccandum moveat & inducat ex scriptura manifestum est: Sap. 2. *Invidia diaboli mors introiit in orbem terrarum*: 1. S. Pet. 5. *Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret*: ex qua mendiaci tentatione nulla sequitur in voluntate peccandi necessitas, sed remanet semper libertas & potestas illi resistendi, ut docet S. Thom. q. 75 a. 3. juxta illud S. Iacobi. 4. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis*.

Quod spectat ad mundum, si illius nomine juxta mentem

em S. Augustini *In Ps. 54.* intelligamus homines impios iniquos, certum est etiam illos sive pravo exemplo sive suasionibus nefariis aliquando ad peccatum alios inducere: Eccli. 13 *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea & qui communicaverit superbo, induet superbiam.*

Dicendum 2. repudiandam, imò execrandam esse blasphemiam hæreticorum dicentium Deum esse causam & autorem peccati præter ea quæ contra hanc impietatem diximus in priori huius operis parte Tract. 2. c. 4. sect. 2. illam denuò refellimus ex scriptura: psal. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es:* S. Iacob. 1. *Deus intentator malorum est ipse autem neminem tentat.* Item ex S. Basilio qui hanc hæresim refutavit homilia integra, cui titulus est: quod Deus non sit author malorum; ubi probat æquè impium esse dicere Deum esse autorem peccati, ac Deum non esse.

Obiiciunt 1. hæretici illud Ephes. 1. *Deum operari omnia secundum consilium voluntatis suæ*, ergo etiam peccata.

Respondet S. Hieronymus super illum locum. id intelligendum esse, *Non quod omnia, quæ in mundo sunt, Dei voluntate & consilio peragantur? alioquin & mala Deo possent imputari; sed quod universa quæ facit, consilio faciat & voluntate.*

Obiiciunt 2. in pluribus scripturæ locis dici, Deum peccatores indurare; excecāre, &c.

Respondet S. Aug. Lib. 1. ad simpliciā. Deum indurare, & excecāre, *Non impertiendo malitiam, sed non impertiendo gratiam.* specialem scilicet & efficacem, ut constet ex dictis in tract. de Gratia.

Obiiciunt 3. scripturam variis in locis affirmare quædam peccata committi ex Dei voluntate, ordinatione, præcepto, &c.

Respondetur his & similibus loquendi modis solummodo intelligi, Deum permittete peccata, & pravis impiorum voluntatibus tanquam instrumentis vti ad exercendos iustos, vel ad infligendas pœnas, quas ab æterno infligere decrevit. Ita enim S. Augustinus; & plures alii

SS. Patres, (quos fusè citat Bellarminus,) loca illa scriptura interpretantur.

Obijciunt 4. Deum positivè concurrere ad actum peccati simul cum peccatore; unde sequitur simul cum eo esse causam illius.

Resp. Deum positivè concurrere ad actum, non verò ad ipsius actus defectum, seu ad privationem reëitudinis quæ in ipso actu reperitur, in qua sola privatione consistit ratio formalis ipsius peccati, ut ex antè dictis constat: proinde, licet sit causa ipsius actus, non est tamen causa defectus qui in illo reperitur; sicut facultas motrix est quædam causa ambulationis, non verò claudicationis quæ ex solo tibiæ defectu provenit: unde S. Thom. q. 79. a. 2. dicitur peccatum tribuendum esse causæ non efficienti, sed deficienti, qualis est solus homo peccans.

Quod spectat ad internas causas peccati, tres à Theologis communiter numerantur; scilicet ex parte appetitus inferioris, infirmitas seu passio; ex parte verò appetitus superioris seu voluntatis, malitia; ex parte denique intellectus, ignorantia. Ita S. Doctor q. 76. 77. & 78. de duabus prioribus hic aliquid dicemus; de tertia, de qua graviores alioquot difficultates occurrunt, in seq. sect. agemus.

Ac in primis quod peccatum aliquando causetur ex motibus & passionibus appetitus inferioris, testatur scriptura: Dan. 13. *Concupiscentia subvertit cor tuum*: Rom. 7. *Deo legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati*.

Causatur autem peccatum ab ipsa concupiscentia seu passione appetitus sensitivi duobus præsertim modis, ut docet S. Thom. quæ. 77. a. 1. primo, in quantum distrahit & divertit ipsius rationis advertentiam; secundo, in quantum voluntatem ipsam allicit, facitque ut objectum magis conveniens & appetibile videatur: utrumque modum expressit Sanctus Iacobus Cap. 1. cum dixit: *Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illusus*. In tale peccatum quod ex passione oritur, dicitur etiam ex infirmitate procedere, eò quod passiones (ut affe-

nit S. Doctor, artic. 3.) sint quædam veluti animæ
 zgritudines & infirmitates ; quæ quidem duplici modo
 (ut idem docet art. 6.) se habere possunt. Primò antecede-
 renter ad ipsum rationis iudicium ; cum scilicet homo,
 antequam attendat ad malitiam actus sui, passione aliqua
 præoccupatur : & tunc, si adeò vehemens illa sit, ut ipsius
 rationis iudicium prorsus obnubilet, ita ut homo ad ma-
 litiam sui actus propter vehementiam passionis attende-
 re non possit, nullum erit peccatum ; cum nulla sit rationis
 deliberatio, sine qua consensus liber esse non potest : si ve-
 ro passio non tollat iudicium rationis, sed illum tantum
 ex parte distrahat aut impediat, ita ut ratio sufficienter
 advertant malitiam ipsius actus ; tunc non excusat à pec-
 cato, illius tamen gravitatem minuit : unde S. Aug. lib. 14.
 de civ. c. 2. asserit peccatum primorum parentum ideo gra-
 vius fuisse, quia nondum voluntati cupiditas resistebat quasi
 diceret peccatum illud futurum fuisse minus grave, si ex
 antecedenti cupiditate commissum fuisset.

Secundo passionem habere se possunt consequenter ; id
 est quando homo deliberatè se ipsum ad malum aliquod
 excitat, unde sequitur passio aliqua in appetitu inferiori :
 tunc enim passio illa neque excusat à peccato, neque il-
 lius gravitatem minuit, sed potius auget, ut asserit S. Tho-
 mas Suprà estque signum maximæ propensionis, quæ est
 in ipsa voluntate, ad actum peccati perperrandum.

Iam etiam quod peccatum causetur ab ipsa malitia seu
 pravitate voluntatis, ita ut homo aliquando ex certa &
 deliberata malitia peccet, constat ex scriptura: Iob. 34.
*Quasi de industria recesserunt à Deo, & omnes vias eius intelli-
 gere noluerunt.* Docet autem S. Thom. q. 78. a. qu. peccatum
 illud, quod ex certa & deliberata malitia committitur, il-
 lo gravius esse quod oritur ex infirmitate
 & passione ; quia scilicet ex ma-
 jori voluntatis libertate
 procedit.

SEC-

SECTIO VII.

*Qua ratione ignorantia sit causa peccati, vel
ab illo excuset.*

UT quaestioni propositae satisfiat, supponimus ex com-
muni Theol. doctrina ignorantiam aliam esse juris,
liā facti. Ignorantia juris est, cum ignoratur legem vel con-
suetudinem, vim legis obtinentem aliquid precipere vel
prohibere: v. g. si quis nesciat legem Ecclesiasticam prohi-
bere carniū comestionem die veneris. Ignorantia facti
est, cum ignoratur res aliqua particularis, quae precipere
vel prohibita est, & ex qua velut ex objecto dependet
actio aliqua moralis: v. g. si quis nesciat carnem esse quam
comedit, vel non advertat esse diem veneris: ut enim testi-
monet H. amb. qu. 6. disp. unic. art. 9. ea, quae de ignorantia
dicuntur, de inadvertentia quoque & oblivione intelli-
guntur.

Rursus alia est ignorantia antecedens, alia concomi-
tans, alia subsequens. Ignorantia antecedens ea est, quae
nec directè nec indirectè voluntaria est; ideoque antec-
dens appellatur, quae omnem voluntatis actum antec-
dit: & eadem dicitur invincibilis & probabilis seu ius-
tè invincibilis, quando nulla diligentia vinci potuit: proba-
bilis verò seu injusta, quando etsi absolute loquendo
omni adhibita diligentia quae adhiberi potest vinci po-
tuit, non tamen debuit; quia nulla fuit obligatio adhiben-
di maiorem diligentiam ea, quae adhibita est, cum quae
tamen superari non potuit; ideoque dicitur moraliter
vincibilis.

Ignorantia concomitans est, quando ignoratur ali-
quid, quod tamen si sciretur, nihilominus ageretur, v. g.
quando quis existimans se occidere feram, inimicum oc-
cidit, ita dispositus tamen, ut si inimicum esse cognovisset,
nihilominus occidisset.

Ignorantia denique consequens ea est, quæ aliquo modo voluntaria est, & voluntatem directe vel indirecte consequitur; quæ etiam dicitur vincibilis, quia diligentia aliqua adhibita vinci potuit ac debuit, dividiturque in affectatam, & eam quæ affectata non est. Affectata est directe volita; v.g. cum quis expresse vult aliquid ignorare ut liberius peccet: ea verò quæ non est affectata, indirecte tantum volita est: v.g. quando quis refugit laborem alicuius studii, unde ignorantia rei alicuius sequitur. Hac distinctione supposita.

Dicendum 1. ignorantiam aliquando esse causam peccati. Id patet ex scriptura: Act. 3. *Nunc scio fratres, quia per ignorantiam fecistis*: 1. Timoth. 1. *Ignorans feci in incredulitate*. Quod etiam docet S. Thomas quæst. 76 art. 1. ubi docet non quamlibet ignorantiam esse causam peccati, sed illam tantummodo quæ vincibilis est, & nihilominus tollit notitiam aliquam, quæ si adesset, actum peccati prohiberet, juxta quod dixit Apostolus loquens de Iudæis, 1. Cor. 2. *Si cognovissent, nunquam Dominum gloria crucifixissent*.

Dicendum 2. ignorautiam vincibilem non solum esse causam peccati, sed etiam esse peccatum ratione negligentiae adiunctæ, quæ quis negligit ea scire, quæ scire tenetur & potest. Ita S. Doctor art. 2. & constat ex scriptura: Psal. 24. *Delicta iuventutis mea, & ignorantias meas ne memineris*: & ex S. Aug lib. 1. de lib. arb. cap. 19. *Non tibi imputatur ad culpam, quod inuitus ignoras; sed quod negligis querere, quod ignoras*.

Dicendum 3. ignorantiam antecedentem invincibilem tam iuris quam facti omnino à peccato excusare. Ita S. Thom. art. 3. & cum illo communiter omnes: & probatur 1. ex his Christi Domini verbis S. Io. 15. *Si non venissem, & eis locutus non fuisset peccatum non haberent: super quæ verba S. Aug tract. 89. in S. Ioan. dicit illos, Ad quos Christus non venit, & quibus non est locutus, excusationem habere; non de omni peccato suo, sed de peccato illo quo in Christum non crediderunt* Et S. Bern. Epist. 77. ad Hugonem de S. victore eadem Christi verba explicans, si, inquit, locutus fuisset sed non eis, inobedientia culpam ignorantia excusaret. Pro

Probatur 2. hac ratione : ignorantia illa à peccato excusat, quæ ab actione peccati quatenus talis est, tollit rationem voluntarii; peccatum enim nullum est quin sit voluntarium : atqui ignorantia antecedens tollit rationem voluntarii ab actione peccati, redditque illam simpliciter involuntariam, ut docet S. Thom. 1. 2. q. 5. a. 8. & cum illis Theologi omnes: ergo à peccato excusat.

Dicendum 4. ignorantiam concomitantem quando invincibilis est a peccato excusare. Ita Isamb. disp. unic. artic. 8. ad quæst. 76. & plures alii quos ibidem citat. Ratio est, quia ignorantia illa (ut docet S. Thom. cit. art. 8.) etiam non faciat actum involuntarium, facit tamen non voluntarium; & sic in ejusmodi actu non reperitur ratio voluntarii, sine qua peccatum nullum esse potest.

Dicendum 5. ignorantiam consequentem sive affectatam sive minime affectatam, nunquam excusare à peccato opus malum quod ex illa fit, quia scilicet non impedit quin tale opus sit voluntarium : hæc est tamen inter utramque differentia, quod ignorantia illa quæ non est affectata, minuit peccatum, quia minus voluntarium reddit; ea verò quæ est affectata, peccatum non minuit; sed potius auget, ut observat S. Doctor. q. 76. a. 4.

Quæres an possit esse ignorantia aliqua invincibilis iuris naturalis. Resp. 1. universalissima ipsius iuris naturalis principia à quovis homine adulto neque invincibiliter neque vincibiliter ignorari posse, cuiusmodi sunt hæc: *num esse faciendum: malum fugiendum: nemini iniuriam inferendam.* Ita S. Thom. q. 94. a. 6. sunt enim hæc universalis & per se notæ humanarum actionum regulæ, unicuique hominum naturaliter insitæ: unde S. Aug. li. 2. de lib. arbit. 10. *Iuste, inquit, esse vivendum, propria suis quibusque esse videnda, &c. nonne fateberis esse verissimum? & tam mihi, quam tibi, atque omnibus id videntibus præsto esse communiter.*

Respondetur 2. iuris naturalis, quoad alia quædam principia minus universalis, ignorantiam invincibilem esse posse in quibusdam hominibus etiam toto vitæ tempore: manifestum est enim multa esse juri naturali re-

pugnans
iam à d
esse ign
in ejus
cium al
vendun
doctissi
ter se d
tu aliq
abeunt
gantibu
quosda
turalis

TR
Pri
nu
docet
num c
tiam s
tuitur
ration
natio
nus ra
bonur
primi
eo sen
bus na
minui
nale p
nem s
quide
tur, nu

pugnans

pugnantia, quæ non solum ab indoctis & rudibus, sed etiam à doctis & ingenii acumine præcellentibus viris talia esse ignorantur: nam & Cassianus olim aliiq[ue] S. viri) ut in ejus collationibus habetur) existimaverunt mendacium aliquando esse licitum ad bonum aliquod promovendum aut malum impediendum: multiq[ue] nunc etiam doctissimi viri, & in Theologia versatissimi dissentiant inter se de re aliqua ad jus naturæ pertinente; v.g. de contractu aliquo, utrum sit usurarius aut aliàs injustus, necne; abeuntq[ue] in partes contrarietate oppositas, aliis negantibus, aliis è contrario affirmantibus: unde sequitur quosdam illorum ignorantia aliqua invincibili juris naturalis laborare.

SECTIO VIII.

Quinam sint effectus peccati.

TRES præcipui communiter à Theologis numerantur. Primus est, quod lædat hominis naturam ejusq[ue] bonum imminuat Ita S. Thom. art. 1 & 2. quæst. 85. ubi docet bonum naturæ in homine triplex esse: primum bonum consistit in ijs, quæ ad ipsius naturæ humanæ essentiam spectant; ut sunt principia quibus ipsa natura constituitur, & proprietates quæ ab illis oriuntur: ut sunt esse rationale, esse liberum, &c. Secundum bonum est inclinatio illa & propensio, quam homo ex natura sua, quatenus rationalis est, habet ad virtutem. Tertium denique bonum est donum originalis justitiæ, quod in persona primi hominis universæ humanæ naturæ collatum fuit; & eo sensu bonum ipsius naturæ vocatur. Ex his autem tribus naturæ bonis docet S. Doctor, primum nec tolli nec minui per illum peccatum; tertium per peccatum originale penitus ablatum fuisse; secundum verò, inclinationem scilicet illam naturæ humanæ ad virtutem, imminui quidem per peccatum, cum ejus actus virtuti opponatur, nunquam tamen penitus auferri.

Secun-

Secundus peccati effectus est macula quædam & deformitas, quam anima per peccatum contrahit, & quæ transacto ipsius peccati actu in ea remanet. Ita S. Thom. art. 1. & 2. quæst. 86. & constat ex scriptura; Iosue 22. *peccasti in Beelphegor, & usque in præsentem diem macula huius sceleris in nobis permanet*. Ierem. 2. *Maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus*. Item ex aliis scripturæ locis, in quibus peccatores dicuntur inquinati, immundi, &c.

Hæc autem peccati macula, secundum probabiliorem Theologorum sententiam, nihil est aliud quam ipsamet peccati malitia, quatenus etiam transacto actu peccati censetur durare ac perseverare, quamdiu per poenitentiam non deletur: quæ quidem macula vocatur etiam peccatum habituale, eo quod veluti habitualiter post peccatum actu commissum remaneat in anima.

Est tamen hic obseruandum peccatū illud habituale distinguendum esse à vitioso habitu, seu à praua illa inclinatione & propensione, quæ per repetitos peccati actus ingeneratur in anima, in eaque remanet etiam postquam ipsa peccati macula per gratiæ infusionem deleta est: nec nisi per contrarios & sæpe repetitos virtutis actus tollitur.

Tertius denique peccati effectus est reatus poenæ: reatum enim poenam aliquam peccatis hominum diuinitus esse decretam: S. Matth. 5. *Qui dixerit fratri suo, fatuus erit gehenna ignis*: Rom. 2. *Tribulatio & angustia in eum animam hominis operantis malum*. Hæc autem poenæ cum iuste à Deo decernatur, supponit peccatorem illa dignum esse; illiusque reatum per peccatum incurrere.

Porro circa hunc tertium peccati effectum obseruandum 1. non omnem poenam esse propter aliquod peccatum; cum constet quædam interdum huius vitæ poenitates iustis & sanctis à Deo infligi, non in punitionem peccatorum, sed ad probationem & exercitamentum virtutis: quod de sanctissima virgine Dei para nullus negare potest, & de plurimis aliis sanctis pietas facile suadebit.

Obseruandum 2. quod quamvis peccatum per se & for-

maliter
vi doce
modo c
nis gra
Deus
præced
rum.

Quæ
decreta
peccato
damni
tutam.
nis bea
probi E
eiusder

nam, c
mortal
llam ac
rum pe
earum
rum im
quam e
tur quæ
tinguet

Quæ
quod a
est, po
i. p. tra
monstr
cundū
minis
nitater
lib: 3. c
boni a
terni b
peccat
num f

maliter consideratum non possit esse poena peccati alterius, ut docet S. Thom. q. 87. potest tamen esse per accidens eo modo quem ibidem explicat, ratione scilicet subtractionis gratiarum aliquarum actualium, quorum auxilio Deus inderdum peccatorem privat in punitionem praecedentis peccati, unde sequitur lapsus in aliud peccatum.

Quæres, quanta poena cuique peccato actuali diuinitus decreta sit, Resp. cum distinctione: si enim id quæatur de peccato mortali, certum est ex fide poenam æternam siue damni siue sensus unicuique peccato mortali esse constitutam. De poena damni quæ consistit in priuatione visionis beatificæ constat ex S. Matth. 8. ubi dicitur quod reprobi *Efficientur in tenebras exteriores*. De poena verò sensus eiusdem S. Matth. 25. *discedite à me maledicti in ignem æternum*. cum autem dicitur poena æterna cuique peccato mortali constituta, id intelligendum est (ut rectè docet Iam ad q. 7 disp. 2. a. 3. non solum de perpetuitate ipsarum poenarum quantum ad durationem, sed etiam de earundem poenarum immutabilitate; ita ut nullam earum imminutionem nullumve in suppliciis solatium unquam experturi sint damnati: unde etiam Is. ultimo dicitur quod *vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*.

Quam verò iuste Deus ob unicum peccatum mortale, quod aliquando breuissimum & quasi momentaneum est, poenam æternam decreuerit iam à nobis dictum est, 1. p. tra. 4. c. 3. sect. 4. quod insuper etiam hac ratione demonstrari potest; quia scilicet actio peccati, quamuis secundum se spectata, breuissimo tempore duret, nihilominus secundum affectum peccatis quasi in totam æternitatem protenditur: qui enim (ut rectè dixit S. Doctor) lib. 3. cont. gent. cap. 144 propter fruitionem temporalem boni alicuius temporalis relinquit æternam summi & æterni boni fruitionem, (quod facit quicumque mortaliter peccat) rectè ac iuste censetur bono illo temporali in æternum frui velle; proindeque peccatum suum, quod in boni il-

in boni illius temporalis inordinata fruitione consistit in totam æternitatem velle prorogare: ex quo fit, ut cum illud peccatum sit in affectu æternum, iusto Dei iudicio poenam æterna dignum esse censeatur.

Si verò quæstio intelligatur de peccato veniali, certum est ex fide peccata venialia in omnibus iustis five in hac vita siue in futura non esse punienda poenâ æterna, sed solummodo temporalis; sicut ex eadem fide certum est, homines iustos in accepta iustitia que ad mortem perseverantes æterna beatitudine in æternum non esse priuandos.

Est tamen difficultas de peccatis illis venialibus, cum quibus peccatores & reprobis ex hac vita decedunt: Scotus enim in 4. dist. 21. & quidam alii Theologi existimant poenam illis venialibus peccatis debitam, futuram esse tantummodo temporalem, probabilius tamen alii cum Doctore q. 8. 7. a. 5. ad 3. asserunt, poenam illam fore æternam, non tam ratione grauitatis, quàm irremissibilitatis ipsius peccati venialis: cum in inferno nullus neque remissioni, neque redemptioni locus sit.

DIGRESSIO.

De loco inferni, & damnatorum suppliciiis.

CVM inter ceteros effectus peccati acerbissimus & maximè formidandus sit æternæ poenæ reatus, ut illius acerbitas melius perspiciatur, non erit abs re loco & qualitate poenarum illarum æternarum hic pauca agere, ac quid de illis secundum fidei Catholicæ regulam sentiendum sit, declarare.

Dicendum igitur 1. infernum seu carcerem damnatorum poenis deputatum, esse locum aliquem realem & corporeum, in ipsis terræ visceribus situm, Ita S. Thom. in sup. q. 97. a. 7.

Hæc veritas constat ex scriptura: Numer. 16. Dirupit

terra sub pedibus eorum; &c. descenderuntque vivi in infernum aperti humo, Iob 10. Infernus vocatur terra tenebrosa, & aperta mortis caligine.

Constat etiam eadem veritas ex antiquis patribus qui id asseruerunt, ut Tertullian. lib. de ani. cap. 55. Nobis, inquit, inferi, non nuda canositas, nec subdivali aliqua mundi sentina creduntur; sed in fossa terra & in alto vastitas, & in ipsis visceribus eius abstrusa profunditas. S. Athanasius in quaestionib. Peccatorum, inquit, anima in inferno posita sunt super omnem terram & mare ut in psalmista dicit: puerunt me in lacu inferni, in tenebris, & in umbra mortis, & S. Cyril. Alexand. de exitu animæ, Tunc, inquit, animam inuadunt damores, eamque in terrarum opaca deducunt, & solidissimis compedibus revinctam in infimas infernorum carcerum partes ac erebi custodias deiciunt.

Porro quantæ & quàm amplæ regiones, quàm vasti recessus in ipsius terræ sinu reperiantur, ex Cosmographorum demonstrationibus satis apertè dignosci potest: cum secundum communem & probabiliorē illorum sententiam, ab extrema terræ superficie ad illius centrum mille ac quingentæ & amplius leuæ numerentur, quæ totius ambitus illius semidiametrum efficiunt: unde secundum Arithmeticorum numerorum rationem colligitur immensa propè esse spatia quaquaversum in terræ visceribus protenta, in quibus proinde varia receptacula eaquæ amplissima constitui possunt, siue pro iustis ad tempus determinatum purgandis, siue pro reprobis in æternum pœniendis, siue pro Limbo puerorum ex hac vita cum solo originali peccato decedentium.

Dicendum 2. ignem verum & corporeum in inferno reperiri, eoquæ tum corpora, tum animas ipsorum reprobis in æternum cruciari. Ita S. Thom. in supp. quæ. 97. a. 5. & constat ex scriptura Is. 33. Conterriti sunt in Sion peccatores, p̄ssedit tremor hypocritas: quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? & Apoc. 19. vocatur infernus stagnum ignis ardentis sulphure.

Idipsum

Id ipsum docent SS. Patres. S. Cypr. ser. de Ascens. Chisti. *Immortales*, inquit, *miseri* viuent inter incendia, & inconfusibiles flamma nudum corpus allament: ardebit purpuratus diues; non erit qui aestuanti lingua stillam aquae infundat in proprio adipe frigae libidines bullient: & inter sartagineas meas misera corpora cremabuntur. S. Greg. M. lib. 4. de log. cap. 28. Sicut, inquit, electos beatitudo latificat, ita necesse est, quod à die exitus sui ignis reprobos exurat.

Dicendum 3. præter ipsius ignis sensibile tormentum plures alias & varias poenas ipsis damnatis infligi. psalm. & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum: Iob 16. Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium; id est (vtplicat Hugo Cardinalis) quod impii in inferno de poena ad poenam transibunt: Apoc. 18. In una die venient plagae, mors, & luctus, & fames, &c.

Id ipsum quoque affirmant SS. patres: vt S. Basil. in Ps. 33. vbi dicit in inferno post iudicium vltimum fore verum innumerabilem genus venenosum ac carniuorum, estu qui quidem semper, nec tamen se exsatiens, intolerabilis dolor morsibus infigens S. Cyril. cit. orat. de exitu animæ: Illi in inferno scilicet inhumani ergastuli, tenabrieosus carcer, insubilia vincula vi nulla refringenda catena, veri & intrasculabiles ministri, graues illa ad supplicium adhibentur scutiae, semivngues & infracti, pradura flagella, pix nebulosa, & strigantans, sulphur graue olens, atra cistibilia, pyra semper ardens, & durus & olens vermis, &c. S. Aug. epist. 211. ad Iulianum, variis quibus prapatur dolor vermium ardor, flamma, sitis inextinguibiles, stetus, ac stridor dentium, oculorum lacrymae, temeriores, &c.

Quare eundem S. patrem audiamus sic concludentem. ferm. 81. de temp. in vig. pentec. c. 18. hac recordare, & ignem illum gehenna his, quate nunc exagitant, flammis libidinis & cupiditatis opponet; ignis hic, qui in presenti est vita, absumit cuncta quae recipit; ille vero quos suscepit, semper cruciat, & poena sua semper integros seruat: propterea enim & inextinguibilis dicitur, non solum quia ipse non extinguitur, sed quia nec eos quos suscepit, extinguet aut pertinet.

CAPIT

CAPVT III.

De Legibus.

QVONIAM (dictum est cap. præc.) peccatum nihil aliud est quam legis transgressio, idcirco ad perfectam ipsius peccati notitiam requiritur etiam cognitio legis, unde dixit Apostolus Roman, 3. *Per se cognitio peccati.*

SECTIO I.

Quid nomine legis intelligatur, & quod duplex sit lex.

LEGIS nomen latè sumptum, regulam quamcunque siue normam agendorum significat: quo sensu Grammaticæ aliarumque artium regulæ, leges vocantur; & tyranni leges quamvis iniustas ferre dicuntur, iuxta illud Is. 10. *Va qui condunt leges iniquas.* Si verò propriè & strictè sumatur lex secundum mentem S. Doctoris q. 98. 1. a. nihil est aliud quam recta regula seu mensura humanorum actuum, secundum quam vel ad bene agendum dirigimur, vel à malè agendo retrahimur.

Lex autem eo sensu intellecta diuiditur à S. Doctore q. 91. a. 1. & seq. in legem æternam, naturalem, & positivam: & hæc lex positiva subdividitur in legem positivam divinam, & legem positivam humanam: quæ quidem lex positiva humana rursus duplex est, Ecclesiastica scilicet, & Civilis: sicut etiam lex positiva divina alia est vetus, seu Mosaica, alia nova quæ lex Evangelica seu Christi vocatur, quoniam ab illo tanquam supremo legislatore in Evangelio lata est & promulgata. De lege æterna & naturali agendum nobis est in hac sectione, de positiva verò tum divina tum humana in sequentibus.

Lex

Lex æterna (ut docet S. Thom. q. 91 a. 1.) nihil est ali-
quàm ratio divinæ sapientiæ, quatenus omnium actum
& motuum directiva est: sicut enim in quolibet arte
facie præexistit ratio eorum quæ per artem fiunt; ita etiam
in quolibet gubernante præexistere debet ratio directiva
eorum quæ ab ijs, qui ejus gubernatione subduntur, præ-
genda vel omittenda sunt: Deus autem sicut per suam sa-
pientiam rerum omnium conditor est, sic est etiam guberna-
tor: unde sapientia illa, in quantum per eam cuncta
creata sunt, rationem habet exemplaris & index, in quan-
tum verò per eamdem cuncta diriguntur in finem determi-
natum, legis æternæ rationem obtinet.

Cum verò hæc æterna lex Creaturas quasque; secun-
dum modum illis convenientem dirigat, idcirco alimen-
tatione carentibus, aliter ratione præditis intimatur & im-
ponitur: illis quidem per executionem & (ut ita loqui-
mur) per impressionem ordinis ipsius qui ab æterna lege
emanat; istis verò per quandam veluti irradiationem di-
vinæ sapientiæ, quæ mentem rationalem illustrat, & in ope-
rationibus suis dirigit, juxta illud Psalm. 4. *Signatum est*
super nos lumen vultus tui Domine: unde S. Augustinus libr. 1.
lib. arb. cap. 6. *Notionem legis æternæ quibusque hominibus*
esse impressam.

Quanta autem sit vis & potestas illius æternæ legis
hinc patet, quod omnes & quæcunque creaturae
proflus excepta, illi omnimodè subdantur: & de illis
dem quæ ratione carent; constat ex Psalm. 148. *Ignis, græ-*
nix, glacies, &c. quæ faciunt verbum eius: & Psalm. 118. *Om-*
natione tua perseverat dies, quoniam omnia serviunt tibi.
Creaturis autem ratione præditis similiter constat: ve-
nim secundum rectam rationem agunt, & tunc æternæ
legis ductum sequuntur: vel à recta ratione aberrant, & tunc
quantum deficiunt à lege æterna ex parte actionis, (ut loquitur
S. Thom. q. 93. a. 2. tantum suppletur ex parte passionis; proinde
licet in tantum patiuntur quod lex æterna distat de eis, in quan-
tum deficiunt facere quod ipsi legi æternæ convenit. Quo loco
surrexerat dixit S. Augustinus libr. 1. conf. cap. 12. *Insuper*
Domine

Domine & sic est ut pena sua sibi sit omnis animus inordinatus.

Lex naturalis (ut docet idem Sanctus Thom. q. 91. 92.) est ipsummet naturale iudicium seu rationis dictamen, quo per lumen nobis à Deo tanquam authore naturæ inditum; & ab æterna eius lege derivatum, cognoscimus ea esse facienda, quæ recta & iusta sunt; & è contrariè vitanda esse ea, quæ à iustitia & rectitudine deducuntur.

Ad pleniorē verò huius legis naturalis notitiā observandum primò naturale illud iudicium, rationem legis habere, non prout à nobis est, sed quatenus est in nobis ex divinæ legis impressione: unde patet ratio, cur ejusmodi lex naturalis à Regio psalte *Psalm. 4. lumen divini* multus, id est divinæ sapientiæ, signatum est supernos, quia scilicet vim omnem suam & lucem ab ipsius divinæ sapientiæ seu legis æternæ veluti radiis accipit.

Observandum secundò legem naturalem (ut docet Sanctus Thomas quæst. 94. a. 4. (unam & eandem esse apud omnes homines quoad prima & generalia principia, tam secundum notitiā, quā secundum rectitudinem; id est, omnes homines eo ipso, quo ratione præditi sunt, generalia illa legis naturalis principia cognoscere, & tanquam iusta & recta approbare: verbi gratia bonum esse faciendum; malum fugiendum; rationi obtemperandum; &c. Quoad conclusiones verò, quæ ex illis deducuntur, sæpe contingit multos à recta ratione deficere propter pravam peccandi consuetudinem, & inde exortam intellectus obscuritatem; & sic ab ipsa lege naturali aberrare: unde videmus apud multas gentes olim idololatriam, & alia flagitia legi naturali contraria, approbata tamen & ut recepta fuisse, de quibus loquens Apostolus *Roman. 1.* dicit quod *Obscuratum est insipiens cor eorum: &c. & mutaverunt gloriam incorruptibilis hominis, & voluerunt, & quæpudum & serpentum &c.*

Obser-

Observandum tertio legem naturalem omnes homines obligare ab eo tempore, quo rationis usum accipiunt & per illam inter bonum & malum discernere incipiunt: hic enim rationis usus est veluti ipsius legis naturalis notificationis: & eo sensu intelligenda sunt hæc Apostoli verba *Rom. 7. Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cum venerit mandatum, peccatum revixit.* Ita enim verba illa explicat S. Basil. in Ps. 1. & S. Hier. Epist. ad Algasia. quæst. 1. ubi loquitur: *Cum mandatum venerit, hoc est tempus intelligenti appetentis bona & vitantis mala, tunc peccatum reviviscit, & homo reus esse peccati.*

Observandum quarto legem naturalem ita omnes homines obligare, ut in nullo casu ab illius servandæ obligatione possint eximi. Atque in primis certum est, exemptionem illam humana authoritate dari non posse; cum ipsa lex naturalis ab æterna Dei lege derivetur, vimq; suam omnem accipiat, ut supra dictum est: unde Lactant. lib. 1. divi. inst. c. 8. *Huic, inquit, legi (naturaliter scilicet) nec derogari fas est, nec derogari ex hac aliquid licet, neque tota derogari potest; nec vero aut per Senatum aut per populum hæc lege liberari possumus.*

Quod vero spectat ad auctoritatem divinam, licet quidam Theologi existiment per illam posse in lege naturali dispensari, probabilior tamen est eorum sententia, qui asserunt id sapientiæ divinæ omnino repugnare, proinde fieri non posse. Ita S. Thom. q. 100. a. 8. & ratio est, quia lex naturalis nihil est aliud (ut docet S. Aug. lib. 83. quæst. 1.) quam ipsius æternæ legis, atque adeo summæ & incommutabilis rationis ipsius divinæ sapientiæ in mentibus hominum transcriptio: atqui Deus (ut ait Apostolus 2. Tim. 2.) seipsum negare non potest.

Dices, Deum Exod. 12. Israëlitis præcepisse, ut res quas ab Ægyptiis mutuò acceptas in vitis illis retinebant ac secum auferrent; ac proinde in lege naturali, quæ tantum prohibet, dispensasse.

Resp. in illo casu Deum nihil contra legem naturalem præcepisse; illa enim prohibet injustam rei alienæ ablatio-

nem; res autem illæ ab Israëlitis ablatæ, eo ipso quo id ab illis (Deo iubente) fiebat, non erant amplius alienæ, sed ipsorum, Deo scilicet, ratione supremi dominii, quod in omnes creaturas obtinet, proprietatem & possessionem rerum illorum in Israëlitis transferente; licque dicendum est Deum in præcepto legis naturalis non dispensasse, sed actionis illius quam imperavit, obiectum mutasse; & ea ratione licitam & honestam reddidisse.

SECTIO II.

Quis sit lex humana, & circa quam materiam versari possit.

LEx humana secundum doctrinam S. Thomæ q. 90. a. 4 nihil est aliud quam quædam rationis ordinatio ad commune bonum ab eo, qui communitati præest, promulgata cum intentione obligandi.

Dicitur primò (Rationis ordinatio) qua lex positiva fertur per modum imperii: at imperare (vt docet idem S. Thom.) q. 17. a. 1. est actus rationis, præsupposito tamen actu voluntatis.

Dicitur secundo (ad commune bonum,) quia ad rationem legis requiritur, vt non vni tantum aut alteri personæ, sed toti communitati imponatur: *lex enim* (ut habetur dist. 4. cap. 4.) *nullo privato commodo, sed pro communi utilitate conscripta esse debet*; unde (ut ait idem S. Thom.) q. 90. a. 3. ad 3. paterfamilias potest quidem præcepta vel statuta facere, non verò leges condere.

Dicitur tercio legem humanam ferendam esse ab eo qui communitati præest, iuxta id quod dicit Apostolus Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi à Deo*; ex quibus verbis, sicut constat, subditos ad obedientiam superioribus præstandam obligari; sic etiam ex iisdem rectè colligitur penes ipsos superiores esse ferendarum legum potestatem.

Dicitur 4. legem humanam promulgari debere: *Tunc a-*

Q

dimo

enim (ut dicitur in Decret. cap. In istis dist. 4.) *leges constituuntur, cum promulgantur.* Quod confirmari potest ex cap. Ad hac, extra de postulatione Prælatorum; & ex cap. Cognoscentes, de constitutionibus. Cuius quidem conditionem rationem hanc affert S. Doctor q. 90. a. 4. quia *lex imponitur per modum regulae & mensurae: regula autem & mensura imponitur per hoc, quod applicatur hiis quæ regulantur & mensurantur: unde ad hoc, quod lex virtutem obligandi habeat, oportet quod applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent: talis autem applicatio fit per hoc, quod in notitiam eorum deducitur ex ipsa promulgatione.*

Dicitur igitur legem ferendam esse cum intentione obligandi. Atque in primis quod communitatis superiores potestatem habeant sibi subditos obligandi, constat tum ex antè dictis, tum etiam Concilio Constan. Sess. ult. in qua opinio contraria quæ fuit VViclefi & Ioannis Hus tanquam hæretica damnata est. Quod verò etiam requiratur, ex parte Legislatoris intentio obligandi, inde infertur, quod si lex non obligaret, *lex dici non posset, sed potius consilium: lex enim a ligando dicta est, ut docet S. Thom. a. 1. & in eo præsertim a consilio differt, quod consilium liberam relinquit potestatem faciendi id quod consulitur; lex verò ad id, quod per se iam præscribitur exequendum obliget; unde Hier., lib. con. Iovin. Res, inquit, quæ consulitur, est in arbitrio operantis; res quæ præcipitur, in necessitate serviientis.*

Addit S. Thom. quæst. 95. art. 3. ex Isid. lib. 5. etymol. cap. 21. alias quasdam legis humanæ conditiones; scilicet ut sit iusta, honesta, possibilis, loco & tempore convenientis, pro communitatis utilitate scripta, &c. quæ ex istis dicendis plenius intelligentur.

Quod spectat ad materiam ipsius legis, certum est in primis humanam legem nullum posse præcipere alicui, qui sit lege naturali vel positiua divina prohibitus; nullum item posse prohibere, qui sit hac vel illa lege præceptus; lex enim humana legi naturali contradicere non debet, nec prævalere potest, cum ipsa lex naturalis sit immutabilis.

penfabilis, ut ex antè dictis constat; & multo minus legi
dum; cum sicut princeps Apostolorum edixit Actor. 3.
Obedire oportet Deo magis quam hominibus: unde S. Aug.
lib. 1. de lib. arb. cap. 6. dicit, *in ista temporali lege nihil esse
actum atque legitimum, quod non ex hac aeterna sibi homines
derivaverint.*

Certum est deinde lege humana prohiberi posse actum
externum quemcunque, lege divina vel naturali minimè
præceptum: posse item præcipi actum externum quemcun-
que hac vel illa lege minimè prohibitum: unde Christus
Dominus S. Matth. 23. *Omnia, inquit, quaecunque dixerint
vobis, servate, & facite: quod tamen sic intelligi debet,
cummodò prohibitio illa vel præceptio sit honesta, iusta
utilis bono communi utilis aliasque habeat condi-
tiones supra relatas: potestas enim legislativa homini à Deo
concessa est 2. Corinth. 10. in adificationem et non destru-*

tionem.
Cum hæc duo certa sint, unum est de quo apud Theo-
logos controuertitur; an scilicet lex humana possit quo-
dam actus internos præcipere vel prohibere. Quidam Do-
ctores id simpliciter affirmant: alii probabilius cum S.
Thoma q. 91. a. 4. negant, asseruntque nulla humana lege
tam Ecclesiastica prohiberi posse vel præcipi actus purè
internos, nisi quatenus exterioribus quibusdam actibus
præceptis vel prohibitis necessario coniunguntur. Ratio
est quia (ut ibidem dicit S. Doctor) *de his potest homo legere
verè, de quibus potest iudicare: iudicium autem hominis esse
non potest de interioribus motibus qui latent, sed solum de exte-
rioribus actibus qui apparent: unde Innocentius III. c. 33. de
monia versus finem, Nobis, inquit, datum est de manifestis
actum modo iudicare.*

Diximus actus internos lege humana præcipi aut prohi-
beri non posse, nisi quatenus exterioribus actibus neces-
sario coniunguntur, ita ut sine illis humana lex moraliter
loquendo impleri non possit; tunc enim actus illi interni
cum externis præcepti vel prohibiti esse censentur: e.g.

Q 2

Eccle,

Ecclesiastica lex de officii divini recitatione à Clericis beneficatis, aut in majoribus ordinibus constitutis facienda, non tantum præcipit externam ipsius officii recitationem ore tenus factam, sed etiam internam mentis attentionem, ut habetur cap. *Dolentes*, extra, de celebra. Missarum, in quo Innocentius III. præcipit, ut officium divinum *studiosè & devotè à Clericis persolvatur*; quia, si attentio illa desit ex deliberata recitantis voluntate, oratio talis quæ lege illa præcipitur, jam non erit oratio; & sic non implebitur.

Quod si actus internus non sit absolute necessarius hoc, ut lex humana servetur, sed tantum ut perfectius melius servetur; tunc sub legem cadere non censetur, ut de S. Thom. 100. a. 9. dicit modum præcepti non cadere sub præceptum; e. g. quod quis jejunet in Quadragesima ex motivo temperantiæ vel poenitiæ; quod Missam divinis festis audiat ex motivo religionis vel obedientiæ; quocunque enim ex motivo humana lex impleatur, dummodo motivum illud sit honestum & bonum, lex ipsa sufficienter impleri censetur.

Porro circa materiam legis humanæ observandum est illam posse pro variis hominum temporumque conditionibus subinde mutari: unde S. Aug. lib. 1. de lib. arb. cap. 1. *Lex temporalis, inquit, quamvis justa sit, commutari tam pro temporibus justè potest. & Innocentius III. in Concilio Lateranensi (ut refertur cap. Non debet extra de consanguinit. & affinit.) non debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum statuta quoque varientur humana; præsertim si argens necessitas vel evidens utilitas id exposcit.*

SECTIO III.

Utrum lex humana in conscientia obliget.

PROPOSITA quæstio tam de lege civili quàm de canonica seu Ecclesiastica intelligi debet: & quamvis

am Theologi inter utramque illam legem distinguen-
tum esse existiment, communis tamen & verior sententia
est, quæ universim affirmat legem humanam, siue canoni-
cam siue civilem, in conscientia obligare; Ita ut huic vel il-
legi repugnando, peccati etiam mortalis reatus incurri
possit. Ita S. Thom. q. 96, a. 4. Et de lege quidem civili pro-
batur ex Apostolo Rom. 13. ubi loquens de Regibus, Du-
cibus, & aliis Superioribus Laicis: *qui resistit potestati, Dei*
ordinationi resistit qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem
accipiunt: & aliquibus interjectis concludit, ideo necessitate
obedi estote, non solum propter iram, sed etiam propter con-
scientiam In quem locum S. Ambr. *Recte, inquit, Apostolus*
subiectos esse debere, non solum propter iram, id est ultio-
nis presentem, parit enim ira vindictam; sed & propter futu-
rum iudicium, ubi accusante conscientia ipsa punien-

Quod si Superioribus Laicis etiam infidelibus, cum
ista decernunt, obediendum est, juxta id quod docet A-
postolus; longè potiori jure de Superioribus Ecclesiasticis
idem dici debet; unde etiam Christus Dominus S. Matth.
de illis loquens *Quacunque dixerint vobis, inquit, servate;*
facite: & Apostolus Hebr. 13. Obedite, inquit, prepositis ve-
stris, & subiacete eis, &c.

Est autem hic observanda doctrina S. Thomæ cit. art. 4.
ubi dicit leges humanas vim illam obligandi in foro con-
scientiæ habere, non à se, sed à lege æterna à qua deriva-
re: unde inferat eatenus eas obligare quatenus ipsi le-
gi æternæ conformes sunt; quod quidem ex triplici ca-
usa dignoscendum esse docet: Primò ex fine ipsarum
legum, quando scilicet ad bonum commune ordinantur:
secundò ex illarum authore, quando Legislatoris pote-
statem non excedunt: Tertiò ex earundem forma,
quando secundum justam proportionem imponuntur
subditis onera, in ordine ad bonum commune: & his tri-
bus conditionibus concurrentibus dicit leges humanas
obligare in foro conscientiæ. Econtra verò, quando leges
injustæ sunt; v. g. quando ad utilitatem communem
mini-

minimè pertinent; v.g. quando ad ab eo feruntur qui legem
timam non habet auctoritatem, vel cum per illas oneratur
multitudinis proportionem debitam minimè servata dispen-
santur; tales asserit non leges sed violentias dici debere
nec proinde in foro conscientiae obligare, nisi forte pro-
pter vitandum scandalum, vel turbationem aliquam, qua-
ratione quisque particularis juri suo cedere debet. Quia
tamen leges illae injustae essent, ac legi divinae contrariae
tunc non modò in conscientia non obligarent, sed
quidem illas observare ullo modo liceret, ut per se
manifestum est.

Cum igitur ex dictis constet legem humanam in foro
conscientiae obligare, quaeritur 1. quasnam personas obli-
get? Resp. cum S. Doctore q. 93. art. 3. legem humanam obli-
gare omnes, qui subduntur potestati, à qua lex illa di-
manat, juxta illud Apostoli Rom. 13. *Omnis anima potestatibus
sublimioribus subdita sit*: ex quibus verbis refellitur error
Begardorum & Beguinarum, qui asseriebant eos, qui per-
fectionem justitiae consecuti essent, humanae obedientiae
non esse subiectos, nec ad observationem ullius legis Ec-
clesiasticae aut civilis obligari: quorum error damnatus est
in Concilio Viennensi, ut refertur in Clementina *Ad-
versum*, de haereticis, & in Concilio Tridentino, sess. 6.
cap. 20.

Neque haereticis illis favet illud 1. ad Tim. 1. *Lex non
est posita*: sensus enim verborum illorum est (unde
observat S. Thom. a. 5. ad 1. justos non esse subiectos legi)
quoad vim coactivam, cum spontè illi subdantur, quousque
quoad vim directivam illi absolute subditi sint.

Quaeritur 2. an Clerici legibus civilibus teneantur. Re-
spond. teneri, dummodo Ecclesiasticis canonibus, vel
ficio Clericali non repugnent, ut fuse docet Bellarm. lib. 2.
de Cler. cap. 28. probatque praesertim ex eo quòd Clerici
praeterquam quod Clerici sunt, sunt etiam cives & partes
quaedam communitatis ac reipublicae, proindeque utriusque
legibus civilibus subditi debent: unde etiam (ut ibidem
observat) in publicis precibus Clerici pro regibus orantur.

dicant se orare (*Pro rege nostro &c.*) quibus verbis se illius subditos esse profitentur.

Quæritur 3. utrum pueri ante usum rationis legibus teneantur. Communis & certa Theologorum sententia est, non teneri, ut docent Palud. Sot. Azor, & alii apud Laym. tra. 4. de legib. cap. 10. eademque est ratio de perpetuamentibus, ut ibidem dicitur: lex enim est præceptum rationale, cuius proinde capaces non sunt qui ratione carent.

Quæritur 4. utrum Legislatores propria lege teneantur. Respondet S. Thomas Sup. 2. 5. ad 3. legislatorem non obligari lege sua quoad vim coactivam; cum nullus propriè à se ipso cogatur, lex autem non habeat vim coactivam nisi ex potestate Legislatoris: & eo sensu princeps in iure civili dicitur solutus à lege, eò quòd nullus in ipsam possit condemnationis sententiam ferre si contra legem agat: obligari tamen lege à se lata quoad vim directivam; unde reprehenduntur à Christo Domino S. Matth. 23. illi, qui dicunt, & non faciunt. Affligant enim onera gravia, & impositabilia, & imponunt in humeros hominis: digito autem suo nolunt ea movere. Quod tamen intelligi debet (ut rectè observat Gamach. ad q. 96. cap. 5.) de legibus illis, quæ nihil continent Legislatoris seu principis dignitati contrarium aut repugnans: alioqui enim, si versetur lex in tali materia quæ sit contra dignitatem principis, certum est illum eiusmodi lege nullatenus obligari: e. g. si feratur lex, ne quis palatium ingrediatur cum ense; manifestum est hanc legem non obstringere principem, cuius proprium est gladium portare ut dicit Apostolus Rom. 13. quod similiter etiam dici debet, si lege aliqua prohibeatur, ne quis audeat venari cervos in sylva; nequis aurum vel sericum in vestibus habeat &c. ut per se patet.

Quæritur 5. quando nam lex obligare incipiat. Respondetur cum distinctione: vel enim quæstio est de obligatione generali, quam secum lex humana semper invehit, eo ipso quo lex est, ut ex ante dictis constat; vel de obligatione particulari, qua subditus quisque ad illius legis

Q. 4

obser-

obseruationem tenetur, ita ut, si contra illam faciat, peccet: si primum, dicendum est legem obligare incipere cum sufficienter & debite promulgata est: tunc autem sufficienter ac debite promulgata cēsetur secundum probabiliorem Theologorum sententiam; cum in ipsius principis curia promulgata est, ut docent Sylu. Sor. Nau. Azor. Suar. & alii apud Laym. tract. 4. de leg. cap. 1. quod tamen intelligendum est saluis Regnorum ac provinciarum consuetudinibus seu iuribus aut priuilegiis specialibus, quæ interdum requirunt non in uno solum sed in multis & variis locis legum promulgationem fieri ut recte monet Sorus. lib. 1. de sust. & iur. q. 1. art. 4.

Si verò secundum; id est si quæstio sit de obligatione cuiusque particularis ad legem seruandum; dicendum est ad hoc requiri, ut lex ad illius notitiam venerit, aut venire potuerit; alioqui, quamdiu talem legem latam esse inuincibiliter ignorauerit, ad illam seruandam minime tenebitur, neque eam transgrediendo peccabit, ut docent Nau. Sor. Vasq. & plures alii apud Laym. supra: quod etiam declaratur in sext. cap. 1. de concess. præbend. ubi dicitur, quod *lex seu constitutio & mandatū nullo astringunt, nisi postquam ad notitiam peruenierint eorumdem, aut nisi per tempus, infra quod ignorare minime debuissent.*

Quæritur 6. an præter ipsius legis promulgationem, necessaria sit eiusdem acceptatio à subditis facta, ad hanc obligandi vim habeat. Dux sunt super hac quæstione Theologorum sententiæ: quidam enim, ut Maior, Nau. & alii apud Laym. supra, cap. 3. affirmatiuam partem amplectuntur, asseruntque ad hoc, ut lex vim & robur suum habeat, requiri ut à maiori parte eommunitatis acceptetur, vel saltem ut non improbetur, vel repudietur. Alii è contrà negant legem à populi acceptione pendere, sed vim & robur suum accipere à legitima auctoritate Legislatoris. Ita Ioan. Medina; Valent. Sua. & alii apud Laym. supra; quorum sententia probabilior videtur esse, licet in praxi tenenda: & quamuis priori sententiæ tanquam probabiliori veller quis adhærere, fateri nihilominus debere peccare.

peccare subditos legem Principis iustam acceptare nolentes, eumque ausu temerario improbant & abiicientes, quanto præsertim nulla ratione legitima ad id inducuntur: cum lex diuina obedientiam subdito rum erga Principes apertè præseribat.

SECTIO IV.

Vndenam dignosci possit, utrum lex humana sub mortali culpa obliget.

TRIA sunt præcipua capita ex quibus communiter Doctores inferunt, legem aliquam humanam sub mortali culpa obligare.

Primum petitur (ut docet Nau. cap. 2. Manua. nu. 50) ex ipsius legis verbis, quibus plerumque obligatio sub graui peccato disertè exprimitur; ut cum aliquid præcipitur vel prohibetur *sub interminatione diuini iudicii, vel maledictionis aeternæ, aut sub indignatione omnipotentis Dei,* aliæ simili formula. Observat tamen idem Nau. suprà, non omnia verba præceptiva (qualia sunt ista, *teneatur, obligetur; item, præcipimus, mandamus, prohibemus, & similia*) satis exprimere, an lex obliget sub mortali; cum interdum reperiantur adhibita in legibus illis quæ tantum sub veniali obligant; proindeque id dignoscendum esse, vel ex aliis verbis adiunctis, uel ex materia ipsius legis ut mox dicetur.

Secundum petitur (ut docet Azor.) tom. 1. lib. 5. cap. 6. qu. 5.) ex grauitate pœnæ, quam lex comminatur, & transgressoribus infligit; cuiusmodi est in legibus Ecclesiasticis excommunicatio maior, degradatio, &c. In legibus item ciuilibus pœna capitis, aut perpetui carceris, vel publicationis bonorum &c. Hæ siquidem pœnæ, cum iuste infligi non possint nisi ob grave aliquod delictum; hinc sequitur, quotiescunque lex humana (quam iustam esse supponimus) eiusmodi pœnas comminatur, & transgressoribus infligit, transgressionem illius esse peccatum mortale.

Tex.

Tertium desumitur (ut tradit idem Azor. *suprà*) et qualitate materiae circa quam lex versatur; si enim materia legis gravis sit, censebitur obligare sub peccato mortali; si levis, sub veniali. Materia autem illa censebitur esse gravis, non modò quæ per se & absolute spectata semper, & in omni eventu talis est; sed etiam illa, quæ, licet secundum se præcisè considerata levis sit ratione tamen circumstantiarum temporis, loci &c. iudicio viri prudentis gravis esse censebitur; quia scilicet in talibus circumstantiis plurimum conducit ad commune bonum; e.g. urgentissima & penuria publica, legis illius materia gravis esse censebitur, quia vetitum foret, ne quis triticum in alienas provincias exportaret.

Cùm igitur de his tribus conveniat inter Doctores, controversum est inter illos, utrum sola legislatoris intentio sufficiat ad hoc, ut lex ab eo lata sub mortali obliget, quamvis ejus materia levis sit. Omissis variis Theologorum sententiis probabilissimè loqui videntur illi, qui docent legem in materia levi non posse obligare ad mortale peccatum, quantumvis legislator hoc intendat, intentionemque suam verbis disertis exprimat. Ita Domin. Sor. lib. 1. de iustitia quæst. 6. art. 4. Alph. à Castro lib. 1. de lege pœnali c. 5. Bellarm. lib. 3. de membris Ecclesiae c. 1. & plures alii. Quorum præcipua ratio est, quòd lex iniusta nullam inducat obligationem ex ea parte qua iniusta est, unde S. Aug. Lib. 1. de lib. arb. c. 5. *Lex illa* (inquit) *iniusta non fuerit, lex non fit*: atqui lex illa, in qua licet materia levis esset, legislator intenderet obligare ad peccatum mortale, proindeque ad pœnam æternam, ex illa parte non esset iusta; sicut lex illa iusta non censeretur, quæ pœnam mortis temporalis ob leve aliquod delictum decerneret; ergo ad peccatum mortale non obligaret, quantumvis legislator obligare intenderet.

Quæres an sicut lex in materia levi sub peccato mortali non obligat, licet legislator obligare intendat; sic è contra in materia gravi obliget sub mortali, quamvis legislator intendat solum obligare sub veniali. Nav. c. 23. n. 49. Ioan.

Medius

Medina cod. de ieiunio q. 7. & quidam alii existimant obligare tunc solummodo sub veniali: quorum sententia, quamvis probabilis sit, probabilior tamen & magis in praxi tuta est contraria, quæ asserit legem in materia gravi obligare sub mortali peccato, quantumvis legislator intendat solum obligare sub veniali. Ita Driedo de libert. Christiana c. 3. ad 5. Franc. à Victoria relect. de potest. civil. n. 19. Barth. Med. ad q. 96. art. 4. & Bellarm. supra: ubi rectè observat in resp. ad 7. argumentum, ex intentione quidè legislatoris pendere, an velit reipsa imperare, & veram legem condere; an verò solum ostendere quid agendum sit sine alio imperio: sed si velit seriò imperare, & veram legem condere, non esse in eius potestate impedire, quin lex obliget ad mortale, vel veniale pro rei magnitudine.

Superfunt adhuc duæ circa præsentem materiam difficultates. Prima est, an lex humana sub peccato mortali obligans, obliget etiam cum periculo vitæ. Quidam Theologi absolute negant: alii longè probabilius distinctione utendum esse existimant. Vel enim lex humana talis est, ut illius observatio bono communi cavendo sit necessaria, ita ut ex illius transgressione grave aliquod detrimentum in totam communitatem deriveretur: e.g. legem fert Episcopus tempore pestis grassantis, ne sacerdotes ex locis peste infectis discedant, in quibus pastoribus defunctis nulli auxiliaderunt, qui pereuntibus Sacramenta ministrent. Item Imperator in bello lege lata prohibet, ne milites in excubiis stationes suas deserant, ne scilicet ex desertione stationis strages & profligatio totius exercitus sequatur: in illis enim casibus sacerdotes ac milites etiam cum periculo vitæ obedire tenentur; cum bonum privatum secundum rectam rationem bono communi postponi debeat.

Vel talis est illa lex, ut illius observatio solū particulare bonum respiciat, ut ieiunium, auditio Missæ, &c. tunc enim, quamvis lex illa sub mortali obliget, non tamen obligat cum vitæ, aut etiam sanitatis amittendæ, vel gravis alicuius damni aut incommodi subeundi periculo: cum nulla tunc suppetat ratio, cur legislator cum tãto damno,

vel

vel periculo ad legum suarum observationem obliget. Ita Sotus in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 4. Valent. disp. 7. de lege humana, Vasq. Suar. & alii apud Laym. cap. 14. de legib. qui tamen id limitat, dummodo nullus adsit legis vel legislatoris contemptus, nullum item ex violatione legis imminuat grave scandalum: unde S. August. dixit Lib. de bono conjug. c. 16 *Satius esse fame mori, quam idolothym vesci, cum scandalo scilicet, vel religionis contemptu.*

Secunda difficultas est, an sint aliquæ leges purè poenales; id est, quæ ad solam poenam obligent, & ex quarum transgressione nullus peccati reatus incurrat. Quidam Theologi affirmant; alii tamen probabilius negant, quorum plures citat & sequitur Bellarm. Lib. 3. de memb. Eccles. c. 11. dicitque implicare contradictionem, legislatorem obligare ad poenam & non culpam; cum culpa & poena sint correlativa, nec illa lex justa videatur, quæ poenam adversus infontes decerneret: unde asserit regulas illas quorundam religiosorum, quæ ad solam poenam obligant, non per modum legis obligare, sed per modum cuiusdam conventionis & pacti: & S. Doctor 2. 2. q. 186. a. 9. ad 2. rectè observat. *Non omnia, quæ in lege humana continentur, tradi per modum præcepti, sed quadam proponi per modum ordinationis cuiusdam obligantis ad solam poenam: quod in quibusdam legibus civilibus locum habere censet Novar. cap. 23. nu. 55. quando scilicet neque ex legislatoris declaratione, neque ex qualitate poenæ, neque ex detrimento publici gravitate dignosci clarè potest, an lex aliqua civilis poenalis obliget sub culpa: tunc enim (ut ibidem docet) quivis poterit id in favorabiliorem partem interpretari, ac sibi persuadere hanc non tam legem esse quam ordinationem quamdam, quæ proinde ad nullam culpam obliget, sed poenam tantum veluti conditionem quandam proponat, ut diligentius & fideius observetur.*

SEC.

SECTIO V.

In quibus personis resideat legum feren-
darum potestas.

CUM leges humanæ duplicis sint generis, Ecclesiasti-
cæ scilicet, & civiles, duplex etiam est legislatrix pote-
stas, Ecclesiastica nimirum, & civilis. De utraque bre-
viter hic agendum est.

Ac in primis observandum est, primam, & præcipuam
conditionem in legislatore sive Ecclesiastico, sive laico re-
quisitam, esse legitimam in foro exteriori jurisdic-
tionem; id est, legitimam authoritatem, ac potestatem publi-
cam ad regimen, & gubernationem communitatis ali-
cujus. Hæc autem jurisdic-
tio duplex est; alia ordinaria,
quam quis ratione proprii muneris, & officii obtinet; alia
delegata; quam non ex munere, vel officio, sed ex com-
missione & facultate sibi concessa exercet.

Rursum alia est jurisdic-
tio contentiosa, alia voluntaria:
ad illam pertinet leges condere, prohibere, punire, causas
feu lites tum civiles tum criminales dirimere, &c. quam-
obrem proprium tribunal postulat, quod contentiosum
dicitur à partium contentione. Voluntaria autem jurisdic-
tio versatur circa alios publicæ potestatis actus, quales
sunt legitimare, dispensare, conferre beneficia, &c. Diffe-
runt verò inter se, quòd illa etiam in invitos exerceri pos-
sit; hæc non nisi in volentes, unde etiam nomen accepit:
deinde quòd jurisdic-
tio contentiosa extra proprium ter-
ritorium non extendatur; ut enim dicitur cap. 2. de consti.
in §. *Extra territorium ius dicenti, impune non paretur*: ex quo
fit, ut nec synodales constitutiones, nec aliæ leges alicujus
diocesis particulares extra illius territorium obligent;
nec dioecesani, quando illinc absunt, ad earum observati-
onem, v.g. ad celebrationem festorum illius diocesis par-
ticularem, teneantur: sicut è contrà peregrini & advenæ
dum in illa diocesi commorantur, vel per illam iter fa-
ciunt,

ciunt, leges illius & consuetudines particulares servare tenentur. Voluntaria autem iurisdictio extra proprium territorium exerceri valide, & plerumque licite possit, quando scilicet nulla inde oritur cuiusquam offensio nullumve scandalum. Ita Suar. Nav. Sylv. & alii plures apud Laym. tract. 4. de legibus, cap. 5. & 11.

Observandum 2. hanc utramque potestatem legislativam inter se differre ratione originis: Ecclesiastica enim potestas immediate à Deo instituta est; civilis verò, quamvis à Deo sit, *Non enim est potestas nisi à Deo*, inquit Apostolus, Rom. 13. non tamen immediate ex institutione illius, sed ex ipsorum hominum institutione: ratio enim naturalis ipsis hominibus divinitus indita, sicut homines ad vitam societatem adigit, sic etiam dicat societatem humanam diu consistere non posse, nisi publica aliqua potestate gubernetur, juxta illud Sapientis: Prov. 11. *Vbi non est gubernator, populus corrumpet.* Vnde providentiæ divinæ suavi moderamine factum est, ut homines ubique terrarum aliquam regiminis formam inter se constituerent; & alii quidem communi consilio se ipsos regerent; alii verò penes aliquos optimates, vel penes unum principem seu regem aut imperatorem auctoritatem omnem ac iurisdictionem transferrent; unde rerum publicarum regnorumque ac imperiorum variæ formæ exortæ sunt, factumque est ut ad regimen communitatis, alii Democratiam alii Aristocratiam alii verò Monarchiam amplecterentur: quæ quidem monarchia (ut id obiter dicamus) hoc præceteris habet, quod proxime ad totius mundi sub uno summo moderatore Deo regimen accedat, primamque illam & æternam divini imperii formam perfectius imitetur.

Differt præterea hæc utraque potestas ratione objecti: potestas enim Ecclesiastica per se ac directe versatur circa res spirituales, ad cultum divinum & salutem animarum pertinentes; potestas verò civilis per se ac directe temporalem solum commoditatem ac pacem spectat, ut colligitur ex 1. ad Timoth. 2. ubi Apostolus orare jubet, *Pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus.*

His prenotatis videndum est, in quibus personis resideat potestas ferendarum legum præsertim Ecclesiasticarum, quæ nostrum institutum magis spectant: quod in sequent, paraphis investigabimus.

§. I.

De Romano Pontifice.

DICENDVM I. inter legislatores Ecclesiasticos Romanum Pontificem tanquam S. Petri successorem, ipsiusque Christi Domini vicariū, ac summum totius Ecclesiæ pastorem, primum ac præcipuum locum tenere.

Probatur 1. ex scriptura: S. Matth. 16 ubi Christus Dominus S. Petrum alloquens, *Tu es Petrus, inquit, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam: & S. Ioan. 21. eidem dicit: Pasce agnos meos: pasce oves meas: quæ verba expendens S. Bern. Lib. 2. de confid. Non modo, inquit, ovium, sed & pastorum tu unus omnium pastor: unde id probem, quæ ex verbo Domini: cui enim non dico Episcoporum, sed Apostolorum sic absolute & indiscretè tota commissa sunt oves. si me amas, Petre? pasce oves meas, quas? illius vel illius populos civitatis, aut regionis, aut certè regni? oves meas, inquit, Cui non planum non designasse aliquas, sed assignasse omnes, nihil excipitur, ubi distinguitur nihil.*

Probatur 2. ex Concil. Calced. act. 1. 2. & 3. ubi passim S. Leo Papa vocatur *Universalis Ecclesiæ Pontifex: & in Synodo 7. generali, act. 2. in Epistol. Adriani ibidem lecta & recepta dicitur, Romanam sedem per totum terrarum orbem primatum obtinere, omniumq. Ecclesiarum Dei caput existere.*

Probatur 3. ex S. Ambros. in c. 3. 1. ad Timoth. *Um totus, inquit, mundus Dei sit, tamen domus eius Ecclesia dicitur, cuius hodie rector est Damasus: & S. Hieronym. Epistol. ad eundem Damasum, Ego, inquit, nullum primum nisi Christum sequens, Beatitudinis tuæ, id est, cathedræ Petri consocior: super illam petram adificatam Ecclesiam scio, &c. quicunque tecum non colligit, dispergit: & S. Prospero carmine de in*

de ingratis, *Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris facta est, puti mundo, &c.*

Dicendum 2. in materia fidei aliisque rebus, quæ ad mores, & disciplinam Ecclesiasticam pertinent, Romanum Pontificem esse summum legislatorem & iudicem.

Hæc veritas, quæ indubitanter ab omnibus tenenda est, evidentiùs ac meliùs demonstrari non potest, quàm ex continua praxi totius Ecclesiæ; in qua id constanter & religiose servatum est, ut, quoties oriretur controversia aliqua, vel difficultas in materia fidei aut in rebus ad mores & disciplinam Ecclesiasticam spectantibus, toties Apostolica sedes consulere: cuius rei fidem faciunt innumera prope responsa, statuta, decreta Romanorum Pontificum, ex quibus totum ferme iuris Canonici corpus conflatum est. Vnde summa cum ratione Innocentius Papa in Epist. ad Patres Concilii Carthag. quæ inter Augustinianas numeratur 41. dicit, *Non humanâ sed divinâ decretum esse sententiâ; ut quidquid de disjunctis remotisque provincijs ageretur, non prius (alii Episcopi & Ecclesiæ præfules) ducerent esse finiendum, quàm ad Romanæ sedis notitiam perveniret, cuius autoritate, iuxta quæ fuerit pronuntiatus, firmaretur: & in altera Ep. 93. ad Patres Concilii Milevitani, Diligenter, inquit, & congruè Apostolice consultis honori, honori inquam illius, quem, præter illa quæ sunt extrinsecus, sollicitudo manet omnium Ecclesiarum super anxiiis rebus, quæ tenenda sententia, antiqua scilicet regula formam secuti, quæ toto semper ab orbe mecum vestris esse servatam, &c. scientes quæ per omnes provincias de Apostolico fonte petentibus responsa semper emanent, præsertim quoties fidei ratio ventilatur. Quod etiam optimè explicavit S. Bernard. Epist. 90. ad Innocentium II. ubi sic Pontificem alloquitur; Oportet ad vestrum referri Apostolatum pericula quæquæ, & scandala emergentia in regno Dei, & præsertim quæ de fide contingunt; dignum namque arbitror ibi potissimum resarcire damna fidei, ubi non possit fides sentire defectum: hæc quippe est huius prerogativa sedis, cui enim alteri aliquando dictum est; ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, &c. Quare merito unusquisque fidelium*

S. Petri

§. Petri Chrysologi monitum in Epist. ad Eutichem auctulare illud quæ animo inferibere deberet: *Hortamur te, inquit, frater, ut his, quæ à beatissimo Papa Romana civitatis scripta sunt, obedienter attendas; quoniam beatus Petrus, qui in propria sede vivit, præstat quærentibus fidei veritatem.*

§.

De Conciliis.

CONCILIA quæ in Ecclesia celebrari solent, alia sunt Oecumenica seu generalia, quæ summæ Pontificis auctoritate convocatis ex orbe universo Episcopis congregata sunt; Alia non Oecumenica seu particularia, quæ inferiorum Prælatorum auctoritate, ex aliqua provincia particulari, vel natione convocantur. De utrisque breviter hic agendum est: atque in primis quod spectat ad Concilia generalia.

Dicendum 1. Concilia generalia plenissimam habere potestatem condendi leges pro totius Ecclesiæ regimine; ad earumque observationem omnes & quoscunque fideles obligandi. Hæc veritas in confesso est apud omnes: cum generalia Concilia legitimè congregata universalem Ecclesiam representent; Christusque Dominus expressis verbis edixerit *S. Matth. 18. Si quis Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* Sed difficultas est, quænam sint illa Concilia generalia, quæ pro legitimis haberi debeant. Pro cuius resolutione.

Dicendum 2. Concilia generalia legitima illa esse, quæ Romani Pontificis auctoritate congregantur, & in quibus vel per se vel per legatos præsidet. Prior huius assertionis pars probatur ex antiquissimo canone, in quo statuitur, *Præter sententiam Romani Pontificis Concilia celebrari non posse;* quem Canonem Apostolicum esse testatur S. Marcellus Papa in Epist. ad Episcopos Antiochenæ provinciæ; illamque renovavit Concil. Nicæn. 1. ut habetur in Epist. Synodi Alexandrinæ ad Fœlicem & in Epist. Iulii 1. ad Episcopos

pos orientales. Probatum item ex Conc. Calced. act. 1. ubi Dioscorus Patriarcha Alexandrinus prohibetur sedere inter Episcopos, eò quòd Synodum generalem convocare ausus fuisset sine autoritate Apostolicæ Sedis: *quod* (ut ibi dicitur) *nunquam licuit, nunquam factum est*. Et ex Concil. 7. generali act. 6. ubi reprobatum Concilium quoddam Constantin. eò quòd sine consensu Romani Pontificis ab imperatore convocatum fuisset.

Secunda pars assertionis; nimirum Concilia illa generalia solummodo pro legitimis habenda esse, in quibus summus Pontifex per se, vel per legatos præsidet, melius probari non potest, quàm inductione breviter facta per antiquissima Concilia generalia, (de recentioribus enim Conciliis id planum & evidens est) in quibus Romanus Pontifex per se, vel legatos suos præsedisse refertur. In Concilio enim Apostolico, de quo mentio fit Act. 15. præfedit S. Petrus, ut docet & probat S. Hier. Epist. ad S. Aug. quæ est inter Augustinianas 11. In Concilio Nicæno 1. anno 327. Hosius Episcopus nomine S. Sylvestri Romani Pontificis præfuit, ut patet ex illius subscriptione quæ omnium prælatorum etiam Patriarcharum qui Synodo interfuerunt subscriptiones præcedit, ideoque à S. Athanas. Epist. ad solit. vir. agentes princeps illius Concilii vocatur. In Concilio Ephesino anno 431. præfedit S. Cyrillus Alexand. nomine Cœlestini Romani Pontificis, ut testatur Evagrius lib. 1. hist. c. 4. & 5. Prosper in Chronico, & aperte constat ex Epist. ipsius Cœlestini ad præfatum S. Cyrillum in qua vices suas illi mandat. In Concilio etiam Chalcedonenfi anno 451. Paschasius & Lucensius Episcopi præfuerunt nomine S. Leonis Papæ, ut constat ex actis ipsius Synodi, præsertimq; ex Epist. illius ad S. Leonem, quæ habetur act. 3. ubi idem S. Leo dicitur Episcopis ipsius Synodi tanquam membris caput præfuisse in his, quæ ejus tenebant ordinem.

Dicendum 3. sicut summi Pontificis est Concilia generalia convocare ipsæque præsidere, sic etiam ad Episcopos jure proprio & ordinario pertinere, ut in illis sedeant, non
solum

solum ut consilarii, sed etiam tanquam legitimi iudices in rebus ad fidem & disciplinam Christianam spectantibus. Id aperte constat ex perpetua ipsius Ecclesiae praxi, & actis Conciliorum generalium, in quibus Episcopi sententiam tanquam iudices dixerunt, & illorum decretis subscripserunt.

Quamvis autem jure ordinario soli Episcopi in generalibus Conciliis tanquam iudices interesse possint; ex privilegio tamen & consuetudine id aliis etiam quibusdam personis Ecclesiasticis competere posse tradit Bellar. Lib. 1. de Conc. c. 11. ut Cardinalibus &c.

Quod spectat ad alia Concilia quae universalis non sunt, observandum est illa triplicis esse generis: alia siquidem sunt Nationalia, quae convocatis alicuius regni seu nationis Episcopis à Primate vel Patriarcha indicuntur: alia provincialia, quae ab Archiepiscopo convocatis provinciae sibi subiectae Episcopis; alia denique dioecessana, quae Episcopi autoritate celebrantur.

Porro ad hoc ut Concilia ejusmodi particularia leges in propriis territoriis obligantes eondere possint, consensus vel approbatio summi Pontificis minimè requiritur, ut docet Laymannus Tract. 4. de leg. c. 7. dummodo nihil in ijs contra universales Ecclesiae leges decernatur. Quod autem aliqui Doctores existimant statuta ejusmodi Conciliorum particularium, si à summo Pontifice approbentur & confirmantur, totius Ecclesiae fideles obligare; id intelligendum est, si ab illo approbata sint & confirmata eo animo, ut ad ejusmodi statutorum observationem velit omnes ubique terrarum fideles obligare; (quod ex verbis approbationis seu confirmationis dignosci potest) secus si approbatio illa, seu confirmatio ad majorem tantum & vim & stabilitatem ejusmodi statutorum a summo Pontifice concedatur, tunc enim extra proprium territorium obligare minimè censentur.

De Episcopis, aliisque Ecclesie Prælatiis.

CERTVM est in primis Episcopos ex divina institutione in Ecclesia positos fuisse ad illius regimen & gubernationem, ut manifestè constat ex his verbis Act. 20. *Posuit vos Spiritus sanctus Episcopos regere Ecclesiam Dei;* proindeque legum ferendarum potestatem penes illos esse respectu sibi subditorum.

Certum est etiam ex eadem institutione divina, Episcopos superiores esse presbyteris, non solum quoad Ordinis dignitatem (ut in tractatu præced. Cap. 7. dictum est) sed etiam quoad regiminis authoritatem, seu iurisdictionem. Id aperte colligitur ex Epist. 1. ad Timoth. Cap. 5. ubi Apostolus formam præscribit, sub qua Episcopus accusationem adversus presbyterum recipere debet; ex quo sequitur Episcopum esse presbyteri iudicem, ac proinde superiorem; unde in Concilio Neocæsariensi can. 13. dicitur Episcopos Apostolis, presbyteros verò discipulis Christi in Ecclesiastica Hierarchia successisse: quod etiam docet S. Aug. in Psalm. 44 & in Concil. Trid. sess. 23. can. 7. anathema profertur in eum, qui dixerit Episcopos non esse presbyteris superiores.

Certum est præterea unumquemque Episcopum in propria tantummodo diœcesi, non verò in tota Ecclesia authoritatem & iurisdictionem obtinere: unde Concil. Constantino. 1. can. 3. declarat, quòd *Episcopi non invitati ultra diœcesim accedere non debent super ordinandis aliquibus, vel disponendis Ecclesiasticis causis:* quod etiam decretum est cap. Nullus primas, 9 quæst. 2.

Certum est denique quod, sicut authoritas & iurisdictione respectu subditorum Episcopo competit; sic etiam ipsi Episcopo à subditis honor & obedientia deferri debet, juxta illud Apostoli Hebr. 13. *Obedite præpositis vestris, & subiaceite eis, &c.* Vnde S. Ignatius Martyr, in Epist. ad Trallianos,

lianor, Episcopo, inquit, subditi estote sicut Domino: & in Concil. Calcedon. act. 15 can. 8. statutum, ut Clerici basilicis, monasteriis, & aliis Ecclesiis ascripti, secundum sanctorum Patrum traditiones sub Episcopi potestate permaneant, nec per contumaciam ab Episcopo suo desiliant; qui verò audent evertere huiusmodi formam, & quocunque modo nec proprio subiiciuntur Episcopo, canonum correctionibus subiacebunt.

Quod spectat ad alios Ecclesiæ Prælatos, breviter dicimus, præter Romanum Pontificem aliosque Episcopos, quasdam alias dignitates in Ecclesia reperiri ad maiorem ipsius tum utilitatem tum decorem; ac in primis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales summo Pontifici assistere, ipsumque in regenda Ecclesia universa consilio & opera iuvare, de quibus plura videri possunt apud Bellarm. lib. 1. de Clericis cap. 16. Patriarchas item ac Prælatos Archiepiscopis seu Metropolitanis supereminere, & istos aliis Episcopis, ita ut sicut habetur cap. Si inter, 6. quæst. 4. ab Episcoporum iudicio ad Archiepiscopos & Metropolitanos appellari possit; & ab istis ad Prælatos & Patriarchas, ac demum ad Romanum Pontificem, cuius iudicio controversiam quamcunque ad res aut personas Ecclesiasticas spectantem dirimi ac definiri oportet.

Vbi tamen observandum est adversus Episcopos propter eminentiam dignitatis in causis criminalibus gravioribus, nec sententiam ferri, nec etiam iudicè inquiri aut procedi posse absque sedis Apostolicæ autoritate, ut in pluribus canonibus sancitum habetur ac novissime in Concilio Trid. sess. 24. cap. 5.

SECTIO VI.

Quibus modis cessare possit obligatio servandæ legis humanæ.

DICENDVM 1. legis humanæ servandæ obligationem cessare posse per abrogationem illius; ac proinde legem ipsam humanam ob causas aliquas iustas & rationabiles

nabiles posse aliquando abrogari: *Nec enim* (ut loquitur Innocentius in Concilio Lateran. generali, & refertur cap. 8. de consang. & affinit.) *Debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoque variantur humana; praesertim cum urgens necessitas, vel euidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his, quae in veteri testamento statuerat, nonnulla mutavit in nouo.*

Dicendum 2. legem humanam abrogari posse tum illius consuetudine, vel contraria consuetudine (ut se& seq. dicitur) tum etiam voluntate principis qui legem tulit, aut successoris, vel superioris illius: certum est enim principem, qui legem tulit, posse illam reuocare & abrogare: eadem enim potestas quae ad legem ferendam requiritur, sufficit ad illam abrogandam; cum iuxta regulam iuris, *Res omnis per quasunque causas nascitur, per easdem dissolui potest.*

Certum est etiam id ipsum ab eius successore posse fieri, cum tanta sit potestas successoris, quanta fuit illius qui legem tulit: sicut ergo potest hic legem à se latam reuocare, sic & ille poteris: & cum par in parem non habeat imperium, non potest huic ille valide praecipere, ne legem à se latam reuocet. Certum est denique superiorem inferioris legem posse abrogare: sicut enim inferior subditur superiori; sic eius potestas superioris potestati subdita est; unde per quamdam eminentiam potest quid quid inferior; qui sicut legem à se latam reuocare potest sic etiam potest eius superior.

Dicendum 3. cessare quoque obligationem seruande legis, quando illius causa & ratio cessat. Ita S. Doctores 2. q. 103. a. 4. quia (ut habetur c. *Cum cessante*, de appellationibus) *cessante causa cessat effectus*: & sicut lex ab initio non subsisteret, si absque causa & ratione lata esset; ita desinente causa & ratione ob quam lata est, ipsa etiam esse, ac proinde obligare desinit: quod tamen intelligi debet in praxi, quando certum est & evidens causam eiusmodi legis cessare; alias, si aliqua dubitandi ratio subsit, tutius est adire Superiorem, nihilque inconsulto illo contra legis tenorem attentare. Quod

Quod si lex plures in se partes contineat quæ ab inuicem disjungi possint, tunc (ut rectè monet Suar. Lib 6.) de leg. c. 9. quamuis cesset causa & ratio alicuius partis, potest tamen alterius ratio & causa perseverare; sicque lex censetur secundum illam partem semper obligare, ut enim habetur in regulis iuris: *utile per inutile nõ debet vitari.*

Dicendum 4. legis seruandæ obligationem cessare præterea per legitimam superioris dispensationem. Ita S. Thomas variis in locis sed præsertim 2. 2. q. 88. art. 10. ad 2. ubi, quid sit dispensare, explicat his verbis: *Cum dispensatur in lege humana, non fit ut legi humana non obediatur, quod est contra legem naturæ, & mandatũ diuinũ, sed fit ut hoc, quod erat lex, non sit lex in eo casu, respectu scilicet illi cū quo dispensatur: sicut. n. ex causa rationabili potest legislator aut eius successor, vel superior legē revocare & abrogare; (ut supra dictum est) sicque omnes subditos ab observatione illius eximere, poterit à fortiori ex rationabili causa aliquem particularem sibi subditum ab illius seruandæ obligatione eximere; & sic cū illo super ea lege dispensare.*

Quæres, an dispensatio concessa sine causa iuxta & rationabili valida sit & licita. Resp. validam quidem esse, ut docent Innocentius, Nav. & plures alii quos citat & sequitur Sanch; Lib. 8. de dispensat. disp. 17. nu. 25. sed tamen illicitam respectu tum superioris dispensantis, tum subditi dispensationem illam postulantis, & acceptantis, ut docet S. Thom. 1. 2. quæst. 97. a. 4. unde Conc. Trid. sess. 24. cap. 5. & sess. 25. cap. 18. dicit dispensationes, non nisi urgenti & iusta ratione causæ cognita, & summa cum maturitate concedendas esse.

Quale autem peccatum sit absq; iusta causa dispensare non consentiunt inter se Doctores: quidam enim (ut Navarr. prælud. 9. n. 14. & Sotus lib. 1. de iustitia q. 7 art. 3.) arbitrantur superiorem sine iusta causa in propria lege dispensantem peccare tantum venialiter: alii (ut Suar. lib. 6. de legib. cap. 18. & Valent. tom. 2. disp. 7. quæst. 5. pun. 6.) asserunt peccare mortaliter: probabilius tamen loqui videntur illi, qui id ex qualitate legis ac dispensationis, dijudi-

dijudicandum esse asserunt: si enim ex illa dispensatione scandalum aliquod, aut damnum temporale aut spirituale oriatur, tunc peccatum erit mortale; si verò nullum e-
jusmodi scandalum aut damnum subsit, erit tantum ve-
niale.

Quæres 2. an inferior aliquando dispensare possit in le-
ge superioris. Resp. id neque licite neque valide fieri pos-
se, nisi quando gravis aliqua urget necessitas, nec nisi val-
dè difficilis ad superiorem pateat recursus; excipitur ta-
men casus in quo dispensandi facultas inferiori generali
aliqua lege, vel speciali privilegio concessa sit, vel aliqua
legitimè præscripta consuetudine comparata: quæ quid-
dem fufius explicata videri possunt apud Laym. tract. 4. de
leg. cap. 22.

Quæres 3. an Prælati, & superiores possint secum dispen-
sare in iisdem casibus, in quibus cum aliis dispensare pos-
sent. Resp. posse non modo validè sed etiam licitè, non
committendo alteri, v. g. confessario, aut vicario, facul-
tatem ut secum dispensare possit in iis, in quibus possent
cum subditis dispensare; tum etiam directè secum dispen-
sando ob easdem causas, ab quas iustè & rationabiliter
cum subditis dispensare possent, ut fufius explicat & pro-
bat Sanch. Lib. 8. de dispens. disp. 3. nu. 3. & sequent.

Dicendum. legis servandæ obligationem in aliquo
su particulari cessare posse per ipsius legis interpretatio-
nem seu emendationem, quæ fit per virtutem illam, quæ
Theologi episcopii Kiam seu æquitatem vocant, cuius pro-
prium est (ut docet S. Thom. 2. 2. q. 120 a. 1.) legem hu-
manam universim aliquid præcipientem in aliquo parti-
culari casu, in quo cessat illius obligatio, vel interpretari
vel emendare: cum enim (ut idem declarat) actus hu-
mani, de quibus lex fertur, in singularibus contingenti-
bus consistant, quæ variari possunt infinitis prope modis,
quos legislator prævidere nequit, quicquid in ferenda le-
ge communem spectet utilitatem, ad id præsertim atten-
dit quod in pluribus accidere solet; hinc fit ut aliqui casus
occurrere possunt, in quibus lex ipsa deficiat; ita ut non
solum

solum tunc nulla sit ad illam servandam obligatio, sed ne quidem ejus observatio licita sit: e.g. lex, quæ jubet ut deposita restituantur, iusta est; & tamen contingere potest aliquando, ut proditor, vel furiosus arma deposita reposcat, ille ad patriæ impugnationem, hic ad sui vel alterius necem; in quibus casibus manifestum est restitutionem depositi, quamvis lege præscriptam, nihilominus esse contra rationem, ac proinde illicitam: quare necesse est tunc legem illam vel interpretari vel emendare, legislatoris potius mentem quam verba sequendo: hinc Coelestinus Papa cap. *Humana aures* 22. quæst. 5. Non debet, inquit, aliquis verba considerare, sed intentionem ac voluntatem; quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni. Porro intentio & voluntas legislatoris, tum ex materia legis, tum ex ejusdem circumstantiis, tum præsertim ex illius fine & causa seu ratione ob quam lex ipsa lata est, intelligi poterit.

SECTIO VII.

An, & qua ratione consuetudo vim legis obtineat.

DICENDVM 1. consuetudinem aliquando vim legis obtinere posse. Ita S. Doctor 1. 2. q. 97. a. 3. & patet ex usu communium Rerum publicarum, tum etiam ipsius Ecclesiæ: constat enim in variis regnis & provinciis, imò & in ipsa Ecclesia plurima recepta fuisse, & tanquam obligantia observari, quæ tamen nulla lege positiva sed sola consuetudine introducta sunt, unde S. August. Epist. 86. ad Casulanum, *Mor, inquit, populi Dei, & instituta maiorum pro lege sunt tenenda; & sicut prævaricatores legum divinarum, ita & contemptores consuetudinum Ecclesiasticarum coercendi sunt.*

Dicendum 2 ad hoc ut consuetudo aliqua vim legis obtineat, quatuor præsertim conditiones requiri. Prima est, ut consuetudo illa sit rationabilis, & bono communi
R. utilis.

utilis. Ita cap. *Erit autem lex*, dist. 4. & per se patet: ut enim vim legis habeat præcipuas & magis necessarias legis qualitates habere debet; lex autem (ut supra dictum est) debet esse rationalis & bono communi utilis. Secunda est, ut tempore aliquo diuturno duraverit, ut infra explicabitur. Tertia, ut consensus saltem tacitus Legislatoris seu Principis interveniat: tunc autem tacite consentire censetur si sciens talem populi morem, illum, cum posset, impedire noluerit. Ita S. Doctor supra in resp. ad 3. Quarta denique, ut consuetudo illa servetur à populo, aut maiore illius parte quasi ex obligatione, seu ex animo introducendæ obligationis, ut observat Suar. lib. 7. de leg. c. 14. unde consuetudo illa, quæ vim legis obtinere censetur, definitur ab Isidoro c. 3. *Lex quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex.*

Ex quo intelligitur, quare plurimæ consuetudines rationabiles ac piæ, & jam à diuturno tempore usitatæ superioribus non modò non contradicentibus, sed etiam approbantibus, vim tamen legis non obtineant; ut ad campam pulsum sanctissimam Virginem salutare; in Ecclesiæ ingressu aqua lustrali frontem aspergere, &c. quia scilicet hæc & aliæ similes consuetudines ex liberali tantummodo affectu & devotione, non verò ex ulla inducendæ obligationis voluntate inchoatæ sunt, ac continuantur.

Cæterum rectè monet Suar. lib. 7. de leg. cap. 5. in dubio, an obligatio per consuetudinem aliquam inducenda sit, cæteris paribus inclinandum potius esse in eam partem, quòd consuetudo sit devotionis quàm quòd sit obligationis: quia juxta regulam communem Doctorum, in dubio nemo præsumitur velle obligari; neque expedit multiplicari præcepta, ubi moraliter certa non sunt.

Dicendum 3. consuetudinem non modò constituendam legis, sed etiam abrogandæ vim habere, ut docet S. Thomas supra. a. 3. quod probati potest ex cap. ultimo de consuetudine, in quo Gregorius IX. declarat posse consuetudinem aliquam *Iuri positivo* (humano scilicet) *præiudicium generare, si rationalis fuerit & legitime præscripta*; ex quibus verbis colligitur.

colligitur duorequiri, ut consuetudo legem aliquam abroget. primò ut sit rationabilis, quod per se patet; secundo ut sit legitime præscripta; id est ut tanto tempore duraverit, quanto ad legitimam præscriptionem adversus ipsam legem opus est.

Quæres, quanto tempore opus sit ad præscriptionem illam complendam adversus legem. Communior & magis recepta Theologorum responsio est, ordinariè requiri decennium ad præscribendum contra legem civilem; quadraginta vero annos adversus Ecclesiasticam. Ita Sylv. Azor, & alii apud Laym. tract. 4. de leg. c. 24. Ratio est, quia ad præscribendum adversus legem requiritur tempus longum; tale autem in jure civili censetur esse decennium, ut constat ex L. *Super longi* C. de præscriptione longi temporis; in jure autem Ecclesiastico ordinarium præscriptionis tempus censetur esse quadraginta annorum, ut constat ex cap. *De quarta*, & cap. *Ad aures*, de præscrip. Tutissimum autem in praxi est nihil temerè super hac re definire, sed Doctorum & Sapientum virorum consilium perquirere, aut etiam Superiorum, seu Legislatores mentem ac voluntatem explorare.

SECTIO VIII.

De lege divina positiva.

NOMINE legis divinæ positivæ intelligimus eam, quæ Deo auctore condita, & litteris consignata, hominibus ad observandum imposita est. Ea autem duplex est; vetus, quæ per Moysen Dei nomine lata & promulgata est; & nova, quæ à Christo Domino condita in Evangeliiis aliisque novi testamenti libris consignata est: & circa utramque.

Dicendum 1. legem veterem fuisse in se bonam & sanctam, licet lex nova longè sit illa melior, & perfectior.

Quod fuerit bona & sancta, constat tum ex his Apostoli verbis Rom. 7. ubi de lege veteri loquens, *Lex*, inquit, *sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum*: tum

R 2

ex eo quòd à Deo condita, & à Christo Domino approbata est, qui S. Math. 5. dicit se venisse, non ut solueret legem, sed ut adimpleret: quare olim Marcion ita, Manichæi, & alii ab Ecclesia tanquam hæretici proscripti sunt, eò quòd inter alia dogmata erronea veterem legem tanquam inutilem & malam reprobarent; contra quos agit sanctus Epiph. hæresi 33. 42. & 66. & S. Aug. variis in locis, & præsertim lib. 19. & 22. contra Faustum Manichæum.

Quòd verò lex noua melior & perfectior sit lege veteri, constat ex variis Apostoli locis passim in Epist. ad Rom. & ad Galat. & ad Hebr. 7. ea de causa Christus Dominus vocatur *Melioris testamenti sponsor*; & fusè id docet & probat S. Thom. quæst. 106. art. 1. & 2.

Dicendum 2. veteri legi solos Iudæos obstrictos fuisse, legem verò nouam omnes omnino homines ubiuis terrarum ad sui observationem obligare.

Quòd legi veteri Iudæi soli obstricti fuerint, patet tum ex eo, quòd solis Iudæis promulgata fuit, Exod. 19. & 20. tum etiam ex eo quòd multi ex gentilibus abique illius observatione salutem sunt consecuti, ut docet S. Dion. cap. 9. cœl Hierar.

Quòd vero lex noua omnes homines ubiuis terrarum obliget, constat ex capite ultimo S. Matth. & S. Marci ubi Christus Dominus Apostolis iniungit, ut doceant omnes gentes, & Euangelium prædicent omni creaturæ; edicit, quæ condemnandos esse, qui credere ac legem illam recipere noluerint.

Dicendum 3. legem veterem defuisse; legem vero novam usque ad consummationem sæculi esse perseveranturam.

Quòd lex vetus defuerit constat ex variis Apostoli testimoniis Hebr. 7. ubi dicit translato Sacerdotio legis translationem factam esse: Ephes. 2. ubi loquens de Christo dicit, illum legem mandatorum decretis euacuasse.

Quòd autem lex noua usque ad finem sæculi perseveratura sit, firma fide tenendum esse docet S. Thom. quæst. 107. art. 4.

Quæres 1. an lex vetus tota desierit; Bellar lib. 4. de iustifica cap. 6. existimat desisse tantum quoad ceremonialia, & iudicialia præcepta, non vero quoad moralia: Suar. verò lib. 9. de legib. cap. 11. & plures alii Theologi, quos ibidem citat, totam desisse asserunt, etiam quoad præcepta moralia, ita ut obligatio ad illa seruanda penitus cessauerit, in quantum illa lege veteri præcipiebantur; licet alioquin ad eadem illa præcepta seruanda tam lege naturæ quam lege Evangelica teneamur: quæ posterior sententia idèò videtur probabilior, quod magis consonet testimoniis suprà citatis, quibus uniuersim lex vetus desisse dicitur.

Quæres 2. quonam tempore lex vetus cessauerit, & obligare ad sui observationem desierit. Respondi. iuxta communem Theologorum sententiam cessauisse, & obligare desisse in morte Christi Domini. Ita Hugo à S. Victore lib. 2. de Sacramen. parte 6. cap. 4. S. Bonaventura in 4. dist. 3. quæst. 3. & S. Thom. quæst. 103. artic. 3. ad 3. & art. 4. ad 1. ubi distinguit tria tempora Vnum quidem ante Christi Passionem, in quo legalia neque erant mortua neque mortifera: aliud autem post tempus Evangelij divulgati, in quo legalia sunt mortua & mortifera: tertium autem est tempus medium scilicet à Passione Christi usq; ad divulgationem Evangelij in quo legalia quidem fuerunt mortua; quia neq; vim aliquam habebant, neq; aliquis ea observare tenebatur: non tamen fuerunt mortifera. Quibus quidem verbis S. Doctor mentem suam aperit super gravi controversia quæ olim inter SS. Hieron. & Aug. exorta est, ut constat ex variis illorum Epistolis ultro citroq; datis, quæ habentur inter Augustinianas ab 8. ad 19. S. Hier. siquidem docebat ab instanti mortis Christi Domini veterem legem non modò mortuam, sed & mortiferam esse cepisse; neq; solum illius seruandæ obligationem cessauisse, sed neq; seruari absq; peccato potuisse: & quoniam satis constabat Apostolos multis annis post Christi passionem legalia quædam observasse, dicebat id ab illis simulatè factum, quo facilius Iudæos legis suæ zelatores ad Christi fidem allicerent. Econtrà verò S. Aug. (cui com-

R. 3

muni.

municet Theologi subscribunt) assererebat, Apostolos nulla simulatione fuisse usos? sed licite & honeste ceremonias quasdam veteris legis post Christi Domini mortem usurpasse: licet enim lex illa tunc esset mortua, nondum tamen erat mortifera; & quamvis ad sui observationem amplius non obligaret, observatores tamen suos nullius peccati reos efficiebat: quod ibidem dicit suavi Dei providentia fuisse dispositum; tum ut Iudæi legis suæ ceremoniis misericorditer addicti facilius ad Christi fidem converterentur: tum etiam ne lex illa vetus tanquam mala & superstitiosa reprobata per Christum fuisse videretur, & ut aliquo cum honore sepeliretur.

Quo verò præcisè tempore non solum mortua, sed & mortifera esse cœperit lex vetus, non satis exploratum habetur: illud certum est iam à multis sæculis mortiferam, & illicitam esse veteris legis observationem; cum præfati SS. Hieron. & Aug. citatis Epistolis, sed præsertim II. & 19 id multò ante tempora sua fuisse doceant: imò verò S. Ignatius Apostol. discipulus Ep. 8. *Si quis, inquit, cum Iudæis celebras Pascha, aut Symbola Festivitatibus eorum recipit, participes erit eorum, qui Dominum occiderunt & Apostolos ejus.* Vnde colligitur probabile esse id quod docet Suar. lib. 9. de leg. c. 18. viventibus adhuc Apostolorum principibus Mosaycæ legis observationem mortiferam esse cœpisse; cum una quidè ex parte lex Evangelicæ orbi penè universo, at nominatim Iudæis omnibus diversas orbis regiones incolentibus tunc innotuisset; ex altera verò plurimum referret, hoc Christianæ religionis & fidei dogma, quo lex vetus mortifera creditur, ab iisdem tradi & confirmari.

CAPVT IV.

De Legis divinæ, seu Decalogi præceptis.

NOMINE DECALOGI significatur lex divina positiva decem præcepta complectens; quorum tria priora Deum spectant, septem verò posteri-

ora respiciunt proximum : cuius quidem Decalogi an-
tequam explicationem aggrediamur, duo hic nobis
observanda sunt. Primum est, Decalogum illum, in quo
divinæ legis præcepta continentur, esse omnium legum
epitomen absolutissimam (ut loquitur S. August. quæst.
140. super Exodum) summamque omnium, quæ cui-
libet Christiano agenda sunt, in illo esse expressam, ut de-
clarat Conc. Colon. in Euch. Christianæ institutionis; ita
ut, si eius præcepta probè intelligantur, sufficientissima sint
ad actus omnes humanos sive exteriores sive interiores
rectè ordinandos.

Secundum est, præcepta illa Decalogi fuisse à Christo
Domino tanquam summo legislatore, non solum innova-
ta, & promulgata (quod ex variis Evangelii locis constat
ac præsertim S. Matt. 7. & 19. S. Mar. 10. & S. Luc. 18.) sed et-
iam explicata, imò & ampliata, prout legis Evangelicæ ma-
ior perfectio requirebat: quod passim in Evangeliiis videri
potest, sed præsertim in eo sermone, quem coram discipu-
lis in monte habuit, S. Matth. 5. 6. & 7. in quo quidem, (ut
docet S. Aug. lib. 1. de serm. Domini in monte in initio &
lib. 2. c. 40. & post illum S. Th. q. 108. art. 3.) ea omnia com-
plexus est, quæ ad perfectam vitam Christianæ formæ quoad
actus tam exteriores quàm interiores requiri possunt: quod
fufius explicat Greg. Val. disp. 7. de leg. quæst. 8. pu. 2.

In hoc igitur capite propositum nobis est de singulis ipsius
Decalogi præceptis agere, prout à Christo Domino in Ev-
angeliiis explicata, & ampliata sunt secundum communem,
& magis receptam SS. Patrum & aliorum probatissimo-
rum authorum doctrinam, in omnibus tamen servata ea
brevitate, quam compendii ratio exigit: quod ut facilius
exequamur, duo præsertim circa unumquodque præcep-
tum investigabimus: primò, quid illo præcipiatur aut
prohibeatur: secundò, quot modis in illud peccetur: &

ideo unamquamque sectionem in plures
paragraphos subdi-
videmus.

R

↑

SEC.

SECTIO I.

Explicatur primum Decalogi praeceptum.

Ego sum Dominus Deus tuus.

Non habebis Deos alienos coram me, &c.

HOC primum Decalogi praeceptum duplex est, ut observat Catech. Rom. part. 3. c. 2. ex una enim parte aliquid jubet, ex altera verò aliquid prohibet: estque illius sensus (ut ibidem habetur) *Me verum Deum colas, Djs alienū cultum non adhibebis*: ex quo patet, illud partim affirmativum esse, partim negativum. Ea est autem ratio praeceptorum affirmativorum, ut obligent quidem semper, sed non pro semper, ut loquuntur Theologi negativa verò utroque modo obligant: id est (ut explicat S. Thom. 2. 2. q. 3. a. 3.) quod, quamvis praecepta affirmativa semper habeant vim obligandi, non obligant tamen ad continue exercendos actus illos qui per ea imperantur, sed pro loco & tempore & secundum alias circumstantias debitas, secundum quas oportet actum humanum limitari, ut sit actus virtutis: at verò praecepta negativa quovis loco & tempore obligant. Quamvis autem hoc primum Decalogi praeceptum, quatenus affirmativum, praesertim spectet religionis actus, quibus cultus Deo debitus exhibetur, ad illud tamen virtutum Theologicarum actus reduci debent, ut dicitur in Catechismo Romano; quo sensu S. August. in Enchir. cap. 3. dixit *fide, spe, ac charitate Deum esse colendum*: unde sequitur, ad rectam primi huius praecepti intelligentiam requiri ut explicemus quid circa fidem, spem, & charitatem; quid item circa religionem in illo praeceptum, aut prohibetur.

*Quid circa fidem hoc primo Decalogi præcepto
præcipiatur aut prohibeatur.*

DE virtute fidei illiusque propriis actibus ac obligatione, quæ ad illos exercendos unicuique incumbit, egimus in priori hujus operis parte tract. I. cap. I. ubi diximus adultos quoscunque ad credendas omnes & singulas Christianæ religionis veritates fide implicita obligari; fide verò explicita teneri credere unum esse Deum in essentia, trinum in personis; filium Dei Incarnatum esse, aliaque mysteria in symbolo contenta; nec non & ea quæ pertinent ad rationem sacramentorum, quæ ab ipsis suscipiuntur aut suscipi debent; ac reliqua denique omnia, quæ secundum exigentiam status aut conditionis cujusque ad salutem æternam consequendam sunt necessaria.

Sed difficultas est quandonam affirmativum illud fidei præceptum obliget; seu quo nam tempore teneatur quis ad actum aliquem fidei exercendum. Resp. ex probabiliori & in praxi tenenda Theologorum sententia tribus præsertim in casibus teneri unumquemque ad actum fidei eliciendum.

Primus est, cum alicui mysteria fidei primò sufficienter ad credendum proponuntur. Ita Azor. Malder. Sanch. & alii quos citat & sequitur Bonac. tom. 2. dist. 2. q. 2. pu. 2. secundum quam doctrinam pueri, ubi primum rationis usum adepti sunt, cum ipsis fidei mysteria sufficienter proponuntur, ad illa actu credenda obligantur, præsertim si ad id se obligatos esse ex dictamine conscientiæ persentiant: quod similitudine de infidelibus dici debet.

Secundus casus est, quoties quis ad actum aliquem virtutis exercendum obligatur, qui sine fide exerceri nequit ut cum quis tenetur de peccato poenitente & conteri, sacramentum aliquod suscipere, &c. Ita Doctores proximè citati. Rectè tamen monet Laym, tract. I. de fide cap. 10. in

R 3 hoc

hoc casu præceptum fidei per se & directe non obligat, sed solum indirectè, & per accidens: unde fit ut v.g. si quis Sacramentum aliquod suscipere omittat, quando ad illud suscipiendum obligatur, sufficiat si in confessione declaret, se ejusmodi Sacramenti receptionem omisisse; nec opus sit ut fidei actualis omissionem exprimat, cum hujus omisso non sit peccatum distinctum ab omissione illius. Ad hunc casum reducitur quando quis videt se tentationem aliquam superare aliter non posse, nisi actum aliquem fidei eliciendo; tunc enim illum elicere tenetur, ut fulius explicat Valent. tom. 3. disp. 1. q. 2. pu. 5.

Tertius denique casus est, quando quis juridicè & publica autoritate de fide interrogatur; tunc enim ad fidem tum interiùs eliciendam, tum exteriùs profitendam obligatur, licet ex tali professione mors illi immineat; imò qui ab aliquo privato de fide interrogaretur, illam non modo non negare, sed etiam exteriùs profiteri teneretur, si ex illius professionis omissione divinus honor laderetur notabiliter, vel grave aliquod scandalum in proximum redundaret. Ita authores citati post S. Doctorem 21. quest.

3. a. 2.

Ex dictis facillè colligi potest; quid circa fidem hoc primo Decalogi præcepto prohibeatur, scilicet peccatum quodcumq; fidei oppositum, quod generaliter ab eodem S. Doctore sup. qu. 10. a. 1. vocatur infidelitas; quæ quidem (ut idem docet) duplex est: alia negativa, qualis est in illis, qui nihil unquam de fide audire potuerunt, quam dicit non esse peccatum, sed potiùs pœnam peccati ex primi parentis peccato proventientem; additq; illos, qui eo solum modo infideles sunt, propter ejusmodi infidelitatem non damnari; quamvis damnentur propter alia peccata, quæ sine fide remitti non possunt.

Alia est infidelitas ipsi fidei (ut loquitur S. Doctor) secundum contrarietatem opposita, quæ à quibusdam privativa vocatur, qualis est in illis, qui veritatibus fidei sibi sufficienter propositis assentiri nolunt: & hæc ab eodem S. Doctore in tres species dividitur, Paganismum scilicet, Iudaismum

Iudaismum, & hæresim; quibus qu. 12. addit apostasiam; aut enim quis renititur fidei nondum susceptæ, & talis infidelitas est paganorum; aut renititur fidei susceptæ in figura, & sic est infidelitas Iudæorum; vel fidei susceptæ in manifestatione veritatis, & sic est infidelitas apostatarum quidem, si fides suscepta in totum abjiciatur; hæreticorum verò, si tantum ex parte.

Est autem observandum ad rationem hæresis duo requiri (ut docet S. Thom. q. 11. a. 3. ad 3.) primum est, ut sit error contra aliquam fidei veritatem à Deo revelatam, & ab Ecclesia propositam; secundum, ut ejusmodi error cum pertinacia & contumacia junctus sit: unde *Si qui sententiã suam* (ut loquitur S. Aug. Ep. 162. & refertur cap. Dixit Apostolus 24 qu. 3.) *quamvis falsam atq; perversam nulla pertinaci animositate defendunt, quarunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati cum invenerint; nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.*

Ad hæresim quoque pertinet peccatum illorum, qui de articulo aliquo fidei deliberatè dubitant; ut enim dicitur cap. 1. de hæreticis *Dubius in fide, infidelis est.* Item si quis exponat se periculo errandi in fide, ut si ex curiositate, aut alia prava intentione libros hæreticorum legat; eorum conciones audiat; cum illis de fide temerè disputet; aut frequenti & periculosa illorum conversatione utatur.

§. II.

De virtute spei, & de peccatis illi oppositis.

SPEI nomen sumitur hic pro virtute supernaturali Theologica divinitus infusa, quæ homo fidelis, in præsentem quidem sæculo bona salutaria, in futuro verò ipsam æternam salutem à Deo cum fiducia expectat per Christi merita.

Dicitur 1. (virtus supernaturalis infusa) juxta communem doctrinam S. Tho. 1. 2. q. 62. & 63. omnium Theologorum; unde

unde S. Bernard. in Psalm. 90. dicit hæc Psalmistæ verba, *Quoniam tu es Domine spes mea*, à nullo verè proferri posse, nisi cui intus persuasum sit à Spiritu sancto.

Dicitur 2. (Theologica) quia Deum immediatè respicit pro objecto primario & præcipuo: *Neque enim*, ut ait S. Thom. 2. 2. q. 17. a. 2. *aliquid minùs sperandum est ab ipso Deo, quàm ipsemet Deus.*

Dicitur 3. per illam expectari à Deo non modò salutem æternam, quæ in ipsius Dei fruitione consistit, sed etiam omnia alia quæcunque bona salutaria, id est ad salutem consequendam necessaria aut utilia, sive corporalia, sive spiritualia sint; quod constat ex iis, quæ Christus Dominus nos à Deo postulare, & proinde sperare docuit in oratione Dominica: *Ea siquidem*, ut loquitur S. Aug. c. 114. *Enchir. ad spem pertinent, quæ in oratione Dominica continentur.*

Dicitur 4. bona illa expectari cum fiducia; spes enim omnipotentia & fidelitate Dei promittentis innititur: unde Hebr. 6. vocat spem, *Anchoram animæ firmam ac tutam.* Quamvis autem fiducia illa quatenus Deum respicit certissima esse debeat: quia tamen ex parte nostræ cooperationis multi defectus accedere possunt, quibus promissionum divinarum effectus impediatur, ideo monet Apostolus ad Philipp. 2. *Ut cum metu & tremore salutem nostram operemur: qui enim sperat (ut dicit S. Aug. Serm. 15. ad fratres in eremo) & non timet, negligens est; qui autem timet & non sperat, depressus est, & descendit in profundum quasi lapis.*

Dicitur denique per Christi merita: quamvis enim ex parte quoque nostra ad assecutionem vitæ æternæ merita requirantur; quia tamen sine divina gratia, quæ per Christi merita nobis confertur, nihil possumus; & in iis quæ possumus & volumus longè potiores sunt partes gratiæ divinæ quàm voluntatis humanæ; ideo *Absit ut Christianus homo in se ipso vel confidat, vel gloriatur* (inquit Concil. Trid. sess. 6. c. 16.) *& non in Domino: cuius tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.*

Quæres, an licitum sit spem in homine, aut alia creatura collocare. Resp. cum S. Doctore 2. 2. q. 17. art. 4. quanguàm in

in Deo solo ut principali causa totius boni spes collocanda sit, licitum tamen quoque esse sperare ac confidere in homine aut alia creatura, tanquam causa secunda & instrumentali, per quam secundum divinæ providentiæ ordinem adjuvari possumus ad conequendum aliquod bonum, quod ad ultimum & summum bonum orderetur.

His breviter explicatis, videndum est quid circa virtutem spei hoc primo Decalogi mandato præcipiatur, aut prohibeatur. Ac in primis certum est extare divinum præceptum de spe in Deum concipienda ut docet S. Thom. q. 22. a. 3. quod quidem præceptum, in quantum negativum est & desperationem prohibet, obligat semper ut ex antèdictis constat, in quantum verò affirmativum, tribus præsertim in casibus secundum probabiliorē Theologorum sententiam obligare censendum est. Primus est, quando primum homini adulto sufficiēter innotescit se à Deo creatum esse ad vitam æternam consequendam, seque teneri vitam illam æternam & media necessaria ad illam consequendam à Deo sperare. Secundus est, quando ad aliquid faciendum obligatur, quod actum spei velut dispositionem necessariam prærequirit; e.g. quando tenetur de peccatis poenitere; ad illorū siquidem remissionem divinæ misericordiæ spem requiri docet Concil. Trident. Sess. 6. cap. 6. Tertius est, quando gravis aliqua tentatio desperationis urget, quam aliter homo superare non potest, nisi actum spei eliciendo.

Rectè autem monet Isamb. Tract. de spe disp. 6. a. 5. ad satisfaciendum ejusmodi præcepto non esse semper necessarium, ut formaliter eliciatur actus ipsius spei, sed satis esse ut virtualiter, quatenus includitur virtualiter in aliojus alterius virtutis actu, v. g. perfectæ contritionis, qui tunc formaliter eliceretur.

Quod spectat ad peccata, quæ spei adversantur, ac proinde hoc primo præcepto prohibentur; Theologi docent duobus præsertim modis contra spem peccari posse, præsumptione scilicet, & desperatione.

Rursus præsumptio dupliciter committi potest ut docet

cet

cer S. Tho. q. 21. a. 1. primò, cùm quis præsumit se divinam gratiam, aut gloriam æternam ex se ipso & naturæ suæ viribus adipisci posse, secundò, cùm præsumit se ex sola divina misericordia consecuturum remissionem peccatorum sine ulla poenitentia, aut æternam beatitudinem sine ullis operibus meritoriis.

Desperatio verò committitur, cùm quis deliberatè de misericordia divina diffidit; nec peccatorum remissionem, aut beatitudinem æternam, mediâque ad illam necessaria amplius à Deo expectat, ideoque omnem conatum ex parte sua requisitum intermittit. Rectè autem observat Tolet. lib. 4. c. 7. desperationem aliquando esse hæresim coniunctam; si quis v. g. existimaret ac pertinaciter sibi persuaderet Deum aut nolle aut posse peccata à se commissa remittere, ejusque misericordiam talem non esse, quæ tot & tam gravia peccata toties iterata condonare velit aut possit: quod in confessione specialiter declarandum foret.

§. III.

De virtute Charitatis, peccatisque illi oppositis.

NO MEN Charitatis secundum communem Theologorum acceptionem significat excellentissimū quemdam amorem, qui proinde bonum excellentissimum & summè perfectum tanquam obiectum spectare debet, Deum scilicet; qui propter se summè diligendus est, & propter quem cetera omnia diligere debent.

Cùm autem de hac nobilissima virtute plurima disputari soleant à Theologis, nos hinc præcipua tantummodo & scitu magis necessaria ex eorum communi & recepta doctrina, præsertimque ex ijs quæ apud S. Doctorem c. 23. 24. & seq. fusiùs explicantur, seligemus.

Primum est, charitatem non modò esse virtutem supernaturalem Theologicam ceteris omnibus quibuscumque virtutibus

virtutibus perfectiorem, ut fusè demonstrat S. Doctor, sed etiam esse ipsarum virtutum veluti formam; in quantum scilicet illis ultimam & completam perfectionem, earum actus ad ultimum finem perfecte ordinando tribuit.

Secundum est, charitatem esse amorem, non concupiscentiæ aut desiderii, sed veræ ac perfectæ amicitia, qua prius à Deo, licet sine ullis nostris meritis amati, ejusque beneficiis præventi, ipsum vicissim redamamus, ac summe diligimus propter bonitatem ipsius, non quia nobis bonus est ac beneficus, sed qua in se infinite bonus ac perfectus, ac proinde infinite diligibilis est: cum (ut in priori parte dictum est tract. 2. c. 2.) quidquid in creaturis bonum aut perfectum est vel esse potest, id omne in Deo, imò aliquid in finibus melius ac perfectius reperiatur, quod illum omni amore dignissimum efficit.

Tertium est charitatis actus alios esse imperatos, quales sunt illi qui per ipsius charitatis imperium exercentur, ut cum quis dat eleemosynam pauperi, non modò ut eius indigentiam sublevet, sed præsertim ut Deo placeat, illique opus grati exhibeat: alios vero elicitos, qui illius proprii sunt, & ex ejus formali motivo concipiuntur, & quibus homo fertur erga Deum ut summe dilectum; sive per unionem affectuum, idem volendo quod vult Deus, ejus præcepta, consilia, & alia quæcunque illi placent, appetendo & exequendo, non alia ratione, nisi ut voluntatem suam divinæ voluntati quàm perfectissime uniat & conformet; sive per viam benevolentia, qua DEO omnia bona velit, quæ ipsi velle potest, bona quidem intrinseca & essentialia ipsi DEO, per veram & perfectam in illis complacentiam; bona verò ipsi extrinseca; purà gloriam, honorem, amorem, observantiam, & alia religionis reliquarumque virtutum officia, ipsi DEO tam à se quam ab aliis creaturis exhibenda,) per ardentissimum desiderium; quo hæc omnia non solum velit & optet DEO, sed etiam quibuscunque modis potest, ut re ipsa exhibeantur efficiat.

Quartum est, verissimum esse quod S. Ber. Li. de dil. Deo dicit,

dicit, *Modum diligendi Deum esse, diligere sine modo* : sive enim charitas consideretur objective secundum illud bonum quod volumus Deo, sive appetiatiue secundum estimationem quam de Deo ipso concipimus, sive intensiue secundum feruorem & conatum quo in Deum per amorem ferimur, nullus modus ipsi præscriptus est: certum est enim quod Deum objective & appetiatiue tenemur diligere præ alia quavis creatura; unde Christus Dominus Matth. 10. *Qui amat, inquit, patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus.* Quamvis autem juxta communem Theologorum sententiam intensio charitatis sub obligationem non cadat, possumusque actu charitatis etiam valde remisso satisfacere divino præcepto, quo jubemur Deum ex toto corde diligere, ut docent Almainus, Major, Vega, & alii quos citat & sequitur Isamb. tract. de Char. disp. 15. 2. 4 certum est tamen nullum intensiōis modum in amore Dei esse definitum, nosque nullo affectu adeo feruenti & intenso posse Deum diligere; quin ad illum adhuc feruentius & intentius diligendum, si non ex præcepto tenemur, saltem per gratiam ipsius invitemur, & excitemur.

Quintum est, habitum charitatis (quod etiam de aliarum virtutum Theologicarum habitibus similiter dicendum est) non produci Physice per actus, sicut de habitibus virtutum moralium docent Philosophi; sed à Deo infundi juxta id quod dixit Apost. Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*; & ex consequenti secundum communioem & probabiliorem Theologorum sententiam ab ipso mer Deo augeri, non verò per actus aliquos, nisi tantum dispositivè & meritorie, ut in priori parte tract. 6. cap. 4. sect. 6 dictum est; unde Concil. Trid. observat sess. 6. cap. 10. Ecclesiam illud augmentum à Deo postulare in quadam collecta, cum dicit: *Da nobis Domine fidei, spei, & charitatis augmentum.*

Caterum per quosnam actus homo ipsius charitatis augmentum promereri possit, non planè constat inter Theologos: quidam enim existimant non nisi per actus ipso

ipso habitu intensiores fieri posse: alii etiam per actus æqualiter intensos: alii per minus intensos: uno quidam asserunt hominem in charitate constitutum per actus quoque aliarum virtutum promereri posse augmentum ipsius charitatis: quod inter alios docet b. m. Franc. Sales. Episc. Geben. lib. 3. de amore Dei cap. 2. probatq; ex can. 24. sess. 6. Concil. Trid. ubi indefinite & sine ulla exceptione dicitur, justitiam acceptam augeri per bona opera: *ubi autem* (inquit ille, ex S. Bernard.) *nihil excipitur, nihil distinguendum est.*

Quamvis autem propter tanti viri auctoritatem, & plures optimas rationes quas ibidem præfert, hæc ultima sententia probabilissima merito videatur; tutissimum tamen est, & consultissimum unicuique, actus quam perfectissimos charitatis crebro elicere, & alia pietatis opera ex eisdem virtutis motivo cum ingenti animi affectu producere; ea siquidem ratione, non augmentum in modo, sed cumulum divinæ illius virtutis accipere merebitur.

Porro thesaurum adeo pretiosum unico mortali peccato totum deperdi ex fide certum est, & à Concil. Trid. definitum sess. 6. cap. 13. sicut è contra per peccata venialia charitatem non amitti declaratur eadem sess. cap. 11. ubi expressè dicitur, *justos quantumvis in peccata venialia quandoque cadant, non propterea desinere esse justos*; ex quibus verbis rectè colligitur non modo charitatem non amitti, sed ne quidem minui per quolibet peccata venialia: quod etiam docet S. Thom. q. 24. a. 10. 3. cum eo communiter omnes: si enim charitas minueretur per peccatum veniale, sequeretur quòd per plura venialia tandem omnino amitteretur; omne siquidem finitum ablatione sæpius iterata alicujus finiti tandem consumitur.

Quod quamvis ita se habeat, fatendum esse tamen charitatis fervorem minui per peccata venialia; quæ licet charitati contraria non sint, ejus tamen operationibus opponuntur, pravosque paulatim habitus in anima ingenerant, quibus ad majora, & etiam mortalia peccata perpetranda disponitur.

Sex-

Sextum denique est, dari speciale praeceptum de diligendo Deo; non solum negativum, (quo prohibeatur quidquid contra dilectionem illi debitam committi potest) sed etiam affirmativum, quo Deum actu aliquo interno diligere obligamur. Ita S. Th. S. Matth. 22. q. 44. art. 1. evidenter constat ex his Christi Domini verbis: *Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c. quibus, cum adjunxit haec alia, *hoc est maximum & primum mandatum*, illud ab aliis mandatis distinctum esse ostendit.

Quæres quo tempore praeceptum illud obliget. Respondetur esse, & in confesso apud omnes tunc nos ad actum charitatis eliciendum teneri, cum ad actum perfectæ contritionis eliciendum obligamur; sive in articulo mortis, cum aliter Deo reconciliari non possumus; sive cum in statu peccati mortalis sacramentum aliquod suscepturi, vel administraturi sumus, deestque copia confessorii; actus enim perfectæ contritionis charitate formari debet, ut habetur in Concil. Trid. sess. 14. c. 4.

Respondetur 2. probabile esse (quod Nav. cap. 11. nu. 8. & quidam alii docent) hominem ad actum charitatis exercendum obligari, ubi primum rationis usum adeptus est, ipsique sufficienter innotescit. Deum esse summum bonum & ultimum finem, ad quem se suæque omnia per charitatis actum ordinare teneretur; quamvis Bonacin. disp. 3. de charit. qu. 4. pu. 2. & alii Theologi negent ad actum charitatis tunc eliciendum obligatum esse sub reatu peccati mortalis. Quidquid sit autem de illa Navarri sententia, indubitatum est apud omnes, omissionem illam non fore peccatum mortale in eo, qui de illa obligatione nihil unquam audivisset, aut nusquam cogitaret se ad illum actum charitatis eliciendum obligari, vel qui Doctorum illorum sententiæ subscribere nolleret, & contrariam saltem ut probabilem amplecteretur.

Iam quod spectat ad peccata charitati opposita, quamvis mortalia omnia, quatenus sunt quædam Dei offensæ, huic virtuti maxime adversentur, duo tamen sunt, quæ illi ex propria & peculiari ratione opponuntur,

Primum est, odium Dei, quod peccator concipere potest (ut docet S. Th. q. 14. a. 1.) ex consideratione quorundam effectuum divinæ voluntatis, qui depravata suæ voluntati repugnant; qualis est inflictio pœnæ peccatis debita; Deum enim propter se præcise odisse nullus potest, cum in ejus natura nihil nisi infinite diligibile occurrat; & hoc peccatum haud dubiè peccatorum omnium gravissimum est, ut asserit idem S. Doctor a. 2. cum per illud hoc maximè à Deo avertatur.

Alterum peccatum est, acedia, quæ (ut docet S. Th. q. 35. a. 2. & seq.) nihil est aliud, quam tristitia & tedium quoddam voluntarium & deliberatum de bono spirituali, in quantum est bonum divinum, id est quatenus per illud bonum spirituale, puta per Sacramentorum susceptionem aliaque bona opera, homo tendit in Deum, illi obsequitur, illum glorificat &c. Et ut sic opponitur directè charitati, cujus proprius effectus est gaudium de bono divino.

Explicatis ijs, quæ ad charitatem pertinent in quantum Deum respicit, doctrinæ ordo postulare videbatur, ut de charitate proximi aliquid diceremus: verum cum plurima, quæ ad virtutem illam spectant, in præceptis secundæ tabulæ contineantur, commodius existimavimus (quod etiam præstitit Nav. cap. 14. nu. 3. & ante illum S. Bonav. in 3. dist. 37.) agere de ijs, quæ ad charitatem proximi spectant, cum quarti præcepti, & sequentium explicationem aggrediemur.

§. IV.

De virtute Religionis peccatisque illi oppositis.

RELIGIONIS nomine secundum mentem S. Doctoris qu. 81. a. 1. intelligitur virtus illa, per quam homines Deo debitum cultum & honorem exhibent; quæ quidem non est Theologica, sed prima & præcipua inter morales; cum pro immediato objecto, non ipsum Deum, sed cultum & honorem illi exhibendum respiciat.

Illius

Illius actus sicut & aliarum virtutum sunt duplicis generis: alii siquidem sunt elicitī, quibus homines subijciuntur Deo, illique debitum honorem & cultum exhibet, cuiusmodi sunt adoratio, sacrificium, oblatio, oratio, votum, &c. Per adorationem supremam Dei maiestatem reuerenter, nosque illi quanta possumus animi ac corporis demissione subijcimus: per sacrificium, ipsum Deum colimus tanquam supremam vitæ ac necis arbitrum: per oblationem, ejusdem Dei absolutum ac summum in res omnes dominium profiteamur: per orationem, ad illum recurrimus ut fontem ac principium totius boni quod speramus: per votum denique eundem agnoscimus tanquam ultimum finem, in quem nos & nostra omnia speciali affectu referre volumus. De quibus omnibus & singulis plenius agit S. Doctor quæst. 84. & seq.

Alii autem sunt actus religionis imperati, cuiusmodi sunt omnes aliarum virtutum actus, qui ad Dei cultum referri possunt; quo sensu dicit S. Iacobus c. 1. *Religio mundicia & immaculata apud Deum & Patrem hæc est; Visitare pauperes & viduas in tribulatione eorum, &c.*

Quod spectat ad peccata virtutis religionis opposita, varia sunt & multiplicia, de quibus non solum hic, sed etiam in duabus lect. seq. agendum erit.

Primum & præcipuum ac veluti radix cæterorum, est superstitio, (qua ut docet S. Thom. q. 92. a. 2.) vel Deo cultus illegitimus, vel creaturæ cultus indebitus exhibetur: prior illa subdividitur in duas species; quarum altera est, cum Deo exhibetur cultus falsus, ut si quis nunc veteris legis sacrificia offerret; hic enim cultus (ut observat S. Doctor, q. 93. a. 1. falsus esset, cum fuerit institutus ad significanda vitæ ac mortis Christi Domini mysteria tanquam futura, quæ tamen iam peracta sunt: ad quod peccatum (ut monet Tolet. li. 4. c. 14.) reducitur illud, quo quis falsas reliquias pro veris supponeret, vel falsa miracula fingeret, ut ementito illo religionis nomine eleemosynas hinc inde corrogaret.

Altera species est, cum exhibetur Deo cultus super-

fluus
quod
hom
ordin
tutio
confi
put
Su
tribu
trian
Male
Id
quan
c 24
esse
ceda
mus
lola
crea
M
mo
stiti
non
stui
ipso
ma
inv
cor
(ut
qu
ex
len
cha
Et
po
vii

suus; id est (ut expl. cat. S. Doctor. art. 2. cum aliquid sit, quod neque confert ad Dei gloriam, neque ad hoc ut mens hominis in Deum feratur, aut carnis concupiscentiæ inordinata refrenentur, aut etiam quod est præter Dei institutionem, vel contra legitimam & approbatam Ecclesiæ consuetudinem; hoc enim totum (inquit S. Doctor. supra) reputandum est superfluum & superstitiosum.

Superstitio autem illa, qua cultus indebitus creaturæ tribuitur, quinque sub se includit species; scilicet Idololatriam, Magiam, Divinationem, Vanam Observantiam, & Maleficium.

Idololatria est, cum cultus divinus alicui creaturæ tanquam Deo exhibetur. Observat autem rectè Tolet. lib. 4. c. 24. Idololatriam, non modò religioni, sed etiam fidei esse oppositam; sicut enim vera adoratio non est, nisi præcedat in intellectu fides, qua illius excellentiam agnoscimus cui nos subiicimus; sic adoratio falsa, qualis est idololatria, supponit errorem in intellectu, quo æstimamus creaturam aliquam honore divino dignam.

Magna est potestas quædam inordinata collata per dæmones, pacto cum illis inito, qua mediis pravis & superstitiosis fit aliquid, quod est supra naturæ humanæ vires, non tamen ipsius dæmonis naturales vires excedit. Pactum autem illud magi cum dæmone fit, vel expressè cum ipso dæmone visibiliter apparente, aut cum aliquo alio mago vices dæmonis supplente: vel tacitè per dæmonis invocationem, quæ non solùm fieri censetur, cum homo conceptis verbis auxilium dæmonis invocatur, sed etiam (ut rectè monet Mart. Delrio lib. 2. disquis. magic. qu. 2.) quoties homo intentat aliquid facere per ea, quæ neque ex se, nec virtute aliqua supernaturali divinitus indita, talem effectum producere possunt, ut cum certa verba vel characteres ad morbos depellendos adhibentur.

Observat etiam Tol. supra magiam hæresi sæpe coniunctam esse; ut si magus cum pertinacia credat dæmones posse patrare miracula, aut aliquid citra permissionem divinam propria virtute facere; *Certissime enim tenendum est* (ut

(ut

(ut ait S. Aug. lib. 18. de civ. c. 18.) *solum Deum posse omnia facere quæ voluerit, nec demones aliquid operari secundum naturam suam potentiam, nisi Deus permiserit.*

Observat etiam idem Toletus contingere aliquando posse personas quasdam simplices, modis supra explicatis, quibus tacite dæmon invocatur, utentes, invincibiliter ignorare se invocare dæmonem; & tunc non peccare saltem mortaliter propter ignorantiam illam invincibilem, quæ tamen amplius illos non excusat, quando vel ab aliis monentur, vel per se ipsos advertunt id quod faciunt illicitum esse, aut de illo dubitare incipiunt.

Divinatio est inordinata & superstitiosa inquisitio rerum aliquarum, vel futurarum vel occultarum, quas homo hinc & nunc naturaliter cognoscere non potest:

Docet autem S. Th. q. 95. a. 3. semper in divinatione expressam vel tacitam dæmonis invocationem reperiri, ut illius ope noticia rerum illarum acquiratur; unde fitur divinatio, sicut & magia, propter illud commercium cum dæmone, gravissimum contra virtutem religionis censetur esse peccatum: Apostolus siquidem prohibet fideles *socios dæmoniorum*: 1. Cor. 10. & S. Aug. lib. 2. de Doct. Christi. c. 23. dicit *Omniem societatem dæmonum tanquam pestiferam esse fugiendam.*

Expressa autem dæmonis invocatio in divinatione multipliciter fieri solet (ut fusè explicat S. Doctor q. 95. a. 3.) iuxta varios modos quibus solet dæmon futura vel occulta manifestare. Aliquando enim id præstat per fidas quasdam apparitiones, quibus oculis hominum illudit; & hæc divinationis species vocatur prætigium. Aliquando per somnia quando quis per somnia responsum expectat a dæmone: & vocatur divinatio per somnia. Aliquando per mortuorum fideam apparentiam vel locutionem: & vocatur Necromantia. Aliquando per statuas & aliqua corpora terrestria: & dicitur Geomantia. Aliquando per figuras apparentes in aquis: & vocatur Hydromantia. Aliquando per figuras areas vel igneas: & vocatur Aeromantia vel Pyromantia. Aliquando per inspectionem viscerum animalium quæ dæmonibus immolantur: & dicitur Auruspiciis.

Quæ

Quæ quidem omnes divinationis species sunt peccata mortalia gravissima, divina lege reprobata, ut patet Deut. c. 18. & etiam sanctionibus Ecclesiasticis sub anathematis interminatione prohibita, ut habetur cap. *Si quis*, 26. q. 5.

Divinatio quæ fit per tacitam demonum invocationem (ut docet S. Th. supra) in duo genera subdividitur. Quorum primum est, quando ad cognoscendas res futuras vel occultas superstitiosè consideratur aliquid in dispositionibus quarundam rerum, quod ex se nullam habet naturalem connexionem cum rebus illis futuris vel occultis: ut enim recte dixit S. Aug. lib. 2. de Doctr. Chr. cap. 22. *Iste opinioniones quibusdam rerum signis humana presumptione instituti, ad eadem illa, quasi quadam cum demonibus pacta, referenda sunt.*

Quod si ad hunc divinandi finem motus vel situs fidetum consideretur, hæc divinatio dicitur Astrologia: si gartitus animalium aut avium, dicitur Augurium: si earumdem avium volatus, Auspicium: si verba quædam hominū casu prolata retorqueantur ad prænotionem aliquam futurorum, dicitur Omen: si lineamenta quædam manus superstitiosè observentur, vocatur Chyromantia.

Porro circa Astrologiam observandum est ex S. Doctore q. 95. art. 5. quod, quamvis per illam scientiam aliqui effectus naturales præcognosci possint, ut Eclipses, æris imutationes, &c. item inclinationes, complexionēs, & alię similes corporis humani dispositiones (quod, licet valde incertum sit in particulari, nihilominus in generali ex Philosophia compertum est, astra & coelos in humana corpora aliquo pacto influere) certum est tamen duobus præsertim in casibus mortale peccatum est Astrologicæ ejusmodi scientia uti. Primò ad ea cognoscenda, quæ à sola divina voluntate pendent, puta ad cognoscendam prædestinationem, salutem, damnationem &c. alicujus hominis. Secundò ad ea præcognoscenda tanquam certò eventura, quæ ex libera hominis voluntate pendent: unde S. Augustin. lib. 4. confess. cap. 3. dicit ejusmodi astrorum consultores, quos vocat *Planetarios*, à Christiana pietate repelli & damnari: & libr. 2. de doct. Christ. capit. 20. vocat Astrologiam illam judiciariam genethliacorum.

Perni-

Terniciosam superstitionem; dicitque illius sectatores errare, & vendere imperitum hominibus miserabilem servitutem. Diximus (tanquam certo eventura) quia, si quis per illam scientiam ex cognitione complexionis & habitudinis naturalis alicuius hominis, coniungeret tantum evenire possit ut hoc vel illud ageret; tunc licet alioqui vanum & vane incertum esset tale iudicium, non esset tamen peccatum mortale; nisi in eo casu, quo quis ita addictus esset eiusmodi astrologicis observationibus, ut illis tanquam principiis & præcipua regula in suis actionibus uteretur; ita ut, prius consultis astris, neque ullum negotium aggredi, neque quidquam alicuius momenti agere vellet.

Est præterea genus alterum divinationis per sortes, circa quod advertendum est ex S. Thom. a. 8. alias esse sortes divinatorias, quæ adhibentur ad aliquid occultum vel futurum sciendum; alias consultorias ad cognoscendum quid in aliquo casu agendum sit; alias divisorias ad determinandum quid in alicuius rei partitione cuique eveniat. Et in sortibus quidem divinatoriis est semper peccatum mortale; quia in illis semper tacita demonis invocatio reperitur; cum neque ex divina institutione, neque ex aliqua virtute naturali sortes illæ connexionem ullam necessariam habeant cum eo, quod per illas inquiritur.

In sortibus autem consultoriis est etiam peccatum mortale, quando resolutio expectatur à demone, non vero quando per illas Deus consultitur; quod tamen fieri non debet nisi cum triplici cognitione. Prima est, ut non ex curiositate, sed ex gravi aliqua necessitate id fiat: e.g. inter Dei ministros (ut id verbis & auctoritate S. Aug. Epist. 180. ad Honoriū explicemus) sit disceptatio, qui eorum persecutionis tempore maneat, ne fuga fiat: minium; & qui eorum aliter non potuerit terminari, quantum mihi videtur, qui maneat, & qui fugiant sorte legendi sunt; & lib. 1. de doctr. Christiana cap. 28. aliud profert exemplum, Scinquit ab invicem aliquid, quod oporteret dari, ei qui non haberet, nec duobus dari possit: si tibi occurrerent duo, quorum neuter alium vel indige-

ia vel aliqua erga te necessitudine superaret, nihil iustius faceres, quàm ut sorte eligeres, cui dandum esset, quod duobus dari non posset.

Secunda conditio est, ut fiat cum reuerentia: unde observat Beda super caput x. Act. Apostolos non nisi collecto fidelium cœtu, & precibus ad Deum fufis sortes dedisse, ut in locum Iudæ alium Apostolum substituerent.

Tertia denique conditio est, ut verba sacræ scripturæ, quæ in sortibus consultoriis adhiberentur, ad negotia terrena non conuertantur: unde S. Aug. Epist. 119. ad Ianuar. his inquit *quæ de paginis Evangelicis sortes legunt; et se optandum sit ut id potius faciant, quàm ad demonia consulenda concurrant, tamen etiam ista mihi displicet consuetudo, ad negotia secularia, & ad vilitatem huius vanitatem diuina oracula vel conuertere.*

Diuisoria autem sortes licitæ sunt, dummodo triplex adsit conditio, ut docet Tol. Lib. 4. c. 15. prima est; ut nihil in illis fiat contra iustitiam, Secunda; ut nihil etiam fiat contra bonum publicum, ut si dignitates sorti committerentur inter eos, quorum aliqui essent ad illas inepti. Tertia denique, ne fiant eiusmodi sortes in beneficiis, & dignitatibus Ecclesiasticis, in quibus sortitione uti non licet. His stantibus conditionibus sorte diuisoria uti licitum est, dummodo euentus illius non expectetur à dæmone, sed sit purè fortuitus.

Vana opservatio in eo differt à diuinatione, quod hæc præsertim spectet cognitionem rerum quarundam occultarum modo indebito consequendam, illa vero referatur ad commoditates aliquas corporis vel animi per media quædam inutilia & superstitiosa obtinendas; quod si id fiat ad nocumenta inferenda, vocatur maleficiū. Certum est autem eiusmodi vanam & superstitiosam observationem esse ex genere suo peccatum mortale; in ea si quidem vel expressa vel tacita dæmonis invocatio semper reperitur, ut docet S. Aug. lib. de doct. chr. c. 26.

Illius verò tres sunt præsertim species, prima est ars notoria, quæ orationes quasdam & ieiunia tanquam media

§ certa

certa & infallibilia adhibet ad acquirendas scientias sine
ullo labore & studio, ad modum scientiarum in fularum
quod quidem fieri sine mortali peccato non potest, ut
docet S. Th. q. 96 a. 1. Secunda est observatio sanitatum
cum quis nimirum ad sanitatem recuperandam, aut alte-
ri conferendam, media quadam inutilia & superstitiosa
adhibet; ut quasdam orationes certis quibusdam verbis
& non aliis concepat, certos characteres brachio colla-
gatos, &c. Et hæc vana observatio, nisi inuincibilis igno-
rantia excuset, mortale peccatum est; cum (ut docet S.
Th. art. 2) in ea subsit semper tacita aliqua demonis im-
vocatio: unde S. Aug. supra dicit, quod ad superstitionem
pertinent ligatura & remedia, quæ medicorum quoque discipuli
na condemnat, &c.

Neque dicas orationes esse media optima, & religioni
valde consentanea: id enim verum est, si adhibeantur so-
lum ad postulandam à Deo sanitatem; non verò, si illis ex
superstitiosa persuasionem inesse credatur vis ad conferen-
dam sanitatem; vel si existimetur per illas orationes sani-
tatem infallibiliter esse impetrandam, dummodo talibus
verbis & non aliis consent, &c. quis enim non videt
observationes eiusmodi vanas & inutiles esse, proinde
quæ & orationi, & religioni repugnantes.

Idem indicium ferendum est de iis, qui collo appendi-
gestant reliquias sanctorum, aut verba quædam Euange-
lica; si enim id fiat ex vero & sincero religionis affectu ad
colendum Deum & sanctos eius honorandos, licitum est
& pium; si verò vana aliqua circumstantia observetur, ut
quod vas reliquiarum debeat esse talis formæ; quod vet-
ba Euangelica in charta virgine sint scripta; aut quod certo
credatur reliquiis illis & verbis inesse vim infallibilem
efficiendi, ut quis v. g. in bello aut in statu peccati morte-
lis non moriatur: id haud dubiè superstitiosum est, ac pro-
inde illicitum, ut docet Tol. lib. 4. cap. 16. post S. Th.
sup. art. 3. ad 3.

Tertia denique est, vana observatio futurorum even-
tuum: ut cum quis ex quarundam rerum impertinenti-
um occursum mala aliqua vel bona sibi vel aliis eveniri
ominatur.

varia

Varia illius vanæ obseruationis exempla profert S. Aug. supra c. 20 ubi dicit quod *Ad pacta cum demonibus inita pertinet millia inanum obseruationum*; putà si mēbrum aliquod salierit, si iunctim ambulanti bus amicis lapis, aut canis; aut puer medius interuenit; si quis cum se calceat, sternutauerit si vestis a foricibus rodatur; & plus timeatur suspicio mali futuri quàm præsens damnum doleatur.

Quod spectat ad maleficium, breuiter dicimus speciem quamdam esse vanæ obseruationis, qua quis dæmonis ope aliis siue in corpore, siue in anima, siue in bonis exterioribus nocet vel nocere intēdit. unde patet, quæ sit differentia inter magū & maleficū, ut obseruat Tol. lib. 4. c. 16. magus enim ope dæmonis utitur præsertim ad propriam ostentationem & admirationem sui excitandā; maleficus vero ad nocumentum aliis inferendum.

Est autem duplex maleficium, amatorium scilicet & veneficium, amatorium illud est, quo utuntur malefici ad amorem carnalem excitandum, vel è contrà ad odia, vel diuortia inter personas coniugatas excitanda: circa quod obseruandum est (ut recte monet idem Tol. supra.) dæmonem nullam posse voluntati humanæ necessitatem inferre, sed eam tantū modo allicere, vel immutando phantasiam & imaginationem, & rem amatam exhibendo tanquam amabiliorem, vel carnis appetitum inflammando & excitando; quibus non obstantibus voluntas libera semper manet, potestque homo, si velit, gratiæ diuinæ auxilio a diuturnis illecebras omnes eiusmodi abicere.

Maleficium veneficium illud est, quo utuntur malefici, ut alicui noceant, vel in corpore dolores & infirmitates quasdam inducendo, vel in bonis exterioribus ventos, grandines & tempestates ope dæmonis excitando, quibus animalia interimantur, arbores eradicentur, domus subuertantur, &c. certum est enim dæmonem ista & alia similia, Deo ita permittente, posse efficere, ut manifestum est ex cap. 1. & 2. libri Iob.

Porro aduertendum est maleficos, præter peccatum
S 2 male

peccatum maleficii initi, multis insuper aliis horrendis peccatis esse irretitos: quapropter ab illis in confessione inquiri debet, num aliquod pactum expressum vel tacitum cum dæmone inierint; quidue illi promiserint; num Christi Domini fidem & Baptismum eiurauerint; num aliquid erroneum contra fidem crediderint; num dæmonem inuocauerint, vel ipsi ad orationem, aut alios diuinos honores detulerint; vel ab ipso aliquod in hac vita, vel in futura sperauerint; num sacrilegium aliquod commiserint, & rebus aliquibus sacris puta oleo sancto, aqua benedicta, ad impia & nefanda facinora patranda abusi fuerint; Perpendenda item damna, quæ ex eorum maleficiis fuerint subsecuta, ut reparatio eorum iniungatur; quæ omnia & plura alia videri possunt apud Mart. Delrio lib. 6. sect. 3. & Tolet. loco sup. cit. ubi etiam rectè monet maleficos peccare, non solum quando vtuntur maleficiis ad nocendum, sed etiam cum eandem artem ad habent ad soluendum maleficium quod intulerunt; imo nec licitum esse petere à malefico, vt maleficio dissoluatur; sed orationibus, exorcismis, sacramentorum digna susceptione, & aliis piis operibus id à Deo postulandum, & expectandum esse.

Præter quinque supra dictas superstitionis species, duo sunt ad huc peccata religionis virtuti speciatim opposita, scilicet tentatio Dei, & sacrilegium.

Tentatio Dei est, cū quis dubitans de aliqua perfectione Dei aliquid agit, vt experiatur vtrum Deus talem perfectionem habeat necne; v. g. vtrum Deus sciat, vel possit aliquid. hoc autem peccatum ex genere suo mortale est, ut docet Tolet. cap. 19. ubi etiam obseruat, duobus modis illud committi posse: uno modo expressè; cum quis aliquid facit hac intentione, ut experiatur, vtrum Deus aliquid facere possit: altero modo tacite; quando quis licet non habeat expressam intentionem Deum tentandi, id tamen agit, quod ex se in illam Dei tentationem tendit; ut cū quis neglectis mediis à diuina providentia constitutis expectat effectum aliquem à solo Deo, nulla necessitate aut causa rationabili ad id mouente; unde S. Aug.

Aug. lib. 2. cont. Faust. c. 36. dicit, quod Christus Dominus Fugiendo & latendo hominis instruebat infirmitatem, ne Deum tentare audeat, quando habet quod faciat ut quod cavere oportet, evadat.

Quod si necessitas aliqua vel rationabilis causa sub sit; tunc (ut docet S. Th. q. 97. a. 1. non tentaret Deum, qui auxilium aliquod extra ordinarium ab eo postularet, aut expectaret, iuxta illud 2. paralip. 20 *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.*

Sacrilegium (ut docet S. Th. q. 93 a. 1. & seq.) est violatio rei sacræ, seu diuino cultui destinatæ: quæ violatio contingit, cum aliquid circa eam sit, quod repugnat eum eo cultu ad quem destinata est, ut recte observat Greg. à Valent. disp. 6. q. 15. de sacril. pu. 1. Tres autem sacrilegii species distinguit S. Doctor supra; prima spectat personas sacras; secunda loca sacræ; tertia res sacras, prout à personis & locis distinguuntur.

Ad primam speciem pertinet, quidquid fit contra personam sacram, (qualis est clericus vel persona religiosa) quo reuerentia eius conditioni debita, aut immunitas eidem, quatenus Deo sacra est, concessa violatur, aut læditur; ut si quis manus violentas in Clericum iniiciat, aut cum persona sacra fornicetur.

Ad secundam speciem spectant actiones illæ, quæ specialiter repugnant cultui diuino ad quem sacer locus destinatus; qualia sunt effusio iniusta sanguinis humani in Ecclesia, item fornicatio, & quævis alia illicita seminis effusio in eodem loco, furtum item, non modo rei sacræ quod ad tertiam speciem pertinet, sed & cuiuscumque alterius in loco sacro perpetratum, ut ex communi Theologorum sententia docet Valent. supra.

Ad tertiam denique sacrilegii speciem pertinet abusus sacramentorum aliarumque rerum sacrarum, aquæ benedictæ, &c. Item profanatio vasorum, & ornamentorum sacrorum. Addit Caietanus apud eundem Valentem, am supra ad hanc quoque sacrilegii speciem pertinere sacrarum scripturarum abusum; ut si ad superstitiones

inducendas, vel hæreses confirmandas, vel etiam ad res
fudicras adhibeantur.

Cæterum rectè observat idem Valentia supra p. 1. 2. si-
cilegium quodcunq; ex formali intentione, & cum di-
vini cultus contemptu perpetratum, esse peccatum mor-
tale; nec ullam materiæ levitatem excusare, eò quòd rati-
one contemptus, si non materia, certè malitia gravis sem-
per in eo reperiatur: secùs autem, si quis absq; ullo divini
cultus contemptu re aliqua sacra utatur præter eum fi-
nem, ad quem destinata est, erit enim tantummo-
do peccatum veniale, si prudentis viri iudicio materi-
a levis esse censeatur; si verò gravis sit, erit mortale,

§. V.

*Quot modis peccetur in primum Decalogi
præceptum.*

CONTRA hoc primum Decalogi præceptum peccant
in primis qui Idololatriam ac Iudaismum profitentur,
aut à fide, vel religione Catholica per Apostasiam re-
cedunt.

Qui dogmatibus hæreticorum aliisq; erroribus ab Ec-
clesia damnatis & proscriptis pertinaciter adhaerent: qui
hæreticos in causa hæresis fovent & protegunt; cum illis
temerè de fide disputant; eorum libros legunt; aut con-
onibus vel ceremoniis interfunt.

Qui de alicuius articuli fidei veritate dubitant: qui fidei
negant vel dissimulant, cum illam exterius profiteri tenen-
tur: qui fidei mysteria præcipua aliaq; ad salutem scitu ne-
cessaria, ut symbolum fidei, orationem Dominicam, De-
calogum, & Sacramenta culpabiliter ignorant.

Qui de misericordia & gratia Dei præsumunt: vel de illa
desperant: qui Deum propter flagella sibi inflicta ode-
runt; de ejus providentia obmurmurant; vel ejus obli-
vium animo deliberato fastidiunt.

Qui Deo cultum superstitiosum, & indebitum, vel crea-
turæ cultum soli Deo debitum impendunt: qui dzmone-
expresse vel tacite invocant vel pactum expressum vel im-
licitum cum eo ineunt,

Quærerum futurarum, vel occultarum cognitionem per modos superstitiosos, & indebitos inquirunt, ut per præstigia, somnia, necromantiam, geomantiam, &c. item per Astrologiam judiciariam ab Ecclesia reprobata, augurium, auspicium, omen, Chiromantiam, sortes, & alios similes modos à dæmonibus in perniciem hominum inventos.

Qui divinos, & ariolos de rebus illis futuris, vel occultis consulunt: ab ijsque, quid sibi prosperum adversumve eventurum sit perquirunt: qui (ut communiter dicitur) cribrum farinaceum aut annulum vertunt, ut v.g. furti alicujus authorem detegant.

Qui reliquias vel imagines sanctorum cum quibusdam observationibus superstitiosis collo, vel brachio appensas ferunt: qui orationes quasdam, & jejunia adhibent tanquam media infallibilia ad sciētias aliquas sine ullo studio comparandas.

Qui ad sanitatem recuperandam, vel aliis conferendam certis verbis, orationibus, characteribus, & aliis similibus superstitiosis modis nullam ex natura sua ad talem effectum producendum vim habentibus, utuntur: qui vanis & frivolis quibusdam observationibus eventura sibi bona ominantur.

Qui maleficiis amatoriis, aut veneficis utuntur; (à quibus querendum num damnum aliquod intulerint, ut illius restitutio injungatur:) qui per quasdam ligaturas Matrimonii usum & consummationem impediunt.

Qui Deum tentant, neglectisq; mediis ab ejus providentia ordinatis, effectum aliquem sine ulla necessitate, aut ratione ab eo expectant.

Qui sacrilegium aliquod perpetrāt; personas Deo sacras polluunt vel injuriosè percutiunt; aut immunitates illarū injustè violant: qui templa vanis, immodestis, vel obscœnis colloquiis, aut pejoribus adhuc actibus, putà furto, fornicatione, aut simili aliqua fœditate, aut injusta sanguinis effusione polluere, ac profanare non verentur.

Qui Sacramenta indignè suscipiunt vel ministrant; vasa & ornamenta Ecclesiæ, aliasque res sacras, ad usus prophæ-

prophanos vel superstitiosos adhibent; imagines sanctorum contumeliosè tractant; sacra scriptura verbis ad superstitiosas ridiculas, vel falsas abutuntur.

SECTIO II.

Explicatur secundum Decalogi praeceptum.

Non assumes nomen Domini DEI tui in vanum.

HVIVS secundi praecepti verbis ex una quidem parte prohibetur abusus divini nominis, & irreverentia illi, quae committitur à blasphemis, perjuris, aut merè iurantibus: & ex altera praecipitur, ut summa reverentia nomini divino exhibeatur; jurata servantur; & vota Deo facta fideliter adimpleantur. Quapropter ad illius faciliorem & plenioram explicationem de tribus praefatis hic agendum est, scilicet de juramento, de blasphemia, & de voto.

§. I.

De Iuramento.

OBSEVANDVM est, secundum doctrinam S. Thomae q. 89. a. 1. & seq. juramenti nomine significari actum religionis, quo quis Deum in testem adhibet, ejus testimonium invocat in confirmationem eorum, quae asserit, vel promittit; eaque ratione proficitur divinam veritatem esse indefectibilem.

Fit autem juramentum vel expressè, cum quis jurat per Deum aut per Christum, &c. vel tacitè, ut cum quis jurat per creaturas aliquas, quatenus in illis divina bonitas, vel potentia elucet; ut quando quis jurat per sanctos, per an-

nam suam, per solem, per ignem, &c. in his enim & similibus juramentis censetur creatura in testem adduci, non per se, sed quatenus dicit ordinem ad Deum, præsertim si addatur nomen ipsius Dei, v.g. si juretur per ignem Dei, & quod si quis creaturas illas nominaret sine ullo ad Deum respectu, ille non censeretur jurare: unde etiam Navar. cap. 12. & alii Doctores existimant istos loquendi modos (per fidem meam, in fide probi viri, in conscientia) non sufficere ad veram & propriam juramenti rationem; qui enim ijs utuntur, si nihil aliud intendunt, significare tantum videntur se aliquid asseverare ex veracitate, & veritate quæ virum probum decet.

Est etiam alius jurandi modus, quem S. Thom. art. 6. dicit fieri per execrationem; quando quis sibi, vel suis malum aliquod imprecatur, sicque Deum non modo in testem, sed etiam in vindicem invocatur, nisi dicta sua veritati consonent.

Quæcunque autem modo juretur, ut id licite fiat, tres in juramento conditiones requiri docet idem S. Thom. Art. 3. ut scilicet juretur in veritate, in iustitia, & in iudicio, juxta id quod habetur Ierem. *Iurabis; Vivit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iustitia.* Veritas juramenti in eo consistit (prout explicat S. Doctor) ut id quod juramento asseritur, eximetur esse verum ab eo, qui jurat: iustitia, ut juramentum fiat de re licita & honesta: iudicium, ut non fiat nisi ex gravi & necessaria causa.

Cum autem juramenta (ut supra insinuatum est) alia sint assertoria, alia promissoria; hoc istorum proprium est, quod is qui sub juramento promissit se aliquid facturum, illud adimplere sub peccato mortali teneatur, etiam si illud quod promissum est leve sit & parvi momenti, ut docet Toletus Lib. 4. cap. 22. & cum illo communiter omnes.

Sunt tamen aliqui casus (ut monet idem author) in quibus nulla est, vel cessat juramenti promissorii obligatio; ut si quis juret de re aliqua mala faciendâ; tunc enim jurans peccat, nec tenetur; imò nec licite potest illam

S 3 exequi

exequi. Similiter cessat obligatio juramenti; si res per illud promissa fiat impossibilis, vel si absque peccato impleri non possit. Tollitur etiam eadem obligatio dispensatione Episcopi, & aliis modis quibus voti obligationem cessare infra dicitur. Spectanda etiam est in multis casibus intentio jurantis, ut ex illa juramenti interpretatio petatur: g. qui jurat se filium, aut servum castigaturum, non intendit se ad id obligare, quin sibi reservet facultatem, si ita expedire videatur, poenam illam remittendi: similiter qui volens alteri honoris causa primum locum cedere, se in illo non sessurum jurat, non intendit ita se obligare, quin, si alius acceptare nolit, possit locum illum sibi retinere. In iis tamen & similibus casibus longe consultius est, à juramenti ejusmodi abstinere, cum nulla sit tunc jurandi necessitas; unde juramenta illa à peccato sa ltem veniali excusari non possunt.

Quamvis verò juramentum licitum sit, non est tam de genere bonorum (ut recte monet S. Doctor Art. 5.) quæ sunt per se bona & appetenda, ut oratio, eleemosyna, &c. sed illorum quæ tantum bona sunt, & appetenda posita aliqua necessitate; sicut medicina, quæ non nisi prementis ægritudine prodest: unde similiter juramentum, cum sit velut remedium, quod in fidei humanæ defectum assumitur, non nisi raro & urgente necessitate usurpandum est: quo sensu dixit Christus Dominus, *S. Matth. 1. Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per cælum, &c.* quæ verba explicans S. Aug. lib. 1. de ser. Dom. in monte c. 17. *Ita ergo, inquit, intelligitur, præcepisse Dominum, ne jurentur, quisquam sicut bonum appetat iurandum, & assidue iurandi ad periurium per consuetudinem delabatur: quapropter qui intelligit non in bonis, sed in necessarijs iurationem habendam, refranet se quantum potest, ut non ea statatur nisi in necessitate, &c.*

Porro quàm perniciofa sit jurandi consuetudo varijs locis scriptura divina testatur ac præsertim Eccli. 23. *Iurationi non assuescat os tuum, multi enim casus in illa, &c.* Vultum intans implebitur iniquitate, & non discedet à dolo.

illa plaga. Qua verò ratione prava hæc consuetudo tolli, & evelli possit docet S. Chrys. Hom. 5. ad pop. Antich. his verbis: Vis discere, quomodo ab hæc impia consuetudine iurandi liberari possis? ego te quendam docebo modum quem, si teneris, superabis omnino, cum videris te ipsum vel alium quemque servorum, vel filiorum, vel uxorem hoc malo captos, & sapienter communes factos, ne tamen correctos, iube incanatos cubare, & hanc tibi illique damnationem impone, damnationem inquam, non damnum, sed lucrum ferentem. Idem in hom. ad baptizandos hoc aliud remedium proponit: Ab omnibus coniunctis hoc postula, hoc pete beneficium, ut te iurantem arguant, & confundant Optime S. Hier. Ep. 14. ad Celantiam: Mentiri, inquit, & iurare lingua tua prorsus ignoret; tantusque in te sis amor veri, ut quidquid dixeris, iuratum putes.

§. II.

De blasphemia.

BLASPHEMIA secundum doctrinam S. Tho. 22. q. 13. 2. 1. est peccatum, quo quis ex pravo cordis affectu, de excellentia divinæ bonitatis detrahit, illique contumeliam infert, vel negando aliquid quod ipsi proprium est, vel aliquid imponendo, quod minimè ei convenit, sive id ore fiat, sive solum mente concipiatur.

Alia est autem blasphemia simplex, alia hæresi conjuncta: illa dicitur hæresi conjuncta, quæ aliquid de Deo asserit vel de illo negat, quod est fidei contrarium; ut si quis dicat Deum esse crudelem, non esse providum &c. quod observare debent confessarii, ac poenitentes qui se de talibus accusant, interrogare, num ita esse crediderint.

Blasphemia verò simplex ea est, quæ non tam fit per modum assertionis, seu enunciationis, quàm per modum detestationis, ac veluti cuiusdam imprecationis in Deum: ut si quis Deo maledicat, aut verba probrosa in Deum proferat, itè si contumeliosè partes quasdam corporis Christi nomi-

nominet, ut caput, sanguinem, mortem Dei, quasi ob
Dei filium contemptibilem aestimet, illique stupen
dum propter impietatem exprobet, quod propter nimiam
nos charitatem carni & sanguini communicare voluit
& in carne assumpta pro nobis mori.

Quamvis autem is qui cum debita reverentia in re
ximi momenti adfirmendam dictorum suorum ver
tatem Christi Domini nomen interponeret, eiusque
pus, sanguinem vel mortem pro nobis perpeſſam homi
causa nominaret, ut rectè observat Bonac. Disp. 3. qu. 1.
blasph. pu. 2. nihilominus supradicti loquendi modi, co
ratione proferri solent, vix à peccato blasphemiae excu
possunt; cum semper in illis reperiatur formalis aliqu
aut saltem tacitus Dei contemptus, nisi fortè (ut doc
Nav. c. 13. 1.) linguæ ac mentis præcipitatio, (ut accidit
iis qui subita aliqua ira corripiuntur) ob indeliberat
nem, & inadvertentiam à peccato mortali excuset: quæ
men excusatio locum non habet in ijs, qui pravam illam
blasphemandi consuetudinem deliberatè contraxerunt
nec ullo modo illam corrigere, aut emendare curant.

Docet autem S. Thom. sup. 2. 1. ad 2. blasphemiam
modò in Deum sed etiam in sanctos committi posse: v
enim laudare sanctos, quatenus ad Deum pertinent, et
que amici ac filii charissimi sunt, ipsi per charitatem
gloriam coniuncti, est actus virtutis religionis; sic illi
maledicere, aut contumeliam aliquam irrogare, est po
eatum blasphemiae.

Ad eandem blasphemiam reducitur peccatum illud
quod committitur maledicendo creaturas, quod quatuor
modis fieri potest ut observat Tolet. lib. 4. c. 53. Primo co
considerando quatenus sunt creatura Dei, & hac de causa
illis maledicendo, & hoc est peccatum blasphemiae: secun
dò ratione alicuius creaturae rationalis, cuius illa sunt
g. maledicere, aut imprecationem aliquam facere contra
armenta, vineas, &c. quia huius vel illius sunt: & hoc
peccatum contra charitatem proximi. Tertio creaturas
rationales aut inanimatas possunt considerari secundum

se præcisè: & ea ratione illis maledicere, est actus otiosus, & peccatum veniale. Quartò denique considerari possunt ratione alicuius mali, vel incommodi quod inferunt; & ea ratione illis maledicere, non est peccatum: est enim hoc potiùs ipsi malo quàm creaturæ maledicere; sic Iob maledixit dici, in quo natus est; David montibus Gelboë, in quibus Saül occisus est.

§. III.

De voto.

QUATVOR præsertim circa votum investiganda sunt: primò, quid sit votum, & quotuplex: secundò, quænam personæ votum emittere possint: tertio, quanta sit ipsius voti obligatio: quarto denique, quibus modis hæc voti obligatio cessare possit.

Quod ad primum spectat, votum (ut docet S. Thom. q. 88 a. 1. & 2.) est *Promissio deliberata Deo facta de aliquo meliori bono.*

Dicitur, *Promissio*: quia non est nudum & simplex propositum, ut constat ex cap. *Litteraturam* de voto; sed ad illius rationem requiritur promissio cum vera voluntate se obligandi.

Dicitur, *Deliberata*: promissio enim subita & inconsiderata non sufficeret ad rationem voti, ut ex communi Theologorum consensu docet Nav. c. 22. n. 24. qui etiam rectè observat tantam ad votum faciendum deliberationem requiri, & sufficere, quanta requiritur, & sufficit ad peccatum aliquod mortale committendum.

Dicitur, *Deo facta*: quia votum, cum sit actus religionis & latriæ, ut docet S. Thomas, soli Deo fieri debet: quòd si interdum apud quosdam authores (ut apud Eusebium lib. 13. de præpar. Evang. ca. 7.) vota sanctis martyribus, & aliis in coelo beatis nuncupari dicuntur, id intelligi debet ad eum modum, quo templa & altaria sanctis dicari dicuntur, quia Deo in honorem sanctorum dedicantur; vel in quan-

quantum censetur homo vouere ipsi Deo id, quod sanctis se impleturum promittit. Quod si promissio alicuius pii operis fiat alicui sanctoprecise ad honorem eius sanctitatis ac gloriæ testificationem, tunc eiusmodi promissio sacra quidem est, & ad Dei cultum mediata ordinata, sed non est proprie votum, neque actus latitæ, sed solius dulciæ siue obseruantia, ut fufius explicat Suares.

Dicitur denique, *De bono meliori*; quibus verbis significatur materiam voti duplicem habere debere conditionem: prima est, ut sit opus bonum, siue sit tantum in consilio, siue in præcepto: secunda, ut opus illud bonum quod vouetur, melius sit, quam eius oppositum; id est non sit ex se alicuius operis excellentioris & perfectioris impeditiuum.

Aliud est autem votum personale, aliud votum reale: aliud item absolutum, aliud conditionale; aliud simplex, aliud solemne: aliud expressum, aliud tacitum.

Votum personale est, quo promittitur aliquid, quod personam vouentis spectat; ut cum quis vouet peregrinationem: reale, cum res aliqua Deo promittitur, ut elemosyna. Et hæc est vtriusque differentia; quod etiam hæres transcat obligatio voti realis, non item personalis, ut communiter Theologi docent, & colligitur ex parte, de censibus.

Votum absolutum est, quod independentè à quacunque conditione emittitur: conditionale verò quod non sit nisi sub aliqua conditione; ut si quis peregrinationem voueat si à tali morbo liberetur: & eiusmodi vota non obligant nisi posita illa conditione: quæ tamen conditio contraria esse non debet vel substantiæ vel honestati ipsius voti; ut si quis voueat ea conditione, ut ad implendum id quod vouit non obligetur; vel si quis voueat sub ea conditione, quod in lite iniusta victor euadat: hæc siquidem conditiones votum irritum & inualidum reddunt, ut docet Innocentius, disp. 4. q. 2. de voto pun. 2.

Votum simplex consistit in nuda & simplici promissione DEO facta; solemne vero illud est, quod vel

infceptioni ordinis sacri vel professioni religionis approbata coniunctum est ut habetur cap. unico de voto in 6.

Quod spectat ad personas voti emittendi capaces, docet S. Th. Suprà art. 8. & 9. duo præsertim exparte illarum requiri. primum est, ut qui vouet, usum rationis sufficienter adeptus sit illiusque compos existat: unde pueri ante usum rationis. & amentes, ac furiosi votum emittere non possunt. Quomam vero difficile est discernere, quo præcise temporis puncto sufficiens illud rationis lumen in pueris exoriatur, ideo ex comuni Doctorum consensu (ut docet Laym. Tract. 4. de voto cap. 7. vota ante septennium edita censentur irrita, & inualida esse nisi probabilissimæ coniecturæ suadeant sufficientem rationis usum in tenera illa ætate adfuisse; & contra vota post septennium emissa, valida esse, & obligatoria, nisi certa indicia ostendant sufficientem rationis usum defuisse.

Secundum est, ut persona quæ vouet, sui juris sit quoad illud quod vouet; nullus enim subditus (ut asserit S. Doctor q. 88. a. 3.) firmiter voto se obligare potest in iis, in quibus potestati alterius subiacet, nisi consensus eius accedat.

Observat autem rectè Gregor. à Valentia disp. 6. q. 6. de voto pun. 6. S. Doctorem non dixisse votum subditi esse nullum, sed solummodo non esse firmum nisi accedat consensus superioris: votum siquidem à persona subdita emissum, est verum votum, pendens tamen ex superioris consensu tanquam ex conditione, quæ si accedat, tunc censetur validum; si verò superior contradicat, fit irritum.

Hinc colliges 1. vota omnia sive personalia sive realia impuberum irritari posse à patre, tutore aut aliis personis quorum potestati sub sunt; quod & de religiosis professis similiter intelligendum est respectu superiorum: ad quam irritationem (ut docet Nav. cap. 12. nu. 69.) sola superioris voluntas sufficit, nec ulla alia causa aut ratio requiritur.

Colliges 2. quòd, quamvis vota realia puberum, ante
quam

quam ætatem à lege præscriptam attigerint ad plenam liberam bonorum dispositionem, ab eorum parentibus irritari possint; illorum nihilominus vota personalia, quæ patris potestati nullum afferunt præiudicium, valida sunt, nec ab eorum parentibus possunt irritari. Ita S. Tho. art. 2. ubi docet, pueros vel puellas post annos pubertatis, scilicet in pueris post decimum quartum, in puellis vero post duodecimum posse quocunque voto simpliciter, vel etiam solemni religionis se obligare; iure tamen novo Concilii Trid. sess. 25. art. 15. cap. ad votum solemne professionis religiosa requiritur ætas sexdecim annorum completorum, antè quam ætatem, sicut & ante tempus annuæ probationis exactum professio in illa irrita esse censetur.

Colliges 3. uxoris vota, quæ ab ea fiunt de iis, in quibus marito iubest, posse ab illo irritari, ut habetur, c. scriptura de voto; sed difficultas est inter Theologos, quænam sint ea in quibus uxor marito ita subest, ut sine illius consensu de iis votare non possit: quidam enim, ut Sorus, Palud. & alii apud Laym. Tract. 4. de voto c. 7. existimant, uxorem æque viro subditam esse, ac religiosum prælato vel superiori; unde inferunt, qualibet illius vota posse à marito irritari: alii tamen probabilius & verius existimant mulierem tantum subesse marito quoad coniugii usum & familiæ gubernationem, eaque proinde tantummodo vota, quæ usui coniugii, vel familiæ gubernationi præiudicium aliud quod afferunt posse ab eius marito irritari. Ita Sylv. verbo (votum) Nav. c. 12. n. 64. Azor. c. 17. q. 12. Suar. lib. 6. de voto c. 4. aliique multi.

Addit etiam Laym. Suprà uxorem similiter posse mariti sui vota rescindere, quæ derogant iuri quod habet in corpore eius; e. g. si voveret immoderatam aliquam abstinentionem, aut longinquam aliquam, & diuturnam peregrinationem: imò & existimat, vota quoque realia mariti posse ab uxore rescindi, si cedant in detrimentum notabile dotis, vel aliorum bonorum, quæ ipsi cum marito communia sunt, & quorum administratio penes ipsum est.

PARA

§. IV.

Quanta sit voti obligatio, & quibus modis cessare possit.

QUOD ad primum spectat, certum est votum esse obligatorium; ita ut qui illud implere omittit, peccati reatum incurrat, ut docet S. Thom. Sup. 2.3. & constat ex scriptura Deut. 23. *Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, &c.* & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum; & 1. ad Timoth. 5. *habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt:* quæ Apostoli verba in Concil. Carthag. 4. c. 104. & Tolet. 4. ca. 55. intelliguntur de viduis, quæ votum castitatis violaverant.

Quamvis autem voti transgressio sit peccatum ex genere suo mortale, nihilominus ob materiæ levitatem potest esse tantum veniale, ut docet Nav. c. 12. nu. 65. Tol. lib. 4. c. 17. & alii communiter: votum enim se habet per modum cuiusdam privatorum legis quam vovens sibi imponit; unde non videtur maiorem inferre obligationem, quam lex divina vel Ecclesiastica, cuius transgressio in materia levi non nisi peccatum veniale esse censetur.

Verum super hac voti obligatione quæres 1. quo tempore incumbat obligatio voti adimplendi; seu quamdiu citra peccatum illius executio differri possit? Resp. cum distinctione: vel enim vovens ipse tempus determinavit, vel non: si primum, executio voti ultra illud sine peccato differri non potest; & eò maior erit culpa, quò diuturnior erit mora, ut docet Suar. & alii apud Laym. sup. c. 3. si verò vovens tempus illud non determinavit, debet votum suum adimplere cum primum commodè poterit, aliàs si absque causa & ratione differat, peccabit ut docet S. Thomas art. 3. ad 3.

Rectè autem observat Laym. suprà irrationabilem dilationem voti, quo quis se obligavit ad ordinem sacrum suscipi-

ciendum, aut religiosum statum amplectendum, citius mortalem culpam pertingere; quia cum ex vi talis voti obligatus sit homo ad perpetuum & speciale obsequium Deo præstandum, quanto magis ejus executionem differt, tanto majorem obsequii Deo promissi veluti partem aufert: quod non eodem modo in aliis votis, v.g. peregrinandi, ieiunandi, &c. hæc enim, tametsi differantur, integre tamen impleri possunt.

Quæres 2. an quis possit voto suo alterum obligare, an parentes, qui vovent filios statim religiosum amplectendos, voto suo filios ad statum illum amplectendum obligent. Resp. negativè: quia obligatio voti, sicut & cuiusque promissionis, ex propriæ voluntatis consensu nasci debet; unde sequitur, quod non alium quam ipsum voventem obliget: si tamen filii votum illud parentum approbent, & ratum habeant, tunc ad illud implendum tenebuntur. Ita Suar. lib. 4. de voto c. 9. Bonac. disp. 4. q. 2. de voto pu. 5. & alii.

Quæres 3. quando in voti executione laboritur aliqua difficultas, qua ratione illius voti obligatio sit interpretanda. Resp. spectandam in primis esse voventis intentionem, ex qua vis omnis, & modus obligationis nascitur. Quod si de illius intentione non satis constet, verba, quibus votum suum explicavit, erunt expendenda, & secundum magis communem significationem erunt accipienda, juxta illud Deut. 23. *Facies, sicut promissisti Domino Deus tuo, & propria voluntate & ore toto locutus es.* Quod si neque intentio voventis, neque illius verba rationem voti satis explicent, spectanda erit ipsius voti materia; & secundum eius naturam ac conditionem votum erit exequendum: e.g. qui vovit certa die se ieiunaturum, votum exequi debet secundum formam ieiunii Ecclesiastici; ita ut abstinere à carnibus, & unica refectioe contentus sit: qui vovit se recitaturum rosarium, debet illud pie & attentè recitare: quia scilicet talis est ratio & conditio ieiunii & orationis. Ita Suar. sup. cap. 7. Valent. disput. 6. q. 6. de voto pu. 4. & alii.

Quod

Quod spectat ad secundum; quatuor præsertim modis obligationem voti cessare Doctores asserunt.

Primus est, quando talis & tanta rerum mutatio accidit, quæ si ab initio prævisa fuisset, votum illud in tali casu emissum non fuisset. Ita Nav. Suar. & alii, quos citat & sequitur Bonac. disp. 4. q. 2. de voto pu. 7. e. g. si quis voveat se ieiunaturum omnibus diebus veneris, illique superveniat ægrotudo talis, quæ ab observatione ieiunii Ecclesiastici excusaret; tunc non censetur ad ieiunium illud servandum obligari.

Secundus est, quando votum irritatur, & rescinditur, ut quando superior irritat votum religiosi sibi subditi, tutor pupilli, vir uxoris: tunc enim cessat obligatio eiusmodi voti adimplendi, ut parag. præced. explicatum est.

Tertius, quando superioris autoritate cum vovente super voto dispensatur: quod ut facilius intelligatur observandum est ex Nav. c. 12. nu. 63. hanc esse differentiam inter dispensationem & irritationem voti: quod dispensatio proprie spectat ad potestatem spiritualem, & ut valida sit, causam aliquam legitimam requirat: irritatio vero pertineat ad potestatem dominativam, sive spiritualis illa sit, sive naturalis vel politica; neque ad hoc ut valida sit, ullam aliam causam requirit præter voluntatem superioris.

Hac observatione supposita, certum est extare in Ecclesia veram & legitimam potestatem dispensandi in votis & aliis obligationibus, quibus homo erga Deum obstrictus tenetur, ut docet S. Thom. art. 10. & 12. & constat tum ex illimitata potestate solvendi à Christo Domino Ecclesiæ concessa, S. Matth. 16. tum ex eiusdem Ecclesiæ perpetua praxi.

Neq; dicas obligationem ad vota servanda esse iuris divini, proindeq; Ecclesiam dispensare non posse ut vota non impleantur; sicut nec dispensare potest ut alia legis divinæ præcepta non serventur. Resp. enim cum S. Doctore a. 10. ad 2. per dispensationem non dari licentiam, ut quis votum suum transgrediatur; sed autoritate legitima superioris dispensantis fieri, ut hoc, quod continebatur sub voto, amplius sub illo non contineatur, in quantum deteminatur non esse congruam materiam voti.

Ces.

Certum est præterea ex eodem S. Doctore sup. & communiter Theologis, potestatem dispensandi in jure ordinario competere solis Ecclesiæ Prælati jurisdictionem in foro exteriori habentibus; proindeque manum Pontificem, utpote supremum Ecclesiæ rectorum in quibuslibet fidelium votis, sive simplicibus sive solennibus, dispensare posse, ut docent S. Ant. 3. part. tit. 2. & Henr. Gandav. quodlib. 5. q. 28. Rich. in 4. dist. 38. art. 3. Nav. c. 12. nu. 65. & plures alii quos citat & sequitur L. lib. 2. c. 40. dubit. 19.

Quod spectat ad Episcopos, certum est etiam illos in omnibus votis subditorum suorum dispensare posse, si quæque tantummodo excipiantur, nimirum perpetuæ continentiæ, religionis, peregrinationis Hierosolymitanæ, ad limina Apostolorum Romam, vel ad S. Iacobum Compostellam, ut observat Nav. supra: unde patet Episcopos dispensare posse in voto castitatis non perpetuæ, & in voto non nubendi, quod differt à voto perpetuæ castitatis, quod per fornicationem non violetur; item in voto suscipiendi sacros ordines, quod differt etiam à voto perpetuæ castitatis, quod est illi tantummodo annexum. Addit L. Sup. dub. 18. & plurimorum Theologorum auctoritas probat, Episcopum dispensare posse in quibusdam votis servati conditionibus; e.g. si quis vovit ingredi religionem strictam, potest dispensare ut ingrediatur laxiorem: item ut professus in arctiore transeat ad laxiorem, nisi forte obstat statutum aliquod peculiare à summo Pontifice confirmatum: similiter posse dispensare cum eo, qui dimisso perpetuæ castitatis voto matrimonium contraxit, consummavit, ut stante tali matrimonio petere possit divorcium. Tol. lib. 4. c. 18. etiam existimat, quinque illa vota tunc solum censi summo Pontifici reservata cum ab Episcopis dispensari possent; quando verò sub conditione aliqua edita servat neque summu Pontificem, neque Episcopos, quosvis alios superiores posse sine justa & rationabili causa in votis dispensare, aliàs dispensatio non modo non

varr. & plures alii apud Layman. tract. 4. de voto cap. 1. potestas enim spiritualis non in destructionem, sed in edificationem à Christo Domino Ecclesiæ Prælati collata est.

Cæterum iuxta causæ dispensandi in votis ex quadruplici præsertim capite peti debent, ut observat idem Layman. ibidem. Primò ex ipso actu vovendi; ut si quis absq; perfecta deliberatione ex quadam præcipitatione, vel animi levitate aliquid voverit, ut habetur ex cap. 2. de voto. secundò ex materia voti; si nimirum spectata corporis constitutione, animi imbecillitate, & aliis similibus dispositionibus, dispensatio voti in maiorem ipsius voventis, utilitatem spirituales (quæ præsertim hic spectanda est) cessura videatur. Tertio ex difficultate, voti adimplendi postea superveniente, vel antè non prævisa. Quarto deniq; ex aliqua necessitate notabili, vel utilitate magna Reipublicæ, aut etiam familiæ; ut si quis longam vovisset peregrinationem, cum præstaret illum reipublicæ regendæ, aut gubernandæ familiæ potius interesse. Quod vero maius seu dignius est votum, eo etiam maior & gravior causa requiritur, ut licetè & validè super illo dispensari possit: & ut plurimum ad maiorem cautelam consultum est, pium aliquod opus per modum cuiusdam compensationis injungere illi, cum quo dispensatur.

Quæres, an sicut Prælatus cum subditis, sic etiam possit secum in propriis votis dispensare. Resp. posse indirectè, dando alicui ex subditis potestatem secum dispensandi; sicut sacerdoti sibi subdito dare potest facultatem, qua ipsum a peccatis sibi reservatis absolvat. Addit Lessius supra dub. 17. posse illum etiam directè secum in votis ex causa iuxta dispensare, probatq; ex eo, quod secundum doctrinam S. Thomæ quam ibidem citat, possit sibi ipsi dare Indulgentias.

Quartus denique modus, quo cessare potest voti obligatio, est per ipsius voti commutationem; circa quam dicimus 1. posse voventem propria sua auctoritate votum suum commutare in id, quod spectatis omnibus, melius est, &

est, & Deo acceptius, dummodo tamen votum illud non sit summo Pontifici reservatum. Ita Sot. Suar. Azor. & alii requirunt quos citat & sequitur Laym. sup. c. 8. & constat ex c. 1. communi voto, & ex cap. *Pervenit* de iureiurando; ubi dicitur qui voti *Promissum non infringit, qui illud in melius commutat*. Item id docet S. Thomas vota quæcunque etiam summo Pontifici reservata propria cuiusque autoritate commutari potui- se in vota illa, quæ in professione religiosa emittuntur, exolu- quod expresse declaravit Alexander 3. c. *Scriptura de* Cate- to, ubi dicit quod *Rem fracti voti non habetur, qui tempore actenus obsequium in perpetuam religionis observantiam noscitur dispensa- mutare*. Rationem hanc affert S. Doctor artic. 12. ad 2. Laym. tr. quod alia omnia vota sunt quorundam particularium perum, sed per religiosam professionem homo totam tam suam Dei obsequio deputat; particulare autem in- niversali includitur.

Dicimus 2. commutationem voti in aliud opus quale proprio voventis arbitrio fieri non posse. Ita Suarez & alii apud Laymannum sup. cap. 8. Ratio est, quia non potest aliud pro alio solvi non consentiente promissario; atqui Deus non videtur consentire, ut ab obsequio sibi per votum promisso ad libitum voventis recedatur, nisi causa aliqua iusta urgeat, cuius cognitio ad superiorem pertinet; vel nisi obsequium aliquod evidenter melius ipsi exhibeatur; tunc enim promissionem non violat, sed auctiorem reddit.

Dicimus 3. illum, cui iure ordinario vel per delegationem competit facultas dispensandi in votis, competere etiam facultatem eadem vota commutandi: quia iuxta regulam iuris reg. 3. in 6. *Cui licet quod est plus, licet minus quod est minus*; at plus est posse dispensare in voto, quam illud commutare.

Quæres, utrum ad commutationem votorum valide licite faciendam causa aliqua requiratur, sicut supra quiri diximus ad dispensationem. Resp. nullam requiri quando commutatio fit in aliquid melius, ut docet Navale, cap. 12. num. 63. Si verò fiat in æquale vel minus, existimatur; Sum.

illud. lib. 6. de voto cap. 19. causam aliquam rationabi-
or. & item requiri, non tantum ut licita, sed etiam ut valida sit
ex c. commutatio; sufficere autem arbitratur Laymannus, si is
tur qui vovit, voti sui commutationem instanter perat: tunc
stat. hinc idonea ratio adesse videtur, ut eius fragilitati con-
o Potest descendatur, quod maiore cum solatio & animi alacritate
utani voti debitum in alia materia, ad quam magis affectus
ittumit, exoluat.

de de. Caterum quæ de voti irritatione, dispensatione. &c.
temp. adenus dicta sunt, similiter de iuramenti irritatione,
itur dispensatione, &c. intelligenda esse docet, & fuse explicat
12. ad Laym. tract. 3. de iuramento cap. 11.

9. V.

*Quot modis peccetur in secundum Decalogi
præceptum.*

CONTRA secundum Decalogi præceptum peccant il-
li, qui iuramento falsum asseverant, scientes, aut exi-
stimantes esse falsum, aut dubitantes num sit verum:
sive id contingat in re levi aut gravi, sive iocandi, aut se
excusandi gratia id faciant: & qui se periculo falsum iu-
randi exponunt: aut qui advertentes ex prava iurandi
consuetudine se frequenter iurare falsum, de emendatio-
ne non curant.

Item qui iuramento pollicentur, se aliquid facturos,
quod tamen facere non intendunt; aut qui, postquam se
iuramento obstrinxerunt ad aliquid faciendum, illud ad-
implere nolunt; vel qui iurant de re aliqua mala fa-
cienda.

Peccant etiam contra hoc præceptum, qui verum qui-
dem iurant, sed absque necessitate, vel in re levis momen-
ti; & hoc peccatum (ut docet Toletus) ut plurimum
tantummodo veniale est, nisi fortè ob pravam iuran-
di consuetudinem, & periculum peierandi fiat mor-
tale, ut plerumque contingere potest in illis, qui qua-
visq; data occasione adorandum Dei nomen irreverenter,
& non

& non sine aliquo contemptu; rebus ludicris, & finis interponunt, vel se ob res levissimas dæmoni devoverunt, aut alio iuramento execratorio utuntur.

Peccant præterea illi, qui blasphemias in Deum vel sanctos proferunt; illos iniuriosè & contumeliosè nominant, illis detrahunt, maledicunt, aut inprecantur. qui non minus impiè quàm irreverenter quibuslibet rebus etiam liquando turpibus, aut nefariis corpus, caput, & sanguinem Dei interponunt.

Peccant denique, qui vovent aliquod malum, vel quod bonum, sed malo & perverso fine: item qui vota adimplere omittunt, aut illius executionem sine necessitate, vel causa differunt. qui vota realia illius, cui exceperunt hæreditatem, adimplere non curant: qui ad vovendum vi, metu, vel dolo inducunt: qui voti dispensationem obtentu causæ alicuius falsæ impetrantur.

SECTIO III.

Explicatur tertium Decalogi præceptum.

Memento ut diem Sabbathi, sanctifices.

HOC tertium Decalogi præceptum (ut asserit S. Doctor q. 121. a. 4. ad 1.) partim morale est, partim ceremoniale: morale quidem, quatenus per illud præcipitur, ut homo sepositis aliis temporalibus negotiis, quod vitæ suæ tempus divino cultui religionis quæ excelsis deputet: ceremoniale vero, quatenus dies Sabbathi designatur, in quo temporalia opera intermittere, & Deo eiusque cultui vacare iubetur; id quæ tum in memoriam beneficii creationis, Deus enim universum mundum sex diebus perfecit, & septimo die ab operibus quiescit.

vit; tum etiam in figuram Christi Domini, peracto Redemptionis opere, toto æternitatis beatæ Sabbatho quieturi.

In quantum morale est, omnes semper & eodem modo obligat, cum (ut ait S. Doctor supra.) ab ipsa lege divina naturali deriuetur: in quantum verò ceremoniale, morte Christi Domini antiquatum est, ut declaratur in Catech. Rom. part. 3. cap. 4. ubi dicitur, Apostolos ex septem Hebdomadæ diebus illum, qui primus est, loco septimi subrogasse, & diuino cultui in memoriam Domini-æ resurrectionis consecrasse; illumque diem idcirco Dominicū vocatum fuisse: præter quem, aliæ pari obseruatione, ac cultu obseruandæ Festiuitates in honorem Christi Domini, & Sanctorum eius institutæ sunt: partim summorum Pontificum decretis, de quibus speciatim agit Suarez lib. 2. de Festis cap. 7. & sequent; partim Episcoporum statutis populos illis subditos obligantibus, ut habetur cap. ult. de Ferijs, & in Conc. Trid. sess. 25. cap. 12. de ref. partim etiam consuetudine Episcoporum consensu expresso, vel tacito approbata.

§. I.

Quanam requirantur ad festorum dierum sanctificationem.

DVo præsertim requiruntur ad sanctificationem dierum Festorum. Primum est, ut ab operibus seruilibus abstinetur, id est ab illis operibus ignobilioribus, quæ ipsius corporis commoditatibus inseruiunt, qualia sunt arare, fabricare, sutoriam vel tonforiam aut alias eiusmodi artes mechanicas exercere. Id constat ex varijs Conciliorum Pontificumque decretis, quorum unum aut alterum hic apponemus: in Concilio Romano sub Eugenio I I. apud Antonium Augustinum libro 20. tit. 19. cap. 1. hæc habentur: *Constat omnes omnino ob-
seruare, ut die Dominice nullas audeant operationes mercatio-
neque*

T

neſſe, peragere, praterquam in cibariis rebus? ita ut libere poſſint, ac debite in eo die ſecundum poſſibilitatem omnes ad Eccleſiam concurrere, &c. qui vero ruſtica opera die Dominica gerere praſumpſerit, contra divina praecepta egiſſe non dubitet. Et apud S. Greg. lib. 11. Epist. 3. Dominico vero die à laboribus terreno ceſſandum eſt, atque omnimodè orationibus inſiſtendum ut quod negligenter per ſex dies agitur, per diem Reſurrectionis Dominica precibus expietur.

Operibus ſervilibus jungantur duo alia operum genera, quæ licet minimè ſervilia ſint, diebus tamen Dominicis, & Feſtiivis Eccleſiaſtico iure prohibentur, eò quod animum temporalibus rebus magnopere applicent, animumque à diuino cultu abſtrahant; mercatus ſcilicet, id eſt mercium emptiones, & venditiones, & forenſes ac iudiciales actus, Id ſimiliter conſtat ex varijs Conciliorum Pontificumque ſanctionibus, ac nominatim Conc. Parisiensi ſub Greg. IV. circa annum Domini 829. celebrato cap. 30. ubi hæc habentur: Imperialis celfitudo flagitanda eſt, ut eum à Deo ordinata poteſtas cunctis metum incutiatur, ne in hac ſanctæ & venerabili die (Dominico ſcilicet) mercatus, & placitum, & ruralia quacunq; opera facere praſumant: Et in Conc. Arelat. ſub Carolò Ma. cap. 16. prohibetur, Ne in Dominicis diebus publica mercata, neque cauſationes diſceptationesq; exerceantur.

Dubitatur autem apud Theologos de quibuſdam operibus, an ſervilia ſint; proindeque an diebus Feſtiivis ſint prohibita; de quibus breuiter dicimus ſecundùm Nat. cap. 13. nu. 13. & ſeq. Azor. cap. 27. quaſt. 4. Suar. lib. 2. cap. 24. & alios, non eſſe opus ſeruile, nec prohibendum diebus Feſtiivis iter facere, ſcribere, venari recreationis cauſa; quod & de piſcatione, & piſtura ſimiliter dici poſteſt; quamvis quidam Doctores, ut Sylu. Verbo, (Dominica) Angelus verbo (Feſtiũ) & quidam alij merito quaerant, an tranſcribere, aut pingere lucri & quaſtus cauſa eademque ratione piſcationi aut venationi vacare diebus Feſtiivis licitum ſit: cum eiufmodi opera, mercenariorum & ſervorum propria ſint, quando principaliter ſunt ad

quæstum; ac proinde seruilia censeri possint: quare tutius est ab illis abstinere.

Docet autem Nau. sup. ex S. Doctore sup. art. 4. ad 3. sex operum genera licitè diebus Festiuis exerceri posse. primò ea, quibus in diuino cultu obsequium aliquod exhibetur. Secundò illa, quibus spiritualia exercentur, qualia docere verbo, vel scripto. Tertio quæ sunt necessaria ad salutem propriam, siue animæ, siue corporis. Quarto, quæ ad salutem proximi spiritualement, vel corporalem similiter necessaria sunt. Quinto, quæ ad vitandum damnum sibi vel proximo imminens sunt necessaria. Sexto denique, quæ ad ciborum præparationem requiruntur.

Et generatim loquendo quæcunque opera, etiam seruilia, licita redduntur ratione alicuius urgentis necessitatis, siue publicæ, ut dicitur cap. *Licet* de Ferijs, siue priuatæ, ut cum tempore messis segetes ob pluuiam superuenturam exportantur, vel simile opus sit ad graue aliquod damnum euitandum: quæ etiam ratione pauperes artifices interdum licitè diebus Festis laborare possunt, dummodò absit scandalum, si aliter familiæ suæ ea, quæ ad victum necessaria sunt, nullatenus subministrare queant: quanquam in ijs casibus tutius semper sit adire superiorem, puta Episcopum, aut in eius absentia Parochum, & ab illo licentiam postulare. Similiter opera seruilia licita fiunt, quando pietatis, aut religionis causa exercentur, ut si altaria ornanda sint, aut præparanda ea, quæ ad exequias requiruntur: quæ tamen, si antecedente die commodè peragi possent, in diem Festum non essent differenda. Consuetudo etiam legitimè præscripta & à Superioribus minimè improbata in quibusdam operibus alias prohibitis à peccato excusat, v.g. nundinis Publicis, alijsque similibus casibus, ut obseruat Tol. lib. 4. cap. 25.

Porro in huius præcepti transgressione materia leuior à peccato saltem mortali excusare potest; v.g. si quis seruili alicui operi breui temporis spatio incumbat, puta paucis horæ, non censetur, sed cluso tamen scandalo,

peccati mortalis reatum incurrere, ut docet Suar. lib. 1. de
Fest. cap. 21:

Obseruandum est tamen multa esse opera, quæ, quæ-
uis feruilia non sint, diebus tamen Festis illicita cen-
tur propter temporis excessum, quod in illis impendit
quaratione dierum illorum sanctificationi omnino
dentur opposita: quis enim à peccato excusare possit
qui ludis, choreis, comestationibus, venationibus, nep-
tijijs secularibus, alijsque similibus rebus totos dies Festi-
transigunt: unde merito conqueritur S. Cyril. Alexan-
lib. 8. in S. Ioan. cap. 5. *Quam plurimos Christianorum diebus
Festis, aut ludis illiberalibus, crapula, choreis, aut alijs
vanitatibus deditos, cum Deo obsequium diligentius exhibere
cùm Tempia Dei frequentare, orationibus insistere, atque
ecclesiastico officio interesse deberent: tunc maxime Deum sancti-
solutissimis moribus irritare. Id ne est, o Christiani, celebra-
diem Festum, indulgere ventri, & inconcessis voluptatibus
benas laxare; &c. diebus ad exercenda feruilia opera con-
uincit quisque suo intentus est operi & abstinet à crapula,
& vanitatibus; diebus autem Festis passim concurrunt ad
ponam, ad ludos, ad spectacula, & choreas, in irrisum
nominis, & dici prauaricationem.*

Quamuis autem honesta aliqua & moderata recu-
tio Festis diebus post persoluta religionis officia mini-
prohibeatur; ita tamen, inquit sanctus Chrys. hom. 1.
reli. *Sanctorum dierum Festiuitas agi debet, ut relaxa-
corporum puritas non corrumpatur animorum; sed potius
mentes ab omni luxu, ebrietate, lasciuia, dantes operam
remissioni, & sanctæ sinceritati, id efficere tentemus; ut qui
tunc corporali abstinentiâ non adipiscimur, mentium puri-
quæramus.*

Secundum, quod ad sanctificationem Festorum
rum requiritur, est, ut dies illi cultui diuino alijsque
operibus impendantur. Præ cæteris autem religio-
pietatis exercitijs, quæ ad debitam Festorum celebra-
nem pertinent, unum præsertim iniungitur, nimirum
diebus Dominicis, & Festiuis omnes, & singuli

usum rationis habentes, sanctissimo Missæ Sacrificio intersint cum ea devotione & attentione, quæ tantum mysterium decet. Hoc præceptum Ecclesiasticum expressum habetur cap. *Si quis etiam*, & cap. *Omnes fideles*, & cap. *Missa de consecr.* & satis constat ex universali, & continua Ecclesiæ praxi.

Ad hoc verò, ut quis huic præcepto satisfaciat, duo præsertim requiruntur. Primum est, ut corpore sit præsens, & mente in Deum attentus: qui enim sciens in aliqua Ecclesia Missam celebrari, domi se contineret, mentemque solam circa mysteria Missæ applicaret, huic præcepto non satisfaceret: sicut nec ille, qui corpore quidem præsens esset, sed animo vanis cogitationibus per notabilem aliquam Missæ partem deliberatè distraheretur. Non est vero necessarium (ut rectè observat Tolet. lib. 6. cap. 6.) auribus audire, vel intellectu percipere ea, quæ in Missa dicuntur, vel Sacerdotem celebrantem oculis videre; sed moralis præsentia corporis, & virtualis saltem attentio mentis sufficit.

Potest etiam quis (ut docet idem Toletus & alii plures Theologi) eo tempore, quo Missæ interesse renetur, simul recitare horas canonicas, precesque alias ad quas obligatur, & utrique obligationi simul satisfacere; dummodo (ut monet Nav. cap. 21. nu. 8.) ita preces illas recitet, ut attentionem auditioni Missæ necessariam non omittat, sciatque, & velit Missam audire, & saltem virtualiter huius Sacrificii oblatione Deum colere.

Quæres, an qui, dum Missa celebratur, peccata sua confitetur, illius audiendi præcepto satisfaciat. Resp. quòd, quamvis Suar. & Azor. quos citat Bonac. Qu. de Missa. pun. 11. existiment non satisfacere, nihilominus probabilissime dici potest eos, qui tempore Missæ, præsertim solemnioris, parochialis v. g. per aliquod breve temporis intervallum confessioni faciendæ incumbunt, præcepto Missæ audiendæ satisfacere, tum quia in illo poenitentia actus plurium aliarum virtutum actus, puta contritionis, humilitatis, boni propositi, &c. exercentur, qui ex se nihil

T 3

obstant.

obstant, imò plurimum conferunt ad hoc, ut quis deus
sa sacrificio Missæ interfuit: tum etiam quia communis
& praxis ita obrinuisse videtur; in Ecclesiis quibus
tantum aut altera Missa celebrari toler (quod in vicis
pagis frequens est) solent ut plurimum confiteri par
tentes, interim dum Missa cui interfuerint celebratur;
nullus adhuc Episcopus, aut superior id prohibuit.

Secundum, quod requiritur, est ut Missa integra audiat
tur saltem usque ad sacerdotis benedictionem, iuxta
Canonem 47. Concilij Agathensis & cap. Cum ad
brandas, de consecr. dist. 1. qui enim partem aliquam
Missæ prætermittit absque iusta causa, peccat; venialiter
quidem, si pars sit exigua; mortaliter verò, si sit notabilis
ut docet Nau. Cap. 21. nu. 1. & 2.

Quenam autem sit notabilis pars Missæ, quam proinde
omittere sit peccatum mortale; Nau. Suar. Tolet. quan
citatur & sequitur Bonac. Disp. q. ult. de Missa pu. 11. exi
mant, illam Missæ partem, quæ à principio usque ad
epistolam in clusivè protenditur, esse notabilem, necesse
peccato mortali omitti posse; Sylu. tamen, Koningsh.
Azor. ab eodem citati, partem illam notabilem ex
dunt usque ad initium Evangelij. Addit Tolet. Lib. 4.
cap. 9. ex Nau. & alijs, posse utcumque huic præcepto
tis fieri, si quis partem aliquam Missæ ab uno sacerdote
deinde partem alteram audiat ab alio: quod quamvis
probabile videatur, rectè tamen monet, consultius esse
& tutius integram unius Sacerdotis Missam audire. Ob
servat etiam ibidem nullam esse obligationem, ne qu
dem in die Natalis Domini, plures Missas audiendi
unam sufficere ad hoc, ut præcepto satisfiat.

Porro à præcepto Ecclesiastico Missam diebus festis
audiendi excusat impotentia siue physica siue moralis. Im
potentiam physicam dicimus, cum quis nullomodo
potest; puta cum est in carcere detentus, vel lecto
ægritudine affixus aut nauigat in mari, &c. nam
regulam iuris reg. 9. *Ad impossibile nemo potest obligari*.
Per impotentiam verò moralem intelligimus, quando

quis nonnisi cum summa difficultate, aut gravi detrimento, spiritali vel temporal, proprio vel alieno Missam audire potest; ut si quis timeat, ne adeundo Ecclesiam ab hostibus in via occidatur, vel domum deferat ne à furibus expietur; vel si infirmum solum relinquat, ne grave ali- quod in commodum patiat, Ita Nau. Suar. & alij apud Bonac. disp. 44. quaest. ult. de Missæ sacrificio pu. ult. apud quem plurimi alij similes casus videri possunt.

§. II.

Quot modis peccetur in tertium Decalogi præceptum.

PECCANT in primis, qui diebus festis contra Ecclesiæ prohibitionem opera servilia absque ulla causa legiti- ma exercent; qui alios ad id cogunt, vel inducunt: pec- cant etiam superiores politici, qui diebus festis sibi sub- ditos operibus illis servilibus vacare permittunt.

Item, qui diebus festis citra necessitatem vendunt ali- quid aut emunt, præsertim si in emptione illa aut venditi- one tempus aliquod notabile infamatur: qui diebus illis officinas apertas tenent, aut merces vendendas expo- nunt.

Peccant iudices, & illorum officiales, si nulla urgente necessitate diebus festis citationes, testium juridicas au- ditiones, & alias judiciales actiones exercent. Item qui à totos dies festos aut maximam, & præcipuam illorum partem aleis, choreis, comessationibus, & aliis vanis, aut profanis actionibus impendunt.

Peccant, qui diebus festis Missam audire omittunt; vel illam integram non audiunt; vel qui audiunt quidem, sed sine attentione, ac per illius partem aliquam notabilem vanis confabulationibus, aut superfluis cogitationibus deliberatè distrahuntur.

Peccant denique patres familias alijq; superiores, qui à filiis & subditis Missam diebus festis audiri non curant; aut eos talibus occupationibus detinent, ex quibus fit, ut Missam audire non possint.

T 4

SECTIO

SECTIO. IV.

*Explicatur quartum Decalogi praeceptum.***Honora patrem tuum, & matrem
tuam, &c.**

CVM juxta doctrinam S. Thom. 22. q. 33. a. 2. ad 2. praecepta, quae pertinent ad officia charitatis proximi impendenda, ad hoc quartum Decalogi praeceptum reducantur; idcirco, antequam explicemus particularia illa officia, quibus erga parentes, & alios superiores obstringimur, videtur doctrinae ordo (quem etiam Nav. cap. 14. secutus est) postulare, ut prius de ipsius charitate proximi illiusque generalibus praeceptis & obligationibus tractemus: quod ut distinctius exequamur, tria praesertim hic explicanda sunt. Primò, quanam personae sint ex charitate diligendae. Secundò, quis ordo illius dilectionis servandus. Tertio, quanam sint actus charitatis & quo tempore ad illos exercendos obligemur. Et de ipsius quarti praecepti specialem explicationem aggrediemur; & investigabimus quanam personae patri & matri nomine designentur, & quem honorem illis impendere debeamus.

§. I.

Quanam personae sint ex charitate diligendae.

DOCEt S. Thom. q. 23. a. 12. quatuor praesertim esse ex charitate diligenda juxta mentem S. August. Lib. 1. de doctr. Christi cap. 23. *Vnum, quod supra nos est, scilicet Deum; alterum, quod nos sumus; tertium, quod iuxta nos est, scilicet proximum; quartum, quod infra nos est, scilicet proprium corpus.* Atque in primis de dilectione ipsius Dei sectamur. Quod verò spectat ad dilectionem illam, quam nos

ipſos ex charitate diligere tenemur, docet S. Thom. Aq. 4 quod cum charitas, qua Deum diligimus, etiam ad ea qua ipſius Dei ſunt, debeat extendi; cumque juxta Apoſtolum. *Ad Rom. 14. Nemo noſtrum ſibi vivit. Art. 5. & nemo ſibi moritur, ſive enim vivimus, domino vivimus, ſive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, ſive morimur, Domini ſumus, & quidem tot titulis, quot in ejus divinitate perfectiones fulgent; quot ab ejus bonitate beneficia in nos effluunt: ideo unusquisque ſe ipſum, non propter ſe, ſed propter Deum, ut aliquid ipſius Dei, debet ex charitate diligere.*

Quod ſpectat ad corpus noſtrum, idem S. Doct̃or dicit illud duobus modis conſiderari poſſe, vel ſecundum ejus naturam, vel ſecundum infectionem culpæ, & corruptionem pœnæ. Cum igitur natura ejus à Deo ſit, poſſumusq; uti corpore noſtro ad ipſius Dei obſequium, & (ut loquitur Apoſtolum *Rom. 6. Exhibere membra noſtra, arma iuſtitie Deo*; ea ratione debemus etiam corpus noſtrum diligere. Sed infectionem culpæ aut corruptionem pœnæ in corpore noſtro nullatenus diligere, aut fovere debemus; imò potiùs ex vero charitatis affectu amovere: unde intelligitur quo ſenſu dixit Apoſtolum; *Coloſſ. 3. Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, &c.*

Quod denique ſpectat ad proximum, quem ex charitate diligere debemus, S. Doct̃or art. 3. ab illa proximi denominatione excludit in primis creaturas rationis expertes; quia ſunt incapaces beatitudinis ſupernaturalis, in cujus communicatione charitas fundari debet. Excludit deinde Art. 5. damnatos, & dæmones quia ipſis bonum æternæ vitæ velle non poſſumus, cum ipſis illud Deus non velit, imò contrarium pro tota æternitate decreverit.

Nomine igitur proximi S. Doct̃or a. 6. 8. & 10. aſſerit ſignificari Sanctos Angelos, & homines, ſive beatos, ſive viatores, ſive peccatores, ſive juſtos, ſive amicos, ſive inimicos, quos quidem ita ex charitate diligendos eſſe dicit, ut eos nunquam actu ipſi charitati contrario, odio ſcilicet, proſequamur, neq; ullum eorum ab illa generalitate dile-

dilectionis proximi excludamus; & præterea ut secundum animi dispositionem semper parati simus charitativum actum, sive internes elicere, sive externos exercere erga quoscunque, etiam peccatores aut inimicos, quotiescunque id ex divinæ legis præscripto faciendum esse nobis innotescet.

Quod autem spectat ad inimicos, in quibus est specialis difficultas; certum est illos ex charitate propter Deum esse diligendos: quod expresse præcepit Christus Dominus S. Matth. 5. *Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros: illisque dilectionis signa generalia exhibenda*, quæ communiter aliis ejusdem conditionis hominibus, nos æquæ attingentibus, exhibere solemus; & in casu extremæ, vel gravis necessitatis illis æquæ ac aliis auxilia, & beneficia præstanda: quod etiam jussit Christus Dominus cum dixit Matth. 5. *Benefacite his qui oderunt vos*. Imò etiam injuria ab eis accepta propter Deum ipsis est condonanda: *semis* (quod dixit Christus Dominus S. Matth. 6.) *non dimiseritis hominibus; nec pater vester (cælestis) dimittet vobis peccata vestra*; & cap. 18. dicit condonationem illam, non locum exterius, sed ex interiori cordis affectu esse præstandam: quod si actio injuriarum civilis, aut criminalis ab eo, qui damnum aut læsionem passus est, instituatur; sicut id jure potest, sic ex odio & vindictæ appetitu facere non debet; sed civilem quidem, eo tantum fine, ut damnum illarum compensetur; criminalem verò, ex amore justitiæ, aut alicujus alterius virtutis motivo, ut docent Richard. Gabr. Nav. & alii apud Laym. Tract. 1. de char. c. 4. non verò ex motu odii, aut appetitu vindictæ.

Quamvis autem hæc ita se habeant, certum est nihilominus licitum esse, & honestum, in peccatoribus, & inimicis odisse, ac detestari peccatum; illudque per emendationem tollere, si id jure possumus; vel optare, ut à Deo, aut à superioribus puniatur: unde Apostolus dicebat Gal. 1. *Vtinam absceindantur, qui vos conturbant*. Quin & de ejusmodi punitione letari possumus, quatenus per illam tollitur malum peccati; & e contrario tristari, si peccatorum

pravos
cat S. C.
solet, u
rursus
quosda
opprim

C
ti
2
bis, u
cunq
dilige
nostr
dile
C
lesin
vel p
virtu
corp
Orde
cuj
dilig
eade
pora
ralia
na e
V
liis
stus
inc
nus
ver
nen
pro

praves

pravos conatus prosperari videamus: quod optimè explicat S. Greg. Lib. 22. moral. c. 11. his verbis: *Evenire plerumq[ue] solet, ut non amissa charitate, & inimici nos ruina latifict, & rursus ejus gloria sine invidia culpa contrifict; cum & ruente eo quosdam bonè erigi credimus, & eo proficiente quosdam iniuste opprimi formidamus.*

§. II.

Quis ordo in charitate servandus sit.

CERTVM est ordinem aliquem in dilectione charitatis esse servandum, ut docet & probat S. Th. q. 26. a. 1. 2. & 3. Hic autem ordo (ut idem explicat) exigit à nobis, ut Deum amore appetitativo plusquàm: res alias quascunque, absq[ue] ulla prorsus comparatione, aut exceptione, diligamus; tum ut post Deum nos ipsos, exinde proximos nostros, ac ultimo loco corpus nostrum eadem charitatis dilectione complectamur.

Cùm autem diligere, nihil aliud sit, quàm bonum vellesintq[ue] tria præcipua bonorum genera, quæ nobis ipsis vel proximis velle possumus; spiritualia scilicet, ut gratiâ & virtutes, gloriam, &c. corporalia, ut vitam, & sanitatem corporis &c. exteriora denique, ut famam, divitias &c. Ordo charitatis suprà relatus postulat, ut post Deum (de cujus dilectione jam suprà egimus) quisq[ue] primò seipsum diligat quoad bonâ spiritualia; deinde proximum quoad eadem bonâ spiritualia; postea seipsum, quoad bona corporalia; & exinde proximum, quoad eadem bona corporalia; & sic deinceps seipsum & proximum, quoad alia bona exteriora. Ita S. Th. per totâ q. 26. ubi id fusè explicat.

Vnde sequitur. *nunquam licitum esse cuiusvis boni alii procurandi prætextu spirituales aliquam animæ salutem per peccatum quantumvis exiguum deliberatè incurrere: Quid enim prodest homini (ut ait Christus Dominus S. Matth. 16.) Si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur; & cap. 22. ponit dilectionem sui ipsius, tanquam regulam & normam dilectionis proximi: Dilige proximum tuum sicut te ipsum; regula autè* (ut

(ut docet S. Th. a. 4.) prior & potior est quam regulatum.

Sequitur 2. quoad alia bona corporalia, & exteriora ceteris paribus, unum quemque debere magis se ipsum diligere quam proximum: unde (ut ait S. Aug. lib. de mendacio. c. 6.) *Si quis exponat vitam corporalem propriam pro vita corporali alterius, tam non diligit proximum sicut ipsum, sed plusquam se ipsum: quod (ut postea subiungit) sua doctrina regulam excedit.* Non est tamen contra hunc charitatis ordinem, si quis ex motu alicujus virtutis vitam propriam pro tuenda amici vitam exponeret, quod à S. Hieron. in cap. 7. Mich. & S. Ambr. lib. 3. de officiis cap. 11. tanquam honestæ & perfectæ amicitie officium commendatur; & à fortiori posset, imò aliquando debere quis pro salute temporali communitatis suæ, puta civitatis aut patriæ, vitam, & alia bona exteriora exponere: cum rationis ordo postulat, ut pars pro suo toto periclitetur,

Sequitur 3. si de bonis diversæ generis agatur, tunc bonum spirituale proximi, bono nostro corporali aut temporali præferendum esse, ac proinde proximo versantia extrema necessitate spirituali, etiam cum certo propriæ vitæ periculo, succurrendum esse; dummodo tamen probabilis spes iuvandi proximum effulgeat. Ita S. Th. quest. 44. art. ult. ad 2. unde S. Ioannes epist. 1. cap. 3. *Et nos debemus, inquit, pro fratribus animas ponere.*

Et in extrema quidem ac moraliter insuperabili necessitate spirituali tenetur quilibet Christianus hunc charitatis ordinem servare, ut ex antè dictis constat, & etiam docet S. Aug. & post illum communiter omnes Theologi: pastores autem, & ij quibus animarum cura incumbit, subditis suis, non solum in extrema, sed etiam in gravi necessitate constitutis succurrere debent, etiam cum propriæ vitæ periculo, ut fusiùs docet & probat variisq; exemplis illustrat Greg. à Valentia disp. 3. qu. 4. de ord. christ. pu. 4.

Quod autem spectat ad ordinem charitatis in proximorum

morum dilectione seruandum, certum est in primis, quotiescunque agitur de auxilio præstando in extrema vel graui necessitate corporali alicuius, ordinem charitatis postulare, ut personas nobis secundum carnem magis coniunctis præferamus: unde sequitur patrem & matrem aliis omnibus esse præferendos; exinde uxorem; postea filios; fratres alios consanguineos, pro ut quisque illorum nobis secundum carnem coniunctior existit; ut docet S. Th. art. 8, & sequent. & post illum Isamb. tract. de char. disp. ult. art. 2.

Quod si fiat comparatio eorum, qui secundum spiritum nobis coniuncti sunt; quamvis variz sint Doctorum sententiz, nec satis dilucidè constet quamam super hac quaestione fuerit mens S. Doctoris, probabilissima tamen nobis videtur eorum sententia, qui asserunt quòd, quamuis absolute loquendo illi, qui sunt meliores & sanctiores, aliis minùs bonis & sanctis obiectiue magis diligendi debeant, id est amore approbationis & complacentiz, quo illorum virtutem & sanctitatem magis æstimamus & amemus; appretiatiue tamen eos qui nobis secundum carnem propinquiores sunt, magis diligere debemus iis, qui nobis spiritualiter tantum sunt coniuncti. Ita Rich. Bannes, & alii quos citat & sequitur Isamb. supra.

Quod tamen non obstat, quin amicum vel benefactorem insignem præferre interdum liceat aliquibus consanguineis, ut post Dominicum Bannem docet Valentia sup. pu. 5. fieri etiam potest, ut aliquando causæ aliquæ rationi maxime consentaneæ occurrant, ob quas ordo charitatis supra relatus licitè ac honestè inuerti possit ut expresse docet S. Thom. quaest. 32. a9. c. g. in

favorem personæ bono publico
maximè utilis;

De actibus charitatis erga proximum, ac præsertim de elemosyna corporali.

VARIJ sunt & multiplices actus charitatis erga proximum, quorum præcipuos enumerat S. Doctor quæst. 27. 28. & seq. scilicet dilectionem, qua alteri per charitatem bonum volumus: beneficentiam, qua bonum, quod ei volumus, quantum possumus, reipia illi tribuimus: gaudium, quo de illius bono, v.g. conversione à peccatis, profectu in virtute &c. lætatur: pacem, qua simul cum proximo conspiramus in ijs, quæ ad illius bonum spirituale conferunt: misericordiam, qua illius miseriis tanquam nostris condolemus, easque, quantum possumus, sublevamus.

Sunt autem duo præcipui actus ipsius misericordiarum, de quibus Theologi fusiùs disputare solent, elemosyna scilicet, & correctio fraterna.

Elemosyna (ut docet S. Thom. q. 32. a. 1.) est actus charitatis, quo quis propter Deum proximo indigenti subvenit. Cum autem duplex indigentia reperiri possit in proximo, spiritualis scilicet ac corporalis; ideo etiam duplex elemosynæ species à S. Doctore art. 2. assignatur: alia spiritualis, qua indigentia spirituali succurritur, de qua paragrapho sequenti agemus; alia corporalis, qua miseria, & indigentia corporis sublevatur.

Circa hanc verò elemosynam corporalem, certum est illam esse, non solum in consilio, sed etiam in præcepto, ut docet & probat S. Th. art. 5. & aperte colligitur ex variis scripturæ locis Ezech. 16. h. e. fuit iniquitas Sodoma, & e manum egeno & pauperi non porrigebant. Et S. Matth. 25. Christus Dominus flammis æternis adjudicat eos, qui misericordiarum opera exercere omiserunt. Id ipsum SS. Patres unanimiter asserunt: S. Ambrosius lib. de Nabute, loquens

de

de eleemosyna, *Debitum*, inquit reddu, non largiri indebi-
tum; ideoque tibi dicit scriptura: *inclina pauperi aurem tuam,*
& *redde debitum tuum*; S. Basilii concione in illud dictum
divitis: *Destituam horrea mea*; dicit divitem illum *Non co-*
gitasse de superfluo pauperibus erogando, nullamque præcepti
divini habuisse rationem; S. Greg. Nazian. orat. de pauperum
amore dicit nos *Mandato divina*, atq; exemplo ad eleemosy-
nam largiendam excitari.

Verum difficultas est, cum præceptum illud affirmati-
vum sit, quo potissimum tempore obliget; quod ut me-
lius & certius dignoscatur observandum est ex S. Doctore
art. 5. obligationem faciendæ eleemosynæ ex duplici ca-
pite oriri: Primo ex parte dantis, si habeat bona superflua;
sive ea sint superflua naturæ, id est non necessaria ad vi-
tam suam & suorum sustentandam; sive sint superflua
personæ, id est non necessaria ad personæ conditionem
dignitatemq; tuendam. Secundo ex parte accipientis, si a-
liqua prematur necessitate: quæ quidem triplex esse po-
test; una extrema, cui nisi succurratur, hominis vita peri-
clitabitur; altera gravis, cui nisi subveniatur, vitam ægrè ac
difficulter sustentabit; tertia communis, qualis est ferme
eorum, qui ostiatim mendicant.

Hac observatione supposita, in quæstione valdè perple-
xa & difficili, quæ Doctores in varias distraxit sententias,
breviter dicimus probabilissimam nobis videri senten-
tiam illorum, qui asserunt unumquemque obligari sub
peccato mortali ad eleemosynam erogandam de super-
fluis naturæ ijs, qui sunt in extrema necessitate constituti;
de superfluis vero personæ ijs, qui gravi necessitate labo-
rant. Ita Tolet. lib. 8 cap. 35. ubi pro hac sententia citat S.
Doctorem & plurimos alios Theologos, probatque illam
ex his Christi Domini verbis: Matth. 25. *discedite à me ma-*
ledicti in ignem æternum &c. Hesper eram, & non collegistis me,
&c. *infirmus & in carcere, & non visitastis me*: manifestum est
enim has necessitates non esse extremas; & tamen con-
demnari hominem, qui in illis proximum suum subleva-
re omisit.

An

An verò ex superfluis illis personarum unusquisque sub peccato mortali teneatur ad erogandam eleemosynam communibus pauperum necessitatibus; ita ut nullus licet possit superflua sibi retinere, sed pauperibus, qui nunquam & nusquam desunt, illa distribuere obligetur. idem Tol. supra. asserit communiorum Doctorum sententiam esse negativam, quamvis non desint, qui affirmativam amplectantur; proindeque nullum sub peccato mortali ad eroganda pauperibus superflua teneri extra graves aut extremas necessitates; atque se non audere ad id obligare sub mortali eos, quos tot & tanti Doctores ab illo citati excusant.

Rectè tamen monet eos qui habent superflua, non omnino securos esse debere, sed timere, ne forte sibi suarum cupiditati nimis blandiantur; & seriò perpendere, quam diversa sint judicia Dei à judiciis hominum, ideoque longe tutius esse, ut superflua illa status & dignitatis in opera charitatis aut alia Deo grata & honorifica impendant, quam otiosa apud se retineant, præsertim cum SS. Patres (quorum plurimos citat) sint hac in re longè rigidiores, videanturque asserere universim homini Christiano illicitum esse superflua retinere, quamdiu sunt aliqui pauperes, in quos illa erogare possit.

Addit præterea idem author, aliter hoc eleemosynarum faciendæ præcepto teneri eos, qui aliorum curam habent præsertim Ecclesiasticam & spiritualem; aliter eos, qui non habent; hi enim satisfaciunt indigentibus illis, qui occurrunt, eleemosynam erogando; illi verò in superinquirere aliquo modo tenentur, num sibi subditi suarumque curæ commissi gravem aliquam egestatem patiantur, ut eis succurrant. Docet præterea personas Ecclesiasticas, sive beneficia & redditus Ecclesiasticos obtineant (de quibus intra suo loco) sive bona tantum patrimonialia possideant, eodem faciendæ eleemosynarum præcepto arctius obligari, eo quod in illis superfluum magis inveniri possit, quam in Laicis. cum enim neque uxores, neque filios, aut alias habeant, cumque modum ac modestiam in victu, ac

vestitu servare teneantur, non tot rebus indigent, nec ad tantas expensas faciendas obligantur.

Quæres, num omnes personæ eleemosynam erogare licite possint. Respondet S. Doctor art. 8. illum, qui est sub alicujus potestate constitutus, de re illa, secundum quam superiori subiacetur, eleemosynam licite facere non posse, nisi de consensu illius, cui subditus est; unde sequitur religiosos, filios familias, ac servos eleemosynas absq; consensu Superiorum, parentum, aut dominorum erogare licite non posse, nisi extrema aliqua indigentis necessitas eos ad id obliget: possunt tamen filii familias ex bonis castrensibus, aut quasi castrensibus, id est ex illis quæ vel in bello, vel in alicuius officii publici exercitio consequuntur, erogare eleemosynas: sicut & de iis quæ in proprias expensas ipsis à parentibus conceduntur, Ita Toletus lib. 8. cap. 31.

Quod autem spectat ad uxores, quamvis de bonis communibus absque mariti consensu eleemosynas erogare non debeant; poterit tamen (ut idem Tolet. docet supra c. 29.) id facere, si ultra dotem quam attulit, aliquid sibi proprium reservavit; aut si per alterius donationem, vel proprium laborem, & industriam aliquid illi obveniat: in quo tamen locorum consuetudinem servandam esse dicit. Item si maritus sit amens, aut ipsi uxori rei domesticæ administrationem relinquat, aut si sit supra modum tenax & avarus; nec eleemosynas illas etiam cum teneatur, erogare velit: tunc enim uxor id poterit exemplo Abigail, quæ Davidi dedit viro suo nesciente 1. Reg. 25. Addit idem author posse etiam de bonis sibi cum marito communibus facere modicam eleemosynam,

propter quam maritus nullam indigentiam parietur.

* *

*De eleemosyna spirituali, & correctione
fraterna.*

DOCET S. Thom. q. 32. a. septem praesertim modis spiri-
ritualē eleemosynam exerceri posse, scilicet docen-
do ignorantem, consilium dando dubitanti, affligun-
do consolando, corripiendo peccantem, tolerando benignē
illos qui graves sunt & onerosi, condonando injurias, &
pro vivis ac defunctis orando.

De hac autem spirituali eleemosyna idem quod de
corporali dicendum est, servata tamen debita proportio-
ne; scilicet unumquemque teneri eo quo potest modo ad
succurrendum proximo constituto in extrema & morali-
ter insuperabili necessitate spirituali, ut dictum est para-
2. & etiam in gravi, id est quando non nisi ægrè & cum
summa difficultate necessitas illa spiritualis superari po-
test: quamvis hæc obligatio succurrendi in gravi necessita-
te spirituali, non adeo stricta sit in laicis quàm in Sacer-
dotibus; illis praesertim quibus animarum cura commissā
est, qui proinde ratione officii sui debent instruere igno-
rantes, de rebus illis quæ ad salutem necessaria sunt; con-
siliū rectum de iisdem rebus ad salutem necessariū præ-
bere; item afflictis quam possunt, impendere consolatio-
nem, ne malorum pondere oppressi in desperationem in-
cidant: similiter & aliorum defectus tolerare, condonare
injurias, corripere peccantes, ac pro vivis & defunctis ora-
re, quoties id ab illis charitatis ordo, aut muneris sibi im-
positi ratio exigit.

Verū peculiaris est difficultas circa correctionem fra-
ternam peccantium; quo nomine à Theologis intelligitur
qualiscunque sermo, quo quis vel monendo, vel repre-
hendendo, vel hortando, vel rogando, vel instruendo, aut
alia simili ratione nititur proximum à peccato revocare,
& ad officium virtutemq; reducere, idq; ob ipsius proxi-
mi propriū ac peculiare bonum,

De hac autem fraterna correctione supponimus tanquam certum, inesse obligationem ad illam faciendam, non solum ex consilio, sed etiam ex præcepto, ut docet S. Thom. q. 33. a. 2. & cum eo Theologi omnes, qui id communiter probant ex his Christi Domini verbis S. Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum, &c.* id est si te sciante peccavit frater tuus, ut explicat S. Augustinus serm. 16. de verb. Dom. qui hæc Christi Domini verba tanquam de præcepto dicta intelligit.

Hoc supposito tria præsertim de correctione fraterna quaeri possunt: primum, quando facienda sit: secundum, a quo facienda sit: tertium, quis ordo in illa servandus.

Ad primum quaesitum respondetur hoc præceptum, cum affirmativum sit, non quovis tempore obligare, sed solum concurrentibus quatuor conditionibus. Prima est ut noveris peccatum proximi: si enim illud ignores, corrigere non teneris, imò nec curiosius inquirere debes; hoc enim ad superiorem illius propriè pertinet, ut docet S. Thom. a. 2 ad 4. unde Proverb. 24. *Ne quaras, inquit Sapiens impietatem in domo iusti, & neque vias requiem ejus.* Secunda est, ut ille, qui peccavit, nec emendatus sit, nec mox sive per alium sive per se ipsum credatur emendandus; si enim jam emendatus sit, vel proximè emendandus existimetur, correctione tua non indiget, nec proinde ad illam faciendam obligaris, ut docet Valentia disp. 3. q. 10. de correct. frat. pu. 2. Imò valde probabilis est sententia Sylv. Turr. & aliorum, quos citat & sequitur Laym. tract. 3. c. 7. de correct. frat. peccatum merè præteritum, si non subsit periculum recidendi, non cadere sub obligationem præcepti correctionis fraternæ: unde Eccli. 19. dicitur. *Corripe proximum, ne forte iteret.* Tertia est, ut speres aliquem fructum tuæ correctionis; si enim nulla sit emendationis spes, imò verearis ne isti, qui peccavit, correctione tua deterior fiat, tunc manifestum est te ad illam minime obligari: unde S. Aug. lib. 1. de civit. c. 9. dicit ad charitatem pertinere, ut quis corripiendus male agentibus parcat: quia ipsis metuit, ne deterio-

deteriores ex hoc efficiantur. Excipiendus est tamen casus ille, in quo ex defectu correctionis alii scandalum aliquando paterentur: tunc enim correctio facienda est, ne alii inde peccandi occasionem accipiant. Quarta denique conditio est, ut locus, tempus, aliaque ad corrigendum circumstantia opportuna sint: si enim alterius temporis vel loci opportunitatem ad proximum corrigendum commodum rem expectes, non teneris statim illum corrigere, sed indubiler id differre potes. Ita docet S. Thom. art. 2. ad 3. S. Aug. supra dicit esse consilium charitatis, si aliquis propterea obiurgandis & corripiendis male agentibus parcat, quod opportunum tempus requirit.

Quod spectat ad secundum quaesitum, quinam videlicet ad correctionem fraternam obligentur; asserit S. Doctor art. 3. omnes teneri ex virtute charitatis: quod etiam constat ex Eccli. 17. ubi dicitur, quod Deus Mandavit unicuique de proximo suo: & S. Matth. 18. ubi Christus indefinitè præcipit: Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum. Praeterea tamen & Superiores, quibus aliorum cura incumbit, strictius ad correctionem faciendam obligantur: quod quidem, si spectetur ut est actus iustitiae vindicativae, ad illos solos pertinet, ut observat idem S. Doctor.

Quod denique spectat ad tertium quaesitum; videlicet quis ordo in correctione fraterna servandus sit; & an ordo a Christo Domino in Evangeliiis praescriptus, sit ex præcepto necessarius; ut scilicet peccans primò privatim admonetur; tum, si hæc admonitio nihil prosit, unus aut duo testes adhibeantur; ac demum Ecclesiae seu Praelato aut Superiori denuncietur? Resp. secundum mentem S. Doctoris art. 7. & 8. non modò ipsam correctionem fraternam, sed & illius faciendae modum à Christo Domino praescriptum, esse de præcepto: quod tamen præceptum, cum sit affirmativum, nec quovis loco & tempore obliget, inde sequitur, tunc solum ex præcepto modum illum correctionis servandum esse, quando ad ipsius correctionis finem assequendum necessarius esse censetur: quapropter S. Aug. serm. 16. de verb. Dom. de isto corripiendi modo loquens,

loquens, discernere, inquit, debemus, aliquando istud, aliquando illud esse faciendum; aliquando corripiendo fratrem inter te & ipsum solum; aliquando coram omnibus.

Observat autem Greg. à Valentia disp. 3. q. 10. de correct. fiat. pu. 5. varios esse casus, in quibus nulla videtur esse ad illum modum correctionis fraternæ servandum obligatio; ut si peccatum sit publicum; vel si, quamvis occultum, cedat tamen in damnum communitatis, & periculum sit in mora; aut si ob aliquam incurrentem circumstantiam prudenter iudicetur modum illum ad emendationem proximi futurum inutilem; quod etiam docet S. Thom. art. 8. ad 1. ubi etiam in resp. 4. addit ex S. August. si post occultam admonitionem peccator minime relinquit, utilius interdum fore peccatum eius Prælato seu Superiorem, non quidem ut iudici, sed ut patri prius manifestare quam testes adhibeantur, eò quod paterna charitate & admonitione peccatori plus quam quivis alius prodesse possit. Videri potest idem Valentia loco citato, ubi diffusissime de istis agit.

Super sunt adhuc aliquæ difficultates circa correctionem fraternam breviter hic à nobis solvendæ.

Prima est, an etiam inferiores teneantur correctionem fraternam erga Superiores exercere? Respond. affirmativè, dummodo concurrant quatuor conditiones suprà explicatæ: Ita enim docet S. Thom. art. 4. & in resp. ad 2. confirmat exemplo S. Pauli, qui, cum esset S. Petro utpote Apostolorum Principi subditus (ut ibidem dicit S. Doctor;) erga illum tamen correctionem fraternam exercuit. Hæc tamen correctio subditorum erga Superiores (ut ibidem monet) cum omni mansuetudine, ac reverentia facienda est, iuxta illud Apostoli 1. ad Timoth. 5. *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem*

Secundâ difficultas est, an sit obligatio ad correctionem fraternam faciendam de quibuscunque peccatis etiam venialibus? Resp. quamvis laudabile sit proximum etiam de venialibus corripere, modo prudenter & cum charitate id fiat; non esse tamen ad id obligationem sal-

tem

tem sub peccato mortali: imo interdum utilius esse levis
ra cuiusmodi peccata dissimulare, nisi talia sint, quæ
scandalum aliorum, vel gravioris alicuius peccati com-
mittendi occasionem præbere possint. Ita Nav. cap. 14. a.
13. ubi addit aliquando licitum esse expectare, ut peccator
rursus incidat in peccatum, in quo deprehensus est, cum
maiori fructu corrigi.

Tertia difficultas est, an teneamur admonere & corri-
pere illum, qui ex ignorantia peccat? Resp. nos ad id tene-
ri, si eius ignorantia sit vincibilis, id est de re, quam quis
scire potest & debet; si autem sit invincibilis distinguen-
dum est: vel enim speratur fructus aliquis ex illa correptione,
vel minime speratur: si primum, instruere tenemur, & corri-
pi, præsertim si illius cura nobis commissæ sit: si
secundum, bonæ fidei relinquendus est, dummodo ta-
men inde alterius damnum aut scandalum non sequatur.
Ita Bannes, Malderus, Azorius, Navarrus & alii quos citat
& sequitur Bonacina disput. 3. quæstion. 4. de charitatibus.
pu. 7.

Quarta & ultima difficultas est, quale peccatum sit frater-
næ correctionis omissio. Resp. illum peccare mortali-
ter, qui commodè ac faciliè impedire, vel tollere potest
correctione fraterna gravem miseriam spiritualem proci-
pi, quale est peccatum aliquod mortale, sed non aude-
re ob alicujus mali temporalis timorem, vel alicujus tem-
poralis boni cupiditatem, quæ in ejus animo fraternæ
charitati præponderat, ut constat ex dictis paragraphis.
illum autem qui propter passionem aliquam timoris, ve-
recundiæ, aut pusillanimitatis non existimat se tam strictè
ad hoc obligari, vel minùs se idoneum reputat ad cor-
rectionem faciendam, ideoque illam omittit, plerumque
non nisi venialem culpam incurrere, ut docet S. Thom. 2.
2. ad 3. quod tamen intelligendum videtur cum hæc cor-
ceptione, nisi is, qui corrigere omittit, sit su-
perior; aut ex illa ommissione grave ali-
quod scandalum se-
quatur.

§. V.

*Quenam peccata charitati proximi
adversentur.*

QUATVOR sunt præsertim peccatorum genera, quæ proximi charitati opponuntur, & ad quæ reliqua possunt revocari; odium scilicet, invidia, discordia, & scandalum; de quibus agit S. Doctor quæst. 34. & sequ. ubi docet esse duplex proximi odium, abominationis scilicet & inimicitia. Odium abominationis est alienatio, & aversio voluntatis à proximo propter aliquod malum, quod in eo concipimus: odium verò inimicitia est illud, quo malum aliquod proximo volumus: & utrumque odium ex genere suo peccatum mortale est; si quis v. g. proximum suum aversetur & abominetur, quatenus homo vel quatenus Christianus est; item si grave malum aliquod illi optet, quatenus illi malum est, juxta illud quod dicitur 1. Ioan. 3. *Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est: defectus tamen deliberationis, aut materia levitas à peccato mortali excusare posset; imò nullum esset peccatum, si quis peccatorem odio prosequeretur, non quatenus homo est, sed quatenus peccator; id est, si abominaretur ejus peccatum, vel si optaret illi aliquod malum; non quatenus ejus malum est, sed quatenus ad destructionem & exterminium peccati conferre potest, ut patet ex iis quæ paragraphis præcedentibus dicta sunt.*

Invidia, ut docet S. Thom. qu. 6. est depravatus voluntatis affectus, quo quis tristatur de bono proximi, quatenus est propria excellentia imminutivum: quod ut melius intelligatur, observandum est ex Tol. Lib. 8. n. 65. septem potissimum modis contingere posse, ut quis tristetur de bono proximi. Primò quia inde aliquod malum sibi timet, ut si quis tristeretur de electione alicujus in aliquam dignitatem, eo quod sibi in damnum aliquod proventurum vereatur: quod si damnum illud sibi injustè inferendum

ratio.

rationabiliter timeat, nullum erit peccatum: si autem
sit, v.g. si fur aut sicarius tristetur, eo quod electus sit
iudicem viri inegerrimi animi, à quo scelerum suorum
vindictam sibi meruit; peccabit: quia sicut non licet illi
talem virum dignitate sua & potestate ob hunc metum
privare, sic nec etiam de ea tristari licitum est.

Secundo tristari potest aliquis de alterius bono,
quod simili bono careat: ut quando quis videns homi-
nem doctum, tristatur, non quia doctus sit, sed quia
pari doctrina non sit praeeditus. Et hæc tristitia dicitur
emulatio, estque licita & honesta, si bona quæ quis æmu-
latur, ad salutem animæ divinamque gloriam conducant,
ut si quis videns hominem poenitentem, zelo ferventem
tristetur, non de illius bono, sed ex eo, quod se virtutibus
eiusmodi destitutum videat; si autem æmulatio illa sit
temporalibus bonis, quæ non referantur in ullum ho-
nestum finem, tunc erit mala, vel indifferens ratione mo-
tivi unde orietur.

Tertio tristari potest quis de bono alterius, quia
tali bono indignum iudicat: & hæc est indignatio; quæ
quidem bona vel mala est pro ratione motivi ex quo co-
eipitur: si enim aliquis tristetur v.g. quod sceleratus sit
quis & flagitiosus dignitatem aliquam consecutus sit
qua indignus est & rationabiliter creditur abusus, non
peccabit; si vero ex pravo aliquo affectu temere iudicet
illius bono, quod illi obvenit, indignum, ideoque de illius
tristetur, peccatum committit grave, vel leve pro ratione
gravitatis vel levitatis ipsius materiæ.

Quarto poterit tristari quis de bono alterius; quia
ga illum male affectus: quando enim malo animo in
quem sumus, bonum eius nobis displicet: & hoc pertinet
ad odium de quo supra.

Quinto potest quis tristari de bono alterius; quia
propriæ excellentiæ diminutivum; & hoc propriè pertinet
ad invidiam, quæ (ut docet S. Thom. Sup.) ex genere suo
est peccatum mortale; nisi defectus advertentiæ aut ma-
teriæ levitas excuset: & sic peccavit Saül invidens gloriæ
David.

Davidis, quatenus aestimabat suam ab illa obscurari & minui.

Sexto potest triftari quis de bono temporali alicujus: quia est majoris boni spiritualis impedivum: & hoc pertinet ad charitatem.

Septimo de eodem bono temporali triftari potest, quia modo aliquo injusto acquisitum est in damnum privatum vel publicum: & hoc ad zelum justitiae pertinet.

Discordia est dissentio voluntatis à voluntate proximi circa aliquod bonum, in quo tenetur quis consentire. Ita S. Tho. qu. 37. dissentire enim à proximo in re aliqua mala bonum est; imò etiam dissentire in re aliqua bona, sed quā quis velle minime obligatur, non est per se malum: sed tunc solummodo discordia peccatum est, quando quis in re aliqua bona, quam velle tenetur, ab alijs ex voluntatis pravitate dissentit.

Quod si hæc discordia sit circa veritatem, quam quis cū altercatione verborum impugnet, vocatur contentio: & si veritas illa quæ impugnatur divinum honorem aut notabilem proximi utilitatem spectet; ut quando veritates ad fidem aut morum rectitudinem spectantes impugnantur, est peccatum mortale: si eò usq; procedat discordia illa & dissentio voluntatis, ut quis seipsum ab unitate Ecclesiae sejungat, nolitque ejus capiti visibili, nimirum Romano Pontifici subesse; dicitur Schisma: estque grave peccatum mortale, ut docet S. Th. q. 39.

Si ad discordiam animorum accedat etiam armorum violentia, qua proximo nocumenta aliqua in bonis fortunæ vel corporis injuste inferantur, vocatur bellum: si tamen bellum ob causam aliquam justam suscipiatur; si ab eo, qui legitimam potestatem habet; si cum recta intentione: tunc non est peccatum, ut docet idem S. Th. qu. 40. & in eo pugnare licitum est, aliàs, si una ex tribus his conditionibus desit, peccatum mortale est, & quidem eò gravius, quò graviora per illud damna proximo inferuntur. Quod quamvis ita sit, non debent subditi de intentione principis judicare; sufficit ut illis manifeste non constet de

de iniustitia belli: imò quamvis dubitent an bellum iustum sit; possunt, & etiā interdum debent, quando ipsis à principe ita præcipitur, pro illo militare: quod optimè explicat S. Aug. Lib. 22. cont. faust. c. 75. his verbis: *Utrum iustus, si fortè sub rege homine etiam sacrilego militet, relictus illo iubente bellare, si, quod sibi à principe iubetur, vel non esse, contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit, certum non est ita ut fortasse reum faciat regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi.*

Scandalum denique (ut docet S. Tho. q. 49. a. 1.) est dictum, vel factum minus rectum, præbens alteri occasionem ruinæ. Dicitur 1. (dictum vel factum) quia interiores actus, cum alijs noti non sint, illis nocere non possunt. Dicitur 2. (minus rectum) ut significetur posse aliquando scandalum oriri ex aliquo dicto vel facto, quod non sit ex se malum sed quod habeat tantum speciem mali. Dicitur denique præbens alteri occasionem ruinæ, non verò causam; eò quod propriè loquendo humana voluntas à nulla causa efficaciter induci possit ad peccandum, sed solummodo veluti oblata occasione sponte in illud conficiat.

Docet autè S. Tho. a. 2. aliud esse scandalum factum minus rectum, quod est alteri occasio ruinæ; siue id fiat ex certa & directa intentione alium inducendi ad peccandum. Siue, quamvis eiusmodi intentio non ad sit, id tamen quod fit, ex se & natura sua alium inducere potest ad peccandum. Scandalum passivum est ipsa spiritualis ruina eius qui scandalizatur, potest autem aliquando scandalum activum esse sine passivo; ut si quis aliquem inducere conetur ad peccandum; nec ille consentire velit, potest etiam scandalum passivum esse sine activo; ut si quis ex facto vel dicto alterius, quod ex se ad peccatum nulla ratione inductivum est, occasionem ruinæ aut scandalum voluntatis pravitatem accipiat, quale fuit scandalum pharisæorum occasione verborum Christi Domini. Scandalum quidem passivum mortale, vel veniale peccatum

tum est/ut declarat S. Doctor Art. 4.) pro qualitate criminis, in quod quis propter dictum, vel factum alterius impingit: similiter scandalū activū mortale, est vel veniale, secundum rationem dicti vel facti, quo præbetur alteri occasio ruina; vel secundum intentionem illius, qui ejusmodi occasionem præbet. Quamvis verò scandalum passivum non sit speciale peccatum, nec opus sit, ut qui peccatum aliquod commisit, in confessione declaret se ab alio ad id inductum fuisse; scandalum activum tamen est peccatum speciale præcepto correctionis fraternæ oppositum, ac proinde in confessione declarandum, præsertim quando quis deliberatè alterum ad peccandum induxit: quòd si præter eius intentionem id accadat; quamvis Caietanus In art. 3. quæst. 43. & quidam alii Theologi negent, in eo casu scandalum activum esse peccatum speciale; probabilius tamen alii affirmant, ut Maior, Sylvester, Navarrus; quos citat, & sequitur Valentia Disp. 3. quæ. 18. de scan. pu. 8. Vnde is qui advertit aliquod dictum vel factum suum minus rectum posse alium ad peccandum inducere, nec tamen ideo ab illo dicto vel facto desistit; debet secundum illos Doctores circumstantiam illam in confessione declarare; si mortale fuit illud peccatum, cuius occasionem præbuit.

Denique monet S. Doctor Art. 7. spiritualia bona ad salutem propriam, vel alterius necessaria nunquam esse dimittenda, licet inde scandali passivi occasionem aliquis accipiat nec ad evitandum eiusmodi scandalum, ullam unquam peccatum, nequidem veniale, committi debere; imò neque ullum opus bonum, licet minimè præceptum, omittendum esse; si scandalum ex sola alterius malitia oriatur: si tamen ex ignorantia, vel infirmitate oritur, tunc ad vitandum scandalum pusillorum, præstaret quodvis opus bonum minimè præceptum omittere, & quidvis aliud secluso peccato facere. Exemplum utriusque habemus in ipsa Christi Domini persona, qui S. Matth. 15, ob scandalum Phariseorum minimè ab-

incepto sermone destitit, & è contrà cap. 17. ad vitandum populi scandalum vestigial, ad quod minime tenebatur, solvere voluit.

§. VI.

*Quenam sint obligationes filiorum erga
parentes, & parentum erga
filios.*

PRÆTER obligationes generales, quæ unumquemq; proximorum spectant; sunt aliquæ speciales filiorum erga parentes, & vicissim parentum erga filios; quæ hoc quarto Decalogi præcepto præscribuntur.

Docet autem Catech. Rom. Part. 3. ca. 5. nomine honoris parentibus exhibendi tria præsertim significari, amorem scilicet, reverentiam, & obedientiam: tenentur siquidem filii speciali modo ad amorem erga parentes; ita ut odium parentum longe gravius peccatum sit, quàm cuiuscunque alterius personæ: unde Nav. c. 14. n. 11. & Tol. lib. 5. c. 1. existimant, in peccato odii circumstantiam personæ parentum esse in confessione declarandam. Neq; sufficit amor internus, sed exterioribus effectibus prodere se debet; adeo ut teneatur filius parentum necessitatibus sive corporalibus, sive spiritualibus quantum in ipso est, subvenire; v.g. alimenta & alia ad vitam necessaria, si ad egestatem gravem redacti sint, eis præbere; si in aegritudinem inciderint, vel in carcerem detrusi sint, illos visitare, & quo poterunt modo ipsis ad sanitatem vel libertatem recuperandam succurrere, & à fortiori curare, ne absq; digna sacramentorum susceptione ex hac vita decedant, neve pia opera parentum testamentis præscripta differantur, neve suffragiis Ecclesiæ, & aliis subsidiis quocunq; modo debitis post mortem fraudentur.

Tenentur etiam filii reverentiam parentibus exhibere. Sunt enim (ut loquitur Catech. Rom.) *immortali Dei quibus*
quidam

quadam simulacra: quare olim edixerat Deus Exod. 21. qui male dixerit patri suo vel matri, morte moriatur. Vnde contumelia, convicia, irrisiones, & similia peccata, quæ plerumque ob levitatem materiæ in aliis personis nonnisi venialia forent, in parentibus ob circumstantiam personæ ut plurimum mortalia censentur, simili ratione percutere, quantumvis leviter, parentes; imò illis solummodo interminari, gravis respectu illorum censetur injuria, proindeque peccatum mortale, ut asserunt Grassius, Reginal. Nav. & alii quos citat & sequitur Bonac. Dilp. 6. de 4. Decal. præcep. qu. un. pu. 2.

Tenentur denique filii obedire parentibus: unde Apostolus pluribus in locis Coloss. 3. Eph. 6. illud inculcat: *Filii obedite parentibus: & ipse Christus Dominus, ut hujus obedientiæ in se præberet exemplum, sanctissimæ matri ejusque sponso S. Iosepho erat subditus. S. Luc. 2.*

Atque in primis tenetur filius patri obedire in ijs, quæ ad gubernationem domus pertinent; ita ut, si recuset obedire in re gravi, & alicujus momenti, maxime si ex contemptu, vel animi obstinatione id faciat, peccet mortaliter, ut docet Toletus lib. 5. capit. 7. Tenetur etiam obedire in ijs quæ ad bonos mores pertinent; ita ut peccet mortaliter, si cum pertinacia nolit acquiescere præceptis patris, quibus illum à peccato mortali, aut illius occasionibus, ut à pravis conversationibus, ludis, &c. abstrahere conatur, ut docet idem Tolet. & plures alii apud Bonac. supra.

Quamvis autem (ut docet S. Thomas 22. q. 189. a. 6.) filius post pubertatis annos directè parentibus non subdatur in ijs, quæ ad statum vitæ amplectendum, puta religionis, vel matrimonii, pertinent; docet tamen Toletus Suprà filium peccare mortaliter, qui contra voluntatem patris uxorem conditionis suæ minimè convenientem ducit. Existimant etiam Abulensis, Sanchez, & alii apud Bonacinam Sup. pu. 6. filium teneri ab ingressu religionis abstinere, ut subveniat parentibus, quos ad extremam necessitatem redactos, aut brevi redigendos prævidet.

Sicut autem filii erga parentes, sic etiam parentes erga

filios ad tria præferim charitatis officia obligantur, ut docet idem Tol. *suprà*. primum est ad alimenta, & alia vitæ adiumenta necessaria ipsis præbenda: quod intelligendum est, quamdiu illis indigent, nec sibi providere possunt, ut rectè notat Bonac. *Sup. pu. 6.* Secundum est, ad illorum curam gerendam, quoad ea quæ salutem æternam, & spirituale animæ bonum spectant: unde tenentur parentes procurare ut filij addiscant rudimenta fidei, Symbolum scilicet Apostolorum, orationem Dominicam, præcepta Dei & Ecclesiæ, aliaque ad salutem consequendam necessaria. Debent etiam illos verbis & exemplis ad bonos mores inducere, & à peccatorum occasionibus auertere; eosdemque, si forte delinquant, non ex charitate corripere, ut fusiùs explicat Bonac. *Sup.* Tertium denique officium parentum erga filios est, ut illos relinquunt liberos ad eligendum statum illum, ad quem ipsos à Deo vocari cognoverint, ita ut neque à bono aliquo statu amplectendo eos invito sine ulla legitima causa abstrahant, neque ad statum aliquem, siue sacerdotij, siue religionis, siue Matrimonij amplectendum invito cogant, ut docet idem Tol. *suprà*.

Quæ autem de officiis filiorum erga parentes, & patetum erga filios dicta sunt; eadem etiam intelligi debent, servata tamen debita proportione, de officiis pupillorum erga tutores & alios, qui parentum vices gerunt: item de officiis servorum, subditorum, & quorumque inferiorum erga dominos, vel quoscunque superiores, & è contrà, ut docet Nat. *cap. 14. num. 21. & 22.* unde infert Bonac. *suprà pu. 8.* Christianos omnes teneri sub mortali peccato summo pontifici in re gravi & iusta ad fidem, & disciplinam Christianam pertinente obedire: similiter dioecesanos Episcopis; parochianos parochis; servos dominis; subditos superioribus; & populos principibus suis, in quibus respectu illis subditi sunt; non tantum in rebus & modestis (ut loquitur S. Petrus 2.) sed etiam in difficultatibus illisque non modò obedientiam & reuerentiam, sed etiam amorem specialem, illiusque amoris officia, quoscunque reu-

recta ratio id ab illis postulabit, exhibere. Secundò superiores omnes vicissim teneri ad gerendam curam inferiorum tam in temporalibus quàm in spiritualibus, prout cuiusque officium postulat. Et quidem quod spectat ad temporalia, tenentur domini seruis alimenta præbere, mercedem debitam solvere, & alia præstare, quæ iustitia vel charitas ab illis exigit: quoad spiritualia verò procurare, ut in rebus ad salutem necessariis intruantur; ut à peccatis abstineant, ut festos dies debite sanctificent, & alia præcepta divina & Ecclesiastica seruent; nèue in moribus sacramenta, & alia spiritualia subsidia illis desint.

In ista vero spirituali cura inferiorum certum est longè strictiorem esse obligationem pastorum & aliorum quibus id ex officio incumbit: de quibus suo loco agetur.

§. VII.

*Quot modis peccetur in quartum
Decalogi præceptum.*

Cum (ut initio huius sectionis dictum est) in hoc quarto Decalogi præcepto, non solum præscribantur ea, quæ inferiorum & superiorum mutua officia spectant, sed etiam alia omnia, quæ ad charitatem proximi pertinent; idcirco hic adnotare debemus peccata quæ hac & illa ratione huic præcepto aduersantur: & ut à peccatis charitati proximi oppositis incipiamus.

Peccant contra proximi charitatem, qui omittunt exercere opera charitatis, siue corporalia siue spiritualia in iis casibus, in quibus ad illa exercenda obligantur: qui in extrema necessitate proximum deserunt, qui illum ad grauem necessitatem redactum eleemosynis iuare non curant: qui cum habeant multa superflua, nec ad vitæ, aut status conseruationem honestam ullo modo necessaria, in vanos ac inutiles sumptus illa expendunt, nec ulla, aut non nisi raras & exiles eleemosynas pauperibus erogant qui proximum peccantem corripere, illumq; à peccati statu

aut occasione abstrahere negligunt, cum possint & debeant, qui odia & inimicitias cum aliquo exercent; illis mortem aut aliquod malum optant vel imprecantur: qui iniurias & offensas acceptas ex corde remittere nolunt: qui fide & verbo tenus cum inimicis reconciliantur; vel quamvis condonent offensas, exteriora tamen charitatis officia exhibere recusant.

Item qui ex invidia aut pravo aliquo affectu tristantur de proximi bonis, aut de ejusdem infortuniis lætantur: qui ex prava quadam animi dispositione cum proximo discordant in iis, quæ bona & iusta sunt; aut verbis cum illo contendunt, veritatemque agnitam impugnant: qui se ab unitate Ecclesiæ, & obedientia summi Pontificis subducunt.

Item qui militant in bello, quod iniustum esse certum sciunt; vel in bello quidem iusto, sed cum prava intentione; v.g. ut expleant cupiditatem, libidinem, ambitionem, &c. vel qui in bello res sacras diripiunt; aut contra ius belli opprimunt, vel spoliant innocentes.

Item qui scandalum occasionem alijs præbent, illosque ad peccandum inducunt, sive id directe & expressa intentione faciant, sive indirectè aliquid agendo, unde sciunt alios ad peccandum fore inducendos.

Iam quod spectat ad specialia filiorum, parentum, & similibus personarum officia, peccant in primis filii, qui parentibus amorem, reverentiam, & obedientiam debitam denegant: qui parentes odio prosequuntur; mortem aut aliquod malum illis optant: qui in egestate illis subvenire, aut in adversis opem & solatium ferre non curant: qui morientibus subsidia ad salutem necessaria, aut mortuis Ecclesiæ suffragia debita non procurant: qui eorum testamenta, & ultimas voluntates adimplere negligunt, aut nimis diu differunt.

Item qui parentes contemnunt aut irident; illos percutiunt, vel percussuros minantur; qui eorum iussa perpendunt, illis iusta & rationabilia præcipientibus obediunt.

Similiter contra hoc præceptum peccant omnes inferiores, qui superioribus obedientiam in iis rebus, in quibus illis subsunt, deferre nolunt.

Et ex adverso contra idem præceptum peccant parentes, qui infantes exponunt: qui filiis indigentibus, nec sibi providere valentibus alimenta denegant: illos in rebus ad salutem necessariis non instruunt, nec instrui curant; qui illos ad peccandum vel iussione, vel pravo exemplo inducunt: qui illos peccantes non corripiunt; vel non nisi irati & furentes id præstant: qui avertunt illos ab aliquo statu perfectiori amplectendo, ad quem Deo inspirante vocantur; aut è contrà invitos cogunt ad statum religiosum amplectendum, aut Matrimonium contrahendum.

Peccant item Domini, qui alimenta aut mercedem servis debitam non tribuunt: qui illos in fidei rudimentis aliisque ad fidem necessariis instrui non curant; eos peccantes non corripiunt; imò potius ad peccandum impetio, aut pravo exemplo inducunt.

SECTIO V.

Explicatur quintum præceptum.

Non occides.

AD FACILIOREM huius quinti præcepti explicationem ea, quæ de illo dicenda nobis sunt, quinque paragraphis complectemur: in quorum primo explicabimus, quomodo præceptum hoc intelligi debeat: in secundo agemus de homicidio, & mutilatione sui ipsius: in tertio de homicidio vel mutilatione alterius: in quarto inquiremus quot modis peccetur contra hoc præceptum: in quinto denique investigabimus, quamnam restitutio propter alterius iniustam occasionem, aut mutilationem facienda sit.

§. I.

*Quomodo hoc quintum Decalogi praeceptum
intelligi debeat.*

Hoc praecepto, secundum explicationem amplioreni Christo Domino summo legislatore *S. Matth. 5.* appositam, tria praesertim prohibentur. Primum est quodcumque nocumentum corporale proximo iniuste illatum, vel per seipsum, vel per alium jubendo, consulendo, consentiendo, aut alia quacumque ratione cooperando, explicatur in *Catech. Rom. part. 3. c. 6.* Secundum est quodcumque convicium, aut probrosum & injuriosum verbum, ex ira & vindictae appetitu prolatum. Tertium est quilibet deliberatus irae motus, & vindictae appetitus iniustus, etiamsi neque actu, neque ullo verbo, aut signo exteriori se prodatur. Hoc aperte colligitur ex his Christi Domini verbis *S. Matth. 5.* *Audistis, quia dictum est antiquis: non occides fratrem tuum: ego autem dico vobis: quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, raa, reus erit concilii. Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennae ignis.* Quibus verbis Christus Dominus docet hoc Decalogi praecepto, non modo prohiberi homicidium, sed etiam quemlibet iniustum vindictae appetitum, & quodlibet probrosum & conviciosum verbum, aut aliud irae & malevolentiae exterius signum: quibus veluti gradibus inter rixantes ad ultimum irae & vindictae effectum, homicidium scilicet, pervenitur: quae peccata, cum mortalia sint, digna esse censentur aeterna poena, quae nomine iudicii, concilii & gehennae, tamquam variis gradibus distincta, significatur, prout hunc locum explicant Hugo Cardinalis, Maldonatus, & communiter interpretes.

Si tamen plena rationis advertentia, & deliberatio esset; ut si vindicta aliqua levis duntaxat appetere peccatum non esset nisi veniale: imò nullum esset peccatum, si iusta aliqua irascendi causa subesset, & si correctio

nis solum gratia verba aliqua asperiora proferretur; dummodo tamen nec ira, nec lingua ultra præscriptos à recta ratione limites excurrat; unde S. Chrys. in illa Ps. 4. verba (*Irascimini & nolite peccare*) Licet, inquit, iuste irasci. nam & Paulus Elime succensuit, & Petrus Saphira: sed id non iram dixerim absolute, sed Philosophiam, curam, & æconomiam: irascitur enim pater filio, sed ejus curam gerens: ille est qui temere irascitur, qui seipsum ulciscitur. Et S. Greg. in c. 5. Job. Sciendum est, inquit, quod alia est ira, quam impatientia excitat; alia, quam zelus iustitiae format: illa ex vitio; hæc ex virtute generatur.

Imò etiam ipsum homicidium actu perpetratum, quandoque iustum, & licitum esse potest, ut in seqq. explicabitur.

§. II.

De homicidio, & mutilatione sui ipsius.

VM hoc præcepto prohibeatur occisio injusta & mutilatio, aut quavis alia corporalis læsio alterius; à fortiori etiam sui ipsius injusta occisio, mutilatio, & quælibet corporalis læsio prohibita esse censetur. Sunt tamen aliqui casus, in quibus occisio, vel mutilatio sui ipsius aut alterius iusta, proindeque licita, esse potest.

Atque in primis quod spectat ad occisionem vel mutilationem sui ipsius, certum est gravioris alicuius mali, devitandi causa licitum esse se ipsum mutilare, aut ab altero mutilari permittere: ut si ad mortem evitandam, quæ ex putrefactione alicuius membri sequeretur, aliquis sibi ejusmodi membrum abscindat aut abscindi permittat, ut ex communi Theologorum sententia docet Tol. lib. 5. c. 6. quod quamvis possit, ad id tamen faciendum, aut permittendum sub peccato mortali non tenetur, sicut nec ad medicamenta quædam difficillima acceptanda, quamvis ex medicorum consilio ad vitæ, conservationem necessaria, ut observat idem author,

Cec-

Certum est prætera, se ipsum interimere grauissimum esse peccatum, neque id in ullo casu licitum esse, unico solum excepto, si nimirum Deus ita iubeat; quod fuit explicat & Probat S. Aug. lib. 1. de ciuit. cap. 21. & sequent. ubi expendit factum Samsonis, qui se ipsum interfecit, & sanctarum quarundam virginum, quæ expulsi Dei instinctu se ipsas interemerunt.

Cum hæc duo certa sint, unum est de quo dubitatur inter Theologos, nimirum an liceat se ipsum Permissiue occidere id est an licitum sit, ut quis permittat se ab alio occidi, cum prohibere possit. Respondet Tol. id esse illicitum, & ex se peccatum mortale; cum homo vitæ suæ non sit dominus, a liq̃ue proinde secundum rectam rationem, in quantum potest, consulere teneatur.

Sunt tamen duo casus (ut idem author docet) in quibus homo cuius vita bono publico minimè necessaria esset, illam exponere, seque ab alio occidi permittere potest. primus est ob amici periclitantis defensionem aut liberationem, iuxta illud S. Ioan. 15. *Maiores hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amico suo.* Secundus casus est ob bonum spirituale proximi: e. g. si quis ab alio inuasus ad redigatur, ut fugere non possit, nec aliter mortem evadere nisi occidendo inuasorem; tunc, quamuis licite possit vim vi repelere illumque occidere, potest etiam ex motu charitatis permittere se ab illo occidi, ne scilicet hostis in peccato mortali moriatur.

Addit idem author tres alios casus, in quibus homo non solum licite potest, sed etiam teneretur vitam exponere, seque occidi permittere, primus est in fidei vel virtutis defensionem; v. g. si quis sub interminatione mortis cogere fidem negare, aut peccatum aliquod committere; tunc enim mortem potius oppetere tenetur, quam se ullum peccatum consentire, ut per se patet. Secundus est, quando vitam exponere necessariū est ob boni publici conseruationem: e. g. si aliqua ciuitas obfessa non possit aliter ab expugnatione aut euersione liberari, nisi persona aliqua innocens ad mortem hosti traderetur; tunc enim

deberet innocens ille hosti postulati se tradere: imo Nau. Less. Valent. & alij quos citat & sequitur Laym. tract. 3. de instit. part. 3. cap. 1. asserunt in tali casu principem vel magistratum ciuitatis, sicut alia virtutum officia bono publico necessaria, sic etiam istud illi præcipere posse: quod tamen negat Tol. sup. qui asserit quod quamuis tunc innocens tradere se teneatur, ad id tamen ius à ciuibus aut magistratu compelli non possit. Tertius denique est, quando quis iuridice ad mortem condemnatus; tunc non solum potest, sed etiam tenetur mortem, quæ illi inferitur, subire, nec inferenti resistere: fugere quidem potest, si occasio se offerat; non tamen vi, aut armis se ex licitorum manibus liberare, ut docet idem Tol. supra.

Quæres, an peccent illi qui loco vel lucri alicuius captandigratia se probabili periculo mortis exponunt; v. g. funambuli, aut illi qui ad probandam theriacam hauriunt venenum. Responder Nau. cap. 25. num. 8. & post illum Tol. supra peccare quidem eos qui se præcipitio aut certo mortis periculo exponerent, quod euadere neque scirent neque Possent: non verò qui ex artis peritia, vel certa experientia compertum habent, se probabiliter nullum subituros mortis periculum.

Vnum hic ex eodem Toletio superest observandum, nimirum quod, quamuis licitum sit, imò valde laudabile, & etiam aliquando necessarium ieiunijs, & aliis macerationibus proprium corpus affligere, illiusque vires debilitare, siue ut promptius & facilius spiritui subijciatur, siue ut iustitiæ diuinæ satisfactio aliqua exhibeatur, iuxta quod dixit Apostolus 1. Cor. 9. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo*; & Coloss. 1. *Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea, &c.* Si quis tamen id indifcreto feruore, & cum notabili vitæ, aut virium detrimento præstaret, haud dubiè peccaret, & quidem mortaliter, ut asserunt Sairus, petrus de Nauarra, & alij apud Laym. supra; nisi forte inculpabilis, ignoranti aut inadvertentia illum excusaret.

De homicidio & mutilatione alterius.

CERTVM est homicidium iniustum alterius esse peccatum mortale: unde Apoc. 22. homicidæ à celesti gloria excluduntur. Nomine autem homicidii intelligimus cuiusvis hominis occisionem: est enim in confesso apud omnes (ut docet S. Aug.) occisionem animalium ad sustentationem humanæ vitæ non esse illicitam.

Sunt tamen aliquæ causæ, ob quas hominis occisio peccato excusari potest, imò aliquando redditur licita & iusta: tres communiter à Theologis numerantur, scilicet iustitia, necessitas, & inconsideratio: ex quibus duæ priores homicidium reddunt licitum; tertia verò illud à peccato saltem mortali excusat. De singulis breviter aliquid dicendum est.

Homicidium ex iustitia fieri dicitur, quando simul concurrunt quatuor conditiones: quarum prima est, ut fiat auctoritate publica, principis v. g. aut magistratus ab eo potestatem habentis, ad quem tanquam Dei ministrum pertinet ius gladii, ut declaratur Rom. 13. sine qua auctoritate nemini privato licet alium, quantumvis flagitiosissimum, & nocentissimum interficere, ut docet S. Th. 2. 2. q. 64. a. 5. Secunda conditio est, ut fiat ex causa iusta, eaq. gravi, & ad bonum publicum pertinente, ut docet idem Tol. sup. Tertia conditio est, ut fiat ex recta intentione, v. g. ex zelo iustitiæ, amore boni publici, &c. si enim iudex v. g. ex aliquo pravo & inordinato affectu, puta ira, invidia, &c. iudicium capitis proferat in aliquem sibi aliàs infensum, quantumvis legitima auctoritas & causa iusta subleget, graviter tamen peccaret, ut per se manifestum est. Quarta denique conditio est, ut fiat secundum iuris ordinem, qui, ut docet Tol. supra, & Laym. tract. 6. de iudiciis c. 2. postulat in primis, ut precedat accusatio, vel denuntiatio, aut saltem inquisitio iuridica, si nullo accusante aut denun-

denunciante iudex ex officio procedere debeat. Deinde ut crimen probetur sufficientibus testimoniis, aut iudiciis, vel propria ipsius rei confessione sponte facta. Deniq; ut citetur reus locumq; ac tempus se defendendi accipiat: quamvis interdum (ut recte observat Tol. sup.) reus etiam inauditus morte plecti possit; si nimirum ob potentiam nimiam formidandum se præbeat, nec aliter iustitia possit effectum suum fortiri: in quo tamen casu crimen debet esse notorium; vel tam evidenter probatum, ut nulla subsistat ratio de illo dubitandi. Plura super hac iudiciorum forma in octavi præcepti explicatione dicentur.

Secunda causa, quæ homicidium licitum reddit, est necessitas: quando scilicet quis eo redactus est, ut vitam propriam aliter tueri non possit quam occidendo invasorem: quod quidem licitum est, dum modo fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut docet S. Th. 2. 2. qu. 64. a. 7. Quod autem de propria vita, hoc etiam de vita personæ alterius consanguinitatis aut amicitia vinculo coniunctæ intelligendum esse docet Tol. supra; & habetur Clem. un. de homicidio. Observat autem idem Toletus quod, si invasor esset persona bono reipublicæ admodum necessaria, puta ex cuius occisione bella civilia, & alia similia damna publica emergere possent, tunc licitum non esset illum occidere; sed mors prius oppeti deberet.

Quæres, an sicut ad vitæ defensionem; sic etiam ad bonorum exteriorum conservationem liceat invasorem occidere, quando aliter bona illa salvari non possunt. Resp. id etiam licitum esse, dummodo bona illa sint magni alicuius valoris, nec aliter conservari possint. Id constat in primis ex scriptura: Exodi 22. ubi dicitur: *Si effringēs fur domum, si ve sufficiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit; percussor non erit reus sanguinis.* Constat præterea ex cap. Olim, de restitutione spoliatorum; & ex cap. Dilecto, de censurâ excomm. in 6. Idque S. Antonius Maior, Sylvester, Cæteranus, Sorus, & alii, quos citat & sequitur Laym. tr. 2. de iust. part. 3. c. 3. sup. Addit tamen Toletus id solummodo esse laicis licitum, non verò Ecclesiasticis, quos (ut habetur cap. *susce-*

*suscipimus de homicidio) satius est post tunicam relinquere
pallium quam pro rebus transire in tam acerbe in alium
descendere.*

Quod autem de bonis fortunæ, hoc etiam de fama
honore dici posse existimat idem Toletus; quod etiam
docent Sotus, Nav. Sylv. & plures alii, quos citat & sequi-
tur Lessius lib. 2. de iust. & iure c. 9. dub. 6. Iuxta quorundam
sententiam, quamvis nobilis ab alio invasus posset vitam
fugiendo salvare; si tamen inde aliquam contrahat infami-
am, non tenetur fugere; sed invasorem occidere potest.
si aliter vitam cum honore tutari nequeat. Observat au-
tem Toletus id non licere nisi nobilibus & personis in
quæ suum honorem tutari maximè obligantur, idque se-
lummodo ad vitandam infamiam, non verò ad iniuriam
acceptam ulciscendam. Addit insuper idem quoque de-
fendum esse de castitatis, & pudicitie defensione: potest
enim mulier ob defensionem castitatis occidere inva-
sorem; si aliter illam propugnare nequeat.

Quod autem hic de occisione alterius dictum est, id
etiam de illius mutilatione intelligi debet; scilicet ad vitam
vel bonorum seu honoris vel pudicitie defensionem
esse alium mutilare: imò, si illum mutilando vitam
honor, &c. propugnari potest, occidere non licet.

Quamvis verò licitum sit parentibus, dominis, & aliis
superioribus (ut docet S. Thomas) correctionis causa ver-
berare & percutere filios, servos, & alios inferiores; non
tamen licet illos mutilare: unde peccant quando in cor-
rectione ex nimia ita modum excedunt; ita ut inferiores
mutilentur, aut notabiliter in corpore lædantur.

Tertia denique causa, quæ homicidium à peccato exco-
lat, est inconsideratio; si v.g. aliquis inadvertenter & præ-
ter omnem intentionem alium occidat: cum enim (ut do-
cet S. Tho. q. 64. a. 8.) ea, quæ ex casu & præter intentionem
accidunt, sint involuntaria; hinc sequitur non esse pecca-
ta, cum nullum sit peccatum nisi voluntarium. Rectè ta-
men observat S. Doctor & post illum Lessius supra dub.
contingere posse, ut id, quod non est voluntarium in se, sit
voluntarium in effectu.

voluntarium in causa; quando quis aliquid facit, unde periculum est ne sequatur mors alterius; tunc enim nisi sufficientem ad periculum illud evitandum diligentiam adhibeat, homicidium, quod inde licet casu & præter illius intentionem sequetur, censebitur voluntarium in sua causa: e.g. nobilis aliquis venatur, & istu sclopeti existimans impetere feram occidit hominem; tunc enim si sufficientem non adhibuit diligentiam, ut occasionem illam præcaveret, censebitur ei voluntaria, eritq; proinde illius homicidii reus. Est autem sufficiens illa diligentia pensanda juxta majus vel minus periculum quod imminet; si enim v.g. locus illius venationis erat juxta viam publicam, per quam multi transire solebant, major haud dubie ad vitandum homicidii periculum adhiberi debebat diligentia, quam si fuisset desertus.

Idem quoq; dici debet juxta S. Doctoris mentem de illo, qui omittit aliquid facere ad quod tenebatur, ex qua omissione sequitur præter ejus intentionem mors alterius: tunc enim pro ratione majoris vel minoris negligentia, aut ignorantia, quæ illius omissionis causa fuit, majoris vel minoris peccati reus censebitur: e.g. si ex aliqua medici ignorantia vel negligentia mors infirmi sequatur, reus erit peccati gravioris aut levioris, prout major vel minor fuerit illa ejus ignorantia aut negligentia: quod judicio viri prudentis perpendendum est.

§. IV.

Quot modis peccetur in quintum Decalogi præceptum.

PECCANT in primis, qui injustum vindictæ appetitum deliberatè concipiunt: qui se motu aliquo iræ, ultra rationis aut charitatis limites abripi sinunt: qui verba contumeliosa & convitiis plena in alios proferunt: qui sibi ipsis ex desperatione mortem optant, aut inferre conantur: qui se temere & sine ulla rationabili causa periculo mortis exponunt.

Qui

Qui aliquem sibi non subditum verberant aut percutiunt; aut sibi quidem subditum, sed sine iusta causa; aut licet ex iusta causa, tamen cum notabili excessu, unde lesio gravis aut mutilatio & etiam mors sequatur.

Item qui sine legitima autoritate alterum mutilant vel occidunt; aut cum legitima autoritate, sed sine iusta & sufficiente causa, vel ex prava intentione: qui alium occidunt ob vitam, vel honoris, aut pudicitiam, vel fortunam defensionem, sed non servato moderamine inculpata telorum: qui alium casualiter quidem & prater intentionem occidunt, sed non adhibita sufficiente diligentia, aut quod ex ignorantia, vel negligentia omittunt aliquid facere, quod tenebantur, ex quo tamen sequitur mors alterius.

Peccant etiam qui alios ad duellum provocant, aut provocationem illam acceperant: item qui in duellum aliorum consentiunt, aut non impediunt cum possint: qui duello tanquam patrini (ut loquuntur) aut spectatores interfunt; aut qui consilio, favore, aut quavis alia ratione duello cooperantur.

Peccant etiam contra hoc præceptum, mulieres qui pharmacum sumunt, aut aliquod aliud adhibent remedium directe tendens ad impediendam conceptionem foetus, vel ad expulsionem & abortum illius, sive animatus sit, sive non: peccant matres, quæ infantes in eodem lecto secum ponunt cum periculo illos opprimendi.

Sunt autem hic obiter observandæ duæ circumstantiæ homicidii in confessione necessario declarandæ. Prima circumstantia est personæ occisæ, aut mutilatæ; an v.g. sacra, & Ecclesiastica, vel laica; & si laica est, an sit, pater, mater, aut superior, &c. Secunda circumstantia est loci, an in mirum an occiso, vel percussio alterius facta sit in Ecclesia, aut aliquo loco sacro cum sanguinis effusione, unde locus ille pollutus fuerit.

Quæ cum in Responso & confessione quantitate, co-

§. V.

De restitutione ob alterius occisionem, vel mutilationem facienda.

Vo præsertim circa restitutionem illam explicanda sunt. Primo quantum sit ob mutilationem vel occisionem alterius restituendum. Secundo, quibus sit restituendum.

Quod ad primum spectat, certum est pro alterius occisione aut mutilatione nullam præcisè loquendo condignā restitutionem fieri posse; cum vita hominis nullo pretio pecuniario æstimari possit, ut ex cōmuni Theologorum consensu docet Les. lib. de just & jure c. 9 dub. 23. Quod quamvis verum sit, ordo tamen iustitiæ postulat, ut damna omnia ex occisione, vel mutilatione alterius secuta resciantur ab eo, qui injustè occidit vel mutilavit, sive aggressor fuerit, sive se ipsum defendendo moderamen inculpatae tutelæ notabiliter excesserit, ut rectè observat Navar. c. 25, n. 27; & Less. sup. dub. 21. Atq; in primis expensæ omnes factæ pro curatione mutilati vel occisi restitui debent; item restituenda sunt lucra omnia & emolumenta, quæ is, qui occisus est, ex artificio, negotiatione, vel officio probabiliter consequi poterat, detractis tamē his quæ ipse consumpsisset: quod etiam similiter dici debet de eo, qui mutilatus est pro eo tempore, quo ratione læsionis acceptæ artificio, negotiationem aut officium exercere non potuit. Quæ omnia viri prudentis & docti iudicio, in casibus particularibus determinanda sunt, ut præfati auctores fusiùs docent.

Quæres, quomodo facienda sit æstimatio lucri futuri; cum ignorent quamdiu victurus fuisset is qui occisus est. Resp. non posse ad id dignoscendum regulam certiolem, & commodiorem præscribi, quàm ut tantum restituatur, quantum probi prudentesque viri spectatis viribus, ætate, complexione illius qui occisus est, aliisque similibus

cir-

circumstantiis, & habita ratione lucri cessantis, vel damni ex illius occisione emergentis, æquam esse iudicant. Quod etiam servata proportionem debita dici debet, alienius vita ex injusta percussione, aut quavis alia laesione brevior effecta sit tunc enim erit facienda similiter reparatione temporis, quo ille vitam alterius secundum communem naturam cursum fuisset producturus.

Recte etiam moneri idem Lessius sup. dub. 23. æquum esse, ut is, qui alium injuste occidit, pro illius animæ orationibus, eleemosynis aliisque piis operibus Deo satisfaciatur, ac præsertim sanctum Missæ sacrificium pro frigerio illius offerri curet; idque proinde pro aliquam satisfactionis sacramentalis parte illi convenienter injungi posse.

Quod spectat ad secundum; quibus scilicet restitutionem injustam alterius occisionem facienda sit; docent communiter Doctores faciendam illam esse parentibus, filiis & uxori. Ita Bannes, Sotus, & plures alii, quos citat & sequitur Lessius sup. dub. 26. Obligatio autem ad illam restitutionem (quod observandum est) oritur, non ex iure, quod hæ personæ habent in bona defuncti, cum ipse defunctus nullum jus habuerit ad illam restitutionem, cuius faciendæ obligatio non aliunde quàm ex ejus morte orta est; sed ex arctissima illa conjunctione, quæ inter defunctum & ejusmodi personas intercedebat; ratione cuius jus censebatur quodammodo una cum ipso defuncto persona, & competebar illis speciale quoddam ius possidendi ab eo alimenta, & alia ad decentem vitam sustentationem necessaria: unde sequitur, quod occisor eadem illi præstare obligetur, ad quæ occisus obligatus fuisset.

Quæres an similiter creditoribus defuncti restituere debeatur. Resp. plures Theologos, quibus subscribit Lamy tract. 7. de iust. part. 2. c. 6. existimare illum teneri; Lessius vero supra dub. 23. contendit neque creditoribus, neque etiam hæredibus occisi (si tamen parentes, uxor & filii excipiantur) nullam ex rigore iustitiæ restitutionem esse faciendam, cum neque creditoribus, neque hæredibus defuncti ius ullum

nisi in eius bona competat; ea verò, quæ ob illius occisio-
nem restituuntur, inter eius bona connumerari non pos-
sunt. Quæ quidem sententia, tum ob illam rationem, tum
etiam ob Bannis & Soti, quos pro illa citat, auctoritatem,
probabilis ac in praxi tuta videtur.

SECTIO. VI.

Explicatur sextum Decalogi præceptum.

Non mœchaberis,

MONET Catech. Rom. par. 3. c. 7. specialem cautelam
ac prudentiam, nec non delectum verborum requi-
ri in explicanda huius præcepti materia, *quæ*, ut ait,
moderationem potius desiderat, quàm orationis copiam; quod ut
exstemus, & brevitatis simul ac honestati consulentes, ni-
hil omittamus eorum, quæ à Sacerdotibus sciri debent ut
epam à lepra discernere possint; omnia quæ dicenda no-
tis sunt, tribus parag complectemur: in quorum primo
investigabimus, quid hoc sexto præcepto prohibeatur: in
secundo, quot modis in illud peccetur: in tertio deniq; re-
stitutiones quasdam in certis casibus ob huius præcepti
transgressionem faciendas explicabimus.

§. I.

Quid hoc sexto præcepto prohibeatur.

SANCTVS Aug. q. 71. super Exod. explicans hoc sextum
præceptum, docet illo prohiberi non modo adulteriũ,
quod nomine mœchiæ designatur; sed in genere om-
nem illicitum concubitum, ac quemcunq; luxuriæ actum,
sive externum sive internum.

Sunt autem sex luxuriæ species (ut docet S. Th. 2. 2. q. 1. 4.
1. & seq.) & declaratur e. *Lex illa* 36. q. 1. scilicet fornicatio,
stuprũ, adulterium, incestus, raptus, & peccatum contra
naturam; quibus aliqui Theologi addunt sacrilegium,
quando peccatum istud committitur cum persona Deo
sacra; quod tamen S. Thomas reducit ad speciem adulte-
rii;

rii; quia personæ sacræ, connubio quodam spirituali tunc f
Deo conjunctæ.plici f

Fornicatio est concubitus illicitus soluti cum soluta, violen
est hominis nullo conjugii vinculo, aut castitatis voto. Adu
Religiosi, vel Ecclesiastici status conditione obligati, conjugata
fœmina, quæ nec virgo est, nec coniugio, aut aliquo copula
castitatis obstricta, nec Religiosi status susceptione pro, te
mancipata. Hanc autem simplicem fornicationem et propte
peccatum mortale, adeò certum est, ut oppositum peccata, q
naciter asserere sit hæreticum, ut definitum est in Cleob c. 3.
Ad nostrum, de hæreticis, & expressis verbis dicit Apostolus
las Eph. 5. *quòd omnis fornicator, aut immundus &c. non habet* Sacra
hereditatem in regno Christi. Excipitur tamen casus ille, quæ De
quo mulier vim ab alio pateretur; tunc enim, quamvis per
delectationem sentiat, si tamen impudico actui non consentiat, fac
senriat, nullatenus peccat, ut fusè declarat & probat S. Augustinus luxu
gust lib. 1. de civ. cap.

Ad hoc peccatum reducitur concubitus; quo nomine simant
nihil aliud intelligitur, quàm fornicatio continuata cum: un
cum certa aliqua persona soluta, & cohabitatio cum illa. Locu de
Est autem hoc peccatum grave & periculosum, eo quod Ince
hominem in continuo statu peccati detineat: nec ab illis aut
debent concubinarii, nisi prius à concubinis separentur. Quam
Quam

Porro rectè observat Less. lib. 4. de just. & iure. ca. 1. de veter
7. fornicationis peccatum in Christianis specialem habere addi
re deformitatem ratione Sacramentorum Baptismi, & est aut
charitatis, per quorum susceptionem singulari quodammodo
modo uniuntur Christo Domino, & membra illorum existim
fiunt membra Christi: unde Apostolus 1. Cor. 6. Ne quis
inquit, *quoniam corpora vestra, membra sunt Christi*? Talis
ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit.

Stuprum est virginis defloratio; estq; hoc peccatum gravius spe
vius simplici fornicatione, eò quòd præter illius malitiam
habeat specialem deformitatem propter violationem spiritua
gnaculi virginalis, & maximum deinceps peccandi pericu
culum, cui virginem sic defloratam exponit. Existimatur
men Less. lib. 2. c. 10. dub. 1. probabiliter dici posse, stuprum

tunc solummodo esse peccatum, specie distinctum à simplici fornicatione, quando virgini vis infertur, illaque per violentiam defloratur.

Adulterium est illicitus concubitus cum persona coniugata, sive vir tantum, aut mulier, sive uterque coniugio copulati sint. Est autem gravius fornicatione, & etiam stutione pro, tum propter violationem fidei conjugalis, tum etiam onem propter damnum filiorum legitimorum, & alia similia tum peccata, quæ ex hoc peccato consequuntur, de quo loquens est in Canticis c. 31. *Hoc nefas est, inquit, & iniquitas maxima, Ignis & ad*

Apoc. 17. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. Sacrilégium est illicita copula cum persona sacra, seu asus illæ Deo consecrata est & dicata, sive per votum castitatis, & quæ per ordinis sacri susceptionem. Addit etiam Tol. lib. 5. i non cor. 12. sacrilégium committi, si quis in minoribus constituta obbat. S. autem luxuriæ peccatum committat; vel si quis in loco sacro, ædum venereum exercent, quamvis sit conjugalis, ut exi- to non tantum Paludan, Tabiena & alii apud eundem Tole- nuata cum: unde circa hoc peccatum circumstantia personæ, vel o cum illi loci declaranda est.

Incestus est copula illicita cum persona consanguinitatis aut affinitatis nexu intra quartum gradum coniuncta. Quam verò grave sit hoc peccatum ex eo colligitur, quod in veteri lege constituta erat mortis pœna in incestuosos: additur hæc causa: *Lev. 20. quia rem nefariam operati sunt.* Est autem eò gravius peccatum, quo maior est inter peccantes personas coniunctio; imò specie distinctum esse existimat Nav. c. 16. n. 3. asseritq; proinde gradum consanguinitatis aut affinitatis esse declarandum.

Observat etiam Lessius violationem cognationis spiritualis per actum luxuriæ, quamvis propriè ad hanc incestus speciem non pertineat, habere tamen specialem deformitatem; ratione cuius, circumstantiam cognitionis spiritualis in confessione declarandâ esse existimat. Quod similiter dicendum est, si hoc peccatum committatur cum filia spirituali confessionis, id est cum ea, cuius quis con-

confessionem sacramentalem excepti: quod quàm grave peccatum sit constat ex cap. *Omnes*, & cap. *Non debet*, per quart. 1. ubi de Positio ab Ordine sacerdotali, & perpetua poenitentia usque ad exitum vitæ decernitur in eum, qui tale scelus per petrauerit.

Raptus, quantum ad ipsum actum luxuriæ modis omnibus supra dictis committi quidem potest; sed addit præterea violentiam; & iniustam personæ à domo sua, vel paterna subtractionem, & in aliena detentionem; unde raptus cum simplici fornicatione, vel stupro, vel adulterio, vel sacrilegio, vel incestu simul committi potest: hæ circumstantiæ cum illa, quæ ipsius raptus est propriæ debent in confessione declarari.

Peccatum denique contra naturam est illud (ut explicat S. Doctor q. 154. a. 11.) quod repugnat naturali ordini nerei actus, qui convenit speciei humane. Additque illud quatuor præsertim modis contingere posse: uno quidem modo, si absque omni concubitu, causa delectationis venereæ peritio procuretur; & vocatur *mollities*: alio modo, si fiat per concubitus ad rem non eiusdem speciei; & vocatur *bestialitas*: tertio, si fiat per concubitus ad non debitum sexum, puta masculinum ad masculinum, femina ad feminam, ut Apostolus dicit 1. quod dicitur *Sodomiticum vitium*: quarto, si non servetur naturalis modus concumbendi, aut quantum ad instrumentum non debitum, aut quantum ad alios monstruosos & bestiales concumbendi modos.

Et hi quatuor modi specie distinguuntur, ut obsecrat Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 13. cum unusquisque illorum contineat specialem turpitudinem castitati repugnantem. Quàm nefandum autem & quàm detestabile sit illud peccatum, satis constat ex horrenda punitione Sodomitarum Gen. 19. & Onan filii Iudæ Gen. 38. ubi dicitur quod percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret: & per 20. morti adiudicantur, qui peccatum istud commiserint: neque tantum divinis legibus, sed & humanis peccatorum monstra damnantur, in Codice Theodosiano lib. 9. tit. 7. edicitur quod huiusmodi scelus spectanti populo flamma vindices expræbunt.

Est autem observandum circa peccatum molitiei, pollutionem omnem directe in se voluntariam esse peccatum mortale; nec unquam quovis prætextu, etiam tuendæ fanitatis, esse licitam, ut ex communi Doctorum consensu probat & docet Lessius sup. a. dub. 14. imò & illam etiam, quæ indirectè tantum voluntaria est quæ sequutura prævidetur, ex aliqua causa, quæ tamen non evitatur, cum possit & debeat evitari.

Si tamen iusta aliqua ratio subsit ejusmodi causam evitandi; ut si quis libros de ejusmodi rebus tractantes legat, ut alios doceat, aut confessionibus excipiendis vacet; unde turpes imaginationes & delectationes in parte inferiori, ac exinde pollutiones consequantur; tunc non erit peccatum, dummodo absit periculum consensus, ut docent Less. sup. Nav. cap. 16, n. 6. & alii communiter. Quod si pollutio nullo modo sit voluntaria; ut quando inter dormiendum accidit, neque postquam quis plene expergefusus est in delectationem ex illa proveniente deliberate consentit; tunc est peccatum, ut iidem authores proxime citati docent.

Præter has luxuriæ species, sunt alii plurimi ejusdem peccati actus, tam exteriores quam interiores ad unamquamque illarum pertinentes, hoc sexto præcepto prohibiti. Atque in primis prohibentur morosæ delectationes, quæ ex rebus obscænis cogitatione vel imaginatione apprehensis cum pleno & deliberato voluntatis consensu percipiuntur: & etiam ipsæ cogitationes & imaginationes turpes, quævis nulla ex illis sequatur turpis delectatio; si tamen illius percipiendæ causa animo versentur & foveantur, æqualè cum ipsis obscænis delectationibus censentur habere malitiam, scilicet mortalem, quamvis nulla subsit voluntas rem illam turpem opere implendi: quod melius explicare simul & probare non possumus quam his sancti Augustini verbis; lib. 2. d. Trin. c. 2. *Totus, inquit, homo damnabitur; nisi hoc, quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animi talibus eblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittatur.*

X

Pro-

Prohibentur etiam à fortiori obscœna omnia desideria, & turpes affectus, quando quis deliberate appetit, & vult actum aliquem luxuriosum perpetrare. Et hæc desideria eandem cum ipsis actibus desideratis deformitatem induunt: unde qui mulierem coniugatam turpiter concupiscit *S. Matt. 5. iam machatus est eam in corde suo*, ut ait Christus Dominus; & coram Deo adulterii reus efficitur.

Præterea oscula, tactus, quæ fiunt ob carnalem, & veneream delectationem quæ ex illis percipi potest, sunt etiam peccata mortalia hoc præcepto prohibita: quamvis enim (ut rectè observat *S. Doctor 22. q. 154. a. 4.*) hæc & similes actiones sint ex genere suo indifferentes, possintque secluso quovis libidinoso affectu licite exerceri; e.g. si quis mulierem osculetur eam salutando, quia talis est consuetudo patriæ, vel ob aliquam aliam causam rationabilem; si tamen nulla ejusmodi causa subsit, nec aliud in osculis, tactibus, & aspectibus intendatur, quàm delectatio illa, quæ carnem afficit, & ad libidinem excitat; tunc secundum mentem *S. Doctoris* peccati mortalis reatus incurritur.

§. II.

Quot modis peccetur in sextum Decalogi præceptum.

EX dictis colligi potest quot & quàm variis modis peccetur in hoc Decalogi præceptum. Atq; in primis peccant contra illud qui turpium rerum cogitationibus, aut imaginationibus deliberate intendunt ut illis delectentur: qui delectationes illas suboriri advertunt, nec illas protinus abijciunt, sed potiùs foveant: qui legunt libros impudicos: unde tales cogitationes, & delectationes porrumque oriri solent: qui intendunt in imagines, aut picturas obscœnas, & ad libidinem aspectu sui excitantes, aut illas domi expositas habent, unde alii occasionem peccandi sumere possunt: qui turpes cantilenas aut verba obscœna

obscena proferunt, aut ab aliis prolata libenter audiunt: qui Comædiis, aut aliis spectaculis, vel saltationibus & choreis delectantur, in quibus advertunt se graves adversus castitatem tentationes experiri, iisque ut plurimum succumbere: qui notabiliter in cibo vel potu excedunt, unde in ipsis motus impudici & aliquando pollutiones oriri solent, quibus fere semper consensum præbent.

Qui vestitu, aut gestu aliquo immodesto, vel aspectu aliis huius peccati occasionem præbent: qui se vel alias personas impudice aspiciunt: qui osculis aut tactibus libidinis delectantur: qui voluntate sola, aut etiam actu ipso committunt peccatum fornicationis, stupri, adulterii, sacrilegii, incestus, aut raptus; qui in peccatum molliæ delibere incidunt, pollutionibus deliberatè delectantur; aut eas sibi tactibus impudicis vel aliis modis procurare conantur: qui infandum Sodomæ aut bestialitatis crimen perpetrant, aut aliis illicitis aut infamibus concubendi modis se polluunt.

III.

Quanam restitutiones ob huius præcepti transgressionem faciendæ sint.

DVOBUS præsertim casibus obligatio restitutionis alicuius faciendæ huius præcepti transgressoribus incumbere potest, nimirum ratione stupri, vel adulterii.

Quod ad stuprum spectat, certum est in primis illum, qui virginem aliquam conjugii promissione decepit, & sub ejusmodi spe corporis illius usuram impetravit, ad eam in matrimonium ducendam obligari, etiamsi fictè tantum & dolosè promiserit. Ita Nav. Sot. Adrian. & alii apud Less. lib. 2. c. 10. dub. 3. si tamen esset conditionis valde inæqualis, aut si promissionem implere non posset, puta quia est cōiugatus; aut si ex illius promissionis impletione grave aliquod scandalū timeatur; tunc promissioni satisfacere censetur, si sufficientè illi, pro ratione cōditionis, & status

status, dotem tribuat; ut docet Nau. cap. 16. nu. 18. & post illum Tol. lib. 5. cap. 17.

Certum est etiam illum qui violentia, aut imperiis precibus, aut falsis & dolosis persuasionibus virginem a stuprum induxit, teneri illam vel convenientur dotare, ut habetur ex cap. si seduxerit, de adulterijs. Quod si vi nulla vi aut promissione, nullis item importunis precibus, aut dolosis persuasionibus ad peccatum inducta est, sed ipsa sponte, & libere in illud consentit; nulla restitutionis faciendae obligatio incumbit, ut docet Nau. sup. dub. 2. & alij; quia iuxta regulam 28. iuris in 6. *Scientia consentienti non fit iniuria*; legesque Canonicae (ut obicit Nau. ibid.) non obligant ad restitutionem nisi eum qui aut violentiam aut bolum seu deceptionem ad stuprum perpetrandum adhibuit: quod etiam similiter dicendum existimat idem Nau. virgo per stuprum deflorata aequè commodè & convenienter nupsit, ac si minime peccasset; quia stuprum illius nemini innouit; tunc enim quamuis ille qui eam ad peccandum induxit, gravem & rigidam poenitentiam coram Deo subire teneatur, ad nullam tamen restitutionem illi faciendam tenebitur; quia scilicet nullum damnum passa est. quod pecunia restituere possit.

Quod spectat ad adulterium si mulier coniugata filium ex adulterio suscepit, tenetur omnibus modis quibus potest, citra famae dispendium aut vitae periculum, procurare ne legitimi haeredes ratione huius illegitimae prolis aliquod detrimenti patiantur. unde si habet bona aliqua praeter dotem sibi propria, quae possit quibus velit tribuere, tenetur ex illis tantum legitimis haeredibus applicare, quantum satis erit ad compensationem damni per stuprum illati aut inferendi. Ita Caiet. opusc. 31. resp. 13. Nau. cap. 16. num. 47. Tol. lib. 5. cap. 11. Less. lib. 2. cap. 10. dub. 7. & alii communiter.

Quod si mulier nulla eiusmodi bona possideat, neque ullo alio modo damnum illud compensare possit, quaerunt Theologi, an teneatur etiam cum periculo vitae vel dispendio famae crimen suum marito, vel filio suo restituere.

spurio prodere, Resp. ex communi Doctorum sententia (ut videre est apud Less. & Tol. supra) nō teneri cum periculo vitæ: quamvis autem aliqui existiment ad id obligari cum honoris & famæ dispendio, probabilis tamen & tuta in praxi est sententia Scoti, Innocentij; Panorm. Caiet. Nau. & aliorum; quos refert, & quibus subscribit Less. supra dub. 7. qui negant mulierem cum notabili famæ honorisq; dispendio ad crimen suum marito vel filio spurio revelandum obligari, quorum ratio est, quod fama cum sit bonum superioris ordinis, nō videatur in tali casu esse necessariō exponenda pro alio bono inferioris ordinis; præsertim cum illius dictis neque maritus neque spurius filium credere teneantur: *Alleganti enim suam turpitudinem* (iuxta regulam iuris) *nulla debetur fides*: Proindeque ex illa peccati sui declaratione nihil aliud sequeretur, nisi scandalum in familia & discordia inter filios: unde etiam cap. *Officii*, de pœnit & remiss. nihil aliud præscribitur respectu mulieris, quæ filium supposuerat, nec suppositionem illam marito revelare volebat, sicut nec alterius quæ prolem ex adulterio susceperat, nisi ut comperens satis factio per discretum sacerdotem utrique iniungatur; unde iuxta illum canonem prudentis erit confessarij eiusmodi mulieri præter alia opera satisfactoria præcipere, ut solitas expensas quantum poterit habitatione status valetudinis &c. imminuat, & maiori sedulitate domesticam administret; & si quid lucris proprio labore captare possit, illud in compensationem filio-tum aut hæredum applicet; & alia similia præstet, quibus si non totum damnum, saltem illius partem aliquam compensare conetur.

Quæres utrum ipse adulter ad restitutionem aliquam faciendam obligetur. Resp. si moraliter ei certum sit filium, qui ex muliere cum qua peccavit natus est, suum esse, obligari illum ad compensationem damnorum, quæ legitimo marito aut eius hæredibus obvenire possunt; si-ve ratione alimentorum quæ illi præstantur, si-ve ratione hereditatis, quam cum aliis legitimis filiis tanquam unus

ex illis aditurus est. Et hæc est communis sententia Doctorum, paucis exceptis, quorum opinionem ut minus probabilem & tutam merito rejicit Lessius *suprà* dub. 6.

SECTIO VII.

Explicatur septimum Decalogi præceptum.

Non furaberis.

CUM hoc septimo præcepto (ut observat Catech. Rom. Part. 3. c. 8. Deus in tutelam veluti suam bona nostra exteriora suscepit; ita ut nullus ea iniuste surripere aut invitis nobis detinere possit, quin iniuria illa in ipsum etiam Deum refundatur, ac obedientia illi debita violatur: hinc pater quanti facienda sit huius præcepti observatio, & quo studio illius obligationes omnes persequenda sint, præsertim cum innumeris prope modis in illud peccetur. Ut igitur majori cum luce in illius explicatione procedamus, ipsius juris ac iustitiæ principia breviter consideranda nobis sunt, ut ex illis postea rationes omnes, quibus erga proximi bona obstringimur, enucleatius cognoscamus.

§. I.

Quid iuris, quid iustitiæ nomine intelligendum sit.

NOMEN iuris (ut illius varias & multiplices acceptiones omittamus) in duplici præsertim significatione sumi solet. Primum pro lege tam naturali quam positiva, sive divina sive humana. quo sensu dicimus e. g. parentibus honorem deferre, esse de iure naturali; Sacramenti Baptismi recipere, esse de iure divino positivo: eo etiam

sensu legum & sanctionum Ecclesiasticarum Collectionem juris Canonici nomine indigitamus. Secundo sumitur pro facultate illa seu potestate legitima, quam quis habet ad rem aliquam obtinendam aut retinendam, vel ad aliquid faciendum, ita ut ab illius rei obtentione aut retinenda, vel ad aliquid faciendum, ita ut ab illius rei obtentione aut retentione, vel ab illa actione facienda impediri licite non possit.

Similiter iustitiæ nomen duobus potissimum modis accipitur. Primo pro virtute quadam generali, quam S. Ansel. Dialog. de verit. c. 13. vocat *Rectitudinem voluntatis*: quo sensu virtutes omnes in se complectitur, & pro illis sive generatim sive speciatim significandis plerumque in Scriptura ponitur, ut Matth. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam.* & cap. 6. *Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.*

Secundo pro virtute particulari, quæ à S. Doctore 22. q. 58. a. 1. & à Iurisperitis communiter definitur: *Constans & perpetua voluntas ius suum unicuique tribuendi*: quorum verborum sensus est iustitiam esse virtutem, quæ inclinatur & firmat voluntatem ad tribuendum unicuique quod suum est: quæ in acceptione una est ex quatuor illis virtutibus, quæ à S. Ambr. in c. 6. S. Lucæ vocantur *Cardinales*, eò quod sint aliarum virtutum tanquam cardines; ita ut sicut ostium in cardine, si (ut loquitur S. Greg. Lib. 2. moral. c. 36.) *Omnis honesta vita ratio, & universa boni operis structura, illi inniti quodammodo videatur.*

Dividitur autem iustitia à S. Doctore q. 61. a. 1. in commutativam & distributivam. Iustitia distributiva illa est, quæ dividit & distribuit munera, officia, onera, bona, & alia similia communitatis alicujus propria secundum proportionem quam vocant Geometricam: id est, considerando non solum valorem & quantitatem bonorum illorum aut onerum, &c. sed etiam personarum conditionem, idoneitatem, merita, &c. Commutativa verò illa est, quæ constituit æqualitatem inter personas particulares secundum proportionem arithmetica: id est, considerando solum valorem, vel quantitatem rerum sine ullo respectu

ad personas: v. g. mutuatus est aliquis centum aureis
qualiscunque sit dives an pauper, nobilis an ignobilis, de-
bet centum aureos reddere.

§. II.

Quid sit ius ad rem, & ius in re.

CELEBRIS illa divisio juris, quæ à Theologis & Iurisper-
itis tractatur, lucem dabit variis difficultatibus citius
huius præcepti violationem occurrentibus, ideoque
nobis prætermitti non debuit. Ius igitur ad rem est illud
quod habetur per alicuius contractus stipulationem, puta
per donationem, emptionem, &c. antequam illius rei, quæ
donata vel empta est, traditio fiat. Ius in re est illud, quod
per ipsam rei traditionem acquiritur.

Hæc est autem utriusque differentia, quod ius in re
faciat illam propriam eius qui acquisivit, ut, quocunque
loco sit, & in cuiuscunque manus pervenerit, facultatem
habeat, eam ubicunque repererit recipiendi, & à quocunque
repetendi; obligeturque ex iustitia eam ei restituere, qui
quis acceperit. Ius verò ad rem non tribuit facultatem
iusmodi in ipsam rem, sed solummodo titulum iustum
aptum ad habendum illius rei dominum: e.g. quis em-
equum ab altero, illiusque pretium solvit; si equus ille non
dum ei à venditore traditus sit, habet tantum ius ad illum
equum, non verò in illo: unde si venditor fraudulentus
eundem equum alteri vendat, & tradat, primus emptor
potest ab illo altero equum repetere; sed agere tantum po-
test in venditorem, ut pretium restituat, sibi que prætere-
persolvat quantum sua intererat, contractum illius ven-
ditionis antea celebratum firmum & ad plenum effectum
perducere: contra si equus ille venditus, sed nondum tra-
ditus, moriatur aut furto abducatur, venditori perit & non
emptori.

Ex quibus intelligi potest quid sibi velint leges civi-
les dicunt, ei, qui habet ius in re, competere actionem.

fealem, quæ vindicatio vocatur, qua res ipsa repeti, & sumi possit ubicunq; reperiatur: ei verò, qui habet tantummodo ius ad rem, competere actionem personalem, non qua res ipsa in cuiuscunq; manus devenit potest vindicari & accipi, sed qua traditio eius possit exigi à persona, cum qua stipulatio de re illa intercessit.

§. III.

*Quid sit dominium, & quibus personis
competat.*

PLURES sunt juris particularis species varizq; rationes, quibus competere potest alicui facultas accipiendi aut retinendi rem aliquā, vel de illa disponendi; inter quas præcipua, & ad quam reliquæ aliquo pacto reducuntur, est dominium: ex cuius proinde explicatione, quid de aliis sentiendum sit, facile poterit intelligi.

Ac in primis observandum est duplex esse dominium, jurisdictionis scilicet, & proprietatis. Dominium iurisdictionis est potestas gubernandi sibi subditos; illis aliquid præcipiendi, aut prohibendi, illos iudicandi, puniendi, vel præmiandi.

Dominium verò proprietatis, est ius possidendi rem aliquam, & de illa tanquā sua disponendi: estq; rursus duplex, perfectum scilicet & imperfectum. Dominium perfectum, quod & plenum dicitur, continet proprietatem rei, & commodorum eius, extenditq; se ad omnem eius usum, & dispositionem, nisi lege aliqua divina vel humana prohibeatur. Dominium verò imperfectum habet tantum proprietatem absq; emolumentis, vel emolumenta absq; proprietate: primum vocant Iurisperiti dominium directum, quale est principis respectu feudorum, aut illius qui dedit agrum in emphyteusim: secundum vocant dominium utile; quale habet feudatarius, emphyteuta, usufructuarius, &c.

Quod autem spectat ad subiectum domini, seu personas

X 5

illius

illius capaces, Theologi communiter docent, illud non nisi naturæ rationali competere posse; cum per solam rationem quisque potestatem habeat immediate in actus suos, & per hos in alias res exteriores.

Atque in primis certum est, Deum in omnes creaturas summum quoddam, & absolutissimum obtinere dominium; quod scriptura innumeris prope in locis testatur: proindeque illum liberè & prout ipsi placuerit, de omnibus creaturis sine cuiusquam injuria disponere posse. Certum est etiam, hominem esse dominii capax juxta illud Genes. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram; ut præsint piscibus maris & volatilibus cæli, & bestiis, universaque terræ, &c.* Vbi tribuitur homini præfectura, & dominium in alias creaturas inferiores ratione imaginis divinæ quam gerit, quæque in intellectu rationis capaci, & libera voluntate consistit. Sed difficultas est de quibusdam hominibus in particulari, an de facto dominium aliquod & quarumnam rerum habeant; ac præsertim de filiis familiaribus, de quibus breviter dicimus, quod secundum juris dispositionem, quamdiu sub patria potestate constituti sunt, d'no sunt tantummodo genera bonorum, quorum periculum dominium habere possunt; castrensia, scilicet, & quasi castrensia. Bona castrensia sunt illa, quæ in militia vel occasione militiæ justè acquiruntur, ut stipendia, donatiducum, &c. Quasi castrensia verò sunt ea, quæ ex beneficiis Ecclesiasticis; aut officio publico, judicis v.g. aut advocati, aut ex professione alicujus artis liberalis proveniunt. Bonorum autem illorum quæ adventitia vocantur, id est quæ vel ex aliorum donatione, vel ex propria industria, negotiatione, &c. proveniunt, dominium quidem directum habere censentur, non tamen de ijs disponere possunt absque consensu patris, penes quem illorum administratio & utilitas remanet. Quæ omnia fusius explicata videantur

possunt apud Nav. c. 17. n. 42. Less. lib. 2. cap. 4.

dub 3. & alios.

§. IV.

*Quibus modis dominium proprietatis
acquiratur.*

Res externæ, quæ sub dominium proprietatis cadere possunt, duplicis sunt generis: vel enim nullius sunt, vel alicujus Propriæ: & de utrisque quæstio proposita intelligi potest.

Atque in primis quod spectat ad res illas, quæ nullius domini sunt, dicendum est, spectato communi naturæ, ac gentium jure, illas fieri primi occupantis, nisi leges civiles & locorum consuetudines de aliquibus in particulari aliter constituent: proindeque hæc occupatio est legitimus modus, quo prædictarum rerum dominium acquiritur. Id patet ex parag. fere instit. de rerum divisione & ex lege 1. ff. de acquirenda possessione; item ex lege 1. & 3. ff. de acquirendo rerum dominio: quibus legibus omnes Theologi subscribunt.

Hinc colligitur, feras & animalia sylvestria, quæ in nullius potestate sunt, vel quæ jam ab aliquo capta illius potestatem evaserunt, & in libertatem naturalem se vindicarunt; ubicumque reperta fuerint, capi posse: contra verò animalia illa, quæ natura mansueta sunt, & domestica, quamvis à domini domo effugerint, ubicumque oberrantia reperiuntur, esse restituenda: quia tanquam ad dominum pertinentia considerantur, ut fusiùs explicat Less. Lib. 2. de just. & jure. c. 5. dub. 6. unde parag. Gallinarum instit. de rerum divisione ille dicitur furtum committere, qui ejusmodi animalia, cum effugerint, detinet. Simili ratione lapilli gemmæ, margaritæ & alia similia, quæ nunquam dominum habuerunt, & in littore maris, aut aliis locis inveniuntur, sunt primi occupantis.

Secus verò dicendum est de rebus illis, quæ dominum aliquando habuerunt, & casu aliquo fuerunt amissæ, v. g. quæ naufragio facto ejectæ sunt ad littus maris; quisquis enim

enim res eiusmodi reperit, illas dominis restituere debet, si
dignoscere possit; & ad illos dignoscendos moralem dili-
gentiam adhibere tenetur. Quod si illarum rerum domini
dignosci non possint, tunc secundum S. Doctorem 2.2. q. 66. a. 5. cui plurimi alii Theologi subscribunt, sunt ista pa-
uperibus erogandæ, vel in alios pios usus infundendæ. Ratio
est, quia rerum illarum non desinit esse dominus qui eas
amissit, ideoque, si ipsimet restitui nequeunt, saltem resti-
tui debent illis, quibus velle præsumitur: nemo est autem,
qui amissam rem suam non malit pauperibus dari, quam
in alios usus expendi.

Non desunt tamen Doctores, qui sententiam contraria
teneantur, asseruntque res illas inventas domino minime
comparent post diligentem inquisitionem ab inventore
posse retineri, cum nullo iure naturali, aut Ecclesiastico id
prohibeatur. Ita Sor. Med. & alii apud Laym, Lib. de iust.
tract. 1. c. 5. qui recte concludit quod, quamvis hæc posterior
sententia sit probabilis, neque temere damnandus esset, qui
eam sequeretur; prior tamen sit magis pia, & in praxi tutior
præsertim: cum secundum illam (ut monet Nav. Cap. 17. n.
170. possit inventor, si aliqua egestate laboret, sibi rem
inventam aut partem illius retinere, maxime de consilio
prudenter confessarii, cuius erit determinare, quid in
eiusmodi casu magis expedire videatur.

Quod spectat ad res illas, quæ sunt alicuius propriæ di-
cendum est rerum eiusmodi dominium acquiri, vel per
voluntatem propriam domini rei illius dominium in al-
terum transferentis; quod duobus porissimum modis in
genere fieri potest, scilicet vel per aliquem contractum,
puta venditionem, permutationem, &c. aut ab aliquo contra-
ctu per donationem, promissionem, &c. vel per voluntatem
superioris aut dispositionem legis ob iustas causas rei alii
cuius dominium ab uno in alterum transferentis: quod
præsertim fit per præscriptionis legem. De quibus omni-
bus & singulis in sequent. paragraph. agen-
dum erit.

§. V.

De Præscriptione.

PRÆSCRIPTIO seu usucapio (ut loquuntur Iurisperiti) est modus quidam acquirendi domini per possessionem alicuius rei certo temporis spatio legibus definito continuatam. Hic autem acquirendi domini modus civili iure introductus est, *Ne diu & ferè semper* (ut habetur lege 1. de usurp. & usu cap.) *quarundam rerum dominia incerta essent*: & locum habet, non solum in foro exteriori, sed etiam in foro conscientia; ita ut possit quis licite rei alicuius dominium titulo præscriptionis acquirere, ut pluribus probat Less. Lib. 2. cap. 6. dub. 17. dummodo tamen præscriptio illa legitima sit, habeatq; requisitas à iure conditiones, quæ quatuor communiter à Doctoribus numerantur. Prima est possessio; nam secundum regulam iuris Reg. 3. in 6. *Sine possessione præscriptio non procedit*. Secunda est bona fides: si quidem *Possessor mala fidei ullo tempore non præscribit*. Ib. d. Reg. 2. Tertia est titulus probabiliter præsumptus, puta donationis, emptionis, successionis. &c. ut constat ex digesti lege 4. tit. 4. & seq. Quamvis interdum bona fides etiam sine titulo ad præscriptionem sufficiat; quando scilicet nulla præsumptio in contrarium habetur, nec ius commune contradicit. Quarta deniq; est continuatio possessionis tempore legibus definito.

Quares quantum temporis requiratur ad legitimam præscriptionem. Resp. ex communi Doctorum sententia apud Less. Sup. cap. 6. dub. 2. 3. 4. & seq. ad præscriptionem seu usucapionem rerum mobilium quarumcunq; cum titulo probabiliter præsumpto requiri possessionem per triennium bona fide continuatam; sine titulo verò, per triginta annorum spatium: e.g. aliquis bona fide tibi rem alienam dedit quam suam putabat; tuque bona fide illam acceptavisti; tunc triennii possessione tibi acquiritur res illa ratione tituli donationis: quòd si nullo titulo, bona tamen fide illam possideas, tua non sit, nisi triginta annorum continuata possessione.

Ad

Ad prescriptionem autem rerum immobilium cum titulo requiri spatium decem annorum, inter presentes, id est eos, qui in eodem territorio habitant, quamvis non in eadem urbe; viginti annorum inter absentes; triginta vero annorum si nullus adsit titulus, ut supra de mobilibus rebus dictum est.

Excipiuntur tamen bona immobilia Ecclesiarum monasteriorum, hospitalis, & aliorum piorum locorum, ad quorum prescriptionem requiruntur anni quadraginta: quod si bona illa sunt Ecclesie Romanae, non nisi annorum centum spatium praescribi possunt. Bona vero pupilorum sive immobilia, quamdiu in illa aetate sunt, nullo temporis lapsu praescribuntur, sicut nec res Ecclesiae, quae alienari prohibita sunt, aut usibus tantum sacris sunt destinatae.

Est tamen observandum non easdem ubique leges circa tempus & modum prescriptionis esse receptas; ac proinde cuiusque regni aut loci speciales leges & legitimas consuetudines esse super hac re consulendas.

§. VI.

De contractibus in genere.

NOMINE contractus intelligitur conventio aliqua inter duos facta, ex qua in utroque vel saltem in alterutro illorum, obligatio aliqua nascitur. Sunt autem alij contractus, qui vocantur *nominati*, alij *innominati*, dicuntur. Contractus *nominati* sunt illi, qui speciali nomine inter se distinguuntur, ut emptio, venditio, locatio, &c. Contractus vero *innominati* sunt illi, quibus nullum speciale nomen assignatum est; dividunturque à Iurisperitis in quatuor species, quae his verbis exprimuntur: *do, ut des; do, ut facias; facio, ut des; facio, ut facias*.

His praenotatis dicendum 1. contractum omnem sponte ac libere factum, quamvis in eo non servantur iuris formalitates, obligare tamen in foro conscientiae; ita ut alterutro

terutro contrahentium invito rescindi non possit, nisi iure aliquo positivo irritus, sit aut irritare possit Ita Gome-
sius, Couarr. & alij quos citat & sequitur Less. Sup. dub. 4.
Ratio est, quia iure naturæ teneretur quisque tenere quod
promisit altero acceptante, ut ex infra dicendis plenius
constabit.

Dicendum 2. contractum illum, in quo contingit error
circa substantiam rei, iure naturæ irritum & invalidum
esse, Ita S. Anton. Sot. Caiet. & alij apud eundem Less.
Sup. dub. 5. quia (ut dicitur lege 9. C. de iuris & facti
ignorantia) *Errantis nullus est consensus*, sine consensu au-
tem nullus est contractus: e.g. si quis gemmam vendat
existimans esse cristalli fragmentum, emptor re comperta
tenebitur ad restitutionem gemmæ, aut ad iustum eius
pretium venditori persolvendum: secus verò si error so-
lummodo sit circa qualitatem rei, ut si cognoscens esse
gemmam, sed valorem eius ignorans, vili pretio eam
vendiderit; tunc enim validus quidem erit contractus,
tenebitur tamen emptor, postquam id resciverit, supplere
id quod iusto gemmæ pretio defuit, ut docent supra citati
authores.

Dicendum 3. contractum illum, cui alterutrius contra-
hentium dolus causam dedit, non esse omnino iure natu-
ræ irritum, sed tamen pro arbitrio eius qui deceptus est (si
contractus solubilis sit) irritari posse. Ita Agidi. Conin.
& alij apud Laym. lege, de iustit. tract. 4. cap. 5. & Less.
supra. quod non sit irritus patet ex eo quod, si is qui de-
ceptus est velit contractum subsistere, deceptor resilire
non potest; *Ne lucrum ex dolo suo reportet*, ut habetur cap. 1.
de eo qui duxit in Matrimonium: quod verò irritari possit
pro arbitrio illius qui deceptus est, constat etiam ex eo
quod qui dolo inducit alterum ad contrahendum, iniu-
riam ei facit; ac proinde tenetur eum restituere in inte-
grum, & reddere omnia infecta, si deceptus velit.

Dicendum 4. contractus omnes ex aliquo gravi metu
iniuste incusso celebratos, non esse quidem iure naturæ
irritos, sed irritari posse & revocari in foro conscientie pro
arbitrio eius, qui metum iniuste passus est. Ita Sot. Paulus
Rich.

Palud. Rich. & alii apud Less. sup. dub. 6. Id patet tum eo quod (ut habetur c. 2. de his quæ vi metus quæ causa fiunt, *quæ vi & metu fiunt, debent in irritum revocari*: tum etiam quia (ut dicit S. Th. 2. 2. q. 89. a. 7. ad 3. *qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promissionem servetur*. Eadem etiam ratio, quæ suprà de dolo allata est, potest de metu iniuste illato intelligi. qui enim metum iniuste incussit, iniuriam alteri intulit; unde tenetur illum in priorem statum restituere; & alterius habet exigendi hanc restitutionem. Per metum verò gravem intelligimus illum, qui est de malo aliquo, quod viro constanti formidabile est, eumque merito commovere potest; qualis est metus mortis, exilii, carceris, infamiae, amissionis bonorum, &c. ad metum quoque gravem pertinere dicit Less. Suprà metum reverentialem, quo filius timet gravem offensionem patris, subditus principis, uxor mariti, &c. ubi recte observat, metum etiam gravem dici posse illum; quod respectivè solum talis est; ut si sit de aliquo malo, quod, quamvis viro constanti non sit formidabile, foemina tamen, vel puero, vel seni formidandum merito videtur.

§. VII.

De promissionibus, donationibus, & testamentis.

Promissionis nomine non intelligimus hanc promissionem illam, quæ fit sub aliquo onere vel conditione, quæque ut sic extendi potest ad omnes ferè stipulationes & contractus, in quibus ut plurimum promissio aliqua reciproca intervenit; sed promissionem simplicem & gratuitam, quæ ex mera liberalitate, aut gratitudine alicuius alteri promittitur: de qua

Dicendum est, promissionem, antequam acceptetur, nullam parere obligationem naturalem, aut civilem: quod & si militer de donatione intelligendum est: unde sequitur quod

quod utraq; ante acceptationem possit licite revocari. Ita Sor. lib. 4. de iust. q. 5. art. 1. Suar. tom. 2. de relig. lib. 4. c. 2. Less. lib. 2. c. 18. dub. 6. & alii communiter Ratio est, quia omnis promissio, & donatio suapte natura respectiva est, cuius proinde obligatio ex alterius partis consensu dependet.

Excipiunt tamen Doctores aliqui promissiones factas Ecclesiæ, hospitali, monasterio, aliisque locis piis; existimantq; etiam ante acceptationem, promissiones, & donationes ejusmodi obligare: alii vero Theologi hanc exceptionem non admittunt, asseruntq; universim promissionem non acceptatam minime obligare: quam sententiam probabilem, & in praxi tutam existimat Laym. Sup. tra. 4. c. 1. & pro illa Sorum, Gomes aliosque Doctores citat.

Dicendum 2 promissionem serio, & deliberate factam, & ex animo verè promittendi, seq; alteri obligandi, ex virtute fidei seu fidelitatis, ubi acceptata fuerit, obligare, etiam sub peccato mortali, si res promissa sit alicuius momenti. Ita Nav. Sor. & plures alii, quos citat & sequitur Less. Suprà dub. 2. Ratio est, quia omnis promissio dat jus ad rem promissam, quod etiam ad hæredes promissarii transit, & si fiat per formam simulationis, datur etiam actio in foro exteriori, & promissor cogi potest sententia iudicis ad promissionem impleendam: unde sequitur, illam inducere strictam aliquam obligationem, qua proinde sub peccato obliget. Quod si quis utatur verbis quidem promissoris is non tamen animo serio promittendi, sed solummodo ad significandum solum propositum, vel ad firmitus asseverandum, ut ei credatur, tene ut recte observat idem Lessius, non cenetur obligatus sub peccato mortali ad implendum id quod sic pronuntiat, nisi forte ex facta illa promissione notat illi aliquod damnum alterius sequatur; & hoc sensu dicit intelligendas esse promissiones plurimorum, qui solent multa se promittere facturos; cum tamen non intendunt serio se ad id obligare, ac aliis jus exigendi tribuere, sed duntaxat firmiter id asseverare. Quares quanti valoris aut momenti esse debeat res promissa,

missa, ut promissionis violatio censeatur esse peccatum mortale; Nau. Cap. 18. n. 6. existimat sufficere valorem rei promissæ talem esse, qui in furto ad peccatum mortale sufficeret; probabilius tamen Lopes lib. 2. de conu. cap. ult. & Lessl. sup. docent in promissione ad materiam peccati mortalis constituendam longè maiorem valorem quàm in furto requiri; qui tamen valor difficile determinari potest, sed viri prudentis iudicio ex æquo, & bono dijudicari debet: certè communi hominum æstimatione maior iniuria fieri censeatur, si quis aureum unicum furtim fiat, quàm si quatuor vel quinque aureos ex liberali promissione debitos non soluat.

Dicendum 3. promissionem alteri factam, & ab eo acceptam desinere obligare, si res promissa fiat inutilis aut illicita; aut impossibilis, item si status rerum, aut personarum ita mutetur, ut secundum iudicium viri prudentis promissor non videatur illum eventum voluisse comprehendere: quod ex conditione rei promissæ, aut ipsius promissionis, vel etiam promissarii, alijsque circumstantijs dijudicandum est. Ita Caiet. & alij quos citat, & sequitur Lessl. Supra dubio. Ratio est, quia promissio non censeatur habere vim nisi ex ea voluntate & intentione, quam promittens explicitè vel implicitè habuit dum promisit: ex quo sequitur quòd ultra hanc intentionem expressam, vel prudenter interpretatam non possit obligare.

Dicendum 4. donationem illam, quæ dicitur inter vivos, (id est cum quis ex mera liberalitate sic donat, ut etiam se vivo velit rem donatam esse alterius) factam ab eo qui donare potest (id est qui dominium & administrationem habet rei quam donat, cum facultate illam alienandi posse etiam post donatarii acceptationem revocari) in quibusdam causis legibus expressas, quarum præcipua est ingratitude ipsius donatarii, ut si donatarius iniurias atroces in donantem effuderit; si violenter illum percusserit; si ex certa malitia notabile damnum bonis eius intulerit; aut si ad gravem inopiam redactum non aluerit. Ita Sylu. Gomez & alij, quos citat & sequitur Lessl. Supra dub. 14. ubi tamen observat donatarium ante iudicis sententiam

sententiam non teneri ad restitutionem. quia est pœna, quæ prærequirit donatoris querelam, & ingratitude probacionem.

Dicendum 5. donationem. quæ sit causa mortis, (id est cum quis ita donat, ut rem non velit absolute & irrevocabili- ter esse alterius nisi post suam mortem qualiter in testamento & codicillis fieri solet) posse ad arbitrium donantis revocari. Ita communiter Doctores: unde Apostolus dicit quod *Heb. 9. ubi testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris etc. alioquin nondum valet, dum vivit qui testatus est*; & Iurisperiti communiter dicunt, *Ambulatoriam esse testantis voluntatem, usque ad supremum vite exitum*. Et tamen difficultas inter Theologos utrum testamentum sit validum in foro conscientie, si desint ei solemnitates legibus requiritæ; Omissis aliorum sententiis probabilis & in praxi tuta videtur esse illa, quam propugnant Adrian. Angel. Tabie. Sylu. Ioan. Med. Lopes, & alii quos citat & sequitur Lessl. sup. c. 19. dub. 3. quæ asserit eiusmodi testamentum in foro conscientie validum esse, & licet retineri posse id quod ex tali testamento habetur, siue titulo hæreditatis, siue legati. Ratio est, quia (ut dicitur Paragr. *Per traditionem instit. de rerum divisione*) nihil est tam conveniens naturali aequitati, quàm voluntatem domini, volentis rem suam in alium transferri, ratam haberi. Præterea testam. entorum solemnitates à legibus eo solum fine introductæ sunt, ne quid falsitatis in testamentum incur- rat; ut dicitur l. *questionem 23. C. de fideicommissis*; quare dummodo certo constet de ultima testantis voluntate, potest quis rem sibi ejus testamento relictam tuta con- scientia retinere.

§. VIII.

De emptione & venditione.

DVÆ sunt præcipuæ conditiones in qualibet emptio- ne & venditione observandæ, ut docet S. Th. 22. q. 57. a. 1. & seq. Prima est, ut fraus omnis & dolus absit tã ex parte

parte venditoris quàm emptoris: ex quo sequitur, contra iustitiam esse, si quis vendat rem habentem vitium aliquod seu defectum in quantitate aut qualitate eodem pretio, quo venderetur si ejusmodi defectu & vitio careret: proindeq; peccare, qui mēsuras adhibent illegitimas aut pondera dolosa, juxta illud Prov. II. *Statera dolosa, abominatio est apud Dominum*: item qui mixtione aliqua res efficiunt inferiores; ut caupones aquam vino miscentes; frumentarii qui tritico miscant alia semina deteriora, sicut illi qui Amos 8 dicebant *quisquilias frumenti vendimus*.

Vnde idem S. Doctor sup. a. 4. asserit rei, quæ venditur vitia occulta, quæ ab emptore deprehendi non possunt, quæque illius valorem notabiliter diminuunt, aut illam emptori inutilem vel incommodam reddunt, esse manifestanda. Quod etiam docuit S. Ambrosius lib. 3. de off. c. 10. *In contrahibus, inquit, vitia, eorum quæ veniunt prodijubentur: ac nisi intima erit venditor, quamvis in jus emptoris transcripserit, doli actione vacuantur.*

Quæ autem de venditore, hæc etiam de emptore intelligi debent; omnem scilicet fraudem ab emptione abesse debere; proindeq; contra iustitiam esse, rem aliquam pretiosam pro vili, puta gemmam pro fragmento vitri, emere ab alio, qui eius valorem ignoret: secus si in regione res parvi æstimarentur, quæ tamen alibi censerentur pretiosissimæ, puta margaritæ, gemmæ, aut alia id generis, quæ ut plurimum in Indiis & aliis distitis regionibus pro cultellis, tintinnabulis, & aliis similibus crepundiis licite permutantur.

Secunda conditio ad iustitiam emptionis & venditionis ex mente S. Doctoris necessaria, est, ut res neq; carius vendatur, neq; vilius ematur quàm illius pretium exigat. Pro cuius intelligentia observandum est duplex esse iustum pretium alicuius rei. Primum est, quod à potestate publica taxatum est; & vocatur à Doctoribus pretium legitimum, quasi lege definitum: & illud augere in vendendo, aut minuire in emendo non licet. Secundum est illud quod cōmuni hominum æstimatione determinatur, quando à publi-

publica potestate minimè taxatum est, & pretium vulgare seu commune dicitur, habetque quandam latitudinem: cum enim ex plurimorum æstimatione pendeat, qui non eodem modo de rerum valore iudicant, hinc fit quod aliqui v.g. decem nummis valere arbitrantur, alii undecim, alii verò tantum novem æstiment: unde a Doctoribus hoc vulgare & commune pretium triplex esse dicitur, infimū scilicet, medium, & summum, quod etiam rigorosum nominatur. Quamvis autem in exteriori foro actio minimè detur & qui emendo carius vel vendendo vilius non est deceptus ultra dimidium iusti pretii; in foro tamen conscientie omnis venditio, in qua iusti pretii latitudo exceditur, & omnis emptio in qua iusti pretii quantitas, non attingitur, iniusta est & divinæ legi contraria, ita S. Th. art. 1. ad 1. & hæc est etiam expressa doctrina S. Aug. lib. 13. de Trinitate cap. 3.

Sunt tamen duæ causæ ob quas licitum est rem pluris aliquid vendere quàm per se valeat. Prima est ratio officii mercandi: mercatori si quidem merces suas paulò pluris vendere licitum est, quàm ab aliis venderentur, qui non ex officio, sed ex occasione aliquid vendunt. Ita Ioan. Med. Caiet. & alii apud Less. sup. cap. 21. dub. 4. Ratio est, quia pretio aliquo æstimabile censetur, quod mercator curas & cogitationes suas, ac omne tempus suum in mercibus illis conquirendis, conservandis, & distrahendis assidue impendit. Secunda est ratio damni emergentis, aut lucri cessantis; quando quis in solam emptoris gratiam rem aliquam vendit, quæ sibi est plurimum utilis, commoda, & etiam necessaria: quo in casu (ut dicit S. Doctor sup. a 1.) *Iustum pretium erit, ut non solum respiciatur ad rem quæ venditur, sed etiam ad damnum quod venditor ex venditione incurrit; & sic licitè poterit aliquid vendi plus quàm valeat secundum se: quod quidem iudicio viri prudentis æstimandum est.* Si verò res quæ venditur, esset maximè commoda emptori, nec venditor ex illius distractione damnum ullum aut incommodum pateretur; tunc (ut rectè monet S. Doctor sup.) *Non deberet eam supervendere; quia utilitas*

qua

qua alteri accrescit, non est ex vendente, sed ex conditione em-
pti: nullus autem debet alteri vendere id, quod non est suum.

Sunt etiam duae causae, ob quas interdum potest quis
eius rem minori pretio emere, quam alias valeret. Prima
est si emptori parum utilis sit, illamque solummodo emat
gratiam venditoris; quia tunc pretium, & valor illius ob-
cundum communem hominum aestimationem videtur
censeri, ut docet Lessius supra: in quo tamen cavendum est,
ne à pauperibus aliisque, quos adigit egestas ad propriam
supellectilem v. g. distrahendam, aliquid vilius quam po-
sit emendo, iustitia vel charitas violetur. Secunda causa
ritur ex ratione, & modo vendendi, ut in auctionibus pu-
blicis, in quibus sicut aliquando rerum commune pre-
tium ex emptorum contralicitatione augetur; sic etiam
interdum ex defectu emptorum minuitur, ut observat
Nav. c. 23 n. 85.

Quaeres quid de quibusdam rebus censendum sit, quae
nullum certum pretium habent, ut sunt quaedam gem-
mae, picturae veteres, &c. an scilicet tanti eas vendere li-
ceat, quanti vendi poterunt. Respondet Lessius sup. c. 11.
dub. 3. quamvis Sorus & quidam alii Theologi ita fieri
posse arbitrentur, longè tamen probabilius esse, & tutius
in conscientia, res ejusmodi non posse licite vendi pro
arbitrio venditoris, sed juxta aestimationem intelligen-
tium, aut etiam ipsius venditoris, spectatis bona fide cir-
cumstantiis omnibus ad ipsius rei valorem facientibus.

§. IX.

De mutuo, commodato, deposito, & locato.

HORVM quatuor contractuum, qui frequentiores
sunt, & ad quos ceteri aliquo pacto reduci possunt,
notitiam hic aliquam generalem proponemus, ut
facilius dignosci possit, quibus in casibus hoc septimum
Decalogi praeceptum, occasione illorum violenter & et-
iam

iam qua ratione sub illorum obtentu usura interdum palliata committantur, de quibus postea.

Per mutuum intelligitur traditio rei alicuius numero, pondere, vel mensura constantis facta eo animo, ut sit accipientis; cum obligatione tamen, ut similis in specie ac bonitate restituatur.

Per commodatum verò, rei alicuius quoad solum usum gratuita concessio, cum obligatione eandem numero restituendi.

Per depositum, rei alicuius ad solam custodiam traditio, cum obligatione eandem integram restituendi.

Per locatum denique, seu locationem significatur rei alicuius ad utrum, vel fructum certa pretii conventionem facta concessio.

Differunt autem inter se hi contractus, primò; in eo quòd mutuum fiat tantum de rebus mobilibus; reliqui tres contractus de rebus etiam immobilibus fieri possint, ut fusè ex diversis legibus declarat Lessius l. 2. c. 10. & seq.

Differunt 2. in eo quòd per mutuum transferatur rei mutuo data dominium, sufficiatq; ut similis in specie restituatur; per alios verò tres contractus non transferatur rei dominium, sed eadem numero debeat restitui, ut docet idem Lessius, & ex iisdem legibus probat.

Differunt 3. in eo quòd mutuarius rem mutuo datam pro libito consumere possit; commodatarius, & locatarius ea tantummodo uti, vel fructus illius percipere; depositarius verò nec illa uti, nec ex ea fructus ullos suos facere licite possit, ut explicat & probat idem Lessius.

Differunt 4. in eo quòd, si res mutuo data & tradita pereat, soli mutuuario pereat, cum sit in dominio ejus; quoad alios verò contractus, in quibus dominium non transfertur si res aliena apud depositarium, vel commodatarium, vel locatarium casu fortuito, & sine ulla eorum culpa pereat, domino suo pereat; nec illis incumbat ulla facienda restitutionis obligatio, nisi aliter expressè convenum sit, vel aliqua alia ratio specialis ad id obliget, ut ex com-

communi legum uſa & Theologorum cenſenſu tradidit idem Leſſius. Quod ſi res illa ex aliqua culpa pereat, commodatarius quidem, ob cuius ſolius utilitatem res gratuito commodata eſt, illam tenebitur reſtituere, ſi vellet; ſi na eius culpa perierit, ut habetur cap. un. de commodato: locatarius vero, qui rem alterius conduxit pretio, non niſi ex levi; deſtitutarius autem, qui rem alienam gratuito cuſtodit, non niſi ex culpa lata: quia ſcilicet locatum cedit in commodum locatarii ſimul & domini; de poſitum vero ſolius domini utilitatem reſpiciat.

Differunt denique in eo quod ratione mutui præſtituti ut mutuum eſt, nihil à mutuuario ultra rem mutuatam aut illius valorem exigere licitum ſit; in contractu vero locationis id licite & iuſte fieri poſſit, ut ex ante dictis intelligitur, & plenius ex dicendis conſtabit.

§ X.

Quid hoc ſeptimo Decalogi præcepto prohibeatur.

HOC ſeptimo præcepto prohibetur, non ſolum quævis iniuſta rei alienæ acceptio & detentio, quæ ſunt nomine designatur, ſed etiam (ut explicat S. Aug. q. 71. in *Exo 1.*) quævis alia iniuſta rei alienæ contrectatio aut damni illatio; & conſequenter deliberata quævis voluntas alterius rem iniuſte uſurpandi, vel detinendi, aut damnum illi inferendi; ut enim docet S. Th. 1. 2. qu. 71. a. 7. peccata voluntatis & operis eiſdem ſunt ſpeciei, cum hac tamen differentia, quod Peccata operis contra hoc ſeptimum præceptum ad reſtitutionem obligent, non vero peccata ſolius voluntatis.

Eſt autem obſervandum ſolam illam rei alienæ iniuſtam domino uſurpationem ac detentionem, quæ iniuſta eſt, hoc præcepto prohiberi: quia (ut ex communi Theologorum doctrina obſervat Tolet. lib. 5. c. 14.) variis ex cauſis ablatio rei alienæ invito domino fieri poteſt abſque

instituti detrimento; V. g. cum sit ex legitima superioris auctoritate, qui ex causa iusta & rationabili, bona unius in alterum transfert; qua ratione Israëlitz non peccaverunt, cum Deo iubente spoliaverunt Ægyptios: item cum sit in utilitatem domini, ut cum à furioso ensis subripitur ne ullum percutiat; dummodo tamen valor & pretium eius in utilitatem Domini convertatur. qua ratione dicit idem auctor non committi furtum ab uxore, quæ pecunias clam aufert à marito suo, ne (quod sapissime sit ab illo fieri) ludis & comestationibus eas profundat; dummodo tamen in usum familiæ pecunias illas convertat: nec etiam peccare illum, qui vinum alterius effundit, ne inebrietur; nec qui chartas rumpit & lacerat, ne alij ludendo blasphemias proferant, aut alia ratione peccent.

Docet etiam idem Tol. ibid. non committi furtum ab eo, qui clam aliquid accipit, quod sibi alias debetur: quando scilicet non potest coram iudice debiti solutionem exigere, quia debitor est potens, aut debitum probare non potest, aut inde sibi aliquod malum timet: si enim iura iudica debiti solutionem obtinere posset, peccaret occulte rapiendo, quamvis ad restitutionem minimè teneretur; monet tamen cavendū esse, ne ex illa secreta ablatione, quamvis iusta, scandalum aliquod aut damnum alterius sequatur; puta ne alij insuspicionem furti veniant; neve is à quo accepit, rursus idem debitum solvat; ac denique ut nihil aliud accipiat, præterquam quod ipsi debetur, V. g. si pactum de certa mercede inter dominum & famulum intercessit, & famulus liberè in illud consensit, non potest famulus ultra illam quidquam sibi sumere, nisi forte adigatur ab ipso domino ad alia opera præstanda, de quibus inter eos non convenerat; tunc enim teneretur dominus solvere ultra pactum, & eo denegante famulus, quod sibi iuste deberetur, posset accipere.

Sunt autem duæ species iniustæ ablationis rei alienæ; scilicet furtum, cum aliquid secreto ab alio iniuste auferatur; & rapina cum palam & violenter auferatur: qua ratione (ut docet S. Th. 2. 2. q. 63. a. 4. & 9.) rapinæ peccatum

X

non

non solum specie differt à furto, sed & illo gravius est, quia præter iniustam rei alienæ ablationem violenter illatæ iniuria etiam in eo reperitur, quæ circumstantia ideo in confessione declaranda est.

Cum verò quævis rei alienæ ablatio & detentio iniusta, sit ex genere suo mortale peccatum, ut docet S. Th. super art. 6. nisi rei furto ablata parvitas excuset; difficultas est inter Theologos, quænam quantitas, seu quisnam valor rei ablata sufficiat ad peccatum mortale in materia furti constituendum? variæ sunt Doctorum super hac re sententiæ: Nau cap. 17. nu. 4. dimidium regalem (qui ætate illius quinque solidis aut circiter æstimabatur) existimant sufficere ad peccatum mortale in materia furti: Tol. lib. 5. cap. 16. unum regalem aut duos etiam respectu distingi: Sor. lib. 5. quest. 3. art. 5. ad 3. unum vel duos aureos. In re maxime difficili probabilissime loqui videntur illi qui hanc furti quantitatem viri prudentis & Pii arbitrio esse definiendam existimant, idque non solum ex valore, aut quantitate rei ablata, sed etiam spectatis circumstantiis tum personæ cui ablata est, tum damni, quod iniuria illarum est, tum etiam prævæ dispositionis illius qui rem alienam abstulit: ex quo fit ut Peccatum mortale committatur interdum rem modici valoris auferendo, si persona cui auferitur inops sit, ut si quis viduæ illi Evangelicæ Christi Domini ore laudatæ duo illa minuta, quæ in gazophylacum s: Marc. 12. misit, abstulisset, totum illius victum (ut idem Dominus loquitur) surripisset. item si quis rem modicam fureretur, unde damnum aliquod notabile sequeretur, ut si à sartore acum, à sutore subulam, à scriba calamum surripiat, qui eiusmodi instrumenta ad præstanda opera sua plurium dierum spatio reperire non possent: item si quis modicum quid furto acciperet, sed animo & voluntate plura surripiendi: haud dubie in his & similibus casibus modicus valor aut exigua quantitas ad peccatum mortale furti constituendum sufficere possent. Præterea vix est ullus conscientia utcumque timoratus, qui si dimidiam vel etiam tertiam partem aurei à quo cunq; fureretur, se peccatum mortale committere non

arbitretur. unde videtur magis expedire, ut prudens confessorius in hac furti materia, siue pro restitutione iniungenda, siue pro penitente suo ab hoc peccato infami deterrendo, rigidiorē potius quā laxiorē sententiā amplectatur, ut sapienter monet Lessi. cap. 12. dub. 8.

Quæres I. quid censendum sit de eo, qui plura modica furtim committit; Resp. cum distinctione: si enim per modica illa furtim intendat conquirere notabilem aliquam quantitatem, peccat mortifere per illam pravam intentionem & etiam per quodvis exterius furtum licet modicum quod ex illa intentione fit: si verò absque tali intentione, sed ex occasione solum res aliquas modicas diversis vicibus furetur; licet unaquaque vice in particulari non peccet nisi venialiter ob materiæ levitatem ubi tamen res illæ simul iunctæ constituunt quantitatem notabilem ad peccatum mortale sufficientem; tunc si hoc advertat, resque illas iniuste acceptas velit retinere, aut aliquam aliamquæ quantitatem illam peccati mortalis ampleat denuò surripere, peccabit mortaliter, ut ex communi Doctorum consensu docet Lessi. supra. dub. 8. si etiam recte observat moraliter loquendo maiorem quantitatem ad peccatum mortale requiri, quando quis eisdem diffitis temporum intervallis aliquid eidem subtrahit, quā si brevi tempore, aut simul accipiat: item maiorem adhuc quantitatem requiri, quando quis à diversis modicis res furatur, quā si ab uno eisdem res furetur; eo quod minus illi singuli lædantur, quā si aliquis plus totum illud damnum sustineret.

§. XI.

*Quot modis peccetur contra hoc septimum
Decalogi præceptum.*

¶ X paragr. præced. satis constat, quam varii sint & multiplices modi, quibus in hoc præceptum divinum peccatur.

Ac imprimis peccant contra illud, qui rem alienam

X 2

furam.

furantur, aut iniuste detinent, vel furari aut detinere iniuste volunt: qui debita non solvunt, aut solvere nimis diu differunt cum possint; praesertim si creditor dilationem illam molestè terat, aut ex illa incommodum aut damnum aliquod patiatur: qui cum violentia rem alienam rapiunt: qui metu iniuste incusso aut dolo aliquo aliterum adigunt, ut contractui oneroso, atque damno suo subscribat.

Qui rem aliquam suam vel sibi debitam apud alterum furtim surripiunt, quando illam commodè alia ratione repetere possunt: praesertim si inde sequatur scandalum aliquod aut damnum alterius, cui licet innocenti furtum illud fortasse imputabitur.

Qui promissionem alteri seriò factam, & ab eo acceptam in re notabili exequi nolunt: qui, cum sint alterius haeredes aut testamenti executores, illius debita aut legata solvere non curant.

Qui damnum aliquod alteri deliberatè inferunt, vel alterius damno cooperantur aliquo ex novem modis, quos memoria iuvandæ causâ Doctores duobus his verbis complexi sunt:

Iussio consilium, consensus, palpo, recursus.

Participans, mutus, non obstant, non manifestat.

1. *Iussione*, filios, servos aut, alias personas sibi subditas ad furtum faciendum, aut damnum alteri inferendum compellendo; aut furtum factum aut damnum illarum ratum habendo. 2. *Consilio*, alteri suadendo, vel promissionibus aut precibus illum permouendo. 3. *Consensu*, iniuste alicui actioni consentum præbendo. 4. *Palpatione* seu adulatione, ac ementitis laudibus alterum ad aliquod contra iustitiam faciendum inducendo. 5. *Recursu*, ostendendo vel præbendo refugium ijs, qui damnum iniustum alteri intulerunt; eorum instrumenta occultando aut iusta receptando, & sic peccatum illorum fovendo. 6. *Participatione* sive in præda & lucro inde obveniente. 7. *Silentio* seu omissione correctionis; aut inhibitionis ad furtum aut damnum alterius impediendum necessaria, si sit in potestate.

superior; vel recti & æqui consilij; si consultor vel debite vigilantia & custodia; si custos existit. 8. *Non obstando* damno, quod iniuste infertur; & id minimè faciendo, quo damnum impedire possit, præsertim si ad id ex officio teneatur. 9. *Non manifestando* malefactorem, cum ad id teneatur ex officio, siue ut damnum impediatur antequam fiat, siue ut resarciatur postquam factum est.

Peccant etiam contra hoc præceptum, qui rem aliquam emunt, quam sciunt, vel dubitant esse furtivam, ut sibi retineant; secus verò, ut eam verò domino restituant.

Qui res inventas, cum possint, vero domino non restitunt; vel diligentiam requisitam ad illum dignoscendum adhibere non curant.

Qui emendo, aut vendendo dolo vel fraude utuntur; qui rem aliquam notabiliter pluris vendunt aut minus emunt quàm valeat: qui rem defectuosam pro integrâ vendunt, nec illius defectum occultum emptori patefaciunt: qui in pondere, numero, aut mensurâ fraudem aliquam committunt: qui monopolium aliquod iniuste faciunt: quando scilicet plures mercatores simul conspiciant, ut merces omnes alicuius generis cõeant, easque postea ultra iustum pretium pro arbitrato suo vendant.

Qui servis aut mercenarijs stipendium debitum aut mercedem detinent, aut absque ulla ratione illius solutionem notabiliter differunt: quod quidem peccatum ad huc gravius est, si ex illa dilatione damnum, aut incommodum aliquod notabile illis obveniat.

Peccant etiam, qui ad lucrum in ludis, vel sponfionibus faciendum fraude, vel dolo utuntur: qui res alienas ludò & aleis exponunt; vel proprias, sed alenda familiæ necessarias: qui alium minis, convitijs, fraude aliqua, &c. ad ludum pertrahunt: qui aleis & similibus ludis iure civili prohibitis immodicam pecuniæ quantitatem exponunt.

Denique contra hoc septimum præceptum peccant illi, qui ex mutuo usuras exigunt; quæ, quoniam variis artibus & plurimum reguntur & palliantur, idcirco paulò fusius de illis agendum est.

*Quibus modis usura peccatum com-
mittatur.*

Supponimus usura nomen juxta communem & usu-
tam significationem sumi; vel pro lucro usurario, quod
ex mutuo provenit; vel pro actione, qua tale lucrum in-
ste acquiritur; seu pro contractu, in quo mutuum datur
cum pacto expresse, vel tacito aut saltem cum voluntate
accipiendi à mutuuario ultra sortem principalem aliquod
pretio æstimabile, tanquam debitum ratione ipsius mu-
tui: unde S. Aug. in Psal. 36. dixit *facere*, esse mutuum pec-
niam tuam dare ei, à quo aliquid plus quam dedisti, expellere
cipere. Ex quo intelligitur usuram tripliciter committi posse
scilicet vel sola voluntate & intentione, vel pacto explici-
to, vel implicito: unde confurgit usura mentalis, usura fac-
tualis, & usura palliata.

Est autem certum, quascunque usuras, & quovis modo
fiant esse illicitas ac prohibitas. Id constat in primis ex
scriptura Ps. 14. ubi postquam Propheta Regius dixit: *Do-
mine quis habitabit in tabernaculo tuo?* Respondet. *Qui pec-
niam suam non dedit ad usuram* Ezech. 18. ubi Propheta
clarans, quis vere justus dici possit: inter alias conditiones
hanc apponit: *si ad usuram non commoverit, & amplius non
acceperit.* & S. Luc. 6. ubi Christus expressis verbis edixit:
Mutuum date, nihil inde sperantes. Quæ Christi Domini ve-
ba continent non modo consilium, ut scilicet mutuum
detur ex mera charitate, & nihil inde ne quidem gratum
tum speretur; sed etiam præceptum prohibitivum, ut
quid ratione mutui exigatur tanquam ex justitia debitum,
quo sensu verba illa intellexit Urbanus 3. cap. Consultat, es-
tra de usuris, ubi postquam quæstionem hanc sibi factam
proposuit: *An ille in judicio animarum quasi usurarius
debeat indicari, qui non aliàs mutuo traditurus cum propo-
sito mutuum pecuniam credit, ut licet omni conventionis cessante*

ri, plus tamen sorte recipiat, &c. Item an negotiator pœna consti-
mili debeat condemnari, qui merces suas longè maiori pretio di-
strahit, si ad solutionem faciendam prolixioris temporis dilatio
prærogatur, quàm si ei in continententi pretium persolvatur. Re-
spondet: verum quia, quid in his casibus tenendum sit, ex Evan-
gelio Luca manifestè cognoscitur, in quo dicitur: date mutuum
nihil inde sperantes: huiusmodi homines pro intentione lucri
quàm habent (cum omnis usura & superabundantia prohibea-
tur in lege) iudicandi sunt malè agere. Id constat præterea ex
cap. Quia in omnibus, ibidem, in quo prohibitum est ne u-
suarii manifesti ad communionem altaris admittantur; &
neve Christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant
sepulturam; & Clem. Vn. de usuris in Concilio Viennensi
decernitur velut hæreticum esse puniendum illum, qui
pertinaciter affirmare præsumpserit, exercere usuras non
esse peccatum.

Id etiam hac ratione probat S. Doctor 22. q. 78. a. 1. quia
illicitum est ac iniustum, ut pro eadem re duplex pretium
exigatur; vel ut vendatur id, quod non est vendentis; atqui
is qui usuras exigit, duplex ejusdem rei pretium exigit; aut
vendit id, quod non est suum: vel enim usuras accipit pro
pecunia quam mutuo dedit, vel pro usu illius pecuniæ: si
primum duplex pretium ejusdem rei accipit, nempe sum-
mam sorti principali æqualem, & præterea usuræ fœnus:
si secundum, vendit rem non suam: cum enim per mu-
tuum transferatur dominium rei mutuatae in mutuata-
rium, consequenter usus est illius non verò mutuantis.

Ex dictis concludes, peccatum usuræ committi quoties-
cumq; hæc duo simul concurrunt, verum scilicet mutuum
& pactum vel propositum seu intentio recipiendi aliquid
pretii æstimabile ultra sortem principalem tanquam rati-
one mutui debitum. Ex qua regula dignosci possunt varii,
& multiplices casus in quibus aliquando usura peccatum
incurritur, aliquando verò minimè incurritur.

Atq; in primis sequitur ex illa regula usuræ peccatū in
censibus minimè reperiri; cum in illis non sit verum mu-
tuum, sed potius species quædam venditionis, & emptionis,

ut fuse explicat Less. lib. 2. cap. 22. ubi etiam docet, & pluribus probat, non tantum census reales, sed etiam personales (qui hodie ubique sunt in usu) esse licitos, nec (si modò nullus subsit fucus) usuram ullo pacto redolere: in illis siquidem venditur & emitur non usus pecuniæ, sed jus exigendi quotannis certam pecuniæ quantitatem, cuius pretium iustum, vel ex principis lege, vel ex naturali æquitate dijudicandum est.

Sequitur 2. in Cambijs, si bona fide & seclusa omni simulatione sunt, nullam inesse usuram: in reali enim & legitimo cambio non reperitur mutuum verum, sed permutatio pecuniæ pro pecunia sive fiat localiter seu ut vulgò dicitur per literas, quando v.g. datur pecunia Parisiis ut tantumdem Romæ reddatur; sive fiat simplex mutatio numismatum diversæ rationis, & speciei ut aureorum cum argenteis, patriorum cum externis: in iis enim permutationibus sive ratione translationis & assecurationis pecuniæ, ut in cambiis localibus; sive ratione officii campitoris regia aut publica auctoritate constituti, ut in cambiis simplicibus; sive ob alias quasdam rationabiles causas, quæ in cambiis occurrunt (de quibus fuse Less. c. 23. dub. 2. agit) lucrum aliquod moderatum licet accipi potest; quod cum non accipitur ratione mutui, ad usuram minime pertinere dignoscitur. Si verò in illis propter solam dilationem solutionis aliquid exigeretur, cambiū illud esset usurarium: tunc autem censetur in cambio lucrum ob solam dilationem accipi, quando pecunia solvitur cum augmento in eodem loco, in quo accepta fuit, ob fidam illius in alium translationem.

Sequitur 3. neque etiam in ipso mutuo committi usuram, si non ratione mutui, sed aliqua alia iusta de causa lucrum aliquod ultra sortem accipiat: duæ autem ejusmodi causæ à Doctoribus præcipue assignantur. Prima est ratioe damni emergentis, ut docet S. Th. supra a. 1. ad 2. si enim mutuans damnum aliquod, aut incommodum pretio æstimabile in rebus suis patiat ratione mutui, potest licet damni illius compensationem aliquam à mutuatorio acci-

rio accipere. Secunda est ratio lucris cessantis: quamvis enim quidam Doctores id negent, Ioannes Major tamen, Medina, Caietan, Lessi & plures alii, quos citat & sequitur Laym. li. 3. de iust. tract. 4. c. 10. id licitum esse docent, dummodo (ut monet Nav. c. 17. n. 211. & commentario de usuris n. 43.) omnis dolus, & fraus aut usura palliatio absit. Observat autem rectè Lessi, sup. ut hæc pactio licita sit, requiri, ut mutatio sit verè causa lucris cessantis, v.g. si quis mutet alteri pecuniam quam habebat proxime destinatam negotiationi aut emptioni rei frugifera: item ut compensatio lucris illius cessantis non ad æqualitatem, sed æquo & bono secundum viri prudentis & pii iudicium fiat, deducta æstimatione laborum & expensarum & etiam periculi, quod lucris illius faciendi causa subeundum fuisset.

Addunt aliqui tertiam causam, ob quam in mutuo ultra sortem aliquid accipi possit, scilicet ratione periculi, cui pecunia mutuata interdum exponitur; ut si quis mutuum det homini decoctori aut dubiæ fidei, vel à quo nonnisi difficulter & cum multis fortasse expensis pecunia mutuò data recipi poterit; docentque periculum illud ac expensarum illarum & difficultatum metum esse quid pretio æstimabile. Ita Sylv. med. Cord. & alii quos citat & sequitur Lessi, sup. dub. 13. quorum sententia licet probabilis videatur; contraria tamen, quæ lucrum huiusmodi illicitum esse asserit, quamq; Nav. amplectitur c. 21. n. 81. asseritque esse communem Theologorum, & Canonistarum, probabilior videtur & in praxi tutior, ea præsertim ratione quod, quamvis prior illa sententia pluribus rationibus quas affert Lessius, niti videatur; in praxi tamen (quod maxime attendere debent Confessarii) sit periculosa, & usuris facilem aditum præbeat: quis enim in quacunque mutui dandi occasione non deprehendat varias timendi causas, ne pecunia mutuata periclitetur, neve in illius recuperatione difficultates aliquæ subeundæ sint aut expensæ faciendæ; sicq; possit semper obtendere quasdam rationes lucris ultra sortem principalem accipiendi.

Ex eadem regula infertur contraria ratione plurimos

Y 5 con-

contractus esse usurarios, qui prima specie tales esse manifestè videtur: quales sunt omnes illi in quibus ratione mutui exigitur à mutuuario ultra sortem principalem, nec quidē pecunia, sed aliquid aliud pretio æstimabile quocunque tandem illud sit; v. g. si quis mutuū det pecuniam alteri, ut domum ejus viliori pretio conducatur; ut ab illi munus aliquod vel obsequium à lingua vel à manu accipiat; ut satisfactionem aliquam ex iustitia ratione injunctam debitam ipsi remittat, &c. ista enim & similia sunt pretia æstimabilia, proindeq; ratione mutui accipi aut intendi sine labe usuræ non possunt: quare diligenter & attentè perpendendum est quoties in mutuo conditio aliqua onerosa mutuuario imponitur; an sit pretio æstimabilis, an ratione mutui apponatur; quia in ejusmodi appositione usura deprehenditur.

§. XIII.

Solvuntur quedam dubia circa usuram materiam frequentius occurrentia.

PRIMUM est, an liceat dare mutuum ea conditione, ut si mutuarius termino constituto non reddat mutuum; in poenam dilationis aliquid ultra sortem principalem solvat. Resp. juxta sententiam Sylv. Medinæ, Navar. & aliorum apud Less. supra dub. 15. id licitum esse; dummodo tamen nulla fraus aut intentio usuraria subsit: alias mutuans lucrum illud principaliter intendat, & terminum aliquem brevem mutuuario præscribat, eo solum fine, ut causam aliquam lucri ex mutuo captandi prætexere possit; usuram haud dubiè committit: quod etiam de illo dicendum videtur, qui principaliter intendens ex mutuo lucrum, nullam quidem poenam conventionalem apponit, sed cum mutuuario convenit, ut termino aliquo brevissimo, quem illi ad solvendum præscribit, elapso, eum coram iudice pro mutui solutione citet; ut sic à die primæ citationis ad solvendum interesse (ut vocant) sententiâ iudicis pro pecunia mutuata obligetur; in hoc enim casu &

aliis similibus committitur usura mentalis ; eum ipsius mutuantis intentio primò & principaliter in lucrum ex mutuo sola mutui ratione percipiendum feratur.

Secundum est , utrum liceat creditori pignus aliquod frugiferum accipere in assecurationem debitorum ; & ex illo, donec debita solvantur, fructus percipere ; e.g. fundum aliquem frugiferum, puta hortum, pratum, &c. ex quo fructus aliquos annuatim colligat, donec mutuataz ei debitum restituat. Resp. posse quidem ejusmodi pignus percipere, sed teneri fructus collectos in sortem principalem sibi debitam computare, ut docet Nav. & alii apud Less. dub. 16. Ratio est quia ejusmodi fructus nullo alio quàm mutui titulo sibi retinere potest : atqui, ut jam dictum est, sola mutui ratione lucrum nullum, nullique proinde fructus licitè accipi possunt.

Excipitur communiter unus casus qui habetur capite salubriter de usuris, ubi Innocentius III. decernit, *generum ad fructus possessionum, quæ sibi à socero sunt pro numerata dote pignori obligata, in sortem computandos non esse obligandum* : quod æquissimè à Pontifice constitutum est, non ratione mutui, quo fover erga generum obligatur, sed ratione damni emergentis propter onera matrimonii sustinenda, quibus generi titulo promissæ dotis, & tamen nondum solutz obstringitur.

Addit etiam Nav. c. 17. nu. 217. si feudatarius debeat aliquid domino directo, eiq; in pignus tradat feudum ; item si Emphyteuta simili ratione oppigneret domino directam Emphyteuticam : quòd in utroque illo casu dominus directus feudi, vel rei Emphyteuticæ potest illius fructus sibi retinere, nec illos in sortem principalem computare teneri ; idque non ratione mutui ; sed ne res apud dominum directum existens fructificet alteri ; quod rationi consentaneum minimè videtur.

Tertium est, utrum licitum sit inire societatem cum altero ea conditione, ut salvo capitali lucrum aliquod certum quotannis accipiat. Ut huic difficultati, quæ hactenus difficillima etiam doctissimis Theologis visa est, lucem

lucem aliquam afferamus, supponimus hunc societatis modum tribus communiter contractibus perfici.

Primus contractus est, quo quis praesentes habens pecunias societatem init cum viro industrio; puta cum mercatore, easque illi credit ad lucrum ex illis in negotiando industria laboreque suo comparandum ea conditione, ut sicut cum illo lucri obvenientis particeps esse intendit, sic etiam damni partem sustineat, si quod in illa negotiatione ferendum sit. Secundus contractus est, quo cum mercatore illo paciscitur, aliquam lucri sibi obventuri partem illi cedendo; ut assecuret sibi summam illam principalem sibi collatam; ita ut quocumque eventu salva illi & integra remaneat. Tertius denique est, quo, ad suspiciones tollendas & evitandas molestias reddendarum rationum, cum eodem rursus convenit, ut certum aliquod lucrum anni illi assecuret, minus tamen illo, quod ei verisimiliter ex eiusmodi negotiatione obvenire posset.

Cum igitur hi tres contractus seorsim licite fieri possint; quaeritur an etiam coniunctim cum uno eodemque licite possint iniri.

Multi graves & magni nominis Theologi id licite fieri posse asserunt, quorum antesignanus fuit olim Ioannes Maior almae facultatis Parisiensis Doctor celeberrimus in 4. sentent. distinctione 15. quaestio. 49. cui postea subscripserunt Gabr. Sylv. August. Nav. Covar. Tolet. & plures alii quos citat, & sequitur Less. c. 25. dub. 3. & nuperrime Lud. Baillius Propenitentarius Parisiensis in triplici examini tituli de examine poenitent. quaest. 70. & Raymund. Bonaldus in Cursu Theologiae moralis auctoritate Illustrissimi Archiepiscopi Tholozani, recenter edito. tom. 1. tract. 1. lect. 26.

E contra Caiet. Set. & plures alii non minus eruditi Theologi, tres illos contractus coniunctim factos omnino repudiant, & plane usurarios esse contendunt.

Quamvis in quaestione adeo ancipiti atque perplexa nobis praestaret silere potius quam eloqui; ne tamen lectorem dubium, & incertum relinquamus, tria hic breviter dicimus.

Primum est posse salva fide in utramque partem super hac quaestione disputari quod satis constat ex eo, quod tot & tam magni nominis Theologi, tam veteres quam recentiores, quaestiones circa praefatos contractus propositae partem alii negativam, alii affirmativam amplectantur & propugnant, quod procul dubio minimè facerent, si id salva fide facere non liceret; neque enim Bulla Sixti V. quae incipit *Detestabilis avaritia*, tres illos contractus condemnat, prout supra explicati sunt, ut fuscè ostendit Lessi supra. unde etiam ut idem author observat post Bullam illam publicatam Toleus & alii Doctores Romae tres illos contractus licitos esse publicè docuerunt, & scriptis ediderunt: quod haud dubiè non fecissent, si id prohibitum fuisset: quare, cum nihil adhuc super hac quaestione definitum expresse ab Ecclesia fuerit, nullus temerario aut precipiti zelo condemnandus est: unde meritò Ioannes Gerson. li. de vita spirit. an. lect. 4. Theologos omnes admonet, *Ne faciles sint asserere actiones aliquas aut omissiones esse peccata mortalia, praesertim sub verbo universali, & dum praedicandum erit ad populum.* Additque se à litterato quodam & esperto viro didicisse, *Perniciosam esse in omni arte vel doctrina assertionem audacem & extremam, maximè ubi observatio communis obviatur obviatur; & nunquam quemlibet obviseri debere, quam incerta sit scientia nostra; ita ut saepe idem homo brevi momento temporis, nunc in hanc, nunc in oppositam feratur sententiam.* Et subiungit, *fieri quandoque ut per tales assertiones publicas nimis duras & strictas, praesertim in non certissimis, nequaquam eruantur homines à luto peccatorum, sed in illud profundius quò desperatius immergantur.*

Secundum est praefatum contractum societatis ex tribus aliis supra explicatis constare, quamvis speculative loquendo videatur inniti rationibus aliquibus probabilibus, in praxi tamen doctis quibusdam, & piis viris meritò videri suspectum. Primò propter periculum pravae & usurariae intentionis, quae illi ut plurimum subesse potest: quotus enim quisque est hodie inter homines, qui in eiusmodi negotiatione hoc primum & solum sincere coram Deo

Deo intendat, scilicet societatem inire cum mercatore, & cum illo de lucro ac damno periclitari; posteaq; perspecto ejusdem mercatoris animo, illi potius quàm sibi gratum aliquid præstare cupiens, de capitalis sui ac lucri certi allocatione, abstrahendo semper ab omni usurario affectu, cum illo paciscatur? quis non videat quàm lubrica sint ista, & quàm dubius, & incertus in ejusmodi angustiis justitiæ limes, à quo si vel minimum desectas, in horrendum usurarum, fraudum, & cujusvis injustitiæ barathrum delabaris. Deinde quis non perspiciat ejusmodi societatis contractum omnibus aliis contractibus usurariis aditum, non modò patefacere, sed etiam præmunire; quamvis non jam mercatori aut industrio viro, sed pauperi & egestati laboranti pecunia mutuo detur; nullus est, qui si ex illo mutuo lucrum, id est usuram accipere velit, obtemperare non possit causam lucri cessantis, ac dicere, se ad contractum dictæ societatis cum alio mercatore ineundum semper paratum esse.

Tertium deniq; est, quòd quamvis ob rationes allatas longè tutius sit, ab his & similibus lucris, & negotiationibus, quæ usuram utrunq; redolent, abstinere; si tamen aliquis bona fide, & virorum aliquorum piorum & doctorum consilio fultus præfatos contractus aut alios similes ineat, non ideo præcipiti judicio damnandus, aut à tribunali poenitentiarum arcendus est; sed aliquando consultissimè numerit, si aliud ei suaderi non possit, illum in bona fide relinquere; ac cum modo dispositiones aliæ necessariæ non desint, illi beneficium absolutionis impertiri, præsertim in ijs casibus, in quibus sine scandalo, aut salutis periculo illi denegari non potest.

§. XIV.

De restitutione ob violationem huius septimi præcepti faciendâ.

RESTITUTIONIS nomine intelligitur actus justitiæ commutativæ, quo res alterius, quæ justè retineri non potest,

potest, eidem restituitur, vel damnum iniuste illatum compensatur. Hanc autem ad salutem esse necessariam constat ex sancto Doctore q. 62 a. 2. & communi Theologorum omnium consensu, quibus suffragatur sanctus Aug. Epist. 54. ad Macedonium, ubi sic loquitur: *Si res aliena, propter quam peccatum est, reddi possit, & non reddatur; penitentia non agitur, sed simulatur; si autem veraciter agitur; non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si (ut dictum est) restitui possit.*

Est autem restitutio ita necessaria, ut non modò non possit absolvi, qui alienum iniuste retinet, nec illud vult restituere; sed etiam (ut rectè docet, & probat Less. cap. 12. dub. 3.) continuè actu peccet toto eo tempore, quo non quidem addendo novum peccatum, sed idem iniustitiæ peccatum continuando, quod ea ratione singulis momentis crescit; tum ratione diuturnioris durationis, tum etiam ratione maioris nocimenti, quod per illam iniustam rei alienæ detentionem diutius continuatam eius domino infert; unde confessarius non modò non debet absolvere illum, qui restituere non vult, cum tenetur & potest; sed etiam illum, qui restituere neglexit, quando commodè potuit; nisi prius actu restituat, aut ita seriò id promittat, ut Confessarius verbis illius fidem meritò adhibere possit; aliàs cum in statu peccati remaneat, incapax est absolutionis.

Ex variis autem & multis quæ circa restitutionis materiam disputari à Theologis solent, nos præcipua, & scitu maximè necessaria seligemus, maiorisque facilitatis gratia propositis aliquot quaestiunculis explicabimus.

QVÆSTIVNCVLA I.

Quisnam restituere teneatur.

AD restitutionem faciendam obligatur primò is, qui iniuste rem alienam accepit, vel qui iniuste alteri damnum intulit, idq; non modò cum per se, sed etiam cum per alios sive directè sive indirectè id præstitit: quod S. Thomas

Thom. q. 62. a. 6. & 7. docet posse fieri novem modis *supl.* parag. xj. citatis.

Circa quos rectè observat Valentia disp. 5. q. 6. de restitu. pu. 3. duo requiri ad restitutionis obligationem inducendam, Primo, ut effectū ipso res aliena fuerit iniuste ablata, aut damnum iniuste illatum. Secundo, ut quis causam iniuste illius ablationis aut damnificationis verè dederit, sive directe iussione, consilio, consensu, adulatione, recurſu, participatione alium ad id ita inducendo, ut re ipsa propter huiusmodi iussione, consiliū, &c. res aliena fuerit iniuste ablata, aut damnum illatum; sive indirectè, nō denuncando, seu manifestando, aut non obstando, ac impediendo, quando scilicet ad id ex officio, & iustitia tenebatur, ut docet S. Th. *supl.* art. 7. ad 3.

Quod si plures simul concurrant ad unam & eandem iniustam actionem, ut ad spoliandam vel incendendam domum, tunc quilibet illorum tenetur in solidum ad totius damni compensationem, quia (ut ex Caiet & aliis adnotat Val. *Supl.*) quilibet tunc est causa totius damni, quovis non solus: qui enim unà cum alio aliquid efficit, verè illud efficere censetur. Quod si unus illorum damnum illatum resarciret, non ampliùs obligarentur alii ad restitutionem erga illum, qui damnum passus est; sed unusquisque teneretur refundere pro rata sua parte ei, qui totum damnum compensavit, ut docet S. Th. *Supl.* ad 2.

Obligatur 2. ad restitutionem is, qui rem iniuste acceptam apud se habet, sive bona fide, sive mala illam habeat: e.g. si quis equum furto ablatum emat à fure, sciens eiusmodi equum esse furtivum, dicitur mala fide possidere, si autem nesciat esse furtivum, nec eius venditorem esse furem, tunc bona fide possidere dicitur; & utrovis modo possideat, tenetur semper illam vero domino restituere, cum hac tamen differentia: quod malæ fidei possessor, quomodocunque pereat res illa quam mala fide possidet, tenetur non solum eam vero domino restituere, sed etiam omnem damnum, quod ex mora restitutionis sequitur, compensare: at vero possessor bonæ fidei tenetur tantum ad resti-

restitutionem rei, si adhuc illam habeat, quando alterius esse deprehendit; non vero si stante bona fide res illa perit, aut in eius potestate esse desiit; & ad ea solummodo restituenda, in quibus factus est deterior, id est ad ea quæ habet ultra id, quod habiturus fuisset, si rem illam non habuisset.

Quod si, postquam deprehendit rem, quam bona fide possideret, esse alienam, illam vero domino restituere negligat; tunc si res pereat, tenetur ad restitutionem, sicut de mala fidei possessore dictum est: eo quod amplius eam bona fide non possideat. Ita Tol. Lib. 5. c. 17.

Præterea qui bona fide rem alienam possidet, potest illam præscribere aut usucapere, id est, si toto tempore ad prescriptionem à iure præfinito, bona fide illam possideat, amplius illam restituere non tenebitur: at vero mala fidei possessor nullo tempore præscribere potest, ut docet idem Tol. & ex antedictis constat.

Obligatur denique ad restitutionem is, qui rem alienam apud se iusto quidem titulo habet, sed quam iuste contra domini voluntatem divitiis retinere non potest: & hac ratione quicumque habet apud se rem commodatam, locatam, vel depositam, elapso tempore præfixo illam invito domino retinere non potest, sed illi tenetur restituere, ut ex communi Theologorum sententia docet Tol. Sup. similiter qui mutuum accepit, termino constituto illudolvere tenetur; alias invito domino rem illius detinere, si restituere possit, est illicitum: unde qui sine ulla ratione diuturnas trahunt moras in soluendis debitis, aut in reddendis rebus alienis quas apud se habent, haud dubie contra iustitiam peccant; præsertim, si illi, ad quos pertinent, dilationem solutionis aut restitutionis inviti ferant, aut ex illa damnum patiantur.

QVÆSTIVNCVLA II.

Cui sit restituendum.

SANCTVS Doctor Sup. 2. 5. dicit restitutionem illi ipsi faciendam esse, à quo res accepta est, vel cui damnum illa-

illatum est; quod si ille mortuus sit, eius hæredibus: quod si rei illius dominus, aut eius hæredes ignoti sint, nec ap-
 su temporis possit deprehendi, tunc Christo dominum
quem, (ut ait Apostolus *Hebr. x. Deus constituit hæredem nostrum*
verisim) in membris suis, id est pauperibus secundum
 mentem S. Doctoris debet fieri restitutio: & si is, qui ad
 lam tenetur, pauper sit, poterit de consilio pastoris, vel
 confessarii partem rei restituendæ, vel etiam totam illam
 sibi applicare, vel ex eodem consilio erogare Ecclesiis, &
 aliis que piis locis, ut ex communi Theologorum doctrina
 docet Nav. Cap. 17. n. 93.

Dubitant autem Theologi, utrum, qui rem emit à fure,
 teneatur eam vero domino restituere etiam cum disper-
 dit pretii quo illam emit? & utrum licitum sit illi, ad re-
 cuperandum pretium datum, illam furi restituere. Na-
 sup. respondet cum distinctione, asseritque illum, qui bo-
 na fide rem eiusmodi emit à fure, posse illi reddere, ut pre-
 tium suum recuperet; illum vero, qui mala fide, id non
 posse, sed ad restituendum vero domino teneri. Verum A-
 lex. Alenf & Sylv. quos citat & sequitur Tol. Sup. probabi-
 lius existimant, utrique id licitum esse, si fiat, non ex ali-
 mo verum dominum re sua fraudandi, sed pretium à se
 datum recuperandi.

QVÆSTIVNCVLA III.

*Quid, quando, & quo ordine sit re-
 stituendum.*

DOCET S. Thomas q. 63. a. 2. id, quod iniuste ablatum
 est, necessario esse restituendum; id est rem eandem,
 quæ alterius est, & invito illo iuste retineri non potest, ipsi
 esse reddendam: nec satisfacere is, qui solum illius valo-
 rem daret, ut observat Tolet. Sup. cap. 22. nisi in tribus casu-
 bus. Primus est cum res deperdita est, vel non est amplius
 in potestate illius qui restituere tenetur: tunc enim sufficit

rei valorem reddere. Secundus est, cum res accepta deterior facta est: tunc enim vel illius valor reddendus est, aut illius defectus vel diminutio supplenda, prout dominus elegerit; possessor tamen bonæ fidei, sicut de amissione rei quam bona fide possidet, sic etiam de illius imminutione aut in deterius commutatione respondere non tenetur. Tertius casus est, si ex eiusdem rei restitutione fama restituentis periclitaretur, aut aliquod notabile damnum ipsi timeretur: tunc enim sufficit illius valorem reddere.

Qui autem iniuste damnum aliquod intulit, tenetur illud compensare secundum æstimationem viri prudentis: unde qui animal aliquod in tenera ætate occidit, vel novellas arborum plantationes eradicavit, tenetur restituere, non quantum res illæ in perfecta ætate valitura forent, sed quantum illarum damnum à viris prudentibus hic & nunc æstimabitur.

Quod spectat ad tempus, docet idem S. Tho. restitutionem rei alienæ, quæ iniuste ablata est aut mala fide possidetur, statim, si possibile sit, esse faciendam: & rectè observat Toletus universim loquendo, cuiuscunque rei alienæ, quocunque titulo apud alterum sit, restitutionem ubi primum commodè fieri potest, esse faciendam; quando illius dominus est rationabiliter invito, nec ullam vult ferre dilationem; aliàs, si invito domino retineatur, contra hoc præceptum peccabitur.

Excipe tamen si restitutio, non nisi cum summa difficultate aut notabili restituentis detrimento fieri possit: tunc enim (ut docet Tol. Sup.) si is, cui faciendæ est, nullum detrimentum patitur per aliquod tempus poterit differri: itè si is, cui restitutio faciendæ est, expressè vel tacitè in illius dilatione consentiat, vel eam non multum ægrè ferat; secus vero si repetat debitum, urgeatq; debitorem, vel, quamvis urgere illum præ aliquo illius metu non audeat, sciat tamen debitor illum invito animo ferre hanc dilationem; tunc haud dubiè peccabit, si debitum non restituat cum possit; in quo aliqui interdum graviter contra iustitiam peccant, qui notabile aliquam summam operariis, artificibus, aut mercatoribus debent.

debentes per diuturnum aliquod tempus solvere debita non curant, quamvis commodè possint; multas quæ aliter inutiles ac superfluas expensas, & aliquando etiam elemosynas, ac largitiones pias ac inordinatas neglectis creditoribus faciunt.

Quod spectat denique ad restitutionis ordinem, si debitor habeat in bonis tantum, quantum satis est ad hoc creditoribus omnibus satisfaciat, nullus certus ordo in restitutione necessarius est; dummodo prout tenetur omnibus satisfaciat, quod si bona ejus ad id minimè sufficiant, communis Theologorum sententia est, debita certa prius solvenda esse quam incerta; & ex debitis certis prius reddenda esse illa, quæ extant, quorum dominium manet penes creditorem, ut deposita, commodata, locata, &c. ex debitis autem certis, quæ non extant, prius solvenda illa esse, quæ privilegiata vocantur, ut dos uxoris, &c. exinde illa quæ sunt antiquiora; nam (ut habet regula juris) *qui prior est tempore, potior est iure*; quæ tamen regula exceptionem aliquam recipere potest, ut si creditorum aliquis gravem necessitatem patiatur; tunc enim charitatis ordo videtur postulare, ut illi prius quam aliis solutio debiti fiat: quæ omnia fusius explicata & probata apud Gregor. Valentia Disp. 5. q. 6. de rest. pu. 10. videri possunt.

QVÆSTIVNCVLA IV.

Quanam causa à restitutione excuset.

PRIMA est, creditoris remissio ac debiti condonatio; quæ tamen ut valide excuset, debet esse omnino libera, neque fraude vel metu extorta. Ita Less. Lib. 2. c. 26. dub. 2. Secunda est, cessio bonorum; quæ tamen (ut rectè monet Nav. Cap. 17. du. 86.) non excusat in foro conscientie nisi ratione necessitatis; imò non magis excusat, quam ipsa necessitas sine cessione excusaret: unde si is, qui bonis cessit, ad pinguiorem postea fortunam redeat, tenebitur integre debitoribus satisfacere.

Tertia

Tertia est, inopia seu necessitas, cum scilicet quis aut nullo modo habet unde restituat, aut si aliquid habet quod restituat, eo tamen indiget ad sublevandam suam necessitatem vel extremam (de qua omnes conveniunt) vel etiam gravem; ita ut, si restituat, status sui decentiam nulla ratione conservare possit. dummodo tamen status ille sit honeste & iuste acquisitus, & creditor æque gravi necessitate non urgeatur. Ita S. Ant. Nav. Sot. & plures alii apud Valent. Sup. pu. 7. Quod si utriusque necessitas esset extrema, posset debitor sibi potius quam creditori consuleri, ut iidem Doctores sentiunt; in extrema enim necessitate qualiscunque res desinit esse alicuius propria, sed sit communis.

Quarta denique causa excusans à restitutione est damnum grave, quod debitor in rebus propriis incurreret, ut in vita, libertate, fama, vel in distractione possessionum suarum vili pretio faciendæ; dummodo tamen creditor simile damnum non patiatur. Ita præfati authores, qui rectè observant in proposito subiecto non esse reputandum magnum damnum, quod quis multum debens carebit magna pecuniæ summa, si debitum reddat; aut magno lucro, quod ex ea pecunia posset acquirere; neque etiam cuiuscunque famæ jacturam excusare à restitutione, sed tantummodo illius, quæ viri prudentis ac pii iudicio consideratis omnibus circumstantiis pluris æstimanda censeretur, quàm commodum quod ipsa restitutio afferret creditori.

SECTIO VIII.

Explicatur octavum Decalogi præceptum.

**Non loqueris contra proximum tuum
falsum testimonium.**

Hoc præcepto prohibetur, non solam injustitia, quæ per falsum testimoniū aut alia quavis ratione in iudicia

iudicialibus actibus contra proximum committitur; sed etiam ea, quæ extra iudiciales actus per detractionem, contumeliam, iudicium temerarium eidem proximo irrogantur, ut explicant illud Nav. c. 18. n. 1. Bonac. in præf. disp. 10. de hoc decalogi præcepto, & plures alii Theologi: quæ quidem iniustitia, quoniam ut plurimum cum mendacio solet coniungi, idcirco primum de illo agemus; tum de iniustitia, quæ in actibus iudicialibus tam ex parte iudicis, quam accusatoris, testis, & rei committi potest; ac deinde de aliis iniuriis, quæ extra iudicium proximo per detractiones, contumelias, & iudicia temeraria inferuntur.

§. I.

De Mendacio.

MENDACIUM (ut docet S. Aug. lib. 1. cont. mendac. c. 42) est Enunciatio falsa cum voluntate ad fallendum prolata; & c. 22. Enchir. dicit, quod ille mentitur, qui contra id, quod animo sentit, loquitur voluntate fallendi. Unde secundum eius mentem duo ad rationem mendacii requiruntur, scilicet voluntas fallendi seu falsum enunciandi, & locutio seu enunciatio vel significatio aliqua exterior, mentis iudicio contraria.

Fuit autem sententia quorundam antiquorum (ut videre est apud Cassianum Coll. 17. c. 8) mendacium aliquando non modo licitum, sed etiam necessarium esse; illos, intendendum esse tanquam Elleboro, quod sumitur irminente aliquo exitiali morbo. Veram hæc sententia tanquam erronea & falsa scripturæ contraria refutata est à S. Aug. lib. 1. cont. mendacium c. 5. & seq. & ab Innocentio III. cap. Superior, de usuris, ubi dicit Scripturam sacram prohibere, ne quis etiam pro alterius vita servanda mentiatur.

Ex quo sequitur omne mendacium esse intrinsecè malum, ac proinde peccatum, quando formalis ratio mendacii in eo reperitur. Duplex est enim falsitas (ut rectè observat S. Doct. 22. q. 110. a. 5.) alia materialis solummodo, quæ dicit esse præter intentionem loquentis; quando scilicet aliquis

falsum

falsum dicit putans esse verum, qui (ut ait S. Aug. Cap. 18. Enchir.) iudicandum non est mentiri; quoniam, quantum in ipso est, non fallit ike, sed fallitur. Alia vero formalis; quando quis ex intentione fallendi aliquid tanquam verum asseverat, quod existimat esse falsum; sive id revera falsum sit, sive contra eius opinionem verum existat; quia (ut dicit S. Doctor) quidquid sit de re illa quam asseverat, etiamsi de facto vera sit, actus tamen, in quantum est voluntarius & moralis, habet per se falsitatem, & per accidens veritatem. Decet autem idem S. Th. mendacium esse aliquando mortale peccatum; aliquando vero veniale: mortale quidem, quando charitati adversatur; quod dupliciter contingere potest; uno modo secundum se, quando ex falsa significatione grave aliquod præiudicium in divinum honorem derivatur, vel grave aliquod nocummentum proximo inferatur; alio modo secundum finem intentum; quando scilicet in aliquem gravum finem dirigitur, v. g. si quis mentiatur, ut proximi famam graviter lædat, vel ut notabile aliquod damnum eius fortunis inferat. & utroque isto modo dicitur mendacium perniciotum.

Veniale autem, quando ex ratione sui aut finis intenti neque Dei neque proximi charitati contrariatur; quod S. Doctor sup. contingere ait dupliciter; scilicet in mendacio iocoso, in quo levis aliqua delectatio intenditur; & in mendacio officioso, in quo utilitas aliqua proximi spectatur: quod etiam docuit S. Aug. supra. Psal. his verbis: *Non sunt genera mendaciorum, in quibus non est magna culpa, tamen non sunt sine culpa, cum aut iocamur, aut proximo fallendo mentimur.*

Monet tamen recte S. Doctor sup. mendacium eiusmodi iocofum vel officiosum, licet ex se non sit nisi veniale, esse per accidens fieri mortale ratione scandali quod inferre potest: ut si quis vir Deo facer coram aliis mendacium iocofum tale proferat, ex quo aliqui desumant gravis alicuius scandali occasionem.

*De iis quæ ad processum iudicalem spectant,
ac primo de iudice.*

QVATVOR sunt præcipuæ conditiones ad hoc requiritæ, ut quis officio iudicis ritè fungatur; de quibus agit S. Doctor quæst. 67. art. 1. & seq.

Prima est, ut habeat legitimam iudicandi potestatem quæ quadruplex est, ut observat Tol. 1. 4. c. 56. una ordinaria, quæ ipsi competit ratione officij; altera delegata quæ est ex commissione ordinarij; tertia arbitraria, quæ est eius, qui ex consensu partium in iudicem eligitur; quarta denique accessoria, quam quis habet in eum, qui licet sibi subditus non sit, defectum tamen commisit intra limites suæ iurisdictionis.

Qui autem abique potestate legitima se in officium iudicis ingerit, mortalis peccati reatum incurrit; & obligatur ad restitutionem dampni, & quod ex illius illegitima potestatis usu sequatur, ut docet Tol. ibid.

Secunda conditio est, ut iudicet secundum veritatem quæ (ut declarat S. Doctor) innotescit illi, tam ingenuè per leges divinas ac humanas, quas idcirco optime callere debet, ne si earum labore ignorantia, (quæ in illo nullatenus excusari potest) aliquid decernat ipsis legitimis contrarium, ac proinde iniquum: quam in particularibus instrumenta, testes, aliaque similia documenta, quæ (monet S. Doctor sup.) sequi magis in iudicando debet, quam id quod ipse tanquam privata persona novit; ex quo tamen iuvare potest ad probationes inductas accuratè discutendas, ut possit earum defectum investigare.

Est autem controversum inter Theologos, an iudex reus neatur secundum allegata & probata ferre sententiam: ut condènare debeat illū, quem ex privata scientia certò scit esse innocentem; Varia sunt super hac re illorum sententiæ: alij siquidem existimant nunquam licere iudici

ne in causis quidem civilibus, contra veritatem sibi etiam privatim notam iudicare: alii ad solas criminales causas id restringunt: alii verò è contrà in omnibus tam civilibus quam criminalibus iudicem probationes publicas sequi debere asserunt: quorum sententia cæteris probabilior eo præsertim nomine censi debet, quod illi S. Doctor sup. a. 2. aperte subscribit, & post illum plurimi alii magni nominis Theologi quos citat & sequitur Valentia disp. 5. q. 11. de iud. pu. 2. quibus accedit authoritas S. Ambr. qui super illa Psal. 118. verba: *Miserationes tuæ multa nimis*, sic loquitur: *Bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit, sed iuxta leges & iura pronunciat; statuti iuris obtemperat; non indulget propria voluntati; nihil paratum & meditatum domo refert; sed sicut audit, ita iudicat.*

Quid igitur, (dicit aliquis) faciet iudex in eo casu, in quo certo scit innocentem aliquem falso accusari, & falsis testimoniis, ac probationibus de crimine aliquo convinci; Resp. in tali casu iudicem teneri ad faciendum quicquid potest citra populi scandalum, ut sententia contra innocentem non feratur, v. g. impediendo accusationem, protrahendo iudicium, aperiendo carceres, testes ipsos per varia intervalla pluries interrogando, ab iisque separatim circumstantias loci, temporis, personarum distinctius inquirendo, ut ex illa inquisitione testimonium illorum falsitatis convincere possit. Quod si hæc & similia ad innocentis iustificationem nihil proficiant, sicut non potest ipsum innocentem absolvere, quamdiu is secundum Publicas probationes nocens apparet; sic etiam illam quantumvis probationibus illis convictum mortem iudicare, aut condemnare nunquam debet, si eius innocentiam privatim perspectam habeat; quare vel causam remittere debet ad iudicem superiorem, si ipse sit in ferio; ac deposita iudicis persona officium testis assumere apud illum, si hac ratione putet innocentem posse liberari vel quavis alia ratione ab hoc iudicio abstinere: imò etiam potius officium iudicis dimittere, quam innocentis condemnationi subscribere: cum vitam innocenti adi-

Z

mers

mere, sit intrinsicè malum, quod proinde nunquam facere licitum est. Ita Panorm. & Hostiensis, & plures alii, quocitat & sequitur Less. c. 29. dub. 10.

Tertia conditio est, ut in iudicando formam à jure & legibus præscriptam servet; ac in civilibus quidem causis procedere non solet nisi postulatus: quin & tunc operam dare debet, ut si fieri possit, partes ad concordiam revocentur: qua ratione l. *quidam* ff. de rebus creditis dicitur quod *Ad officium iudicis pertinet lites diminuerè.*

In criminalibus autem causis duobus modis procedere potest, vel ad petitionem partis seu instantiam accusatoris, ut paragr. seq. dicitur; vel deficiente accusatore, per viam inquisitionis. Quamvis autem (ut ex comuni Theologorum sententia docet Less. sup. dub. 13.) ad inquisitionem generalem faciendam nulla requiratur præcedens personæ vel delicti infamia, cum in jure præcipiatur Ecclesiasticis, prælatis & superioribus, ut suo tempore faciant visitationes & inquisitiones generales, ut habetur ex cap. *Perniciosas*, 1. de officio iudicis; ad inquirendum tamen contra aliquem particularem requiritur, ut illius infamia aliqua præcesserit, ut habet ex cap. *Inquisitioni* & cap. *qualiter*, 2. de accusatione; hæc enim infamia (ut ait S. Doctor sup. ad 2. accusatoris vicem supplet.

Observat tamen Laym. lib. 3. de just. tra. 6. c. 2. præter infamiam, alia interdum suppetere posse indicia, ex quibus iudices præsertim sæculares, boni publici causa moveantur ad inquirendum, & procedendum contra criminosos, ne, si crimina remaneant impunita, majorem aliis militia patranda audaciam tribuant: quod quidem licitum esse docet Less. sup. dub. 15. si circumspiciatur & secundum leges aut consuetudines receptas in furtis, homicidiis, aliisque criminibus reipublicæ perniciosus id fiat.

Hæc autem indicia ex una parte tantò majora requiruntur ad inquirendum de persona aliqua, quanto infriori dignitate præfulget, ut constat ex can. 1. qu. 5. & ex cap. *qualiter* & *quando*, 2. de accusationibus; ex altera vero parte tantò leviora plerumque, sufficiunt, quanto pernicio-

cliusus crimē est, de quo iudex debet inquirere; quale est proditio, hæresis, latrocinium publicum, &c. quæ fufius explicata videri possunt apud eundem Laym. suprà.

Quarta deniq; conditio est, ut in exequenda sententia à se iuste lata, firmus sit & constans; nec ullo favore, timore, aut respectu humano se flecti sinat: unde Eccl. 7. dicitur: *Noli quaerere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitatem, ne forte extimescas faciem potentis.*

Quæret aliquis, num iudex pœnam à jure decretam licite relaxare possit. Resp. 1. nunquam id licitum esse si sit contra publicam utilitatem, ut docet S. Th. sup. 2. 4. unde Deut. 13. dicitur de illo, qui seducit alios, & ad idololatriam inducit: *Non parcat ei oculus tuus, ut miserearis & occultes eum, sed statim interficies.* Resp. 2. ex eodem S. Doctore hanc esse differentiam inter iudices superiores & supremum iudicem seu principem, cui plenarie potestas publica commissa est; quod inferior semper teneatur sententiam ferre secundum jura, illamq; exequi, non modò cum is qui damnatus passus est id postulat, sed etiam quamvis à tali postulatione desistat, sibiq; satisfactum esse dicat: licet viam appellationis denegare non debeat, nisi in casibus à jure expressis. Supremus autem iudex seu princeps, si is qui passus est injuriam velit eam remittere, poterit reum eximere à pœna, si hoc publicæ utilitati conducere, aut saltem minimè nocere perspexerit: quod si læsus nolit injuriam remittere, poterit nihilominus princeps satisfactione debita erga ipsum læsum injunctam pœnam à jure decretam relaxare, vel in aliam leviolem commutare: quod tamen non nisi rarissimè facere debet, & ob causas tales, quæ illum apud summum omnium iudicem Deum, ab omni culpa immunem reddere possint.

§. III.

De Accusatore.

DVO præsertim quæri possunt: primum est, quis accusare teneatur: secundum, quomodo in accusatione se gerere debeat.

Z z

Quod

Quod spectat ad primum, observandum est ex comuni Doctorum consensu duplicem esse viam in iure expressam (ut habetur ex cap. *super his* extra de accusationibus) quæ crimen aliquod ad publicam potestatem deferri potest, denuntiationis scilicet, & accusationis, quæ in eo differunt, quod accusatori incumbat onus probandi criminis; non item denunciatori, sed solum aperiendi indicia, quibus iudex ex officio moveri possit ad ulteriorem inquisitionem. Rursus denunciatio dupliciter fieri potest; vel charitative, cum quis admonitione privata præmissa nec secuta proximi emendatione peccatum eius defert ad superiorem tanquam ad patrem, ut efficacius remedium adhibeat, iuxta illud Christi Domini *S. Matth. 81. quod si non audieris eos, dic Ecclesie*; vel iudicialiter, cum quis ad vindictam & punitionem criminum ob bonum publicum denunciat illa superiori tanquam iudici.

Hac observatione præmissa, docet S. Thomas eum, qui crimen aliquod reipublicæ maxime perniciosum, qualis est hæresis, proditiōis, falsæ monetæ, &c. certo cognoscit, ac probare potest, teneri ad criminofum accusandum, aut saltem iudicialiter denunciandum.

Quod si tale crimen iam emendatum sit, isque qui illud perpetravit de eo poenituit, & ad meliorem frugem se recepit; tunc nullam amplius remanere accusandi aut denunciandi obligationem docet Tolet. lib. 5. c. 57. nisi forte quis de illo iuridice interrogetur: tunc enim verum respondere tenebitur.

In aliis autem criminibus, quæ non vergunt in detrimentum reipublicæ, nulla est obligatio instituendæ accusationis, aut iudicialis denuntiationis, sed tantum fraternæ correctionis, ut ex S. Doctore probat Valentia disp. 5. q. 12. de accus. pu. 1.

Excipit tamen Tolet. suprà, crimen illud, ex quo grave nocumentum personæ alicui immineret; ut si quis sciret alteri parari insidias in quibus eius vita periclitatur: tunc enim, si via correctionis fraternæ id impedire non potest, denunciare debet iudici, aut admonere illum in quem

struunt
quis sit
charitat
Clericos
latio inf
sed tant
tione.
mortem
Quod
tio fieri
peccetur
hem ex
calumni
quiri pra
non vere
Quam
secretari
aut den
tum sit
tione fi
tione n
nec pro
mittend
contra b
sine ulla
Lefl. c. 3
& alii co
Obs
cultum
justitiam
iudicial
test que
aliud, q
duos ca
men oc
mus eff
nem, il

struuntur insidiæ, ut sibi caveat; non tamen illi aperire. quis sit ille, à quo sibi cavere debet; ne aperiendo, contra charitatem peccet. Rectè etiam idem Toletus monet, Clericos in causis criminalibus, ob quas mors aut mutilatio infligi potest, non posse auctoritatis partes suscipere; sed tantum denunciare juridicè, præmissa tamen protestatione, quòd illius, cuius crimen ab ipsis defertur, neque mortem neque mutilationem intendat.

Quod spectat ad modum, quo accusatio vel denunciatio fieri debet, ut neq; contra iustitiã neq; contra charitatẽ peccetur, docet S. Th. art. 3. accusationem seu denunciationem ex omni parte debere esse iustam, ita ut nullus in ea calumniã, pravaricationi, aut tergiversationi locus sit: requiri præterea ut ex intentione iusta & recta procedat, non vero odio, ira, aut alio simili pravo affectu.

Quamvis autem nullus ex iustitia teneatur præmittere secretam & fraternam correctionem ante accusationem; aut denunciationem; tenetur tamen ex charitate, si delictum sit occultum, sitq; spes aliqua reum ejusmodi correctione fraterna esse emendandum, & ad debitam satisfactionem inducendum; si tamen nulla sit ejusmodi spes, nec profectura censeatur admonitio; tunc ad illam præmittendam nulla est obligatio: imò quando crimen est contra bonum publicum, urgetq; illius periculum; tunc sine ulla mora publicæ potestati denunciandum est. Ita Less. c. 30. dub. 2. Tol. lib. 5. c. 57. Bonac. disp. 10. qu. 3. pu. 1. & alii communiter.

Observat tamen Less. c. 29. dub. 13. quando crimen occultum est, nec ullo modo probari potest, tunc fore contra iustitiam illud per viam accusationis, aut denunciationis judicialis aperire: cum enim probari non possit, non potest quoq; puniri; proindeq; ex ejus manifestatione nihil aliud, quam alterius infamia sequi potest. Excipit tamen duos casus in quibus licitum est patefacere superiori crimen occultum alterius, quamvis probari non possit. Primus est, quando id conducere existimatur ad emendationem, illius, qui crimen ejusmodi comisit; tunc superiori,

Z 3

non

non quidem ut iudici, sed ut patri manifestare potest, premissa tamen admonitione fraterna ut supra dictum est: Alter est, quando ex occulto illo crimine grave aliquod malum spirituale vel temporale imminet, quod non nisi superioris potentia, vel autoritate averti potest.

§. IV.

De Testibus.

CERTVM est testem interrogatum à iudice secundum ordinem juris supra explicatum paragr. 2. obligatum ferendum testimonium, & ad declarandum criminum quod ab altero commissum esse cognoscit. Ita S. Doctor 70. a. 1. & cum illo communiter omnes

Excipiuntur tamen aliqui casus. Primus est, si quis crimen ex sola confessione Sacramentali cognoscatur: tunc enim nullatenus illud unquam declarare debet, ut expressè docet S. Th. resp. ad 1. & satis constat ex illis, quæ in tractatu præcedenti cap. 5. dicta sunt.

Secundus est, quando in causis criminalibus, in quibus mortis, vel mutilationis sententia infligenda censetur, testimonium ferendum est: ad illud enim Clerici non tenentur; imò nec testimonium in ejusmodi causis ferere debent, ut docet S. Th. sup. ad 3.

Tertius est, si crimen suum quis alteri sub secreto declaravit consilii vel auxilii petendi causa ad salutem propriam spirituales aut corporales, ut fieri solet medicis, advocato, obstetrici, &c. tunc enim nullus arcanum fideicommissum declarare tenetur, nisi forte criminis solius testificatio necessaria sit ad aliquod grave damnum publicum, vel privatum avertendum: tunc enim promissio secreti, etiam juramento confirmata, non obligat, cum nullum juramentum promissorium cedens in damnum iniustum alterius obliget; proindeque is, qui crimen ejusmodi novit, tenetur illud interroganti iudici patefacere. Ita S. Doctor in resp. ad 2. & post illum Less. sup. c. 3. d. ab. 4. Quia

Quartus est, si quando iudex procedit per viam inquisitionis generalis ad cognoscenda & punienda crimina, tunc enim si quis ab illo interrogetur, v. g. utrum in tali loco sint aliqui adulteri, incestuosi, &c. non tenetur, imò non debet adulterium, aut incestum alicuius patefacere, si omnino sit occultum, ut patet ex cap. *qualiter & quando*, 2. de accusationibus, & docet Sylv. & plures alii apud Lessium sup.

Quæres quid igitur faciet testis in casibus suprà relatis, si à iudice iuramento interposito (ut semper fit) compellatur ad interrogata respondere: si enim verum dicat, peccabit contra charitatem, imò contra religionem, & sigillam confessionis, si manifestet peccatum aliquod in confessione declaratum; si autem neget id quod verum esse cognovit, mendacii imò periurii reatum incurret.

Facilis est aliquorum responsio, testem in casibus illis à testimonio ferendo abstinere debere; & si à iudice urgeatur, declarare se iusta aliqua ratione impediri, quominus id facere possit: sed quid si à iudice his non obstantibus cogatur ad veritatem patefaciendam, quid in illis angustiis faciet? perplexa est haud dubie & difficilis hæc quaestio, cuius solutio, qualiscunque afferatur, facilius carpi & argui poterit, quàm prout ad conscientiarum levamen expedit, explicari; ne tamen lectorem ambiguum & hærentem relinquamus, tria breviter hic proponimus ex communi, & recepta probatorum authorum doctrina.

Primum est quòd, quotiescumque quis sive testis, sive reus secundum ordinem iuris à iudice, vel superiore, sive Ecclesiastico, sive laico interrogatur de aliqua re, quam si sine ullo peccato declarare potest; tunc candidè ac sincerè & seclusa omni ambiguitate vel restrictione mentali secundum mentem interrogantis respondere tenetur: quamvis enim multi Doctores existiment reum non esse obligatum confiteri crimen morte vel mutilatione dignum, quod alias scit plenè probari non posse, ut Angel. Sylv. Armilla verbo (*Delicti confessio*) Rosella verbo (*Accusatus*) Pannormit. cap. 2. de Confessione, Pezant. in 22. quæst. 70. disp.

disp. un. in fine, & alii quorum sententiam probabiliter existimat Bonac. ad octauum Decalogi præceptum disp. 10. quæst. 3. pu. 2. num. 7. longè tamen probabilior est aliorum sententia, qui existimant etiam in casu supræ. lato reum, quando à proprio iudice interrogatur secundum iuris ordinem; id est de crimine aliquo de quo præcessit infamia, aut de quo suppetunt indicia, aut semiplena probatio; teneri ad fatendum crimen, & verum manifestandum, etiamsi ex eius confessione mors sequatur. Ita docet S. Th. 2. 2. quæst. 69. art. 1. & post illum plures alij, ac præsertim Tole. lib. 5. cap. 58. Torres in 2. 2. disput. 50. dub. 2. Filliuc. tract. 40. num. 263. Becan. lib. 5. man. cap. 21. num. 4. Less. lib. 2. cap. 31. num. 12. & Laym tract. 6. de iudicijs cap. 5.

Secundum est, posse interdum talem causam suppetere ex qua licitum fiat, imò etiam necessarium non aperte profiteri veritatem; sed illam vel aliquibus verbis multiplici sensu vertibilibus, seu æquivocatione aliqua, vel restrictione aliqua mentali tegere, exemplum profert S. Th. in 4. dist. 21. quæst. 3. art. 1. quæst. 1. ad 2. & 3. de confessionario, qui de peccato sibi in confessione declarato à iudice interrogaretur; asseritque posse illum etiam iuramento affirmare se nescire eius peccatum, cum hac restrictione [mentaliter] quòd nesciat ut interrogantis subditus. Ita cum S. Doctore sentiunt Altissiod. lib. 3. lumen tract. 18. quæst. 2. sub. finem, Dur. in 4. dist. 21. quæst. 4. num. 10. Palud. ibid. quæst. 3. art. 3. Maior ibid. quæst. 3. ad 9. Adr. in 4. tract. de confessione quæst. de confessione quæst. de confessore, Ioannes Medina cod. de poenit. tract. 2. qu. 25. qui omnes unanimiter idem asserunt id quod ex S. Doctore supræ relatum est, & præterea Dom. Sotus lib. 5. de iust. quæst. 6. art. 2. concl. 7. docet testem, qui contra iuris ordinem interrogaretur de crimine, quod secretò cognovit, posse absque mendacio respondere, & etiam iuramento affirmare se illud nescire, cum hac restrictione mentali, quòd nesciat, ut alteri contra iustitiam ordinem interroganti revelet: quod etiam asserit, & fuisse probat Dom. Bannes in 2. 2. quæst. 69. art. 2. dub. 1.

Terti-

Tertium est, causa legitima & rationabili deficiente ne-
mini unquam fas esse (ut docent suprà citati authores &
alii Theologi communiter) verbis ambiguis aut æquivo-
cis vel mentali restrictione interloquendum uti: aliàs
usus, in quem instituta sunt verba, preverteretur; & om-
nis colloquiorum & sermonum certitudo; adeoque om-
ne humanum commercium, & fructus civilis ac Christia-
næ societatis tolleretur; semperque inesset ratio suspi-
candi dolum aliquem in verbis latere, & ambiguitatem,
& mentalem restrictionem subesse.

§. V.

De Reo.

TRIA præsertim circa obligationes rei quæri possunt.
Primum est, utrum teneatur fateri veritatem, quando
à iudice interrogatur. Responsio facilis est ex dictis para-
gr. præc. si enim à iudice legitimo interrogetur secun-
dum formam iuris, tenetur verum respondere: è contra
si iudex legitimam non habeat potestatem, aut formam
iuris non seruet; id est si infamia non præcesserit de cirimi-
ne de quo fit interrogatio, aut saltem illius cirminis se-
miplena probatio, vel indicia sufficientia non suppetant;
tunc respondere ad interrogata non tenetur: quod si à iu-
dice cogatur (quod, tamen sine peccato facere non po-
test) nec ab illo per appellationis viam declinare possit;
tunc poterit respondendo crimen occultare ac tegere eo
modo, quo præc. paragr. explicatum est. Observat etiam
Tol. l. §. c. 58. simili ratione reum non teneri ad complices
suos revelandos, nisi illorum infamia aliqua præcesserit;
id est nisi ex fama constet illum socios habuisse; vel quan-
do crimen tale est, ut sine socijs non committatur: quod
etiam docet Less.

Secundum est an licitum sit reo ad superiorem iudicem
appellare. Responderet S. Doctor id ei licitum esse, si cau-
sam suam iustam esse confidat, vel se ab inferiori iudice

Z S.

grava-

gravatum esse arbitretur; illicitum verò, si appellatio fiat solum ad moram afferendam, ne vel iusta sententia feratur, vel si lata est, executioni mandetur, ut habetur cap. omnino 2. quæst. 6.

Tertium est, utrum reus condemnatus possit se per vim defendere, ne sententia in eum lata executioni mandetur. Responder S. Doctor id licitum non esse, si iuste condemnatus sit etiam ad mortem: licitum verò esse, si sit iniuste condemnatus; dummodo tamen nullum inde scandalum, neque gravis aliqua perturbatio in communitate timeatur. Addit S. Doctor illum, qui ad mortem iuste damnatus est, posse licite fugere, si occasio se offerat; dummodo nullam iudici, vel eius ministris vim in eorum personam inferat.

§. VI.

De Advocato & Procuratore.

SANCTVS Thomas 2. 2. q. 71. quatuor præsertim conditiones requirit in Advocato, quæ etiam servata debita proportionem de procuratore intelligi debent.

Prima est, peritia, qua (ut dicit S. Doctor art. 2.) possit convenienter assumpta causa iustitiam ostendere: unde (ut dicitur Tol. 1. §. c. 60.) si ex ignorantia in causa est, cur cliens causa alioquin iusta decidat, peccat, & damnum illatum reus tenetur: quod etiam similiter dicendum censet de eius negligentia.

Secunda conditio est, iustitia in exhibendo patrocinio: qui enim scienter iniustam causam defendit, absque debito graviter peccat (ut asserit S. Doctor art. 3.) teneturque ad restitutionem damni, quod pars adversa incurrit; nisi per clientem suum refarciatur. Quod si causa dubia sit, nec satis ex utraque parte iustitia dignoscatur, potest quidem eius patrocinium suscipere; dummodo paratus sit quam primum ab illo patrocinio abstinere, si in progressu litis eius iniustitiam deprehendat.

Tertia

Tertia conditio est, ab omni avaritiæ labe immunitas: quamvis enim (ut dixit S. Aug. ep. 54. ad Maced.) *Advocatus iustum patrociniū, & iuris peritus verum consilium licitū vendere possit*; patrociniū tamen vel consilii illius pretium moderate accipere debet, *Considerata* (ut loquitur S. Doct. art. 4.) *conditione personarum, negotiorum, laboris, & consuetudinis patriæ.*

Quarta denique conditio est charitas, qua tenetur advocatus pauperum causas suscipere illisque patrocinari, quando aliter ipsis subveniri non potest, eadem ratione, qua tenentur omnes necessitatem patienti, misericordiæ opus impendere, ut fusius explicat S. Doct. art. 1.

§. VII.

De iniuriis honoris, & fame per detracti-
nem, & contumeliam.

HONORIS nomine intelligitur testificatio quædam exterior excellentiæ alterius; per famam verò significatur multorum existimatio de vita, moribus & actibus eiusdem, ut docet S. Th. qu. 72. & 73. unde per detractiōem fama præsertim læditur; honor verò per contumeliam. detractiō siquidem est alienæ famæ occulta & iniusta denigratio; contumelia verò addit novam iniuriā, qua non tantum fama sed etiam honor violatur; non enim occulte & in absentia, ut sit per detractiōem, sed coram, & in præsentia honor per contumeliam cum quodam contemptu impetitur. Ex quo fit, ut, quamvis detractiō sit in genere suo peccatum mortale & quidem gravissimum, (ut docet S. Th. q. 73. a. 2.) contumelia tamen sit peccatum adhuc illo gravius, quia magis lædit, & acerbiores infert iniurias.

Diximus detractiōem esse iniustā famæ alienæ denigratiōem; quia nō erit detractiō, si iuste fama aliena denigretur; v.g. si quis ex motivo iustitiæ vel charitatis alicuius crimē, & vel bono publico perniciosum est, vel alteri iniuriosum

& nō

& nocivum, superiori aut alicui alteri aperiat, qui remedium afferre potest: quod si fama auferatur ex intentione nocendi, tunc illius ablatio ad detractionem pertinet.

Hæc autem intentio nocendi (ut observat Tol. sup. c. 64.) dupliciter in detrahente reperiri potest; uno modo directe, cum quis per detractionem reipsa nocere intendit; altero modo indirecte, cum licet expresse id non intendat, ea tamen dicit, ex quibus nocumentum famę alterius sequitur; ut qui ex ioco vel loquacitate alteri notabiliter detrahit.

Docet præterea S. Th. a. 1. ad 3. detractionem octo potissimum modis committi posse, nimirum quatuor modis directe & quatuor indirecte: Directe quidem 1. imponendo alteri falsum crimen; 2. crimen illius verum verbis adaugendo; 3. manifestando crimen verum, sed occultum; 4. malitiose ac perperam alterius factum bonum interpretando: qui quartus modus (ut notat Less. li. 2. c. 11. dub. 2.) miatenus per illam pravam interpretationem fama proximi læditur in animo audientis, pertinet ad detractionem, se atenus verò concipitur in animo illius, qui sic malitiose interpretatur, pertinet ad iudicium temerarium, de quo seq. paragr. agetur.

Indirecte autem committitur detractio 1. negando recte facta aut egregias dotes alterius; 2. verbis extenuando; 3. reticendo bona alterius eo tempore & loco, quo silentium istud eius famę nocere potest; 4. remissè ac frigide laudando.

Quovis autem modo committatur detractio, sive directe sive indirecte, sive ex intentione formali & expressa nocendi, sive alio quovis illicito motivo, censetur semper esse peccatum mortale, quoties quis deliberatè famam alterius lædit in re gravi; veniale autem, si tantum in re levi, ut docet S. Th. art. 2. Gravitas autem & levitas illa aestimanda est, tum ex quantitate læsionis, quæ per detractionem fama alterius inferitur; tum ex conditione personæ, cuius fama læditur; fieri si quidem potest (quod rectè observat Tol. c. 64.) ut manifestatio peccati alicuius respectu per-

personæ unius censeatur infamia levis, imò interdum nulla, quæ respectu alterius gravem infamiam induceret, aut notabile scandalum secum invehere: e.g. qui de milite diceret; quòd ad duellum provocatus inimicum occideret; de adolescente dissolutò, quòd amore aliquo illicito implicitus sit; levem, imò propè nullam maculam illorum famæ inurere censeretur, cum tales ut plurimum de similibus rebus gloriantur: qui vero idem de Episcopo, aut persona aliqua Ecclesiastica, vel religiosa diceret, haud dubiè gravissimam eius famæ & maximè scandalosam injuriam irrogaret.

Hinc etiam colligitur, ut docet Less. c. 11. dub. 3. ut plurimum non nisi venialiter peccare illos, qui aliorum defectus naturales occultos sive corporis sive animi patefaciunt; ut quòd aliquis sit gibbosus, quòd ignarus, exilis ingenii, &c. nisi fortè inde (ut idem monet) grave aliquod illius damnum, aut notabilis contemptus in animis audientium, vel scandalum alterius oriretur.

§. VIII.

*Solvuntur dubia quedam circa peccatum
detractionis.*

PRIMUM est an peccet mortaliter is, qui alterius peccata audita refert coram aliis, nihil tamen asseverando. Respondetur quòd, quamvis per se loquendo id non sit peccatum mortale, quando nulla inde infamia oritur, nec apud prudentes viros isto loquendi modo, qui nullam meretur fidem, alterius fama multum lædatur: si tamen (ut rectè observat Less. dub. 5.) crimen esset valde grave, quòd in audientium animis suspicionem aliquam pravam ingeneraret, in illo casu peccaret mortiferè, qui huiusmodi crimen referret, præsertim de persona aliqua honesta, respectu cuius suspicio illa grave malum esse censeretur: quòd etiam similiter dicendum, si quis peccata alterius audita referat coram iis, quos probabile est ex sua levitate credituros.

Secun-

Secundum est, an peccet mortaliter is, qui peccatum proximi occultum uni aut alteri tantum manifestaret. Resp. quod quamvis Nau. c. 18. n. 33. existimet in tali casu non esse nisi peccatum veniale, si non subsit periculum evulgationis aut alterius incommodi; probabilior tamen & in praxi tutior esse eorum sententiam, qui asserant talem manifestationem esse ut plurimum peccatum mortale: cum fieri possit (ut recte monet Less. dub. 11.) aliquem malle peccata sua multis externis & plebeis esse nota, quam praelato, vel alicui gravi viro, cum quo assidue versatur, vel à quo dependet.

Si tamen aliquis iniuriam sibi ab altero illatam amico aperiret, non quidem animo detrahendi aut nocendi, sed ut consilium vel consolationem aliquam acciperet; in illo casu idem Less. censet, non esse peccatum saltem mortiferum.

Tertium est, an liceat hominem diffamatum in uno loco, etiam diffamare; seu crimen illius manifestare in altero vel apud alios qui illud ignorant. Resp. ex Tol. supra cap. 67. id facere ex intentione nocendi, esse peccatum mortale, si gravis sit defamatio; seclusa verò eiusmodi prava intentione non esse peccatum, si quis alterum criminis notorietate aut publica iudicis sententia infamatum, in aliqua urbe manifestet aliis id in eadem urbe ignorantibus; nisi ob temporis diuturnitatem crimen illius iam oblivioni datum esset, aut vitæ emendatione bonam famam recuperasset: in aliis verò locis id ipsum notum facere, quò fama communis illud brevi perlatura, idem Toletus neque iustitiæ neque charitati repugnare existimat: quòd si verisimiliter crederetur famam illius criminis illuc nunquam, aut non nisi post longum tempus perventuram esse, existimat Lessius fore peccatū mortiferū crimen illud in tali loco divulgare, præsertim si is, qui illud crimen admisit, bonam famam illic consecutus fuisset; vel si ex illa diffamatione aliquod damnum, aut incommodum illi aut eius propinquis obveniret; secus verò si ille parum curaret se alibi infamari, quod sæpè fieri solet, præsertim si procul absit; aut si quis ob grave crimen fuisset

fuiſſet publicè punitus: tunc enim ſæpe expedit iſta ad aliorum exemplum divulgari.

Quartum eſt; an licitum ſit aliquando quibuſdam de-
cautiſ crimen alicuius occultum alteri detegere. Reſp. li-
citur eſſe, quoties id neceſſarium eſt ad impediendum
notabile aliquod damnum alterius ſive corporale, ſive
ſpirituale, quod aliâ via impedi non poteſt. Ita Sot. lib.
ſ. de iuſt. quaſt. 7. art. 1. Nau. cap. 18. nu. 31. Leſſius ſup.
dub. 9. c. g. ſciſ aliquem furtis addiſtum, & ſæpe in illis
deprehenſum, monere poteſ eos quibuſcum habitat, ut
ſibi caveant, &c. ſimiliter noviſti aliquem ſe gerentem
pro medico, in illa tamen ſcientia valdè imperitum; po-
teſ monere eos, quibus ab eiſ imperitia periculum im-
mineret; imo interdum non ſolum poteſ, ſed etiam ex
charitate teneriſ alterius crimen occultum manifeſtare,
ſi ex illo grave aliquod nocumentum publicum, aut eti-
am particulare immineat, quod cenſeatur præponderare
damno, quod iſ qui illud commiſit in fama vel honore
patiatur. indubio autem utrum præponderet, inclinan-
dum eſt potiùſ in favorem innocentis; e. g. ſi quiſ aliqua
hæreſi occulta laboreſ, ſitque periculum ne alioſ inficiat,

Quintum, an ſit peccatum mortale infamare ſeipſum,
Reſp. quòd, quamvis, per ſe loquendo hæc infamatio ſui
non ſit peccatum mortale; cum / ut rectè probat Leſſ.
dub. 6.) neque ſit contra iuſtitiam, (homo ſiquidem eſt
dominuſ ſuæ famæ) nec illam ſicut alia bona diſſipando
ulli faciat iniuriam; neque etiam contra charitatem, quæ
non obligat ad bona exteriora comparanda vel conſer-
vanda, niſi quatenus neceſſaria ſunt ad bona ſpiritualia
vel noſtra vel proximorum: ſi tamen ex infamatione illa
ſui ipſiuſ, ſequeretur aliquod ſcandalum, aut aliorum no-
cumentum, ut in perſoniſ, quorum bona fama ad alio-
rum ſalutem neceſſaria eſt, v. g. Episcopis. Paſtoribuſ, &c.
tunc infamatio illa eſſet peccatum mortale, ut docet i-
dem author ſupra.

Sextum deniq; eſt, utrum audiens detractorem, peccet.
Reſp. ex mente S. Doctoriſ q. 73. a. 4. peccare, quoties con-
ſentit detractiõni, iuxta illud Ro. 1. *Digni ſunt morte, & non ſolum*

Solum qui peccata faciunt, sed etiam qui consentiunt faciunt.

Potest autem quis dupliciter detractioni consentire (ut observat Tol. sup. 67.) directe scilicet vel indirecte. Directe consentit, qui vel alterum inducit ad detrahendum, vel illius detractione delectatur: & is non minus peccat, quam detractor; de eoq; intelligi debet illud dictum S. Bernardi: *Detrahere, aut detrahentem audire, utrum horum detestabilius sit, non facile dixerim.* Indirecte autem consentit detractor, qui, licet nec ad illam inducat, nec ea delectetur; illam tamen non prohibet, nec detrahenti resistit, cum possit & debeat: & si quidem detractio sit notabilis, & in materia gravi, possitq; facile illam impedire, mortaliter peccat; cum charitas obliget, ut grave damnum proximi, si commode possimus, impediamus: venialiter vero, si detractio sit levis, aut si præ nimia verecundia, vel animi pusillanimitate resistere detrahenti non audeat; nisi forte infamia esset valde atrox, vel gravia incommoda putaretur illatura: tunc enim deberet sibi vim facere, & excussa verecundia modestè contradicere. Nullo autem modo peccat, qui detrahentem non arguit, eo quod probabiliter existimat monitionem suam nihil profuturam; imò potius obfuturam, si detractor occasionem ex ea sumat magis ac magis oblationem suam asseverandi. Item non peccat, qui rationabili aliqua verecundia præpeditur, ut si famulus domino, vel filius patri detrahenti non resistat, quando se nihil profuturum existimat.

Observat tamen rectè Tol. Cap. 67. longè strictius obligari Superiores respectu inferiorum ad prohibendas detractiones, sicut & alia quæcunq; peccata; proindeq; verecundiam, ac pusillanimitatem illos a peccato mortali minime excusare, si graviter detrahenti non resistent, quando id profuturum arbitrantur; imò quamvis detrahenti nihil id prodesset, si alios silentio suo scandalizandos esse advertant.

Admonet autem S. Doctor art. 4. ad 2. detrahentem corripere posse, non solum arguendo, sed etiam signis quibusdam

dam exterioribus, ut tristitia faciei, ostendendo sibi displicere detractionem juxta dictum Sapientis Prov. 25. *ventus Aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem* vel discedendo, vel sermonem alio divertendo.

§. IX.

De Iudicio temerario.

QVONIAM (ut rectè observat Nav. Cap. 18 nu. mendacia, detractiones aliarq; hujus octavi præcepti transgressionem ut plurimum à judiciis temerariis profisciscuntur, magnamq; cum illis habent culpæ affinitatem: idcirco de ijs breviter hic agendum est.

Iudicium autem hic sumimus, non prout significat actum proprium judicis, quo sibi subditis jus dicit; sed prout denotat actum intellectus, quo quilibet particularis de altero apud se aliquid cogitat, & definit, seu statuit: & eo sensu tres veluti gradus distinguere possumus de iudicio, quod quis de aliquo concipit. Primus est, quo quis de alterius malo dubitat neutram in partem inclinando. Secundus est, cum suspicatur inesse malum, & cum aliquo debili assensu ita esse existimat, cum formidine tamen oppositi. Tertius est, quando cum pleno assensu & firma animi sententia ita esse judicat.

Hac observatione supposita, certum est in primis dubitare, suspicari, vel judicare de proximo, esse quid indifferens in genere moris, ac bene vel male se habere posse: bene quidem, si fiat secundum regulam rectæ rationis: male autem, si à regula rectæ rationis aberret; unde Christus Dominus 8. Joa. 7. *Nolite inquit, iudicare secundum faciem, sed rectum iudicium indicate.*

Certum est 2. dubitare, suspicari, aut judicare quidpiam mali de altero, quando causæ sufficientes ad id suppetunt, non esse illicitum; ut communiter Theologi docent ac præsertim Azor. tom. 3. c. 11. dub. 3. Valent. disp. 5. quæst. 4. de iudicio pu. 3. Laym. lib. 3. de iustitia tract. 3. part. 2. ca. 2. ubi

ubi tamen rectè monet maiores rationes, & clariora indicia requiri ad suspicandum, quàm ad dubitandum, & ad iudicandum, quàm ad suspicandum.

Quæres quænam, causæ & rationes ad rectè dubitandum, vel suspicandum, vel dubitandum de malo alterius sufficientes esse censeantur. Resp. nullam certam regulam afferri posse, rectè docet Sot. lib. 3. de iustitia quæst. 4. a. 3. & post illum Valentia suprà pu. 3. sed id iudicium viri prudentis esse definiendū, considerata conditione rei, qualitate personæ, alijsque circumstantijs: quæ omnia, cum interdum sint valde perplexa & involuta, ideo rectè monet Laym. interdum euenire posse, ut quis decipiat ex impro- mans sufficientes sibi ad esse dubitandi, suspicandi, & iudicandi rationes, quæ tamen reipsa tales non sunt; præsertim quando ex cognitione operum exteriorum indicatur de intentionibus alijsque actibus internis, unde rectè concludit longè tutius esse animum eiusmodi indicijs, &c. cohibere, Deoque omnia diiudicanda relinquere, nisi fortè necessitas aliqua, vel utilitas propria, vel aliena nos ad id obliget; & tunc rationis ac prudentiæ partes erunt expendere, quantum exteriores apparentiæ habeant probabilitatis; animumque cohibere, ne ultra iustitiam, aut charitatis metas progrediatur.

Certum est 3. iudicium temerarium, seu illud quo advertenter ac deliberatè iudicatur aliquid mali de altero levibus & insufficientibus rationibus ac indicijs, esse peccatum mortale; si malum illud grave sit, eiusque fama notabiliter lædat. Ita S. Th. q. 60. a. 3. & illud est iudicium quod Christus Dominus prohibuit his verbis S. Mat. 7. & S. Luc. 6. *Nolite iudicare, ut non iudicemini*, ut exponit Aug. lib. 2. de serm. Domini in monte cap. 18. & S. Bas. in regulis Brevioribus reg. 164. aliàs si malum sit leve, nec proximi famam multum lædat, non erit nisi veniale.

Cum hæc certa sint, & in confesso apud omnes, unum est de quo non convenit inter Theologos; scilicet quale peccatum sit ex levibus indicijs, & causis suspicari aliquid mali de proximo, ut plerumque solet euenire. Tres sunt

super hac quaestione sententiæ, Prima est omnem suspicionem temerariam de gravi aliquo proximi malo esse peccatum mortale. Ita Bannes ad quaest. 60, art. 3. Secunda est, suspicionem illam, quæ debili tantum assensu nititur cum formidine oppositi, nunquam esse peccatum mortale. Ita Caiet. in hunc art. 3. Nau. in rubrica de iudicijs, & Lud. Mar. tract. de iust. & iure disp. 9. lect. 1. & 2. qui pro hac sententia citat S. Doctorem cit. art. 3. & S. Aug. tract. 99. in S. Ioan. ubi dicit genus istud suspicionis *Ad humanam tentationem pertinere, sine qua vita ista non ducitur: concluditque si suspensiones vitare non possumus, quia homines sumus; iudicia tamen, id est definitivas firmasque sententias continere debemus* Tertia denique sententia, quæ omnium probabilissima videtur, est, suspicionem temerariam non esse plerumque nisi peccatum veniale; fieri tamen posse interdum ratione gravitatis materiæ respectivè ad quasdam personas; ut si mortale; v. g. si quis prælatum Ecclesiasticum doctrina & pietate conspicuum ex levibus quibusdam indicijs suspicetur esse hæreticum, aut peccatū aliquod nefandum, aut scandalosum commississe. Ita Sot. lib. 3. quaest. 4. art. 3. & Less. sup. dub. 3. ubi hanc sententiam fusè probat, præmissa tamen distinctione inter suspicionem illam, quæ oritur ex errore quodam intellectus, & eam quæ ex pravo affectu voluntatis, dicitque suspicionem illam esse tantum peccatū veniale, quæ procedit ex quodam errore intellectus, quo quis apprehendit indicia tanquam sufficientia ad suspicandum de proximo aliquod malum, negligitque perspicere, & examinare num illa sint sufficientia; est tamen paratus ad suspicionem deponendam, si adverteret causam illius non esse sufficientem: suspicionem verò illam esse peccatum mortale, quæ oritur ex pravo quodam affectu voluntatis, & malevolentia erga alterum, qua fit ut, etiamsi advertat indicia illa non esse sufficientia, velit nihilominus pergere in sua suspicionem, quæ est de gravi aliquo proximi malo, quod in maximam illius vergit infamiam.

Optime S. Aug. supra. cap. 18. *Duo sunt, inquit, in quibus temerarium iudicium cavere debemus: cum incertū est, quo*
ani-

animo quid factum fuerit; vel cum incertum est, qualis futurus sit, qui nunc bonus vel malus apparet. si ergo quispiam v. g. in questus de stomacho ieiunare noluit; & tu non credens, id edacitatis vitio tribueris; temere iudicabis. Item si manifestam edacitatem ebriositatemq; cognoveris, & ita reprehenderis quasi, non quam ille possit corrigi atq; mutari; nihilominus temere iudicabis. Non ergo reprehendamus ea, quae nescimus quo animo fieri; neque ita reprehendamus, quae manifesta sunt, ut desperemus sanitatem; vitabimus iudicium de quo nunc dicitur, nolite iudicare, ne iudicetur de vobis.

Quæres utrum ea de quibus dubiū est quō animo fieri in meliorem partem sint interpretanda. Resp. ex hypothesi, quod æqualia sint utrinq; indicia, si iudicium de proximo ferre velimus, tunc in partem meliorem seu benigniorem esse ferendum: quia (ut docet S. Tho. art. 4. ad 1.) melius est in dubio frequenter falli bene opinando de proximo, quam male opinando semel decipi.

Monet tamen rectè Less. c. 29. dub. 4. quando agitur de vitando aliquo damno, vel de adhibendo remedio, tutius esse dubia in deteriore partem interpretari; non quidem existimando proximum, v. g. esse furem, vel improbum, vel pro tali habendum esse; sed iudicando ita exteriùs cavendum esse, & sibi vel alteri consulendum, ac si dubia esset ipsius proximi probitas. Ita S. Thomas art. 4. ad 3. & hanc rationem, dum accipimus personam ignotam in ædes, possumus licitè rebus nostris ita cavere, ac si dubia esset eius probitas, quamvis nullo modo improbam illam iudicemus: sic etiam superiores quamvis quoad internum affectum erga subditos dubia in meliorem partem interpretari debeant; ad præcavendum tamen malum, & disciplinam observandam, ita se gerere possunt, ac si de illorum probitate dubitarent.

* * *

§. X.

Quot modis peccetur in octavum hoc Decalogi præceptum.

PECCANT in primis contra octavum hoc Decalogi præceptum, qui deliberate mendacium aliquod proferunt; quod quidem erit mortale, si honori divino aut proximi bono sit perniciosum: peccant etiam qui per hypocrisim vitam sanctimoniam fingunt, quod peccatum adhuc gravius erit, si ex illo sequatur aliquod proximi damnum, ut si id fiat ad disseminandos errores. Item qui habitu aut vestibus mentiuntur sexum; ut si femina veste virili, aut vir feminea induatur, si id fiat propter aliquem prævium finem; aut ex eo peccati alicuius aut scandalii periculum imminet.

Peccant, qui sine legitima auctoritate iudicis sibi officium arroganti, aut illud ambiunt, quamvis legum ac iuris ignari. Item iudices, qui notitiam illam iuris & legum conservare negligunt: qui de causa aliqua ad se non pertinente iudicialiter cognoscere, & sententiam ferre præsumunt. Qui contra allegata & probata, aut contra leges & iura iudicant: qui formam à iure præscriptam in iudicando non servant: qui sine ulla præcedenti infamia, aut aliis sufficientibus indicis, de occulto alicuius crimine iudicialiter inquirunt, reum indebitè interrogant, & ad respondendum cogunt: qui favore, vel respectu aliquo humano, aut alio quovis pravo affectu à recto iustitiæ tramite deflectunt, sive iniustam ferendo sententiam; sive causarum expeditionem notabiliter differendo, aut aliquid aliud iustitiæ contrarium faciendo, aut fieri permittendo: qui pro sententia ferenda, aliisq; actibus iudicialibus aliquid exigunt ultra id, quod pro iusto & honesto stipendio ex lege vel legitima consuetudine accipere licitum est.

Peccant qui crimen aliquod bono communi perniciosum non denunciant, quando commodè id possunt: qui contra alterum litem intentant ex odio, vindictæ appetitu, aut

quovis pravo affectu : qui fraude, aut iniusto aliquo processu in litibus utuntur.

Peccant qui ad testimonium ferendum citati, & à legitimo iudice secundum iuris ordinem interrogati aliquando falsum aut ambiguum, & contra ipsius iudicis mentem respondent: quod & similiter de ipsius accusatis & reis intelligi debet; qui etiam præterea peccant; quando iudici legitime aliquid statuenti, aut iustitiæ ministris illius iusta exequenribus resistunt, aut vim aliquam inferunt.

Peccant etiam contra hoc præceptum qui alterius honori contumeliam irrogant; in eum verba probrosa & iniuriosa proferunt, eidem peccata occulta palam exponunt; aut alia quavis cum irrisione, & contemptu obijciunt.

Peccant qui alterius famam secretò detrahunt; illi crimen aliquod falsum imponunt; aut verum malitiosè adaugent; aut eius peccatum occultum manifestant, vel rectè factum perperam interpretantur. Item qui rectè facta alterius inficiantur, vel eadem extenuant, aut de illis silent, vel ea frigide, ac simulatè laudant; cum ex silentio illo, & frigida seu simulata laude sequitur aliquod in proximo famæ dispendium.

Item qui alterum ad detrahendum alliciunt, aut illius detractione delectantur; vel qui cum possint & debeant detractionem non impediunt: qui susurrationibus causant discordias: qui libellos diffamatorios scribunt, aut in vulgus spargunt; illos pravo animo legunt, asservant, aut aliis legendos tradunt.

Peccant denique qui deliberatè ac temerè aliquid male de proximo iudicant vel suspicantur: qui actiones illius honestas vel indifferentes malè interpretantur.

§. XI.

De restitutione ob huius octavi præcepti violationem faciendâ.

DUPLEX restitutio occurrere potest ob huius præcepti violationem faciendâ, pro duplici damno famæ seu hono-

honoris ac bonorum fortunæ quod ex ea oriri potest: de utraque breviter aliquid dicendum est.

Atque in primis quod spectat ad restitutionem bonorum fortunæ, certum est ex iis, quæ præced. sect. dicta sunt, ratione mendacii, aut contumeliæ, vel detractionis incumbere obligationem restituendi, quoties per illud mendacium, aut contumeliæ illam, seu detractionem damni aliquius causa iniuste data est, aliquo ex modis sect. præced. explicatis.

Constat præterea iudicem, qui sive in ferenda sententia, sive in toto iudiciali processu iniustitiam aliquam commisit, unde secutum est damnum innocentis, ad illius compensationem obligari: similiter & illum, qui falso alterum accusavit, aut qui falsum testimonium in iudicio detulit, ad resarcienda damna inde secuta teneri.

Quod verò spectat ad restitutionem famæ, & honoris, certum est (ut ex communi Theologorum doctrina docet Sor. lib. 4. de iust. qu. 6. a. 3. in resp. ad 4. & post illum Valent. disp. 5. quæ. 6. de restit. pu. 5.) famam ablata restituere debere, si tres concurrant conditiones: prima est, ut fama ipsa ablata fuerit: secunda, ut iniuste ablata fuerit: tertia, ut non fuerit recuperata. His tribus conditionibus concurrentibus.

Dicendum 1. eum qui alterum infamavit asserendo aliquid falsum de illo, ad famam illi restituendam obligari affirmando se dixisse falsum. Ita S. Doctor q. 62. a. 2. ad 2. & post illum Scot. Rich. Caiet. Sor. Nau. & alij apud Valentiam supra, qui tamen id ita esse intelligendum existimant, si alia ratione famam alterius à se iniuste læsam sufficienter reparare non possit.

Dicendum 2. illum, qui alterum diffamavit cirmen eius verum quidem sed occultum patefaciendo, ad famam illius restituendam obligari. non quidem dicendo se falsum dixisse; id enim esset mendacium quod (ut ex antè dictis constat) nunquam licitum est; sed aliqua alia ratione, nimirum vel dicendo se malè & inconsideratè locutum fuisse, ut monet S. Doct. in resp. ad 4. vel se antea quidem existi-

existimasse id esse verum, sed postea compertisse perpetuam à se id esse dictum, ut cenfer Ioan. Major in 4. dist. 15. q. 16. vel si timeatur, ne apud personas eruditas, aut perspicacis ingenij similes loquendi modi opinionem de crimine proximi conceptam potius confirmet, quam animis eorum deleant, Sor. & Nau. apud Valentiam existimant tacendum esse de illo crimine; illumque, qui famam detrimentum passus est, quacunq; data occasione de alijs rebus commendandum esse; ut sic quædam interiora compensatio fiat. Addit Valentia Posse etiam eum, qui verum dicendo alterum infamavit, uti aliqua verbi ambiguitate aut mentali restrictione ad retractandum id quod à se dictum est: quod tamen ultimum remedium non nisi alijs deficientibus, & in gravi aliqua famæ reparanda necessitate cum maxima cautela videtur esse adhibendum.

Dicendum 3. illum etiam, qui crimen alterius occultum ab alio auditum refert, obligari ad reparationem famæ; si advertat hoc suum dictum in alijs (ut sæpe fit) iniuriam de proximo ingenerasse opinionem: quod prætere poterit, siue adhibendo aliquod ex medijs supra dictis, siue ostendendo, & quantum poterit alijs persuadendo, quam incerta sint, & plerumque falsa, quæ de alijs palam audiuntur & referuntur. Ita Sor. Nau. & alij apud eundem Valent. suprâ. Ratio est, quia quotiescunque damnum famæ proximi iniuste illatum est, toties incurrit illius sarcindi obligatio: atqui hic ut supponimus tantum illatum est: ergo sarcindendum est.

Sunt tamen aliqua causa ab illa restitutione famæ communiter excusantes eum, qui alterum infamavit. Prima est, si is, qui infamatus est, illi, à quo infamatus est, restitutionem famæ condonavit; nisi forte talis sit, qui condonare non debeat, quales sunt personæ illæ, quarum fama bono publico necessaria; quam proinde negligere non debent, nec illius reparationem leviter condonare. Secunda, si id quod contra famam alterius oblocutus est, in oblivione abiisse prudenter existimetur. Tertia, si ex eius oblocutione nulla infamia secuta sit.

fit; puta quia illi, quibus crimen occultum patefecit, iam illud noverant, aut nullam fidem eius dictis adhibuerunt. Quarta, si fama quæ ablata est, per aliam viam sit recuperata. Quinta si famæ illius restitutio fiat moraliter impossibilis. Sexta denique, si non possit fieri sine amissione famæ, quæ sit longè maioris momenti; ut si prælatus aliquis, vel vir valdè illustris infamarit plebeium, non tenetur cū notabili iactura honoris sui famam illam resarcire; sed sufficit, ut id faciat eo meliori modo, quo sine propriæ famæ iactura id poterit; v.g. laudando illum eo genere virtutis in quo infamavit, aut alia ratione secundum iudicium viri prudentis. Ita Sot. Cord. Tolet. & alii apud Less. Lib. 2. c. 11. dub. 26.

Quæres, utrum in eo casu in quo fama restitui non potest, debeat pecunia compensari. Resp. probabile esse id, quod asserunt quidam Doctores, quos citat & sequitur Valentia Sup. nempe id fieri posse, ac proinde faciendum. Probabilius tamen esse id, quod Nav. Sylv. & alii quos citat & quibus subscribit Less. Dub. 16. docent; nullo scilicet pecuniæ pretio famam dignè compensari posse, iuxta illud Prov. 22. *Melius est nomen bonum, quam divitiæ multæ;* cum sit bonum superioris ordinis, nec proinde ad illam compensationem faciendam ullum obligari.

Quod autem de restitutione famæ, idem quoque de honoris læsi compensatione intelligi debet, quoties quis aliquam contumeliam in alium protulit, aut quocunque alio modo honorem illius iniuste læsit: tunc enim illum reparare, & personæ læsæ satisfacere debet, vel ab ea petendo veniam, aut aliquid simile faciendo, quod iudicio viri prudentis honoris illius compensationi satis esse possit.

* *
* *

Aa SECTIO

SECTIO IX.

Explicatur nonum & decimum Decalogi
præceptum.

Non concupisces uxorem proximi tui, &c.
Non domum, non agrum, &c. nec universa
quæ illius sunt.

QVAMVIS ea quæ his duobus ultimis decalogi præceptis prohibentur, iam septimo prohibita esse videantur, in quibus ut in aliis vetantur, non solum aus exteriores, sed etiam interiores divina legi repugnant; nihilominus (ut rectè observat S. Doct. 1. a. q. 100. a. 4. & 5.) non sine maxima ratione hæc duo ultima præcepta Deus subiunxit aliis præcedentibus; tum ut legum suarum perfectionem & ab humanis legibus differentiam ostenderet; *Leges si quidem humanae* (ut loquitur Catech. Rom. Part. 3. c. 10.) *rebus tantum externis contenta sunt; divina vero ipsius animi puram sinceramq. castitatem atq. integritatem requirunt*; tum etiam ut expressius moneret, quam cavere solliciti esse debeamus in devitandis illis peccatis, quæ sola cogitatione, & animi proposito committuntur: cum (ut habetur in Conc. Trid. Sess. 14. c. 5.) *Nonnunquam animi graviter saucient, & periculosiora sint hæc, quam in manifestis committuntur.*

Docet autem Catech. Rom. Sup. hoc duplici præcepto non prohiberi illam concupiscendi vim, quæ nobis à Deo ut auctore naturæ indita est, sed prævum illius usum, & frenatam illam cupiditatem, quæ fines à recta ratione constitutos transgreditur, siue res malas appetendo, ut ad terrena, ebrietates &c. siue res quidem bonas, sed iniuste & inordinatè desiderando. Quæ quidem cum satis continetur ex iis, quæ præced. sect. explicata sunt, hic breviter adiungemus modos aliquos, quibus Rom. Catech. declarat, hæc duo ultima Decalogi præcepta posse violari.

Atque in primis docet peccare in nonum Decalogi præceptum

ceptum, non modò illum, qui alterius uxorem adultero affectu concupiscit, sed etiam qui eam sibi matrimonio iungi præmaturo & inordinato affectu optat; tum propter illius desiderii perversitatem; tum etiam propter periculũ, ne ex illo inducatur ad optandam viri mortem, aut illegitimum uxoris eius complexum concupiscendum. Quod quidem non solum de mulieribus coniugatis, sed etiam de illis quæ alteri desponsatæ sunt, intelligendum esse dicitur; has siquidem concupiscere non licet; sicut nec pacta sponsaliorũ rescindere, nec fidem datam violare licitũ est.

Quod verò spectat ad decimum & ultimum præceptũ, docet idem Catech. in illud peccare præsertim eos, qui nimis avidè divitias expetũt, aut alienis opibus inhiant; qui modis pravis & illicitis artibus opes augere cõcupiscũt; qui lucri captandi gratia erga ludos alexa imoderatè afficiũtur.

Peccare item mercatores, qui rerum penuriam a nõa q; caritatem oprant: qui ægrè ferunt, ut sint alii præter ipsos qui vendant aut emant, quo ipsi carius vendere, aut vilius emere possint: qui alios egere cupiunt, ut vendendo, & emendo magis lucrentur.

Similiter & milites, qui militiæ nomen dant, aut bellũ expetũt, ut impunè furentur: medicos etiam, qui morbos aliorum exoptant: advocatos, procuratores, & etiam iudices, qui lites multiplicari & protrahi cupiunt; artifices denique, qui quæstus avidi earum rerum, quæ ad victum aliasque vitæ necessitates pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant.

Potrò quàm noxia sint, & perniciofa hæc prava & inordinata desideria, si deliberatè animo foveantur, testatur Apostolus his verbis 1. Timoth. 6. *Nihil intulimus in hunc mundum; haud dubium quòd nec auferre quid possumus. Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.*

Atq; hætenus de legis divinæ præceptis ad ipsius supremi optimi & maximi Legislatoris maiorem laudè & gloriã.

Tertio denique pro abstinentia quadam, & cibi subtractione secundum formam ab Ecclesia praescriptam; & vocatur ieiunium Ecclesiasticum: de quo proposita quaestio intelligenda est. Pro cuius resolutione.

Dicendum est tria praesertim requiri ad debitam Ieiunii Ecclesiastici observationem.

Primum est ciborum delectus, seu abstinentia à carnibus, ut docet S. Tho. 2. 2. q. 147. a. 8. & constat ex perpetuo Ecclesiae usu, & traditione, cuius testes sunt S. Basil. hom. 7. de Ieiunio, & S. Aug. lib. 20. contra Faustum c. 5. & alii plurimi apud Azor. lib. 7. c. 10. q. 6. Quamvis autem olim non à carnibus solum, sed etiam ab iis quae à carne procedunt, ut ab ovis & lacticiis, in diebus ieiuniorum esset abstinendum, ut habetur ex rescripto S. Gregorii Papae ad Augustinum Anglorum Episcopum; imò in quibusdam sollemnioribus Ieiuniis v. g. sex diebus hebdomadae sanctae cibus tantum aridioribus, pane videlicet, aqua & oleis uteretur, ut testatur S. Clem. lib. 5. c. 17. & S. Epiph. haer. 75: Ecclesia tamen ob causas rationabiles de pristino illo rigore non nihil remisit, & abstinentiam illam strictiorem cuiusque devotioni relinquens, in quadragesima quiderit universim à carnibus & ovis abstinendam esse censuit; & lacticiorum usum in plerisque locis indulxit; in aliis autem ieiuniorum diebus per annum, etiam ovorum usum concessit: de quibus tamen (ut rectè monet Bonae. q. 1. de praec. Eccl. pun. 2. sup. a. 6.) consuli debet, & servari cuiusque loci legitima consuetudo, quae est optima legum Ecclesiasticarum interpret.

Secundum est unica in die refectio ut docet S. Thom. & communiter cum illo Theologi omnes: quod melius proponi non potest (ut observat idem S. Doctor, & post illum Bonacina supra pun. 3.) quàm ex perpetua & universali Ecclesiae praxi; cum nullum super hac re decretum reperitur.

Tertium denique est certum refectiois tempus, ita ut refectio illa unica, non prandii, sed coenae rationem obtineat, ut tradit idem S. Doctor sup. art. 7. & constat ex S.

Ambro. Serm. 8. in Psal. 118. & ex S. Greg. hom. 36. in Euangelia, Et olim quidem aliis ieiuniorum diebus hora nona (quæ est tertia post meridiem) erat ordinarium solvendi ieiunij tempus; in quadagesima verò usque ad vesperam prorogari solebat, ut testatur S. Bern. serm. 3. de quadrag. *Hactenus inquit, usque ad horam nonam ieiunamus soli, nunc (in tempore quadagesime scilicet) usque ad vesperam ieiunabunt pariter universi reges & principes, electi & populus, nobiles & ignobiles, simul in unam diem & pauperes.*

Ecclesia tamen his posterioribus sæculis, tum ob infirmitatem corporum quæ mundo ipso senescente minus vigoris retinent, tum ob aliàs rationes tacito consensu indulsit, ut hora illa vespertina licite anticipetur, & in quadagesima diebusque aliis præscriptis circa meridiem ieiunium solui possit; atque ut præter illam refectionem modicum aliquid cibi ferò per modum cœnulae seu colatiunculae (ut vocant) sumeretur. Ita docent Nav. Armilla, Lessius, Azor; Regin. Tol. & alij apud Bonac. Supra pu 3. & 4. Diximus modicum aliquid cibi: qui enim notabiliter excederet, haud dubiè ieiunium frangeret.

Porro quantum cibi sumere liceat in eiusmodi cœnula, difficile est determinare: Azorius & alij apud Bonac. sentiunt quantitatem triū vel quatuor unciarum panis & fructuum licite sumi posse. Reginaldus apud eundem estimat, non esse notabiliter excedendā quartā partem cœnulae, quæ ipsi ieiunanti ad ordinariam cœnam sufficeret. Toletus omnium optimè censet in eo spectandum esse morem locorum, prout à pijs & timoratis personis servari solet ieiunium; & intra illius limites unumquemque licite ac tuto continere se posse.

Rectè autem imonet Laym. Cap. 1. de observat. ieiunij, cautè intelligendum esse id quod docet Caiet. verbo ieiunium cap. 1. non referre, quid quisque in serotina cœnula sumat, si modum non excedat, additque consuetudinem Ecclesiae à pijs & timoratis servatam hanc esse. ut in cœnula illa serotina non modò quantitas, sed etiam qualitas, & delectus ciborum observetur; utque nihil aliud cum

pâne nisi fructus aliquot, vel olera in modica quantitate sumantur; neque sibi probari, quod aliqui nimis liberaliter adhibent, placentas & alia similia obsonia butyro fritta: quamvis iusculi cocti usum urgente præsertim aliqua infirmitate aut necessitate licite indulgeri posse existimet.

Ex dictis colligitur 1. crebriore potus sumptione non solui ieiunium, ut docet S. Th. sup. art. 6. ad 2. licet, si quis temperantiæ modum in potu excederet, haud dubie peccaret, grauius quidem aut leuiter, pro ratione gravitatis vel leuitatis excessus.

Infertur 2. neque etiam solui ieiunium, si aliquid sumatur per modum medicinæ; nisi forte (ut obseruat S. Doctor sup. ad 3.) in fraudem ieiunii aliquid eiusmodi sumatur in notabili quantitate.

Infertur 3. lectores, & ministros mensæ in monasteriis aliisque communitatibus aliquid præsumentes non peccare, nec ideo ab illis ieiunium solui, ut ex Nau. & Cajet. docet Less. cap. 2. dub. 2. cum id ab eis fiat veluti inchoando prandium: sicut etiam ieiunium non solveret is, qui v. g. ob negotium aliquod à mensa avocaretur, & refectiōnem inchoatam interromperet, & postmodum negotio absoluto ad mensam rediret, & prandium seu cœnam perficeret.

Quæres utrum anticipare notabiliter horam refectiōnis in die ieiunii, sit peccatum mortale. Navarr. & quidam alii affirmant: Tol. tamen & plures alii, quos citat & sequitur Lessius supra non nisi veniale peccatum committi existimant: imò dicit nullum fore peccatum, si iusta aliqua causa subsit; sicut nec si vespertina cœnula manè vel meridie urgente aliqua causa rationabili sumeretur, cœna in vesperum dilata.

§. II.

Quæ sit obligatio ieiunii.

CERTVM & indubitatum est apud omnes Catholicos præceptū Ecclesiasticū ieiunii obligare ad sui observationem sub peccato mortali, ut ex comuni Theologorum

Aa 4

con-

Consensu docet Less. Sup. dub. 5. probatque ex eo quod
Can. 68. Apostolorum & can. 56. sexti Concilii generalis
item can. 19. Concilij Gangrensis & pluribus aliis, viola-
tores ieiunii excommunicationis poena plectuntur; quæ
tamen ab Ecclesia nusquam nisi ob peccatum aliquod
mortale infligi solet, ut infra suo loco explicabitur; unde
sequitur illum peccare mortaliter, qui absque legitima
causa ieiunium aliquod ab Ecclesia præscriptum frangit.

Verum difficultas est, quas personas, & quibus tempo-
ribus præceptum illud obliget. Quod spectat ad primum
docet S. Th. omnes Christianos, cuiuscunque sint dig-
nitatis aut perfectionis, præcepto ieiunij obstringi, nisi
iusta aliqua causa excusentur: unde etiam in Concilio
Viennensi (ut habetur cap. *Ad nostrum* de hæreticis) in-
ter alia prava Beguardorum & Beguinarum dogmata est
tanquam hæreticū illud, quo asseriebant, solus imperfectos
ad ieiunia obligari, perfectos verò ab illis esse exemptos.

Diximus (nisi iusta aliqua causa excusentur) sunt & cau-
sæ aliquæ ob quas excusari potest quivis ab observatione
ieiunij; quæ communiter ad tria capita reduci possunt, ut vi-
dere est apud Less. Bonac. Nau. & alios locis supra citatis;
scilicet ad impotentiam, laborem, & pietatem.

Ratione impotentiae excusantur quotquot, qui sine
gravi aliquo incommodo vel notabili damno jeju-
nare non possunt ut infirmi convalescentes, debi-
les, (accedente præsertim medicorum iudicio :) item
mulieres prægnantes, & lactantes: item pauperes, qui
non habent quod eis ad unicam comestionem commodè
sufficiat: ob eam causam excusantur pueri & adolescentes
usque ad annum vigesimum primum completum, ut do-
cet S. Th. art. 4. ad 4. sup. pu. ult. & post illum Abul. Nau.
Azor. Less. Regin. Tol. & plures alij apud Bonac. & ex-
cusantur etiam senes præsertim sexagenarii; quos tamen
ab hac ieiunij observatione minime exemptos esse docet
Abul. apud Bonac. supra, si ita robusti sint, ut certum sit
eos ex ieiunio nullum detrimentum in viribus corporis
pati; sicut è contrà Less. sup. & alij quos citat, existimant,
etiam

etiam ante illam ætatem eximi licitè posse à ieiunio illos in quibus vires & calor naturalis notabiliter minui incipiunt. Quod si dubitetur, an eiusmodi senes satis virium habeant ad incommoda ieiunij ferenda; tunc ad illud ferendum minimè censentur obligati, præsertim in præfata ætate sexagenaria, ut docet idem Less. supra.

Ratione laboris eximuntur illi, qui tali labore victum sibi comparant, cum quo ieiunium viri prudentis iudicio consistere non potest; quales sunt agricolæ, fabriferrarii, & similes operarii, siue diuites sint siue pauperes, ut ex declaratione Eugenij 4. docet Less: imò Abul. Azor. & alij apud Bonac. sup. censent, eiusmodi operarios excusari à ieiunio, non solum die illo quo laborem intermitunt, si ieiunando laborem præcedentis aut sequentis diei sine graui incommodo ferre non possint, simili ratione excusantur viatores, præsertim pedibus iter facientes ob aliquam negoria quæ commodè differri nequeunt; quando itineris laborem simul cum ieiunii molestia sine graui incommodo ferre non possunt.

Qui verò solius delectationis gratià puta venationis, deambulationis, iter alioquin longum susciperent, non excusarentur; cum in aliud tempus differre possent: sicut nec artifices, nec operarii illi, quorum labor exiguus est, & facile cum ieiunio tolerari potest; quales Bonacina dicit esse tonsores, pictores, sartores, &c.

Demum ratione pietatis excusantur omnes, qui operibus præstantioribus vel maioris momenti incumbunt, quæ una cum ieiunio absque graui incommodo perficere non possunt; qualia sunt opera misericordiæ corporalis vel spiritualis: item opera religionis, ut concionari, docere, sacramenta ministrare, ornare templa, &c.

Porro cum dicimus hos vel illos à præcepto ieiunii excusari, id intelligi debet quatenus per illud præceptum unica solum refectio præcipitur, non verò quatenus carniū & aliorum huiusmodi ciborum usus prohibetur; qui quidem rariùs concedi solet, nec nisi ratione grauioris alicuius necessitatis, quæ si euident sit & urgeat, potest

test quis carnibus, & aliis cibis vetitis licite vesci etiam absque ulla dispensatione, quando superior commode adiri non potest: quod si necessitas non ita urgeat, vel de illa non tam euidenter constet, dispensatione superioris opus est, ut docet Less. dub. 6. qui etiam addit ex Toletio, iis, quibus carniū usus conceditur, his etiam censi permissam secundam refectiōem: quod tamen teste limitat idem Less. si ratione alicuius infirmitatis, aut debilitatis id concessum sit; non autem si ea solum de causa, quia aliquis à piscibus adhorret, vel quia pisces eius temperamento nocere censentur: tunc enim nulla subest causa, cur secunda refectio concedatur.

Quod spectat ad tempora ieiuniorum, quæ ab Ecclesia præscripta sunt, antiquissimum & apud SS. Patres maxime testatum & commendatum semper fuit ieiunium quadragesimæ, quod quidē teste S. Ignatio epist. ad Philip. S. Hier. epist. 54. ad Marcellam, & S. Leone serm. 9. de quadrag. ab Apostolis institutum est ad exemplum Christi Domini. Hoc autem ieiunium à feria 4. cinerum usque ad sabbatum sanctum inclusivè observari debet, solis diebus Dominicis exemptis, in quibus sola à carnibus abstinentia servatur; unde mortaliter peccant, qui feria quinta hebdomadæ sanctæ soluunt ieiunium: qui abusus in Conc. Laodicen. 50. omnino improbat, ubi dicitur. *Non oportere in quadragesima quintā feriā ultimā hebdomadæ ieiunium solui, & totam quadragesimam inhonorari.*

Præter quadragesimale ieiunium, religiosè observatum fuit in universa Ecclesia ieiunium quatuor temporum; quod quidem vel ab ipsis Apostolis, vel non multo post Apostolorum tempora institutum fuit, ut varijs SS. Patrum testimonijs probat Laym. Cap. 2. de observat. ieiunij. Alia etiam ieiunia indicta sunt in vigilijs quarundam festivitatum solemniorum, Christi Domini, Sanctissimæ Virginis Deiparæ, Apostolorum Aliorumque sanctorum; de quibus consulendæ sunt locorum leges & consuetudines, & id observandum, quod in qualibet regione seu diocesi lex seu consuetudo legitima
præ,

prescribit: si tamen vigilia alicujus jejunium incideret in diem Dominicam, anticipari deberet precedenti sabbato, ut habetur cap. *Ex parte*, de observatione jejuniorum, & ex communi Ecclesie usu satis constat.

Singulis quoque hebdomadibus diebus veneris & sabbati à carnibus abstinendum est, & ut constat ex communi Ecclesie praxi, & habetur ex c. *Quia dies*, dist. 5. de consecr. & ex cap. ult. de observ. jeju. ubi tamen excipitur si festum Natalis Domini in feriam 6. incidat: in illo enim casu *illis; qui nec voto, nec regulari observantia obstricti sunt* (ut loquitur Innocentius III.) propter excellentiam carnibus vesci possunt secundum consuetudinem Ecclesie generalis; nec tamen reprehendi debent, qui ob devotionem voluerint abstinere. In aliquibus etiam Gallie nostrae partibus concessus est esus carnium diebus Sabbathi à Christi Domini natali usque ad Purificationem.

Servatur etiam abstinencia à carnibus in festo S. Marci, & in tribus rogationum: quod quidem jam olim in Romana Ecclesia usitatum fuisse testatur ordo Romanus cap. de Litanis; minore.

III.

Quot modis peccetur in hoc Ecclesie preceptum.

PECCHANT in primis, qui absque justa causa aut legitima dispensatione in diebus ab Ecclesia prescriptis non jejunant, aut jejunium in choatum solvunt: qui abstinenciam violant, carnibusque aut, aliis cibis vetitis vescuntur; cum hac tamen differentia, quod quoties quis edit cibos vetitos, toties peccet mortaliter qui verò per secundam refectorem jejunium violavit, non amplius peccet, saltem mortaliter, si postea pluries comedat, ut ex communi Theologorum consensu docet Laymannus, supra cap. 2.

Peccant quoque mortaliter, qui in die jejunii crebrius comedunt aliquid, licet in exigua quantitate; quamvis enim

(ut

ut dicit Less. sup. dub. 2.) semel vel iterum paucas buccellas extra refectionis tempus comedere non sit nisi peccatū veniale; si tamen id crebrius fiat, puta septies vel octies, censebitur esse mortale; quia crebræ illæ comestuncule æquivalent notabili refectioni.

Peccant etiam qui in cænula seu collatiuncula vespertina notabiliter excedunt ultra quam ieiunii ratio exigit, prout à piis & timoratis servari solet.

Peccant qui alios ad ieiunium violandum inducunt persuasionibus, irrisuibus, aut alio quovis modo: item caupones qui cœnam seu alteram refectionem apponunt iis, quos probè sciunt ad ieiunium obligari; quod quidem intelligendum est (ut monet Less. dub. 4.) quando absque gravi aliquo suo incommodo illis negare possunt; & etiam quando nullum inde scandalum secuturum vident: aliàs si timeatur ne iis, quibus cœna negatur, gravius Deum offendant, blasphemias & convitia proferendo, aut aliquid simile faciendo, poterit illis apponi: qua ratione dicit Lessius interdum excusari patres aut matres familias cœnam famulis & domesticis in die ieiunii permittentes, ne, si denegetur, gravius Deum offendant: aliàs si nihil simile timeatur, permittere non debent, ne peccatis eorum cooperentur.

Ad hoc præceptum quoque reduci potest peccatum eorum, qui temperantiæ, & sobrietatis in cibo & potu limites transgrediuntur, etiam in aliis diebus in quibus, nulla est ieiunandi obligatio: qui se cibis ingurgitant, unde notabile damnum in sanitate percipiunt; qui ex nimio potu inebriantur, seipsumque usu rationis per ebrietatem privant; qui alios ad largius bibendum inducunt, unde securam prævident ebrietatem: quod quidem ebrietatis peccatum eò gravius est, si ex illo alia peccata secutura prævideantur, puta blasphemiarum, immunditiarum, & similia.

De censuris Ecclesiasticis & irregularitate.

CENSURÆ nomen ex veteri Romanorum iure
desumptum, ab Ecclesiæ usurpatum est ad signi-
ficandam poenam spirituale, per quam homo
baptizatus delinquens ac contumax, auctoritate
ipius Ecclesiæ bonorum quorundam spiri-
tualium usu privatur, ut docet & fuse explicat Suares,
disp. 1. de censuris sect. 1. & plenius ex infra dicendis in-
telligitur.

SECTION I.

De censuris in communi.

CVm plurima sint & varia, quæ de censuris in genere à Theologis disputantur, nos pro ratione instituti nostri seligemus ea, quæ cognitu magis necessaria, aut utilia visa sunt, & paragraphis seq. breviter explicabimus.

§. I.

De quibus personis resideat ferendarum censurarum potestas.

DICENDVM est, potestatem ordinariam ferendi cen-
suras residere in praelatis Ecclesiæ, iurisdictionem in
foro exteriori non impeditam habentibus; ac proin-
de in Summo Pontifice, respectu omnium Christianorum;
& præ

& præterea in Episcopis, Archiepiscopis, Patriarchis, respectu sibi subditorum, ut docet S. Th. in 4. dist. 18. q. 2. a. 2. & satis constat ex perpetuo usu totius Ecclesiæ.

Eandem etiam potestatem ferendi censuras obtinet Legatus à latere summi Pontificis, ut habetur ex cap. *Legatus*, de officio Legati in 6. Item Vicarius Papæ aut Episcopi, ut Theologi communiter docent, & habetur ex cap. *Licet*, de officio vicarii. Docet etiam Suarez (quem citat & sequitur Bona. q. 1. de cens. pu. 2.) eandem potestatem habere Capitulum sede vacante, & ipsius Capituli vicarium. Item Abbates, Provinciales, & alios regularium præpositos ac superiores habentes potestatem in foro exteriori respectu sibi subditorum.

Hæc autem potestas ferendi censuras ab Ordinariis delegati potest cuilibet Clerico privilegiis Clericalibus gaudenti, ut habetur ex cap. ult. de officio Ordinarii; non verò laico, quamvis religioso; nec etiam Clerico conjugato, ut ex communi Theologorum consensu docet Bonac. sup. ac multò minùs scemina, ut habetur ex cap. *Dilecta* de majoritate & obedientia, & fusiùs explicat & probat Suar. disp. de cens. sect. 3.

§. II.

In quasnam personas censura ferri possint.

DICENDVM est ferri posse in omnes & quascunque personas baptizadas, rationis & doli capaces, in statu viæ existentes, illiusque subditas à quo censuræ feruntur.

Dicitur 1. personas illas, quæ censuris ferri possunt, debere esse baptizadas, aliàs Ecclesia in eas nullam obtinet jurisdictionem, juxta illud Apostoli 1. Cor. 5. *Quid mihi de istis, qui foris sunt iudicare*, quod etiam constat ex cap. *Gaudemus*, de divortiiis, & cap. *Judais*, dist. 4^a.

Dicitur 2. (rationis & doli capaces) censura enim est pec-

peccati poena; peccatum verò præsupponit peccatorem esse rationis & doli capacem; unde inferi Suar. qu. 1. de cens. p. 4. & post illum Bonac. etiam impuberes, si doli capaces sint, posse censuris plecti; quamvis id fieri non soleat, nisi postquam pubertatis annos attigerint.

Dicitur 3. (in statu viæ existentes) *Non enim* (ut rectè observat Gratianus causa 24. q. 2.) *Dominus dixit: quacunq; ligaveritis sub terra; sed super terram: ostendens scilicet, quod viventes pro varietate meritum suorum solvere possumus vel ligare; de mortuis autem sententiam ferre non possumus; sed* (ut ait S. Leo Ep. 90. ad Rusticum.) *horum causa Dei iudicio reservanda est.* Potest quidem Ecclesia, vel Prælatus declarare mortuum aliquem, dum viveret, censuras incurrisse easque adversus eum executioni mandare, v.g. privare illum Ecclesiastica sepultura, vetare, ne pro illo suffragia, aut sacrificia offerantur; & e contra, si aliquis excommunicatus moriens contritionis & poenitentiae signa exhibuit, à poena illius excommunicationis illum eximere, non quidem absolvendo, sed permittendo aliis, ut eum in loco sacro sepeliant, ac pro illo suffragia & sacrificia offerant.

Dicitur denique (subditas ejus à quo censuræ feruntur) sicut enim nullus potest legibus suis, aut decretis illum obligare qui non est sibi subditus; sic nec illum ad id poenis cogere, vel renuentem censuris punire.

§. III.

Ob quam causam censura infligantur.

DICENDVM est, censuras infligi ob peccatum mortale exterius, opere completum cum contumacia.

Dicitur 1. (ob peccatum) quia poena, ut iuste infligatur, supponit culpam, cum innocens iuste punire non possit: unde (ut ex communi Theologorum consensu docet Bonac. sup. pu. 3.) ubi non est peccatum, ibi nullus est censuræ locus.

Dici-

Dicitur 2. (mortale) quod intelligi debet de censuris
gravioribus, puta excommunicatione maiori, suspensione
ab ordine, interdicto generali, &c. eiusmodi enim poenae,
cum sint gravissimae, non nisi ob culpam gravem iuste in-
fligi possunt, ut docent Nav. Suar. & plures alii apud Bo-
nac. sup. pu. 3. & habetur ex cap. *Nemo Episcoporum.* & cap.
Nullus Sacerdotum 11. qu. 3. & ex Conc. Trid. sess. 25. c. 3. de
reform. Unde sequitur (ut recte observat Laym. c. 5. de cen-
suris in communi) nullam incurri censuram gravio-
rem, quandoque ob ignorantiam aliquam, aut inadverten-
tiam, seu imperfectionem actus peccatum commissum
non censetur esse mortale.

Quod autem spectat ad censuras minus graves, ut ex-
communicationem minorem, suspensionem levem, po-
terioribus interdum, & venialibus peccatis infligi pos-
sunt, ut ex Suar. Tol. & aliis docet idem Bonac. sup.

Dicitur 3. (exterius) quia ob peccatum mere internum
censura infligi non potest, cum Ecclesia de rebus occultis
& mere internis non iudicet, ut docent Sor. Sylv. Suar. &
plures alii apud Bonac. supra & habetur ex cap. *Erubescite*
& cap. *sicut tuis*, de simonia.

Dicitur 4. (opere completum) ad incurrendam enim
censuram requiritur effectus completus, quem legislator
intendit censura punire, v. g. si quis ex voluntate occiden-
di Sacerdotem sagittam in eum proiciat, sed illum non
attingat; tunc enim, quamvis graviter peccaverit, non in-
cidit tamen in excommunicationem latam contra pec-
cussores Clericorum.

Dicitur 5. (cum contumacia) cum enim censura sit *Pena*
medicinalis, ut dicitur ca. 1. de sententia excom. non infli-
gitur per modum ultionis & vindictae; sed exhibetur per
modum medicinae ad hominem à peccato avertendum;
& ex consequenti praesupponit semper admonitionem a-
liquam precedentem, quae sine contumacia respici non
potest. Et de excommunicatione quidem consentiunt o-
mnes, ut videre est apud Bonac. sup. de reliquis vero cen-
suris idem etiam docet Suar. Agid. & alii apud eundem
Laym. c. 5. de cens. & constat ex cit. c. 1. de sententia excom.

Qua forma in ferendis censuris observanda sit.

FORMA in censuris ferendis observanda secundum communem Ecclesiae praxim duo requiritur. Primum est, ut admonitio aliqua præcedat, ut habetur ex cap. *Reprehensibilis*, de appellationibus, & ex cap. *statutum* de sent. excomm. in 6. Ratio est, quia censura fertur tantum in contumaces contra Ecclesiam vel superiorem, ut supra dictum est. nisi autem admonitio aliqua præcedat, non potest quis censeri contumax. Hæc est autem differentia inter censuras, quæ infliguntur pro præteritis culpis eluendis, & illas quæ infliguntur pro futuris cavendis; quod hæ non requirant admonitionem distinctam ab ipsa lege vel prohibitione, quæ eo ipso quo promulgatur vel notificatur, sufficientem admonitionem continere censetur; illæ verò expressam & distinctam admonitionem requirant, ut docent Suar. Filiuc. & alii apud Bonac. sup. pu. 9.

Triplex autem regulariter admonitio præmitti debet tribus distinctis dierum aliquorum intervallis, ut habetur ex cap. *omnis decima* 16. q. 7. & cap. *Constitutionem* de sententia excomm. in 6. nisi necessitas aliqua aut rationabilis causa trinam illam admonitionem, aut plurium dierum intervallum impediatur, ut habetur ex cit. cap. de sententia excomm.

Secundum est, ut censura feratur in scripto, quo exprimat species censuræ quæ infligitur, nomen illius cui infligitur, & causa ob quam infligitur; aliàs ferens censuram solo verbo sine scripturâ mortaliter peccat, (ut ex communi Doctorum consensu docet Bonac. sup. 1.) incurritq; suspensionem ab ingressu Ecclesiæ per mensem: quam etiam suspensionem incurrit is, qui parti petenti sententiæ latæ exemplar non concedit intra mensem, ut habetur ex cap. *Cum medicinalis* de sententia excomm. in 6. Eximuntur tamen ab hac suspensionis poenâ Episcopi ferentes censu-

cenfuram sine scripto; non enim in citato capite fit mentio Episcoporum; quando autem in censuris suspensionis, vel interdicti non fit expressa mentio Episcoporum, certum est Episcopos iis non ligari, ut habetur ex cap. *Periculosum* de sententia excomm. Et munitur etiam ab hac poena quicumque superiores ferentes cenfuram sine scripto, quando id solummodo faciunt ob urgentem aliquam & iustam causam, ut observat idem Bonac. qui etiam rectè monet, quòd, quamvis nulla huiusmodi causa urgente illicitum sit censuram aliquam ferre sine scripto, hæc tamen censura valida,

§. V.

Quanam causa ab incurrendis censuris excuset.

QUATVOR præcipuè à Theologis numerantur. Prima est ignorantia invincibilis, seu inculpabilis tum juris, tum facti. At; in primis communis est Doctorum sententia ignorantiam inculpabilem juris excusare ab incurrenda quavis censura; cum quis scilicet inculpabiliter ignorat, prohibitionem aliquam, aut esse legem latam à jure, vel ab homine. Ratio est quia ad incurrendam censuram requiritur contumacia; sed ubi adest ignorantia ejusmodi inculpabilis, nulla committitur contumacia; ergo nec ulla censura incurritur. Ita Sylv. Nav. Henriq. Filiucius, Suares, & plures alii apud Bonacinam quæst. 2. pu. 1. & habetur ex cap. 2. de constit. in 6. unde colligitur illum, qui scit quidem delictum aliquod esse divina lege vetitum, sed nescit illud esse quoque ab Ecclesia speciali lege prohibitum; si delictum illud committat, quamvis alioquin graviter peccet, nullam tamen censuram incurtere, ut Doctores suprà citati docent.

Quòd autem etiam ignorantia facti seu qualitatis facti excuset à censuris incurrendis, asserunt iidem Doctores & plures alii apud eundem Bonacinam: & constat tum ex c.

Si vero 2. de sent. excomm. tum etiam ex eo quod eiusmodi facti vel qualitatis facti ignorantia interveniente, nulla quoque adsit adversus Ecclesiam contumacia; unde patet eum, qui occidit sacerdotem putans se occidere, hominem laicum, quamvis graviter peccet, non tamen incurrere excomm.

Addit idem Bonac. ex Suar. Nav. & aliis quos citat, etiam ignorantiam poenæ, id est censuræ, excusare ab ipsa censura incurrenda: v.g. illum, qui sciret quidem Sacerdotis percussionem esse divina & Ecclesiastica lege prohibitam, sed ignoraret sub excommunicationis poena prohibitam esse; si Sacerdotem percutiat, quamvis peccet, nullam tamen incurrere excommunicationem.

Secunda causa excusans ab incurrendis censuris est appellatio iusta & debite facta: quæ tamen causa locum habet solummodo in censuris illis, quæ sub conditione feruntur; ut quando iudex vel Prælatus inferior præcipit alicui sub interminatione censuræ, ut aliquid faciat vel omittat: in eiusmodi enim causa, si appellatio ad Superiorem fiat ante conditionis illius positionem, excusabit ab incurrenda censura; non vero si postquam conditio illa posita fuerit. Ita Sylv. Henric. Nav. & plures alii apud Bonac. supra: e.g. præcipitur alicui sub poena excommunicationis ipso facto incurrere, ut compareat coram iudice Ecclesiastico intra tres dies, si ab ea sententia ex causa aliqua rationabili appellet ante tres illos dies expletos, appellatio impedit quo minus incurrat excommunicationem; non impedit autem, si post tres illos dies appellationem differat.

Tertia causa est impotètia id faciendi, quod sub censura alicuius interminatione faciendum præcipitur; sive impotètia illa sit Physica, sive Moralis tantum; quando scilicet aliquis vel nullo modo, vel non sine gravi aliquo incommodo id facere non potest: quod similiter dici debet, quando quis ob metum aliquem gravem & cadentem in constantem virum eiusmodi præcepto non obtemperat, quia (ut Nav. Suar. Filiuc. & alii apud Bonac. docent qu. 2. pu. 3.) Ecclesiæ præcepta benigne sunt accipienda; nec credibil:

et

est illam cum tanto rigore obligare velle. proindeq; cum huiusmodi impotentia vel metus à contumacia excuset etiam à quavis censura incurrenda.

Quarta deniq; causa est voluntas & intentio illius, in cuius favorem lata est censura aliqua: v.g. si quis creditor ab Ecclesiastico iudice obtineat sententiam excommunicationis adversus debitores suos, nisi intra sex menses restituant; proroget verò postea in scio illo iudice, terminum illum usq; ad annum; debitores illi non nisi post annum elapsum incurrant excommunicationem, ut supra citati Doctores asserunt apud eundem Bonac. sup.

§. VI.

Quis absolvere possit à censura, & quæ requirantur dispositiones in eo qui absolvitur.

ACENSURIS, quæ nemini reservantur, absolvere potest quilibet potestatem habens absolvendi à peccatis mortalibus, ut docent Nav. Sot. Suar. & alii apud Bonac. qu. 3. pu. 1. à censuris verò reservatis absolvere potest, qui ea tulit, vel ejus Superior, aut Delegatus, ut ex communi Doctorum consensu docet idem Bonacina; & habetur ex cap. *Per tua*, & ex cap. *Sacro*, de sentent. excomm. l. mō. Episcopi à quibusvis delictis annexam censuram Papæ reservatam habentibus absolvere possunt, dummodo delicta sint occulta; id est non sint publica, vel notoria, aut famosa, nec deducta ad forum contentiosum, ut ex communi Doctorum sententia docet idem Bonac. Sup. In articulo verò mortis potest quilibet Sacerdos, etiam suspensus & degradatus, absolvere à quibuslibet censuris, ut in tract. de Sacram. ca. 5. dictum est: cum onere tamen, ut qui sic absolutus est, si periculum evadat, superiorem adeat executurus id quod sibi ab eo præscribetur, ut habetur ex cap. *Eos*, de sent. excomm. in 6.

Ad absolutionem autem à censuris ex parte absolventis nulla certa verborum forma necessaria est, sed sufficiunt quæ-

quæcunque verba ore prolata, vel scriptis expressa, quibus ipsa absolutio exprimitur, ut docent Suar. Filiuc, & alii apud Bonac. supra.

Ex parte verò illius qui absolvitur, duo præsertim requiruntur; scilicet ipsius absolutionis petitio, & debita satisfactio, si censura ob illatum alicui damnum illata sit, aut saltem sufficiens cautio de illa præstanda: & præterea si censura infligta sit ob aliquod grave delictum, debet absolvendus sub juramento polliceri, se non amplius tale crimen patraturum, seq; in posterum mandatis Ecclesiæ obtemperaturum, ut docet idem Bonac. pu ult.

In absolutione verò solenni à censuris debent ea servari; quæ in Rituali Romano aut aliis cujusq; Diocesis propriis præscribuntur.

§. VII.

Quotuplex sit censura Ecclesiastica.

MULTIPLEX est censura: alia siquidem est censura à *jure*, quæ lege aliqua aut canone fertur; & tam diu viget, quamdiu ipsa lex, aut Canon vim suam obtinet: alia *ab homine*, quæ à Iudice, aut Superiore fertur, non per modum legis, sed per modum sententiæ judicialis, seu præcepti temporalis & transitorii: & hæc censura illo mortuo cessat.

Alia item est censura *lata sententiâ*, quæ ipso facto incurritur abiq; alia iudicis sententiâ: alia *comminatoria* seu *ferenda sententiâ*, quæ non incurritur ante sententiâ iudicis, Ex terminis autem quibus censura fertur dignosci debet, an sit solummodo comminatoria, an verò ipso facto incurratur.

Alia præterea est censura *iusta*, quæ præviis tribus monitionibus, & servato juris ordine, iustamq; ob causam fertur ab eo, qui legitimam habet auctoritatē, Alia *iniusta*, in qua deest aliquid ex supra dictis; & hæc rursus subdividitur in *validam*, & *invalidam*. Censura iniusta, & nihilominus *valida*

valida ea est: quæ fertur ab eo, qui habet auctoritatem legitimam, ob causam sufficientem, aliqua monitione præcedente; quamvis aliæ conditiones suprædictæ desint. Censura vero iniusta & inualida illa est, in qua deest una ex his tribus conditionibus: nimirum quæ fertur ab eo, qui legitimam non habet auctoritatem, vel absque sufficienti causa, aut nulla monitione præmissa.

Denique censura in tres præcipuas species diuiditur, scilicet excommunicationem, suspensionem; & interdictum: de quibus seq. sectione agendum.

SECTIO I.

De censuris in particulari

QUÆ de ipsis censuris in communi dicta sunt, ea de unaquaque illarum in particulari intelligi debent: cum in iis simili modo conueniant, & par sit illarum ratio, ut habetur ex cap. 1. de sentent. excomm. in 6. quare hic solum subiungemus ea, quæ cuiusque illarum propria sunt.

§1.

De Excommunicatione.

EXCOMMUNICATIO duplex est, alia maior, alia minor, Excommunicatio maior est censura Ecclesiastica, qua homo baptizatus priuatur communione fidelium, id est participatione aliquorum bonorum, quæ sunt fidelium communia. Non dicitur priuare participatione omnium bonorum, sed tantum aliquorum: non enim priuat e. c. gratia, sed priuationem illius per peccatum & contumaciam præsupponit; imò fieri posset, ut quis perfectæ contritionis actu gratiam recuperasset, priusquam ab excommunicatione absolueretur. Similiter non priuat bonis spiritalibus particularibus, v. g. effectu orationum,

um quas aliquis priuatim pro excommunicato offert; sed tantum communibus quæ (ut docet Bonac. disp. a. de ex. q. 2. pu. 1. & seq. & alij communiter) sex præsertim numerantur.

Primo enim priuat administratione, & receptione sacramentorum.

Secundo participatione suffragiorum communium Ecclesiæ, quæ scilicet à Clericis quatenus Ecclesiæ Ministris, pro fidelibus offeruntur.

Tertio iure audiendi Missam, & assistendi officiis divinis publicis: tenetur tamen Clericus in sacris constitutus, aut Beneficiatus, quamuis excommunicatus, priuatim solus officium recitare; sed in illa recitatione abstinere debet à illis verbis: *Dominus vobiscum.* ut docent Nau. & alij apud Bonac. supra.

Quarto electione passiva ad quævis beneficia & dignitates Ecclesiasticas.

Quinto sepultura Ecclesiastica.

Sexto communicatione omni humana & civili cum alijs fidelibus: quod Doctores hoc versiculo exprimunt:

Os, orare, vale, communico, mensa negatur.

Os, significat allocutionem, confabulationem, siue fiat per litteras, nutus, aut alia signa: Item quæcunque alia signa exteriora amicitia, ut oscula, amplexus &c.

Orare, significat simul cum excommunicato orationem facere, divinum officium recitare, &c.

Vale, id est excommunicatum salutare, aut honorem aliquem verbis aut gestis, illis exhibere.

Communicatio, id est quævis societas cum excommunicato in habitatione, vel exercitio, aut contractu.

Mensa, id est simul cum illo & in eadem mensa comedere.

Quæ communicationes cum excommunicato prohibentur, in quantum per illas unio & amicitia mutua inter fideles fovetur.

Qui autem cum excommunicato communicant, peccant; graviter quidem ac mortaliter, si hæc communicatio fiat in divinis; venialiter vero, si in alijs casibus; & qui cum illis

com-

communicant incurunt minorem excommunicationem, quæ priuat tantummodo susceptione Sacramentorum, & electione passiva ad beneficia aut dignitates Ecclesiasticas, ut habetur ex cap. *si celebrat* de Cleric. excomm. ministr.

Sunt tamen hic duo observanda, primum est id quod habetur in Bulla Martini V. quæ incipit: *Ad evitanda*, & confirmat fuit à Leo. X. in Conc. Lateran. referturque à Nau. cap. 27. nu. 35. quæ quidem summus Pontifex ad evitanda animarum pericula statuit, ut nemo deinceps quem quam ratione alicuius sententiæ aut censuræ Ecclesiasticæ à iure vel ab homine generaliter promulgatæ Sacramentorum administratione, receptione, aut alijs quibuscunque rebus diuinis vel externis vitare, aut interdictionem observare teneatur, nisi sententiæ vel censuræ eiusmodi contra certam personam, Collegium, Ecclesiam, &c. specialiter à Iudice publicata vel denunciata fuerit; eo excepto, qui ob sacrilegam manuum iniectionem in Clericum excommunicationem canonis notorie incurrit, ut factum eius nulla tergiuersatione celari, & nullo iuris suffragio excusari possit; nam ab eiusmodi etiam non denunciari communione abstinendum est. postea vero subiungitur, *per hæc autem non intendimus ipsos excommunicatos, suspensos, interdictos in aliquo subleuare, vel quomodo libet eis suffragari*; id est (ut explicat Laym. part. cap. 4. de ex com.) quod, quamuis in commodum aliorum hac pontificis indulgentia uti possint excommunicati illi, qui non sunt denunciati, aut notorii Clericorum percussores: quando tamen agitur de ipsorum excommunicatorum commodo, eadem hæc indulgentia ipsis suffragari minimè possit.

Secundum est, ratione necessitatis vel utilitatis vel pietatis licitam interdum esse communicationem aliquam cum excommunicato etiam denunciato, vel notorio Clericorum percussore: unde Doctores ex cap. *Quoniam multi* II. quæst. 3. causas aliquas colligunt, ob quas eiusmodi communicatio licite haberi potest, quas hoc versiculo communiter exprimunt

Vtile, non humile, res ignorata, necesse,

Vtile,

Vtile significat utilitatem spiritualement excommunicati, aut illius qui cum eo communicat.

Lex, obligationem illi reddendi, quod ei iuste debetur; ut si debitor creditori mutuum restituat; si uxor viro debitum coniugale reddat.

Humile, designat subjectionem & obsequium, quod filius parenti, servus domino deferre tenetur.

Res ignorata, iuris aut facti ignorantiam invincibilem seu inculpabilem,

Necessitas, necessitatem spiritualement, aut etiam temporalem si sit notabilis. unde licitum est v.g. in gravi necessitate corporali eleemosynam petere & accipere ab excommunicato denunciato.

Quæret aliquis quot sint & quinam casus, in quibus excommunicatio major incurritur: minorem si quidem constar unico solum casu incurri, communicatione scilicet cum excommunicato in casibus supra explicatis. Resp. in duobus generatim casibus incurri. Primo quando fit vel omittitur aliquid, quod à iure prohibitum est, vel præscriptum sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ. Secundo quando iudici Ecclesiastico, vel Prælato aliquid sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ præcipienti, & monitiones aliquas eo fine adhibenti non obtemperatur.

Et primi quidem generis excommunicationes plurimæ & maxime diversæ per totum iuris canonici corpus passim pro variis causis & eventibus latæ reperiuntur, quæ à Tol. summa cura collectæ sunt, & apud illum videri possunt li. 1. c. 18. 19. &c. quas proinde hic sigillatim recensere nimis prolixum foret, & instituti nobis propositi limites excederet. Vnũ tantũ casum, qui frequentius accidere potest, hic breviter adnotabimus, qui habetur cap. *Si quis* 17. qu. 4. his verbis *Si quis suadente diabolo in Clericum vel Monachum manus violentas intulerit, anathematis vinculo subiaceat.* Ad cuius canonis intelligentiam observandum est, hac voce: *si quis* comprehendendi omnes utriusq; sexus, ordinis, ac dignitatis personas, quæ sunt excommunicationis capaces, Nomine

B b

Clericis

Clerici intelligi, non modò illum, qui in sacris vel minoribus ordinibus constitutus est, sed eum etiam, qui prima tonsura initiatus est, dummodo privilegium Clericale non amiserit: amittitur autem illud privilegium prima degradatione, ut liquet ex cap. *Degradatio*, de pœnis in 6. secundò professione artis alicuius indecentis, puta histronis, lenonis, cauponis ut habetur in 6. & in Clem. capite de vita & honesta Clericorum: tertio bigamia, ut constat ex cap. *Nuper* de bigamis. Imò Bannes, Suares, & alii apud Laym. part. 2. c. 5. de ec. docent Clericum non gaudere privilegiis dicti canonis, nisi Clericalem habitum & tonsuram deferre solitus sit; vel beneficium Ecclesiasticum possideret, vel alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi deserviat: addit Laymannus Clericum in sacris constitutum, si dimisso habitu & tonsura se negotiis sæcularibus immisceat, & monitus quæ ab Episcopo non emendetur, amittere privilegium canonis, ut habetur ex cap. *Audientia*, & c. *Contingit* 2. de sententia excomm. non tamen privilegium fori, unde, si à iudice sæculari in aliquo crimine deprehendatur sine habitu Clerici, postulare potest, ut ad proprium iudicem Ecclesiasticum remittatur; quod illi à iudice sæculari recusari non debet.

Nomine *Monachi* comprehenduntur Religiosi professi, aut conversi, & etiam novitii: intelliguntur etiam Moniales professæ, aut conversæ, vel novitiæ, ut habetur cap. *Circa illorum*, & cap. *De Monialibus* de sentent. excomm. & cap. *Religioso* de sentent. excomm. in 6.

Per *manus violentas*, significatur quævis exterior actio iniuriosa seu contumeliosa contra personam Ecclesiasticam vel Religiosam; v. g. eam percutere manu vel pede, eam violenter detinere, aliquid ab ea violenter eripere, eam conspergere aqua; pulvere, aut aliquid simile attentare, quod eam notabili aliqua contumelia afficere censeatur, ut fufius explicat Bonac. disp. 2. de exc. qu. 4. pu. 1. qui rectè observat, non incurri excommunicationem, si eiusmodi manus iniectio fiat ex aliquo subito & indeliberato animi motu; aut si iniuria vel contumelia illata, viri prudentis iudicio, talis non sit, quæ ad peccatum mortale sufficiat. Cir-

Circa excommunicationes posterioris generis, cum ut plurimum ferantur à iudice Ecclesiastico, non modò contra eos qui crimen aliquod commiserint, ut ijs quorum interest latifaciant; sed etiam contra illos, qui crimen aliquod commissum esse probè scientes, illud denunciare aut revelare noluerint; difficultas est, utrum in quibusvis casibus teneatur quis iudici denunciationem aut declarationem ejusmodi sub pœna excommunicationis imperanti obtemperare; & nisi fiat, utrum semper excommunicationem incurrat. Pro cuius resolutione dicendum est varios esse casus, in quibus nulla est obligatio ad ejusmodi revelationem seu denunciationem; ac proinde nulla ex omissione illius incurritur excommunicatio: ad casus autem illos dignoscendos sequentes regulæ communiter à Doctoribus proponuntur, ut videre est apud Bonac. sup. qu. 6. pu. 1.

Prima regula est neminem teneri in delictis, quæ in proprium damnum ab aliis commissa sunt, seu in propria causa, denunciare delinquentem; nisi forte publicum & commune bonum id postulet: cum quilibet possit injurias sibi factas condonare.

Secunda regula est, neque etiam obligationem esse denunciandi, quando ex tali denunciatione notabile aliquod damnum aut periculum imminet denuncianti; neque enim lex humana aut præceptum superioris cum tãto incommodo censetur obligare: unde sequitur neque uxorem teneri ad denunciandum crimen mariti, neque maritum uxoris, neque filium patris: quia scilicet damnum mariti vel patris non potest non redundare in uxorem aut filium, vel è contrariò: imò Avila & alii Doctores apud eundemque Bonaciam hanc regulam extendunt ad generos, soceros, fratres, & alios intra quartum gradum, & etiam ad servos & domesticos; quando ex tali denunciatione inimicitia rixa, aut alia similia incommoda oriri possunt: excipiuntur tamen crimina illa, quæ vergunt in maximam communis aut reipublicæ detrimentum, qualia sint crimen hæresis, læsæ majestatis, &c. bonum enim commune præferri debet bono particulari.

Bb 2 Tex.

Tertia regula est neminem obligari ad revelandum id quod novit ex secreto naturali: v. g. quando quis confitetur vel auxilii petendi gratia, pro salute animæ, vel corporis, aut pro defensione honoris, bonorum, &c. crimen suum alicui sub secreto manifestavit: qua ratione Medici, Advocati, obstetrices, &c. non tenentur, imò non debent revelare id, quod hac tantum ratione cognoverunt.

Quarta regula est, neminem obligari ad denunciandum crimen illud, quod scit probari non posse: verbi gratia is qui solus vidit furtum aliquod committi, quod nullis aliis testibus aut indiciis scit probari posse; non tenetur ad illud denunciandum: crimen enim quod probari non potest, ita se habet, ac si nesciretur, ut colligitur ex ea. *Qualiter & quando de accusationibus:* excipitur tamen crimen hæresis, aut aliud vergens in grave crimen communitalis, quod semper denunciandum est, ut docent Bannes, Filiucius, & alii apud eundem Bonacina: quod similiter dicendum est, quando quis novit impedimentum aliquod Matrimonii; unus enim testis sufficit ad impedendum matrimonium, ut habetur cap. *Postea*, de sponsalibus.

Quinta regula est, nullam esse obligationem revelandi ea, quæ verè & cum certitudine aliqua morali non cognoscuntur, ita ut denunciatio illa nullam in foro externo fidem facere possit: qualia sunt quæ audita sunt ex rumore aliquo incerto, vel à personis aliquibus quæ non sunt fide dignæ, vel quando quis audit à fide digno, sed non meminit quis ille sit, à quo audit: Item quando audit ab eo, qui iam denunciavit. Addit idem Bonacina nec etiam obligationem esse revelandi, quando certò vel probabiliter creditur, nullum remedium facta cuiusmodi revelatione adhibendum esse à superiore.

Bst autem hic observandum excommunicationis sententiam, sive à lege sive ab homine nunquam ferri posse contra communitatem aliquam aut Collegium, ut habetur ex cap. *Romana*, de excomm. in 6. Ratio est, quia (ut ibi dicitur) *Exinde contingere posset innoxios huiusmodi sententia irriteri;*

*irriter; proindeque, in illos duntaxat de collegio vel communi-
tate, quos culpabiles esse contigerit, promulgari debere.*

§. II.

De suspensione.

Suspensio est censura Ecclesiastica, qua prohibetur alicui personæ Ecclesiasticæ usus seu exercitium officij vel beneficij Ecclesiastici. Ita excommuni Doctorum sententia Nau. cap. 27 nu. 151. Ex qua definitione intelligitur multiplicem esse suspensionem: alia est enim ab officio tantum, siue officium sit ordinis siue iurisdictionis: alia à beneficio tantum, seu ab administratione & fructibus beneficij percipiendis; alia ab officio & beneficio simul. Rursus alia suspensio est ab officio in totum, quando quis priuatur omni usu officij sui: alia est ab officio in partem, qualis est illa qua v. g. quis suspenditur ab audiendis confessionibus, non verò ab alijs Sacramentis administrandis. Alia præterea est suspensio temporalis, quæ fertur ad certum tempus, & illo elapso cessat, nec est opus absolutione, ut docet Nau. sup. alia quæ nullo termino temporis circumscribitur. Alia denique est suspensio pœnalis alia medicinalis: pœnalis est ea, quæ fertur in punitionem & vindictam delicti commissi, ut quando quis suspenditur ob peccatum merè præteritum; quæ quidem non fertur per modum censuræ, sed per modum pœnæ, ut observat Bonac. disp. 3. de susp. pu. 1. medicinalis est illa, quæ intenditur emendatio delinquentis; & hæc est propriè censura.

Qui autem suspensionem violat, exercetque actum à quo suspensus est, peccat mortaliter, nisi materiæ leuitas excuset: & si suspensionem illam violet per exercitium solemne ordinis alicuius maioris à quo suspensus est, incurrit irregularitatem, ut docent Suar. Nau. & alii apud Bonac. pu. 4. & ex dicendis constabit.

Sunt autem variae suspensiones in iure: & eas, quæ frequentius incurri possunt, hic breuiter subiiciemus.

Prima est contra Clericum concubinariū notorium, ut

Bb 3

habet

habetur ex cap. *Quasitum* de cohabitatione Clericorum & mulierum: quamvis autem Bonac. supra. pu. 5. & quidam alii Doctores quos citat, existiment suspensionem illam non incurri, nisi post sententiam iudicis pramissa monitione; nihilominus Tol. lib. 1. cap. 47. asserit suspensionem illam ipso facto incurri ante quamcunque sententiam. Certe Conc. Trid. sess. 25. c. 14. graues decernit pœnas contra Clericos concubinos: præterquam enim quod innouet pœnas antiquis canonibus latas; statuit præterea ut si à Superioribus admoniti non respiciant; priuatione beneficiorum, excommunicatione maiori, suspensione ab ordinibus, inhabilitate ad quacunque benefica, officia, & dignitates, incarceratione, & aliis similibus pœnis plectantur.

Secunda est contra recipientem sacros ordines sub titulo ficto patrimonii vel beneficii, ut colligitur ex Bulla Pii V. quæ incipit *Romanus Pontifex*, ut docent Quarenta, Suar. Filiuc. & alii apud Bonac. sup. quamquam Tol. existimet suspensionem illam non incurri ipso facto, sed arbitrio Episcopi infligendam esse. Tertia est contra eum, qui sacros ordines recepit extra tempora per Ecclesiam constituta, vel ante legitimam ætatem, vel absque litteris dimissoriis, ut habetur in extrauaganti Pii II. quæ incipit: *Cum ex sacrorum*, & in altera extrauaganti Sixti V. quæ incipit: *Sanctum & salutare*, ut docent Suar. Nau. & alii apud Bonac. sup. A qua suspensione (ut ibidem dicit) absolueri potest Episcopus, si delictum occultum sit; id est si non sit notorium, nec de ductum ad forum contentiosum.

Quæres utrum recipiens ordines non seruatis interstitiis incurrat suspensionem aliquam. Resp. non incurrere, quamvis peccet is qui interstitia non seruat; nisi id fiat licentiâ Episcopi, aut consuetudine aliqua excusetur.

Quarta est contra suscipientem duos sacros ordines in eodem die, aut duobus diebus continuis & immediatis; qui quidem suspenditur ab executione posterioris, ut habetur ex capite *Litteras* de tempor. ordinationem: similiter suscipiens eodem die maiores ordines cum subdiaconatu.

natu, ut ibidem dicitur. Et hæc suspensio Papæ reservata est, ut docet idem Bonacina: observat tamen Laym. tract. 9. cap. 10. de Sacramento Ordinis Cardinalum congregationem super sess. 23. Concilii Trid. cap. 13. declarasse eum, qui & regionis consuetudine uno eodemque die quatuor minores, & subdiaconatum recipit, nullam incurrere suspensionem.

Quinta est contra Clericum qui vacante sede Episcopali, & non arctatus occasione beneficii recepti aut recipiendi, ordinem aliquem sacrum recipit eum dimissorii capituli, ut in Conc. Trid. sess. 7. c. 10. de refor. ubi prohibetur Capitulis Ecclesiarum, ne sede vacante, infra annum à die vacationis dent litteras dimissorias, nisi urgente aliqua necessitate; alias statuit, ut capitulum interdicto Ecclesiastico subiaceat; & sic ordinati ad beneplacitum futuri prælati sint ab executione ordinum ipso iure suspensi.

Sexta est contra Clericum, qui per saltum recipit Ordinem superiorem, antequam receperit inferiorem; v. g. presbyteratum ante Diaconatum, ut habetur cap. unico de Clerico per saltum promoti, & ex Conc. Trid. sess. 23. c. 14. Septima est contra eum, qui recipit Ordines ab Episcopo excommunicato, suspensio, aut interdicto, de denunciato; vel etiam simoniaci per sententiam declarato, ut habetur cap. 1. & 2. de schismat. & cap. *Siquis*, 1. quæst. 1.

Octava est contra eum, qui recipit scienter aliquem ordinem per simoniam, quamvis occultam, ut habetur cap. *per tuas* de simonia.

Nona contra eum, qui excommunicatione aliqua irretitus scienter ordinem recipit, ut habetur cap. *Cum illorum* de sent. excomm.

Decima contra eum, qui furtive aliquem ordinem recipit; id est qui in seio Episcopo non vocatus, vel approbatus ad Ordines suscipiendos accedit; aut qui alio præmissio, qui suo nomine examinatur, vocatus, deinde proprio nomine Ordines recipit, ut habetur cap. 1. de eo qui furtive, &c.

Undecima contra Sacerdotem tam sacralem quam regu.

regularem conjungentem in matrimonium, vel benedicens subditos alterius Parochiæ absque licentia Parochi vel Ordinarii, ut habetur in Conc. Trid. sess. 24. capit. de reform.

Duodecima est contra Episcopum conferentem Ordines vel primam Tonsuram extraneo absque dimissionis proprii Episcopi; aut ordinationes facientem in aliena Diocesi absque licentia Ordinarii, ut habetur in Concilio Trident. sess. 23. capit. 8. de reform. aut conferentem ordines vel Tonsuram simoniace, ut habetur cap. penult. de simonia.

Decima tertia est contra Episcopum aliquid etiam sponte oblatum in visitatione accipientem præter id, quod sibi debetur: qui quidem suspenditur ab ingressu Ecclesiæ, nisi intra mensem duplum restituat, ut habetur ca. *Exigit*, de censibus in 6. Et hæc suspensio incurritur etiam ab aliis visitatoribus Ecclesiarum aut eorum familiaribus, si occasione visitationis, munera etiam sponte oblata recipiant, nisi intra mensem duplum restituant.

Sunt aliæ plures juris suspensiones rarius occurrentes, quæ videri possunt apud Tol. & alios.

Ad suspensionem proximè accedit depositio & degradatio, per quam persona Ecclesiastica ob enorme aliquod crimen removetur in perpetuum ab omni Ordine, jurisdictione & beneficio; ita ut, quamvis non amittat characterem Ordinis, qui indelebilis est, privetur tamen omni & quocunque illius usu sine remissionis spe. Quod si hæc fiat solis verbis, appellatur verbalis depositio: si præter verba quædam aliæ ceremoniæ Pontificali præscriptæ adhibeantur, vocatur realis depositio seu degradatio. Hæc est autem inter utramque differentia (ut observat Bonacina disp. 4. de deg. pu. unico) quod depositio verbalis fieri possit in absentem; degradatio verò solummodo fiat in præsentem: præterea depositio verbalis non tollit privilegium fori; degradatio verò tollit; ita ut degradatus possit à iudice Laico eodem modo plecti, ac si nunquam in Christi Domini Clerum fuisset cooptatus.

Obser-

Observat autem Toletus, quod quamvis depositio verbalis ob crimen aliquod enorme arbitrio iudicis infligi possit; degradatio tamen realis fieri non debet, nisi ob crimina illa quæ in iure expressa sunt, quales sunt hæresis manifesta, sodomia, calumnia proprio Episcopo irrogata, & alia similia, quæ videri possunt apud Doctores & Canonistas.

§. III.

De Interdicto.

INTERDICTI nomine intelligitur Ecclesiastica censura, per quam participatio Sacramentorum, divinorum officiorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ prohibetur. Id colligitur ex cap. *Non est nobis de sponsalibus*, ex cap. *Quod in te de poenitentia & remissione*.

Interdictum aliud est locale, aliud personale, aliud mixtum, locale est, quo interdicatur locus, ne in eo divina officia celebrentur, sacramenta administrantur &c. quamvis eiusmodi loci incolæ possint alibi divinis officiis assistere, Sacramenta recipere, &c. personale est, quo persona aliqua particularis, vel communitas aliqua personarum, puta populus civitatis aut provincie alicuius interdicatur, ne, ubicunque sit, divinis officiis assistat, Sacramenta recipiat, &c. Mixtum verò complectitur utrumque, personale scilicet & locale. Ita Navarrus, Sylvester & alij apud Bonacinam disput. 5. de Interdicto. 1.

Rursus interdictum aliud est generale, aliud particulare. Interdictum particulare est, quo locus aliquis particularis interdicatur, verbi gratia Ecclesia aliqua ob crimen aliquod in ea perpetratum, vel quo personæ aliquæ afficiuntur, non ut membra civitatis, sed ut personæ particulares; verbi gratia quando interdicuntur omnes & singuli, qui tale facinus patraverunt. Interdictum verò generale est, quod fertur in locum aliquem generalem

Bb 5

lem

lem, qui à comunità aliqua occupatur, v. g. in regnum, diocesim, ciuitatē; vel in ipsā comunità, ut est corpus aliquod politicum; v. g. in populum, alicuius regni, ciuitatis, &c. Et eiusmodi interdictum constringit omnes qui ex illa comunità sunt, etiam innocentes; qui proinde illud seruare tenentur, nisi speciali aliquo priuilegio sint exempti, ut fusiùs explicat Bonac. sup.

Quamuis autem per interdictum prohibeatur participatio sacramentorum, diuinorum officiorum, & Ecclesiastica sepultura; hæc prohibitio tamen varias recipit exceptiones.

In primis enim sacramenta Baptismi, & Confirmationis solemniter tempore interdicti ministrari possunt, ut habetur cap. *Quoniam*, & cap. *Alma mater* de sentent. excomm. in 6. Sacramentum etiam poenitentia (ut ibidem dicitur) ministrari potest præterquam ijs, qui sunt in causa culpabili, ob quam latum est interdictum, nisi priùs satisfecerint, aut satisfaciendi idoneam dederint cautionem, vel saltem se satis facturos esse iurauerint. Sacramentum item Eucharistia tempore interdicti non nisi in articulo mortis per modum viatici ministrari potest. sacramentum verò Extrema unctionis, (secluso extremae necessitatis casu, quando alia suscipi non possunt) item Ordinis, & Matrimonij tempore interdicti neque ministrari, neque suscipi licetè possunt, ut fusiùs docet, & varijs authoritatibus probat Bonac. sup. quamuis Nau. cap. 27. num. 179. & alij probabiliter existiment, Matrimonium tempore interdicti licetè contrahi posse.

Quod spectat ad officia diuina, obseruandum est eo nomine significari sacrificium Missæ, Horas Canonicas, quæ publicè cantantur in Ecclesia, benedictiones solennes, & alia omnia, quæ publicè ad cultum diuinum fiunt à personis Ecclesiasticis; quæ omnia prohibita esse censentur; cum hac tamen limitatione (sicut habetur cap. *Alma mater*) ut tempore interdicti quotidie in Ecclesiis specialiter non interdictis celebrentur Missæ, & alia diuina officia, sed iauuis clausis; sine campanarum sono, voce

sub-

Observat autem Toletus, quod quamvis depositio verbalis ob crimen aliquod enorme arbitrio iudicis infligi possit; degradatio tamen realis fieri non debet, nisi ob crimina illa quæ in iure expressa sunt, quales sunt hæresis manifesta, sodomia, calumnia proprio Episcopo irrogata, & alia similia, quæ videri possunt apud Doctores & Canonistas.

§. III.

De Interdicto.

INTERDICTI nomine intelligitur Ecclesiastica censura, per quam participatio Sacramentorum, divinorum officiorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ prohibetur. Id colligitur ex cap. *Non est nobis de sponsalibus*, ex cap. *Quod in te de poenitentia & remissione*.

Interdictum aliud est locale, aliud personale, aliud mixtum, locale est, quo interdicatur locus, ne in eo divina officia celebrentur, sacramenta administrantur &c. quamvis eiusmodi loci incolæ possint alibi divinis officiis assistere, Sacramenta recipere, &c. personale est, quo persona aliqua particularis, vel communitas aliqua personarum, puta populus civitatis aut provincie alicuius interdicatur, ne, ubicunque sit, divinis officiis assistat, Sacramenta recipiat, &c. Mixtum verò complectitur utrumque, personale scilicet & locale. Ita Navarrus, Sylvester & alij apud Bonacinam disput. 5. de Interdicto. 1.

Rursus interdictum aliud est generale, aliud particulare. Interdictum particulare est, quo locus aliquis particularis interdicatur, verbi gratia Ecclesia aliqua ob crimen aliquod in ea perpetratum, vel quo personæ aliquæ afficiuntur, non ut membra civitatis, sed ut personæ particulares; verbi gratia quando interdicuntur omnes & singuli, qui tale facinus patraverunt. Interdictum verò generale est, quod fertur in locum aliquem generalem

Bb 5

lem

submissa, exclusis excommunicatis & interdictis; præterquam in festis Natalis Domini, paschæ, pentecostes & Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis; quibus additus fuit à Martino 5. dies festus corporis Christi cum octava, & à Leone X. dies Conceptionis Beatæ Mariæ Virginis: in quibus diebus licitum est tempore interdicti generalis Missas, & diuina Officia celebrare publicè & solemniter, ianuis apertis, cum sono campanarum, admissis quoque interdictus, illis etiam quorum causa latum est interdictum; modò isti longè sint ab altari, nec ad oblationes aut communionem admittantur. In Ecclesiis verò specialiter interdictis, in quibus asseruatur Eucharistia, licitum est tantum semel in hebdomeda Missam celebrare ad reuocandam Eucharistiam, ut docent Henric. ques, Nauarrus, & alij apud Bonacinam sup.

Quod spectat denique ad privationem sepulturae Ecclesiastica, obseruat Laymannus Ca. 2. de Interd. quòd, quamuis tempore interdicti localis non possint laici, licet non interdicti, sepeliri in loco interdicto; possunt tamen Clerici, dum modò personaliter interdicti non sint, etiam in loco interdicto sepeliri, in silentio tamen sine campanarum pulsu; sicut & laici etiam personaliter interdicti, si denunciati non sint, possunt in loco sacro non interdicto sepeliri.

Quæres quibus in casibus incurrat interdictum. Respondetur interdictum locale generale præsertim incurri, quando dominus terræ iniuriosè Episcopum percutit, aut capit, aut id fieri mandat: item quando impedit, ne Legatus, aut Nuntius Apostolicus officium suum exequatur; & in alijs etiam casibus, qui, quoniam rariùs eueniunt & apud Bonacinam sup. aliosque Doctores videntur, a nobis prætermittuntur: circa quos casus tamen obseruat Bonacina ex Suarez, Filiucio, & alijs, nullam esse obligationem seruandi interdicti ante denuntiationem.

Proximè ad interdictum accedit cessatio à diuinis, quæ quidem non est censura, neque etiam poena, sed simplex

plex prohibitio divinatorum officiorum, & administrationis sacramentorum, & sepultura Ecclesiastica, in signum mœoris alicujus gravissimi propter atrocem aliquam injuriam honori divino aut Ecclesiæ illatam; & hæc cessatio servari debet eodem modo, quò de interdicto suprà explicatum est, ut ex probabiliori Theologorum sententia docet Laymannus. cap. 6. de cessat. à divinis.

SECTIO III.

De Irregularitate.

IRRÉGULARITAS non est censura, sed impedimentum Canonicum susceptionem Ordinum Ecclesiasticorum, vel eorum usum impediens. Ita lex communi Theologorum doctrina Suares, Henriques, Filiucius, & alii apud Bonacinam Disput. 7. de Irregular. quæst. 1. p. 1.

Ex duplici autem capite contrahitur irregularitas, scilicet vel ex defectu, vel ex delicto: de utraque in seq. paragr. breviter agemus.

§. I.

De Irregularitate qua oritur ex defectu.

DEFFECTVS ex quibus oritur irregularitas sunt in genere ij. qui aliquam vel indecentiam causant ad Ordines Ecclesiasticos convenienter suscipiendos aut exercendos: & ij septem præsertim à Doctoribus adnotantur, ut videre est apud Toletum libr. 1. cap. 57. & sequentib. & alios.

Pria

Primus est defectus animæ, qualis reperitur in iis qui usu rationis carent, qui morbo epileptico laborant, qui sunt lunatici, energumæni, omnino illiterati, neophyti, publicam poenitentiam agentes; ut fusiùs explicat Tolet. sup. cap. 64.

Secundus est defectus corporis; quando scilicet aliqua in corpore mutilatio, vel deformitas, aut debilitas inest, quæ reddit hominem inhabilem ad functiones Ordinum exequendas, aut talem efficit ut eas exercere non valeat, nisi cum notabili indecentia & deformitate, quæ maximum illius contemptum & horrorem ingereret: ut si sit membro aliquo mutilatus, mutus, cæcus, aut altero oculo præsertim sinistro carens. Item si sit leprosus, si monstruosum aliquid & valde deforme præ se ferat, ut pluribus docet idem Tolet, Cap. 63.

Tertius est, defectus natalium; quando quis non ex legitimo matrimonio, sed ex fornicatione, adulterio, aut alio quovis illicito concubitu procreatus est, ut explicat idem Tolet. Cap. 58.

Quartus est defectus bonæ famæ; quando quis contraxit infamiam aliquam; sive ea sit juris, quæ ratione circulariores, histriones, mimi, comædi & alii artes ejusmodi aut officia exercentes, jure tum civili tum Ecclesiastico censentur infames. sive infamia sit facti; ut quando quis crimine aliquo notorio & scandaloso contraxit infamiam, verbi gratia prodicione, sacrilegio, & aliis similibus, quæ degradatione, vel depositione digna sunt, ut habetur apud eundem Toletum capit. 62, & 74.

Quintus est defectus ætatis ad suscipiendos Ordines requisitus, de quo dictum est supr. tract. de sacra, cap. 7.

Sextus est defectus Sacramenti, qui in bigamia reperitur; quando quis pluries matrimonium contrahit: quamvis enim id licitè fiat, tale nihilominus matrimonium pluries iteratum perfectionem suam omnimodâ non habet, quantum ad significationem sacramenti; non enim perfectè signi-

significare potest unionem Christi Domini cum Ecclesia, quando unus vel una cum pluribus successive contraxit, ut fusius explicat idem Toletus cap. 65. Est autem triplex bigamia, ut docet idem author: vera; quando quis vere & realiter pluries nupsit: interpretativa; quando viduam in matrimonium duxit: & similitudinaria (ut loquuntur Doctores;) quando quis post votum solemne Castitatis matrimonium etiam obtemperata dispensatione contrahit.

Septimus denique est defectus lenitatis; quando quis directe, vel indirecte morti vel mutilationi alterius, licet modo aliquo licito & iusto, cooperatur; ut iudices morti reum adjudicantes, accusatores, testes, scribæ, & alii officiales capitalis sententiæ executioni cooperantes; hi enim omnes, quando mors vel mutilatio alterius sequitur, sunt irregulares. Item qui alios consilio, vel suasionibus inducunt ad accusandum, & ad litem criminalem intentandam, si ex ea lite sequatur accusati condemnatio & ejus mors vel mutilatio: non tamen incurrit irregularitatem iudex Ecclesiasticus, qui aliquem degradat, & tradit brachio sæculari, maxime præmissa protestatione se non intendere ullam poenam sanguinis, ut docet Bonacina: disput. 7. quæstion. 4. de Irregul. pu. 2. nec etiam inquisitores fidei tradendo aliquos iudici sæculari comburendos, etiam si nullam præmittant protestationem; ut constat ex Bulla Pij V. apud eundem Bonacinam: qui etiam recte docet clericum, qui alium accusat, si non vindictam nec ullam sanguinis poenam petat, sed tantum satisfactionem sibi iuste debitam, non fieri irregularem; etiam si postea sequatur accusati mors vel mutilatio: quod tamen limitari debet, quando quis in causa propria postulat satisfactionem præmissa protestatione se nullam sanguinis poenâ petere; secus verò, si accuset de injuria illata personis extraneis: tunc enim, quamvis præmittat protestationem, si tamen mors vel mutilatio sequatur, incurrit irregularitatem, ut habetur ex ea, *Prælati de homicidio*, ubi permittitur quidem Cle-

Clerico conqueri coram iudice de malefactoribus suis, non verò de iis qui aliis nocuerunt: aliqui tamen Doctores, ut Avila, Henriques, & alii apud Bonacinam sup. probabiliter existimant, nullam incurri irregularitatem à Clerico, qui conqueritur coram iudice de illis, qui damnum domesticis suis, aut aliis valde propinquis, verbi gratia parentibus, fratribus, intulerunt; quia damnum illud propter unionem, quæ eum eiusmodi personis intercedit, ut proprium censetur.

Qui autem fert testimonium coram iudice contra reum aliquem, si ex eius testificatione mors vel mutilatio sequatur, fit irregularis: unde personæ Ecclesiasticæ nunquam ferre debent testimonium in eiusmodi causis, ut pluribus docet & probat idem Bonac. pu. 3.

Similiter qui pugnat, & occidit in bello iusto, quamvis licite id faciat, fit tamen irregularis, ut habetur ex cap. *Peccatis tua* de homicidio: non tamen fit irregularis ille, qui proficiscens ad bellum iustum alio fine quam pugnandi, hostem invadentem occidit ad propriæ vitæ defensionem; neque qui hostem oppugnantem muros urbis in sui suorumque defensionem occidit; aut qui hortatur milites ad fortiter pugnandum hostemque repulsandum. & generaliter quicumque in sui vel aliorum defensionem, vel etiam in propugnationem honoris sui, aut rerum suarum alterum occidit, servato tamen moderamine inculpatae tutelæ, non fit irregularis, ut fusiùs explicat & probat idem Bonacina pu. 6.

§. II.

De irregularitate, quæ oritur ex delicto.

QUINQUE sunt præsertim genera delictorum, ob quæ irregularitas contrahitur. Primum est iteratio Baptismi; quando quis sciënter rebaptizat, aut rebaptizatur; uterque enim contrahit irregularitatem: quod tamen intelli-

intelligendum est de Baptismo absolute reiterato: quoniam sub conditione rebaptizat infantem, de quo dubitaret, an valide baptizatus esset, nec peccaret, nec ullam incurreret irregularitatem, ut docent Nav. Suar. & alii apud Bonac, disp. 7 q. 3. pu. 3.

Secundum est violatio censuræ in susceptione, vel exercitio Ordinum; verbi gratia si quis majori excommunicatione ligatus recipiat Ordines; aut si excommunicatione, suspensione vel interdicto irritus exerceat solemniter aliquos actus maiorum Ordinum; ut si Missam celebret; sacramentaliter absolvat; talis enim fit irregularis; ut habetur ex cap. *Si quis Episcopus*, 11. quæstion. 3. & cap. *Qui*, de sent. excomm. Observat tamen Bonacina, quod, si quis censura aliqua ligatus exercet actum Ordinis urgente aliqua gravi necessitate, aut ad evitandum aliquod scandalum, non incurreret irregularitatem; sicut nec ille, qui ex ignorantia, aut inadvertentia, vel oblivione inculpabili idem faceret.

Tertium est indignum & indebitum sacrorum ordinum exercitium absque legitima ordinatione: si quis verbi gratia solemniter ministret in Ordine aliquo sacro, quem non habet; ut si sacerdos exerceat actus ordinis Episcopalis; si simplex Clericus Baptismum solemniter administret: in his enim & similibus casibus incurritur irregularitas.

Quartum est crimen hæresis; nam hæretici omnes & apostata à fide, nec non eorum fautores & defensores sunt irregulares, etiam si sint occulti, ut habetur ex cap. *Qui in aliquod* & cap. *Presbyteros* distinct. 5. & etiam hæreticorum filii usque ad secundam generationem, quamvis ab errore parentum recesserint, & veram fidem amplexi sint, ut habetur ex cap. *statutum* de hæreticis; si tamen parentes eorum ante mortem Ecclesiæ reconciliati fuerint, tunc, quamvis ipsi parentes etiam post hæresis abiectio- nem maneat irregulares, filii tamen nullam ab iis contrahunt irregularitatem.

Quintum denique est homicidium, & mutilatio: quicunque

cūque enim alterum iniuste quocunque modo occidit aut mutilat: vel illius iniuste occisioni vel mutilationi cooperatur, iussu, consilio, auxilio, aut alio simili modo, fit irregularis, ut fuse explicat & probat Bonacina sup. p. u. 8, & Toletus lib. 1. cap. 79. & sequent. neque solum incurritur irregularitas ex homicidio voluntario, sed etiam ex casuali, quod accidit præter intentionem occidentis, quando debita diligentia adhibita non fuit, quæ si adhibita fuisset, eiusmodi homicidium sequutum non fuisset: quod & similiter de mutilatione dicendum est: quod quidem variis exemplis explicat Tolet, sup. quæ apud illum videri possunt.

§. III.

Qua ratione tollatur irregularitas.

QUATVOR modis tolli potest irregularitas, nimirum susceptione Baptismi, professione religiosa, ablatione seu remotione causæ, & dispensatione legitima.

Per Baptismum tollitur quævis irregularitas ex delicto proveniens, vel (ut magis propriè loquamur) per Baptismum fit, ut Baptizatus nullam incurrat irregularitatem ratione delictorum, quæ ante Baptismum commisit: non tollit vero irregularitatem, quæ oritur ex defectu, si post Baptismum idem defectus remaneat.

Per professionem religiosam tollitur solummodo irregularitas ex defectu natalium proveniens quoad ordines, non verò quoad prælaturas, ut habetur cap. 1. de filiis presbyterorum.

Aufertur etiam irregularitas ex defectu proveniens sublata causâ, ob quam fuerat inducenda; v. g. tollitur irregularitas ex defectu ætatis proveniens per adventum legitimæ ætatis, & sic de aliis; ut docet Bonacina quæstion. 5, pu. 2.

Demum

Demum tollitur irregularitas per dispensationem legitimam: atque in primis summus Pontifex pro suprema authoritate, quam in universam Ecclesiam obtinet, dispensare potest in quavis irregularitate, quæ in iure humano introducta est, ut ex communi Doctorum consensu docet Bonac. pu. 8. & constat ex iis, quæ dicta sunt sup. cap. de Legibus.

Episcopus etiam dispensare potest cum suis subditis in irregularitatibus provenientius ex delicto occulto, id est ex delicto quod non est publicum seu notorium in ratione delicti; e. g. si quis majori excommunicatione occultè ligatus publicè celebret, & sic contrahat irregularitatem, poterit Episcopus in illa dispensare; quia, licet celebratio sit publica, delictum tamen non est publicum, ut explicat Bonac. sup.

Excipitur tamen irregularitas ex homicidio voluntario proveniens, & ex quocunque delicto deducto ad forum contentiosum, in qua solus summus Pontifex dispensat; sicut & in quavis alia irregularitate, quæ ex defectu aliquo provenit, ut ex communi Theologorum consensu docet Bonac. sup. q. 2. pu. 1.

Potest nihilominus Episcopus dispensare cum illegitimo ad Tonsuram & minores Ordines, sicut & ad beneficium simplex; ad Ordines verò sacros, & alia beneficia quæ ordinem sacrum requirunt, dispensare non potest, ut habetur cap. de filiis presbyterorum in 6.

Atque hætenus de censuris Ecclesiæ ad maiorem Dei Gloriam & ipsius Ecclesiæ utilitatem.

APPEN:

APPENDIX.

De Statu Clericali & Ecclesiastica Hierarchia disciplina.

NE quid eorum, quæ personas divino cultui mancipatas spectant, hoc in opere desideretur, hanc appendicem instar cuiusdam veluti supplementi ad illius calcem subiecimus; in qua breviter adnotavimus ea quæ ad Clericalem statum, & Ecclesiasticæ Hierarchiæ disciplinam pertinent; nec in aliis hujus libri partibus commode potuerunt explicari: ut quivis sacris ordinibus initiatus, aut Ecclesiasticis ministeriis adscriptus ob oculos habeat, & uno veluti aspectu facilius intueri possit, quæ sint muneris sibi impositi partes, quidve ratione characteris, aut beneficii, suscepti, præstare teneatur.

ARTI.

ARTICVLVS I.

De primo ad statum Clericalem
ingressu.

QVONIAM in omni actione suscipienda (ut loquitur Catechismus Romanus p. 2. capit. 7.) magno opere refert, quem sibi quisque finem constituat (optimo enim sine posito, recte omnia consequuntur) si de hoc inprimis qui sacri initiari volunt, admonendi sunt ut nihil sibi tantum munere indignum proponant; &c. Alij enim eo consilio ad hanc vivendi rationem se convertunt, ut qua ad vitium vestitumque necessaria sunt, parent; ita ut praeter quantum nihil aliud in sacerdotio, quemadmodum vulgo ceteri omnes in quovis sordidi artificii genere, spectare videantur. Quamvis enim ex Apostoli sententia, natura, & divina lex jubeat, ut qui altari servit, ex altari vivat: tamen gustus & lucri causa ad altare accedere, maximum sacrilegium est. Alios honoris cupiditas & ambitio ad Sacerdotalem ordinem ducit. Alii vero, ut divitiis affluant, initiari volunt; cuius quidem rei illud argumento est, quod nisi opulentum aliquod Ecclesiasticum beneficium eis deferatur, nullam sacri Ordinis cogitationem habent. Hi vero sunt, quos Salvator noster mercenarios appellat, &c. Illi autem ostio in Ecclesiam merito introire dicuntur, qui à Deo legitime vocati Ecclesiastica munera eius unius rei causa suscipiunt, ut Dei honori inser-
viant.

Quibus quidem verbis monentur quicumque in Christi Domini Clerum cooptari cupiunt, ut antequam illius sanctuarium ingrediantur, serio apud se perpendant, num se ad sublime illud vitae genus divino nutu vocatos agnoscant. Neque enim quisquam sumit sibi honorem (ut ait Apostolus Hebr. 5.) sed qui vocatur à DEO tanquam Aaron.

Quod ut facilius & certius quisque perspicere possit, confide-

considerare debet num à DEO acceperit ea, quæ ad ministeria Ecclesiastica rite obeunda requiruntur: quos enim vocavit, hos (juxta dictum ejusdem Apostoli 2. Corinth. 3.) idoneos fecit ministros novi testamenti.

Atque in primis debet attendere num ulla Censura, Irregularitate, aut alio simili impedimento sit obstrictus? num aliquibus pravis inclinationibus aut vitiis cum Clericali vitæ sanctimonia è diametro repugnantibus obnoxius sit; num litteraturam sufficientem sit adeptus, aut saltem ad illam adipiscendam idoneus judicetur? Consideret præterea quæ sit ejus mens, quod consilium, quis voluntatis scopus, in hoc Clericali statu amplectendo? quonam ejus intentio feratur: *Universos enim* (inquit S. Bernardus super illa verba: *Ecce nos reliquimus omnia, &c.*) *in Ordinibus Ecclesiasticis, caterisque ad sanctuarium pertinentibus, honorem quærentes proprium aut divitiarum, vel corporis voluptatem, postremo quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, manifeste prorsus & indubitanter non ea, quæ ex Deo est charitas, sed aliena à Deo, & quæ omnium malorum radix est, cupiditas introducit.*

Denique, quod præcipuum est, superioris & prælati voluntatem ausculta; non precibus importunis, aut aliorum interventu animum ejus flexere nitatur; nihil abscondat eorum quæ ab eo sciri debent; sed totum se illius discretionis & providentiæ permittat.

Porro ad vocationem illam divinam certius dignoscendam, conducere plurimum potest, si (quod à plerisque sanctorum factum legimus) qui Clericali militiæ adscribi cupit, paululum se à negotiis læcularibus, & mundi conversatione subducatur, & in aliquo secessu antea vitæ rationem à seipso reposeat, conscientiæ sordes diligenter abstergat, ut purgato mentis oculo, adspirante celestis gratiæ luce, clarius perspicere possit, quæ sit in re tanti momenti divina voluntas: ad quod etiam viri prudentis

confi-

consilio plurimum juvari poterit: certè S. Paulus ad Apollolum ipsiusmet Christi Domini voce destinatus, & cunctis testibus gratis usque ad miraculum perfusus, non nisi per ipsius interventu divinæ voluntatis consilium agnovit.

ARTICVLVS II.

De habitu, & Tonsura Clericali.

DE his jam aliquid suprà Tractat. capit. 7. sacræ ordinationis doctrinam explicantes, delibavimus; quoniam non minimi momenti esse censetur, paulo accuratius, breviter tamen hic denuò attingere non erit inutile.

Atque in primis observandum est Ecclesiam sapientis consilio voluisse, ut, *Sicut Clerici à laicis discreti esse debent in conversatione* (ut dixit S. Anacletus Papa epist. ad Ecclesias per Galliam institutas circa ann. Domini 167.) ita & in Tonsura, & in omni habitu discreti appareant. Ex quibus Pontificis verbis obiter colligi potest, quàm sit antiquus ipsius Tonsuræ Clericalis usus, quem ab ipso etiam S. Petro incepisse testatur Rabanus l. 1. de inst. cler. cap. 2. asseritque sanctum illum Apostolum hunc ritum primum sumpsisse, ut formam & similitudinem Christi in capite gestaret, dum pro redemptione nostra crucis patibulum subiturus, à infanda Iudaorum gente acutis spinarum aculeis coronaretur.

Hæc autem Tonsura Clericalis duo præsertim secundùm Ecclesiæ institutum requirit, primò ut Clerici comæ non relaxent aut nutriant: quod in plurimis Conciliis sub anathemate prohibitum est nominatimque in Concilio Barcionensi sub Vigilio Papa ean. 3. Concil. Romano sub Gregorio 2. cap. ultim. Concil. Moguntino 1. sub Leone IV. can. 15. Concil. Triburiensi sub Formoso can. 27. & aliis.

Secundò ut in modum circuli & coronæ Tonsuram in capite

capite gestent: quod etiam plurimorum Conciliorum decretis statutum reperitur ac potissimum Concilii Aquilgranensis 1. sub Stephano 5. cap. 1. Conc. Lateranensis sub Innocentio III. cap. 16. Concilii Oxoviensis sub Honorio 3. c. de habitu Clericorum, Conc. Ravennatis sub Honorio 4. rubrica 3. & Concilii Palentini sub Urbano VI. rubrica de Clericis conjugatis.

Similiter etiam clericalis habitus deferendi lex, quæ in iisdem Conciliis lata est, & in plurimis aliis etiam nostri huiusce sæculi confirmata, duo præsertim capita continet. Primum ipsius habitus materiam spectat de qua in Concilio Nicæno 2. Can. 16. id memorabili decreto constitutum fuit: *ut Episcopi & Clerici ex Sericis texturis varietum vestimentum non habeant, nec se splendidis vestibus exornent.* Quod etiam simili modo sancitum reperitur in Concilio Palentino c. 6. & in Concilio Lateranensi sub Leone X. in bulla reformationis, & in Concilio Mediolanensi 1. sub S. Carolo Borromæo; in quibus & plurimis aliis Conciliis tum Provincialibus tum diocesanis prohibita sunt in privato habitu Clericali sericæ vestes, & lanearum solummodo usus universali propemodum Ecclesiæ praxi approbatus fuit.

Secundum ejusdem Clericalis habitus formam respicit; ut scilicet vestes ejusmodi sint talares: quod habetur ex collectione antiquorum Canonum à S. Martino Bracharensi Archiepiscopo facta circa annum Domini 572. & in Concilio Romano sub Zacharia can. 31. ac ut alia plurima Concilia omittamus demum in Concilio Senonensi cap. 24. his verbis. *Vestes sint talares, nec nimia amplitudine superflue, nec plus a quo constrictæ, in quibus Clericalis ordinis majestas & modestia deprehendatur, fastus jactantia, vel elationis vitium devitetur.* Præterea ut vestes Clericales nigri sint coloris, quamvis enim olim violaceus color apud quoscunque Clericos in usu esset, (ut observat Baronius ad an. 393. n. 48.) nihilominus communis Ecclesiæ usus obtinuit nunc, ut colore violaceo Episcopis reservato, aliis

Cle-

Clerici fusco seu nigro uterentur; quod etiam in Concilio Mediolanensi. cap. de Clericorum vestitu & in Concilio Burdegalensi anno. 1583. & Aquisgranensi 1585. constitutum est: quas quidem sanctiones Apostolica Sedes confirmavit.

His autem Conciliorum adeoque Ecclesie universales toties repetitis decretis, omnes omnino Clericali militibus adscriptos constringi manifestum est; quod quamvis his ultimis temporibus, relaxata non nihil Ecclesiastica disciplina, non ita strictè exigatur ab iis, qui Clericali solummodo tonsura initiati sunt; certum est tamen Clericos beneficium aut officia Ecclesiastica obtinentes, aut ordinibus Ecclesiasticis præsertim sacris initiatos, ad Tonsuram & habitum Clericalem strictè obligari; quod Concilium Tridentinum sess. 14. c. 6. de ref. expressis his verbis declaravit, *Omnes Ecclesiastica persona, quantumcumque exempta, quæ aut in sacris fuerint, aut dignitates, personatus, officia, aut beneficia qualicumque Ecclesiastica obtinuerint, si postquam ab Episcopo suo etiam per edictum publicum moniti fuerint, honestum habitum Clericalem illorum ordini, & dignitati congruentem, & iuxta ipsius Episcopi ordinationem, & mandatum non detulerint, per suspensionem ab ordinibus, ac officio, & beneficio, ac fructibus, redditibus, & proventibus ipsorum beneficiorum, necnon se semel correpti, de novo in hoc dereliquerint, etiam per privationem beneficiorum, & beneficiorum huiusmodi coerceri possint, & debeant.*

Ex cuius decreti tenore sequitur, hodie Clericos Tonsuram & habitum Clericalem contemptui aut neglectui habere sine gravi peccato non posse; cum poena suspensionis generalis in illius legis violatores decernatur, quam non nisi ob peccatum aliquod grave decerni ex antè dictis constat. Vnde Navarrus, Reginaldus, Riccius, Henriques, & alii apud Bonacinam disput. 8. de sacr. ordin. quæstion. Vnic. pu. ultim. docent, Clericum in sacris Ordinibus constitutum, aut obtinentem beneficium, peccatum mortaliter si notabili aliquo tempore Tonsuram aut habitum Clericalem non deferat, obrinuit tamen usus

ius communis Doctorum & piorum suffragio & praxi approbatus, ut Clerici quicunque iter facientes aut alia simili de causa brevioris aliquam vestem, quam sordellam vocant, gestare licite possint; cum in ea sufficiens habitus Clericalis nota reperiatur, per quam, accedente praesertim Tonsurâ, ab aliis laicis facile distinguantur.

ARTICVLVS III.*Dè Beneficijs Ecclesiasticis.*

Nomine beneficij Ecclesiastici intelligitur ius perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, propter aliquod officium spirituale auctoritate Ecclesiæ constitutum. Ita Less. lib. 2. de iust. & iur. cap. 34. dub. 1.

Sunt autem alia beneficia regularia, quæ solis regularibus competunt, & alia secularia, quæ secularibus conferuntur. Item alia sunt beneficia (ut loquuntur Canonistæ apud Rebuffum in praxi pag. 6.) alia simplicia. Duplicitate vocantur illa, quæ adiunctam habent aliquam administrationem, aut eminentiam in Ecclesia; qualia sunt beneficia curata Archidiaconatus, Episcopatus, &c. beneficia simplicia dicuntur illa, quæ nullam administrationem aut eminentiam eiusmodi habent, sed tantum instituta sunt ad preces Deo fundendas, aliaque diuina officia obeunda; tales sunt Capellaniæ, &c. ut docet Nau. & alij apud Less. sup. dub. 2.

His breuiter prænatis, ex variis ac plurimis, quæ à Theologis circa beneficia disputari solent, præcipua & maxime scitu necessaria, ex communi & magis recepta probatorum authorum doctrina hic breuiter subiiciemus, & quæstiunculis aliquot explicabimus.

QVÆSTIVNCVLA I.

*Quot modis beneficia Ecclesiastica licitè
obtineri possint.*

Q Vinque præsertim modis beneficia hodie obtineri possunt. Primò præsentatione, seu nominatione patroni & institutione collatoris: secundò, electione & confirmatione: tertio collatione liberâ: quarto resignatione in fauorem cum secuta collatione: quinto permutatione.

Præsentatio seu nominatio est personæ alicuius idoneæ per patronum Episcopo vel alteri, ad quem institutio seu collatio pertinet, legitimè facta exhibitio. Institutio autem est ipsius beneficii, iuriumque illius collatio, & attributio: & hæc institutio seu collatio fieri solum potest per Ecclesiasticos; præsentatio verò etiam per laicos.

Electio in eo differt à præsentatione, quòd electio fiat à pluribus vt à Capitulo, & à solis Ecclesiasticis, per suffragia, præsertimque in prælaturis locum habeat: præsentatio verò etiam ab vna persona etiam laica, & in quouis beneficii genere. Confirmatio verò est collatio beneficii facta electo, sicut institutio est eadem collatio facta præsentato seu nominato.

Collatio dicitur, quando beneficium solo iure Prælati datur, nec subest iuri patronatus.

Resignatio est, quando quis beneficium suum liberè resignat, seu dimittit in manibus collatoris in fauorem alterius.

Permutatio denique, quando hæc resignatio sit causa permutandi beneficii cum alterius beneficio. De quibus videri potest Lessius suprâ.

Quæres, vtrum beneficia sint semper dignioribus conferenda. Respond. quòd, licet is, qui resignat beneficium, in fauorem alterius, non teneatur quærere dignissimum,

num, sed sufficiat, si dignus sit resignatarius: electores
tamen, presentatores, & collatores tenentur semper,
quantum in ipsis est, curare, ut dignissimis conferantur
beneficia, præsertim curam animarum annexam ha-
bentia, ut ex S. Thoma & plurimis aliis Theologis docet
Less. sup. dub. 14. idque varijs SS. Patrum autoritatibus
fused probat; ita ut peccet mortaliter is, qui eligit, præ-
sentat, aut confert beneficium, præsertim curam anima-
rum annexam habens, digno, prætermisso absque vlla
causa legitima eo, qui notabiliter dignior & aptior vi-
detur, speraturque multo melius functurus officio. Quod
etiam confirmari potest ex Conc. Trid. sess. 24. de cr. de
ref. cap. 1. ubi dicitur expressè, omnes, & singulos, qui ad
promotionem præficiendorum, cumque ius habent, mortaliter
peccare, nisi, quos digniores, & Ecclesie magis utiles ipsi iudi-
cauerint, non quidem precibus vel humano affectu, aut amb-
ientium suggestionibus, sed, eorum exigentibus meritis, præfice-
re diligenter curauerint.

Dictum est (absque legitima causa) quia, si v. g. patro-
nus præsentet, dignum, collator conferre tenetur, etsi
alios magis idoneos nouerit. Item, si beneficium ex insti-
tutione sua conferendum sit alicui ex certa familia: tum
enim aptissimo ex illa familia conferendum erit, non
verò alijs etsi aptioribus.

Quocunque autem modo beneficium aliquod obti-
neatur, cauendum est præ cæteris simoniæ peccatum,
quod in prædictis omnibus obtinendi beneficij modis
reperi potest, tam ex parte obtinentis quàm confe-
rentis aut patroni: de quo quidem peccato, quoni-
am nimis crebro euenire solet, paulò
accuratiùs nobis agendum est.

† †
†

Cc 2

QVÆ.

QVÆSTIVNCVLA II.

*Quibus modis simonia, tum in aliis casibus, tum
præsertim in obtinendis beneficijs
committi possit.*

Simonia peccatum à Simone Mago Act. 8. nomen accepit, eò quod primus dona Spiritus Sancti pecuniâ emere voluerit, & ut loquitur S. Aug. tract. 10. in S. Ioan. volebat emere Spiritum sanctum, quia volebat vendere Spiritum sanctum: ex quo factum est, ut peccatum illud, quo spirituale aliquid aut spirituali annexum pecuniâ aut aliquare pretio æstimabili emitur aut venditur, *Simonia* nuncupetur. Quàm graue autem sit illud peccatum, patet tum ex obiurgatione asperrima, qua S. Petrus erga præfatum Simonem vsus est; tum etiam ex eo, quod cap. Reperiuntur 1. q. 1. appellatur *Execrabile flagitium*; & c. Sicut i. de simonia dicitur *Simoniacam pestem sui magnitudine aliamina morbos vincere*, & cap. Sane 15. quaest. 13. dicitur *infar publici criminis læse maiestatis esse puniendam*.

Est autem triplex simonia (ut docet Tol. lib. 5. cap. 86.) mentalis, conuentionalis, & realis. Simonia mentalis duplici modo contingere potest: primo, cum quis deliberatè vult emere, aut vendere aliquid spirituale: secundo, cum aliquid exterius facit cum intentione emendi aut vendendi aliquid spirituale sine vlllo pacto externo; ut si quis obsequium præstet prælato aut patrono hac intentione, ut conferatur illi beneficium in obsequij mercedem.

Simonia conuentionalis est, quando aliquod pactum externum interuenit; quod tamen siue ex vtraque, siue alterutra parte nondum executioni mandatum est.

Simonia realis est, quando ex vtraque parte pactum executioni mandatum est.

Quocunque autem modo simonia committatur, est

semper

semper grauiſſimum peccatum; non tamen incurruntur
pœnæ aduerſus ſimoniacos decreta, niſi propter ſimoni-
am realem, aut propter conuentionalem, quæ in confi-
dentiâ reperitur, vt docet & probat Leſſ. ſup. dub. 27. &
ex infra dicendis patebit.

Quoniam verò innumeris propè modis hoc peccatum
committi poteſt, quos ſigillatim perſequi nimis proli-
xum foret, proponemus hic regulam generalem commu-
niter à Theologis receptam, quâ dignoſci poterit in quo-
uis caſu particulari, vtrum ſimonia committatur, nec ne:
ad cuius faciliorem intelligentiam ſupponimus 1. nomi-
ne rei ſpiritualis, quæ per ſimoniam vendi aut emi dici-
tur, intelligi à Theologis (vt rectè obſeruat Leſſ. l. 2. c.
35. dub. 1.) non id omne, aut ſolum, quod eſt incorpo-
reum, ſed id, quod eſt aliquo modo ſupernaturale, ſiue
ſit aliquid reale, ſiue aliquid morale tantum, ſiue in mo-
dum actus, ſiue in modum habitus, vt ſunt virtutes ſu-
pernaturales, gratiæ gratis data, aut gratum facientes, ſa-
cramenta, & quicuius uſus poteſtatis alicuius ſupernatura-
lis: vel etiam id, quod eſt rei ſupernaturali annexum, vt
ſunt beneficia eccleſiaſtica, &c.

Supponimus 2. pecuniam aut aliquid pecuniâ æſtima-
bile, vario & multiplici titulo pro aliqua re ſpirituali da-
ri poſſe: ſcilicet vel per modum pretij ipſius rei ſuperna-
turalis, vel per modum eleëmoſynæ & ſuſtentionis,
quæ miniſtro eccleſiaſtico tribuitur; vel per modum ob-
lationis, quæ Deo ſit in perſona miniſtri; vel per modum
liberalis & gratuitæ donationis; aut denique per modum
laudabilis conſuetudinis ab Eccleſia probatæ.

Supponimus 3. ex communi & recepta Theologorum
doctrina (cuius probatio videri poteſt apud Leſſ. ſup.
dub. 4. duplicem eſſe ſimoniam, aliam iure diuino, aliam
iure humano & Eccleſiaſtico prohibitam: c. g. venditio
quæuis, aut emptio rei ſpiritualis ſupernaturalis eſt ſi-
monia iure diuino prohibita, vt ex variis ſcripturæ locis
probat Leſſ. venditio autem vel emptio rei alicuius tēpo-
ralis, quæ alicui rei ſpirituali annexa eſt, v. g. emptio aut

venditio beneficiorum Ecclesiasticorum quoad partem temporalem, simonia est Ecclesiastico iure vetata: quia (vt idem Lessius fuse declarat) quamuis ius ad percipiendos fructus beneficij materialiter & seorsim à quouis officio spiritali & sacro consideratum, sit aliquid temporale; quod proinde diuino iure non est inuendibile; Ecclesiasticis tamen legibus, quæ ab eodem Lessio, & alijs doctoribus fuse citantur, ob reuerentiam rei spiritalis annexæ prohibitum fuit, ne tale ius vendi posset: vnde sicut Ecclesia potest decreto aliquo suo locum materiale diuino cultui dicatum reddere immunem, ita vt, qui violat immunitatem illam Ecclesiastico iure introductam, peccet contra virtutem religionis, adeoque peccatum sacrilegij committat: ita rem temporalem rei spiritali annexam, propter annexionem illam potest à venditione reddere immunem, ita vt, si vendatur aut ematur pretio aliquo temporali, venditio illa aut emptio simoniaca censeatur.

His suppositis, ad dignoscendum, in quibus casibus simoniæ labes incurratur, vel non incurratur, generalis regulâ hæc esto. Quotiescunque aliquid spirituale vel spiritali annexum (eo sensu, qui supra explicatus est) emitur aut venditur: id est, quotiescunque pro tali re accipitur, aut datur aliquid pecuniæ æstimabile tanquam illius pretium, toties peccatum simoniæ committitur: scilicet si alio titulo detur, vel accipiat, tunc enim idendum est, qualis sit ille titulus, an verus & legitimus, an verò fucatus, & ad palliandam simoniam appositus.

Ex quo intelligitur ad rationem simoniæ duo præferri requiri; quorum vnum est pretium, qualis est pecunia, aut quiduis aliud pretio aliquo æstimabile, quale est munus à lingua, vel à manu, vel ab obsequio, vt communiter docent Theologi: alterum est veluti merx, scilicet res aliqua spiritalis aut spiritali annexa, quæ tali pretio æstimatur, eo quæ venditur aut emitur: vnde, quotiescunque hæc duo simul concurrunt, toties committitur

simonia

simonia; si verò vel vnum illorum defit, nō committitur. Ex antè dictis sequitur, non esse simoniam, si pretium aliquod, vel merx recipiatur pro munere docendæ scientiæ aliquam naturali industriâ comparabilem: quia eiusmodi scientiæ non est quid supernaturale; & præterea (vt recte observat Alenf. 2. p. q. 185. n. 3.) merx illa propriè loquendo non tam datur pro doctrina quàm pro labore docendi, qui est pretio æstimabilis: quæ ratione etiam licitè merces aliqua honesta, pro tradenda Theologiæ doctrina dari aut accipi potest, ratione laboris, qui in scientia adeò sublimi & ardua recte explicanda non nisi maximus esse potest, quique proinde ipsius corporis vires valde exhaurire solet: quod etiam docent Adrian. Caiet. Victoria, Sot. Sua. & alij apud Laym. cap. 7. de sim. paragr. 4.

Sequitur 2. neque etiam committi simoniam, si Sacerdotes stipendium seu honorarium accipiant pro celebrationibus Missarum, exequiis mortuorum aliisque functionibus Ecclesiasticis: quando illud non datur per modum pretij, sed per modum eleemosynæ & sustentationis, aut laudabilis consuetudinis ab Ecclesia approbatæ; unde Apostolus 1. Cor. 9. dicit, quod, qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt; & qui altari deseruiunt, cum altari participant: & cap. ad Apostolicam audientiam de simonia, expressè habetur, quod, quamvis Sacerdotibus & Clericis, pro his & similibus pecuniam exigere, & extorquere prohibitum sit; laici tamen laudabilem consuetudinem piâ erga sanctam Ecclesiam deuotione introductam infringere non debent sub prætextu Canonice pietatis, sed quod per Episcopum ad id possunt compelli.

Sequitur 3. nullam quoque committi simoniam, quando pro dote puellæ, quæ vitam religiosam vult profiteri, aliquid ab ea vel eius parentibus accipitur; cū id accipiat per modum sustentationis, secus verò si præcisè pro ipsa susceptione ad statum religiosum aliquid acciperetur, quia tunc esset id omnino simoniacū, vt docent S. Th. Sot.

Sylu. Suar. apud Laym. c. ult. de sim. paragraf. 4. qui etiam merito dubitat, vtrum, quando monasterium diues est, licitum sit aliquid eiusmodi titulo sustentationis exigere: certè S. Doctor apertè declarat in 4. dist. 25. q. 3. art. 1. q. 2. ad 7. *Quando sine grauiamine monasterij recipi potest nouitius, simoniacum est aliquid exigere:* cui subscribunt Caiet. Victoria, Rosella, Armilla, Less. Suar. & alij apud Laym. suprà, & Innocentius III. in conc. gen. Lateran. cap. 64. habeturque cap. *Quoniam*, de simonia, penitus prohibuit, ne moniales pro alijs in cætum & Monasterium suum cooprandis & admittendis, pretium vllum recipiant prætextu paupertatis non quidem veræ, sed fictæ & simulatæ. Quamuis autem Less. cit. cap. 35. dub. 12. Tol. lib. 3. cap. 89. & quidam alij Theologi nitantur excusare praxim illam, quæ in omnibus ferme monasterijs etiam diuissimis nunc viget, vt in ea nonnisi, mediante dote, ac pretio sub obtentu sustentationis pateat aditus; idem tamen Lessius fatetur id esse verum auaritiæ signum, & speciem simoniæ retinere.

Sequitur 4. nullam esse simoniam, quando calices, & alia vasa, & vestimenta sacra venduntur aut emuntur, quia, vt ex communi Theologorum consensu docet Suarez l. 4. c. 4. n. 12. hæc & similia, quamuis consecrata, & cultui diuino dicata remaneant semper secundum se pretio æstimabilia, ac proinde vendibilia: consecratio enim non nisi accidentaliter illis annectitur: si tamen maiori pretio venderentur, quia consecrata sunt, tunc simonia committeretur, vt docet Tol. sup. & satis per se patet.

Quod autem spectat ad simoniam, quæ in beneficijs Ecclesiasticis reperiri potest, vt facilius & certius dignosci possit, in quibusnam casibus id contingat, obseruationes aliquas ex magis communi, & recepta Doctorum sententia hic breuiter subiiciemus.

Prima est, nullam esse simoniam resignare beneficium in fauorem tertij cum clausula (*Non aliter, nec alias*) quando eiusmodi resignatio fit in manibus summi Pontificis,

vt ex Rebuffo, Nauarro, & alijs docet Lessius cap. 35. dub. 14. & satis ex communi vsu, & praxi constat.

Secunda, nullam quoque esse simoniam resignare beneficium in manibus eiusdem summi Pontificis reservata aliqua moderata pensione, vt docet idem author dub. 15. & ex communi vsu satis patet. Imò qui vult resignare in fauorem tertij sub onere alicuius pensionis, potest licite cum illo transigere de illa, non quidem absolute sed sub beneplacito Pontificis; alias, si absolute faceret, simoniam committeret.

Quæres, vtrum is, qui resignat sub onere pensionis ad facilitorem & tutiorem illius solutionem de hypotheca aliqua, aut fideiussore cum resignatario conuenire licite possit; Resp. posse, dummodo fiat sub eiusdem summi Pontificis beneplacito, & illius autoritate confirmetur; alias illicitum fore, ac simoniam redolere, vt docet idem Lessius: qui etiam recte monet in resignationibus quibuscunque omne pactum de onere temporali, quod iure non est annexum, licite fieri non posse, absque legitima autoritate superioris: quod maxime obseruandum est.

Tertia, resignare vel conferre beneficium alicui in confidentiam, id est, ex intentione illum obligandi, vt post aliquod tempus propinquo vel amico resignantis, aut conferentis, aut cuius alteri resignet, aut, vt pensionem ex ea alteri soluat, esse simoniam confidentiar mentalis: si vero pactum intercedat, esse confidentiam simoniae realis, quæ poenas iuris infert, vt docet idem Less. dub. 16. & habetur in Bulla Pij V. quam refert Nau. cap. 23. numero 110.

Quarta est, beneficia non posse licite permutari sine Prælati autoritate: & hanc permutationem non modo illicitam esse ac simoniam redolere, sed etiam irritam & inuolidam, vt habetur apud eundem Less. dub. 17.

Quæres, vtrum in permutatione beneficiorum competari possit fructuum inæqualitas? Resp. posse, dummodo id fiat ex licentia & autoritate summi Pontificis, vel reservando pensionem ex beneficio, quod ampliores

habet prouentus, vel aliquid præstando; quod ab iplo Pontifice tanquam iustum & licitum approbetur, vt docet idem Less. *suprà*.

Quinta est, illum, qui habet ius in beneficio aliquo, seu cui beneficii collatio legitimè facta est; posse pretio redimere vexationem iniustam, si fortè quis illum à possessione capiendâ impediât, nec in ea redemptione villam committi simoniam, vt ex S. Doctore, Soto, Nau. & alijs docet Less. *dub. 18.*

QVÆSTIVNCVLA III.

Quanam sint pœna contra simoniacos constituta.

Pœna illa secundum iuris dispositionem non incuruntur nisi ob simoniam commissam in religionis ingressu, Ordine, & Beneficijs.

Atque in primis excommunicantur tam dantes quam recipientes aliquid simoniacè pro ingressu religionis, & qui sic admissi sunt, non nisi ex dispensatione Ordinarij in Monasterio illo manere possunt, vt patet ex extrag. Urbani IV. quæ incipit: *Sarè non in vinca domini.*

Similiter is, qui confert ordines simoniacè, est excommunicatus, vt habetur in extrag. *Cũ detestabile*, de simonia: est etiam suspensus à collatione cuiusvis Ordinis, etiam tonsuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium: interdictus est etiam illi Ecclesiæ ingressus; & si contra suspensionem vel interdictum illud aliquid fecerit, est suspensus ab administratione suæ Ecclesiæ, & à perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum, nullusque potest illum absolvere præter summum Pontificem, etiamsi delictum sit occultum, vt habetur in Bulla Sixti V. edita in malè promouentes & promotos, quod intelligendum est pro ijs locis, in quibus Bulla promulgata & recepta fuit: existimat si quidem Less. *dub. 24.* illam ple-

risque in locis ignorari, proindeque non esse receptam.

Qui autem Ordinem aliquem simoniace suscepit, est excommunicatus ipso facto, ut habetur cit. extranag. *Cum detestabile*: est etiam suspensus ab executione suorum Ordinum, ut ibidem dicitur; & per supradictam Bullam Sixti V. priuatur omnibus dignitatibus, officiis, beneficiis, & efficitur inhabilis ad omnia, nec ab alio quam à Romano Pontifice absolui posse dicitur.

Denique qui beneficium simoniace confert, aut conferri procurat, eligendo, presentando, confirmando, commendando, est ipso facto excommunicatus, ut habetur ex cit. extranag. *Cum detestabile*: quæ poena etiam ibidem decernitur contra illos, qui operam suam interponunt, ut beneficium simoniace obtineatur, vel ut Ordo simoniace conferatur.

Qui verò beneficium per talem simoniam acquirit, est ipso facto excommunicatus, & collatio ac prouisio beneficii nulla est, nullumque ius tribuit, ut in eadem extranaganti statuitur: ac insuper fit inhabilis ad idem beneficium obtinendum, ut habetur capite *Nobis fuit*, de simonia, & cap. penult. de electione. Quæ poenæ similiter inflicte sunt contra eos, qui simoniam confidentiæ committunt, ut fusiùs explicat Less. dub. 26.

Quæres, utrum pretium simoniace acceptum sit restituendum. Resp. quòd, quamuis Nau. cap. 23. num. 103. & 104. & quidam alij Theologi existiment nullam ad id esse obligationem, probabiliter tamen & tutior videtur sententia Adriani, Henrici, Soti & plurimorum aliorum Doctorum apud Lessium dub. 28. qui asserunt pretium illud esse restituendum, non quidem ei, qui dedit,

sed Ecclesiæ vel pauperibus, ut ex S. Thoma.

& alijs probat idem Lessius dub. 31.

QVÆSTIVNCVLA IV.

Vtrum licitum sit plura simul beneficia possidere.

VT huic quæstiunculæ satisfiat, nihil aptius afferre possumus, quam ipsius Concilij Tridentini decretum sess. 24. cap. 17. in quo, quis esset Ecclesiæ universæ sensus super hac re, declaravit his verbis: Cum Ecclesiasticus ordo pervertatur, quando unus plurimum officia occupat Clericorum; sanctæ sacris canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Ecclesijs conscribi: verum quoniam multi improba cupiditatis affectu seipsos, non Deum, decipientes, et quæ bene constituta sunt, varijs artibus eludere, et plura simul beneficia obtinere, non erubescunt: sancta synodus debitam regendis Ecclesijs disciplinam restituere cupiens, præsentis decreti, quod in quibuscunque personis, quocunque titulo, etiam Cardinalatus honore fulgeant, mandat observari; statuit, ut in præteritum unum tantum beneficium Ecclesiasticum singuli conferatur; quod quidem si ad vitam eius, cui confertur, beneficij sustentandam non sufficiat; liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requiratur, eidem conferri. Hocq; non modò ad cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia beneficia, tam secularia quam regularia, quæcunque, etiam commendata, pertineant, cuiuscunque tituli, ac qualitatis existant.

Ex quibus Concilij verbis quædam scitu necessaria, et observatu dignissima colligere possumus.

Primum est, quod, quamvis habere plura beneficia non sit intrinsecè malum, alioquin nullo in casu super illis dispensari posset, non est tamen ex se omnino indifferens, sed est ex genere eorum, quæ deformitatem quandam & inordinationem præ se ferunt; cum Concilium dicat pluralitatem illam ordinem ecclesiasticum perverti; proindeque non nisi adhibitis certis circumstantiis cohonestari posse: quæ est expressa ipsius S. Thomæ doctrina

Quod

quodl. 9. art. 15. cui communiter alij Theologi subscribunt.

Secundum est, pluralitatem illam præsertim in beneficiis curam animarum habentibus, censeri illicitam, & expresse declaratur in conc. Trid. loco sup. cit. & in Conc. Later. sub. Alexandro III. cap. 13. quod etiam similiter intelligendum est de aliis quibuscunque incompatilibus, quales sunt dignitates, personatus, officia & alia omnia beneficia, quæ residentiam requirunt: quæ quidem plura simul retineri non possunt, quamvis vnumquodque eorum seorsim ad vitam honestè sustentandam non sufficiat, vt ex Concilij verbis satis constat. Est tamen verum aliquando in ista pluralitate beneficiorum incompatibilium summum Pontificem dispensare posse, quando evidens & notabilis Ecclesiæ necessitas, vel utilitas id exigit; quâ ratione S. Gregorius, Martinus, Paulinus, Agnellus, & alios Episcopos, duobus simul Episcopatus præfisse voluit: verum de illa necessitate, & utilitate Ecclesiæ, an talis sit, quæ pluralitatem illam coram Deo excuset, penes ipsum summum Pontificem esto iudicium.

Tertium est, licitum esse plura beneficia compatibilia simul obtinere; si ita necesse sit ad honestam vitam sustentationem, vt ex citato Concilij decreto habetur. Compatibilia autem beneficia in diuersis quidem Ecclesijs censentur ea, quorum saltem alterum ad residentiam personalem non obligat; in eadem autem Ecclesia compatibilia beneficia dicuntur ea, quæ non sunt vniformia, seu quæ ad easdem functiones minimè concurrunt, quæ proinde in casu supra dictæ necessitatis simul retineri possent, nisi alicuius specialis Ecclesiæ constitutio, vel consuetudo repugnet, vt docet Nau. Less. & alij apud Laym. tract. 1. c. 8. de benef.

Qualis autem sit honesta illa vitæ sustentatio, cuius necessitas pluralitatem illam beneficiorum coram Deo excuset, prudentis ac timorati viri iudicio determinandum est, qui spectatis, & perpensis circumstantijs status, conditionis, ætatis, personæ & alijs similibus, id ex æquo

& bono dijudicare debet: alia siquidem censetur esse honesta vitæ sustentatio requisita in Episcopo, alia in sacerdote inferioris Ordinis: alia item esse solet ratio victus in persona multum nobili & illustri, alia in ignobili. Constat etiam virum doctum ingenijque dotibus præcellentem, ac pro bono communi ecclesiæ laborantem vberiori annonâ indigere, non quidem ad delicias aut fastum, sed ad sustentandas corporis vires, vel ad alia adiumenta necessaria comparanda.

Quartum denique est, cessante causâ rationabili & iusta, siue honestæ sustentationis, siue necessitatis aut utilitatis ipsius Ecclesiæ (vt sup. dictum est) illicitum esse plura beneficia; quamvis compatibilia, simul retinere, nec ad id vllam summi Pontificis dispensationem posse suffragari; cum hæc beneficiorum qualittuncque pluralitas iuri naturalis repugnet, quando nulla iusta & rationabili causa eohonestatur. Ita sentit S. Bern. Epist. 27. ad Theobaldum Campaniæ comitem, & lib. 3. de consid. ad Eugenium cap. 6 & S. Thomas cit. quodlib. 9. art. 1. Ita etiam docent Palud. Adria. Gabr. Sylu. Maior, Caiet. Azor. Nau. & plures alij, quos citat & sequitur Laym. supra: quibus addere possumus Cardinalem Bellarminum in Epist. ad Episcopum Thieanum nepotem suum, vbi, postquam dixit sacros Canones horrere multiplicitem beneficiorum, addit Theologos Parisienses post longam disputationem anno 1238. definiuisse neminem posse duo beneficia, si vnum sufficeret ad eum aliquid, obtinere sine peccato mortali.

Ceterum an præter Ecclesiæ necessitatem & utilitatem, & honestam vitæ sustentationem, subesse possit aliqua alia causa iusta & rationabilis, ob quam dispensatio super pluralitate beneficiorum compatibilium licite postulari, & valide impetrari queat, Doctorum iudicio discutiendum relinquentes; hoc solum obseruamus huic beneficiorum pluralitati absque vlla legitima causa, minime suffragari consuetudinem & vium à multis introductum: cum (vt recte monuit Bellarminus in admonitione ad Clement. VIII. vsus ille tanquam prauus, & abusus a Concilio Tridentino sit abrogatus. QVA-

QVÆSTIVNCVLA V.

Qualiter se beneficiarij gerere debeant in expendendis beneficiorum suorum redditibus.

Tria sunt genera bonorum, quæ beneficiarij possidere possunt. Lessl. l. 2. c. 4. d. 6. Laym c. 3. de benef. *Patrimonialia*, quæ ipsi hæreditate, vel industriâ, vel donatione, vel alio modo, quo laici solent, sibi acquirunt. *Quasi patrimonialia*, quæ ipsis tanquam Clericis obveniunt, ob functiones aliquas Ecclesiasticas v. g. ob Missæ celebrationem, concionem, cantum Ecclesiasticum, &c. *Merè Ecclesiastica*, quæ ratione beneficij alicuius v. g. Canoniciatus, Decanatus, &c. percipiuntur. Et de bonis quidem patrimonialibus certum est beneficiarios (secundum doctrinam S. Thomæ 2. 2. q. 183. a. 7 & aliorum communiter Theologorum) liberè disponere posse, cum eiusmodi bonorum verum habeant dominium perinde ac laici: neque enim per Clericatus, aut Ordinis susceptionem fiunt domini incapaces, neque se bonorum dominio abdicant, proindeque bona patrimonialia prohibito expendere possunt, dummodo tamen in eis expendendis nihil ab ipsis fiat, quod iustitiæ vel charitati repugnet. Idem quoque de bonis quasi patrimonialibus dici posse censent Ioannes Maior, Couarr. Nau Lessl. & alij, quos citat & sequitur Laym. sup. & etiam de bonis merè Ecclesiasticis, seu de redditibus beneficiorum, quoad eam partem tantum, quæ congruæ cuiusque sustentationi necessaria est.

Difficultas igitur præcipua est de ea parte reddituum & proventuum Ecclesiasticorum, quæ congruæ & honestæ sustentationi minimè necessaria est, ac proinde ipsis beneficiariis superflua: de qua quaritur, qualiter ab ipsis expendi debeat. Cuius quidem difficultatis resolutio pendere videtur ex altera questione, num scilicet beneficiarij, habeant verum & proprium dominium illius.

lius.

illius partis fructuum & reddituum suorum, quæ cogrua, & honestæ illorum sustentationi necessaria non est de qua re dux sunt celebres Doctorum sententia.

Prior est Maioris, Palud. Nau. & aliorum apud Less. sup. qui censent beneficiarios non esse dominos illius partis redundantis, sed tantum dispensatores, proindeque obligari ex iustitia ad partem illam in pios usus expendendam; alias si secus fecerint, non modò peccare mortaliter, sed etiam ad restitutionem obligari; id est teneri tantundem ex alijs bonis in pia opera impendere. Posterior sententia est eorum, qui docent post erecta beneficia, certosque prouentus singulis titulis assignatos, beneficiarios effici absolute dominos omnium prouentuum, ita ut, quamuis partem superfluum in profanos usus expendendo mortaliter peccent, non tamen ad ullam restitutionem faciendam obligentur. Ita Sot. Couarr. Franc. Sarmiento & alij; quos citat & sequitur idem Less. sup.

Quamuis autem ambæ illæ sententiæ propter auctoritatem grauium & insignium Theologorum, qui eas propugnant, & rationes, quibus fulciuntur, sint valde probabiles: prior tamen, ut ipsemet Lessius fateatur, tutior est & in praxi consulenda; licet damnari non debeat is, nec à Sacramento Pœnitentiæ arceri, qui posteriorem amplecteretur, nec ab illa recedere vellet.

Cæterum siue beneficiarij censeantur esse domini reddituum suorum, siue solummodo dispensatores, certum est & apud omnes in confesso peccaturos illos, si portionem illam redundantem profanis vñibus, aut propinquis ditandis impendant; quod aperte constat ex Conc. Trid. sess. 25. cap. 1. de reform. quod quidem caput, quoniam multa super quæstione, quam tractamus, continet obseruatu dignissima, quæ quiuis in beneficijs & dignitatibus Ecclesiasticis constitutus maxime ob oculos habere debet, integrum hic subiicimus; sic igitur Concilium: *Optandum est, inquit, ut ij, qui Episcopale ministerium suscipiunt* (ea verò, quæ de Episcopis, de quibuscunque etiam alijs beneficiarijs intelligenda esse infra declarat)

que sua sint partes agnoscant: ac se non ad propria commoda, non ad diuitias, aut luxum, sed ad labores, & sollicitudines pro Dei gloria vocatos esse, intelligant. Nec enim dubitandum est, & fideles reliquos ad religionem, innocentiamque facilius inflammandos, si prapostros suos viderint, non ea, quæ mundi sunt, sed animarum salutem, ac ecclesiam patriam cogitantes. Hæc cum ad restituendam Ecclesiasticam disciplinam præcipua esse sancta synodus animaduertat; admonet Episcopos omnes, ut secum ea sæpe meditantes, factis etiam ipsis ac vitæ actionibus, quod est veluti perpetuum quoddam prædicandi genus, se muneri suo conformes ostendant: in primis vero, ita mores suos omnes componant, ut reliqui ab eis frugalitatis, modestiæ, continentiæ, ac, quæ nos tantopere commendat Deo, sanctæ humilitatis exempla perere possint. Quapropter exemplo Patrum nostrorum in Concilio Carthaginiensi, non solum iubet, ut Episcopi, modesta suppellectili & mensa, ac frugali victu contenti sint; verum etiam in reliquo vitæ genere, ac tota eius domo caueant, ne quid appareat, quod a sancto hoc instituta sit alienum; quodque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præferat. Omnino vero eis interdicat, ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresque suos augere studeant: cum & Apostolorum canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint, ipsi, ut pauperibus distribuant; eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causâ: imò quam maximè potest, eos sancta synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque carnalis affectum, unde multorum malorum in Ecclesiâ seminarium exstat, penitus deponant. Quæ vero de Episcopis dicta sunt; eadem non solum in quibuscunque beneficia Ecclesiastica, tam secularia quam regularia obtinentibus, pro gradus sui conditione obseruari, sed & ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales pertinere decernit: quorum Consilio apud sanctissimum Romanum Pontificem, cum vniuersalis Ecclesiæ administratio nitatur, nefas videri potest, non ipsi etiam virtutum insignibus, & viuendi disciplinâ eos fulgere, quæ merito omnium in se oculos conuertant.

QVÆSTIVNCVLA VI.

Qua sit obligatio Beneficiariorum
ad residentiam.

Residentia nomine intelligitur assiduitas commora-
tionis in loco beneficii ad obsequia Ecclesiastica
personaliter reddenda: unde colligitur (vt recte ob-
seruat Sylu. verbo: *Residentia*) illum, qui in loco beneficii
commoraretur, sed nullum vnquam per se præstaret of-
ficiū, cum posset & deberet, non censendum esse resi-
dere.

Ad residentiam igitur personalem eo modo intel-
lectam, obligantur in primis omnes habentes beneficia,
quibus animarum cura incumbit, vt expressè declaratur
in Conc. Trid. sess. 23. c. 1. de ref. his verbis: *Cum præcepto di-
uino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa
est, omnes suas agnoscere, &c. quæ omnia ab ijs nequaquam præ-
stari, & impleri possunt, qui gregi suo non inuigilant nec assu-
sunt, sed mercenariorum more deferunt, &c. declarat sancta Syn-
odus; omnes Patriarchalibus Primatialibus, Metropolitanis
ac Cathedralibus Ecclesijs præfectos obligari ad personalem in sua
Ecclesia vel diœcesi residentiam; vbi iniuncto sibi officio desungi
teneantur, &c. & infra: Eadem omnino, etiam quoad culpam,
amissionem fructuum, & pœnas de curatis inferioribus, & alijs
quibuscunque, qui beneficium aliquod Ecclesiasticum, curam
animarum habens obtinent, sacro-sancta Synodus declarat, &
dicitur. In illo tamen capite permittitur Episcopis singu-
lis annis siue continuè, siue interruptè à suis Ecclesijs seu
diœcesibus ex iusta aliqua causa abesse per duos aut ad
summum tres menses.*

Ex eodem etiam capite colligunt Doctores curatos,
seu parochos, & quosuis alios beneficium Ecclesiasticum
curam animarum habens obtinentes, ab ecclesijs suis seu
parochijs, per duos tantummodo menses siue continuè si-
ue interruptè quotannis abesse posse, idq; non nisi iusta a-
liqua

liqua ex causa; & dūmodo idoneos vicarios ab ordinarijs approbatos substituant; ita ut grex ipsorum curæ committitur; nihil ex eiusmodi absentia detrimenti patiatur.

Vtrum autem huius bimestris absentia causa per episcopum approbari debeat, illiusque licentia obtineri, non satis expresse declarauit Concilium: Lessius approbationem illam & licentiam episcopi requiri affirmat loco supra citato; Nauarrus verò cap. 25. num. 121. negat: videtur autem probabilissima sententia Laymanni sup. qui hac in re tutissimum esse dicit, cuiusque diocesis consuetudinem, & statuta Episcopalia sequi.

Qui autem siue Episcopi, siue curati ultra præfatum tempus à iure concessum non resident, præter culpam mortalem, quam incurrunt, etiam fructus pro tempore absentia suos non faciunt, vt habetur ex citato decreto Concilij: quod tamen Laym. intelligi posse existimat eo solum in casu, quo ex pastoris absentia damnum aliquod notabile illatum Ecclesie foret.

Quod spectat ad alios beneficiarios; qui officium aliquod in Ecclesijs, quibus ascripti sunt, personaliter præstare debent; quales sunt ij, qui obtinent dignitates, canonicatus, præbendas vel portiones in cathedralibus vel collegiatis Ecclesijs; decreuit Concilium sess. 24. c. 12. de ref. vt illis non liceat vigore cuiuslibet statuti, aut consuetudinis, ultra tres menses ab eisdem Ecclesijs quolibet anno abesse: saluis nihilominus earum Ecclesiarum constitutionibus, quæ longius seruitij tempus requirant; alioquin pro tempore absentia priuandos esse fructibus decernit; super qua re legitima cuiusque Ecclesie consuetudo consulenda est, & seruanda.

Sunt tamen quædam causæ, ob quas diuturnior absentia quorumcunque beneficiariorum etiam curam animarum habentium licita reddi potest, quales sunt (vt loquitur Conc. sess. 23. c. 1. *Christiana charitas, vrgens necessitas, debita obedientia, ac euident Ecclesia, vel Reipublice utilitas*: quæ tamen causæ, vt legitimæ censeantur, a superioribus probari debent, nisi quando absentia contingit

ob aliquod munus & reipublicæ officium Episcopatus, aut alijs beneficijs adiunctum.

QVÆSTIVNCVLA VII.

Quenam requirantur dispositiones, vt quis censetur idoneus ad beneficium aliquod Ecclesiasticum.

Prima est, vt sit ex legitimo thoro procreatus: illegitimus enim cuiuscunque beneficij incapax est, nisi cum eo dispensetur: dispensatio autem illa in Episcopatibus & alijs beneficijs curam animarum habentibus non nisi per summum Pontificem dari potest; in alijs autem beneficijs simplicibus etiam per Episcopum. Ita habetur ex cap. 1. de filijs presbyterorum in 6.

Secunda est, vt sit saltem prima clericali tonsurâ initiatus, alias inhabilis censetur ad quodvis beneficium: id constat ex cap. *Cum Deo* 17. de rescriptis, & cap. *Ex literis* 6. de transactionibus. Requiritur præterea, vt is, qui Ecclesiam parochialem adeptus est, promoveatur ad ordinem presbyteratus intra annum à tempore pacificæ possessionis; alias ipso iure beneficio illo priuatus censetur. Ita cap. *Licet Canon* 14. & cap. *Commissu* 35. de electione in 6. qui autem dignitatem, personatum, præbendam, portionem & aliud simile beneficium in Ecclesijs Cathedralibus vel Collegiatis obtinet, tenetur infra annum ordinem officio sibi proprio conuenientem suscipere, v. g. si ad Evangelium cantandum ratione officij sui deputatus est, Diaconatum suscipere debet; si ad missam celebrandam, presbyteratum. In Ecclesijs tamen Cathedralibus tenentur Canonici intra annum ad Ordinem sacrum presbyteratus aut diaconatus, vel saltem subdiaconatus promoueri, vt statutum est in Conc. Trid. sess. 22. cap. 4. & sess. 24. cap. 12. qui vero Episcopatum adeptus est, nisi munus consecrationis intra tres menses suscepe-

rit, ad fructuum perceptorum restitutionem tenetur: & si totidem postea menses neglexerit, Episcopatu ipso iure priuatus est, ex eodem Conc. Trid. sess. 23. cap. 2.

Tertia est, ut non sit coniugio copulatus, ut habetur cap. 1. 2. & 8. de Clericis coniugatis, & in Trid. sess. 22. cap. 4. Vnde, si quis clericus beneficium habens & nondum sacro Ordine initiatus Matrimonium contrahat, ipso iure illud amittit, ut ex communi Doctorum consensu & Ecclesie praxi constat.

Quarta est, ut nullâ sit censurâ irretitus aut irregularitate affectus; collatio enim beneficii facta excommunicato excommunicatione maiori, suspensio, interdicto, vel irregulari nulla est, & ipso facto irrita; ut habetur ex cap. *Postulâstis* 7. de clerico excommunicato, cap. *Cum dilectus* 8. de consuetudine, cap. 1. de postulatione prælatorum, & cap. *Tanta* 18. de excessibus prælatorum.

Quinta est, ut probis moribus, & doctrinâ sufficienti præditus sit, id habetur ex cap. *Cum in cunctis*, de elect. & ex Conc. Trid. sess. 24. cap. 12.

Sexta denique est, ut habeat determinatam intentionem status ecclesiastici, ordinisque muneri suo necessarii, nec non in suscepto beneficio sincere & bonâ fide Deo inferuendi; id constat ex cap. *Super inordinata*, & cap. *Graui*, de præbendis; & ex communi Theologorum consensu docet Less. cap. 34. dub. 26. Vnde sequitur illud peccare mortaliter, qui acceptat beneficium aliud quod absque rectâ & Deo gratâ intentione, sed solummodo ut eius fructus per aliquod tempus percipiat, v.g. donec studiorum cursum absoluerit, vel opulentiam uxorem inuenerit; ut ex Nauarro & alijs probat Lessius sup. qui etiam docet eundem teneri ad restitutionem

fructuum perceptorum, nec posse beneficium illud licite retinere.

ARTI.

ARTICVLVS IV.

De horarum canonicarum recitatione.

HOrarum canonicarum nomine intelliguntur publica quædam ac determinatæ preces horis diurnis nocturnisque ab ecclesiasticis personis ex sacrorum canonum decreto ecclesiæ nomine ad Deum persoluendæ, quæ etiam interdum officij diuini vel Ecclesiastici nomine significantur.

Quatuor autem præsertim de horarum canonicarum recitatione quæri solent: Primum est, quinam ad horas illas recitandas obligentur. Secundum, quomodo horæ illæ recitari debeant, vt obligationi illi satisfiat. Tertium, quibus pœnis subiaceant illi, qui recitare omittunt. Quartum denique, quæ sint causæ ab hac horarum recitatione excusantes.

QVÆSTIUNCULA I.

Quanam personæ obligentur ad recitandas horas canonicas.

HOrarum canonicarum recitandarum obligatio ex triplici capite oritur, nimirum ex susceptione Ordinis sacri, ex beneficio Ecclesiastico, & ex religioso status professione, ac proinde tria sunt genera personarum, quæ ad recitationem illam obligantur, initiati sacris ordinibus, beneficium aliquod obtinentes ac Religiosi.

Atque in primis certum est omnes & quoscunque Clericos in sacro aliquo Ordine constitutos, ad horas canonicas priuatim recitandas sub culpa mortali obligari, etiam si nullum Ecclesiasticum beneficium obtineant ita communiter Doctores ac præsertim Ang. Syl. Azor. Co-

nat.

garr. Medina, Sor. Suar. Tol. & alij apud Laym. tract. 1. de horis canonicis cap. 4. & aperte constat tum ex cap. *Dolentes* de celebratione Missarum, tum maxime ex generali totius Ecclesie praxi & consuetudine, quæ vim legis obtinere merito censetur, vt rectè obseruat Nau. cap. 7. num. 2.

Certum est præterea, omnes ac quoscunque Clericos beneficium aliquod Ecclesiasticum obtinentes, licet nullo sacro Ordine insignitos ad easdem horas canonicas recitandas similiter obligari, vt habetur ex cap. *Quia per ambitiosam* de rescript. in 6. & ex Conc. Lateran. sub Leone X. sess. 9. in Bulla reformationis parag. *Statuimus*, quam constitutionem postea renouauit & explicauit Pius V. bullâ suâ 138. quæ refertur apud Nau. cap. 26. n. 122.

Quod verò spectat ad religiosos, quamuis quidam Doctores existiment illos ad horarum canonicarum recitationem minimè teneri, nisi, vel sacrum aliquem ordinem susceperint, vel speciali aliquo regulæ suæ statuto ad id obligentur; vera nihilominus & in praxi tenenda est contraria sententia, quæ asserit religiosos omnes, ac singulos (exceptis Nouitijs, ac Laicis conuersis) qui profitentur Religionem choro addictam, non minus quam Clericos maioribus ordinibus initiatos, sub mortali peccato ad horas canonicas recitandas obligatos esse; idque vi generalis consuetudinis, quæ in omnibus Religionibus choro addictis recepta est. Ita S. Anton. Barth. Medina, Emanuel Rodrig. Suar. Azorius, Valentia, Bellar. Less. & alij, quos citat, & sequitur Laym. cap. 4. de horis canonicis, Toletus etiam lib. 2. cap. 12. asserit non modò religiosos, sed etiam moniales professas ad easdem horas recitandas obligari; quod tamen cum duplici limitatione intelligendum videtur. Prima est, vt illæ tantum ad id obligentur, quæ religionem choro addictam professæ sunt, vnde religiosæ illæ, quæ se ad infirmorum obsequium totas deuouerunt, ab huiusmodi recitatione, vt plurimum censentur immunes. Secunda est, vt ex instituto Ordinis sui aliz preces loco canonicarum recitandæ, illis

præ-

Prescriptæ non sint; quâ ratione moniales illæ, quæ ex instituto suo ad recitandum officium paruum Beatæ Mariæ Virginis solummodo tenentur, ad maius officium persoluendum non censentur obligatæ.

QVÆSTIVNCVLA II.

Quomodo canonica hora recitari debeant.

Quatuor in recitatione horarum canonicarum præsertim obseruanda, qualitas scilicet illarum, ac integritas, & in iis recitandis aptum tempus, & modus debitus.

Quod spectat ad primum, omnes, qui ad horas canonicas obligantur, tenentur eas recitare iuxta præscriptum Breuarij Romani à Pio V. editi, & à Clemente VIII. reformati, exceptis Ecclesijs, Monasterijs & Conuentibus, quæ iam à ducentis annis ante illius editionem alio breuiario vsi fuerint, quibus permittitur, vt illud deinceps retineant; nisi maliat cum Episcopi sui & Capituli consensu, Romanum Breuiarium acceptare. Ita expressè habetur in bulla Pij V. ipsi Breuiario Romano præfixa, addit Suar. c. 2. de relig. l. 4. c. 11. n. 4. postquam dictæ Ecclesiæ Breuiarium suum cum Romano semel commutauerunt, non posse deinceps hoc relicto suum antiquum reaccipere, eò quod Pontificiæ concessionis antiquum ritum retinendi renunciasse censentur.

Quamuis autem in publica recitatione officij, quæ fit in choro, vsus proprius cuiusque Ecclesiæ seruari debeat; & maxime deceat Clericos in priuata eiusdem officij recitatione Ecclesiæ suæ ritum sequi; multi tamen Doctores probabiliter existimant, cuius extra chorum licitum esse, posthabito Ecclesiæ suæ Breuiario, Romanum recitare. Ita Nau. Rodrig. Emmanuel Sa, Less. & alij, quos citat & sequitur Laym. cap. 5. de hor. canon.

Quod si (vt interdum contingere potest) ex inaduentus, quis officium mutet, v. g. officium de feria, pro officio

officio alicuius festi proprio, recitet, quamvis laudabile sit, vt, postquam id aduerterit, officium pratermissum repetat, ad id tamen sub peccato non obligatur, quia, dummodo septem horarum canonicarum integrarum recitentur, praeceptum Ecclesiasticum quoad substantiam seruari censetur: Ita Sylu. Caiet. Azor. Less. & alij apud eundem Laym. sup. qui tamen addit ex Suar. si officium vtrumque sit æquiualens, consultum esse ea subiungere (si commodè fieri possit) quæ intermissio officio propria sunt: si autem officium, quod per errorem recitatum est, multo breuius sit, v.g. sit de Sancto, cum de Dominica fieri debuisset, compensationem aliquam esse faciendam dicendo v.g. nouem psalmos ex primo Dominica nocturno, ne tam notabilis pars officij intermissa maneat. Similiter si quis ex obliuione, vel ex aliqua causa, ordinem horarum inuerterit, si v.g. vespers recitauerit ante sextam, aut nonam, sufficit, vt omittas horas repetat, nec enim vllum peccatum est, saltem mortiferum, ordinem horarum invertere, cum eiusmodi ordo extra chororum non sit sub praecepto, nisi secundario, & tanquam circumstantia minoris momenti vt docet Less. c. 37. dub. 12.

Quod spectat ad secundum, septem sunt horarum canonicarum scilicet Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, & Completorium quæ singulae integre recitari debent, idque continuè & sine notabili interruptione vt habetur cap. *Nihil* 7. q. 1. cap. *Nullus*, de consecrat. dist. 1. & in Con. Basileensi sess. 21 cap. *Qualiter hora*. Sed difficultas est quale sit peccatum, cum quis horarum recitationem interrumpit. Resp. nullum esse peccatum, si hæc interruptio fiat ex causa aliqua iusta v.g. si vocetur quis à superiore, vel si ex charitate, vel necessitate aliquid faciendum occurrat, quod differri commodè non possit sit: si verò nulla eiusmodi causa subsit. Nau. cap. 16. tract. de orat. existimat, interruptionem illam sine peccato mortali fieri deliberatè non posse: alij tamen communiter censent quantumcunque sit interruptio illa, secluso contemptu, non incurri nisi peccatum veniale,

D d

ale,

ale, neque ullam esse obligationem officium aut horam inchoatam reperendi, quæ nullam ut plurimum inter se connexionem habent, cum singuli Psalmi, imò singuli penè versiculi per se suam significationem completam retineant. Ita Peltan. Zeech. Caiet. Suar. Less. & alij, quos citat Laym. sup. cap. 5. Monet tamen Comitoulus lib. 1. resp. q. 66. si interruptio quamvis iusta, diuturna tamen fuerit consultum esse repetitionem facere saltem ab initio nocturni vel psalmi si id commodè fieri possit.

Quod spectat ad tertium, in recitatione quidem publica horarum, tempus à legitima consuetudine præscriptum seruari debet: in priuata autem, etsi laudabile sit, ut singulæ horæ suis temporibus & interuallis recitentur, ad vitandum tamen peccatum mortale, sufficit ut recitentur eo interuallo quod est inter medium noctis præcedentis & sequentis; qui enim intra illud tempus horas recitauerit siue initio, siue in medio, siue in fine, satisfacit substantiæ præcepti, ut docet Tol. lib. 2. c. 13. Less. supra, & alij communiter. Quamvis autem id citra peccatum mortale fieri possit, nihilominus, qui ex culpabili negligentia tempus horis recitandis præscriptum notabiliter inuerteret, peccati venialis reatum haud dubiè incurreret, v. g. si absque vlla causa summo manè horas omnes etiam vespertinas & completorium, aut post meridiem matutinum illius diei recitaret.

Obseruat tamen Less. sup. ex consuetudine licitum esse matutinum & laudes recitare pridie, post solis occasum, ut Caiet. Nau. & alij dicunt: imò etiam ante solis occasum, post tempus Vesperarum, & Completorii, ut docet S. Tomas quod lib. 5. art. 8. vnde ubi hæc absolui solent, in Ecclesiis horâ quartâ post meridiana licitum erit priuatim nocturnum officium sequentis diei inchoare, cui laudes adiungi vel ab illo disiungi possunt, & in sequentem diem differri: paræ autem horæ non possunt dici pridie sed solum post mediam noctem, possunt tamen omnes vsque ad vespertas exclusiue ob aliquam honestam causam recitari manè, teste Nau. sup. imò si causa iusta.

iusta subfit, etiam vesperæ adiungi possunt, vt censet idem Lessius vt satis apertè colligitur ex cap. 1. de celebrat. Mislarum: est autem iusta causa si quis perspiciat se maiori cum deuotione, aut animi tranquillitate horas illas manè recitare: vel si vereatur ne in aliis temporibus occurrant occupationes, aut interpellationes quæ animum distrahant; Optimè & apostitè Hugo de S. Victore dixit (vt refert Paludanus) in 4. dist. 15. q. 5. *Ante horam orare, prudentia esse, post horam, negligentia; in hora, obediētia.*

Quod denique ad 4. spectat; in Con. Lateran. sub Innocentio II. cap. Dolentes districtè præcipitur vt *Diuinum officium nocturnum pariter, & diurnum studiosè ac deuotè celebraretur.*

Studiosè quoad officium oris vt Glossa interpretatur: id est, vt verba debite proferantur, vt habetur in Conc. Basiliensi sess. 21. cap. *Qualiter hora canonica: vt non in gutture, vel inter dentes seu deglutendo, aut syncopando dictiones, vel verba sed referenter verbis distinctis, officium persoluatur.*

Quamuis autem si id ex inaduertentia aut infirmitate aliqua, seu balbutie linguæ proueniat, nullum sit peccatum: si tamen ex negligentia, aut culpabili præcipitatione, erit peccatum, veniale quidem si non sit magnus excessus; mortale verò si hæc omissio, & syncopatio syllabarum ad notabilem aliquam partem officij pertingat; quo casu recitans tenebitur, id quod indebitè prolatum est, repetere, vt docet Less. cap. 37. dub. 10.

Deuotè quoad officium cordis: quod quidem requirit vt attentè & reuerenter officium recitetur. Cum autem multiplex esse possit attentio, vel ad sola verba, vt rectè proferantur; vel ad verborum sensum, vt mente & corde percipiatur; vel ad Deum, quem vt præsentem recitans intuetur, ad eumque petitiones suas & affectus dirigit, aut circa quem occupatur, veritates aliquas aut mysteria fidei considerando, vt sic se ad eius amorem exitet: quæritur, quænam attentio necessaria sit ad hoc, vt quis hoc zarum recitandarum obligationi satisfaciat. Quidam Doctores, quos citat Less. dub. 11. docent primam atten-

D d 2

tionem

tionem, quæ est ad sola verba rectè proferenda, esse sufficientem; quibus etiam subscribit Tol. lib. 2. cap. 12. Alij tamen probabilius existimant attentionem illam esse quidem necessariam, non tamen solam sufficere, nisi adsit quoque attentio ad sensum verborum, aut saltem generalis aliqua attentio ad Deum, aut ad ea quæ Dei sunt. Ita Ioan. Gerson, Major, Sor. Nau. Caiet. Suar. Less. & plures alij quos citat. Laym. c. 5. de hor. can. quibus accedit autoritas S. Doctoris in 4. dist. 15. q. 4. a. 2. q. 4. ad 2. & hæc sententia videtur magis tuta & in praxi tenenda: quis enim dixerit eum satisfacere præcepto recitandi officium diuinum, qui animo sponte & deliberatè vanis cogitationibus distracto, labijs solummodo verba illius officij protulerit: Ecclesia certè præceptum illud imponendo ministris suis, intendit vt ab illis nomine totius populi Christiani Deus laudetur, exoretur, & quomodo verò Deus laudari vel exorari poterit ab ijs, quibus ipse exprobrat: *Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Vnde etiam supradicti Doctores & nominatim S. Thomas censent distractiones illas voluntarias, & deliberatas esse peccatum mortale, quando notabiliter durant; seu cum quis in parte aliqua notabili officij voluntariè & deliberatè distrahitur; aut quando aduertens se distractionibus implicari, eas à se non abijcit: quamuis enim in orationibus ad quas nulla est obligatio, distractio quævis licèt voluntaria, excluso contemptu non sit nisi peccatum veniale, vt docet Caiet. Sor. Less. & alij apud Laym. sup. in ijs tamen precibus ad quas sub peccato mortali obligamur, distractio notabilis, absque peccato mortali admitti deliberatè non potest.

Neque dicas, Ecclesiam iudicare non posse de internis actibus, ergo nec illos præcipere: quia, vt rectè docet Less. sup. Ecclesia potest præcipere actus interno s quando necessarij sunt, vt actus externi ab ea imperati sint actus virtutis; alias Ecclesiæ præceptis posset satisfieri per meram hypocrisim & simulationem; quod, quàm absurdum sit, nemo non videt.

Ex his patet, ad debitam attentionem in recitando officio requiri, ut verba officij debite proferantur, animo orandi & laudandi Deum, nec interim quidquam profanum sponte voluatur animo: sponte inquam: qui enim inuitus distraheretur, non peccaret; & in eius oratione semper repexiretur attentio, si non actualis: saltem virtualis, ratione primi propositi quod habuit inchoando officium & hæc virtualis attentio, sicut in aliis actibus virtutis, sic etiam in oratione sufficit.

Porro ad attentionem illam debitam non minimum confert reverentia, tum interior quam excitat fides, tum exterior quæ ex illa interiori procedit, consistitque in electione prudenti temporis, loci, & externæ compositionis idoneæ ad orandum: quamvis enim exteriores illa circumstantiæ ex libera cuiusque electione pendent, tamen maxime decet ut is religionis actus cum tali gestu & habitu corporis fiat, quo debitum nostræ erga diuinam Majestatem submissionis affectum protestemur; neque ullus est qui se non fateatur peccasse, si minus modeste & reuerenter officium illud persoluerit.

Est autem præsertim cauendum, ne dum quis horas recitat, aliquas actiones simul exerceat, quæ cum oratione censentur omnino incompatibiles, quale est, scribere, fieri enim non potest teste ipsa experientia, ut quis simul & orationi & scriptioni attendat, imò tunc ab aliis quibuscunque actionibus exterioribus aliquo modo incompatilibus abstinere consuetissimum est, quæ vel attentionem minuere vel reuerentiæ debitæ minus congruere censentur.

QVÆSTIVNCVLA III.

Quibus pœnis subiaceant ij, qui horas canonicas recitare omittunt.

Certum est ex communi Doctorum consensu, obligationem ad horas canonicas, recitandas, gravem esse.

D d 2

587

esse, & sub peccato mortali ex suo genere, cum sit ex virtute religionis, & in beneficiarijs etiam ex virtute iustitiae. Ita S. Anton. Med. Suar. & alij apud Laym. c. 4. de hor. Requiritur tamen omissio materiae notabilis, cuiusmodi est integrum vnius diei officium, vel integra aliqua hora, imò Nau. c. 7. de orat. n. 6. existimat, omissionem tertiae partis vnius paruae horae v.g. vnius Psalmi cum hymno esse peccatum mortale; quod tamen Lessio, cap. 24. dub. 9. nimis durum videtur.

Iam praeter peccati mortalis reatum, quem incurrit is qui totum vnius diei officium, vel aliquam notabilem illius partem recitare omittit, Conc. Lateran. sub Leone X. sess. 9. speciali constitutione (quae postmodum à Pio V. renouata fuit & explicata, vt supra initio huius articuli dictum est) decreuit, vt quicunque beneficiarius, qui elapsis sex mensibus à consecratione beneficii, sine legitimo impedimento officium diuinum recitare omiserit, pro tempore illius omissionis teneatur ad fructuum restitutionem.

Ex qua quidem constitutione colligitur, eum qui primis sex mensibus post adeptam beneficii possessionem officium non recitauerit, peccare quidem grauiter, non tamen ad restitutionem teneri, vi illius constitutionis; quòd si post illos sex menses elapsos adhuc omiserit, tunc ad faciendam restitutionem obligabitur, pro rata illius omissionis; vnde qui per vnum diem officium omisit, tenetur illius diei fructus restituere: qui matutinum tantum omiserit, dimidiam partem, & sic seruata proportionem de alijs, quae quidem restitutio facienda est fabricae, vel pauperibus, siue illius loci, vbi beneficium situm est, vel alterius.

Quamuis autem Concilium omnes fructus restituendos esse decreuerit; recte tamen Sor. Med. Henri. Tel. Less. & alij apud Laym. c. 5. de Hor. can. docent, hoc illius decretum intelligi posse cum tali moderamine, vt beneficiarij qui praeter horarum recitationem alia quoque habent annexa onera, eam solummodo fructuum partem

partem restituant, quæ iudicio viri prudentis Horarum Canoniarum recitationi seruata debita proportione respondere censetur: qua ratione e. g. Toletus existimat Curatum teneri ad restituendam tertiam partem fructuum, Medina quartam sufficere dicit, Henriq. & Emmanuel Sâ quintam: Laymannus omnium optime censet considerandam esse tum quantitatem onerum, & officiorum quæ beneficiarius siue Curatus siue quilibet alius præter horarium pensum præstare tenetur, & re ipsa præstat: quæ quidem officia interdum tam multa & graua sunt vt viri prudentis arbitrio sextuplo imò interdum decuplo superent Officium Horarum Canoniarum: cum etiam quantitatem reddituum; fieri enim potest vt redditus illi interdum vix æquent iustum vitæ stipendium, quod beneficiario ob aliorum munerum præstationem naturali iure deberetur: quibus omnibus per pensis maiori cum æquitate determinari potest, quæ restitutio ob supradictam horarum omissionem iniungenda sit.

QVÆSTIVNCVLA IV.

Quanam cause ab Horarum Canoniarum recitatione excusent.

Prima est grauis infirmitas, quæ talis est vt sine magna difficultate aut corporis periculo Horarum preces recitari posse non videantur: neque enim Ecclesia in eiusmodi casu obligare intendit, vt sumitur ex c. *Clericus victum* dist. 91. & docent Azor, Suar. Tol. & alij apud Laym. c. 6. de Hor. Can. In dubio autem an talis sit infirmitas quæ excuset, iudicio confessorij, vel medici, aut alterius pij & prudentis viri standum est.

Secunda est grauis & repentina occupatio, quæ sine scandalo vel notabili detrimento proprio vel alieno committi aut differri nequit, cum qua tamen Officij diuinæ recitatio moraliter loquendo consistere non potest, &c.

Dd 4

g. si populi tumultus subito exortus sedandus si; confessiones infirmorum excipiendæ, quæ non nisi cum notabili periculo illorum differri possint: si tamen recitatio illa intra eundem diem naturalem absque maxima difficultate anteponi vel postponi possit, id fieri debere, ita citati auctores apud eundem Laymannum supra.

Tertia est recitandi impotentia; v. g. si quis iter faciens in terris infidelium amittat Breuiarium, nec aliud reperire possit, haud dubiè excusabitur cum ad impossibile nemo teneatur.

Quæres utrum; qui ob causas supràdictas integrum dici Officium recitare non potest, teneatur saltem illius partem aliquam recitare si possit. Nau. Azor, Rodrig. & alij apud Laym. existimant, si quis maiorem saltem, vel præcipuam officij partem v. g. Matutinum cum Laudibus recitare possit, obligandum esse; non item si partem solum minorem vel minùs præcipuam, v. g. paruas Horas, vel etiam Vesperas: quod quamvis probabiliter dici possit, probabilior tamen videtur & in praxi tenenda sententia Suaris iib. 4. de Horis Canon. cap. 28. num. 27. & Laymanni sup. qui censet eum qui commodè potest integram aliquam Officij Ecclesiastici Horam recitare, teneri ad illam recidandam: quod si dubitet num possit vnâ horam integram recitare, certus sit autem se non posse omnes, præsumere potest se omnino excusatum: in his enim casibus leges Ecclesiæ non obligant cum tanto vigore, ut materiam anxietatis, & scrupulorum pariant.

Quarta denique causa excusans à recitatione Horarum, est quando beneficiarius nondum sacris Ordinibus initiatus nullos vel adeò tenues fructus è beneficio percipit, ut æstimabilem aliquam partem sustentationis non præbeant, quintam v. g. aut sextam. Ita Sod. Argonius, Lessl. & alij quos citat & sequitur Laym. c. 5. de benef. Quod intelligendum est dummodo non stet per beneficiarium illum quo minùs beneficij sui fructus percipiat, neq; illos aliquando percepturus sit, ut fusiùs explicat idem Laym. l. 2. c. 34. dub. 31. Rectè tamen monet

Lessius

Lessius eos qui tenues redditus à beneficiis recipiunt, quamvis ad quotidianam Horarum recitationem non obligentur, obligari tamen ad Horas illas aliquoties per annum recitandas, aut saltem ad aliquas alias preces, v. g. ad recitandum Officium parvum Beatæ Virginis, singulis diebus Dominicis aut festiuis: quod iudicio pij & prudentis confessorij determinari debet.

ARTICVLVS V.

*Explicantur reliqua iuxta Canonicas
sanctiones ad Clericalis vitæ
disciplinam spectantia.*

Consilium Tridentinum sess. 22. c. 1. de refor. totius disciplinæ Ecclesiasticæ summam paucis complecti volens hoc de cetero scitu & observatu dignissimum condidit: quod integrum hîc exscripsimus. Nihil est, inquit, quod alios magis ad pietatem, & Dei cultum assidue instruât, quam eorum vita, & exemplum, qui se diuino ministerio dedicarunt. Cum enim à rebus sæculi in altiorem sublimem locum conspiciantur; in eos, tanquam in speculum, reliqui oculos conijciunt ex quibus sumunt quod imitentur. Quapropter sic decet omnino Clericos in sortem Domini vocatos, vitam moresque suos omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone aliisque omnibus rebus nil, nisi graue, moderatum ac religione plenum præ seferant: leuia etiam delicta, quæ in ipsis maxima essent, effugiant; ut eorum actiones cunctis afferant venerationem. Cum igitur, quo maiore in Ecclesia Dei & utilitate, & ornamento hæc sunt, ita etiam diligentius sine obseruanda; statuit sancta Synodus, ut, quæ alias à summis Pontificibus, & à sacris conciliis de Clericorum vita, honestate, cultu, doctrinâ, retinenda, ac simul de luxu, comestationibus, choreis, aleis, lusbis, ac quibuscunque criminibus, nec non de

De 5

factis

Sacraribus negotiis fugiendis copiose ac salubriter sancita fuerunt, eadem in posterum iisdem penis, vel maioribus arbitrio Ordinarij imponendis, obseruentur; nec appellatio executioni hanc, qua ad moris correctionem pertinet suspendat. Si qua ex his in desuetudinem abiisse compererint; ea quam primum in usum reuocari, & ab omnibus accurate custodiri, studeant, non obstantibus consuetudinibus quibuscunque, ne subditorum neglecta emendationis ipsi condignas, Deo vinde, penitus soluant.

Ex quo quidem decreto illud præ cæteris habetur, hanc fuisse Concilij mentem, ut quæ olim circa vitam, mores honestatemque Clericorum salubriter sancita fuerant, eadem etiam nunc religiose obseruentur, & si quæ in de suetudinem abiissent, in pristinum usum reuocarentur, & ab omnibus accuratè custodirentur; quæ propter operæ pretium duximus, præcipuas ipsius Ecclesiæ super reliquis Ecclesiasticæ disciplinæ partibus sanctiones excerptæ, easque ex vniuerso iure canonico collectas sub vnum veluti aspectum ponere; ut quicquid Christi Domini Clero adscriptus, præ oculis habere possit, quid secundum ipsius Ecclesiæ vota, & decreta in eo requiratur, ut (sicut loquitur Apostolus *Eph. 4. digiti ambulet*) è vocatione, quâ vocatus est.

Maioris autem facilitatis, & perspicuitatis gratiâ quæ dicenda supersunt in breues titulos digessimus, & cuique vnum aut alterum canonem atteximus, aliorum præcipuorum decretorum, si quæ sint, locis tantum breuiter adnotatis.

Quod sacris Ordinibus initiati perpetuam continentiam seruare teneantur.

Ministri altaris presbyteri, sive Diaconi ad Dominica tales eligantur Officia, qui continentiam seruent, S. Lucius Papa dist. 81. cap. Ministri.

Nullus Subdiaconorum ad nuptias transire aliqua prævaricatione presumat. Conc. Rom. sub. S. Sylvestro. cap. 8.

Caven-

Cavendum est his (Diaconis scilicet & Subdiaconis) ne quando sponsionis suae immemores ad terrenas nuptias, aut furivos concubitus ultra recurrant; quod si forte fecerint, ut sacrilegi rei ab Ecclesia habeantur extranei. Conc. Tolet. 2. cap. 1. Idem habetur quoque constitutum in Conc. Romano sub Nicolao 2. cap. 3. in alio Conc. Romano sub Calisto 2. cap. 20. in Concil. Carthaginensi 1. cap. 3. & 4. & in pluribus aliis.

Quare S. Gregorius Papa lib. 1. Epist. 42. sapienter edixit: ut nullus ad ministerium altaris accedat, nisi ejus castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

Quoniam vero adeo sublimis, & ardua virtus inter tot hujus vitae illecebras nonnisi adhibitâ summa cautela servari potest ad evitanda pericula, sapienter ab Ecclesia prouisum est.

Ne sacri Ecclesiae ministri in eadem domo cum feminis commorentur.

INTERDIXIT per omnia magna Synodus, non Episcopo, non presbytero, non Diacono, nec alicui omnium qui in Clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi forte aut matrem, aut sororem, aut amitam, aut materteram aut eas tantum personas, quae suspensiones effugiunt. Conc. Nicenum cap. 3.

Idem habetur in Concil. Aquisgranensi 2. part. 3. cap. 11. Carthaginensi 3. cap. 17. Carthaginensi 4. cap. 46. Aurelianensi 3. cap. 4. Turonensi 2. cap. 10. Tolitano 4. c. 41. Nannetensi cap. 3. Metensi cap. 3.

Ancillas ab eadem mansione, in qua Clericus manet, placuit removeri: Agathensi cap. 11.

Conc. autem Moguntinum (ut habetur cap. Inhibendum est, extra de cohabitatione Clericorum & mulierum) prohibuit, Ne Sacerdos etiam mulieres illas, quas canones concedunt, matrem, amitam & sororem secum in eadem domo retineat; quia instigante diabolo, & in illis scelus perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis earum.

D d 6

Genè

Certè S. Gregorius Papa l. 7. Epist. 39. 19. refert quod R. Augustinus nec cum sorore habitare coconsenserit, dicens quæcum sorore mea sum, sorores meæ non sunt. Docti ergo viri cautela, magna nobis debet esse instructio.

Appositè S. Hier. Epist. ad Nepot. de vita Clericorum Hospitium, inquit, tuum aut rarò aut nunquam mulierum pedes terant: omnes puellas, & Virgines Christi, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige: ne sub eodem tecto manseris, nec in præterita castitate confidas; nec Davide sanctior, nec Salomone sapientior potes esse, &c. Agrotanti tibi sanctus quilibet frater assistat, & germana, vel mater, &c. periculis se tibi ministrat, cuius vultum frequenter attendis, &c. caute omnes suspiciones: & quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur ante de vita Et in Epist. ad Oceanum. Prima, inquit, tentamenta sunt Clericorum faminarum frequentes accessus; iste sexus reprehensibiles exhibet Clericos, quid tibi te vera cum faminis, qui ad altare cum Domino fabularis: te in publico cuncti, te in agro rustici, aratores, quotidie lætæbunt, si contra depositum fidei cum faminis habitare contendis. &c. mihi credo non potest toto corde habitare cum Domino, qui faminarum accessibus copolatur.

Porro quanto horrore crimen huic sacræ continentie oppositum profecti sint SS. Patres in sacerdotibus, aliisque altaris ministris, hinc patet quod cum in variis Conciliis graues poenæ depositionis, exilij, &c. ea de causa impositæ fuerint; in Concilio Eliberitano can. 18. summo quidem, sed tamen iustissimo rigore sancitum fuerit, ut si quis Episcopus, Sacerdos, aut Diaconus insandum hoc macula crimen perpetrarit, etiam in fine vitæ Corporis Christi communione privetur: quem rigorem licet posterioibus sæculis Ecclesia ob causas iustissimas remiserit, nihil tamen hæc eius remissio de sacrilegij huius enormitate diminuit; quod semper æquè dignum censi debet, quod poena illa imò adhuc longè graviori plectatur, si quæ in hac vita repeniri possit.

*Ne Clerici temperantia modum in victu
excedant.*

A Crapula & ebrietate omnes Clerici diligenter abstineant,
&c. Nec ad bibendum quispiam incietur, &c. Si quis
autem super his se culpabilem exhibuerit nisi superiore
commonitus satisfecerit, ab officio vel beneficio suspendatur.
Concilium Lateranense sub Innocentio III. cap. 15.

Ante omnia Clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum
fomes ac nutritrix est; itaque eum quem ebrium fuisse constituerit
triginta dierum spatio a communione statuimus submovendum
Conc. Agathense cap. 41.

Ad evitandum excessum illum cibi, & potus maxime
conducit si tabernæ, cauponæ, & similia loca vitentur,
in quibus temperantia omnis & sobrietas ut plurimum
periclitatur; ideo sæpius prohibitum fuit ne Clerici e-
iusmodi loca edendi & bibendi causâ ingrediantur ni-
si causâ necessitatis, quando sunt in itinere constituti.
Ita expresse habetur in Conc. Lateranensi sub Innocen-
tio III. cap. 16. in Concil. Carthaginensi 3. c. 27. Læo-
dicensi cap. 24. Aquigranensi 2. part. 3. cap. 8. Cabilo-
nensi cap. 41. & aliis.

Neque solum cauponas, & alia similia loca sed etiam
convivia præsertim nuptialia Clericis evitanda esse cen-
suit Conc. Agathense cap. 9. & habetur dist. 34. his verbis
Presbyteri Diaconi Subdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi
uxores licentia non est, etiam ad nuptiarum evitand
convivia, nec his castibus mîsceantur, ubi amatoria cantantur
& turpia, aut obscæni motus corporis choreis & salutationibus
effernuntur, ne auditus aut obtutus sacris mysterijs deputati,
turpium spectaculosum atque verborum contagione polluan-
tur.

Præterea Conc. Toletanum 3. cap. 7. mensam Cleri-
calem lectione sacra condiri voluit pro reverentia, inquit,
Dei Sacerdotum, id universa sancta constituit Synodus, ut
(quia solent crebro mensis otiosa fabula interponi) in omni Sa-
cerdotali

De 7

cerdotali convivio lectio divinarum scripturarum miscetur
per hoc enim anima adiscantur ad bonum, & fabula non in-
cessaria prohibentur.

**Ne Clerici secularium negotiorum procurati-
onibus implicentur.**

Pervenit ad sanctam Synodum quia de ijs qui in Clero con-
numerantur, quidam propter turpis lucri gratiam, ali-
enarum possessionum conductiones, & causas seculares sus-
cipiunt, & a sacris quidem officiis se per desidium separant, ad
domos autem secularium concurrunt, & substantiarum eorum
gubernationes avaritia causa suscipiunt. Decrevit ergo sancta
Synodus, nullum Clericum deinceps aut Monachum conducen-
possessiones, aut miseri secularibus procurationibus, nisi forte
qui legibus ad minorum aetatum tutelam, sive curationes in-
excusabiles attrahitur, aut cui civitatis ipsius Episcopus Eccle-
siasticarum rerum commiserit gubernacula, & orphanorum ac
viduarum qua indefensa sunt, & earum personarum, qua
maxime Ecclesiastico indigent adminiculo propter timorem Dei.
Si quis vero transgressus fuerit: haec praecepta correctioni Eccle-
siasticae subiaceat. Conc. Chalcedonense cap. 5. Idem con-
stitutum habetur in Conc. Lateranensi sub Innocentio
III. cap. 16. & in Conc. Lateranensi sub Alexandro III.
cap. 12. & etiam a Melchiade Papa cap. Decrevit dist. 18.
& a Gelasio cap. Consequens est ibid. & ab Honorio III.
cap. Ex literis.

Et in Conc. Carthaginensi 3. prohibetur Clericis Ne
fiant conductores, vel procuratores, in Conc. Chalcedonensi
cap. 3. Ne aliena praedia conducant, nec trahant ad-
ministrationem rerum secularium: & in
Conc. Cabilonensi sub Carolo
magno cap. 1. 2. Ne fiant
villici.

*Ne clerici aleis, venationibus, & histrionum
ac ioculatorum spectaculis vacent.*

Clerici mimis, ioculatoribus, & histrionibus non inten-
dant &c. ad aleas & taxillos non ludant, nec eiusmodi
ludis intersint Conc. Lateranense sub Innocentio III.
cap. 16.

Idem quoad histriones & mimos constitutum habe-
tur in Conc. Laodiceno, cap. 54. Turonensi sub Carolo
cap. 7. Cabilonensi cap. 9. Parisiensi sub Ludouico, &
Lothario lib. 1. cap. 36.

Similiter venatio, illa praesertim quae fit cum strepitu
& clamore, prohibetur Clericis in Conc. Romano sub
Eugenio II. cap. 12. Moguntino sub Carolo cap. 14.
Turonensi cap. 8. Et ne canes ad venandum, aut acci-
pitres habeant, in Conc. Agathensi cap. 35. Epaunensi
cap. 3. Vornat. cap. 17.

Appositè S. Hieron. in o. 2. Micheæ, & citatur cap.
Quorundam dist. 34. Esau, inquit, venator erat, quoniam
peccator erat & penitus non invenimus in scripturis sanctis
sanctum aliquem venatorem.

*Ne Clerici militent, aut criminalibus causis se
immisceant.*

Si quis Clericus relicto officij sui Ordine Laicam voluerit
agere vitam, vel se militia tradiderit, excommunicationis
pena feriatur: Concilium Turonense cap. 5. Idem
etiam constitutum habetur in Conc. Meldensi cap. 37.
Pictaviensi cap. 10. Merensi cap. 3. Claromonano
cap. 4.

Quod spectat ad causas criminales, Innocentius III.
in Conc. Lateranensi capite 18. prohibetur, Ne ullus Cle-
ricus sententiam sanguinis dicat vel proferat, sed nec sanguinis
vindictam exerceat, aut ubi exercetur intersit, &c. Nullus
quoque

quoque Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos illam (chirurgia) partem exerceat, qua adustionem vel incisionem inducit.

Ne clerici absque literis commendatitijs Episcopi sui discedant, neque ab ullo suscipiantur.

Peregrinos Clericos in aliena urbe sine commendatitijs literis Episcopi nullo modo ministrare oportet Conc. Chalcedonense c. 13.

Presbyteri vel Diaconi, qui de alio Episcopo ad alium transeunt, vel quicunque Clerici sine commendatitijs à suo Episcopo literis, non recipiantur, Conc. Romanum sub Gregorio VII. cap. 23. Idem habetur quoque in Conc. Meleuitano cap. 41. Agathensi c. 38. Andeuageni cap. 2. Turonensi cap. 12. & aliis.

Ne Clerici sint illiterati.

Litteris carens, sacris non potest aptus esse mysteriis Gelasius in Epist. ad Episcopos Lucaniae cap. 18.

Presbyteri sint litterati, aliter enim quomodo erunt Magistrati, qui non fuerunt discipuli, &c. Isti sunt canes muti non valentes latrare Conc. Romanum sub Eugenio II. c. 4. Idem habetur strictè constitutum à summis Pontificibus Clemente ep. 1. Anacleto epist. 1. Leone epist. 23. Item in Conc. Toletano c. 24. dicitur quoque Ignorantia mater cunctorum errorum maxime in Sacerdotibus vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt.

Porro circa hanc Sacerdotum scientiam conquirunt S. Hier. epist. 146. ad Damasum Sacerdotes Dei omnia Evangelia, & Prophetas Comedias tegere, amatoria bucolicorum versuum verba canere, Virgilium tenere, & id quod in pueris necessitatis est, crimen in se facere voluptatis. Et alibi in cap. 1. Ep. ad Tit. rectè monet si quis artem Grammaticam docuerit, vel dialecticam, vel rationem rectè loquendi

habeat

habeat, & inter falsa & vera dijudicet, non improbamur, Geometrica quoque, & Arithmetica, Musica habent in sua scientia veritatem sed non est scientia illa, scientia pietatis; scientia pietatis est, noscere legem, intelligere Prophetas, Evangelio credere, Apostolos non ignorare.

Appositè S. Ambr. super S. Lucam in explanat, promittit loquens de multiplicibus libris qui interdum ob varias causas legendi occurrunt Legimus, inquit, aliqua ne negligantur, legimus ne ignoremus, legimus non ut teneamus, sed ut repudiemus.

Coronidem huic operi idem S. Pater imponet his verbis ex Sacerdotis animo nunquam delendis, in libro de dignitate Sacerdotali cap. 3. ubi Sacerdotes omnes ipse veluti confacerdos alloquens. Dignè cognoscamus, inquit, quid sumus; & quod sumus professione, actione potius quam nomine demonstremus; nomen congruat actioni, actio respondeat nomini: ne sit nomen inane & crimen immane: ne sit honor sublimis, & vita deformis: ne sit Deifica professio, & illicita actio: ne sit gradus excelsus: & deformis excessus: ne habeatur in Ecclesia Cathedra sublimior, & conscientia Sacerdotis reperiatur humilior: ne locutionem simulemus columbinam, & mentem habeamus caninam: ne professionem monstremus cūinam, & ferocitatem habeamus lupinam: ne dignè nobis per Prophetam respondeatur à Domino: populus hic labijs meis honorat, cor autem longe est à me.

os (o) de

Age

*Age iam nunc sanctificus spiritus, qui nos
in hoc opere divinis inspirationibus adiuuisti,
cunctos Sacerdotes adiuua & presta ut faciant
qua in hoc opusculo ipse eloqui inspirasti, ut
eis vnâmecum tribuas saeculorum regna, qua
sanctis in regna saeculorum dare promissisti.
Amen.*

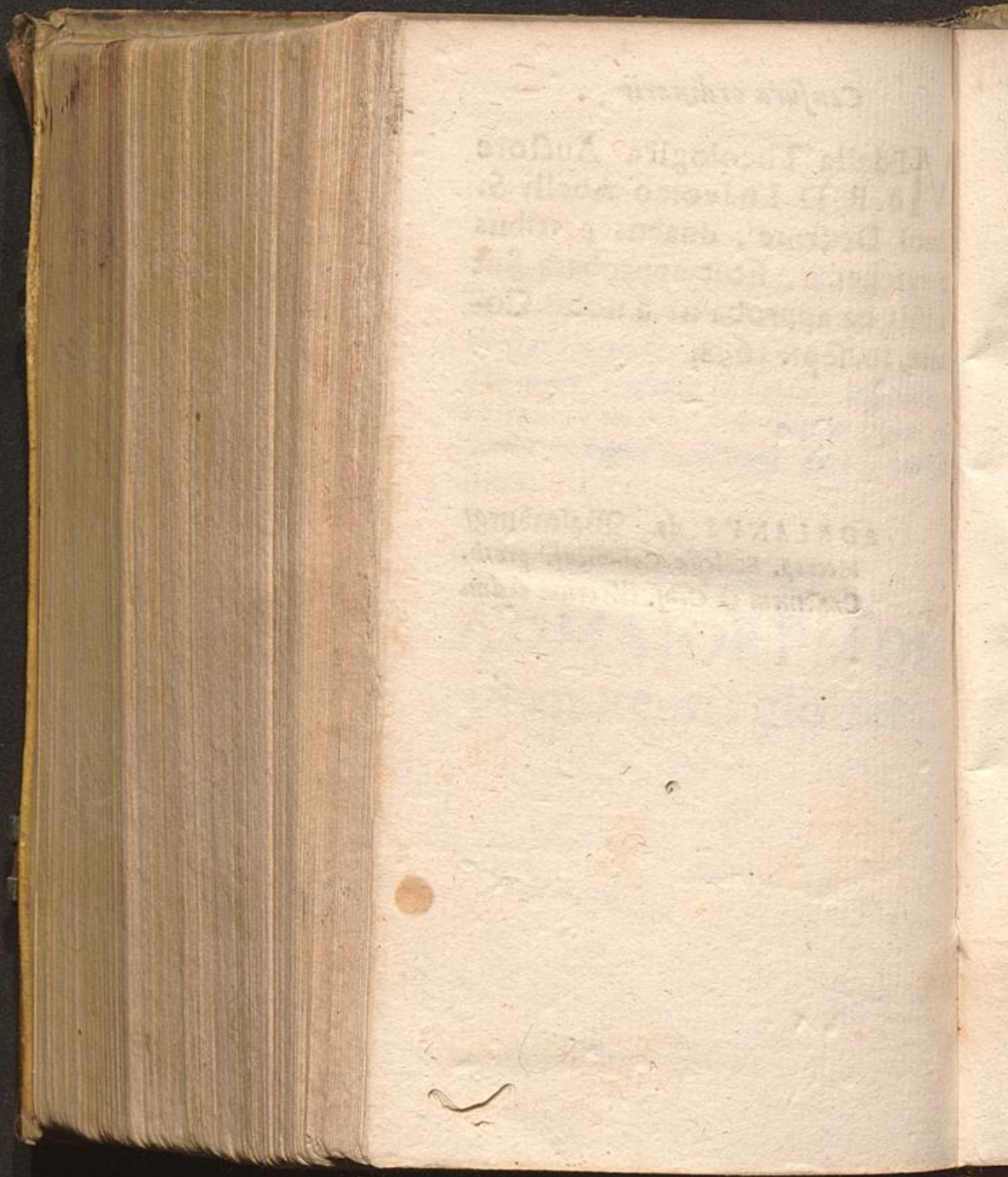
AD MAIOREM DEI
præpotentis gloriam.

Cen-

Censura ordinarii

MEdulla Theologica Auctore
A. R. D. Ludvoico Abelly S.
Theol. Doctore, duabus partibus
comprehensa, sicut approbata fuit
Parisiis, ita approbatur à nobis Co-
loniæ, 10. sept. 1658.

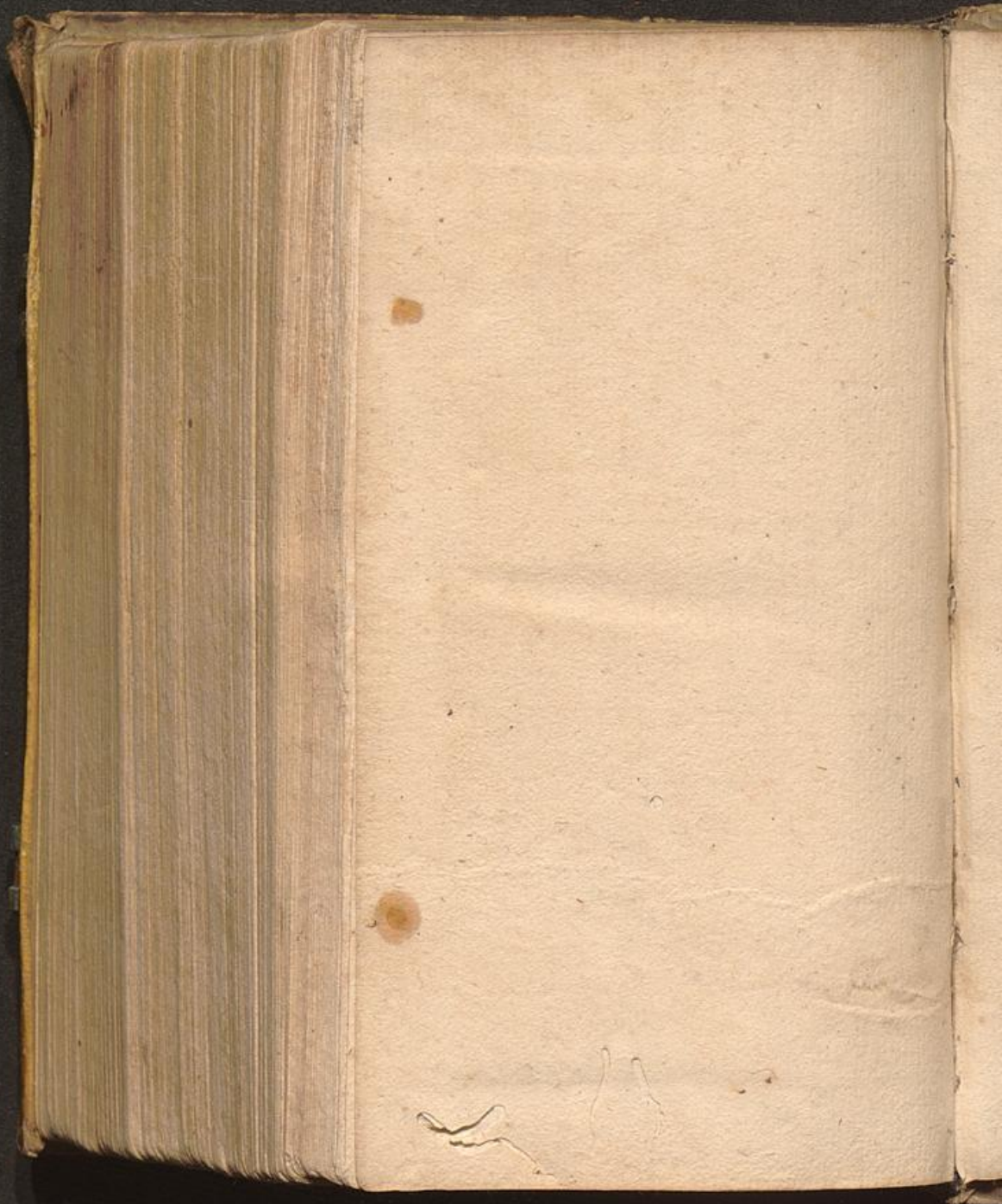
ADRIANVS de Walenburg
Metrop. Ecclesia Coloniens. presb.
Canonicus & Cens. librorum ordin.

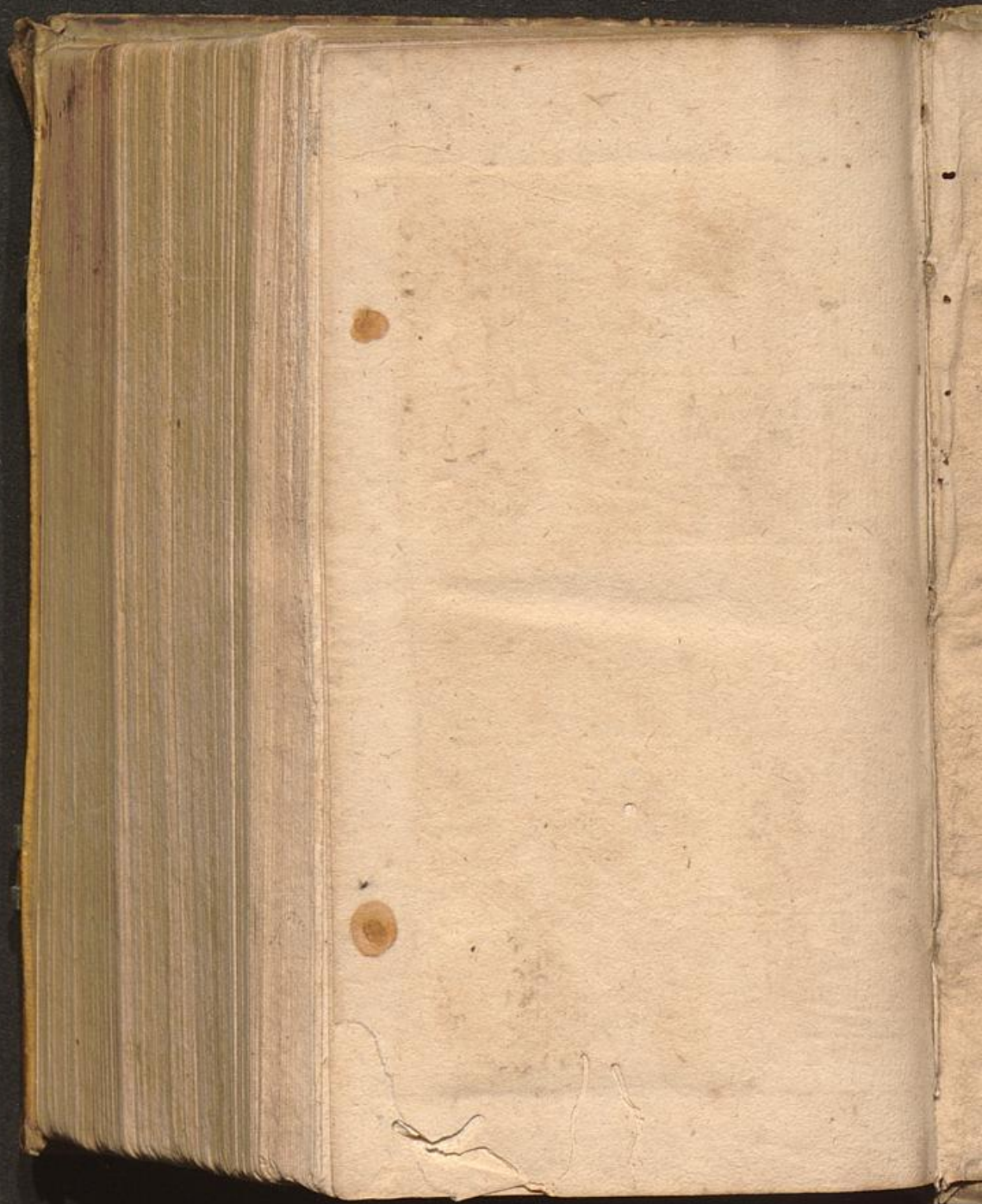

Libellus
necnon Thesaur.

Th
440